LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆ. Տար. 750, 6ամս. 400, Արտասահման 1000 ֆրանք

Samedi 1 JUIN 1946 Շաբաթ 1 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année Nº 4714–Նոր շրջան թիւ 353 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՃԱՄԲԱՆԵՐ

Նոր Սերունդի Փարիզի վարչութիւնը կիրակի օր այց մը սարքած էր դէպ ի Հ.Յ.Դ. Թանգարան:

Հակառակ տեղատարափ անձրեւին, հոն համախմբուած էին յիսունի մօտ երիտասարդներ, պատանիներ եւ օրիորդներ: Մեծ մասով այստեղ ծնած կամ հասակ նետած:

Շատերը առաջին անգամ էր որ կ'այցելէին: Եւ երբ մտան բուն Թանգարանը, կը թուէր թէ լոյս իջաւ իրենց վրայ:

Իսկապէս, նոր աշխարհ մը կը բացուէր իրենց առջեւ: Անհամար հերոսներ եւ մտքի մշակներ: Սպառազէն ֆէտայիներ, կրակոտ աչքերով: Ռազմական տեսարաններ եւ յիշատակարաններ: Ու նշխարներ, նշխարներ բազմատեսակ:

Իսկ անկիւն մը, իբրեւ սրբութիւն սրբոց, գանկ մը 1915ի Սարսափներէն, սեւերով ծածկուած: Քստմնելի գանկ մը՝ Միջագետքի անապատէն փոխադրուած, տարիներ առաջ...

Անշուշտ այցելուներէն քիչերը որոշ բան գիտէին այս համայնապատկերին բովանդակութեան մասին: Եւ սակայն, տպաւորութիւնը այնքան խոր էր, որ յուզումը համակեց բոլորն ալ:

Այնուհետեւ ամէնը մէկ խռնուեցան թէյասեղանի մը շուրջը, եւ մինչեւ իրիկուն երգեցին, արտասանեցին կամ ասուլիսներ լսեցին:

Առաջին խումբն էր այս, քաղաքէն, Գանեէօ-Քաշանէն, Իսիէն, Ալֆորվիլէն եւն.: Դեռ ուրիշ խումբեր ալ պիտի այցելեն յաջորդաբար: Ոչ միայն ուխտ մը կատարելու, այլեւ «բացուելու», բան մը սորվելու համար:

Սերունդի փրկութեան եղանակ մըն ալ այս: Տեսակ մը տարրական դասընթացք:

Կը գտնուինք մեծ ժողովուրդի մը ծոցին մէջ: Ամէն օր կը տեսնենք թէ ինչպէս խումբ-խումբ աշակերտներ թանգարանները կ'առաջնորդեն, անոնց պատմելու համար Ֆրանսայի փառքերն ու ստեղծագործութիւնները:

Չենք յաւակնիր բաղդատել: Շատ համեստ է մեր թանգարանը եւ անկատար: Դեռ շատ պակասներ կան, որոնց լրացումը ժամանակի եւ աշխատանքի կը կարօտի:

Եւ սակայն, այդ խոնարհ վիճակին մէջ անգամ, ան կը կազմէ տեսակ մը ներշնչարան՝ այս օտար ափերուն վրայ:

Այցելուները այնտեղ պիտանի դիտելիքներ, իրազիտական դասեր կը սորվին ոչ միայն Հ.Յ. Դաշնակցութեան պատմութեան, այլեւ հայ ազատագրական շարժումի մասին, առ հասարակ:

Արդարեւ, հաստատութեան հիմնադիրները չեն առաջնորդուած կուսակցական նեղմտութեամբ: Հոն իրենց տեղն ունին Խրիմեանները, Մինաս Չերազները եւ ուրիշներ, զանազան յիշատակներով:

Անշուշտ աւելի կը ճոխանայ այս բաժինը, եթէ բարեկամներ փութան տրամադրել ինչ որ ունին իբրեւ նշխար կամ յիշատակ, ձեռագիր կամ նկար: Որքան ծաղկի, ճոխանայ հաստատութիւնը, այնքան աւելի կը դառնայ արդիւնաւոր:

Ամէն տեղ ալ, նոր սերունդը աւելի շատ կ'ազդուի տեսանելի եւ շօշափելի օրինակներէ: Երբ իր աչքին առջեւ կը պարզուի բազմազան համայնապատկեր մը, գոց գիրք մըն է որ կը բացուի ամէնուն համար: Մանաւանդ եթէ դասախօսութիւններ ալ սարքուին, պարբերաբար:

Ամէն պարագայի մէջ, անոնք որ ներկայ էին կիրակի օրուան այցելութեան, տեսան թէ ինչ խանդավառութիւն կը հոսէր Նոր Սերունդի անդամ-անդամուհիներուն աչքերէն:

Հպարտանալ իրենց ժողովուրդին արժէքներով:— Կայծ մըն է այս, որ կրնայ զարգանալ այդ կարգի այցելութիւններով:

Արդարեւ, ինչ որ ամէնէն աւելի կը վնասէ Նոր սերունդին ինքնավստահութեանը, ստորադասի նախապաշարումն է: Նորերը հասակ նետելով հոս, մեծ եւ բախտաւոր ժողովուրդներու մէջ, ընդհանրապէս կը խորշին «հայկականութենէ», վախնալով որ ճիտը ծուռ կը մնան:

Այս մտավախութիւնը ինքնին կը փարատի, քանի սերտեն իրենց ժողովուրդին — «փոքր ածու»ին պատմութիւնը:

Իսկ ատոր համար անհրաժեշտ է ոչ միայն ճամբայ ցուցնել, այլ եւ ինքնագործունէութեան մղել Նոր սերունդը:

Շ.

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Սրահը կը յորդէր

Եօթը տարուան ընդհատումէ մը վերջ, Մայիս 28ի տարեդարձը տօնուեցաւ չորեքշաբթի գիշեր, «Փըթի Ժուռնալ»ի ընդարձակ սրահին մէջ, արտակարգ խանդավառութեամբ: Սրահը կը յորդէր անօրինակ բազմութեամբ, ամէն դասակարգէ: Շատեր ոտքի վրայ մնացին: Լեցուած էին յարակից նրբանցքներն ալ, այնպէս որ շատեր չկրցան լսել ճառերը: Եւ այս՝ հակառակ անձրեւոտ օդին եւ 100 ֆրանք մուտքին:

Ըստ յայտագրի, հանդէսին բացումը կատարեց ընկեր Հրանտ Սամուէլ, իբրեւ նախագահ: Կարգով խօսեցան Շաւարշ Միսաքեան, քաղաքացի Cottereau (S. F. I. O.), ընկեր Յովիկ Եղիազարեան (յանուն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի): Կէս գիշերին հասաւ նաեւ ընկերվարական կուսակցութեան երկրորդ ներկայացուցիչը, քաղաքացի Henri Barré, որ կը վերադառնար ընտրական ճառէ մը եւ իր կարգին խօսք առաւ:

Գեղարուեստական բաժինն ալ ամբողջութեամբ գործադրուեցաւ: Հանդէսին պաշտօնական մասը վերջացաւ ժամը 12.30ին եւ յետոյ սկսան պարերը, տեւելով մինչեւ առտու: Յարակից սրահին մէջ, սեղաններու շուրջ խռնուած բազմութիւնը իր կարգին լուսցուց գիշերը, երգերով, արտասանութիւններով եւ պարերով: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ծանրակշիռ որոշումները

Պայքար ամէն ճակատի վրայ

Արաբական համագումարը, որուն կը մասնակցէին եօթը պետութեանց թագաւորները, նախագահները կամ վարչապետները, նախագահութեամբ Եգիպտոսի թագաւորին, երկու օր գաղտնի նիստ գումարելէ վերջ, հետեւեալ ծանրակշիռ որոշումները տուաւ, կատարեալ համաձայնութեամբ.—

1. Բացարձակապէս մերժել հրեայ նոր գաղթականներու մուտքը, նկատելով որ այդպիսի ներգաղթ մը կը հակասէ 1939ի բրիտանական յայտարարութեան:

2. Կատարեալ անկախութիւն Լիբիոյ երկու մասերուն, նկատելով որ անկախութիւնը կենսական անհրաժեշտութիւն մըն է Եգիպտոսի եւ արաբական աշխարհին ապահովութեան համար:

3. Բացարձակապէս էական է Եգիպտոսի կատարեալ գերիշխանութիւնը եւ ամբողջական պարպումը: Եգիպտական խնդիրը կը վերաբերի ամբողջ արաբական աշխարհին եւ արժանի է անոր աջակցութեան:

Համագումարը զբաղած է նաեւ ուրիշ խնդիրներով: Պաղեստինի մասին ուրիշ որոշումներ ալ տրուած են որոնք պիտի հաղորդուին Արաբական Դաշնակցութեան Խորհուրդին, քննուելու համար անոր յառաջիկայ ժողովին մէջ: (Ժողովը պիտի գումարուի Յունիս 8ին, Սուրիոյ Պլուտան քաղաքին մէջ):

Եգիպտոսի Թագաւորը համագումարը բացած ատեն յայտարարեց թէ իրենց նպատակն է ամէն բանէ առաջ փոխադարձաբար ծանօթացնել եօթը արաբական պետութեանց վարիչները եւ բացորոշապէս հասկցնել աշխարհի թէ տեսակէտի տարբերութիւններ չկան իրենց միջեւ:

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ համաձայնութիւն գոյացած է նաեւ հետեւեալ հարցի մասին,— Արաբ վարիչները պիտի ոչնչացնեն Պաղեստինի հրէական գաղտնի բանակները, եթէ Անգլիա ինք չկատարէ այդ գործը: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Սէուտի Արաբիոյ Լոնտոնի դեսպանը անպաշտօն աղբիւրէ իմացած է թէ Անգլիա տրամադիր չէ ընդունելու 100.000 Հրեաներու ներգաղթը, ինչպէս կ'առաջարկէր անգլեւամերիկեան խառն յանձնաժողովը:

Իրազեկներ կը հաւատեն թէ համագումարը յանգած է արաբական միութեան այնպիսի աստիճանի մը որ տեսնուած չէր աւելի քան հազար տարիէ ի վեր: Թերթերը կը գրեն թէ համագումարին մասնակցող պետութիւնները պիտի դիմեն նաեւ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան, ազդարարելով թէ հրէական նոր ներգաղթ մը կրնայ վտանգել աշխարհի խաղաղութիւնը: Պատգամաւոր մը յայտարարեց.

— «Եթէ փորձեն հարիւր հազար Հրեաներ եւս տեղաւորել Պաղեստինի մէջ, հետեւանքը պիտի ըլլայ 100.000 դիակ: Մենք պիտի կռուինք եւ ի հարկին պիտի պաշտպանենք Պաղեստինի ծովեզերքներն ալ: Եթէ հիւլէական ռումբ պիտի գործածէք մեզի դէմ, լա՛ւ, պատրաստ ենք մեռնելու»:

Ամերիկեան փոխառութեան պայմանները

Տեղական թերթերը երէկ բացառաբար չորս էջով հրատարակուեցան, տալու համար Մ. Նահանգներուն հետ կնքուած տնտեսական համաձայնութեան մանրամասնութիւնները: Բոլորն ալ գոհ են Լէոն Պլումի ձեռք բերած յաջողութիւնէն: Բանակցութիւնները տեւեցին 11 շաբաթ:

Կնքուած համաձայնութեամբ, Մ. Նահանգները կը ջնջեն 1945 Սեպտեմբերէն առաջ Ֆրանսայի ունեցած պարտքը, 1780 միլիոն ֆրանք: Ֆրանսա վերաշինութեան եւ իր ճարտարագործութեան արդիացման համար. վարկ պիտի ստանայ 650 միլիոն տոլար (երէկ «միլիոն»ները միլիառ տպուած էին, սխալմամբ): Պիտի ստանայ նաեւ 405 միլիոն տոլար՝ 1945 Սեպտեմբերէն վերջը եղած հաշիւներու կարգադրութեան համար, 275 միլիոն՝ Ֆրանսայի մէջ մնացած աւելորդ ապրանքներու գնումին համար, եւ վերջապէս 42 միլիոն տոլար՝ 75 նաւեր գնելու համար: Համագումար՝ 3152 միլիոն տոլար կամ 375 միլիառ 88 միլիոն ֆրանք: Այս գումարին վրայ պէտք է աւելցնել 550 միլիոն տոլարի նախընթաց փոխառութիւն մը (65 միլիառ ֆրանք), որ տրուեցաւ 1945 Սեպտեմբերին:

Այս վարկերէն զատ, Ֆրանսական կառավարութիւնը առջի օր դիմեց Միջազգային Դրամատան, 500 միլիոն տոլարի անմիջական վարկ մը խնդրելով:

ԵԹԷ ՎԱՐԿ ՊԱՀԱՆՋԱԾ ՉԸԼԼԱՅԻՆ

Այս մեծ յաջողութեան առթիւ, վարչապետը մանրամասնութիւններ հաղորդելով մամուլի ներկայացուցիչներուն, բացատրեց թէ կնքուած համաձայնութիւնները կարեւոր թուական մը կը բանան Ֆրանսայի տնտեսական պատմութեան մէջ: «Պէտք չունիմ ըսելու թէ մեր երկիրը ոտքի կանգնելու համար պարտաւոր է լուծել էական խնդիր մը, բանալին միւս բոլոր խնդիրներուն,— բարձրացնել իր արտադրութիւնը 1929ի ալ վեր, (այս այն տարին է որ բացառապէս նպաստաւոր կը համարուէր տնտեսական տեսակէտով): Պէտք է բարձրացնենք նաեւ աշխատանքի արդիւնաւորութիւնը, բարելաւելու համար ժողովուրդին կեանքի մակարդակը: Այս կրկնակ նպատակին յաջողութիւնը կախում ունի տրամադրուելիք ածուխէն եւ կատարելագործուած մեքենաներէ: Երկու բանաձեւեր ունէինք աչքի առջեւ,— կա՛մ մեր երկիրը իր գլխուն ճարը պիտի նայէր իր սեփական միջոցներով, եւ կամ պիտի դիմէր մարդկային մեծ ընտանիքի համերաշխութեան: Առաջին բանաձեւը քիչ մը կը յիշեցնէ Շարլ Մօրասի ամբողջական ազգայնականութիւնը, «միայն Ֆրանսան», ինչ որ կը հակասէ ողջմտութեան: Եթէ զայն գործադրէինք, մեր երկիրը այս տարի իսկ պարէնաւորման գետնին վրայ պիտի մատնուէր կացութեան մը որ շատ կը մօտենայ սովի, տնտեսական տեսակէտով՝ յամր շնչահեղձութեան մը, իսկ ելմտական տեսակէտով՝ թղթադրամի անկարգ աճման: Այն ատեն տարիներով պիտի տառապէինք, նկատի առնելով մեր կրած աւերներուն ահագին տարածութիւնը: Կառավարութիւնը չուզեց այդ քաղաքականութեան հետեւիլ եւ նախընտրեց դիմել մարդկային մեծ ընտանիքի համերաշխութեան: Մեր գլխաւոր ճիգն եղաւ հանքածուխ, հում նիւթեր եւ մեքենաներ ճարել: Համաշխարհային մթերքը սպառած էր, միջազգային պահանջները աւելցած էին, արտադրութիւնը պակսած էր: Այս պարագաներուն մէջ, միայն մէկ երկիր կրնար հայթայթիչը դառնալ քաղաքակիրթ ազգերուն,— Գերմանիան, տարեկան 300 միլիոն թոն ածուխի արտադրութեամբ: Այդ հանքածուխը պէտք է ծառայէ Եւրոպայի աւերեալ երկիրներուն վերաշինութեան, Գերմանիոյ վերելքին համար գործածուելէ առաջ: Ֆրանսայի մէջ, մեր արտադրութիւնը, որ 48 միլիոն թոն էր 1939ին, արդէն հասած է այդ գումարին, նոյն իսկ անցած: Բայց պատերազմէն առաջ մենք 20—25 միլիոն թոն ալ դուրսէն կը ճարէինք, եւ հիմա չունինք այդ պաշարը»:

Վարչապետը ապա մանրամասնութիւններ հաղորդեց մեքենաներու եւ հում նիւթերու մասին, յիշեց Ամերիկայի աջակցութիւնը պատերազմի ատեն եւ անկէ վերջը: Անցեալ տարի 550 միլիոն տոլարի վարկ մը բացուեցաւ, կարեւոր քանակութեամբ ապրանքներ գնելու համար: 1945ի սկիզբէն ի վեր, Ամերիկա ճարած է 2.767.000 թոն ցորեն, 2.790.000 թոն ածուխ, 2.621.000 թոն քարիւղ, առանց հաշուելու զանազան ապրանքներ:

Նոր փոխառութեան պայմանաժամն է 30 տարի:

× Լէոն Պլում Փարիզ վերադառնալով, իր գոհունակութիւնը յայտնեց գոյացած համաձայնութեան մասին: «Այս արդիւնքը կարեւոր է ոչ միայն ֆրանսական, այլեւ միջազգային տեսակէտով»:— Համայնավար Կեդր. Կոմիտէն քննելով փոխառութիւնը, անբաւական գտաւ զայն, Ֆրանսայի տնտեսական վերաշինութեան համար:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ

Պատասխան մը Պոլսոյ *Միլլէթ* պարբերականին (տե՛ս *Յառաջ* 10 Մայիս)։

———o———

Դուք, Ճինկիզխանի եւ Լէնկթիմուրի ցեղակից Թուրքերդ, բաւական վարպետ էք յերիւրածոյ եւ մտացածին դէպքեր շինելու եւ ջարդի պատմութիւններ վերագրելու Ռուսերուն ։

Ջարդն ու աւարառութիւնը, զուլումն ու հարստահարութիւնը Սուլթանները ստեղծեցին, Իթթիհատը կատարելագործեց եւ թուրք ցեղին մասնագիտութիւնը մնաց։ Թուրքը Հայու արիւնը իր երկու ափովը խմեց։ (Ականատես եղած ենք)։

Բայց, ինչո՞ւ ջարդի պատմութիւններ վերագրել Ռուսին։ Եւ նախ, ի՛նչ էր այն անկախութիւնը, զոր հետապնդած է Հայը։

Այսօր, համաշխարհային պատերազմէն վերջ, երբ աշխարհի հզօրներն անգամ իրարմէ կախում ունին, անկախութեան գաղափարը էր, է, ու կը մնայ յարաբերական։ *Զարմանալի չէ, եթէ անկախութեան ըմբռնումն ալ անհատէ անհատ տարբերի ։*

Իսկ, անցեալ դարու վերջին քառորդէն սկսեալ, Հայերու ըղձացած ու երազած անկախութիւնը ուրիշ բան չէր, բայց եթէ, ապրիլ մարդու պէս, ԿԵԱՆՔԻ, ԻՆՉՔԻ ԵՒ ՊԱՏՈՒԻ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՄԲ ։

Հայը, Թուրքերու եւ Թաթարներու ամենազօր գերիշխանութեանը տակ, այս մարդկային ամենապարզ իրաւունքներէն զրկուած էր, Հայը՝ որ մշակոյթով իր շրջանակին մէջ գերազանցապէս բարձր էր, ոչխար մը չէր եւ իրաւունք ունէր հաւասարէ հաւասար իրաւունքներ վայելելու դրկից այն ցեղերուն հետ, որոնք նպաստաւորուած էին սուր ու զէնք գործածելու եւ իրենց ամենապարզ քմահաճոյքին առարկան դարձնելու անզէն *Հայը, այն, որ կը հետապնդուէր, եթէ խոհանոցի դանակ մը ունենար ։*

Հայը կը շահէր, կը տառէր՝ ու շրջանի տէրերէյին *կուգար կիսել անոր արիւն — քրտինքով ձեռք բերած արդիւնքը։ Հայը իր կեանքին տէրը չէր։ Հայուն կինը, աղջիկը անպատուըուած էին։ Հայուն հարստնեկան առաջաստն անգամ իր սրբութիւնն ու նուիրականութիւնը կորսնցուցած էր։ Հայուն կրօնական զգացումները վիրաւորուած էին։ Ամէն կողմ սրբապղծուած սրբավայրեր, ցցահան, նախատուած եկեղեցիի պաշտօնեաներ։ Կաթողիկոսը՝ սուրուկ ու կաթողիկոսարանը ապօրէն տուրքերու եւ ծանրածանր վաշխերու բեռան տակ կքած...*

Ա՛յսպէս կ՚ապրէր Հայը աղաներու եւ փաշաներու, խաներու եւ տէրէպէյիներու ամենազօր գերիշխանութեանը տակ — զուլո՛ւմ անպատում։

×

Ըմբոստութիւնը մարդկային է։ Ու անզէն Հայը երազեց ազատութիւնը, զինուեցաւ ու ըմբոստացաւ։ Զարկաւ ու զարկուեցաւ։ Անհաւասար ու դարհուրելի եղաւ պայքարը եւ անչափելի իր զոհողութիւններուն եւ զոհաբերութիւններուն չափը ։ Մինակ էր եւ մեկուսացած, հարկաւ իր աչքերը ուղղեց հեռաւոր լոյսի շամանդաղի մը — դէպի կրօնակից Եւրոպան ու մանաւանդ հիւսիսի ամենազօր ցարը։

Հայը սխալա՞ծ էր։

Ո՛չ, հազար անգամ ո՛չ։

Սկսեալ Իսրայէլ Օրիէն, մինչեւ Ներսէս Աշտարակեցին ու մինչեւ Լոռիս Մելիքով ու Տէր-Ղուկասով, Հայերն էին, որ ցարին զինուորները առաջնորդեցին մինչեւ Արաքսի ափերը, մինչեւ Կարին եւ Երզնկա։

Ճիշդ է, որ ցարերը դրժեցին իրենց խոստումը ու Հայուն զլացուեցաւ ներքին ինքնավարութիւնը (ոչ թէ անկախութիւն), բայց Ռուսիոյ գերիշխանութեան տակ ապրող Հայոց վիճակը շա՛տ աւելի տանելի ու մարդկային էր, քան Թրքահայոց կացութիւնը։ Ռուսահայը շունչ առաւ ու տիրացաւ տնտեսական բարդաւաճ վիճակներու, մինչ Թուրքիոյ մէջ Հայը միշտ կը ճնշուէր—պարբերական ջարդեր ու թալաններ ու դեռ այսօր՝ ունեւորութեան տուրքը ։

Անկախ է ազգ մը, որ իր սեփական լեզուն ու մշակոյթն ունի եւ հաւասար իրաւունքներ կը վայելէ դրացի ազգերու հետ։ Ահա ներկայ Հայաստանի իրական վիճակը, ՈՐ ԲՆԱԿԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆ Է ՀԱՅՈՒՆ ՀԵՏԵՒԱԾ ԴԱՐԱՒՈՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ։ Ապրի՛լ ու անոր համար տոկալ։ Ճիշդ է, Հայը շա՛տ տառապած է ու շա՛տ ջարդուած, բայց ան կայ այսօր, ողջ է եւ ոչ միայն ՀԱՅԸ ԿԱՅ, այլեւ՝ պատկառանք կ՚ազդէ, շատերու...։ Վասնզի հիմա այլեւս մինակ չէ ։

Հայը, պատմական ամենահին շրջաններէ սկսեալ, անկախ, հզօր պետութիւն մը գրեթէ չէ եղած, բայց, օժտուած ջնաշխարհիկ կենսունակութիւնով մը, իր դարաւոր կեանքի ընթացքին տեսած է բազմաթիւ հզօրներու անկումը ։

Սարդանապաղ, Կիւրոս, Դարեհ, Մեծն Աղեքսանդր, Հռովմի, Բիւզանդիոնի, Արաբ խալիֆաներու աշխարհասասան աշխարհակալութիւնները ու վերջապէս մեր օրերու Օսմ.պետութիւնը՝ տարածուած Վիէննայէն Պարսից ծոց ու Երիմէն — Եթովպիա ....։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼԻԲԱՆԱՆԷՆ

Ապրիլ 24ի Սգատօնը.— Համակրանք Յ. Օշականի

———o———

Այս տարի բովանդակ գաղութը ապրեցաւ Եղեռնապատումի տարեդարձի տօնակատարութիւնը։ Կազմակերպուեցան շատ մը սգահանդէսներ, սկսեալ Անթիլիասի Մայր Տաճարէն մինչեւ հայկական հիւղաւանները, եւ ամէն Հայ այս տարի զգաց թէ ապրիլ 24ը համազգային, սուգի այս թուականը, կը պատկանի բոլորին, ու ամէնուն պարտականութիւնն է տալ առաւելագոյն յարգանքը նահատակներու յիշատակին ։

Դժբախտաբար հոս եւս գտնուեցան պզտոր միտքեր, որոնք ուզեցին արատաւորել Դաշնակցութեան անունը ։

× *Մայիս 4, շաբաթ երեկոյ, «Համազգային ընկերութիւնը կազմակերպած էր համակրանքի երեկոյ մը, նուիրուած մեծանուն գրագէտ Յակոբ Օշականի։*

Հալէպ տուաւ իր տուրքը, կազմակերպելով աննախընթաց համակրանքի երեկոյ մը քաղաքին մեծագոյն սրահներէն Մէժօրիըլ Հօլի մէջ, մեծ բազմութեամբ։ Բուն յոբելեանը յետաձգուած է աշնան։ Օրուան Նախագահը, ընկ. Գառնիկ Գիւզալեան, իր բացման խօսքին մէջ բացատրեց թէ ունինք երկու հայրենիք,— Ա. այն որ մեր Հայաստանն է. եւ Բ. այն որ մեր հոգեկան հայրենիքն է, գաղթահայ գրականութիւնը, որուն կը ծառայէ Յակոբ Օշական, աւելի քան 40 տարիէ ի վեր։

Օշական ուսուցիչի եւ քննադատի մասին խօսեցաւ ընկեր Մուշեղ Ճէնտէրէճեան (Մ. Իշխան), իր աշակերտներէն, իսկ գրագէտի մասին՝ ընկեր Կարօ Սասունի։ Երկուքն ալ շեշտեցին թէ գաղթաշխարհը պարտաւոր է իր արժանի գնահատանքը տալու այս մարդուն, որ ճանչցաւ միայն մէկ ճշմարտութիւն, եւ ապրեցաւ անով,— Հայ Գրականութիւնը։ Հայ գաւառէն բաղիկ քաղաք եկաւ այս պատանին, այսօր դարձաւ ոստաններու համակրանքի առարկան ։

Մասնաւոր գնահատանքի ու ջերմ ծափերու արժանացաւ նուագի մասը։ Քոյր եւ եղբայր Խանճեաններ տուին հայկական պարերու շարք մը, ընկերակցութեամբ դաշնակի եւ ջութակի, խոր տպաւորութիւն գործելով ։

Եւ ահա տեղատարափ ծափերու մէջ խօսք կ՚առնէ Օշական։ Մեղմ, հեզասահ գետ մըն է որ կը խօսի, կը բարբառի։ Ջէք տեսներ այն միւս Օշականը, խարազանող, հուժկու, անզիջող։ Այլ տարիներու բեռան տակ, արուեստի ծանրութենէն յոգնաբեկ Օշական մը։ Բառերը կշռոյթով, ու հատիկ հատիկ, ու շատ կամաց։ Ամէն մարդ ականջ կտրած եւ շունչը բռնած, չուզեր բառ մը փախցնել անոր բերնէն։ Իր շնորհակալութեան խօսքը ունի հայ ժողովուրդին, որ այսպէս եկած է արժանաւորելու զինքը Արիւններու եւ արցունքներու «Մնացորդաց» մըն ալ ինք, պարտականութիւն ունի իր ուսերուն, իր իսկ խոստովանութեամբ, շարունակելու ինչ որ կտակեցին իրեն իր երէց եղբայրները, որոնք ոչ եւս են։ Եւ, ինչո՞ւ չէ, ունեցած է նաեւ իր մխիթարանքը։ Իր տարիներու աշխատանքը պտղաւորուած է, ու ահա այսօր իր իսկ աշակերտն է որ դողով համակուած կուգար դըրուատել իր ուսուցիչը ։

Հոս ալ լկտի պայքար մը։ «Յառաջդիմական» կոչուած փողոցային մամուլը Իշխան *կոչեց այս մեծագոյն գրագէտը, որ համարձակութիւնը ունեցած էր քննադատելու Հայաստանի կարգ մը գրական դէմքերը։ Եւ յետոյ՝ ինչ կ՚ուզէք որ ընեն, ստորնագոյնը,— նամակ մը խմբագրուած ու ստորագրուած այս անորակելի թշուառականներէն, ուղղուած Երուսաղէմի Պատրիարքին, որպէսզի դուրս նետէ զայն վանքէն, անարժան գտնելով զայն իբրեւ ուսուցիչ Ժառանգաւորաց վարժարանին ...*

Մեկնութիւններն աւելորդ են։— ԹՂԹԱԿԻՑ

Դէպի Թուրա՞ն ...

— Սպասեցէք, յաւակնութիւնը չունինք ձեզի խորհուրդ տալու, բան մը, որ շա՛տ ուշ է արդէն։ Եթէ Հայը ջարդելու եւ հարստահարելու տեղ, արժանի չափով գնահատէիք զայն, եթէ գիտնայիք շահիլ անոր համակրանքը, բարեկամութիւնն ու ծառայութիւնը, կրնար ճամբան բաց մնալ։

Զափազանց միակողմանի եղաք ստորադասելով եւ արհամարհելով Հայը։

Դուք երազեցիք ջարդել ու ցրուել Հայը։ Իսկ Հայը կ՚ուզէր ապրիլ ու կ՚ապրի այսօր։ Ասոր համար է որ ակռայ կը կճրտէք մեզի ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԿԱՅ ԱՅՍՕՐ ։

Խ. Ն. ՀԱԼԱՃԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՄ, Հրատարակութիւն Հայկական Ռատիօժամի, *Ա. հատոր* 1943, *Բ. հատոր* 1945։ *Նիւ Եորք, խիստ շահեկան, որուն մէջ ամփոփուած են*1943—45*ին ամերիկեան անթելի վրայ ձայնարձակուած բոլոր նիւթերը,—հայերէն ճառ, երգ, Թատրոն, Հայկ. Դատ, պատմական, հայրենասիրական եւն.։ Հայկական Ժամին վարիչն է Տիկին Տխնա Սարգիս ։*

Հայկական գաղութը՝ հաւատարիմ Ֆրանսայի

ԽՄԲ.— Մարսէյլի մեր ընկերվարական պաշտօնակիցը, **L'Espoir,** Մայիս 19ի թիւին մէջ հրատարակած է հայանպաստ գրութիւն մը, այս խորագրին տակ, եւ **Marius Bogi** ստորագրութեամբ ։ Մեր բարեկամը առաջին անգամ չէ որ այսքան ջերմօրէն կ՚արտայայտուի.—

Աւելի երկար չեմ կրնար դիմադրել մեր թերթին մէջ գրելու ցանկութեանս ի նպաստ մեծ եւ ազնիւ հայկական գաղութի մասին։ Կ՚ուզէի որ բոլորն իմանային մեր հայ ընկերներուն ինծի ըրած խոստովանութիւնները։ Այն ատեն ամէն մարդ կրնար հասկնալ թէ Հայոց պատմութիւնը Ֆրանսականին պէս շինուած է զոհողութեամբ, վշտով, արիւնով, եւ գաղափարական պայքարով, որոնք երբեք դադա՛ր չեն առած։

Երբ կը ծանօթանանք այս ժողովուրդին քաջութեանը, հայրենասիրութեանը, ազգ-մը որ հըպարտ է իր պզտիկ հայրենիքով եւ ո՛ր այնքան մեծ եւ սքանչելի մարդիկ ունէր, որոնք ստիպուեցան լքել ամէն ինչ ճնշումի եւ հալածանքի տակ, մենք հաւատարմօրէն կը խոնարհինք անոնց ճակատագրին առջեւ ։

Աւելի քան 25 տարի առաջ մեր հայրենիքը լայն կը բանար իր դռները բոլոր ճնշուածներուն առջեւ որոնք ապաստան կը փնտռէին ժողովրդավար երկիրներուն մէջ։ Ահա այս այրերը, կիները եւ երիտասարդներն են որ հազարներով տարածուած են մեր երկրին մէջ, աշխատելու խաղաղութեամբ եւ հանդարտութեամբ։

Ահա այս մարդիկն են որ մեր քարոզչական պտոյտներու ատեն ճանչցանք, հարցաքննեցինք եւ որոնց լեզուն միեւնոյնն էր,— «Ֆրանսան մեզի համար ապրելու երջանկութիւնն է, կեանքն է, արդարութիւնն է, կատարեալ ազատութիւնն է»։

Ի՜նչ բառեր, ի՜նչ նախադասութիւններ այրերու, կիներու, երիտասարդներու բերնին մէջ, որոնք 25 տարիէ ի վեր կը սպասեն որ մեր երկիրը զիրենք ճանչնայ եւ ընդունի Ֆրանսական հասարակութեան մէջ։

Իրենց նոր հայրենիքին փարած ըլլալով հանդերձ, անոնք կը մնան հայրենազուրկ եւ իրաւամբ հարց կուտան իրենք իրենց անձկութեամբ թէ Ֆրանսան ե՞րբ պիտի ճանչնայ զիրենք իբրեւ որդեգիր զաւակ։ Մենք դուլ ու դադար պիտի չունենանք այս թերթին մէջ, մինչեւ որ անոնց արդար տրտունջը նկատի առնուի ։

Մենք առանց յուզումի չէ որ կը մտածենք այն երիտասարդներուն մասին որ աշխատեցան եւ մեծցան իրենց Ֆրանսացի ընկերներուն հետ, դըպրոցական միեւնոյն սեղաններուն առջեւ, որոնք աւելի ուշ իրարու հանդիպեցան միեւնոյն համազգեստին տակ, պատերազմի միեւնոյն դաշտին վրայ, միեւնոյն տառապանքը եւ միեւնոյն վտանգները կրելով եւ միեւնոյն զոհողութիւններն ընելով ։ Անոնք իրարու հանդիպեցան թերեւս աւելի հեռուն ալ, Հաննօսէն անդին, փշաթելերուն ետին, ուր արմուկ արմուկի մնացին հինգ երկար տարիներ։ Դաշնակից բանակներու կողմէ միասին ազատուեցան եւ միասին վերադարձի ճամբան բռնեցին։ Իրարմէ բաժնուեցան երբ Ֆրանսայի հողին վրայ հասան իրենց սիրտերը ուռած, աչքերը արցունքով, սրտով եւ հոգիով յաւիտենապէս բաժնուած։ Մէկը գտաւ իր հայրենիքը, իր ծնողքը։ Միւսը գտաւ իր ծնողքը բայց մնաց հայրենազուրկ։ Այսպէս անոնք իրարմէ բաժնուեցան մինչեւ իսկ Ֆրանսական հասարակութեան մէջ ։

Ուրիշ հայ ընկերներ ենթարկուեցան նացիներու տարագրութեան օրէնքներուն, Գերմանիոյ մէջ պարտադիր աշխատանքի տարուեցան։ Անոնք ալ վերադարձան այն երկիրը որ մերն է եւ ոչ թէ իրենցը։

Ուրիշներ միացան «մաքի»ներուն, Դիմադրական Ճակատին մէջ զինուորագրուեցան, ազատութեան պայքարին մասնակցեցան։ Պէտք էր որ Ֆրանսացի ազգին երախտագիտութեան արժանանային։ Ուրիշներ մեռան պատնէշներուն վրայ, փողոցին մէջ։ Մեռան հպարտութեամբ ծառայած ըլլալով մեծ երկրի մը որ քաղաքակրթութեան առանցքն է աշխարհի աչքին։

Այս բոլոր օրինակները, այս բոլոր զոհողութիւնները պէտք է նպաստաւոր ըլլան հայկական գաղութին։ Այն սէրը, եռանդը, հաւատքը որ ունին անոնք Ֆրանսայի համար, բաւական են որպէսզի անոնք ինքնաբերաբար, առանց դժուարութեան, այլ, կին թէ երիտասարդ մտնեն Ֆրանսական հասարակութեան մէջ ։

Մենք վստահ ենք որ անոնք իրենց քաջութեամբ, աշխատանքով, յարատեւութեամբ պիտի նպաստեն Ֆրանսայի վերածնութեան, որովհետեւ վերջնապէս գտած պիտի ըլլան մայր մը որ զիրենք պիտի պաշտպանէ երկրի մը մէջ որ իրենց համար անհրաժեշտ դարձած է, իբրեւ մարդ ապրելու համար ։

MARIUS BOGI

ՏԱՔ ՈՒ ՊԱՂ

Խաղաղութիւն կը փնտռուի

Ընթերցողները կը յիշեն անշուշտ, Զորսերու խորհրդաժողովի բացառիկ դաղտնապահութիւնն ու հսկողութիւնը։

Բաց է լակոնական զեկոյցներէն, խեղճ լրագրողները սպասման սրահին մէջ, լարախաղացութեան փորձեր անգամ կատարեցին, դաղտնիք մը կորզելու կամ այդ խաղաղութեան Նախափորձի ներկայացման դոնփակ սրահէն ներս սպրդելու համար։

Լրագրողները դիւրաւ վհատողներ չեն։ Ամէնէն վարպետը վերջապէս կրցաւ սրահէն ներս սպրդիլ։ Միայն թէ մարդ մարդատանք չէր մնացած դաղտնաշխարհին մէջ, հարցաքննելու համար, այլ Թղթակիցը ինքզինքը դէմ դիմաց գտած էր պարապ չորս աթոռներու, որոնք կլոր սեղանի մը չուրջ պահակ կեցած էին, կազմ ու պատրաստ։

Առաջին առթիւ կը հարցաքննէ կլոր եռոտանի սեղանը, դաղտնիքներու միակ բանալին։ Ահա թէ ի՛նչպէս կը նկարագրէ իր տեսակցութիւնը։

— «Նախափորձ մըն էր որ կատարուեցաւ, կը պատասխանէ սեղանը, միայն թէ չկրցայ հասկնալ, դաւե՞շտ էր թէ ողբերգութիւն, մէկ խօսքով մարդկային ողբերգութիւն։ Առաջին օրն իսկ, Թուղթերու լռնակոյտի մը տակ կորսուած էի եւ այսպէս օրեր շարունակ։ Եւ օր մըն ալ նկատեցին որ Թուղթերէն եւ վէճերէն բան դուրս չի գար, գլմեցին փնծի։

Ութ ձեռքեր հանդչեցան վրաս, ոգեկոչման նախապայմանը։

— Խաղաղութեան ոգի՛… խաղաղութեան ոգի՛… Քե՛զ կը փնտռենք…

Քանի մը վայրկեան վերջ, անդրաշխարհէն խուլ, խեղդուած ձայն մը պատասխանեց.

— Հոս՝ արդարութեան ոգին, ի՞նչ կ'ուզէք։

— Կորսուէ չուտ, քեզ չէ որ կը փնտռենք։

Վերսկսաւ խաղաղութեան ոգեկոչման նոյն յանկերգը, ուրիշով մը։ Այս անգամ Հաւասարութեան ոգին էր որ մեղմաձայն կը պատասխանէր։

— Թիւրիմացութի՜ւն, թիւրիմացութի՜ւն…

Եւ այսպէս շարան շարան, հաւասարութեան, արդարութեան եւ վստահութեան ոգիները վտարուեցան։

Ջղայնացած էին բոլորը։ Ոգիները սարսափահար, դացին եւ չալկած բերին Խաղաղութեան ոգին, որ կմախք դարձած էր, անճանաչելի եւ հոգեվարքի մօտ։ Հազիւ լսելի ձայնով մը սկսաւ մահամերձ ոգին։

— Թողէ՛ք զիս հանգիստ։ Այնքան տարի պաքարելով այս աշխարհին մէջ, ահա՝ ձեռք ձգած արդիւնքս։ Մեռնողներն են միայն որ իրենց ոգիները ունին մեր աշխարհին մէջ։ Մարդկային էակներդ, դուք ձեր հոգիներուն մէջ կ'ապրեցնէք կենդանի ոգիներ, յափշտակութեան, ագահութեան, ատելութեան, վրէժի, շահամոլութեան, խաբէութեան, կեղծիքի…

— Կը բաւէ՛, կը բաւէ՛, այս անգամ կ'ուզենք կեանք տալ քեզի, յաւիտենականութեան սահմաններէն ալ անդին անուղղ պիտի արձանագրենք…

— Խոստում չէ որ կ'ուզեմ, այլ գործք, շա՛տ լսեցի ձեր խօսքերը եւ իմ անունիս շահագործումը։ Դուք որ կ'ուզէք խաղաղութիւնը հաստատել ձեր աշխարհին մէջ, նախ լեզու գտէք, զիս կանգուն պահող ոգիներուն հետ։

— Բայց մենք լաւ կը ճանչնանք զանոնք, Հաւասարութիւնը — ամէնէն աւելի կը խօսի մեր սրտին, Արդարութիւնը, — օրն ի բուն այդ անունով է որ կը գործենք, Վստահութիւն… եթէ չունենայինք, ինչո՞ւ այս սեղանը հաւաքուած ենք…

— Եթէ զիս կը փնտռէք միայն չորսով, քիչ էք անշուշտ, իսկ եթէ կը փնտռէք թաղելու համար, շատ էք, մէկ հոգին ալ կը բաւէ։ Մի՛ ջանաք զիս խաբել, չեմ կրնար վիճիլ… անկարող եմ…

Եւ յանկարծ լռեց Խաղաղութեան ոգին։ Նուաղած էր։ Շրջապատող ոգիները ի զուր կը փորձէին ուշքի բերել։ Ոգիներու բժշկապետը տկարութեան կը վերագրէ, հանգստեան կոչելով մինչեւ Յունիս 15։ Թիկնապահ ոգիները չալկած կը տանին զայն, այնպէս ինչպէս բերած էին։

Սեղանը վերջացուցած էր իր խօսքը։ Այս անգամ, աթոռները կը պատմեն թէ չորս աթոռով կարելի չէ ոտքի հանել նուաղած ոգին, առ նուազն անհրաժեշտ էր 21 աթոռ, վերջին աթոռն ալ վերապահելով Թուրքին։ Կարելի՞ է խաղաղութիւնը վերականգնել առանց Թուրքին օժանդակութեան։ Զար բերաններ կ'ըսեն թէ խորհրդաժողովին ձախողման միակ պատճառը այդ վերջին աթոռի պակասն էր»…

ՄԵՂՈՒ

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

ՆԻԿՈՍԻԱ, (Յառաջ) — Բոլոր Միութիւններու մասնակցութեամբ Ապրիլեան Սգահանդէսը տեղի ունեցաւ կիրակի, 28 ապրիլ, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ բակին մէջ, պատ. նախագահութեամբ Կիլիկիոյ կաթողիկոսական պատուիրակ՝ Փառէն Ծ. Վ. Մելքոնեանի։

Ամբողջ գաղութը ներկայ էր սգահանդէսին որուն յայտագիրը կը բովանդակէր բանախօսութիւններ, երգեր, խմբերգներ ու արտասանութիւններ։

Առաջին բանախօսն էր Պ. Ս. Տէօվլէթեան, իսկ երկրորդը՝ Պ. Մուշեղ Սերոբեան (Նախկին գրագէտ եպիսկոպոսը), որ երկար ու իմաստուն բանախօսութեամբ մը պարզեց Ապրիլեան Արհաւիրքը իր բոլոր մանրամասնութիւններով։ Քասմնելի ջարդերը ու ամբողջական տեղահանութիւնները վաղուց պիտի ջնջէին ուրիշ ցեղի մը գոյութիւնը, բայց հայ ազգը ապրեցաւ ու յառաջդիմեց շնորհիւ իր Նայիրեան ու Արմենեան ընդվզող կամքին ու բնածին հայրենասիրութեան։ Ապրիլեան Արհաւիրքը բացատրելէ վերջ, գրագէտ բանախօսը անդրադարձաւ Հին Հայաստանի աննկուն կամքին եւ ազատ ու պետական կեանք մը վարելու համար թափած ճիգերուն, որոնց բոլորին մէջէն յաղթական դուրս ելաւ Հայը՝ Արամէի, Երուանդի, Վարդանի, Մուշեղի, Աշոտի ու Ռուբէնի բազուկներով պաշտպանուած ու ամբողջ աշխարհիս առջեւ պարզեց իր անսասան իրաւունքը։ Պ. Սերոբեան իր բանախօսութեան վերջին մասին մէջ բացատրեց Հայ Յեղափոխութեան հրաշքները։ Մինչ 1915ին ջարդերն ու տեղահանութիւնները կը կատարուէին անապատներուն մէջ, անդին, կովկասեան ճակատներուն ու Արարատեան դաշտին մէջ Հայ Յեղափոխական խումբերը նոյն տանջուող ազգին, կը հարուածէին նոյն թշնամին եւ կը յաջողէին պետական կեանքի մը կորիզը դնել 1918ին։

Մեծանուն գրագէտին բանախօսութիւնը յուզեց բոլոր ներկաները, որոնց առիթ տրուած էր Ազատօնի մը յուզումէն աւելի դաստիարակուելու ազգային հին ու նոր պատմութեան գեղեցկագոյն դրուագներով։

Փակման խօսքն ըրաւ Փառէն Ծ. վարդապետ, եւ հանդէսը վերջ գտաւ հայկական ու անգլիական քայլերգներով։

Նիկոսիոյ «Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը» հիմա կը պատրաստուի տօնելու Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումին, Մայիս 28ի ցնծատօնը, որ ամէն տարի կը տօնուի Կիպրոսի մէջ։

Որքան լաւ պիտի ըլլար, եթէ կիպրահայ բոլոր միութիւնները այս հանդէսին ալ բերէին իրենց մասնակցութիւնը։ Նուպար Մաքսուտեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Նոր Սերունդի մեծ հանդէսը

ԿԱՐՏԱՆ, (յապաղած) — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վարանդեան խումբի բացման հանդէսը տեղի ունեցաւ Մայիս 11ին, Maison du Peupleի ընդարձակ սրահին մէջ, պատուոյ Նախագահութեամբ Հայերու մեծ բարեկամ, քաղաքապետ եւ նահանգային խորհուրդի անդամ, քաղաքացի Victor Savineի, եւ մասնակցութեամբ ընկերվարական մասնաճիւղերուն։ Իբրեւ բանախօս հրաւիրուած էր Շաւարշ Նարդունին։

Կարտանի եւ շրջականներու հայութիւնը, որ օպտեբրազմէն ի վեր զրկուած էր Հ. Յ. Դ. կենսատու խօսքէն, խուռներամ փութացած էր քաջալերելու մեր աքանչելի հայորդիները եւ միեւնոյն ատեն իր համակրութիւնը յայտնելու հայ ժողովուրդի մեծ կուսակցութեան կազմին, որ հայանուն մատնիչներու կողմէ հալածանքի ենթարկուած էր, ազատագրութեան շրջանին։

Հանդէսը ստացած էր մեծ ուխտագնացութեան մը երեւոյթը։ Հազարի մօտ բազմութիւն մը լեցուած էր ընդարձակ սրահը, Եկած էին Կարտանէն, Էքսէն, Միլէն, Սէնթ Անթուանէն, Սէն Լուէն, Գօմոնէն, եւ Մարսէյլի բոլոր արուարձաններէն։ Բեմին ճակատը Ֆրանսական դրօշները կը հովանաւորէին մեր հոյակապ զինանշանը։ Վարագոյրը կը բացուի, բեմին վրայ կ'երեւին Նոր Սերունդի նորակազմ երկսեռ երգչախումբին անդամները, որոնք կ'երգեն Marseillaiseը ու «Մշակ բանուոր»ը։ Հանդէսը բացաւ ընկեր Մելքոն Ասատուրեան, որ գեղեցկօրէն պարզեց Նոր Սերունդի նպատակը եւ անոր ունեցած վերելքը ինը ամսուան ընթացքին։ Այս առթիւ պարզեց ապագայ գործունէութեան ծրագիրը։

Ծիչդ այդ պահուն ներս կը մտնեն ընկերվարական մասնաճիւղերու ներկայացուցիչները, եւ քաղաքացի Victor Savine, որոնք որոտընդոստ ծափերու տարափին տակ, կը հրաւիրուին պատուոյ աթոռները։ Ընկեր Հ. Աւետիսեան բեմ բարձրանալով հայ ժողովուրդին երախտագիտութիւնը կը յայտնէ ասպնջական Ֆրանսայի մեծ ազգին, շնորհակալութիւն կը յայտնէ հիւրերուն, մասնաւորապէս Հայերու մեծ բարեկամին՝ Victor Savineի, որ Կարտանի Հայերու անշահախնդիր բարեկամը եղած է միշտ։ Յետոյ խօսք տրուեցաւ Victor Savineի, որ ծափերու մէջ, բեմ բարձրանալով, նախ շնորհակալութիւն յայտնեց իրեն եղած պատիւին համար, ժողովուրդի մը կողմէ այնքան բարձր եւ քաղաքակիրթ ինչպէս է հայ ազգը։ Ցիչեց դըրուագներ հայ ժողովուրդի հերոսական մարտընչումներէն, գովեց անոր աշխատասիրութիւնը եւ կարգապահութիւնը, իր անկեղծ համակրանքը յայտնեց հայութեան հանդէպ։ Յորդորեց սիրել Ֆրանսան, բայց միշտ սիրել ու չմոռնալ Հայաստանը, մինչեւ այն օրը երբ բոլոր Հայերը համախմբուին եւ տիրէ կատարեալ ազատութիւն։ Ճառը վերջացաւ բուռն ծափերու մէջ։

Հայրենասիրական շունչով գեղեցիկ ուղերձ մը կարդաց Նոր Սերունդի քարտուղար Զաւէն Գինոսեան, ուղղուած Շաւարշ Նարդունիին։

Եւ ահա «տունի սիրուած տղան», ընկեր Նարդունին էր, որուն խօսքին անհամբեր կը սպասէր ժողովուրդը եւ որ Կարտանի հասարակութեան կողմէ մկրտուեցաւ «Դաշնակցութեան Կռունկը»։ Ընկերը իր կուռ բանախօսութեամբ ելեկտրականացուց սրահը, յիշեց Դաշնակցութեան կատարած դերը հայ ժողովուրդին մէջ, թելադրեց Նոր Սերունդին արժանի յաջորդները դառնալ նախորդներուն։ «Շատեր թաղեցին Հ. Յ. Դ.ը եւ դամբանականներ կարդացին, բայց այսօր այս փոքրիկ գաղութին մէջ անհամար «յուղարկաւոր»ներ եկած էք անոր յուսատու խօսքը լսելու։ Ուր որ կ'երթամ կը տեսնեմ միեւնոյն բազմութիւնը։ Փառք եւ պատիւ հայ ժողովուրդին որ ծնած է Դաշնակցութիւնը»։

Խօսք առաւ նոյնպէս երիտասարդ ընկերվարականներու Fédérationի անդամ եւ քարտուղար Roger Jerda, որ իր հիացումը յայտնելով հանդէսին յաջող կազմակերպութեան համար, շեշտեց ամէն ազգի երիտասարդներու եղբայրակցութեան անհրաժեշտութիւնը, միասին վերաշինելու համար Ֆրանսան և այդպէսով յառաջանալու միջազգային եղբայրակցութեան իրականացման ճամբուն վրայ։

Ներկայացուեցաւ քրքջալիր դաւեշտ մը, «Թորոս ծառան», Նոր Սերունդին կողմէ։ Հակառակ հապճեպ պատրաստութեան եւ անփորձութեան, տղաքը բաւական յաջող էին իրենց դերերուն մէջ։

Գեղարուեստական բաժինէն վերջ, բացուեցաւ խնջոյքի մասը, որ մինչեւ առտուան ժամը 6 ոգեւորութեան մէջ պահեց հանդիսականները։ Խօսք առին ընկերներ Պ. Գորգիկեան, Կ. Կ.ի կողմէ, Ժիրայր Ոսկեան՝ Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ եւն.։ Ժողովուրդը պարեց հայկ. եւ եւրոպական պարեր, ընկերակցութեամբ նուագի։ Խորոված հաւ մը եւ շիշ մը շամփանեա աճուրդի դրուելով գոյացաւ կոկիկ գումար մը։ Աճուրդը շահեցաւ Պ. Յարութիւն Տերոյեան։ Նախագահը շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր հանդիսականներուն եւ ժողովուրդը բաժնուեցաւ խանդավառ տրամադրութեամբ, ոգեւորուած Դաշնակցութեան կենսատու խօսքէն։

ՎԻՐԱԳԱԿԱՆ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, 23 Մայիս — Այս տարի մեր գաղութը բացառիկ եռուզեռի մէջ է։ Շաբաթ չանցնիր առանց որ եւ է ձեռնարկի։ Թուականները իրար կը հրմշտկեն։

Ապրիլեան սգատօնը հոս եւս տօնուեցաւ համազգային շունչով։ Դժբախտաբար նախաձեռնող մարմինը, Հ. Ա. Ը. Մ.ը մեզի անհասկնալի պատճառներով յարմար չէր դատած հրաւիրել Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն եւ Նոր Սերունդը։ Փրոֆ. Խայիկեան յուզիչ բանախօսութեամբ մը վերլուծեց երէկի թրքական խժդժութիւնները եւ քրքրելով Հայոց պատմութեան էջերը, վեր հանեց Հայուն տոկուն նկարագիրը, իմացական բարձր յատկութիւնները եւ յարատեւելու եւ ապրելու աննկուն կամքը։ Գեղարուեստական բաժինը ճոխ էր եւ խնամքով պատրաստուած Տիկին ԳեղանՓափազեանի կողմէ։

× Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը օգտուելով Շ. Նարդունիի Լիոն հանդիպելէն, սարքած էր դասախօսութիւն - թէյասեղան մը ի պատիւ մեր տաղանդաւոր գրագէտին, Մայիս 18ին, զուտ ընկերա—համակրական շրջանակի մէջ։ Դասախօսը յանպատրաստից նիւթ ընտրեց «Հայուն խելացութիւնը», որուն շուրջ խօսեցաւ մէկ ժամէ աւելի։ Ապա ներկաներու կողմէ տրուեցան հարցումներ, որոնց իւրաքանչիւրին տուաւ բաւարար լուսաբանութիւններ։ Բաղձալի էր որ նման շինիչ հաւաքոյթներ յաճախ վայելելու առիթը ընծայուէր մեզի։

× Կիրակի օր (19 Մայիս) Հ. Յ. Դ. Տան սրահը կը յորդէր խուռն բազմութեամբ։ Ամէն դասակարգէ մարդիկ եկած էին ծափահարելու մեր դպրոցականները։

Տէր եւ Տիկին Մ. Փափազեաններու անխոնջ աշխատանքի արդասիքն էր որ պիտի ցուցադրուէր բեմին վրայ։

Հանդէսին յայտագիրը այնքան ճոխ էր ու այլազան որ կարելի չէ մի առ մի թուել բոլոր դերակատարները։ Մեծ թէ փոքր, իւրաքանչիւրը իրեն յատուկ շնորհով, բնատուր ձիրքով թէ վաղահաս տաղանդով եկան հանդէսին փայլ տալու։ Թող ներողամիտ ըլլան ծնողները որ ստիպուած եմ զանց առնել անունները։ Իւրաքանչիւր դասարան առանձին բերաւ իր բաժինը, խմբերգներով, արտասանութիւններով թէ մեներգներով։ Ո՜րքան քաղցր էր լսել մեր մայրենի բարբառը այդ մանկունակ անկեղծ հոգիներու շրթներէն։ Տպաւէին երէկ՝ անոնցմէ շատեր չէին կրնար երկու բառ հա-

...րէն խօսիլ անոնցմով եւ ահա, հինգ ամսուան մէջ, կարծես մոգական գաւազանի մէկ հարուածով, փոխակերպուած են: Ո՜րքան երախտապարտ պէտք են զգան ծնողները Տէր եւ Տիկին Փափազեաններու հանդէպ, որոնց անձնազոհութեան, տաղանդին եւ փորձառութեան կը պարտին իրենց զաւակներուն հայեցի դաստիարակութեան այս յառաջդիմութիւնը: Պէտք է ամէն ջանք թափել դպրոցին յարատեւութիւնը ապահովելու համար:

Հանդէսի միջնարարին Կրթական Մարմինը ձեռնարկեց դպրոցին ի նպաստ նուիրահաւաքութեան: Կարճ ժամանակի մէջ գոյացաւ 23 հազար ֆրանք:

╳ Քանի մը խօսք ալ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասին: Մեր տղաքը կը գործեն առանց փողի եւ թմբուկի: Սարքած էին դասախօսութեանց շարք մը, իբրեւ դասախօս ունենալով Պ. Հ. Բալուեանը: Երեք գիշեր յաջորդաբար հետաքրքիր ունկնդիր — նէ լարուած ուշադրութեամբ հետեւեցան դասախօսութիւններուն: Նիւթերն էին.— 1.— Ներսէս Պատրիարք Վարժապետեան: 2.— Աբովեան եւ իր «Վէրք Հայաստանին»: 3.— Թրքահայ գրագէտներ՝ որոնցմէ Վահան Թէքէեան, իր կեանքն ու գործը: 4.— Թորոս Թորամանեան եւ Հայկական ճարտարապետութիւնը: Գնահատելի է Պ. Բալուեանի նուիրումը մեր Նոր Սերունդի դաստիարակութեան գործին: Անի ճկուն լեզու, կը տիրապետէ իր նիւթերուն եւ գիտէ համեմուած ու բանաստեղծական արտայայտութիւններով ունկնդիրները ապել իրեն:

Մօտերս Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի նախաձեռնութեամբ կը տօնուի Մայիս 28ը, հովանաւորութեամբ կոմիտէին: Կազմուած է նաեւ յանձնախումբ մը Ա. Ահարոնեանի 80ամեակը տօնելու համար: Եռանդ եւ յաջողութիւն կը մաղթենք մեր պատանի ընկերներուն:— Թղթակից

« ՅԱՌԱՋ »ի ուրբաթ օրուան թիւը լոյս չտեսաւ, Համբարձման տօնին առթիւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ցնցումներ զգացուեցան, հինգշաբթի առտու, Լիոնի շրջանին, Մաքոնի, Կրրնոպլի, Փիւի տը Տոմի, Քոէմոն Ֆէռանի, ինչպէս եւ Զուիցերիոյ եւ Իտալիոյ զանազան մասերուն մէջ: Մեծ վնասներ կրեցին զուիցերիական երեք քաղաքներ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ խորհրդարանը միաձայնութեամբ քուէարկեց բանաձեւ մը որ կը մերժէ Պուլկարիոյ հողային պահանջները Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ մէջ:

Պ. ԿՐՈՄԻՔՕ, Ապահովութեան Խորհուրդին խորհրդային պատուիրակը, ճառ մը խօսելով Նիւ Եորքի մէջ, դիտել տուաւ թէ «կարգ մը ազգեր կը ջանան տիրական դեր կատարել Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան մէջ, ի վնաս խաղաղութեան եւ ապահովութեան: Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը մէկ երկրի կամ խումբ մը փոքրաթիւ երկիրներու ձեռքը գործիք դարձնելու փորձերը կրնան շատ հեռաւոր եւ ժխտական հետեւանքներ ունենալ եւ նոյնիսկ սպառնալ Կազմակերպութեան գոյութեանը»: Ներկայ էին 18.000 ունկնդիրներ:

ԱՆԳԼ. ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ որոշեց պահել պարտաւորիչ զինուորութիւնը, երկու տարուան շրջանով: Անոնք որ զինուորագրուած են 1947-48ի համար, պիտի ծառայեն 18 ամիսէն երկու տարի: Անոնք որ դրօշի տակ են մինչեւ Դեկտ. 31 պիտի արձակուին 1948ի վերջանալէն առաջ: Անոնք որ զինուորագրուած են 1944 յունուար 1էն առաջ, պիտի արձակուին յառաջիկայ տարի եւն.: Կիներն ալ կրնան կամաւոր գրուիլ առ նուազն երկու տարուան համար: Այս ծրագրով, Անգլիա տարեկան 190.000 զինուոր պիտի ունենայ 1947ին եւ 1948ին, եւ 1946ի վերջը մնայուն բանակը պիտի բաղկանայ 1.900.000 զինուորներէ:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ խորհրդարանը քուէարկեց Թրումընի առաջարկած օրէնքը՝ գործադուլի դէմ: Այս նոր օրէնքով ծանրապէս կը սահմանափակուին արհեստակցական միութեանց իրաւունքները: Նոր գործադուլներ ծագեցան հանքերուն մէջ եւ խլըրտումները կը շարունակուին:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ որոշեց աշխատավարձքի եւ թոշակներու յաւելում առաջարկել վարչական խորհուրդին, յունիս 5ի նիստին մէջ: Պիտի պահանջէ նաեւ կորովի միջոցներ ձեռք առնել, գիներու նոր բարձրացումը խափանելու եւ ապօրէն գիները վերաքննելու համար: Կարգ մը թերթեր դիտել կուտան թէ այս ծրագիրը կապ ունի ամերիկեան փոխառութեան եւ ընտրական պայքարին հետ: Երբ զօր. տը Կօլ հրաժարեցաւ անցեալ յունուարին, նոր կառավարութիւնը մէջտեղ դրաւ Ֆրանքը փրկելու քաղաքականութիւն մը, անփոփոխ պահելով աշխատավարձքերը եւ գիները: Այն ատեն Աշխատանքի Դաշնակցութիւնն ալ իր հաւանութիւնը յայտնեց այս քաղաքականութեան: Մինչդեռ հիմա փոփոխութիւն կ'առաջարկէ, նոր մտահոգութիւններ պատճառելով կառավարութեան:

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ քաղաքապետական ընտրութեանց արդիւնքին յայտարարութենէն վերջը, «Հալք»ի կուսակիցները յարձակում գործեցին զանազան վայրերու, մասնաւորապէս Անատոլու Հիսարի մէջ (Վոսփոր): Այս առթիւ խռովութիւններ ծագեցան եւ 30 հոգի վիրաւորուեցան, շատերը ծանրապէս: Հեռագրի մը համաձայն, ձեռնպահներու թիւը 65 առ հարիւրը կ'անցնի, միջին հաշուով:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ԴԷՄ բողոքագիր մը ուղղած են Անգլիա եւ Մ. Նահանգները, Մայիս 20ին, դանգատելով թէ խափանարար գործեր կը կատարուին դաշնակից զինուորական իշխանութեան դէմ, Թրիէսթէի եւ շրջականերուն մէջ: Մառէշալ Թիթօ ունկնդրութեան ընդունուեցաւ Սթալինի կողմէ:

ՏԱԽԱՌՈՒԻ ՏԱՆՋԱՐԱՆԻՆ մահապարտներէն 14ը կախուեցան Մայիս 29ին, ուրիշ 14 հոգի ալ՝ 30ին: Բոլորն ալ մահուան դատապարտուած էին իբրեւ պատասխանատու աւելի քան 300.000 այրերու, կիներու եւ մանուկներու կրած չարչարանքներուն եւ մահուան: Մահապարտներէն մէկն էր Տոքթ. Քլաուս Շիլինկ, 74 տարեկան, աշխարհահռչակ գիտուն մը, հեղինակ զանազան գիւտերու: Երբ կախաղան առաջնորդեցին, ամբողջ մարմնով կը դողար եւ չէր կրնար քալել: Իր պաղարիւնը գտաւ երբ դահիճը ոտքերը կապեց: Երբ հարցուցին թէ ըսելիք մը ունի՞, պատասխանեց.— «Ոչ, շուտ ըրէք, վերջացուցէք»: Ամերիկեան շրջանին մէջ ամենամեծ խմբական կախաղանն է այս:

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ Ատրպատականի հետ բանակցութիւնները պիտի վերսկսին երկու երեք օրէն: Կառավարական շրջանակներու մէջ լաւատես կ'երեւան:— Հիւսէյին Ալա, Ուաշինկթընի դեսպանը, այլ եւս պիտի չմասնակցի Ապահովութեան Խորհուրդի նիստերուն, իր ընթացքը դժգոհութիւն պատճառած ըլլալով:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ բրիտանական շրջանին հրամանատարը յայտարարեց թէ այսուհետեւ զանազան պատասխանատու պաշտօններ պիտի յանձնուին Գերմաններու, մէջն ըլլալով Ռուրի ածուխին բաշխումը: Մէկ խօսքով, հետզհետէ Գերմաններու պիտի փոխանցուի զանազան վարչական գործերու պատասխանատուութիւնը: Այսպէս նոր շրջան մը կը բացուի:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ածուխի գործադուլը վերջացաւ: 400.000 բանուորներ անմիջապէս վերսկսան աշխատիլ:

Ռ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ մէկ միլիառ տոլարի վարկ մը խնդրած էր Մ. Նահանգներէն: Թերթերը կը գրեն թէ պիտի չկրնայ անմիջապէս ստանալ այդ գումարը, տրամադրելի գումարը պակսած ըլլալով:

540 ՖՐԱՆՔԻ այրերու, 560 ֆրանքի կիներու կօշիկ պիտի ծախուի քանի մը ամիսէն:

ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ փոխարէն Ֆրանսայի պիտի յանձնուի գերմանական մեծ նաւ մը, «Եւրոպա» (49.746 թոն), ուրիշ եօթը նաւերու հետ:

ԼԻՈՆԻ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԼԻՈՆ.— Մայիս 26ին Լիոնի եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան ընտրութիւնները կատարուեցան շատ խաղաղ ու օրինաւոր մթնոլորտի մէջ: Ժողովուրդը խուռներամ փութացած էր եկեղեցի, կատարելու համար իր պարտականութիւնը: Պատրաստուած 33 հոգինոց ցանկի մը մէջէն ընտրուեցան 11 հոգի.— Պ. Պ. Պահատուրեան, Փափազեան Ս., Սողոմոնեան Գ., Հաճի Պօղոսեան Մ., Տօնապետեան Տ., Մուրաջեան Պ., Օսիգեան Ա., Վարդանեան Ե., Քէպապճեան Ա., Վարժապետեան Յ. եւ Կիւլպէնկեան Ա.:

Շնորհաւորելով Ազգ. Միութեան նոր կազմը, կը յուսանք թէ պիտի յաջողի զարկ տալ ազգային գործունէութեան, սատարելով հովանաւորութիւնը Կրթական եւ Աղքատախնամ մարմիններուն: Սրտանց յարատեւութիւն կը մաղթենք:— Մ.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Յունաստանէն Տիկին Փեբուզ Զորպաճեան եւ աղջիկը Նեվրիկ կը փնտռեն իրենց մայրը Տիկին Անթառամ Դաւիթեան եւ քոյրը Մաննիկ եւ Արթին Գրալեաններ, որոնք պատերազմէն առաջ Ֆրանսա կը գտնուէին: Տեղեկացնել Mme. Hadjiguzelianի, 40 rue Andripople Comotini, (Grèce):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Տէր եւ Տիկին Սէրճանեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի առաւօտ, Յունիս 2ին հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին Տիկին Մարիամ Յովհաննէսեանի (Կիրասոնցի) համար: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ԴԱՇՆԱԿԻ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

Տիրանի Զաւարեանի

Դասական եւ արդի երաժշտութիւն, երեքշաբթի երեկոյ, 4 Յունիս, ժամը 9ին, Salle de l'École Normale de Musique, 78 rue Cardinet, métro Wagram et Villiers:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Dameame - 13e

ՄԱՅԻՍ 28

« ՄԱՅԻՍ 28 »Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 8 Յունիս, շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս: «Cristal Palace»ի շքեղ սրահին մէջ: (Grand rue Monplaisir):

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: Եւրոպական պարերը կը սկսին ժամը 11ին, տեւելով մինչեւ առտուան ժամը 5: Ցայտնի նուագախումբ: Ճոխ պիւֆէ, դիւրամատչելի գիներով:

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ մէջ Յունիս 2ին:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարուժան կոմիտէի, մասնակցութեամբ, Նոր Սերունդի Վարդգէս խումբի եւ Ֆր. Կ. Խաչի սանուհիներուն: Յունիս 2, կիրակի կէսօրէ վերջ՝ ժամը 3ին Սալ Ժան տ'Արքի սրահին մէջ:

Կը խօսի ընկեր ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կենդանի պատկեր մը եւ ուրիշ անակնկալներ: Մուտքը ազատ է

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. կոմիտէի, այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին քաղաքապետարանին սրահին մէջ: Կը նախագահէ Հ. Կ. ՏԷՐ-ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ, կը խօսի ԸՆԿԵՐ ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ: Խօսք պիտի առնեն ընկերվարականներու ներկայացուցիչը եւ ընկեր ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ (Լիոնէն): Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Տիկին Պ. Ահարոնեան (Լիոնէն, երգ), Օր. Մ. Տէրվիշեան (Շասէն, երգ): Մասնաւոր պատրաստուած պարեր սանուհիներու կողմէ: Նուագախումբ եւն:

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Այս կիրակի կը սկսին Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆութպոլի խումբերու միջմասնաճիւղային մրցումները: Կը մասնակցին բոլոր արուարձաններու խումբերը: Մրցումները պիտի տեւեն երեք կիրակի, 2, 16 եւ 23 Յունիս: Առաջին մրցումներու շարքը տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի 8 խումբերու միջեւ, ժամը 13էն 19, Անիէռի մէջ «Stade des Cabœufs», Rue Pierre Boudoux:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներ Անիէռի կայարանէն եւ Place Voltaireէն պիտի առաջնորդեն այցելուները: Այս մրցումները պիտի ծառայեն Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ի 4 զօրաւոր խումբերը կազմելու: Մուտքը ազատ է:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Porte de Clichyէն առնել 140 կամ 139 թիւ autobusը, իջնել Place Voltaire կամ St. Lazareէն շոգեկառքով, իջնել Անիէռ:

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԻՍԻԻ մասնաճիւղին պարահանդէսը յունիս 1ին երեկոյեան ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ: Կը նուագէ Պ. Գալեանի Ֆրանքօ Արմէնեան 6 հոգինոց նուագախումբը: Գեղարուեստական բաժին: Ճոխ պիւֆէ: Մուտքը 50 ֆրանք, 45 rue de la Defense, métro Mairie d'Issy:

COUTURE FLORE Confectionի նոր աշխատանոցը, փլիսէի, օդակի սրածի մեքենաներով մաքուր, արագ եւ խնամքով աշխատութիւն կարճ ժամանակամիջոցի մէջ: Գոհացուցիչ գիներ: Դիմել Պ. ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ, **40 rue de Flore, Alfortville (Seine): Tél. Ent. 15-67**:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ
Տնօրէններ ԳԼԷՄԱՆ ԵՒ ԳՈՓԱՐԱՆԵԱՆ
6 rue Maubeuge, Paris (9), Métro Cadet, Notre Dame de Lorette: Tél. TRU. 85-47

Առաջնակարգ օղի եւ ամէն տեսակ ըմպելիներ, ընտիր աղանդեր, պոլսական կերակուրներ եւ անուշեղէն: Ընդարձակ եւ օդաւէտ սրահ, Ամէն երեկոյ ժամը 9էն սկսեալ Քէմանչիստ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ, ուտի ԱԼՖՕՆՍ եւ երգիչ ԱՐԹԱՔԻ կը նուագեն եւ կ'երգեն հայկական եւ արեւելեան երգեր: Գոց է Զորեքշաբթի օրերը:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ,
ՀԱ՛Յ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵ՛Ր

Փորձառու անձերու կողմէ նոր բացուած է Նպարեղէնի մեծաքանակ վաճառատուն մը, ուր միշտ պատրաստ կը գտնուին արեւելեան ու եւրոպական նպարեղէններ եւ չոր միրգեր, Փիսթաշ-վէրթ, Իզմիրի անկուտ չամիչ, պուլղար եւայլն:
Մանրամասն տեղեկութեանց եւ ապրանքներու համար դիմել՝
PRODUITS ALIMENTAIRES (Gros, demi gros)
Importation directe
NAJARIAN & CASSABALIAN
12 Rue de l'Arc, Marseille Tél. Colbert 87-69

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ CHEZ ARTHUR (ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ)
28 Rue Ramponneau, Métro Belleville. Tél. Men. 64-47
Արեւելեան եւ եւրոպական համեղ կերակուրներ, ընտիր օղի եւ ճոխ աղանդեր: Հինգշաբթի օրերը գոց է:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH · Fondé 1925 · R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆ. Տար. 750, 6ամս. 400, Արտասահման 1000 ֆրանք

Dimanche 2 JUIN 1946 Կիրակի 2 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4715—Նոր շրջան թիւ 354 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Փր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

Ա Պ Տ Ա Կ Ը

Շառաչուն ապտակ մը՝ Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը Փարիզի մէջ:

Պերճախօս պատասխանը բոլոր անոնց որ արիւն կը պղտորէին օրերէ ի վեր, սարէն - ձորէն հաւաքուած կտորներ իրար կարելով եւ բարեմիտ հասարակութեան հրամցնելով իբրեւ «վաւերագիր»: Ցօշոտելով, խեղաթիւրելով բուն պատմութիւնը եւ նորօրինակ «էրզաց» մը յօրինելով:

Եթէ իրենք չտեսան ու չլսեցին, անշուշտ ուրիշներ տեսան ու պատմեցին ինչ որ տեղի ունեցաւ չորեքշաբթի գիշեր:

Բուն ողջամիտ հասարակութիւնը, ժողովո՛ւրդն էր որ կը վանդանէր սեւն ու ճերմակը, յորդահոսան բազմութեամբ եւ սրտաբաց խանդավառութեամբ: Հայրենասիրական տենդ մը վարած էր բոլորը: Առանց դասակարգի խտրութեան:

Դաշնակցութիւնը վարժուած չէ սնապարծութեան: Պարզապէս կ՚արձանագրէ պայծառ իրականութիւնը, իբրեւ բնորոշ երեւոյթ:

Հաւատա՞նք թէ գոնէ «Ազգ. Ճակատ»ին համար դաս մը պիտի կազմէ այսքանը, որպէսզի լքութեան հրաւիրէ իր խառնուրդ դպիրները:

Հերի՛ք է որքան հովանաւորեցին, գիտութեամբ թէ անգիտութեամբ, հասարակ խուժանավարութիւնը, որ ամէն բանէ առաջ ծառայեց վարկաբեկելու իրենց կեդր. վարչութիւնը եւ անոր գործունէութիւնը:

Եւ այս՝ այնպիսի առեն մը երբ կարօտ են համրային վստահութեան, գլուխ հանելու համար Ներգաղթը եւ անոր հետ կապուած խնդիրներ:

Տակաւին չենք խօսիր Թրքահայ Դատի մասին, որուն լուծումը ամէն բանէ առաջ կը պահանջէ միացեալ ճակատ եւ ուժերու համախմբում:

Կը վախնա՞ք Մայիս 28էն, ինչպէս, երբեմն, մարդիկ տունէն դուրս չէին ելլեր, երբ ժողովուրդը Ազգ. Սահմանադրութեան տարեդարձը կը տօնէր, Պոլսոյ մէջ:

Երթա՛ք բարով: Բայց մի՛ նախատէք: Արիւն եւ արցունք է խառնուած այդ պատմական տարեդարձին: Քրտինք եւ տքնութիւն: Հայկական բաղուկին փա՛ռքը:

Իսկ տօնակատարութիւնը ինչո՞վ կը վնասէ մեր օրերու «Հայաստանասիրութեան»:

Չէ՞ որ դուք ալ միացեալ, ամբողջական Հայաստան կը պահանջէք այսօր: Կը պահանջէք ճիշդ այն ինչ որ Դաշնակցութիւնը բանաձեւեց շատ առաջ, ձեզմէ աւելի առաջ,— Ուիլսընեան սահմանները կցել ներկայ Հայաստանին:

Տօնակատարութիւնն իսկ առիթ մը չէ՞ր արծարծելու այս պահանջը, հազարաւոր բազմութեան առջեւ, — երկու անգամ աւելի շատ քան ձեր սարքած երկու հրապարակային ժողովները: Եւ այդպէս ալ եղաւ:

Տմարդի խաչակրութեան ասպետներէն վերջինը, Փարիզի ռամկավար չաբաթաթերթը Մայիս 28ի տօնակատարութեան մէջ կը տեսնէ «պայքարի կարգախօս մը»:

— « Հայ ժողովուրդը չի կրնար անտարբեր մնալ նման ցոյցի մը հանդէպ եւ չդատապարտել զայն: Մէկ խօսքով երբ այսօր Դաշնակցութիւնը գործի կը լծուի, տօնելու համար Մայիս 28ը, կը նշանակէ թէ չէ հրաժարած, հակառակ ամէն բանի, իր հակախորհրդային գործօն քաղաքականութենէն»: (29 Մայիս):

Իմացա՞ք,— «Հակախորհրդային գործօն քաղաքականութի՛ւն»:

Շատ ու շատ բարեւ: Բայց ներողութիւն. հռչակաւոր ռամկավար մը, Արշակ Սաֆրաստեանը չէ՞ր որ 1945 Օգոստոս 21ին, Լոնտոնի մէջ, Երեք Մեծերուն կը ներկայացնէր յուշագիր մը եւ կ՚առաջարկէր, չեղելով ընդհանուր ուղեգծէն.

— « ... Կը համարձակիմ առաջարկել կազմութիւնը յանձնախումբի մը՝ Սփիւռքի Հայերու ներկայացուցիչներէ, Քիւրտերէ, Ասորիներէ, Թուրքերէ, Միացեալ Ազգերու հովանաւորութեան եւ առաջնորդութեան տակ, որպէսզի լուծումի ձեւերու ծրագիր մը պատրաստէ: Կրնա՞մ վստահեցնել ձեզ թէ Հայերը, Քիւրտերը եւ Թուրքերը կրնան գործակցիլ, ինչպէս բրած են դարերէ ի վեր»:

Վա՛յ, եթէ Դաշնակցութիւնն ըլլար այս ձեռնարկին հեղինակը: Տասը տարուան «ճիհատ»ի նիւթ ճարած պիտի ըլլայիք:

Եւ տակաւին կ՚ըսեն թէ ռամկավարները վարժուած են ծանր նստելու իրենց տեղը...

Շ.

Սուրիա - Լիբանանի ներգաղթը՝ Յունիսի կէսին

(Սեփական թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

Լիբանանի եւ Սուրիոյ Ներգաղթի Կոմիտէները, Երեւանէն հրահանգ ստացած են անհրաժեշտ աշխատանքի լծուելու, «Յունիսին նախատեսնուած ներգաղթի գործը կազմակերպելու համար փութով»:

Ինչպէս յայտնի է, Լիբանանի Ներգաղթի Կոմիտէն, Մարտի ընթացքին չփումներ ունեցաւ Երեւանի բանբեր Պ. Գառնիկ Նազարեանի հետ, ու այս առթիւ մամուլին տուաւ պաշտօնական յայտարարութիւն մը, կանխելու համար «անհիմն» ամէն տարաձայնութիւն: Այդ զեկոյցով՝ Կոմիտէն կը հշդէր, թէ «մեկնումի ժամկէտէն ամիս մը առաջ, ամէն ներգաղթողի պիտի հաղորդուի դարձի թուականը»: Հակառակ անոր որ ընդհանուր է ապահովութիւնը Յունիսին մեկնելու, ցարդ ոեւէ զեկոյց եղած չէ այս իմաստով: Այսուհանդերձ, կարգ մը «Հառաջդիմական» աղբիւրներ, եւ Մամուլի մէջ հրատարակուած ազդարարութիւններ, ենթադրել կուտան՝ թէ անկարելի չէ մեկնումը, մինչեւ Յունիսի կէսը:

Հայրենակցական Միութեանց շրջանակները, որոնք տեւական կապ կը պահեն Ներգաղթի տեղական կոմիտէներուն հետ, կը հաւատեն, թէ մինչեւ Հոկտեմբեր 1946, հինգ կարաւաններ պիտի մեկնին Սուրիայէն եւ Լիբանանէն: Իւրաքանչիւր կարաւան բաղկացած պիտի ըլլայ 3000 հոգիէ: Ուրեմն, միայն Սուրիա — Լիբանանէն՝ **15000** հոգի պիտի մեկնին այս տարի: 1947ին, ներգաղթը պիտի շարունակուի աւելի լայն թափով: Ոմանք, 15.000ը սխալ կը նկատեն, եւ կը յուսան թէ այդ թիւր պիտի յանգի մինչեւ 30.000ի:

Աւելորդ չըլլայ, թերեւս, յիշեցնել այս առթիւ Երեւանի բանբեր Պ. Գառնիկ Նազարեանի յայտարարութիւնները, (19 Ապրիլ), Թեմոլ Օրբաթ, Հալէպի մէջ.—

— « Հայաստանի կառավարութեան ցանկութիւնն է կարելի եղածին չափ շատ Հայեր ընդունիլ երկիր: Բայց, անհրաժեշտ է՝ որ ցանկութիւնը համապատասխանէ հնարաւորութեան: Ես պարտականութիւն համարեցի ուսումնասիրել տեղական պայմանները՝ կարենալ ճշդելու համար մեկնողներու թիւը: Առ այժմ, չեմ կարող ճշգրտօրէն ըսել այդ, բայց նախօրօք կրնամ ըսել, որ այդ քանակը պիտի ըլլայ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏԱՍՆԵԱԿ ՀԱԶԱՐ: Ներգաղթ պիտի կատարուի նաեւ այլ երկիրներէ: Այն ատեն կ՚ունենանք ներգաղթողներու մեծ թիւ մը. 70—80 հազար: Եւ ասիկա՝ մեծ գործ է»: («Զարթօնք», 9-5-1946):

Աւելցնեմ, որ Ներգաղթի Տեղական Կոմիտէն, Մայիս 24ին (այսօր) թերթերուն տուած է «Առողջապահական յանձնաժողով»ի մէկ զեկոյցը.—

— « Յանձնախումբս մօտ օրէն պիտի ձեռնարկէ ներգաղթող ընտանիքներու առողջապահական քննութեան եւ կարգ մը բուժելի բայց տարափոխիկ հիւանդութեանց դարմանումին: Այս դարմանումները ոեւէ արգելքի կամ յապաղումի տեղի պիտի չտան՝ այս տարուան քոքաին մաս կազմող ընտանիքներու մեկնումին:

«Ներգաղթող իւրաքանչիւր անհատ պիտի պատուաստուի ծաղիկի եւ թիֆոյիտի դէմ: Դարմանումի պիտի ենթարկուին նաեւ աչքի հիւանդութիւն ունեցողները, մորթային հիւանդութիւններ, եւ գոնջերը:

« Իւրաքանչիւր ընտանիք կը հրաւիրուի նշանակուած դարմանատուններէ, հետագային ստանալու համար ընտանեկան առողջապահական վիճակագիր - քարտը »:

Պէյրութի «Արարատ»ը (24 Մայիս) կը հաղորդէ, «ստոյգ աղբիւրներու» համաձայն՝ թէ ներգաղթը կը սկսի Յունիսի կէսին: Իսկ Պէյրութի շրջանակներու մէջ կը խօսին «սովիէթ շոգենաւերու մասին, որոնք կաչի եւ մորթ բերած են Լիբանան, ու ներգաղթող կարաւանները պիտի տանին միասին »:

Հաւանական է, որ յառաջիկայ օրերու ընթացքին հրատարակուին պաշտօնական զեկոյցներ: Ստոյգ է, առայժմ, որ Երեւանէն երկու նոր պատուիրակներ ճամբայ ելած են դէպի Լիբանան, հսկելու համար Ներգաղթի կազմակերպութեան գործին: Պատուիրակներէն մէկը տեւականօրէն պիտի մնայ Պէյրութ, իսկ միւսը՝ Հալէպ:

Մինչ այդ, Ներգաղթի Կոմիտէները կ՚շարունակեն իրենց աշխատանքները՝ յարակից խնդիրներու կարգադրութեան համար:

Մ.

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Այսօր, կիրակի, պիտի ընտրուի երկրորդ Ազգ. Ժողովը, վերաքննելու համար նոր Սահմանադրութիւնը որ մերժուեցաւ Մայիս 5ի ընդհ. քուէարկութեամբ:

Բոլոր երեւոյթները կը ցուցնեն թէ այս անգամ շատ աւելի թիւով քուէարկուներ պիտի մասնակցին ընտրութեանց, ուր պիտի ճակատին հինգ մեծ հոսանքներ,— ընկերվարական, համայնավար, ժողովրդական (M. R. P.), հանրապետականազատական (P.R. L.), եւ ձախ հանրապետականներու խմբակցութիւն (արմատականներ եւն.):

1945 Հոկտեմբեր 21ին ընտրուած Ազգ. Ժողովին մէջ ջախջախիչ մեծամասնութիւն շահեցան առաջին երեք հոսանքները,— Համայնավարները՝ 152 աթոռ (ուղեկիցներով՝ 159), ընկերվարականները՝ 146, M. R. P. 148: Այս անգամ երեքն ալ պիտի ներկայանան առանձին: Կարծողներ կան թէ ձախերը նորէն պիտի շահին, բայց ոչ նոյն համեմատութեամբ, քանի որ շատ բան փոխուած է ներքին թէ արտաքին կացութեան մէջ: Եթէ համայնավարները կարենան պահել իրենց մեծամասնութիւնը, պիտի պնդեն որ վարչապետութիւնը յանձնուի Մորիս Թորէզի: Մինչդեռ միւս հոսանքները, նոյնիսկ ընկերվարականները վնասակար կը գտնեն այդպիսի կարգադրութիւն մը, մանաւանդ չեչտելով թէ համայնավար կուսակցութիւնը կը ներշնչուի օտար իշխանութենէ մը:

Ամէն պարագայի մէջ, պայքարը շատ բուռն պիտի ըլլայ, եւ աւելի ծաւալուն քան անցեալ հոկտեմբերին:

Համայնավարները եթէ մեծամասնութիւն շահին, պիտի պնդեն միակ եւ գերիշխան Ազգ. Ժողովի դրութեան մասին, առանց օրէնսդրական իրաւունքներ տալու երկրորդ ժողովի մը: Իսկ եթէ ընկերվարականները յաղթեն, շահելով նախկին թիւը կամ թերեւս աւելին, այն ատեն իրենք պիտի կազմեն կառավարութիւնը: Ինչպէս հաստատուեցաւ ընտրական պայքարին առթիւ, ընկերվարականները տրամադիր են որոշ բարեփոխումներ առաջարկելու նոր Սահմանադրութեան մէջ,— աւելցնել Ֆրանսական Միութեան Խորհուրդին եւ Հանրապետութեան Նախագահին իրաւասութիւնները, մեղմացնել կարգ մը տրամադրութիւններ եւն.: Մէկ խօսքով, այսօրուան ընտրութեանց արդիւնքէն կախում ունի Ֆրանսայի ապագայ կարգուսարքը: Ընկերվարականներուն վարկը բարձրացած է այս անգամ, շնորհիւ Լէոն Պլումի ձեռք բերած յաջողութեան (ամերիկեան փոխառութիւն): Համայնավարները այս առթիւ դիտել կուտան թէ փոխառութիւնը յաջողեցաւ շնորհիւ «Ֆրանսայի բանուորներուն քրտինքին», այսինքն արտադրութեանց յաւելման: Համայնավարները անակնկալ մըն ալ սարքեցին վերջին պահուն, ուժ տալով աշխատավարձերու յաւելման առաջարկին զոր ներկայացուցած է Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը: Պ. Քռուազա, նախարար աշխատանքի եւ ընկերային ապահովութեան, ծրագիր մը պատրաստած է արդէն, որուն համաձայն հաւասար վճարում պիտի ստանան այր թէ կին աշխատաւորներ: «Հաւասար աշխատանք, հաւասար վճարում »:

Արմատական կուսակցութիւնը (էռիօ), որ հազիւ 28 աթոռ կրցած էր շահիլ անցեալ անգամ, կը յուսայ մինչեւ 50 երեսփոխան ընտրել այսօր: Այդ պարագային պիտի կրնայ մասնակցիլ նոր կառավարութեան, ինչպէս կը թելադրեն ընկերվարականները: Ուրիշ նորութիւն մը,— այս անգամ աւելի լաւ կազմակերպուած կ՚երեւան աջակողմեան հոսանքները, միացեալ ճակատ կազմելով զանազան խմբակցութեանց հետ: Կարգ մը թերթերու կարծիքով, եթէ չափաւոր հոսանքները մեծամասնութիւն շահին, հաւանական է որ զօր. տը Կօլ վերադառնայ իշխանութեան գլուխ: Ուրիշներ ալ դիտել կուտան թէ համայնավարները հարուստ են (ընտրական պայքարի հանգանակութիւնը բարձրացաւ տասը միլիոնի), ձեռներէց եւ խիզախ (հոկտեմբեր 21ին շահեցան հինգ միլիոն քուէ):

Այսպէս կամ այնպէս, ոչ միայն Ֆրանսան, այլ եւ ամբողջ աշխարհ անհամբեր կը սպասէ այսօրուան ընտրութեանց արդիւնքին:

Գերմանական խառնը

Զօր. Մքնարնի, Գերմանիոյ ամերիկեան շրջանին զինուորական կառավարիչը, ծանրակշիռ տեղեկագիր մը ուղղելով իր կառավարութեան, անոր ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ գերմանական քաոսին վրայ եւ կը պահանջէ գործադրել Փոցտամի համաձայնութիւնը,— Գերմանիան կառավարել իբրեւ մէկ տնտեսական միաւոր: Տեղեկագիրը կը պարզէ հետեւեալ ծանրակշիռ իրողութիւնները.—

1. Պարենաւորման տագնապը ծանր է տակաւին, թէեւ օրական գումը, որ 1275 էր, իջած է 1180ի:— 2. Օրինազանցութիւնները կ՚աճին, գերման քաղաքացիներ կը յարձակին նոյնիսկ ամերիկեան զինուորներու վրայ, գողութիւնները կ՚աւելնան, իբրեւ հետեւանք անօթութեան:— 3. Առհասարակ ծանր է ճարտարարուեստական կացութիւնը, իբրեւ հետեւանք ածուխի եւ պողպատի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Զորեքշաբթի իրիկուն անձրեւը կը մաղուէր անվերջ։ Որո՞ւն մտքէն կ'անցնէր որ երկու հազար հոգի, Փարիզէն թէ արուարձաններէն պիտի արհամարհէին ամէն դժուարութիւն, ե՛ւ անձրեւ ե՛ւ յոգնութիւն, ե՛ւ անքնութիւն։ Մանաւանդ որ աշէն թէ ձախէն կ'ազդարարէին չմասնակցիլ ․․

Այո՛, ժողովուրդը արժանի պատասխանը տըւած էր այդ «կոչերուն»․․․ Ան առ նուազն չորս ժամ ոտքի, արիւն քրտինքի մէջ, խելայեղ ծափերով եւ բացագանչութիւններով իր 6—7 տարուան կարօտը կ'առնէր իր սրտին ամէնէն աւելի խօսող այս տօնակատարութենէն։

Փարիզահայ Երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Գ. Արա Պարթեւեանի, «Մարսէյեզ»ով եւ «Ծաղկիր ազատ իմ հայրենիքով» բացաւ հանդէսը։ Ընկեր Հր. Սամուէլ, իբրեւ նախագահ, Մայիս 28ի արժէքը վեր առաւ յիշելով բոլոր պատմական դէպքերը, որոնք ծնունդ տուին Հայկական Հանրապետութեան եւ որոնց շնորհիւ երկու դիւանագիտական յաջողութիւններ արձանագրուեցան․ — Սեվրի դաշնագիրը եւ Ուիլսընեան սահմանները։ Այդ վաւերագիրները այսօր ալ ազդակներ են պահանջելու Ազատ եւ Ամբողջական Հայաստանը։

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ Շաւարշ Միսաքեան․— «Ինչո՞ւ կը տօնենք այս տարեդարձը։ Եւ ինչո՞ւ անոր գլուխն անցած է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։ Որովհետեւ արիւնով եւ արցունքով շահեցանք այս օրուան հայրենիքին կորիզը։ Ամբողջ ժողովուրդ մը կռուեցաւ առանց սեռի, դաւանանքի եւ տարիքի խտրութեան։ Տասներկու հազար զինուորներ օրհասական պայքարի մը բռնուած էին,— մահ կամ ազատութիւն — 35.000նոց կանոնաւոր բանակի մը դէմ։ Պատերազմի դաշտին վըրայ ինկան 4000 կտրիճներ։ Այս բոլորին մէջ թերեւս հազար Դաշնակցականներ չկային։ Բայց Դաշնակցութիւնը ունի գերազանց առաքինութիւն մը,— կ'արձանագրէ ամէն արիւն որ կը թափուի յանուն ազատութեան։ Կ'արձանագրէ եւ կը խոնարհի բոլոր զոհերուն առջեւ։ Ո՞վ էր որ պիտի համարձակէր անտեսել թափուած արիւնն ու չահուած յաղթանակը։ Եթէ ուրիշներ կը փորձեն վարկաբեկել այս երկունքը, ափ մը հողին եւ պետական առաջին կորիզին ծնունդը, Դաշնակցութիւնը չէ որ պիտի նահանջէ, առանց սակայն սեփականացնելու հերոսամարտին ամբողջ փառքը։ Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ 1918ի այդ ճգնաժամուն, Լէնինը եւ Սթալինը առաջին չնորհաւորական հեռագիրը ուղղեցին նորակազմ իշխանութեան, հեռագիր մը որ հրատարակուած է իրենց պաշտօնաթերթերուն մէջ»․ (Բուռն ծափեր)։

Բանախօսը յետոյ նկարագրեց այդ օրերու դժոխային կացութիւնը,— ռուսական բանակը քաշուած, աշխարհէն կտրուած երկիր մը, սով եւ համաճարակ, դաւադիր դրացիներ, ուժասպառ բանակ մը եւ մինակ մնացած ժողովուրդ մը, որ հրաշքով՝ միայն կրնար փրկուիլ։ Եւ այդ հրաշքը կատարուեցաւ Սարտարապատի, Ղարաքիլիսէի եւ Բաշ Աբարանի ճակատամարտերով, որոնց հանդէպ թշնամին անզամ յարգանք զգաց։ Այս առթիւ յիշեց թուականներ, վկայութիւններ, փաստեր, պատմեց թէ ինչպէս Երեւանի նահանգը դարձաւ փոկական Հայոց։ Եւ եզրակացուց․— «Ծաղկի՛ր, ազատ, իմ հայրենիք»։ Այո, թող ծաղկի, թող ընդարձակուի, թող ըլլայ այնքան ազատ որ ոչ մէկ Հայ մտքէն անցընէ,— երթա՞մ թէ չերթամ։ Մենք պատրաստ ենք մեր բովանդակ ուժը տրամադրելու ե՛ւ սահմաններու ընդարձակման ե՛ւ ներգաղթի համար — մէկը առանց միւսին չի կրնար ըլլալ — եւ թող իւրաքանչիւր հոսանք իր պատասխանատուութիւնն ստանձնէ համաձայն իր կարողութեան։ Մայիս 28ով է, որ յաջորդներուն յանձնուեցաւ կորիզը, խարիսխը, յենարանը եւ մեկնակէտր այսօրուան Հայաստանին»։

Յաջորդ բանախօսը, ընկեր Յովիկ Եղիազարեան խօսեցաւ յանուն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութեան։ «Մայիս 28ը մեծ է բոլորիս համար, շատ մը պատճառներով։ Ան հանգրուան մըն է ծնած մեր դարերու տառապանքէն, ըմբոստութիւններէն եւ մարտնչումներէն։ Ան դիւանագիտական մուրհակ մը տուած է մեր ձեռքը Սեվրով։ Ան մեկնակէտն է մեր բաղձանքներու իրականացման համար ու խանդավառութեան ու ներշնչման աղբիւր մը բոլոր երիտասարդներուս»։

S. F. I. O.ի ներկայացուցիչը, քաղաքացի Cottereau պարզելով պատերազմի եւ դրաւման օրերուն Հայուն եղբայրական կապը տառապող Ֆրանսայի հետ, ու իր ծանօթութիւնը մեր ժողովուրդին դարերու պայքարին, անոր արժէքին, անոր այսօրուան իրաւական վիճակին, մաղթեց որ իրականանան բոլոր մեր բաղձանքները որոնք Ֆրանսայի նման համամարդկային գաղափարներով տոգորուած երկրի մը համար «արդարութիւն» անունը կը կրեն։

Գեղարուեստական բաժինը դարձեալ երգչախումբը բացաւ շարք մը երգերով, որոնց յաջորդեց դերասան Բ. Հայէչեան արտասանութեամբ, Օր. Աճէմեան երեք երգերով, Պ. Ֆիլիփ Աղազարեան իր ջութակով (Ղայթարմա եւն.), Պ. Զ. Գաբրիեան Ա. Ահարոնեանի «Արաքս»ով, Օր. Աստղիկ Առաքելեան նոյնպէս երեք երգերով, Պ. Գաբրիէլին թառով։ Օր. Հ. Գազազեանի հայկ. պարերը եւ Օր. Արմենիա Վարկազի սպանիական պարերը փակեցին այս հաճելի շարքը, ուր բոլոր մասնակցողները բերած էին իրենց լաւագոյն ճիգը, նրբութիւնը եւ արուեստը։ Ընկերվարական երկրորդ բանախօսը, երեսփոխան Henri Barré, որ կէս գիշերին կը վերադառնար իր ընտրական պայքարէն, խանդավառ խօսքերով փառաբանեց մեր ժողովուրդին գաղափարական մեծ արժէքը, մարդկային եւ ընկերվարական մարզին մէջ, մեծ երկրի մը դաւակներուն հետ կողք կողքի, անոր հետ եւ անոր պէս ծարաւ ազատութեան եւ լոյսի։

Մինչեւ լոյս այդ մարդկային ալիքը տատանեցաւ մերթ երաժշտութեան ու պարի ալիքներով, մերթ հայրենասիրական երգերու սրտաբուխ յորձանքին մէջ։ Առտուն արշալոյսին կրցան բաց աչքով նայիլ երկինքին որ կը խոստանար կապոյտ ըլլալ իր հայրենի հորիզոնին վրայ եւս։

Բեմը զարդարուած էր Ֆրանսական եւ հայկական դրօշներով։

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

Յ. Գ.— Հանդէսին Կարգադիր Յանձնախումբը հրապարակաւ ներողութիւն կը խնդրէ որ անօրինակ խճողման հետեւանքով, չկրցաւ գոհացում տալ բոլորին։ Կէս գիշերին պատկեր մը աճուրդի դրուելով, բարձրացաւ 38.500 Ֆրանքի։ Շահեցաւ Պ. Հրայր Սասունի։

ՍՈՎԵՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՏԱՐԻՆԵՐԻՆ

ԽՄԲ.— Կ'արտատպենք «Սով. Հայաստան» ամսագրէն։ Հեղինակը՝ Պրոֆ. Խորէն Սարգսեան, «Հայկական ՍՍՌ Գիտութիւնների Ակադեմիայի Մ. Աբեղեանի անուան Գրականութեան ինստիտուտի դիրեկտոր»․—

Մտաւոր եւ բարոյական ուժերի այն մեծ լարումը որ բնորոշ էր մեր լայնածաւալ հայրենիքի համար հայրենական պատերազմի տարիներին, բնորոշ էր նաեւ սովետական գրականութեան համար։ Սովետահայ գրողը զգաց իրեն ճակատում ու լարուած աշխատեց անվրէպ գործադրելու իր հզօր զէնքը, գեղարուեստական խօսքը։

Մեր գրողները տուեցին գործեր որոնք նշանակալից են ոչ միայն պատերազմի տարիների համար, ոչ միայն սովետահայ կեանքի քառորդ դարի համար, այլեւ ընդհանրապէս նշանակալից են հայ գրականութեան ճոխ անդաստանում։ Մենք ունեցանք այնպիսի ապրումներ ու նուաճեցինք մտքի այնպիսի հորիզոններ որոնք աննախընթաց էին իրենց մարդկայնականութեամբ ու խորութեամբ։

Հայրենական պատերազմի տարիներին սովետական գրողը, առ հասարակ սովետական քաղաքացին յայտնաբերեց այնպիսի ունակութիւններ որոնք լրիւ չափով դրսեւորուած չէին խաղաղ աշխատանքի պայմաններում։ Ներհուն քնարերգու էր հայ ժողովրդի մեծ ու սիրելի բանաստեղծ Աւետիք Իսահակեանը, բարի մի մարդ որ կարծես, երազել միայն գիտէր, պատերազմը մի անգամից կերպարափոխեց, նոր տեսք տուեց նրան եւ դարձրեց կրքոտ հրապարակախօս որ լցուած մհերեան ցասումով, չանթեր էր արձակում ուխտադրուժ ոսոխի դէմ։

Հրապարակախօսական ու հակաֆաշիստական յօդուածներ գրեցին Ա. Իսահակեանի հետ միասին մեր բոլոր ականաւոր գրողները, Դ. Դեմիրճեան, Ստ. Զօրեան, Արազին եւ ուրիշներ։ Սակայն այս արձակագիրների համար բնորոշը ոչ թէ յօդուածն էր, այլ պատմուածքը ու մանաւանդ պատմական վէպը։

Դ. Դէմիրճեանը եւ Ստ. Զօրեանը կարծես լռելեայն աշխատանքի բաժանում կատարեցին ու մինչդեռ առաջինը իր պատմուածքի թեման դարձրեց ճակատը, երկրորդի մտահոգութեան առարկան թիկունքն էր։ Այնպիսի պատմուածքներում, ինչպիսին են «Անխուսափելին», «Ոչչանդուածի ուանդը» կամ «Շունը», Դ. Դէմիրճեանը նորից յայտնաբերեց իր երեւակայութեան ոյժը եւ խորաթափանց միտքը։ Ստ. Զօրեան իր հերթին «Պարզ հոգիներ» ժողովածուի «Մայր», «Կաղ Կարօն», «Տագնապի օրերին» եւայլն պատմուածքներում նորից յայտաբերեց խոր հումանիզմ եւ ըէալիզմ։ Երկու գրողների համար էլ հայրենական պատերազմի տարիներին գրած այս գործերը անպայման կազմում են նրանց ստեղծագործութեան ինքնուրոյն եւ ուսանելի էջերից մէկը։

Հետաքրքրական է որ Դ. Դեմիրճեանի լաւագոյն պատմուածքների հերոսները յաճախ Ռուսներ են։ Սա օրինաչափ երեւոյթ է ու բղխում է սովետական հայրենասիրութեան էութիւնից, քստորում ժողովուրդների բարեկամութիւնը այդ հայրենասիրութեան կարեւորագոյն բաղադրիչ մասերից մէկն է։ Ռուս գրողներն էլ իրենց գործերում հիմնականում արտացոլելով ռուս ժողովուրդի կացութիւնը, յաճախ ընդգրկում են նաեւ եղբայրական այլ ժողովուրդների կեանքը։ Նոյնը նաեւ սովետական այլ ազգութիւնների գրականութեան մէջ։

Ռուս եւ Սովետական Միութեան այլ ժողովուրդների կեանքը արտացոլում է նաեւ Հր. Քոչարի եւ Գ. Բեսի եւայլն գրողների ակնարկների մէջ։

Ակնարկը գրական ամենատարածուած ժանրն էր հայրենական պատերազմի տարիներին, առաւելապէս նրա սկիզբին։ Հայ ժողովուրդի զաւակների հերոսական վարքագծի մասին ճակատում, ինչպէս նաեւ թիկունքում, մենք առաջին անգամ գաղափար էինք կազմում հէնց ակնարկի միջոցով։ Ակնարկներ գրեցին նաեւ Վ. Անանեանը, Բ. Շահումեանը, Գ. Բորեանը, Քր. Թափալցեանր, Հ. Մկրտիչեանը եւ ուրիշներ։

Պատմական թեմատիկան հայրենական պատերազմի շրջանում արժանացաւ մեծ կտաւի։ Դրանք են Դ. Դեմիրճեանի «Վարդանանք» եւ Ստ. Զօրեանի «Պապ թագաւոր» վէպերը ու Ն. Զարեանի «Արա Գեղեցիկ» տրագեդիան։

Պատմական թեմատիկայի մշակումը սովետական գրականութեան անհրաժեշտ ու բնորոշ կողմերից մէկն է։ «․․․Կլասիկ գրականութեան հումանիզմը — ասում է Ա. Տոլստոյը իր յայտնի «Սովետական գրականութեան քառորդ դարը» զեկուցման մէջ — սկզբունքօրէն տարբեր է սովետական հումանիզմից։ Այնտեղ խղճահարութիւնն է ցաւ մարդու համար, կարեկցանք դէպի նա։ Այստեղ ուժեղ գործողական պայքար յանուն մարդկային երջանկութեան պայմանների կառուցման։

Այնտեղ մարդկայնութիւնը հոգեբանական է։ Այստեղ մարդկայնութիւնը պատմական է, որ որոշում է հէնց ժողովրդական խոէալների եւ ձըգտումների բովանդակութեամբ։ Այնտեղ մարդը հոգեբանական վիվիսեկցիայի առարկայ է, այստեղ նա պատմական մարդ է։ Եւ ի զուր չէ որ սովետական գրականութեան մէջ այդքան լայն կերպով է զարգանում պատմական վէպը․ մի բան, որ չի նկատւում կլասիկ գրականութեան մէջ»։

Վերեւ յիշուած երեք գործերը խոշոր նուաճումներ են սովետահայ գրականութեան համար։ Մուրացանից յետոյ, նրանցից մի քանի տասնեակ տարիներ անց՝ Դեմիրճեանն ու Զօրեանն են, որ խիզախեցին ձեռնամուխ լինել պատմական թեմայի մշակման։ Կարելի է ասել, որ նրանք փայլուն կերպով կատարեցին իրենց առաջադրած խնդիրը ու տուին առաջին հայ սովետական պատմական վէպերը։

«Վարդանանքը» հայրենիքը զէնքով պաշտպանելու փառաբանումն է, «Պապ թագաւորը» հայ ժողովրդի պետական կարողութիւնների մեծարում։ «Վարդանանքը» Դեմիրճեանի ստեղծագործական կեանքի մի նոր շրջանն է։ Հեղինակը այդ երկի մէջ ի մի է հաւաքում ստեղծագործական հարուստ փորձ իր ճիւղաւորումներով հանդերձ,— նովել, պատմուածք, մանրապատում, դրամա։ «Պապ թագաւոր»ով Զօրեանը նոյնպէս նշանաւորում է իր ստեղծագործական կեանքի շատ կարեւոր մի շրջան։ Ն. Զարեանի «Արա Գեղեցիկ» դրամատիկան գամում է ընթերցողի ուշադրութիւնը իր թափով, հայ ժողովրդի պետական կեանքի սկզբնաւորման յուզիչ պատկերացումով։

Հայ ժողովրդի անցեալ կեանքի գեղարուեստական վերարտադրումով զբաղւում են ոչ միայն սովետական գրողների աւագ սերնդի ներկայացուցիչները, այլեւ նա ունի իր մշակողները նաեւ երիտասարդ սերնդի շարքերում։ Այդպիսիք են Վիգէն Խեչումեանը իր «Զուարթնոց» ժողովածուով, որ շատ հետաքրքիր կերպով վերարտադրում է մեր միջնադարի կեանքը՝ կապուած գրչագրութեան, մանրանկարչութեան ու գուսանական ստեղծագործութեան հետ եւ Գառնիկ Ստեփանեանը իր «Մղձաւանջային օրեր» գրքով, ուր ցայտուն կերպով նկարագրում է հայ ժողովրդի կրած անլուր տառապանքը առաջին համաշխարհային պատերազմի տարիներին, սուլթանական Թուրքիայի եւ գերմանական իմպերիալիզմի կողմից։

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳՐԱԲԵՐ, պարբերաթերթ գրականութեան եւ Արուեստի։ Ա. տարի թիւ 3 (Մարտ 1946) եւ թիւ 4 (Ապրիլ)։ Կը խմբագրեն Վ. Եսայեան եւ Յ. Վինոյեան, Աթէնք։ Հասցէ․— Nicomidias No. 1, Nea Smyrni, Athènes (Grèce)։ (Սակաւաթիւ օրինակներ ծախու են «Յառաջ»ի խմբագրատան մէջ, Ա. թիւէն սկսեալ։ Գին՝ 25 Ֆրանք իւրաքանչիւր թիւը։

ՀԱՅ ԳԻՐ, պարբերաթերթ գրականութեան եւ արուեստի, Ա. տարի թիւ 3 (Ապրիլ 1946)։ Հրատարակիչներ՝ Պատրիկ Սարգիսեան, Վահան Տաքէսեան, Ժիրայր Կիւզէլեան, Պետրոս Լամպաճեան, Կիւլպէնկ Փանոսեան, Շահնուր Շահրիկեան։ Աթէնք։ Հասցէ․— Odos Gambetta, 14-B Athènes, (Grèce)։

ՄԱՐՄՆԱՄԱՐԶ, օրկան Հ.Մ.Ը.Մ.ի Յունաստանի Շրջ. վարչութեան, Ա. տարի թիւ 1 (Մարտ 1946)։ Պատկերազարդ եւ ճոխ բովանդակութեամբ։ Խմբագիր՝ Համօ Մեհրաբեան։ Հասցէ․— Odos Athinas, No. 16A, Athènes (Grèce)։ (Ստացած ենք տասը օրինակ)։

ՊՈՒՏ 'Մ ՄԻՏԱՆ

Վասն փրկութեան աշխարհի

«Զօրսեր»ը իրենց տուները վերադարձան փարիզէն՝ օրերով շունչ ու քրտինք սպառելէ ետքը :

Ի՞նչ անձնուիրութիւն եւ մարդասիրութիւն սա դիւանագէտներուն ըրածը:

Լքած գործ, տուն – տեղ եւ ընտանիք կը սլանդխտին Փարիզ, Լոնտոն, Նիւ Եորք, Սան Ֆրանչիսքօ, ազգերու խաղաղութիւնը կերտելու համար: Երկիրներու սահմանները անշահախնդիր կերպով գծելու - որոշելու համար:

Պատերազմին պատճառած անիրաւութիւններէն եւ անգթութիւններէն խոցոտուած, իրենց միակ նպատակն ու իտէալն է ապահովել տառապած մարդկութեան երջանկութիւնը:

Իրենց կ'աջակցին բանակ մը օգնականներ, քարտուղար, տնտեսագէտ, Թարգման, մատնագիր? (dactylo) սիրունիկ օրիորդներ եւ սպասաւորներ : Որքա՜ն անձնուիրաբար եւ խղճմտօրէն կ'ուսումնասիրեն անոնք միջազգային խնդիրները, որպէսզի հիւլէաչափ անիրաւութիւն չարգի մէկ կամ միւս կողմին ի վնաս:

Այս բոլորին մէջ, իրենց երկրին շահերը նկատի չունին անոնք: Կ'աշխատին համոզել ազատագրուած ազգերը, որ եղբայրաբար մէկ մէկ կտոր հող դիջին իրարու, յանուն համերաշխութեան եւ ազգերու ինքնորոշման բարձր գաղափարներուն:

Եւ այնքա՜ն խղճամիտ են, որ փոխանակ վեր ի վերոյ գործ տեսնելով վերջնապէս իրենց բնտանիքին մօտ վերադառնալու եւ իրենց անձնական գործերուն ու զաւակներուն նուիրուելու, կ'երթան իրենց երկիրները, մանրամասն խորհրդակցելու համար իրենց մենծերուն հետ եւ կրկին գալ որքնելու՝ կանաչ սեղանին առջեւ, միշտ ի սէր փոքր ազգերու :

Կը կարծէք, որ առով կը գոհանա՞ն անոնք: Երբեք: Իրենց երկրին դժուարութիւններն ու մրտահոգութիւնները առանց նկատի առնելու, անոնք ազնուօրէն պատրաստակամութիւն կը յայտնեն, ուրիշ երկիրներու հովանաւորութիւնը ստանձնելով՝ անոնց ապահովութեան ծանրոյթը եւս յանձն առնելու :

Կը հսկեն, որ այդ երկիրները զոհ չերթան փաշիստ կամ միապետական արշաւանքներու, որպէսզի անոնք ժողովրդապետութեան բարիքները վայելեն ու ազատօրէն զարգանան :

Այս կէտին մէջ, բարի նախանձով մրցումի ալ կ'ելլեն իրարու հետ: Կարելի եղածին չափ բազմաթիւ երկիրներու հոգը ստանձնելու համար :

Տարի մը կ'ընէ որ պատերազմը հոգին աւանդած է եւ մարդկութեան փաշիստ թշնամիները գետնամած՝ շնորհ կը խնդրեն: Յաղթական զինուորները իրենց ընտանեկան բոյները ապաստանած, իսկ ազատագրուած ազգերն ալ իրենց վէրքերը կապելով զբաղած են: Բայց դիւանագէտներու երթեւեկը կը շարունակուի եւ մարդ չի գիտեր թէ՝ երբ պիտի հանգչին անոնք :

Կ'երեւակայեմ: Գիշեր – ցերեկ քրտինքը ճակտին, մոռցած նոյնիսկ ճաշելու բնական պարտաւորութիւնը, հանգիստը, քունը, Թատերական – երաժշտական վայելքը, վերջապէս իրենց հաճոյքն ու նոյնիսկ առողջութիւնը, Նիւ Եորքէն մինչեւ Փարիզ, տենդագին, աշխատանքի լծուած են այս մարդիկը :

Ժամանակ չունին, Փարիզի կամ Նիւ Եորքի կենսապարգեւ եւ անուշիկ ուհիներն իսկ դիտելու եւ վայրկեան մը թեթեւնալու: Եւ այս բոլորը աշխարհի խաղաղութեան եւ ժողովուրդներու բարօրութեան համար միայն :

Չեմ գիտեր փոքր ազգերը ի՛նչ ձեւով պիտի գնահատեն ու պիտի վարձատրեն այսքան զոհողութիւն, որ իրենց շահուն համար կը վատնուի:

Եւ տակաւին կա՛ն որ բերնի ծամոց ըրած են թէ՝ դիւանագիտութիւնը գութ չունի: Թէ իրաւունք, արդարութիւն եւ այլասիրութիւն բառերը տեղ չունին անոր բառարանին մէջ:

Ի՜նչ կոյր ապերախտութիւն ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՆԵՐԸ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն Յառաջի)

Մայիսի 12էն ի վեր, Լիբանան կը գտնուին Էջմիածնի երկու պատուիրակները, — Գ. Գ. Առաքել Առաքելեան եւ Նիկողոս Մանուկեան:

Գ. Առաքելեան, Գէորգեան Ճեմարանի շրջանաւարտ, ու, էր երբեմն, աշակերտ Կիլիկիոյ ծերունազարդ Գարեգին Կաթողիկոսի, Ղարաբաղցի է, եւ ներկայիս կը դասախօսէ՝ Երեւանի Պետական համալսարանին մէջ,— Գրականութեան Պատմութիւն: Միաժամանակ, գրաբարի դասեր կ'աւանդէ Էջմիածնի Ճեմարանին մէջ, եւ պատասխանատու քարտուղարն է «Էջմիածին» պարբերաթերթին :

Գ. Նիկողոս Մանուկեան, երիտասարդ, ծնած է Վրաստանի Սուրամ գիւղը, եւ իր ուսումը ստացած է Թիֆլիսի Ներսէսեան վարժարանին մէջ : Աշակերտութեան շրջանին իսկ, աշխատած է տպարանական գործերու մէջ: Ներկայիս տնօրէնն է Երեւանի Կեդրոնական Տպարանին:Մասնագէտ է տպագրական գործերու :

Երկուքն ալ կուգան Ամենայն Հայոց Գէորգ Զ. Կաթողիկոսի կողմէ, իբրեւ լիազօր պատուիրակներ: Լիբանանի մէջ, հիւրն են Անթիլիասի Կաթողիկոսարանին , ուր կը գիշերեն: Իրենց գլխաւոր առաքելութիւնը պիտի ըլլայ հանդիպիլ իրենց ճամբուն վրայ եղած թեմերը, եւ ապահովել աշխատակիցներ եւ բաժանորդներ «Էջմիածին» հանդէսին: Այս կերպով, հանդէսը ոչ միայն ինքնաբաւ պիտի դառնայ եւ պիտի ճոխանայ, այլեւ հիմնադրամ մը պիտի գոյանայ՝ հոգալու Մայր Աթոռի անհրաժեշտ պէտքերը : Պատուիրակները թէեւ կը խուսափին բացարձակ եւ հրապարակային յայտարարութիւններէ, բայց կը տեղեկանամ՝ թէ Մայր Աթոռը մատնուած է նիւթական մեծ անձկութեան, ու պէտք ունի անմիջական լիարուռն օժանդակութեան:

Այս իրողութիւնը.... պետական գաղտնիք չէ արդէն, երբ նկատի ունենանք նոյնինքն «Էջմիածին» հանդէսի 1945ի թիւերու պարունակութիւնը: Այդտեղ, կաթողիկոսը բացորոշապէս կը շեշտէ «Արտասահմանի օժանդակութեան անյետաձգելի պահանջը, ստեղծելու տնտեսական բազա, Էջմիածնի կարիքներուն համար, նկատելով որ Կաթողիկոսութիւնը հող ու կալուած չունի ,հասոյթի իբրեւ աղբիւր»: Արդ, ըմբռնելի է, որ Մայր Աթոռի, Միաբանութեան եւ Գէորգեան Ճեմարանի համար մեկենասներ փնտռուին գաղութներու մէջ, ուր դրական աշխատանքի լծուած են արդէն ազգ. եկեղեցական մարմիններ:

Եկեղեց. համագումարի օրերուն, Լիբանանի պատգամաւորներէն Գ. Մ. Մսրլեան խոստացած էր կատարեալ տպարանի մը կազմածները նուիրել Մայր Աթոռին: Պատուիրակները պիտի զբաղին նաեւ այս խնդրով, տպարանը ապահովելու համար անմիջապէս :

Գ. Գ. Առաքելեան եւ Մանուկեան միասին բերած են կոնդակներ՝ Գարեգին Կաթողիկոսի, Արտաւազդ արք. Սիւրմէեանի եւ ուրիշներու: Ի դէպ,— Գէորգ Կաթողիկոս վաւերացուցած է Արտաւազդ արք.ի Եւրոպայի Առաջնորդութիւնը , անոր ուղղուած իր կոնդակին մէջ: Պատուիրակները բերած են, նաեւ, երկու մեծադիր ալպոմներ , մէկը՝ Նոյեմբեր 29ի տօնակատարութիւններուն յատուկ, իսկ միւսը՝ Էջմիածնի կաթողիկոսական ընտրութեան եւ օծումի հանդիսութեանց մասին:

Համաձայն «կոմնկ»ներու յայտարարութեանց՝ կառավարական ծախքով 16 սենեակներէ բաղկացած ապարանք մը կը կառուցուի Երեւան, Օփերայի շէնքին դիմաց, որպէս վեհարան՝ Էջմիածնի գահակալին :

Միւս կողմէ, կը հաղորդուի, թէ Գէորգ Զ. կաթողիկոս առաջադրած է միւռոնօրհնէք կատարել աշնան սկիզբը :

Մ.

Ի՞նչպէս մեռաւ Վահան Մինախորեան

ԽՄԲ.— «Արածանի»ի Բ. համարով ծանուցեր էինք ողբացեալ Վահան Մինախորեանի մահը, Պելկրատի մէջ (Եուկոսլաւիա): Ընկեր Սողոմոն, ի պատասխան մեր մէկ նամակին, հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ դժբախտ յեղափոխականին մահուան պարագաներու մասին (նախապէս Դաշնակցական, յետոյ էս-էր): Այս առթիւ կ'իմանանք թէ «Յուսաբեր» մասնաւոր թիւ մը պիտի նուիրէ անոր յիշատակին .—

Վահանի մահուան պարագան ողբերգական է: Ռմբակոծման պատճառով իր կեանքի վերջին րոպէներուն գաւաթ մը ջուր նոյնիսկ տուող չեղաւ: Քանի մը տողով ըսեմ քեզի թէ՝ ինչպէս մեռաւ: 1944ի Ապրիլի 16ին Դաշնակիցները սկսան անխնայ ռմբակոծել Պելկրատը: Բնակչութիւնը քաղաքէն խելոյն քաշուեցաւ դէպի արուարձանները եւ մօտակայ գիւղերը: Տեղւոյս Հայերն ալ(120 հոգի կը հաշուենք) ձգեցին քաղաքը: Վահանը հակառակ մեր պնդումներուն չուզեց հեռանալ քաղաքէն: Ռմբակոծման վտանգը աւելի սաստկացաւ Մայիսի ընթացքին: Ես գիւղէն միշտ կը հանդիպէի քաղաք եւ Վահանը կը համոզէի գալ մեզ մօտ: Վերջապէս համոզեցի եւ Մայիսի կէսերուն տարի հետս գիւղ: 15 օրի չափ մնաց, շատ գոհ էր, ուրախ եւ լաւ տրամադրութեամբ ժամանակ անցուցինք: Յունիսի 1 կամ 2ին ուզեց անպայման վերադառնալ քաղաք, պատճառաբանելով որ գրական քանի մը օրուան աշխատանք ունի եւ լրացնելէ վերջ նորէն պիտի գիւղ գայ: Ամէն ջանք թափեցի այդ մտադրութենէն ետ կեցնելու, բայց չյաջողեցայ :

Յունիսի 6ին զինքը տեսնող եղեր է իր բնակարանին դետնայարկը, երբ ռմբակոծման վտանգ կար դուրսը: Ատկէ վերջ այլեւս կորաւ մեր Վահանը: Ամսու 9ին գիւղը ինծ մօտ եկաւ իր մէկ տերպ բարեկամը եւ իրեն մասին տեղեկութիւն ուզեց, յայտնելով թէ սենեակը փակ է եւ Վահանը մէջտեղ չկայ: Սերպը մտածեր է թէ նորէն գիւղը իմ քովս է եկեր: Մեզի արդէն կասկածելի թուեցաւ այս պարագան եւ ես յաջորդ առաւօտ կը պատրաստուէի քաղաք իջնել, երբ լուր առին թէ Վահանը իր փակ սենեակին մէջ մեռած գտեր են: Բոլոր երեւոյթներէն դատելով, յանկարծամահ եղած պէտք է ըլլայ: Դիակը չորս օր մնացած էր սենեակին մէջ առանց որ եւ է մէկուն գիտութեան: Ամսի10ին թաղեցինք տեղւոյս սերպական գերեզմանոցը: Այդպէս անհետացաւ մեր Վահանը, միասին տանելով բոլոր իր յոյսերը եւ երազները մեր տառապած ցեղին վերաբերեալ ...

Գալով իր գործերուն, իր լիակատար յուշերու ձեռագիրը կայ Ա. Աստուածատրեանի մօտ, նաեւ ունեցած համեստ դոյքերը: Գրական ուրիշ կարեւոր բան մը չթողուց, բացի իր յուշերէն եւ իմ յուշերէն: 1942ին, իր առաջարկով, իմ յուշերը գրեց: Ինքը ազատ էր, ես ալ մեծ զբաղում մը չունէի եւ կրցանք մեր ամբողջ ժամանակը այդ գործին նուիրել:

Հայ գրագէտը

Գրագէտը իր ցեղի, իր հայրենիքի հարազատ զաւակն է, նրա բախտակիցը: Աւելին կ'ասեմ, հայրենիքի ցաւից նրա բաժինն աւելի մեծ պիտի լինի: «Որում շատ տուաւ, շատ խնդրեսցի»: Ողբ ու դանդատը անվայել են ու նուաստացուցիչ :

Արուեստի առջեւ ծունկի կը գամ, բայց ինձ համար գերագոյն գեղեցկութիւնը, գերագոյն արուեստը կը մնայ նախ եւ առաջ տառապող մարդը: Գեղագէտ անգլիացի փիլիսոփայ Ռըսկինն էր ասում, թէ մի երկրում, ուր մանուկները կապտած շրթունքներով ի զուր են քաշքշում իրենց քաղցած ու վտիտ մօր ստինքները, ամօթ է այդ երկրում գեղարուեստ փնտռել :

Երբ միլիոնաւոր մարդկային էակներ ակռաներն իրար են սղմում չճչալու համար, անհնարին տառապանքից, գրագէտը անարժան է իր կոչման, երբ փորձի իր վեհափառ մենութեան մէջԱրամագդ լինել: Եւ չի կարող լինել :

« Սիրելի եղբայրակից, ասում էի ես Շիրվանզադէի յոբելենական հանդէսին, 1911 թուին Թիֆլիսում, չտրտնջանք մեր ճակատագրից: Հեշտ չէ անտառի մէջ բարձրադիր կաղնի լինել, փոթորիկի առաջին թափը, ամպրոպի առաջին ճայթիւնը, շանթի առաջին բոցը նրա ճակատին է զարկում : Չտրտնջանք, դրա փոխարէն արշալոյսի առաջին ցոլքը նրան է ողջունում եւ վերջալոյսի վերջին շողը նրա տերեւներին է ժպտում ծածկուելուց առաջ»:

Այսօր ես կարող եմ նոյնը կրկնել նոյն համոզումով :

Գրագէտի գերագոյն վարձքն է այս, եւ ո՛րքան պարուրիչ, որքան գեղեցիկ :

Այո, այսօր էլ նոյնն եմ կրկնում: Այսօր աւելի, քան երբեք գրագէտը հայ ցեղի բարձրադիր ու մրրկածեծ կաղնին պիտի լինի :

Մեր ցեղի անտառն է փչրուած, ինչո՞ւ կ'ուզէք, որ կաղնին ճղակոտոր, տերեւաթափ չլինի: Սպասեցէք :

Համբերութիւն եւ աշխատանք, թող անի խորտակուած անտառը: Թողէք, որ մատղաշ ծիլերը բարձրանան,թող տունկերը յաղթ կաղնիներ դառնան եւ վսեմ կատարներն օրօրեն Աստծու , երկնքի եւ հողմերի ու արեւի առաջ, թող սա անտառը վերստին եռայ ու փոթորկուի թռչունների ձայնով, թող կեանքի մեծ, հզօր, ստեղծագործական երգը վերստին զրնգայ մեր անուշ ու քաղցր Հայաստանում:

Սպասեցէ՛ք:

« Ա՛հ, թողէք՝ որ մեծնամ»... «Դ. Վարուժան):

... Կ'ուզէի յիշատակել եւ ողբացեալ Յ. Թումանեանի մի բնորոշ խօսքը .

— Աղա ասում էր յաճախ մեր եպիկուրեան դիւթիչ բանաստեղծը իր գունադեղ, ռամիկ ու կուռ ոճով — աղա, ձեզ եմ ասում. է՛է, դանդատը զուր է: Մենք որ կանք, Հայոց ազգի խաչվառն ենք. էն բայդաղի նման զատը, էէ՛, որ եկեղեցու խորանում պահում են: Փոշու ու ցեցերին կեր, տարին մի անգամ, հանդիսաւոր օրերին, մէկ էլ տեսար՝ կը հանեն էդ անտէր բայդաղը, թափ կը տան փոշին, ման կ'ածեն գլխների վրայ, աշխարհին ցոյց կը տան, թէ՝ հայհարայ, էսպէս բաներ ունինք խորանում պահած: Հանդէսը վերջացաւ, նորից կը տանին կը ձգեն մութ ու խոնաւ խորանը փոշիների մէջ ու կը մոռանան մինչեւ...վահ, էլ ի՞նչ էք վայ տալիս գլխներիդ, Հայոց ազգի խաչվառն ենք մենք:

«Ջէններս կտրենք ու գոհ մնանք —մեր բանն էլ էսպէս է»...

... Կը գայ մի օր, եւ այն հեռու չէ — հաւատացէք ինձ, շատ մօտ է — կը գայ մի օր, մեր հայրենիքը վերստին կը բարձրանայ մոխիրների միջից, մեր խորտակուած անտառը կը ծլի ու փարթամ շիւղեր կ'արձակի, նորէն կը բացուին խորանները, նորէն դուրս կը հանեն հաւատի ու փառքի խաչվառները, թափ կը տան մոռացութեան փոշին, պատուով ու հպարտութեամբ ման կ'ածեն գլուխներից բարձր, աշխարհի առաջ, հայ հայրենիքի փառքի համար:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

անբաւականութեան։— 4. Ամերիկեան շրջանը խճողուած է տարագիր բազմութիւններով, որոնց վրայ կ'աւելնան հարիւր հազարներ եւս, վտար-ուած ըլլալով Եւրոպայի արեւելեան եւ հարաւ-արեւելեան երկիրներէն.—5.Աննպաստ է արտածու-մի եւ ներածումի կացութիւնը։ Գրաւման սկիզբէն մինչեւ ապրիլի վերջը ներածումները եղած են 25 միլիոն սթերլին, արտածումները՝ հազիւ 1900000։

Տեղահան բազմութեանց մասին տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ 37.000 հոգի իրենց երկիրները վերա-դարձուած են, բայց արեւելեան երկիրներէն եւ Գերմանիոյ միւս շրջաններէն հասած տարագիր-ներով ընդհ. թիւը 25.000էն բարձրացած է 532.000ի ։

✕ Զօր. Սմութս, Հարաւ. Ափրիկէի վարչա-պետը, ճայնասփիւռ ճառ մը խօսելով Լոնտոնի մէջ, առաջարկեց վերաքննել Գերմանիոյ հանդէպ գործադրուած քաղաքականութիւնը, «կանխելու համար ընկերային եւ քաղաքական աղէտ մը ։ Գերմանիան կրնայ նորէն զինուորական սպառ-նալիք մը չդառնալ երկար ատեն, բայց կրնայ դիւրաւ ոչ նուազ վտանգաւոր սպառնալիք մը դառնալ, ուրիշ տեսակէտով։ Իբրեւ քայքայուած ընդարձակ տարածութիւն մը — քայքայում մարդկային եւ տնտեսական — Գերմանիան կրնայ վարակումի կեդրոն մը դառնալ։ Ամէն գնով խոր-տակեցէք Պիզմարքի եւ Հիթլէրի Գերմանիան ։ Ոչնչացուցէք բարձրօրէն կեդրոնացեալ Գերմա-նիան որ սպառնալիք մը եղաւ աշխարհի համար ։ Ապակեդրոնացուցէք զայն վերածելով դաշնակ-ցային դրութեան, որ այլեւս վտանգ մը չդառնայ եւ միանայ Միացեալ Ազգերուն, բայց մի՛ փոր-ձէք կործանել մեծ, պատմական ժողովուրդ մը կամ անոր հայրենիքը եւ ապրուստի միջոցները։ Այդ փորձը ոչ միայն ոճիր մը պիտի ըլլայ, այլեւ սխալ մը, դատապարտուած ձախողման »։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԹԱԼԻՆ ՄԵՐԺԱԾ է Ամերիկա երթալ, ինչ-պէս հաստատեց նախագահ Թրումըն, զանազան տեղեկութիւններ հաղորդելով մամուլի ներկայա-ցուցիչներուն։ Նախագահը յայտնեց թէ հրաւէրը ուղղած էր 30 օր առաջ, բայց Սթալին մերժեց, որովհետեւ բժիշկները յարմար չեն գտեր որ եր-կար ճամբորդութիւններ կատարէ օդանաւով կամ շոգենաւով։ Այս երկրորդ անգամն է որ Սթալին կը մերժէ Ամերիկայի հրաւէրը։ Նախագահ Թրու-մըն անհրաժեշտ կը գտնէ տեսակցութիւնը,մանա-ւանդ հիմա որ հրապարակաւ վէճի բռնուած են Պ. Պ. Մոլոթով եւ Պըրնս ։

ՀԱՑԸ ԵՒ ԱԼԻՒՐԸ բաժնեչափի վերածելու ծրագիրը անխուսափելի կը համարուի Անգլիոյ մէջ, մինչեւ երկու-երեք ամիս։ Այս առթիւ բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան երեսփ. ժողովին մէջ, առաջնորդութեամբ Չըրչիլի որ խստօրէն քննադատեց պարենաւորման նախարար-ները ։

ԼԷՈՆ ՊԼՈՒՄ նոր բացատրութիւններ տալով ամերիկեան փոխառութեան մասին, յայտարարեց թէ բանակցութիւնները կատարուեցան «առանց որ եւ է ճնշումի կամ պայմանի,— քաղաքային, տըն-տեսական կամ քաղաքական»։ Այս առթիւ վճռա-պէս հերքեց այն զրոյցները թէ Ամերիկացիները առաջարկած են Ֆրանսայի հետ միասին գործա-ծել հիւս. Ափրիկէի օդանաւային եւ զինուորական խարիսխները։ «Մ. Նահանգները լիովին ըմբռնե-ցին թէ Ֆրանսայի վերաշինութիւնը անհրաժեշտ է միջազգային բարգաւաճման համար։ Բանակցու-թիւնները կատարուեցան Ֆրանսայի հնգամեայ վերաշինութեան ծրագրին վրայ։Ամերիկացի մաս-նագէտները ոչ մէկ ատեն փորձեցին փոփոխել Ֆրանսական ծրագիրը»։ Խօսելով ամերիկեան բա-նակի աւելորդ ապրանքներու մասին, որոնք պիտի գնուին, Լէոն Պլում ըսաւ թէ ահագին քանակու-թիւն մը կը կազմեն անոնք եւ Ֆրանսայի պիտի արժեն հրապարակի գիներուն մէկ տասներորդը։ Ֆրանսա պիտի կրնայ քանի մը հարիւր միլիոն տո-լար խնայել ։

ԱՆԳԼԵՒՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԶԻՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ հզօր երաշխիք մը պիտի կազմէ վերածնող Գեր-մանիայի մը դէմ, յայտարարեց վարչապետ Գ. Կուէն, պատասխանելով «Թայմզ»ի Թղթակցին հարցումներուն։ Այս առթիւ վարչապետը դիտել տուաւ թէ դժբախտաբար տեսակէտի զգալի տար-բերութիւններ կան երկու երկիրներու քաղաքա-կանութեան միջեւ, Գերմանիոյ մասին, ինչպէս հաստատեց Փարիզի խորհրդաժողովը։ «Մեր տե-սակէտով, թէեւ կարելի չէ քանդել Գերմանիոյ միութիւնը, բայց պէտք է միանգամ ընդ միշտ խեղդել անոր վնասելու կարողութիւնը։ Գերմա-նիոյ գրաւումը պէտք է դրեթէ տեւական ըլլայ, իսկ իր գերիշխանութիւնը՝ սահմանափակ »։

M. R. P.ի երեսփոխանական թեկնածուներէն մէկը սպաննուած էր Թէփինեօնի մէջ։ Ուրիշ մըն ալ, զօր. Օմէրան, ծանրապէս վիրաւորուած է Պլիտայի մէջ (Ալժերիա)։ Կուսակցութիւնը հա-մայնավարներուն կը վերագրէ այս յարձակում-ները ։

ՆԻՒՐԸՆՊԵՐԿԻ ԱՏԵԱՆԻՆ առջեւ հարցաքըն-նուելով, Զաուկէլ, բռնի աշխատանքի կազմակեր-պիչը, յայտարարեց թէ 1943ին «կը հիմնար Հիթ-լէրի վրայ, մանաւանդ վստահելով անոր հանճա-րին։Կը կարծէի թէ ան յաղթական խաղաղութեան մը պիտի առաջնորդէ Գերմանիան։ Բայց հիմա որ հոս ծանօթացայ իր անունով գործուած բոլոր ո-ճիրներուն, ուրիշ բան չեմ կրնար ըսել եթէ ոչ ու-րանալ զայն»։

ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ բամպակ այրեցաւ Հավրի նաւահանգիստին մէջ։ Երրորդ հրդեհն է այս, քսան օրուան մէջ։ Մարթիկի մէջ ալ (Մար-սէյլ) 200 հակ բամպակ վառեցաւ ։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ մէջ հաստատուած կարգուսար-քին դէմ բողոքելով, անգլիական կառավարութիւ-նը իր դեսպանին միջոցաւ պահանջեց վերահաս-տատել քաղաքացիական ազատութիւնները (ազատ մամուլ եւն.), եւ օրինաւոր ընտրութիւններ կա-տարել տալ, համաձայն անցեալ դեկտեմբերի ո-րոշման։ Ծանուցագիրը այս առթիւ կը յիշէ ընդ-դիմադիրներուն դէմ գործուած բռնութիւնները։

Մշակոյթի Միութեան ցուցահանդէսը

Տիկին Զ. Գաւրի գրաւոր զեկոյցով մը բացաւ Սալ Իէնայի հաւաքոյթը, կիրակի օր։ Բացատրեց Մշակոյթի Միութեան նպատակը,— առաւելապէս կապ հաստատել Հայաստանի Կուլտուրական Մի-ութեան հետ, մօտեցնելու համար արտասահմանի մշակոյթը հայրենիքի մշակոյթին եւ Հայաստանի գրականութիւնը բերել ու տարածել։ Եւ փոխա-դարձաբար։

Գատուոյ նախագահը, Փրոֆ. Ե. Մանուէլ-եան քանի մը խօսքով, նախ հայերէն, յետոյ ֆը-րանսերէն պարզեց Թուրքին, մարդարէութեան անանկութիւնը մեր ժողովուրդին ապագայի մա-սին, եւ փաստեց Հայաստանի եւ թէ արտա-սահմանի մէջ Հայուն ձեռք բերած յաջողութիւն-ները։

Բժ. Գալճեանի հրաւէրով խօսք առաւ Պ. Հի-նայեկեան, Հայաստանի ներդաշթի ներկայացու-ցիչը, քարտուղար Փարիզի խորհրդային դեսպա-նատան։ Սրահը կը սպասէր անոր անկողմնակալ եւ լայնամիտ արտայայտութեանց, բայց մեծ ե-ղաւ բոլորին յուսախաբութիւնը, երբ մեր պե-տութեան ներկայացուցիչը կրկնեց այն հատուա-ծական եւ ատելավառ խօսքերը զոր ամէն օր կը լսենք կարգ մը անպատասխանատու մարդոց բեր-նէն։ Ժամը 3էն մինչեւ եօթը իրարու յաջորդեցին գեղարուեստական բաժնին մասնակցող արուես-տագէտներ եւ սիրողներ, արտասանութիւններով, երգերով եւ նուագով ։

Վիճակի տեսարանը հայկական տարազներով՝ հաճելի անակնկալ մըն էր բեմին վրայ։ Մե՛ղք որ շատ գէշ կազմակերպուած էր, թէ երգերով եւ թէ մանաւանդ պարերով։ Տօքթ. Մինասեանց յայտա-րարեց թէ Համբարձման տօնը պիտի ըլլայ ամէն տարի Մշակոյթի Միութեան օրը, նման հանդէս-ներով ։

Մէկ ժամ դադարի միջոցին դիտեցինք սրահին մուտքին առջեւ կազմակերպուած ցուցահանդէսը, — գիրքեր, նկարներ եւ ձեռագործներ։ Մէկ սե-ղան յատկացուած էր Հայաստանեան գիրքերու, «ծախելը արգիլուած» ,մէկ սեղան ալ արտասահ-մանեան գիրքերու, «ծախելը արտօնուած» ։

Նկարներ մեզի ծանօթ արուեստագէտներէ եւ սեղան մըն ալ ձեռագործ, Հայուհիներու մասնե-րով հիւսուած ։

Թղթակից

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնա-ճիւղին ընդհ. ժողովը՝ վաղը, երկուշաբթի, ժա-մը 20.30ին, Studio Caumartin ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ վաղը, երկուշաբթի ժամը 20.30ին, Studio Caumartin ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այսօր, կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցին հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Սանասարեան վարժարանի բարերարներուն՝ Մկր-տիչ Սանասարեանի եւ Կարապետ Եզեանցի յիշա-տակին ։

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՀԱՅՐ. ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Թէ-ՅԱՍԵՂԱՆԸ այսօր, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Athènes Barի սրահներուն մէջ, 11-13 rue Serpente, Paris, métro: Odéon ou St. Michel։ Հայրենա-կիցները իրենց ընտանիքներով կը հրաւիրուին Միութեան կողմէ ։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՆՏ ՍԱՐԵԱՆԻ
AU CHAPON FIN Restaurant Barը
Փոխադրուած է 18 Marché des Capucins
Gare de l'Est, Marseille

COUTURE FLORE Confectionի նոր աշխատանո-ցը, փիսէի, օդակի սրաձեւ մեքենաներով մա-քուր, արագ եւ խնամքով աշխատութիւն կարճ ժամանակամիջոցի մէջ։ Գոհացուցիչ գիներ։ Դի-մել Պ. ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ, 40 rue de Flore, Alfortville (Seine): Tél. Ent. 15-67 ։

Օր. ԱԼԻՍ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ
Պ. ՅԱԿՈԲ ՓԱՆՈՍԵԱՆ
Նշանուած

25 Մայիս 1946 — Գօմոն, Մարսէյլ

Երգահանդէս

Օր. Ծովինար Տ. Պետրոսեանի (Լիոնի Օփերայէն) Սալ Կավոյի մեծ սրահին մէջ, 47 rue de la Boëtie (métro: Miromesnil)։ Յունիս 16ին կիրակի ժամը 14ին։ Յայտագրին մէջ հայկական եւ եւրոպական կտորներ ։

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 9, կիրակի ժամը 20.30ին Salle d'Iéna, 10 Ave. d'Iéna (métro Iéna, նախաձեռնութեամբ եւ հովանաւորութեամբ Տէր եւ Տիկին Մարմարեանի, Պ. Պ. Թոսունեանի եւ Շահումեանի։

Առաջին անգամ ըլլալով փարիզահայ հասարա-կութեան կը ներկայանայ Աղնաւուրեան ընտանի-քը իր զաւակներով երգելու համար կովկասեան եւ Ֆրանսերէն երգեր։ Երգախառն պատկերներ Սա-յաթ Նովայէն, Անուշէն, Սօս Վարդիթերէն, Ա-շուղ Ճիւանէն, Գերճ Գռօշեանէն, Իսահակեանէն, Թումանեանէն, Ռօշ եւ Աղնաւոր իրենց յօրինած երգերով։ Երաժշտութիւնը կը ղեկավարէ Պ. Արա Գարթեւեանը։

Տոմսերը Աղնաւուրի մօտ, 22 rue Navarin, Paris (9) ։

«ԵՐԿԻՐ ԽՆԴՈՒԹԵԱՆ» շարժանկարը Շավիլի մէջ այս երկուշաբթի , Սալ տէ Ֆէթի սրահը, ժա-մը 9ին։ Այս առթիւ հրաւիրուած է Պ. Զիթունի , խօսելու հայկ. դիւցազնավէպի մասին։

MEUBLES MODERNES
60 Bd. DE LA BLANCARDE, MARSEILLE

Բացուած է Վ. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆի կահ-կարա-սիներու մեծ վաճառատունը։ Խիստ մատ-չելի գիներով կը ծախուին, ննջասենեակի, ճաշասրահի, խոհանոցի, հիւրանոցի ար-դիական ոճով բոլոր տեսակի կարասիներ։ Կը ծախուին նաեւ աթոռներ, բազմոցներ, թիկնաթոռներ, կաշիէ եւ թաւիշէ։

MANUFACTURE de VETEMENTS
Hommes et Jeunes - Gens
Ets. BOYADJIAN
6, RUE MULET, LYON

ՃԱՇԱՐԱՆ ԻՏԷԱԼ (ԱՐԱՄ)
29 Rue Paganini , 29
NICE
Սկսած է յատուկ խոհարարի մը միջոցով խնամով պատրաստել Արեւելեան համեղ կերակուրներ
ԱՆԳԱՄ ՄԸ ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ,
ՀԱ՛Յ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵ՛Ր

Փորձառու անձերու կողմէ նոր բացուած է նպարեղէնի մեծաքանակ վաճառատուն մը, ուր միշտ պատրաստ կը գտնուին արեւել-եան ու եւրոպական նպարեղէններ եւ չոր միրգեր, Փխթաշ-վէոթ, Իզմիրի անկուտ չամիչ, պուրթար եւայլն ։
Մանրամասն տեղեկութեանց եւ ապրա-պրանքներու համար դիմել՝
PRODUITS ALIMENTAIRES (Gros, demi gros)
Importation directe
NAJARIAN & CASSABALIAN
12 Rue de l'Arc, Marseille Tél. Colbert 87-69

Փրկեցէք ձեր եւ ձեր տղոց ակռաները գործածելով
DOLINE ALCALINE
ակռայ մաքրող համբաւաւոր փոշին։
կեդրոնատեղի, 47 Rue Lafayette, Paris (9)

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿԻ ՅԱՏՈՒԿ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
Կերպասի, պատրաստ հագուստի Ալզասեան բամպակեղէններու, պօնեթըրիի մեծաքանակ վա-ճառում։ Ապսպրանքները կ'ընդունուին ճամակով եւ հեռախօսով՝ Վիէն 6-54։
ԴԻՄԵԼ Ն. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ
71bis Rue Boson, Vienne (Isère)

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.284

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆ. Տար. 750, 6ամս. 400, Արտասահման 1000 ֆրանք

Mardi 4 JUIN 1946 Երեքշաբթի 4 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4716–Նոր շրջան թիւ 355 . Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Փր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱԼԻՔՆԵՐ

Վերջերս առիթ ունեցանք խօսելու Նիւ Եորքի Հայկական Ռատիօժամի մասին, որ կը գործէ 1943-էն ի վեր, ամէն շաբաթ օր, տեւելով կէս ժամ :

Արդէն հրատարակուած են երկու գիրքեր, պարզելով ձեռնարկին մանրամասնութիւնները, որոնք մխիթարական պատկեր մը կը պարզեն :

Ինչպէս կ'երեւայ, ամերիկահայ գաղութը լիովին կ'ըմբռնէ ալիքներու — անթելի— գործօն դերը՝ քարոզչական աշխատանքի մէջ: Դեր մը հնչուն եւ ծաւալուն, քանի որ ուղղակի կապ ունի միլիոնաւոր բազմութեանց հետ:

Մայիս 2ին, ամերիկացի նշանաւոր մեկնաբան խօսնակ մը, Cedric Foster, մօտ եօթը վայրկեան խօսեր է Հայկական Հարցի մասին:

Թերթերը կը գրեն թէ առաջին անգամ էր որ Հայկական Հարցը «հեռարձակուեցաւ» ամբողջ ամերիկեան հասարակութեան, Ատլանտեանէն մինչեւ Խաղաղական :

Խօսնակը քանի մը խօսքով ներկայացնելէ վերջ փոքր ազգերու խնդիրը, յաջողութեամբ ներկայացուցեր է «փոքրիկ և չափազանց անիրաւուած ժողովուրդ մը», Հայերը, շեշտելով թէ անոնց դատը նոյնքան կենսական է եւ թերեւս ամէնէն աւելի արդար:

— «Թուրքերը անողոքաբար ջարդեցին եւ արտաքսեցին Հայերը իրենց հայրենի հողերէն, եւ երբ ժողովրդավար պետութիւնները անտարբեր գտնուեցան անոնց տառապանքին հանդէպ, անոնք դիմեցին Խ. Միութեան, իբրեւ միակ միջոցը իրենց փրկութեան: Ասիկա պատմութիւն մըն է որուն աշխարհ պէտք է ծանօթանայ, եւ երբ Հայկական Հարցը վաղը ներկայացուի հաշտութեան խորհրդաժողովին — ինչ որ ապահովաբար տեղի պիտի ունենայ — մի՛ զարմանաք, եթէ տեսնէք որ Հայերը հաւիտենից պիտի կանգնին Ռուսիոյ կողքին, որովհետեւ Կարս եւ Արտահան նոյնքան հայկական են որքան Երկնատասն կղզիները՝ յունական»:

Պ. Ֆոսթըր խոստացած էր նորէն խօսիլ, 8—10 օր վերջը, աւելի մանրամասն: Այդ մասին լուր չունինք տակաւին:

Քանի մը օր առաջ, ընթերցող մը կը գրէր.

— «Կարելի չէ՞ միջոց մը գտնել, շաբաթը քանի մը վայրկեան օգտագործել անթելը, տարածելով մեր քնքուշիկ երգերը, մեր զօրավարներուն եւ զինուորներուն քաջագործութիւնները, Հայերու մասնակցութիւնը Ֆրանսայի Դիմադրական պայքարին մէջ եւն.: Ես յանձն կ'առնեմ վճարել ծախսերին մէկ մասը, ուրիշ բարեկամներ ալ կը ճանչնամ: Ունիմ նաեւ ֆրանսացի բարեկամներ որոնք յանձն կ'առնեն խօսիլ կամ երգել»:

Մայիս 21ին, խօսելով Ամերիկայի Հայկական Ժամի յաջողութեան մասին, կը հարցնէինք թէ կարելի չէ՞ համանման ձեռնարկ մըն ալ այստեղ կազմակերպել: Թո՛ղ ըլլայ 15 վայրկեան, բայց տեւական :

Նիւթական միջոցները չէն որ կը պակսին, ինչպէս կ'ապացուցանէ մեր սրտցաւ բարեկամին առաջարկը :

Բուն դժուարութիւնը՝ բարոյական է: Աւելի ճիշդ՝ քաղաքական:

Տեղական իշխանութիւնները տրամադի՞ր են ընթացք տալու: Անթելի վարչութիւնը ունի՞ տրամադրելի ժամեր :

Կ'արժէ հաւաքական ձեռնարկ մը փորձել, ստանալու համար այս հարցումին պատասխանը:

Ուրիշ գաղութներու մէջ դիմած եւ յաջողած են: Ճիշդ է որ Ֆրանսայի պայմանները բոլորովին տարբեր են, բայց եւ այնպէս, պէտք չէ վհատիլ:

Դիմում կատարելով յանուն գաղութին, խօսելով, լուսաբանելով կարելի է ելք մը գտնել: Մանաւանդ որ, ֆրանսացի բարեկամներ ալ չեն պակսիր եւ կրնան միջնորդել:

Այս պարտականութիւնը ամէնէն առաջ կ'իյնայ բոլոր անոնց վրայ որ լուրջ կապեր ունին տեղական իշխանութեանց կամ Փարիզի անթելի վարչութեան հետ:

Ամէն պարագայի մէջ, թող ասպարէզ նետուին անոնք որ կրնան օգնել այս ձեռնարկին յաջողութեան :

Պէտք է օգտուիլ բոլոր արդիական, համաշխարհային միջոցներէն, ե՛ւ քաղաքական դատ ե՛ւ ուրիշ արժէքներ ծանօթացնելու համար:

Ալիք մըն ալ մենք ապահովենք, ուղղակի խօսելու կամ երգելու համար մարդկային ալիքներու: Ամէն ուր որ կը հասնի մեր ձայնը : Շ.

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Թուրքի պայքար

(Մասնաւոր թղթակցութիւն Յառաջի)

Իմացաք, անշուշտ: «Ընտրական պայքար» մը սկսած է Թուրքիոյ մէջ: Տեսակ մը Տոն Քիշոթեան կռիւ :

«Հալք»ը տենդագին քարոզութեան լծուած է, շահելու համար յառաջիկայ քաղաքապետական ընտրութեանց մէջ,— ինչ որ առաջին քայլը պիտի կազմէ նաեւ երեսփ. ընտրութիւններու յաջողութեան մէջ : (ԽՄԲ.— Ընտրութիւնները վերջացան Հալքի պարտութեամբ):

Թուրքերը իրենք կ'ըսեն, ու իրենք միայն կը հաւատան, թէ ներկայ ընտրական պայքարին կը մասնակցին «մէկէ աւելի կուսակցութիւններ»: Իրողութիւնն այն է որ ընտրութեան թեկնածու է միայն «Հալք»ը, նկատելով որ «Դեմոկրատ» կուսակցութիւնը ձեռնթափ եղած է ի յառաջագունէ, ընտրութիւններու հապճեպ եւ ճեպընթաց կարգադրութիւնները նկատելով միջոց՝ «Հալքէ դուրս կուսակցութիւններու կազմակերպութիւնն ու պայքարի պատրաստութիւնները խափանելու» : Գալով «Ազգ. վերականգնում»ի կուսակցութեան, այդ կազմակերպութիւնը անուն ու պիտակ է միայն,— քանի մը 100, առ առաւելն հազարեակ մը անդամներով: Ուրեմն, ամբողջ ազմուկը արուեստական տենդ ու խանդավառութիւն է. միայն եւ խորքին մէջ ոչինչ է փոխուած, բաղդատմամբ հին փորձերուն :

Կը թուի, թէ հակառակ բոլոր լռջութեան եւ ժուժկալութեան հրաւէրներուն, «չվերականգնանալու Սերպէսթ կուսակցութեան օրերը ու խաղքութիւնները», այս թէ այն կողմէ արդէն իսկ կծու ու անիմաստ խօսքեր տուուն կը տրուին, ու, Անգարայի մէջ, լրբօրէն կը նկատուի գետինը՝ այս ուղղութեամբ :

Իր մէջ այլոց, «Թասվիր», 19 Մայիսի թիւով արձագանգ կը հանդիսանայ կարգ մը անպատասխանատու տարրերու, եւ կը շեշտէ.

— «Նախ՝ Թուրք ժողովուրդի ընկերային իսկութիւնը, ապա համաշխարհային Բ. Պատերազմը, պատճառներ եղան, որ մէկէ աւելի կուսակցութեանց կազմութեան հարցը մնայ առկախ: Այսօր, երբ ամէն արգելք անհետացած է, եւ գործնական քայլեր առնուած են ծրագիրը իրականութեան վերածելու համար, ականատես կ'ըլլանք տխուր երեւոյթներու :

Հալք կուսակցութենէն սկսեալ, պատասխանատու դիրքերու տէր բոլոր պաշտօնական դէմքերն ու մարմինները, ձախաւեր երեւոյթներ կ'ունենան, ինչ որ կը մղէ մեզ ընելու այն դժբախտ հաստատումը՝ թէ պիտի չկարենանք առանց վտանգի անցընել այս փափուկ շրջանը: Շահակից կողմերը, օր չանցնիր որ «կաֆ» մը չգործեն, կամ տեղ ունեցող երեւոյթի մէջ չգտնուին: Առաջին գծի վրայ, «Հալք»ի կարգ մը պատասխանատու դէմքերը նախօրինի պայքարի լծուած են նորակազմ կուսակցութիւններու դէմ, ճնշումի եւ բռնութեան քաղաքականութիւն բանեցնելով ժողովուրդին վրայ: Միւս կողմէ, «դեմոկրատ» կուսակցութեան պատասխանատու հիմնադիր — անդամներէն Ֆուատ Քէօփրիւլիւ, անպատասխանատու ընթացքը ունեցած է «ապօրինի պայքարի» մեր սկզբունքները պատմելու ամերիկացի թղթակիցի մը: Մենք, պիտի ուզէինք՝ որ մեր մէջ մնային, ու մեր մէջ հարթուէին մեր դժուարութիւնները, ուրիշներու վրայ չձգելու համար այն տպաւորութիւնը՝ թէ մենք կ'ուզենք օտար դիտողներ կեցնել մեր ընտրական քուէատուփերուն առջեւ...

Ուրիշ կուսակցութիւն մը, (կ'ակնարկէ «Ազգ. Վերականգնում» կուսակցութեան, Մ.) հրատարակեց շրջաբերական մը, որ քաղաքական կաֆ մը կը յատկանշէ: (Խնդրոյ առարկայ շրջաբերականը կը շեշտէ, թէ հակառակ Ազգ. Պետի իր նուիրական հանգամանքին, Ինէօնիւ «Հալք»ի թմբկահարի պաշտօնը կը կատարէ, քաղաքէ քաղաք անոր պրոպագանտոր ըլլալով: Կուսակցական պայքարներէ վեր պէտք է մնայ Հանր. Նախագահ մը, որ կը հաւատայ քաղաքական կազմակերպութիւններու բացարձակ անկախութեան: Ինէօնիւի ելոյթը, խորհրդանշական եւ անուղղակի ճնշում է ժողովուրդին վրայ, հարկադրելու համար, որ ան իր քուէն տայ Հալքին: (Ի՛նչ խօսք, որ ճշմարտութիւն են այս բոլորը....: Մ.):

— «Այս բոլոր ձախաւերութիւնները,— կ'եզրակացնէ «Թասվիր»,— սրտի ճմլում միայն կը պատճառեն»:

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՐԴԻՒՆՔԸ

ՕՐՈՒԱՆ ՅԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ,— ա) M. R. P., բ) ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐ, գ) ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐ

Կիրակի օրուան ընտրութիւնները տեղի ունեցան հանդարտութեամբ եւ մեծ բազմութեամբ: Մինչեւ երկուշաբթի կէս օր հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, մեծամասնութիւն շահած են.— Ա. Ժողովրդական-Հանրապետականները (M. R. P.), 160 երեսփոխան, բ. Համայնավարները (142), գ. Ընկերվարականները (115): Ձեռնպահները աւելի բազմաթիւ չեն քան Մայիս 5ի ընտրութեանց համար, երբ ընտրողներու 20 առ հարիւրը չէր մասնակցած: Կարեւոր յաջողութիւններ ունեցած է նաեւ պահպանողական նոր հոսանքը, Ազատութեան հանրապետական կուսակցութիւնը (P. R. L.): Թեթեւ կորուստներ կրած են համայնավարները եւ ընկերվարականները:

Այս արդիւնքով, կը կարծուի թէ նոր կառավարութիւնը պիտի կազմեն ժողովրդականները, մասնակցութեամբ համայնավարներու եւ ընկերվարականներու : Հաւանական է որ չորրորդ հոսանք մըն ալ հրաւիրուի մասնակցելու դահլիճին:

Նորընտիր ժողովը պիտի գումարուի յունիս 11ին, Չորս արտաքին նախարարներու խորհրդաժողովէն չորս օր առաջ: Իր գլխաւոր գործը պիտի ըլլայ բարեփոխել եւ վաւերացնել նոր սահմանադրութիւնը, որ մերժուեցաւ Մայիս 5ին ընդհ. քուէարկութեամբ :

Վերընտրուած երեսփոխաններուն մէջ կը գտնուին.— Վարչապետ Պ. Կուէն, ներքին նախարարը՝ Լը Թրոքէր, տեղեկատու նախարարը՝ Կաստոն Տէֆէռ, հողագործական նախարարը՝ Թանկի Փրիժան, Ազգ. Ժողովին նախագահը՝ Վէնսան Օրիոլ (բոլորն ալ ընկերվարական): Համայնավարներէն վերընտրուած են Մորիզ Թորէզ, Պիյու, Մարսէլ Փոլ, Մարսէլ Քաշէն եւն.: Արմատականներէն՝ Էռիօ: Այս անգամ յաջողած են երկու նախկին վարչապետները: Տալատիէ եւ Փոլ Ռէնօ, փաստաբան Մոռօ Ժիաֆէռի, Զօր. Ժիռօ եւն.: Պարտուած են նախկին նախարարներ Սուսթէլ եւ Փլէվէն :

Այս անգամ ալ կիները մասնակցած են ստուար մեծամասնութեամբ եւ պիտի ունենան բաւական թիւով ներկայացուցիչներ :

M. R. P.ի ներկայացուցիչներէն մէկը իր գոհունակութիւնը յայտնելով ձեռք բերուած յաղթանակին առթիւ, յայտարարեց.— «Եթէ մենք ամէնէն բազմաթիւ կուսակցութիւնը կը դառնանք, ինչո՞ւ համար Պ. Պիտօ վարչապետ պիտի չըլլայ» :

Ընկերվարականներէն վերընտրուած են նաեւ Պ. Մութէ, Ժիւլ Մօք, Օկիւսթէն Լօռան (նախկին նախարար), Անտրէ Ֆիլիփ (հիմնական նախարար), Փինօ (նախկին նախարար), Տանիէլ Մայէր (ընդհ. քարտուղար), Վէռտիէ (օգնական քարտուղար), Տէփռէօ եւն.: Իւմանիթէ կ'աւետէ խոշոր խորագիրներով.— «Յաղթանակ համայնավար կուսակցութեան, ամրոցը հանրապետական Ֆրանսայի» :

Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն մէջ լարուած ուշադրութեամբ կը սպասեն ընտրութեանց վերջնական արդիւնքին, որ պիտի պարզուի այսօր:

Երկրաշարժ Մուշի մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն յունիս 2 թուականով.— Ուրբաթ գիշեր ծանր երկրաշարժ մը պատահեցաւ Մուշի շրջանին մէջ: Ազատարար խմբակներու քննութեանց համաձայն, մեռած են առ նուազն 255, վիրաւորուած 145 հոգի: Շատ մը գիւղեր սարսած եւ բնակիչները յանկարծակիի եկած են իրենց ցածլիկ տնակներուն մէջ, իրիկուան ժամը 5ին: Առաջին լուրերու համաձայն, Վարդօ գիւղաքաղաքին մէջ կործանած են 15 խանութներ, 120 տուներ եւ մզկիթ մը: Բժիշկներ, հիւանդապահներ, դեղեր եւ հագուստ – կապուստ ղրկուեցան մասնաւոր օդանաւերով: Երկրաշարժի կեդրոնը կը համարուի Վարդոյի գաւառը, որ կը գտնուի Վանայ լճին հիւսիսային արեւմտեան կողմը:

Թերթը կուտայ, ապա, Անգարայի իր թղթակցին մէկ տեղեկութիւնը, որու համաձայն՝ «Անգարայի մէջ շատ յոռի անդրադարձումներ կ'ունենան լրագրական թէ կուսակցական ներկայ պայքարները: Ոլոլսի մէջ, Ֆալիհ Րըֆքըի խմբագրականները, գաղափարական կամ կուսակցական պայքար մղելէ աւելի, կը ձգտին հաշիւներ կարգադրելու, կամ անձնաւորութիւններ անարգելու: (Կ'ակնարկէ «Հալք»ի 14 Մայիսի խմբագրականին, ուր Ֆալիհ Րըֆքը Մոսկուայի հետ սրտակցութեամբ կ'ամբաստանէ Պայարը, շեշտելով թէ Թրքական ընտրութիւններու միակ քննադատներն են սովիէթներն ու Դեմոկրատները : (Ակնարկը թափանցիկ է: Մ.):

Ֆալիհ Րըֆքը,— կ'աւելցնէ թղթակիցը,— երեք չորս օրէ ի վեր խմբագրական չունի Ուլուսի մէջ, ու կ'ենթադրուի, թէ Պոլիս ճամբած են զինք, որպէսզի հանգչի...: Բաղձալի է որ,— կ'աւելցնէ միշտ «Թասվիր»,— իր ջիղերը հանդարտին քիչ մը... » :

Սթափո՜ւմ: Զաճապարինք :

Մ.

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ Ճէմալ Հիւսէյնի, Արաբական Բարձր Կոմիտէին նախագահը, գործի ձեռնարկած է, միացեալ ճակատ կազմելու համար: Ճէմալ Հիւսէյնի Եգիպտոսէն վերադարձին ճառ մը խօսելով կուսակցական ժողովի մը մէջ, յայտարարեց թէ վերջերս կուսակցութենէն վտարած են երկու համայնավար անդամներ, որովհետեւ «մենք միայն ազգայնականներ կ'ուզենք»: Այս առթիւ մեղադրեց թէ արաբ համայնավարները ձախակողմեան ճակատ մը կը կազմեն հրեայ ագատականներու հետ:

Երեք հազար Արաբներ հաւաքուած էին վրանի մը տակ, Երուսաղէմի շրջակաները, լսելու համար Ճէմալ Հիւսէյնին եւ ուրիշ 5 — 6 բանախօսներ: Այս առթիւ մէջտեղ դրած էին Երուսաղէմի միւֆթիին մեծ կենդանագիրը, շրջապատուած դրօշներով: Ճէմալ Հիւսէյնի յայտարարեց թէ Պաղեստինի Արաբներուն 90 առ հարիւրը միացած են արաբական կուսակցութեան: Ինք Դամասկոս պիտի երթայ Յունիս 7ին, ներկայ ըլլալու համար Արաբական Դաշնակցութեան ժողովին: Հաւանական է որ ժողովը բանաձեւ մը մշակէ, Պաղեստինի խնդիրը Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան ներկայացնելու համար:

× Ապտիւրահման Ազամ փաշա, Արաբական Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Փարիզ պիտի գայ Յունիս 15ին, ընկերակցութեամբ Լիբիոյ շէյխերուն, ցեղախումբերու եւ քաղաքական հոսանքներու ներկայացուցիչներուն, ուժ տալու համար անգլ. կառավարութեան ծրագրին, որ կը տրամադրէ անկախութիւն շնորհել Ափրիկեան Տրիպոլսոյ եւ Լիբիոյ: Պատուիրակութեան մէջ պիտի գտնուի Շէյխ Սայիտ Մուհամմէտ Իտրիս Սինուսի, հրամանատարը 250.000 Պէտէվիներու: Ազամ փաշա կը թղթակցի Պ. Պէվինի հետ որ ամէն հաւատիք տուած է յաջողցնելու համար իր ծրագիրը:

ՕՐԷՆ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ ԱԼ ընդհ. ընտրութիւններ կատարուեցան կիրակի օր, որոշելու համար երկրին վարչաձեւը, — Հանրապետութիւն կամ միապետութիւն: Քուէարկութեան կը մասնակցէին 29 միլիոն քաղաքացիներ եւ կիներն ալ, առաջին անգամ ըլլալով: Առտուն կանուխէն ահագին պոչեր կազմուած էին քուէատուփերուն առջեւ: Միլանի մէջ, որ հանրապետական հոսանքին կեդրոնն է, ռումբ մը պայթեցաւ այն շէնքին առջեւ ուր մէկ ընկերվարական, մէկ համայնավար եւ մէկ անկախ թերթեր կը տպուէին: Վնասը աննշան է: Զօրս գրաւչարներ վիրաւորուեցան: Կը կարծուի թէ դաւադիրները Փաշականներ են որոնք ատրճանակ պարպելով անհետացան: Ոստիկանութիւնը արտակարգ միջոցներ ձեռք առած էր Նափոլիի մէջ: Քուէարկութեան կը մասնակցէին բազմաթիւ քահանաներ եւ մայրապետներ: Ընտրութեանց արդիւնքը պիտի յայտնուի յունիս 7ին: 80.000 խտալացի ոստիկաններ կը հսկէին քուէարկութեան:

ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԵՑԱՆ մարէշալ Անտոնէսքու, Ռումանիոյ դիկտատորը, Միհալ Անտոնէսքու, ներքին նախարար Զօր. Վասիլիու եւ ուրիշ մը: Ականատես մը կը պատմէ թէ գնդակահարութեան յատկացուած էին 14 ոստիկաններ, որոնք միաժամանակ կրակ բացին երկու անգամով: Միայն Միհալ Անտոնէսքու ինկաւ առաջին համազարկէն: Անտոնէսքու եւ Զօր. Վասիլիու ծունկի եկած էին եւ առաջինը աղաղակեց — «Սպաննեցէ'ք զիս, ինծի չզարկի՛ք»: Ասոր վրայ ջղայնացած ոստիկանները 11 հարուած եւս արձակեցին եւ սպաննեցին երկուքը մէկ: Մահապարտները ձողերու կապուած չէին, ինչպէս սովորութիւն է, եւ միայն Վասիլիու խնդրեց աչքերը կապել եւ կապեցին իր վզնոցով: Մարէշալ Անտոնէսքու խնդրած էր զարնել սրտէն, մատը կուրծքին վրայ դնելով: Գնդակահարութիւնը կատարուեցաւ քաղաքէն դուրս, մեծ բանտի մը շրջափակին մէջ եւ ամէն ինչ տեղի ունեցաւ բացարձակապէս գաղտնի:

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ նոր խռովութիւններ ծագած են իրանեան Քիւրտիստանի մէջ, ուր դեմոկրատները եւ քիւրտ ցեղախումբեր կը կռուին կառավարական զօրքին • հետ: Թաւրիզ լռութիւն կը պահէ այս կռիւներու մասին:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կառավարական պաշտօնաթերթը, «Իզվեստիա», բուռն յօդուած մը հրատարակեց Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարին այն ծրագրին դէմ որ կը տրամադրէ 25ամեայ դաշնագիր մը կնքել Գերմանիոյ դէմ: Ուրիշ խորհրդային թերթեր ալ խստօրէն կը քննադատեն այս ծրագիրը:

ՄԱՅԻՍ 28ի տօնակատարութեան առթիւ, մոռցուած էր յիշել թէ ընկեր Հր. Սամուէլ, իբրեւ նախագահ, խօսեցաւ նաեւ Ֆրանսերէն, շեշտելով թէ Սեվրի դաշնագիրը եւ Ուիլսընեան սահմանները այսօր ալ «հիմնական ազդակներն են պահանջելու Միացեալ եւ Ամբողջական Հայաստանը»: Տեղի անձկութեան պատճառով կարելի չէր եղած տալ իր երկու ճառերուն ամփոփումը:

ՄՈԼՈԹՈՎԻ վերջին ճառը մեծապէս կը գրաղեցնէ Անգլիոյ քաղաքական շրջանակները: Թերթերը կը գրեն թէ արտաքին նախարարը փոխանակ ուղղակի պատասխանելու, Երեսփ. ժողովին մէջ պիտի յուզէ Մոլոթովի յարուցած խնդիրները, եւ պիտի ջանայ շինարար ծրագիր մը ներկայացնել, փոխադարձ համաձայնութեամբ լուծելու համար Եւրոպայի վիճելի խնդիրները: Քաղաքական շրջանակներու մէջ անհամբեր կը սպասեն երեսփ. ժողովին վիճաբանութեանց:

ՍՊԱՆԻՈՅ մասին կազմուած քննիչ յանձնախումբը իր տեղեկագիրը ներկայացուց Ապահովութեան Խորհուրդին: Տեղեկագիրը կ'եզրակացնէ թէ զօր. Ֆրանքոյի կարգուսարքը «Փաշական է իր ծագումով, բնութեամբ, կազմով եւ ընթացքով, ընդօրինակուած՝ Նացիական Գերմանիայէն եւ Փաշական Իտալիայէն» եւ վտանգ մը կը կազմէ խաղաղութեան համար, հետեւաբար պէտք է խզել յարաբերութիւնները այդ իշխանութեան հետ: — Մատրիտէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը խուզարկութիւններ կատարեց եւ ձերբակալեց ընկերվարական կուսակցութեան վարիչ մարմինը:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ դաշնակից վերատուչիչ յանձնաժողովը կը խորհի արժեզրկել մարքը, խափանելու համար կարգ մը չարաշահութիւններ:

ՃԱՓՈՆԻ նախկին վարչապետը, Թոժօ, երէկուընէ ի վեր կը դատուի ուրիշ 27 ամբաստանեալներու հետ, որոնց մէջ կը գտնուին երեք նախկին վարչապետներ, երեք ծովակալներ եւ 10—12 զօրավարներ: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ ասոնք խաղաղութեան դէմ կը դաւադրէին 1928էն ի վեր եւ ի վերջոյ Առանցքին միացան, աշխարհի տիրապետելու համար: Ամբաստանեալները կը մերժեն որ եւ է յանցանք, ինչպէս եւ ատեանին ձեռնհասութիւնը: Ամբաստանագիրը կը պարունակէ երեք հիմնական մեղադրանքներ, — ոճիր խաղաղութեան դէմ, պատերազմական ոճիրներ եւ ոճիր մարդկութեան դէմ:

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը ձերբակալեց ամերիկեան զինուորական պատուիրակութեան անդամներէն երեքը: Ամերիկեան կառավարութիւնը բողոքեց, անմիջական արձակում պահանջելով:

5000 ԱՆԱՍՈՒՆՆԵՐ փոխադրուեցան Խաղաղականի Պիքինի կղզին, ուր հիւլէական ռումբի փորձեր պիտի կատարուին ամառը: Ասոնց մէջ կը գտնուին 4000 ճերմակ առնէտներ (մեծ մուկ), 200 խոզեր, 200 նոխազներ, ճերմակ մուկեր, զանազան միջատներ եւն.: Այս անասունները եւ անասնիկները պիտի բաժնուին 77 նաւերու մէջ, որոնք նոյնպէս զոհ պիտի երթան գիտական փորձերուն: Գործողութիւններէն վերջ, զոհերը Սան Ֆրանչիսկօ պիտի փոխադրուին, գիտական քննութեանց համար:

ՄԻՒՆԻԽԻ համաձայնութեան մասին բացատրութիւններ տալով Կրընպլի մէջ, Պ. Էտըն պատմեց թէ 1939 Հոկտեմբեր 1ին համայնավար Ֆլորիմոն Պոնթ իրեն ներկայացաւ եւ խնդրեց որ երեսփ. ժողովը քննէ Գերմանիոյ հաշտութեան առաջարկները, Խ. Միութեան միջնորդութեամբ: Այս առթիւ պաշտպանեց Տալատիէն, ըսելով թէ ոչ միայն երկրէն չփախաւ, այլեւ հինգ տարի բանտը մնաց:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ազգ. Վերականգնումի կուսակցութիւնը պահանջեց պետական խորհուրդէն ջնջել անցեալ կիրակի օրուան քաղաքապետական ընտրութիւնները, նկատի առնելով բազմաթիւ անկանոնութիւններ: Կառավարութիւնը տակաւին չէ հրատարակած ընտրութեանց վերջնական արդիւնքը:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ անթենը կը ծանուցանէ թէ այսուհետեւ անհրաժեշտ չէ մասնաւոր արտօնութիւն խնդրել, պտտելու համար Խ. Միութեան մէջ, բացի սահմանամերձ շրջաններէն:

ՉՈՐՍ ՏԱՐԻ բանտարկութեան դատապարտուեցաւ 30 տարեկան քարտուղար մը, Մաղէրալ, որ քիմիական գաղտնիքներ հաղորդած էր Խ. Միութեան գործակալներուն: Այս երրորդ ամբաստանեալն է որ կը դատապարտուի միեւնոյն յանցանքով, Մ. Նահանգներուն մէջ:

ԹՐԻԷՍԹԷՆ միջազգայնացնելու համար բանակցութիւններ կը կատարուին Լոնտոնի եւ Մոսկուայի միջեւ: Եթէ յաջողին, մեծ խոչընդոտ մը վերցած պիտի ըլլայ Զօրսերու օրակարգէն:

ՃԱՓՈՆԻ կայսրը երկրորդ անգամ այցելելով զօր. Արթըրի, անոր ուշադրութեան յանձնեց պարենաւորման տագնապը:

ՄԷԿ ՄԻԼԻԱՌ 460 ՄԻԼԻՈՆ թղթադրամ պակսած է հրապարակէն, վերջին շաբթուան ընթացքին:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեդրոնատեղին, 34 rue St. Lazare, métro Notre Dame de Lorette: Կը հրաւիրուին բոլոր նախկին Հ. Մ. Ը. Մ.ականները եւ սիրողները: Օրակարգ՝ նախկին ժողովի շարունակութիւն:

COUTURE FLORE Confectionի նոր աշխատանոցը, փլիսէի, օղակի սրաձեւ մեքենաներով մաքուր, արագ եւ խնամքով աշխատութիւն կարճ ժամանակամիջոցի մէջ: Գոհացուցիչ գիներ: Դիմել Պ. ԴԱԻԻԹԵԱՆի, **40 rue de Flore, Alfortville (Seine): Tél. Ent. 15-67:**

Պ. ՍՈՒՐԷՆ ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ եւ տիկինը, (ծնեալ Rémond) ուրախութեամբ կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց զաւկին, ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԻ, 1946 Մայիս 21ին: 11 Rue Lunain, Paris (14):

Օր. ՄԱՌԻ ՖԵՐՄԱՆԵԱՆ
ՄԿՐՏԻՉ ԳՆԱՃԵԱՆ
1946, Յունիս 2 Ամուսնացած Փարիզ

ՄԱՅԻՍ 28

ՍԱՐՍԷԼԻ մէջ կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ Վարդան ենթակոմիտէի Թաղապետութեան սրահին մէջ, կիրակի, 9 Յունիս, կէս օրէն վերջ, 3էն մինչեւ կէս գիշեր:

« ՄԱՅԻՍ 28 »Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 8 Յունիս, շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս: «Cristal Palace»ի շքեղ սրահին մէջ: (Grand rue Monplaisir):

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: Եւրոպական պարերը կը սկսին ժամը 11ին, տեւելով մինչեւ առտուան ժամը 5: Ցայտնի նուագախումբ: Ճոխ պիւֆէ, դիւրամատչելի գիներով:

ՎՐԻՊԱԿ. — Պ. Գրիմիթէլին «Պատմական Նիշ մը» յօդուածին մէջ («Յառաջ» 30 Մայիս) Կիպրոսի Թագուհի Կատարինէին մահուան թուականը տպուած է 1010, փոխանակ 1510ի:

Ազգ. Մեծ Երգահան

Հայկական համազգային երաժշտութեան, Կիրակի 16 Յունիս, ժամը 15.30ին Մարսէյլի Օփերային մէջ: Յայտագիրը կը կազմեն.—

1. Հայկական պատարագը 7 ձայնով (երգչախումբ): 2. Հերոսի մը կեանքը (մեծ օրքէսթր, երգչախումբ եւ մեներգ): 3. Հայկական համանուագ (մեծ օրքէսթր): Կը գործադրեն Օփերայի նուագախումբը եւ Ռատիոյի երգչախումբը, 110 մասնագէտ արուեստագէտներով: Տոմսերու համար դիմել՝ Ե. Եավրուեան, 23 rue Senac, Tél. L. 25-27: Մ. Մալաքեան 3 bld. Thédor Thurner, Tél. L. 09-02: Ե. Արմէն 39rue St. Savournin, tél. G. 76-83: Ս. Տիրատուրեան, 2 rue Philippe de Gérard եւ Կեդր. Յանձնախումբի անդամներուն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ. — Թէոֆիլ Ճէլէպեան, կօշկակար (ծնած Պոլիս): Իզմիրէն եկած է Ֆրանսա 1922ին: Իմացնել եղբօրը Christapor Djelebian, 1 Transit Camp. Réfugiés, Bari, (Italie):

ԳՈԳԻՆԻԱՅԷՆ (Յունաստան) Սեբաստացի Տէր Տաճատ քահանայի աղջիկը Վարդանոյշ Ճիբանեան կը փնտռէ իր երկու աղջիկները Սիրանոյշ եւ Ազատուհի որոնք Զուիցերիայէն Ֆրանսա բերուած են իրենց հօրեղբօր տղոց քով եւ հոն Սիրանոյշ ամուսնացած է. Պատերազմէն առաջ կը բնակէին Փարիզի Արուարձանները: Տեղեկացնել Տիկ. Տէր Յարութիւնեանի, 1 rue St. Médard, Epinay s)Seine:

ՁԵՐ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԸ
Գնելէ կամ ծախելէ առաջ դիմեցէք՝
ՇԱՀԱՆ ՍԱՐՔԵԱՆԻՆ
Դուք էք որ պիտի շահիք
3 Villa Monceau, Paris 17, հեռաձայն Wag. 13-95

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ,
ՀԱ՛Յ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵ՛Ր

Փործառու անձերու կողմէ նոր բացուած է նպարեղէնի մեծաքանակ վաճառանոց մը, ուր միշտ պատրաստ կը գտնուին արեւելեան ու եւրոպական նպարեղէններ եւ չոր միրգեր, Փիսքաշ-վէրք, Իզմիրի անկուտ չամիչ, պուքար եւայլն:
Մանրամասն տեղեկութեանց եւ ապրանքներու համար դիմել՝
PRODUITS ALIMENTAIRES **(Gros, demi gros)**
Importation directe
NAJARIAN & CASSABALIAN
12 Rue de l'Arc, Marseille Tél. Colbert 87-69

CHEZ SASSOUNI
ՃԱՇԱՐԱՆ Հ. ՍԱՍՈՒՆԻ
ԲՈԼՈՐ ՆՐԲԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
31 rue d'Alexandrie, Paris (2) Métro: Reaumur
Tél. GUT. 92-65
Հայկական կերակուրներ, ընտիր օղի եւ ըմպելիներ: Հարսանիքի, նշանտուքի, կնունքի մասնաւոր սրահ: Ամէն երեկոյ, ժամը 7էն սկսեալ արեւելեան նուագ մասնակցութեամբ երգչուհի Տիկին Սօնիա Դարբօգոլի: Կիրակի օրերը գոց է:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.284

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Բաժն. Տար. 750, Վեցամ. 400, Արտասահման 1000 ֆրանք

Mercredi 5 JUIN 1946 Չորեքշաբթի 5 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 18e Année No 4717–Նոր շրջան թիւ 356 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՔՐՏԱՊԱՏՈՒՄ

Միջազգային մամուլը վերջերս քրտական խնդիր մըն ալ կը քրքրէ, իրանեան Քիւրտիստանի մէջ կազմուած ինքնավարութեան առթիւ:

Իրականին մէջ, անոնք որ կը յուզեն այդ խնդիրը, շատ հարեւանցի գաղափար ունին քիւրտ ժողովուրդի կացութեան եւ անոր քաղաքական տենչերու մասին: Անոնց ամէնէն իրազեկն ալ առասպելական բաներ կը պատմէ, նախ ինը մի-լիոն հաշուելով Քիւրտերու թիւը, յետոյ անոնց վերագրելով այնպիսի ծրագիրներ որոնք առնուազն վիճելի են:

Ինչպէս մեր ժողովուրդը, Քիւրտերն ալ բաժ-նուած են երեք երկիրներու մէջ,— Թուրքիա, Ի-րաք եւ Իրան: Բոլորը միասին հաշուելով, անոնց թիւը դժուար թէ անցնի 3 — 3ուկէս միլիոնը:

Թուրքիոյ մէջ, անոնք եւս ահաւոր ջարդերու եւ տեղահանութեանց մատնուեցան 1925ի ապըս-տամբութենէն ասդին: Իրանի մէջ, անոնց թիւը կը հաշուեն 1—1ուկէս միլիոն, Իրաքի մէջ՝ աւելի քան կէս միլիոն, բոլորն ալ նախնական կարգու-սարքով: Միայն Խ. Հայաստանի մէջ է որ անոնք լայնօրէն կ'օգտուին իրենց ինքնուրոյն մշակոյթի զարգացման համար:

Կարգ մը քաղաքական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ Իրանի եւ Իրաքի Քիւրտերուն պարբե-րական շարժումները պիտի ազդեն նաեւ Թուրքիոյ Քիւրտերուն վրայ, եւ միացեալ ճակատ մը պիտի կազմուի, Մեծ Քիւրտիստան հաստատելու հա-մար, ակսելով Բաղէշէն եւ Վասպուրականէն: (Քիւրտ. ազգայնականներուն քարտէսը կը տա-րածուի Կարինէն մինչեւ Կիլիկիա...):

Ո՞րքան հիմնաւոր են այս ենթադրութիւնները:

Բոլոր տրամադրելի տեղեկութիւնները կը հաս-տատեն թէ՝ Իրանի մէջ հռչակուած ինքնավարու-թիւնը շատ սահմանափակ [illegible] ունի: Քիւրտ իսկապէս լաւ կազմակերպուած են, թերեւս իրենց շարժումը յանգի տեղական-վարչական ինքնա-վարութեան մը: (Այս տեսակէտէն աւելի բախտա-ւոր է իրանեան Ատրպատականը, իբրեւ դրկից Խ. Միութեան):

Իրաքի մէջ, շարժումը աւելի [illegible] ցեղապե-տական պայքար է, որ պարբերաբար [illegible] բռնկի:

Գալով Թուրքիոյ Քիւրտերուն, [illegible] մասին կարգ մը չահեկան տեղեկութիւններ կը հաղորդէր փարիզեան լրագրող մը, Թոման Ֆաժան:

Այս թղթակիցը, ծնունդով Լեհ, վերջերս պտոյտ մը կատարած էր մինչեւ Կարին-Կարս, եւ տեսակ մը հեղինակութիւն կը համարուի արե-ւելեան խնդիրներու համար:

Le Parisien Libéré հարցումներ ուղղած ըլլալով այս մասին, Պ. Ֆաժան կը պատմէ, կարճ յօդ-ուածով մը (24 Մայիս).—

1. Իբրեւ փոքրամասնութեանց խնդիր, Քիւր-տերը կը կազմեն միակ հարցը զոր չէ կրցած լու-ծել Նոր Թուրքիան: «Յոյն եւ հայ փոքրամասնու-թիւնները, որոնք այնքան հզօր էին ժամանակին, գրեթէ գոյութիւն չունին: Արդարեւ, 70.000 Հա-յեր կամ քանի մը տասնեակ հազար Յոյներ որոնք տակաւին կ'ապրին երկրին մէջ եւ գրեթէ ամբող-ջովին կեդրոնացած են Իսթանպուլ, չեն կրնար որ եւ է կարեւոր խնդիր ներկայացնել Թրքական հան-րապետութեան համար»:

2. Թղթակիցը Պոլսոյ մէջ հանդիպեր է քանի մը երիտասարդ Քիւրտերու, շատուրդները Վանայ լճին շուրջը հաստատուած հին գերդաստաններէ: Անոնք պատմեր են թէ 1930էն ի վեր կարեւոր խռովութիւններ պատահած չեն: «Նախ, չունինք պարիչներ որոնք բոլորն ալ սպաննուեցան 1925ի եւ 1930ի քրտական ապստամբութեանց առեն: Յե-տոյ, մեր վերջին ապստամբութեանց ճնշումը այնքան արիւնալի եւ անողորմ եղաւ որ, քիւրտ զանգուածները երբեք չեն մոռցած եւ խորապէս պիտի մտածեն, վերսկսելէ առաջ»:

Խօսակիցը այս առթիւ հաստատեր է թէ՝ քա-նի մը տարի առաջ, Թրքական վարչութիւնը «ա-պահովութեան գօտի» մը հաստատած էր ամբողջ իրանեան սահմանագլուխին վրայ, 50 քիլոմեթր տարածութեամբ, ուրկէ բոլոր Քիւրտերը տեղա-հան եղած են դէպի երկրին ներսերը: Միւս քրտա-կան շրջաններուն մէջ, վարչութիւնը կը գտնուի Թուրք նախկին սպաներու ձեռքը: Բռնաջնջում չկայ, բայց ամէն տեսակ միջոցներ կը գործա-դրեն, քիւրտ հասարակութիւնը կազմալուծելու, ապազգայնացնելու համար»:

Կը հետեւի թէ Թուրքիոյ Քիւրտերը ի վիճակի չե՛ն որ եւ է շարժում փորձելու: Շ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Երեւանի Մատենադարանը

(Քաղուած Երեւանի թերթերէն)

Երեւանի Մատենադարանը աշխարհի հնագոյն դրադարաններէն մէկն է: Իր սկզբնաւորութիւնը կը հասնի առ նուազն ԺԲ-ԺԳ. դարերուն եւ կապ-ուած է Սանահինի, Հաղպատի եւ Սաղմոսավանքի հարուստ դրադարաններուն հետ: Եթէ խորհրդա-յին իշխանութեան հաստատման առաջին տարինե-րուն Մատենադարանին մէջ կային 66 հայերէն ձե-ռագիր, այսօր միայն հայերէն ձեռագիրներու թի-ւը կը հասնի 10.000ի, առանց հաշուելու մօտ 3500 հայերէն պատառիկներ եւ 500է աւելի արաբատառ ձեռագիրներ եւ ուրիշ բազմաթիւ լեզուներով հին պատառիկներ:

Մատենադարանին մէջ պահպանուած են եւ կ'ուսումնասիրուին հայ պատմագիրներու, փիլի-սոփաներու, բանաստեղծներու, մաթեմատիկոս-ներու, տիեզերագէտներու, ալքիմիկոսներու, բժիշկներու եւ ուրիշ ասպարէզի ներկայացուցիչ-ներու հարուստ ժառանգութիւնը, ինչպէս եւ մեր միջնադարեան նկարչական արուեստի պարծանքը՝ մանրանկարները:

Բաց ի հայ հեղինակներու ինքնագիր գործե-րէն, Մատենադարանին մէջ կը պահուին հնագոյն թարգմանական աշխատութիւններ, որոնք կա-տարուած են յունական հին փիլիսոփաներէն, ա-սորական մտածողներէն եւն.: Անոնց մէջ կան նիւ-թեր որոնց բնագիրները կորսուած են եւ գոյու-թիւն չունին որ եւ է լեզուով, բաց ի հայերէն թարգմանութիւններէն: Օրինակ՝ յոյն փիլիսոփայ Զենոնի «Յաղագս բնութեան» աշխատութիւնը:

Մատենադարանը ունի նաեւ 500 հազարէ աւե-լի դիւանաթուղթեր (արխիւ), ռուսերէն եւ այլ լեզուներով: Այս փաստաթուղթերը հարուստ զան-[illegible] են ժողովուրդներու անցեալ կեանքը լուսա-բանելու, ինչպէս եւ անցեալի հայ-ռուսական յա-րաբերութիւնները պարզելու համար:

Խորհրդային իշխանութեան 25 տարիներու ըն-թացքին եւ մասնաւորապէս վերջին տասնամեակին Մատենադարանի գիտական աշխատողներու խմ-բակը կրցած է կազմել բոլոր ձեռագիրներու մէջ ե-ղած նիւթերու եւ դիւանաթուղթերու ցուցակները եւ քարտերը, որոնց շնորհիւ կը դիւրանայ այդ ամբողջ հարստութեան ուսումնասիրութիւնը եւ օգտագործումը:

Մատենադարանին հրատարակութեամբ վեր-ջին պատերազմի տարիներուն լոյս են տեսած ութ աշխատութիւններ.— Ա. Շիրակացիի «Մատենա-գրութիւնը», Յովհան Մամիկոնեանի «Պատմու-թիւն Տարօնոյ» եւն.: Շահեկան է նաեւ Մատենա-դարանի «Գիտական նիւթերու ժողովածուն», որ լոյս տեսաւ 1942ին:

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՆՈՐ ՇԷՆՔԸ

Ճարտարապետ Մ. Գրիգորեանի ծրագրին հա-մաձայն, Երեւանի նոր մատենադարանը կը շինուի Քանաքեռի բարձրաւանդակին վրայ, Ստալինեան պողոտային վերջը: Մատենադարանին շէնքը ունի 18 մեթր բարձրութիւն, հաշուելով դէպի շէնքը տանող սանդուղի առաջին աստիճանէն: Պողոտա-յին կողմէն մուտքը կը սկսի դարպասով մը: Այն տեղէն 130 մեթր երկայնութեամբ կանանչազարդ ծառուղին կը հասնի մինչեւ այն աստիճանները ո-րոնք կը տանին շէնքին առջեւ, մինչեւ հարթակը, եւ ապա կը հասնի գլխաւոր ճակատը:

Ձեռագիրներու եւ ուրիշ հնադարեան փաստա-թուղթերու պահպանման միջոցները մշակուած են թէ խորհրդային եւ թէ օտար գիտնականներու կողմէ: Շէնքին մէջ պէտք է տիրէ այնպիսի խո-նաւութիւն եւ ջերմաստիճան որ ապահովէ նպաստաւոր մթնոլորտ ձեռագիրները պահպանե-լու համար: Միջոցներ խորհուած են նաեւ ձեռա-գիրները փրկելու փոշիներէն, բորբոսներէն եւ հրդեհներէն:

Շէնքին վերի յարկերը յատկացուած են Մա-տենադարանի յաճախորդներուն: Առաջին յարկին վրայ պիտի տեղաւորեն գլխաւոր շքամուտքը, ցուցադրական դահլիճը, լսարանը, տնօրէնին ա-ռանձնասենեակը եւ գրասենեակներ: Երկրորդ յարկը պիտի տրամադրուի գիտնականներու, ու-սումնասիրութեան համար: Այնտեղ պիտի գըտ-նուին 10 առանձնասենեակներ որոնց պատերը պի-տի ըլլան անթափանցելի աղմուկի համար:

Երրորդ յարկին վրայ պիտի գտնուին դասա-խօսութեանց եւ հայագիտութեան սրահներ եւ ընթերցարանը, որոնց պիտի կցուին յարակից շէն-քեր, այսինքն սենեակ մը գրացուցակի համար, սենեակ մը օժանդակ գրականութեանց, տեղեկա-տու-մատենագրական բաժինը, վարիչի առանձնա-սենեակը եւն.:

Չորրորդ յարկին վրայ պիտի գտնուին հին գիրքերու ցուցադրութեան բաժինը, հաւաքածո-ներու բաժինը, գիտա-մատենագրական բաժինը եւ օժանդակ սենեակներ: Վերոյիշեալ սրահները եւ շքամուտքը պիտի շինուին համաձայն հայկա-կան հին ճարտարապետութեան եւ արդիական պա-հանջներու:

Շքամուտքի ճարտարապետութեան մէջ պիտի օգտագործուին Սանահինի վանքին առաջին գաւի-թի ճարտարապետութեան ձեւերը: Դասախօսու-թեանց դահլիճին ճարտարապետութիւնը յարմար-ցուած է 11րդ եւ 12րդ դարերու գաւիթներու ծրա-գրին: Առ հասարակ բոլոր մասերուն մէջ պիտի օգտագործուի 11րդ եւ 13րդ դարերու ճարտարա-պետութիւնը:

Գալով շէնքի ճակատին, նկատի առնուած են Անիի յիշատակարանները, Առաքելոց եկեղեցւոյ հարաւային գաւիթը:

Նախագծին համաձայն, ճակատը պիտի ծած-կուի Երեւանի բազալտէ սրբատաշ քարերով:

ՄՈՒՇԻ ՇԱՐԺԻՆ ԱՒԵՐՆԵՐԸ

500–600 մեռեալ

Պոլսէն կը հեռագրեն Յունիս 3 թուականով.— Դեռ նոր կը հասնին աւելի մանրամասնութիւն-ներ ուրբաթ օրուան երկրաշարժի մասին, որ տե-ղի ունեցաւ արեւելեան նահանգներուն մէջ: Մեռ-եալներուն թիւը հաւանաբար կ'անցնի [illegible]00ը: Շարժը տեւած է եօթը երկվայրկեան, մասնա-ւորապէս ցնցելով Մուշի եւ Էրզրումի նահանգները: Ազատարար խումբեր որոնք ուժասպառ վիճակ ունին, կ'ըսեն թէ ամենամեծ աղէտներէն մէկն է այս: Անհամար գիւղեր աւերակներու վերածուած են. անհամար բնակիչներ կը մնան անպատսպար: Հաղորդակցութիւնները խզուած ըլլալով, օրեր պէտք է սպասել, բոլոր մանրամասնութիւնները ստուգելու համար: Մինչեւ այսօր ստացուած տե-ղեկութեանց համաձայն, մեռած են 390 հոգի, ինչպէս կը ծանուցանէ ներքին նախարարութիւնը: Այս մեռեալներէն 260ը գտնուած են Ոսկուտան ? գիւղախումբին մէջ, բայց կը կարծուի թէ բուն թիւը կրկնապատիկը պիտի ըլլայ: Հինգ տարեկա-նէն վար 39 մանուկներ կը գտնուին Վարդոյի 48 մեռեալներուն մէջ: Այս գիւղաքաղաքը կործանած է 95 առ հարիւր համեմատութեամբ: Որ եւ է լուր չէ ստացուած տակաւին ուրիշ շատ մը գիւղա-խումբերէ: Բազմաթիւ դիակներ մնացած են աւե-րակներուն տակ:

Յունիս 2ի ընտրութեանց վերջնական արդիւնքը

Մինչեւ հիմա հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, 553 երեսփոխաններու վրայ (ամբող-ջը՝ 586 է) ժողովրդական-հանրապետականները (M. R. P.) շահած են 162 աթոռ: 1945 Հոկտեմբե-րին ունէին 145, որով այս անգամ շահած են 17 աթոռ աւելի: Համայնավարները շահած են՝ 144 (կորուստ՝ 4), ընկերվարականները՝ 120 (կո-րուստ՝ 16), Ձախակողմեան համախմբումը՝ որուն գլուխը կը գտնուին արմատականները՝ 47 (կո-րուստ՝ 7) եւն.:

Քուէներու համեմատութիւնը.— M. R. P. շա-հած է 5.589.213 քուէ: Բաղդատելով 1945ի ընտրու-թեանց հետ, քուէներու համեմատութիւնը 23.9 առ հարիւրէն բարձրացած է 28.22 առ հարիւրի: Համայնավարները ստացած են 5.145.325 (25.98 առ հարիւր, մինչդեռ 1945ին 26.1 առ հարիւր էր): Ըն-կերվարականները՝ 4.187.747 (21.14 առ հարիւր, 1945ին՝ 23.4 առ հարիւր):

Ուրեմն, Ֆրանսայի առաջին կուսակցութիւնը կը դառնայ M. R. P.ն, փոխան համայնավարնե-րուն եւ հաւանաբար նոր կառավարութեան կազ-մութիւնն ալ պիտի յանձնուի անոր: Վերջին լուրի մը համաձայն, 560 շրջաններու թիւը ճշդուած ըլ-լալով, ժողովրդականները շահած են 163 աթոռ, համայնավարները՝ 148, ընկերվարականները՝ 123, չափաւորները՝ 42, Ազատութեան կուսակ-ցութիւնը (P. R. L., ծայրագոյն աջ) 37, Ալժերիոյ անկախութեան կուսակցութիւնը՝ 11 եւն.:

Ինչպէս կ'երեւայ, մեծ տարբերութիւններ չկան երեք մեծ հոսանքներու դիրքերուն միջեւ: Յետոյ, երկրին քաղաքական դիմագիծը այժմ կը ներկայանայ հինգ մեծ հոսանքներով:

Իրազեկներու կարծիքով, նոր դահլիճն ալ պիտի ըլլայ եռաթեւ,— ժողովրդական, համայ-նավար եւ ընկերվարական, նախագահութեամբ արտաքին նախարար Պ. Պիտոյի: Ամէնէն զարմա-նալին ընկերվարական կուսակցութեան կրած կո-րուստն է, մանաւանդ որ ընդհանրապէս կը կար-ծուէր թէ ամերիկեան փոխառութեան յաջողու-թիւնը պիտի նպաստէր այդ հոսանքին: Մինչդեռ ընդհանուր հոսանքը ձախէն անցած է դէպի կեդ-րոնը, որ նախապէս ուժ կուտար զօր. տը Կոլի:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Հայաստանի Հանրապետութեան ծառնդաձր

Մայիս 30ին, «Յառաջ»ի մէջ դրուած իմ կարճ մէկ գրութիւնը,— «Անկուսակցականի մը ձայնը», կ'ուզեմ ընդլայնել քանի մը ճշդումներով։

Կ'ուզէի նախ շեշտել թէ՝ տողերուս հեղինակը՝ առաջին օրէն, անվերապահ կերպով եւ բոլորանդակ հոգիովը եղած է եւ կը մնայ՝ ջերմ համակիր մեր Հայրենիքի վերականգնումին, ճիգերուն եւ ձեռք բերուած արդիւնքին։ Ու կը հաւատամ թէ՝ ինձ պէս կը խորհին բոլոր Հայերը։

Հայրենիք ըսի, ու ոչ ուրիշ բառ։ Հայրենիքը՝ հողն է. ժողովուրդն է՝ որ անխախտ է։ Վարչաձեւը՝ Հայրենիքին հագուստն է։ Այսօր ու վաղը՝ նոյնը չի կրնար մնալ։ Կրնայ փոխուիլ հագուստը։ Բայց անձը,— այստեղ Հայրենիքին ժողովուրդը — միշտ նոյնն է. չի փոխուիր։ Ան՝ երէկ ալ, այսօր ալ, վաղն ալ, ու միշտ՝ Հայ է եղած ու Հայ պիտի մնայ։

Կա՞յ Հայ մը որ այսպէս չմտածէ։

Բայց օրը օրին՝ մեր Հայրենիքը կառավարող անձերը, իրենց ժողովուրդէն առաջ, ատկէ տարբեր ոչ խորհած են, ոչ ալ գործած, 1915էն ի վեր։

Այդ ապացուցանելու համար՝ պիտի տամ զոյգ մը օրինակներ.—

1.— Հայաստանի ներկայ հողին վրայ, Դաշնակցական անդրանիկ կառավարութեան դիմած էի ես 1919ին, ազգագրական հարուստ ձեռագիրներուս տպագրութեան համար։

«Հանրային Կրթութեան եւ Արուեստի Նախարարութեան» 1919 Սեպտեմբեր 8 թուակիր պաշտօնագրովը (զոր տպած եմ Առուլիս Հայաստանի դիրքիս սկիզբը, իսկ բնագիրը կը պահեմ զուրգուրանքով՝ Հայաստանի Դիւանին համար), Դաշնակցական Հայ Պետութիւնը սիրով ընդ առաջ գնաց իմ դիմումիս։ Եւ ահա թէ ինչ յայտնեց.— «... Նախարարութիւնս կը ցանկայ որ եւ է կերպ նպաստել ձեզ, հնար տալով ձեր գնահատելի աշխատանքները շարունակելու։ ... Այս հիման վրայ՝ ես (Հանրային Կրթ. եւ Արուեստի Նախարար Ն. Աղբալեան), կը պատրաստեմ մի առաջարկ, ձեր աշխատութիւնների տպագրութեան համար վարկ բանալու մասին, եւ կը ներկայացնեմ Կառավարութեան եւ Խորհրդարանի հաւանութեան»։

Դժբախտաբար՝ վերահաս տակնուվրայութիւնները անկարելի դարձուցին վարկին բացումն ու ծրագրին իրականացումը։ Բայց, Իրողութիւնը միայն ուղեցի դնել հոս, ընթերցողներուս աչքին առջեւ, համեմատութեան համար։

2. Անցաւ ժամանակ մը։ Դաշնակցութեան տեղ՝ Հայաստանի կառավարութեան ղեկը ձեռք առին Համայնավարները։ Մինչ այս մինչ այն, ես, ինչպէս քսանեակ տարիներ անընդհատ, Վանէն, Պոլսէն թէ Փարիզէն կը շարունակէի աշխատակցիլ բոլոր հայ թերթերու, պարբերականներու կամ Տարեգիրքերու։ Կը գրէի թէ՛ Դաշնակցական Յառաջի, Ազատամարտի, Ասպարէզի ու Հայրենիքներու մէջ, թէ՛ Ռամկ. Ազատական Ապագայի, Նոր Կեանք Արօրի, Պայքարի կամ Ժողովուրդի Ձայնի մէջ, թէ՛ Համայնավար Հօկի մէջ, թէ՛ անկուսակցական թերթերու մէջ, թէ՛ նաեւ Սովետ Հայաստանի Գիտութեանց Տեղեկագրերուն մէջ։ Իմ գրուածքներս՝ զուտ հայագիտական՝ ոչ մէկ կուսակցական հատուածէ չէին նկատուեր ապօրինի։ Այսինքն «քանի որ Դաշնակցական թերթերու մէջ ալ կը գրեմ՝ ի՞նչպէս կարելի է Համայնավարութեան աչքին հակառակորդ չճանչցուիլ»։

Ահա հոդ է հիմնական դիծը։ Ու հետադայ փաստը չա՛տ խօսուն։ -

Տասնեակ մը տարիներ առաջ, երբ Նախկին Ժողովուրդի Ձայն թերթի խմբագիր Տիգրան Զաւէն դեռ Փարիզ էր, ամէն առեն ինծի կ'ըսէր թէ՝ «Սխա՛լ կ'ընես, Դաշնակցական թերթերու մէջ ալ կը գրես։ Հայաստանի մէջ աղէկ աչքով պիտի չնային»։ Ես կը պնդէի թէ անհիմն է իր վախը։ Երբ Հայաստանէն յաջորդաբար հոս հասան՝ Նախարար - Գործավար ու Վարչապետ՝ Տէր Գաբրիէլեան, Երզնկեան, Գրիգոր Վարդանեան, Շահվէրտեան եւն., ես յատկապէս տեսնուեցայ իրենց հետ։ Ու խօսքի կարգին հարցուցի թէ՝ «Դաշնակցական թերթերու մէջ ալ գրելս՝ արդեօք գէ՞շ աչքով կը նայուի Երեւանի մէջ»։ Ամէնքն ալ առանց բացառութեան, ժպտելով ըսին որ, այդ տեսակ բան գոյութիւն չունի։ Բոլորին յայտնի է որ դուք կուսակցութեան մը չէք պատկանիր եւ ձեր գրութիւնները զուտ ազգագրական են։

Դեռ աւելին։ Դաշնակցութեան փոխանորդած՝ բայց միշտ Հայ՝ Համայնավար կառավարութիւնը, Պետհրատէն հրատարակուելու նպատակով, ինձմէ գնեց իմ երեք մեծածաւալ ձեռագիր երկերը (Վանրարբառ, Սասմանց Տուն եւ Յէրան-Թուրան)։ Երբեք չըսաւ թէ Զիթունին Դաշնակցական մամուլին ալ կ'աշխատակցի եւ ուրեմն համակիր չէ համայնավար Հայաստանին։

Երեւանցի, համայնավար վարչաձեւին տակ զինուորագրուած երիտասարդ Հայէ մը, անցած տարի, առիթով մը, լուրեր կ'ուզէի Հայաստան գտնուող եղբօրս մասին։ Առանց զիս ճանչնալու՝ ըսաւ որ «Մենք միայն մէկ Զիթունի ենք ճանաչում. պրոֆէսոր Զիթունին»։ Երբ ինքնութիւնս յայտնեցի իրեն, մօյկերն իրարու զարկաւ աչխուժով, ու զինուորական բարեւով մը պատուեց զիս։ Զըսաւ երբեք դուք — ո՞ր կուսակցութեան կը պատկանիք։

Անցեալ ամիսներուն՝ Ստեփան Մալխասեանի բառարանին, այս շաբթուն՝ Երեւանի Գիտութեանց Ակադեմիայի չորս Փրոֆէսորներու խմբագրութեամբ լո՛յս տեսած Մեսրոպ Ղուկասեանի «Համառօտ Տեկստ»ին, եւ տարիներ առաջ՝ Պետհրատի տպած Վանի Հայ Ժողովրդական երգերէն Ցիմնեակի մը մասին իմ գրած փաստացի քննադատութիւններուս համար՝ զիս երբեք Սովետ Հայաստանի հակառակորդ չյայտարարեցին։ Ես երբեք չեմ խորհիր թէ «գէշ աչքով կրնան նայիլ» իմ գործիս՝ Հայաստանի մէջ կամ հոս, համայնավար լուրջ տարրերու կողմէ, որովհետեւ կը ընդունիմ։

Այս բոլոր իրական եւ չօշափելի փաստերը տուի՝ որպէսզի ծուռ չհասկցուին իրերն ու խօսքերը, անձերն ու կողմերը։ Եւ՝ որպէսզի ամփոփելով դանք այն կէտին, որ գայթակղութեան քա՛ր կը մնայ Դաշնակցական ու Համայնավար հատուածներուն մէջ։— Մայիս 28ի տօնը։ Պէ՞տք է տօնել թէ ոչ։

Պատասխանը մեզի կուդայ փառաւո՛ր նախընթացէ մը.— Վարդանանց պայքարէն ու ելքէն։ Ան ալ ճգնաժամի պայքար։ Հոն ալ երկու կուսակցութիւն, Մամիկոնեանք ու Սիւնիք։ Արդիւնքը նոյնպէս զոհ ու պարտութիւն։ Բայց մենք, սերունդէ սերունդ, ու եկեղեցական սրբազան խունկերո՛վ կը տօնենք Վարդանանքը։ Այսինքն՝ իր պարտութեան մէջն իսկ մշտականգուն Հայ Ցեղը։

Ուրեմն, երբ տօնենք Մայիս 28 մը, իբրեւ տարեդարձի օր՝ դիւցազնական պայքարի մը՝ որ փրկեց մեր Ժողովուրդին յետին զանգուածն ու նորաստեղծ պետութիւնը,— մենք երբեք ժխտած չենք ըլլար անոր յաջորդած՝ Խորհրդային նոր կարգը, ոչ ալ թշնամի կը դառնանք մեր ամէնուս միամօր մէկ հատիկ Հայրենիքին։ Ճիշդ ինչպէս, երբ տօնենք Հայաստանի խորհրդայնացման տարեդարձը, այդ չի նշանակեր որ թշնամի պէտք է դառնանք ոչ-խորհրդային կուսակցութեան մը։

Եզրակացութիւն։— Ամէնուս համար միակ փրկութեան լաստին՝ մեր այսօրուան Խորհրդային (Սովետ) Հայաստանի, մեզ մեր պատմական Հայրենիքին ընդարձակուելիք հողերուն սահմանին մէջ ամփոփելու, եւ ներկայ ու վաղուան շարունականան Ներդաղթի,— մէկ խօսքով՝ մեր ազգային նուիրական դատին սիրոյն, պէտք է որ դադրին հակամարտ վէճերը։

Խականը մեր ազգին համար, ոչ տօնն է, ոչ ալ թուականը։ Խականն ու փրկարարը՝ մեր ազգային համախմբումն է, մեր ներդաղթը, մեր հայրենիքին սահմաններուն ընդարձակումը։ Եւ ասոնք կարելի կը դառնան միմիայն եղբայրական գործակցութեամբ ու համազգային սերտ միութիւնով։ Մնացածը ժամանակի խնդիր է ու մեր ուժերէն շատ վեր։

ՋԻԹՈՒՆԻ

Յաւէտ Եր. Տ. Անդրէասեանին

Անցեալ տարի Ապրիլին, Լիոնի խոնաւ հողին կը յանձնէինք մեր մայրենի լեզուին փայլուն եւ վերջին մշակներէն մին։

Աշակերտած չեմ իրեն։ Այն օրերուն երբ մենք կ'անցնէինք Պէրպէրեան վարժարանէն, ինք հեռացած էր արդէն եւ տարիներու խոշոր տարբերութիւն մը զգալի չէր ըներ հոգեկան այն կապը՝ — վարժարանի ոգին, ինչպէս կը սիրէինք ըսել— որ իրարու կը մօտեցնէ ընդհանրապէս, նոյն ուսումնական յարկէն անցնող դասատուն եւ աշակերտը։

Մեր ծանօթութիւնը կը սկսի սակայն այդ օրերէն։ Աւելի ճիշդը, ես զայն կը ճանչնայի, որովհետեւ դասընկեր էինք ու սեղանակից իր ընդունակ մէկ զաւկին հետ։ Դրացի միեւնոյն առեն։ Մինչեւ Սկիւտարի ահաւոր հրդեհը, հազիւ երկու հարիւր մեթր կը բաժնէին մեր երկու տուները, եւ յաճախ իրենց կ'երթայինք դաս սորվելու, մանաւանդ չըլլալիք երկրաչափութիւնը, որուն մասին գաղափար անգամ չունէինք, պատահական դասաւանդութեանց պատճառով, հետեւանք՝ գաղթականութեան ալիքներուն։

Զյիշեց սակայն այս պարագան, երբ իր յոբելենական հանդէսին կազմակերպութեան մէջ կատարած աշխատանքներուս բերումով, բազմաթիւ անգամներ տեսնուեցանք։

Զարմանալու ոչինչ կար։ Այն առեն, ինք արդէն Երուանդ Լֆէնտի էր։ «Էֆէնտի»՝ ոչ թէ իբրեւ պարզ ածական, այլ, այդ բառին ազնուական իմաստով։ Ցեղոյ, անուն հանած հայագէտ, ջղուտ հրապարակագիր, խմբագիր։ Իսկ մենք, դեռ կարճ տափատով տղաք, կորսուած իր հարիւրաւոր, հազարաւոր աշակերտներու դէմքերուն մէջ։ Փայլակին հետ (Միքայէլեան, վաղամեռիկ գրողը) մեր ուրախութիւնը տեղ մը չէր ըլլար, երբ տուն գալուն՝ քանի մը խօսք փոխանակէր։ Միջանկեալ ըսեմ, զօրաւոր յիշողութեան տէր այս մարդը դիմագէտ (Փիզիօնոմիսթ) չէր։ Չէր կրնար դէմք մը միտքը պահել։ Մէկը՝ աւելի անունովը կը յիշէր քան թէ՝ դիմագծով։

Ցորքլեանէն վերջ, մինչեւ պատերազմ չհանդիպեցանք իրարու։ Զինադադարին՝ ան կը գտնուէր «ազատ» գօտին, մենք՝ «գրաւեալին» մէջ, իսկ Ֆրանսան երկուքի բաժնող գիծը անցնիլը երուսաղէմ երթալու պէս բան մըն էր։ Բարեբախտաբար, Ֆրանսացի բարեկամի մը շնորհիւ, իբրեւ առեւտրական, ձեւը գտեր էի յաճախ այդ արգելքին վրայէն ցատկելու։ Լիոն առաջին հանդիպումիս, չէի կրցեր զինքը տեսնել։ Իմացեր էր ու բարկացեր։ Յաջորդ այցելութեանս, իրիկուն մը, կէնճեան Սահակին հետ իրենց տանը ճամբան ձեռք կ'առնենք։

Գացի եւ ... զղջացի։

Չէի խորհեր որ այդքան կրնայ փոխուած ըլլալ։ Պարթեւ հասակը կքեր էր եւ իրանը գրեթէ ուղղահայեաց՝ սրունքներուն վրայ։ Աչքերու ճեղմկուցին մէջ արիւն էր հաւաքուած, տկարացնելով տեսողութիւնը։ Ցամաք գրողին եւ կարդացողին համար ի՜նչ մեծ տառապանք։ Չէր փոխուեր միայն իր ստենտորեան ձայնը։ Որդի, դաւակ, բսած առենը, սենեակին պատերը կը թնդային։ Կը խօսինք աջէն — ձախէն։ Բարեկամներէ բերած լուրերուս վրայ՝ մանուկի պէս կ'ուրախանայ։ Խանդավառուած էր նոր գրքի մը թարգմանութեամբ (կարծեմ գերմաներէնէ եւ գրեթէ աւարտած), «Քրիստոս Ինքնակալ կամ Առիւծարքայն հայոց Տրդատէս եւ Գրիգոր Լուսաւորիչ»։ Եթէ մինչեւ մահ իր նիւթական կացութիւնը ապահովող դանձ մը գտած ըլլար՝ այդքան պիտի չուրախանար։ Անմիջապէս սկսաւ բացատրել նիւթը, լեզուին գեղեցկութիւնը, նոյնիսկ հայ ժողովուրդը ծանօթացնելու աշխատանքին բերելիք առաւելութիւնը։ Այնքան համոզիչ եւ անկեղծ շեշտով կը խօսի, որ պահ մը կը տարուիս խորհիլ, թէ առանց այդ գրքին հայ ժողովուրդը կորսուած էր։

Մինչեւ ծուծը լրագրող, քանի մը թերթերու միջոցաւ, օրը օրին հետեւած էր աշխարհի քաղաքական կացութեան եւ իր հոգեկան, ֆիզիքական մտմտուքներուն մէջ, մտածեր էր իր երիտասարդ (ամէն ինչ յարաբերական է) բարեկամին՝ Նարդունիի մասին։ Ննամքով կտրեր, պահեր էր Լիոնի Ֆրանսական թերթերէն մէկուն բժշկականբաժինը։ Թէեւ ո եւ է բառով չեմ արտայայտեր զգացած յուզումս ի տես իր յոգնած մարմնին, սակայն ձայնիս շեշտէն կը գուշակէ, կը զգայ [illegible] [illegible] հանգստացնելու համար, կը պատմէ [illegible] Պասլի մը պատմութիւնը։ Այդ Պասլն [illegible] [illegible] տակ կքեր էր այլեւս եւ կարեւորութիւն չէին տար, բայց, Կարտինալներու մրցակցութեան պատճառով անելի [illegible] կրօնական Գերագոյն Խորհուրդը, որպէս [illegible] չարիք և առժամեայ ելք երրդայն կը [illegible] այդ նուիրական պաշտօնին, մեր ծերուկ Պասլը [illegible] կը շպրտէ գաւազանը, կը [illegible] եւ այս հրաշալի փոփոխութեան [illegible] ուղղող զարմացած բարեկամներուն կը պատասխանէ — «Պետրոս Առաքեալին բանալին կը փնտռէի՝ գտայ. այլեւս ծռելու պէտք չկայ»։ Կը վստահեցնէր զիս, թէ կրկին ուղղաձիգ պիտի կենար՝ երբ աչքին լոյսը դար եւ կարենար հանդարտօրէն, առանց նեղուելու գրել, կարդալ։

Չըսի, բայց մտածեցի անմիջապէս։ Այս ամէն տեսակէտով համեստ ու գանձ մարդուն չկրցանք գտնել իր տարիքին յարմար «Պետրոս Առաքեալի բանալի» մը։

ՀՐԱՆՏ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 15ին Լոնտոնի Wigmore Hallի մէջ տեղի ունեցաւ Րաֆֆի Պետրոսեանի դաշնակահանդէսը։

Թատրոնի դրան դեռ չմօտեցած, կը տեսնենք մեծ բազմութիւն մը որ կարգի կը սպասէր տոմսակ գնելու համար։

Ցաւալի է որ Հայերէն հազիւ 25—30 հոգի ներկայ էին։ Միւսները բոլորն ալ տեղացի։ Ես արուեստագէտ չեմ, դաշնակէ եւն. բան չեմ հասկնար։ Հինգ տարի շարունակ զինուոր եմ եղած անգլ. բանակին մէջ։ Հոլիւուտի եւ Լոնտոնի առաջնակարգ արուեստագէտներ միշտ նուագահանդէսներ կուտային մեզի։ Արձակուրդի ժամանակ ձրի տոմսակներ կը բաժնէին, ամէնէն շքեղ թատրոնները եւ նուագահանդէսները տեսնելու համար։ Տեսած եմ շատ մը արուեստագէտներու դաշնակ նուագելը։ Բայց այս անգամ տարբեր էր։ Հրա՛շք։ Րաֆֆին Հայու զաւակ ըլլալով չեմ չափազանցեր։ Սրահին մէջ ոչ մէկ շշուկ։ Ամբողջ բազմութիւնը մագնիսացած էր։ Պահ մը վերջ սրահը կը թնդար,— «պիս – պիս»։ Նախ դառնալով կը տեսնեմ հինգ անգլիացի 16—17 տարեկան պատանիներ որոնց աչքերը թրջած են։ Ես ալ յուզուած եմ։

Դադարին կը հարցնեմ տոմսակ ծախող օրիորդին թէ քանի՞ տոմսակ է ծախուած։ «Մինչեւ հիմա 475»։

Զանգը կը հնչէ եւ ամէն մարդ իր աթոռը կը գրաւէ։ Դարձեալ ոչ մէկ շարժում, ոչ մէկ շշուկ։ Ամէն մարդ իր աթոռին վրայ քարացած է։ Ցան —

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

Ամուլ՝ մշակոյթի տեսակէտով

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ, 20 Ապրիլ.— Հոգեկան մեծ հրճուանքով է, որ Հարաւային Ամերիկայի այս հեռաւոր ափերէն հայ ընթերցողը կ՚իմանայ Արտասահմանի մշակութային վերելքը։

Եւ աւրկա՝ հակառակ տնտեսական ու քաղաքական այն ահաւոր տագնապին, որուն մատնուած են աշխարհացրիւ հայորդիները։

Մինչդեռ չաւագոյն ու բարւոք պայմաններու տակ՝ Հարաւ. Ամերիկայի տասնեակ հազարնոց հայ գաղութը տակաւին չկրցաւ գրական արժէք մը տալ։ Եթէ եղան բանաստեղծական թուիչքով սկսնակներ, շատ կարճ տեւեց անոնց շունչը, որովհետեւ պակսեցաւ հետեւողութեան, այլ մանաւանդ ընթերցանութեան յարատեւութիւնը։

Եթէ չհաշուենք բացառիկ հիները, որոնք անդրկովկասեան աշխարհէն բերած են իրենց մտքին վաստակը, գրական ասպարէզը ամբողջապէս թափուր կը մնայ։ Ասոնք ալ եթէ փորձեցին որոշ հարստութեամբ մը օժտել Հայոց գրականութիւնը, դժբախտաբար ապարդիւն եղաւ, որովհետեւ ամէն շրջանէ աւելի, հոս է որ պակսեցաւ ընթերցող հասարակութիւնը։

Համեմատաբար աւելի բախտաւոր եղաւ երաժշտական ասպարէզը։ Ցատկապէս Պրազիլիոյ Սան Փաւլոյի շրջանը մրցանիշ կրնայ. շահիլ, քանի որ տարիներէ ի վեր յամառ յարատեւութեամբ քանի մը տասնեակ անդամ — անդամուհիներէ կազմուած երգչախումբ մը կրնայ ոչ միայն հայութեան, այլեւ օտարներուն հայ երաժշտութեան գմայլելի կտորներ հրամցնել։ Անոր հիմնադրութեան պատիւը ծանօթ Սաքօ Ցակոբեանին կը պատկանի, իսկ այժմ պարծանքով կրնանք յիշել ներկայ երիտասարդ ու անխոնջ վարիչը՝ Տոքթ. Վահագն Մինասեան։

Պուէնոս Այրէսի մէջ երաժշտական ջիղը աւելի նուազ է, թէեւ տարիներէ ի վեր երաժշտասէր՝ Լեւոն Վարդապետեան ջանք չէ խնայած անոր համար։ Դժբախտաբար այս երգչախումբը սահմանափակուած է դուտ եկեղեցական տօնակատարութեանց փայլ տալով, երբ ընդհանուր եւ հաւաքական ջանքով մը, այս գաղութի մէջ կարելի պիտի ըլլար շատ աւելի արժէքաւոր երաժշտական մթնոլորտ մը ստեղծել։ Հմուտ երաժշտագէտ մը շատ աւելին պիտի կրնայ ընել, քանի որ ցանկալի ուժեր ու տրամադրութիւններ չեն պակսիր։

Շատ աւելի տկար է հայկ. բեմը։ Տարիներ առաջ գեղասան Լեւոն Ցարութ, ապա նաեւ երկար ժամանակ վաստակաւոր՝ Ցովհ. Զարիֆեան նպաստաւոր հող մը մշակեցին, իրենց ետին ձգելով սիրողներու փոքրիկ խմբակ մը, որ եթէ իրապէս հետեւած ըլլար վարպետներուն, այսօր հայ բեմը գովելի բարձրութեան մը վրայ կրնար մնալ։ Սակայն սկսնակ երիտասարդներ, կատակերգութեանց կամ թեթեւ ողբերգական բեմադրութեան մը մէջ քիչ մը ծափ ու գովասանք ստանալէ ետք, այլեւս բեմական հսկաներ կարծեցին իրենք զիրենք եւ դատապարտուեցան ամլութեան։

Բեմական ասպարէզին օգտաւէտ կրնար ըլլար երիտասարդ մը՝ Կարօ Խաչիկեան, որ ծանօթ է Սուրիոյ ու Լիբանանի մէջ։ Դժբախտաբար կլանուելով տնտեսական պայքարի ծանր բեռէն, ան եւս քաշուած է հրապարակէն եւ հազիւ տարին անգամ մը կ՚երեւայ։

Այսպէս ուրեմն, հակառակ անսահման ազատութեան եւ կեանքի լաւագոյն պայմաններուն, Հարաւային Ամերիկայի երեսուն հազարնոց հայ գաղութը ամուլ է, մշակոյթի ճակատին վրայ։ Ու մինչ հիները աստիճանաբար կեանքի բեմին տակ կքելով կը լքեն ասպարէզը, երիտասարդութիւնը չի հետաքրքրուիր մեր դրականութեամբ ու մշակոյթով։ Հայ գիրքը նորերու համար խորթ է ու անհարազատ, եւ ներկայ դժուարին պայմաններու տակ արտասահմանէն մեզի հասնող գրական պատառիկները հազիւ անոր ուշադրութեան կ՚արժանանան։

Մենք նախընտրեցինք բազմածախս եկեղեցիներ կառուցանել, փոխանակ ապահովելու նոր սերունդին միջնակարգ կրթութիւնը։

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

կարծ «պուավօ, պի՛ս — պի՛ս»։ Այսպէս երկու ժամ։ Արդէն վերջացած է, բայց ոչ ոք կը շարժի իր տեղէն։ Րաֆֆին չորս անգամ եւս կը նուագէ։

Հանդիսականները փոխանակ փողոց ելլելու, ուղղակի կը յարձակին բեմին վրայ, հայ արուեստագէտին ձեռքը սեղմելու համար։ Կէս ժամ սպասելէ վերջ՝ իմ կարգս կուգայ եւ Րաֆֆիկի անուշիկ գլուխը ափերուս մէջ առնելով կը համբուրեմ։ — Ա՛յ տղայ, կ՚ըսեմ, այրեցիր մեզ, քանի՞ տարեկան էիր երբ նուագել սկսար։ — Հինգուկէս տարեկանիս, կը պատասխանէ մաքուր հայերէնով։

Հանդիսականները մէկ-մէկ ճերմակ թուղթ բռնած՝ կը խնդրեն որ Րաֆֆիկը ստորագրէ։ Կը ստորագրէ Հայերուն՝ հայերէն, Անգլիացիներուն անգլիերէն։ Լեհերը կը պարծենան Փոթրովիքով, իսկ մենք Հայերս համարձակօրէն կրնանք պարծենալ Րաֆֆիկով։

Ցովհ. Ջալըզեան – Նիւեորք

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐԻՆ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ի զուր սպասեցի «Ցառաջ»ի մէջ կարդալու Քրիստափորի մահուան 41րդ տարեդարձին առթիւ սարքուած յիշատակի հանդէսին նկարագրութիւնը։ Մենք, Մարսէյլցիներս, յաճախ ամենափոքր շարժում մը շրջաբերականի ձեւով կը ղրկենք բոլոր թերթերուն, երբեմն ալ կը մոռնանք այնպիսի երեւոյթներ որոնք շատ աւելի յատկանշական են։

Ապրիլը եւ Մայիսի կէսը, մէկուկէս ամսուան այս շրջանը մեր քաղաքը ոգեւոր օրեր ապրեցաւ թէ Մշակութային Միութեան սարքած դասախօսութիւններով, թէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան թէյասեղաններով ու հանդէսով։ Հր. Բալուեանը եկաւ գնաց, ունեցանք Նարդունին Փարիզէն։ Իր պատեանէն դուրս քաշեցինք Ահարոնը, Գիրքի Օր մը Զ. Որբունիին համար եւ այսպէս հետաքրքիրներու բազմութիւն մը դրեթէ շաբաթը երկու գիշեր գնաց լսելու դատավարութիւն մը, եւ քանի քանի դասախօսութիւններ ու վերջապէս փառահեղ հանդէս մը Սալ Մազընոյի մէջ, երկուշաբթի գիշերով։ Հանդէսէն վերջ երբ սրահը լեցնող հազարնոց բազմութիւնը ակամայ կը ցրուէր փողոցներու մէջ, զարմանքով կը նայէր դրան առջեւ շարուած բեռնատար կառքերուն որոնցմէ ողկոյզ ողկոյզ երիտասարդներ վար կախուած, հայ երգին անոյշ ու հնչեղ բառերը փունջ փունջ կը նետէին հանդիսականներուն։ Կարտան կը վերադառնային ուրկէ եկած էին «խօսք» լսելու։ Ես ալ լսեցի այդ «խօսքեր»ը, շարք մը արտասանութիւններէ եւ երգերէ վերջ։ Կենդանի պատկեր մըն ալ եկաւ կենդանացնել յիշատակը մեծ Հայուն որ իր կեանքին գինով Դաշնակցութեան պատմութեան մէկ փառաւոր էջը գրեց, համեստ երիտասարդի մը՝ Վռամ Քէնտիրեանի հետ։

Նախագահ Ա. Քէօսէեանէն վերջ Պ. Ժ. Միսաքեան գեղեցիկ ճառով մը բացատրեց պարտականութեան եւ զոհողութեան ոգին որ Դաշնակցականինն է եղած Քրիստափորէն մինչեւ մեր օրերը եւ մաղթեց որ հասնող սերունդը, որքան ալ վտանգուած օտար ափերու վրայ, իր դիմադրական ոյժը եւ ոգին ստանայ այդ աղբիւրէն։

Նարդունին կարդացած էի եւ կը ճանչնայի իբրեւ գրագէտ, Վասակի դատավարութեան նախագահ Նարդունին ալ վայելած էի քանի մը օր առաջ, դատախօս Նարդունիին յաճախ հանդիպած եմ, բայց հռետոր Նարդունին այդ գիշեր միայն տեսայ ու լսի լինքնիրենս,— այս երեսով ալ ճերմակ դուրս եկաւ։ Եւ ի՛նչ ճառ, «պարծանք հայութեան»։— Ուկնդիր

ԽՄԲ.— Նարդունիի ճառը պիտի հրատարակենք սրտանձին։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈՊԼ.—Մայիս 26ին արժանավայել կերպով տօնեցինք հայ ազատագրութեան տօնը՝ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէին։ Սրահը լեցուն էր խանդավառ բազմութեամբ մը։ Ներկայ էին նաեւ ֆրանսացի կարեւոր հիւրեր։

Երբ հանդէսը բացուեցաւ, բեմին վրայ էին «Նոր Սերունդ»ի եռանդուն տղաքն ու Կ. Խաչի շնորհալի սանուհիները, որոնք շատ գեղեցիկ կերպով երգեցին «Մարսէյլէզ»ը, «Ցառաջ նահատակ»ն ու «Ինչո՞ւ Բինկէօլը մտար», ղեկավարութեամբ Պ. Ե. Մառաչլեանի։ Ցետոյ Պ. Քիրազեան, օրուան նախագահը պարզեց Մայիս 28ի տօնակատարութեան իմաստը եւ աւելցուց.— Ինչպէս քրիստոնէական աշխարհին մէջ կ՚ըսեն «Ծնաւ արքայ ի Բեթղեհէմ քաղաքի», այնպէս ալ մենք պէտք է որ ըսենք, արդար հպարտութեամբ.— «Ծնաւ Մայիս 28ը յԵրեւան քաղաքի»։

Երկրորդ բանախօսն էր Պ. Boisieu, Իզէր նահանգին ընկերվարական կուսակցութեան շրջանային ընդհ. քարտուղարը, տնօրէն Droit du Peuple թերթին։ Բանախօսը, որ մեր նահանգի ընկերվարական կուսակցութեան լաւագոյն հռետորներէն մէկն է, ցուցնելով բեմին վրայ ծածանող ֆրանսական ու հայկական եռագոյնները, շեշտեց երկու ժողովուրդներուն զգացումներու նոյնութիւնը, իրենց ազատագրութեան ճամբու վրայ թափած արիւնը, եւ ֆրանսացի ժողովուրդի եւ իր կուսակցութեան համակրանքը մեր ժողովուրդին հանդէպ։

Օրուան գլխաւոր բանախօսն էր Փարիզէն՝ ընկ. Հայկ Սարգսեան, որ Մայիս 28ին նախընթաց դէպքերու պատմականն ըրաւ, հաստատելով թէ ինչքան ծանր ու արիւնալի եղաւ ազատագրութեան պայքարը, թէ որքան երկար ու օրհասական էր անոր երկունքը։ Շեշտեց թէ Մայիս 28ին ստեղծուած Հայաստանը՝ վարչաձեւի փոփոխումով չէ դադրած մեր գուրգուրանքի առարկան ըլլալէ եւ մենք անվերապահօրէն կ՚ուրախանանք մեր հայրենիքին յաջողութիւններով, տնտեսական, մշակութային եւ գինուորական մարզերուն մէջ։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերին Օր. Ս. Տէրկոմսեան՝ ֆրանսերէն ու հայերէն գեղեցիկ մեներգներով, Օր. Ավավեան եւ Պ. Մառաչլեան, «Սաթենիկ եւ Արտաշէս» տաղաչափ զուգերգով։

Այս անգամ եւս, Կապոյտ Խաչի սանուհիները արդար հպարտութեամբ լեցուցին մեր սիրտերը, իրենց ճկուն պարերով։ Այդ առթիւ ոչ միայն խանդավառուեցաւ հայ հասարակութիւնը, այլեւ ֆրանսացի հիւրերը յայտնեցին իրենց ջերմ հիացումը, մեծապէս գնահատելով գեղարուեստական բաժինը, պարերու եւ ազգային տարազներու ճոխութիւնն ու գեղեցկութիւնը։

Պարերու երաժշտական մասը, ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ կը ղեկավարէր Պ. Ե. Տէրկոմսեան, ընկերակցութեամբ Պ. Ց. Ճօխեանի,

Միշտ հաճոյքով նկատած ենք որ, տեղական կարող ուժեր, գիտակցաբար ոչ միայն իրենց տեղը զիջած են մեր երիտասարդ սերունդին, այլ եւ ամէն ճիգ կը թափեն, անոնց խանդավառութիւնը քաջալերելու եւ իրենց ուղղութիւն տալու համար։ Այսօր հպարտութեամբ կրնանք յայտարարել որ, մեր շուրջ հաւաքուած երիտասարդութիւնը՝ լիովին կ՚արդարացնէ իր վրայ դրուած յոյսերը եւ կը հանդիսանայ ազգու միջոց մը այլասերման դէմ։

Կ՚արժէ շնորհաւորել Կապոյտ Խաչի տիկիններ, որոնք նիւթական ու բարոյական ոչ մէկ զոհողութեան առջեւ կանգ կ՚առնեն, քաջալերելու համար երիտասարդ սերունդի հայեցի դաստիարակութիւնը։

Ներկաներէն Պ. Petit, զգածուած օրուան տօնակատարութեան վեհութենէն, խօսք ուզելով, իր անվերապահ համակրանքը յայտնեց հայ ժողովուրդի տոկունութեան եւ կամքի ուժին։

× Նոր Սերունդի վարիչ մարմինը օգտուելով Պ. Հ. Սարգսեանի ներկայութենէն, Մայիս 27ին կազմակերպեց Նոր Սերունդի եւ սանուհիներու խառն հաւաքոյթ մը, որու ընթացքին մեր հիւրը տեղեկութիւններ տուաւ Փարիզի երիտասարդական կազմակերպութիւններու մասին։ Եղան կարծիքներու փոխանակութիւններ։ Երեկոյթը վերջացաւ երիտասարդ եւ երիտասարդուհիներու երգերով եւ արտասանութիւններով, ընտանեկան ջերմ մթնոլորտի մը մէջ։ — Թղթակից

Վասպուրականի հերոսամարտը

ՎԻԷՆ, (Ցառաջ).—Վիէնի Հայ Կամ. եւ Մարտիկներու Միութիւնը Մայիս 19ին կիրակի օրը կազմակերպած էր Վասպուրականի Հերոսամարտի 31րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը, ճոխ յայտագրով մը, Սէրքըլ Կաթոլիկ սրահին մէջ։

Հերոսներու պաշտամունքի այս շարժումը ո՞ւր է թէ ամէն տարի կրկնուէր, որպէսզի մենք մնացորդներս՝ համերաշխութիւն եւ եղբայրական գործակցութիւն բառերը յետին մտքով չգործածենք։

Ժամը ճիշդ 3ին, վարագոյրը բացուեցաւ։ Բեմին վրայ՝ հայկական եռագոյնը, իր շողշողուն գոյներով։ Հանդէսը սկսաւ «Բամ Փորոտան»ով (Ջութակ, Կ. Պէպիրեան) եւ Կապոյտ Խաչի սանուհիներու կողմէ երգուած «Ա՛խ, Վասպուրական»ով։ Պատուոյ նախագահութիւնը սիրայօժար ստանձնած էր Զօր. Սմբատ։ Օրուան նախագահը՝ Հ. Կ. Տէրմոյեան համառօտակի բացատրելէ վերջ օրուան նշանակութիւնը, սրտագին յորդոր կարդաց միութեան եւ փոխադարձ սիրոյ։ Ապա իր հրաւէրին վրայ սրահի բազմութիւնը յոտնկայս մէկ վայրկեան լռութիւն պահեց, յարգելու համար Հերոսամարտի նահատակները։

Այս տօնակատարութեան իրենց պաշտօնական մասնակցութիւնը բերած էին Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը՝ իր սանուհիներով եւ Ֆրանս. բանակի նախկին Հայ Մարտիկներու մասնաճիւղը։

Գեղարուեստական բաժինին մասնակցողները յաջորդաբար բեմ բարձրացան, երգելով, արտասանելով կամ պարելով։ Այսպէս՝ օրիորդներ՝ Մ. Տէրվիչեան, Ա. Կարապետեան, Տիկիններ՝ Վ. Ռստիքեան, Փայլիկ Պօտուէն եւ Պ. Ռշտունի (Մարսէյլէն) երգեցին մեծ յաջողութեամբ։ Ցաջող արտասանութիւններ ըրին Օր. Ա. Ուզունեան, փոքրիկ Բաբգէն Սիւնի եւ Պ. Գ. Մուրատեան։ Գաղութիս սիրուած պատանի ջութակահարը՝ Կ. Պէպիրեան իր մոգական գործիքով նուագեց «Կալի երգը»։ Ուրախալի անակնկալ մը եղաւ փոքրիկ Վանուհի Մուրատեան, երգելով «Երբոր բացուին»ը, ինքնավստահ։ Կապոյտ Խաչի սանուհիները իրապէս մեծ փայլ տուին այս հանդէսին իրենց երկու հայկական քնքոյշ պարերով, ղեկավարութեամբ Տիկին Վ. Բարունակեանի եւ Տիկին Ք. Մուրատեանի։

Օրուան պաշտօնական բանախօսը, Պ. Վ. Զուլֆերեան շատ գեղեցիկ եւ յուզիչ շեշտերով ներկաներուն առջեւ պատկերացուց 1915ի (Ապրիլ 7)20) Վասպուրականի ազատատենչ հայութեան հերոսական ըմբոստացումը, ընդդէմ Թուրք բռնակալութեան, միացեալ ուժերով եւ ղեկավարութեամբ Արամի եւ ուրիշներու։ Ընդհանուր ակնարկ մը նետելէ վերջ, յիշեց ամօթապարտ փախուստը՝ թշնամիին եւ ծածանիլը հայ յաղթական դրօշին Վանի պատմական բերդին վրայ (1915 Մայիս 5ին)։ Բայց անդրադարձաւ նաեւ ներկայ օրերու տխուր երեւոյթներու — օրինակ՝ օտարութեան մէջ հասակ նետած երիտասարդութեան անտարբերութեանը։ Այս առթիւ ցաւ յայտնեց որ Վիէնի երիտասարդութեան մեծագոյն մասը աւելի պարի եւ մրցումներու ետեւէ ինկած է եւ յաճախ կը բացակայի այսպիսի հանդէսներէ։ Բանախօսը

ողեկոչելով Հերոսամարտի հայ մամիկները, տի-կինները եւ օրիորդները, որոնք քաջարի մարտիկ-ներու կողքին՝ իբրեւ գթութեան քոյրեր ահեղ կռիւներուն մէջ իրենց դերը կը կատարէին, ցաւե-ցաւ որ անոնք այս տօնակատարութեան ներկայ չէին իբրեւ Հայ Կարմիր Խաչուհիներ: Հանդէսը փակուեցաւ մեր եռանդուն սանուհիներու երկ-ձայն «Տալուորիկ» խմբերգով, երբ արդէն ժամը 6ն էր: — Թղթակից 1946

ՄԱՅԻՍ 28

ՄԱՐՍԷՅԼ, 29 Մայիս (Յառաջ) — Հ. Յ. Դ. Գոմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէի վարչութեան կազմակերպած ընկերա-համակրական անակնկալ երեկոյթը Մայիս 28ի առթիւ յաղթանակով պսակ-ուեցաւ: Գար Շոմիէրի սրահը շատ նեղ եկաւ հետ-զհետէ խուժող հասարակութեան համար: Նոր Սե-րունդի Թուցեկ խումբը իր վրայ գրուած պար-տականութիւնը կարգապահութեամբ կատարած էր: Ոչ տպագիր յայտարարութիւն եւ ոչ ալ ծա-նուցում եղած էր նախօրօք: Ներկայ էին Կապոյտ Խաչուհիները իրենց սանուհիներով, Նոր Սերուն-դը իր անդամներով, Դաշնակցական ընկերներ ի-րենց տիկիններով, թէ Գոմոնէն եւ թէ քաղաքէն, ինչպէս եւ համակիրներու հոծ բազմութիւն մը: Օրուան հիւրն էր Պէյրութի Համազգայինի շրջա-նաւարտուհիներէն ընկեր Միհրան Թուրիկեանի աղջիկը, ընկերուհի Թուրիկեան, որ չուտով կը մեկնի Ամերիկա, կատարելագործելու համար իր սիրած արուեստի ճիւղը:

Ենթակոմիտէի պատասխանատու երկու խօս-քով բացումը կատարելէ վերջ, երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը յոտնկայս: Ապա սեղանապետ ընտ-րուեցաւ մեր Խաչիկը: Սեղանները լի էին գինիի շիշերով եւ զանազան աղանդերներով: Սեղանա-պետին հրաւէրով ընկերուհիներ Թուրիկեան, Սա-հակեան եւ Աշրաֆեան գեղեցիկ կտորներ նուագե-ցին դաշնակի վրայ: Մէջ ընդ մէջ տեղի ունեցան խմբերգներ (Նոր Սերունդ), մեներգներ, Տիկին-ներ Դ. Դաւիթեանի, Աշրաֆեանի, Զաթիկեանի, Քրմոյեանի եւ Օր. Սահակեանի կողմէ: Ընկեր Գր. Քէնտիրեան արտասանեց «Զարկ, Կովկաս»ը (Սիամանթոյէն), ընկեր Կ. Մութաֆեան «Օգսէնի նամակ»ը: Ուշր պատշաճի խօսքեր բսին ներկա-ներէն շատեր: Ժմրական պարերը հաճելի մթնո-լորտ մը ստեղծեցին: Ժամը գիշերուան 2ն էր, սա-կայն ներկաները չէին ուզեր բաժնուիլ ստեղծուած տաքուկ մթնոլորտէն: Շնորհաւորելի էր ձեռ-նարկը:

Մայիս 28ի հրապարակային տօնակատարու-թիւնը տեղի պիտի ունենայ բացառիկ շուքով քա-ղաքին մէջ՝ Յունիս 15ին, Գոմոն՝ Յունիս 17ին եւ բոլոր արուարձանները իրենց կարգին: Թղթակից

ՄԱՅԻՍ 28

ՄԱՐՍԷԼԻ մէջ կը տօնուի, նախաձեռնու-թեամբ Վարդան ենթակոմիտէի Թաղապետու-թեան սրահին մէջ, կիրակի, 9 Յունիս, կէս օրէն վերջ, 3էն մինչեւ կէս գիշեր:

«ՄԱՅԻՍ 28»Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 8 Յունիս, շաբաթ երեկոյեան ժա-մը 9էն մինչեւ լոյս: «Cristal Palace»ի շքեղ սրահին մէջ: (Grand rue Monplaisir):

Կը խօսի Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ: ԵՐԳ. ՊԱՐ, ԱՐՏԱ-ՍԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: Եւրոպական պարերը կը սկսին ժամը 11ին, տեւելով մինչեւ առտուան ժամը 5: Քայտնի նուագախումբ: Ճոխ պիւֆէ, դիւրամատ-չելի գիներով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՌԱՖՖԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ժողովը՝ վաղը, հինգշաբթի, ժամը 20.30ին, ընկերվարականներու սրահը, 9 Rue Victor Massé, métro Pigalle:

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ Գ. Գրիգեան 2000 ֆրանք կը նուիրէ Վեթ. Ֆոնտին: Ստանալ «Յառաջ»էն:

Ամառնային պարահանդէս

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կող-մէ Bois de Boulogneի մէջ Palmarium (Jardin d'Acclimatation. Métro Sablon), Յունիս 8ին շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս: Ընտիր նուագախումբ, Թանկօ, ճազ: Մասնաւոր սրահ Թառի եւ դափի սիրահար-ներուն: Ճոխ պիւֆէ: Մուտք 150 ֆրանք:

Գ. ԹԱԴԷՈՍ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆԻ մահուան քա-ռասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պի-տի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, այս շա-բաթ, առաւօտեան ժամը 10ին: Կը հրաւիրուին յի-շատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Գեափկեան եւ Մկրտիչեան ընտանիքները ու բոլոր ազգականները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն Հ. Յ. Դ. Եգիպտա-ցի, Վարանդեան եւ Վարդան կոմիտէներուն, Հ. Յ. Դ. Փարիզի Ռաֆֆի խումբին, «Նոր Սերունդ»ի կեդրոնական վարչութեան եւ Փարիզի մասնա-ճիւղին, Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբին եւ բոլոր անոնց որ անձամբ, հեռագրով, նամակով, թերթով եւ ծաղկեպսակով, ինչպէս եւ հանրային հաստատութիւններուն նուիրատուութիւններով ցաւակցութիւն յայտնեցին ողբացեալ ՏԻԿԻՆ ՍՈ-ՖԻ ՊԵՏԻԿԵԱՆի մահուան առթիւ:

ժողովրդականներուն յաջողութեան վրայ զրոյց տարածուեցաւ թէ Զօր. տը Կօլ նորէն իշխանու-թեան գլուխ պիտի հրաւիրուի, բայց զօրավարը մեկուսացած կը մնայ գիւղի մը մէջ, ուր մինչեւ կէս գիշեր անթելով կը լսէր ընտրութեանց ար-դիւնքը:

Ինչպէս գրած էինք երէկ, նոր ժողովը պիտի գումարուի յունիս 11ին, Զորս նախարարներու խորհրդաժողովէն չորս օր առաջ: Այդ միջոցին Գ. Պիտօ Կուէն կառավարութեան հրաժարականը պիտի ներկայացնէ եւ նոր վարչապետ մը պիտի ընտրուի, դահլիճը կազմելու համար: Այն ատեն է որ սակարկութիւններ պիտի կատարուին երեք մեծ կուսակցութեանց եւ ձախակողմեան խմբակցու-թեան միջեւ:

Այս անգամ ձեռնպահներուն թիւը հազիւ 15 առ հարիւր եղած է (անցեալ անգամ 20 առ հա-րիւր էր): Նորընտիր ժողովն ալ եօթը ամիս պայմանաժամ ունի, եւ իր գլխաւոր գործը պիտի ըլլայ մշակել նոր Սահմանադրութիւնը: Այս առ-թիւ առաջարկողներ կան որ Սահմանադրութիւնը օր առաջ քուէարկուի եւ ժողովին հաւանութեան ենթարկուելէ վերջ, նոր ժողովը դառնայ օրէնս-դիր ժողով: Այս խնդիրը շատ ջուր կը վերցնէ:

× Լոնտոնի թերթերը խօսելով ֆրանսական ընտրութեանց վրայ, դիտել կուտան թէ «արեւ-մտեան ժողովրդապետութեան սկզբունքներն են որ կը յաղթանակեն»: Թերթ մը կը գրէ թէ «հա-մայնավար կուսակցութիւնը կը ձգտէր դիկտա-տուրա հաստատել Ֆրանսայի մէջ: Իւրաքանչիւր կուսակցութեան շահած քուէներու թիւը խոր նշանակութիւն ունի ոչ միայն Ֆրանսայի, այլեւ ամբողջ Եւրոպայի համար»:

Ամերիկեան թերթերն ալ ֆրանսական եւ ի-տալական ընտրութեանց արդիւնքէն կը հետեւ-ցնեն թէ արեւմտեան ժողովրդապետութիւնը կը ձգտի թօթափել Մոսկուայի ազդեցութիւնը:

× Վերընտրուած է նաեւ մեր բարեկամը, Գ. Hussel, քաղաքապետ Վիէնի:

Արաբական խլրտումներ

Շէյխ Հասան էլ Պաննա, «Իսլամական Եղ-բայրութեան» նախագահը, յայտարարութիւն մը ուղղեց Եգիպտոսի Թագաւորին, կառավարու-թեան, Արաբական Դաշնակցութեան, բրիտանա-կան եւ օտար դեսպանութեանց: Այս յայտարա-րութիւնը քուէարկուած է Գահիրէի մէջ, ~ 4000 հոգինոց ժողովի մը կողմէ եւ կը բաղկանայ ութ կէտերէ.—

1. Ուժ տալ արաբական եօթը պետութեանց Մայիս 29ի միացեալ յայտարարութեան.— 2. Պա-հանջել Եգիպտոսի կառավարութենէն որ դադրե-ցնէ բանակցութիւնները Անգլիոյ հետ.— 3. Պա-հանջել որ չեղեալ հռչակէ 1936ի անգլեւեգիպտա-կան դաշնագիրը.— 4. Պահանջել որ Եգիպտոսի կառավարութիւնը պնդէ օտար զինուորներու ամ-բողջական պարպումին վրայ: Պարպումը պէտք է ըլլայ 15 օրէն եւ վերջանայ Եգիպտոսի զինուորա-կան մասնագէտներու որոշած պայմանաժամուն մէջ.— 5. Մերժել որ եւ է նոր դաշնագրի բանակ-ցութիւն, օտար զինուորներու հեռացումէն առաջ.— 6. Հրաւիրել եգիպտացի ժողովուրդը որ պատ-րաստուի ստանձնելու Եգիպտոսի իրաւունքներուն պաշտպանութեան պատասխանատուութիւնը.— 7. Յայտարարել թէ ո եւ է կառավարութիւն որ չաշ-խատիր Եգիպտոսի ազգային տենչերուն իրակա-նացման եւ պայքարի միջոցներու կազմակերպու-թեան համար, պիտի համարուի գործիք աշխար-հակալ պետութեան մը.— 8. Այս կէտերը յանձնել Եգիպտոսի Թագաւորին, Արաբական Դաշնակցու-թեան եւ կարգ մը դեսպանութեանց:

Իսլամական Դաշնակցութիւնը ունի 2 միլիոն անդամ եւ մեծ համարում կը վայելէ ամբողջ ա-րաբական աշխարհին մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱԼԻՆԻՆ, Խ. Միութեան նախկին նախագա-հը, մեռաւ երկուշաբթի օր, երկար հիւանդութենէ մը վերջ: Ծնած էր 1875ին, Տվերի նահանգին մէջ որ այժմ կը կոչուի Կալինին: Շատ կը սիրէր իր ծնած գիւղը եւ ամէն տարի կ'այցելէր: Տասը տա-րեկանին Պետերբուրգ (Լէնինկրատ) գնաց իբրեւ թափառական տղայ եւ գործարան մը մտաւ: Շատ չանցած նետուեցաւ յեղափոխութեան ասպարէզը, հետապնդուելով ոստիկանութեան կողմէ: Ձերբա-կալուած է տասնեակ անգամ: Սիպերիա աքսորուած էր յեղափոխութենէն մէկ տարի ա-ռաջ եւ փախչելով, գործօն մասնակցութիւն ու-նեցաւ 1917 հոկտեմբերի յեղափոխութեան մէջ: Փեթրոկրատի (Լէնինկրատ) իր տան մէջ էր որ Լէնին, Սթալին եւ ուրիշափ մը պոլշեւիկներ ժո-ղով գումարեցին, վերջնական պատրաստութեան համար: Ծանօթ էր իբրեւ «գիւղացի նախագահ» եւ 1919ին մեծ դեր կատարեց գիւղացիները հան-դարտեցնելու համար: Շատ մարդամօտ էր, իր դուռները միշտ բաց էին ամէնուն առջեւ: Առաջին հնգամեայ ծրագրին ատեն պտտեցաւ ամբողջ երկ-րին մէջ, խօսելով գիւղացիներու հետ եւ բացատ-րելով հաւաքական տնտեսութեան (կոլխոզ) բա-րիքները: Այցելած է նաեւ Հայաստան: Թերթ մը կը գրէ թէ 15 տարուան պաշտօնավարութեան ըն-թացքին յարաբերութիւն ունեցած է 1.500.000 ան-ձերու հետ: Հրաժարած էր 1946 մարտ 18ին, ա-ռողջական պատճառներով: Իրեն յաջորդեց Շվերնիկ:

ԻՏԱԼԻՈՅ ընտրութեանց առթիւ թերթերը կը գրեն թէ հիւսիսային շրջանները, Միլան, Թորի-նօ, Ճենովա եւն. քուէ տուած են հանրապետու-թեան, հարաւային շրջանները՝ միապետութեան Թագաւորը երկու սպիտակ քուէներ ձգած է: Պաշ-տօնական արդիւնքը պիտի յայտարարուի յունիս 7ին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ազգ. ժողովը բուռն վիճաբանու-թիւններէ վերջ, քուէարկեց օրինագիծ մը որով ընդհանուր եւ միաստիճան ընտրութիւն կը հաս-տատուի երկրին մէջ, փոխան երկաստիճան դրու-թեան:

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ կառավարութիւնը հարիւր միլիոն փէնկոնոց թղթադրամներ շրջաբերութեան հանեց: Դեռ մէկ շաբաթ առաջ հանած էր տասը միլիոննոց որ կ'արժէ 24 ֆրանք:

ԲԱՆԱՎԷՃԸ կը շարունակուի Մոսկուայի, Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի միջեւ, թերթերով եւ անթելով: Խորհրդային մամուլը խստօրէն կը քըն-նադատէ անգլեւսաքսոն քաղաքականութիւնը:

ԼԻՈՆԻ մէջ կը դատուին Մարիուս Պերլիէ հայր (80 տարեկան) եւ երկու որդիները, որոնք 1940էն 1944 բանուկ առեւտուր ունեցած էին Գեր-մաններուն հետ (3.200.000.000 ֆրանք), իբրեւ ինքնաշարժի մեծ գործարանատէրներ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— Գ. Սեւանին.— Ձեր յօդ-ուածին բացատրութիւնը տրուած է «Յառաջ»ի Մայիս 21ի թիւով: Մնացեալի մասին կը խօսինք, երբ քաջութիւնն ունենաք ձեր իսկական անունը յայտնելու կամ անձամբ ներկայանալու:

COUTURE FLORE Confectionի նոր աշխատանոցը, փիւէի, օդակի սրաձեւ մեքենաներով մաքուր, արագ եւ խնամքով աշխատութիւն կարճ ժամանակամիջոցի մէջ: Գոհացուցիչ գիներ: Դիմել Պ. ԴԱՒԻԹԵԱՆի, 40 rue de Flore, Alfortville (Seine): Tél. Ent. 15-67:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Dancourt - 19

ՃԱՇԱՐԱՆ ԻՏԷԱԼ (ԱՐԱՄ)
29 Rue Paganini, 29
NICE
Սկսած է յատուկ խոհարարի մը միջոցով խնամով պատրաստել արեւելեան համեղ կերակուրներ
ԱՆԳԱՄ ՄԸ ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ
Արեւելքի ցղաքը (վէպ)

215 էջ, գին 150 ֆրանք: Կը ծախուի բոլոր գրավաճառներուն մօտ: Հեղինակի հասցէն՝ Poladian, 92, Bd. Gén. Nollet, La Rosière, Marseille:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ, ՀԱ՛Յ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵ՛Ր
Փորձառու անձերու կողմէ նոր բացուած է Նպարեղէնի մեծածախ վաճառատուն մը, ուր միշտ պատրաստ կը գտնուին արեւել-եան ու եւրոպական նպարեղէններ եւ չոր միրգեր, Փիսթաշ-վէռթ, Իզմիրի անկուտ չամիչ, պուլղուր եւայլն:
Մանրամասն տեղեկութեանց եւ ապրանքներու համար դիմել՝
PRODUITS ALIMENTAIRES (Gros, demi gros)
Importation directe
NAJARIAN & CASSABALIAN
12 Rue de l'Arc, Marseille Tél. Colbert 87-69

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ
Տնօրէններ ԳԼԷՄԱՆ ԵՒ ԳՕՓԱՐԱՆԵԱՆ
6 rue Maubeuge, Paris (9), Métro Cadet, Notre Dame de Lorette: Tél. TRU. 85-47
Առաջնակարգ օդի եւ ամէն տեսակ ըմպելի-ներ, ընտիր աղանդեր, պոլսական կերակուրներ եւ անուշեղէն: Ընդարձակ եւ օդաւէտ սրահ: Ամէն երեկոյ ժամը 7էն սկսեալ Քէմանչիստ ՅՈՎՀԱՆԷՍ, ուտի ԱԼՖՕՆՍ եւ երգիչ ԱՐԹԱՔԻ կը նուագեն եւ կ'երգեն հայկական եւ արեւելեան երգեր: Բաց է Չորեքշաբթի օրերը:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH — Fondé 1925 — R. C. S. 376.284

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆ. Տար. 750, 6ամս. 400, Արտասահման 1000 ֆրանք

Jeudi 6 JUIN 1946 — Հինգշաբթի 6 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԷ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4718 — Նոր շրջան թիւ 357 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 3 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԾՈՎՈՒՆ ՄԷՋ

Ամիսէ մը ի վեր, բայց մանաւանդ վերջին ամիսներու ընթացքին, հետզհետէ կը խտանայ, կը ծաւալի արաբական շարժումը:

Այլեւս անցած է մասնակի, տեղական փորձերու, ցուցադրական ձեռնարկներու շրջանը: Համատարած եւ յարաճուն ալիք մըն է որ կը բարձրանայ Միջին Արեւելքի մէկ ծայրէն միւսը, վարակելով միլիոնաւոր բազմութիւններ: Այլ մանաւանդ լուրջ մտահոգութեան մատնելով աշխարհակալները:

Շարժումին թագ ու պսակը պիտի կազմէ, անշուշտ, վերջին համագումարը, որ տեղի ունեցաւ Մայիս 29ին, Եգիպտոսի մէջ մասնակցութեամբ եօթը պետութեանց եւ նախագահութեամբ Ֆարուք թագաւորին, բացարձակապէս գաղտնի:

«Ցառաջ» հրատարակած էր խորհրդակցութեանց առթիւ տրուած որոշումները,—

1. Բացարձակապէս մերժել հրեայ նոր գաղթականներու մուտքը Պաղեստին.— 2. Կատարեալ անկախութիւն Լիբիոյ (Ափրիկեան Տրիպոլիս եւ Պէնկազի) — 3. Բացարձակ անկախութիւն եւ գերիշխանութիւն Եգիպտոսի:

Ասոնք՝ պաշտօնապէս արտօնուած լուրերն են: Մնացեալը «աստուածներու գաղտնիքն է»:

Համագումարէն վերջը, աւելի աշխուժացաւ շարժումը:

Արաբական Դաշնակցութիւնը եւ Իսլամական Եղբայրութիւնը անդադրում աշխատանքի լծուած են եւ ամէն օր անակնկալ մը կը սարքեն:

Դեռ երէկ էր որ Իսլամական Եղբայրութիւնը մարտական բանաձեւ մը կը քուէարկէր, ի լուր աշխարհի.— Ուժ տալ եօթը պետութեանց յայտարարութեան, խզել Անգլիոյ հետ կատարուած բանակցութիւնները, մինչեւ որ անգլ. զօրքը հեռանայ Եգիպտոսէն եւն.: (Թերթերը կը գրեն թէ Իսլամական Եղբայրութիւնն ունի աւելի քան երկու միլիոն անդամ):

Օրուան հրատապ խնդիրը կապ ունի Պաղեստինի եւ Եգիպտոսի հետ: Բայց, ատով չի սահմանափակուիր շարժումը:

Արաբները կ'ուզեն տէր տիրական դառնալ իրենց ճակատագրին, արաբական աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ: Տեսակ մը ճակատ՝ օտար աշխարհակալութեանց դէմ, որոնք ամէն միջոց կը փորձեն, իրենց հին դիրքերը պահելու կամ նոր ցանցեր հաստատելու համար:

Այս պայքարին մէջ ալ, դէմ դիմաց կանգնած են Անգլիասաքսոնները եւ Խ. Միութիւնը:

Դժուար է նախատեսել թէ ո՛ւր կրնան յանգիլ ներքին խլրտումները եւ արտաքին մրցակցութիւնները: Մանաւանդ եթէ Մեծերը չուզեն չափաւորել իրենց քաղաքական եւ տնտեսական ծաւալման տենչերը:

Այս բոլոր անցուդարձին մէջ, մեզ կը հետաքրքրէ լուրջ պարագայ մը,— մեր տարագիր բազմութեանց ապահովութեան խնդիրը:

Հարիւր հազարաւոր Հայեր կը բնակին արաբական հողերուն վրայ, վայելելով ամէն դիւրութիւն: Սուրիա, Լիբանան, Եգիպտոս, Իրաք, Պաղեստին եւն. այն երկիրներն են որ 1915—16ին իբրեւ աքսորավայր գործածուեցան Իթթիհատի կողմէ, բայց յետոյ, Թուրքիոյ պարտութենէն վերջ, դարձան ամէնէն տաք ապաստանարանները ողջ մնացած բազմութեանց համար: Այսօր չկայ ո եւ է Հայ, որ երախտապարտ չըլլայ արաբ ժողովուրդին, ինչպէս եւ հոգատար իշխանութեանց:

Արդ, ամէն օր բան մը կը փոխուի ժողովուրդներու կեանքին մէջ: Սուրիա եւ Լիբանան դարձան անկախ: Իրաք եւ Եգիպտոս շատոնց ստացած են այդ բնական իրաւունքը:

Հայկական կեանքի մէջ ալ տեղի կ'ունենայ «տեղաշարժ» մը — Հայրենադարձ կամ ներգաղթ: Եւ առաջին կարաւանները պիտի մեկնին Սուրիա-Լիբանանէն:

Ո՜րքան մտածելիք բաներ, կացութեան այս ելեւէջներուն մէջ: Մանաւանդ որ ներգաղթը, թէեւ ծաւալուն, չի կրնար պարպել ամբողջ Սուրիա — Լիբանանը եւ Մնացեալը:

Ուրեմն հարկ է մնալ արթուն եւ սրատես, որպէսզի նոր թիւրիմացութիւններ չծագին արաբական ծովուն մէջ:

Չմոռնանք որ Թուրքերը այս ճակատին վրայ եւս կը գործեն յայտնի եւ գաղտնի դաւերով, ջուրերը պղտորելու համար:

Շ.

ՀՄԱՅԵԱԿ ԽՈՍՐՈՎԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Ցաւով կը հաղորդենք մահը ծանօթ փաստաբան Հմայեակ Խոսրովեանի, որ անկողին դամուած էր մօտ մէկ ամիսէ ի վեր: Երեքշաբթի օր դժբախտութիւնն ունեցանք զինքը տեսնելու մահամերձ վիճակի մէջ, բոլորովին անճանաչելի: Մահը տեղի ունեցած է երէկ առաւօտ:

Հանգուցեալը 70 տարեկան էր, բնիկ Կարնեցի: Պոլսոյ Իրաւագիտական վարժարանը աւարտելէ վերջ, փաստաբանական ասպարէզը նետուած եւ շուտով փայլուն համբաւի մը տիրացած էր, ստանձնելով բազմաթիւ կարեւոր դատեր, առեւտրական գործերէ մինչեւ սուլթանական դերդաստանին պատկանող հարցեր:

Իր ամէնէն կարեւոր դատերէն մէկն եղաւ Ճիվանշիրի ահաբեկիչին՝ Միսաք Թորլաքեանի պաշտպանութիւնը 1921ին, Պոլսոյ մէջ: Եղած է ուսուցիչ Պոլսոյ համալսարանին, թեկնածու Օսմ. Երեսփ. ժողովին, իբրեւ Վերակազմեալ Հնչակեան: Գործօն դեր կատարած է ազգ. կեանքի մէջ, մասնաւորապէս Մեծ Պատերազմի զինադադարին: Պոլսոյ արտագաղթէն վերջը, ինքն ալ Փարիզ հաստատուեցաւ: Այստեղ եւս կը մասնակցէր ազգ. զանազան գործերու: Ինքնաշխատութեամբ անգլերէն սորվելով, պաշտպանեց զանազան առեւտրական դատեր Թրքական կառավարութեան դէմ (Մարքօ պէյ Գաքրճեան եւն.): Վերջին տարիները մեկուսացած վիճակ մը ունէր, եւ երկու անգամ միայն երեւցաւ Փարիզի Հայոց եկեղեցին, դամբանականներ խօսելով բժ. Վ. Թորգոմեանի եւ Գ. Սերովբէ Պէրպէրեանի վրայ: Սգաւոր կը մնան իր այրին եւ երկու աղջիկները: Երեք տարի առաջ ալ կորսնցուցած էր իր եղբայրը, Գ. Գ. Խոսրովեան, Նիսի մէջ:

Տակաւին առիթ կ'ունենանք խօսելու իր մասին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Դ. Հնգամեակը

(Քաղուած Երեւանի թերթերէն)

Ինչպէս ամբողջ Խ. Միութեան, նոյնպէս Հայաստանի մէջ մշակուած են մասնաւոր ծրագիրներ Դ. հնգամեակի համար:

Այսպէս 1950ին պիտի արտադրուին 20000 մահճակալ, 800.000 ճենապակիէ ամաններ, 300 հազար էմալապատ (կիտուածանկար) ամաններ, մէկ միլիոն զինկապատ ամաններ, պլաստմասիի ամաններ, 250.000 զոյգ կօշիկ, 40.000 թոն տորֆ, 15 հազար թոն ածուխ, երեք միլիոն ռուպլիի կահոյք եւայլն:

Նոր հնգամեակին մասնաւոր ուշադրութիւն պիտի նուիրուի տեղական շինանիւթերու արտադրութեան զարգացման: Պիտի ընդարձակուին աղիւսի, կղմինտրի, քարի եւ դաճի արտադրութիւնը: Այս առթիւ Երեւանի թերթերը կը գրեն թէ՝ Հայաստանի արդիւնաբերութիւնը ծնաւ եւ զարգացաւ հնգամեակի առաջին տարիներուն: Ա. Բ. եւ Գ. հնգամեակներու ընթացքին իրագործուեցին արտադրութեան բազմազան ձեռնարկներ:

Այսպէս, եթէ առաջին հնգամեակի վերջը հանրապետութեան տեղական արդիւնաբերութիւնը տուած էր 1.960.000 ռուբլի արժողութեամբ արտադրութիւն, Բ. հնգամեակի վերջը եղած էր 3496000 ռուբլի, երրորդ հնգամեակին՝ 15.800.000, իսկ չորրորդ հնգամեակին, այսինքն 1950ին պիտի տայ 50 միլիոն ռուբլիի արտադրութիւն:

Մինչեւ հիմա արտադրուած ապրանքներուն տեսակը կը հասնի 300ի: Հայաստանի տեղական արդիւնաբերութեան հաստատութիւնները կ'արտադրեն ոչ միայն քարածուխ, տորֆ, գիւղատնտեսական մեքենաներ եւ գործիքներ, ամենօրեայ գործածութեան առարկաներ, կահ կարասիներ, այլեւ մահճակալներ եւն.:

Պատերազմի տարիներուն Երեւանի սայլաշինական գործարանը մեծ աշխատանք կատարեց, թէ կարմիր բանակին եւ թէ տեղական պահանջներուն գոհացում տալու համար:

Նոր հնգամեակին հինգ անգամ պիտի աւելնայ գործարանին արտադրութիւնը:

Չորրորդ հնգամեակին պիտի շինուին հետեւեալ գործարանները.— Երեւանի կահոյքի գործարանը, Կիրովականի մեքենական՝ գործարանը, Իջեւանի կահոյքի գործարանը, Կիրովականի կահոյքի գործարանը ինչպէս եւ մետաղէ եւ ապակիէ ամանեղէնի գործարաններ, ճենապակիի գործարան, վերանորոգման գործարան՝ Հայաստանի զանազան մասերուն մէջ:

ՈՉ ՏԱՐՏԱՆԷԼ, ՈՉ ԱԼ ԹՐԻԷՍԹԷ

Անգլիոյ արտաքին նախարարին ծանրակշիռ խօսքերը

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին Ցունիս 4ի նիստին մէջ, արտաքին նախարարը, Պ. Պէվին շատ կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ միջազգային կացութեան մասին, իր խօսքերն ուղղելով մասնաւորապէս Խ. Միութեան: Այս ճառը անուղղակի պատասխանն էր Պ. Մոլոթովի վերջին յայտարարութեան, որով կը մեղադրէր Անգլիան եւ Մ. Նահանգները թէ կ'ուզեն իրենց կամքը պարտադրել ուրիշներու, այսինքն Խ. Միութեան:

Պ. Պէվինի ճառը լիովին կը համապատասխանէր բրիտանական կայսրութեան տեսակէտներուն, եւ ծափահարուեցաւ այնպէս ինչպէս եթէ Չըրչիլը կամ Իտընը խօսէին: Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ ուշադրութիւն գրաւեցին իր հետեւեալ ազդարարութիւնները.

— «Պիտի թելադրէի երեսփ. ժողովին եւ ամբողջ աշխարհի որ միշտ ի մտի ունենան հետեւեալ պարագան,— Եթէ չենք ուզեր ամբողջական պատերազմ, պէտք է ունենանք ամբողջական խաղաղութիւն: Կը յայտարարեմ խորհրդային կառավարութեան,— Եթէ կը գնահատէք խաղաղութիւնը, ամէն բանէ առաջ մի կորսնցնէք զայն: Կորսուելէ վերջ այլեւս երբեք չի կրնար վերադառնալ: Տաժանելի է խաղաղութեան կառուցման ճամբան, մասնաւորապէս երբ կը բարդանայ քաղաքական տարբեր ըմբռնումներով, զանազան երկիրներու մէջ: Բայց ես յոռետես չեմ: Տակաւին կառչած կը մնամ Լիթվինովի նշանաւոր խօսքին Ժընեւի մէջ.— Խաղաղութիւնը անբաժանելի է: Բրիտանական կառավարութեան արտաքին քաղաքականութեան հիմնական նպատակն է այնպէս շարժիլ որ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը գործէ արդիւնաւորապէս: Երբ կ'ըսեմ թէ յոռետես չեմ, աչքի առջեւ ունիմ սա իրողութիւնը թէ մեր լուծելիք խնդիրները շատ աւելի բարդ են քան 1919ին: Վերջին պատերազմը Եւրոպան կազմալուծեց շատ աւելի լայն տարածութեամբ քան 1914—1918ին: Վերջին պատերազմի հաշուեյարդարին ատեն Ռուսիան բացակայ էր: Ես անձնապէս միշտ ողբերգութիւն մը նկատած եմ այդ պարագան: Այս պատերազմին մէջ Խ. Միութիւնը ահագին դեր մը կատարեց եւ ոտքի ելաւ 1917ի պարտութենէն: Մեծ յառաջդիմութիւն է որ այս անգամ պիտի մասնակցի, որովհետեւ Եւրոպայի ցամաքին վրայ խաղաղութեան որ եւ է գրաւական կրնանք ունենալ միայն այն ատեն երբ Ռուսիան ազատօրէն կը մասնակցի խնդիրներու կարգադրութեան»:

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԱՄԵՆԱՄԵԾ ԽՈՉԸՆԴՈՏԸ

Պ. Պէվին Մ. Նահանգներու դերն ալ պարզելէ վերջ, դառնօրէն գանգատեցաւ թէ «մեր խորհրդային բարեկամները» իրենց բոլոր ճառերուն եւ գրութեանց մէջ այն տեսութիւնը կը պարզեն թէ միայն իրենք կը ներկայացնեն բանուորները, միայն իրենք են ժողովրդավար: «Անոնց ըմբռնումով, կարգ մը ուրիշ կառավարութիւններ ֆաշական են կամ անոր պէս բան մը: Այս գաղափարէն կը հետեւի թէ Խ. Միութեան ապահովութիւնը կրնայ պահպանուիլ միայն երբ աշխարհի մէջ ամէն պետութիւն ընդունի խորհրդային դրութիւնը: Այս ըմբռնումը ամենամեծ խոչընդոտն է խաղաղութեան: Մենք չենք հաւատար թէ խորհրդային դրութիւնը բանուորներուն շահերը կը ներկայացնէ գրեթէ նոյն արդիւնաւորութեամբ ինչպէս այն դրութիւնը որուն կը հետեւի այս ընկերային-ժողովրդավար խորհրդարանը: Ես մէկ վայրկեան իսկ չեմ ժխտեր Ռուսիոյ իրաւունքը ճարտարարուեստական յեղափոխութիւն կատարելու իր հասկցած եղանակով, բայց մեզի համար, այս երկրին մէջ, որ ճարտարագործական յեղափոխութիւնն սկսաւ աւելի քան 150 տարի առաջ, ռուսական մեթոտն ընդունիլ՝ պիտի նշանակէր իրապէս յետաշրջական քայլ մը առնել: Ես կը կարծեմ թէ արեւմտեան Եւրոպայի բանուոր դասակարգին մեծամասնութիւնն ալ առ նուազն մեզի պէս կը մտածէ: Հետեւաբար, եթէ կ'ուզենք իրական համաձայնութեան մը յանգիլ երկու կողմէն, պէտք է յանձն առնենք մեր քաղաքական կարգուսարքը զարգացնել մեր սեփական ճամբով, առանց փորձելու մեր դրութիւնը պարտադրել ուրիշ երկիրներու. պէտք է բացարձակապէս ազատ ձգենք ժողովուրդները իրենց բանականութեամբ եւ դատողութեամբ գործելու»:

Նախարարը այս առթիւ յիշեց թէ անցեալ դեկտեմբերին Սթալինի առաջարկած էր բարեկամութեան դաշնագիր մը կնքել 50 տարուան համար, ուրիշ խօսքով՝ տեսակ մը տեւական կապ հաստատել երկու երկիրներուն միջեւ, կանխելու համար թիւրիմացութիւնները: «Կը ցաւիմ որ այն ատեն լրջօրէն նկատի չառին այն առաջարկս, եւ տակաւին վստահ եմ թէ օր մը պիտի ընդունին»:

Անցնելով օրուան խնդիրներուն, Պ. Պէվին

յայտարարեց.— «Իմ կարծիքով, Խ. Միութիւնը եւ Մ. Նահանգներն ալ, իրապէս չեն ճանչնար այն ահագին կարեւորութիւնը որ աշխարհի խաղաղութեան համար կը ներկայացնէ մեր դիրքին պահպանումը Միջին Արեւելքի մէջ, պայմանաւ որ յետագային շրջանային կազմակերպութիւն մը հաստատուի համաձայն Միացեալ Ազգերու կարգուսարքին: Ոչ ալ կը հաւատամ թէ իրական թիւրիմացութեան որ եւ է հիմ կայ Տարտանէլի մասին տիրող անհամաձայնութեան մասին: Մենք, ինչպէս մեր նախորդները, տրամադիր ենք նկատի առնելու Մոնթրէօյի պայմանագրին վերաքննութիւնը: Մենք կ'ուզենք խուսափիլ մէկ բանէ — եւ կը շեշտեմ այս կէտին վրայ — ընել կամ ընդունիլ որ եւ է բան որ կրնայ խախտել Թուրքիոյ իրական անկախութիւնը կամ զայն վերածել պարզ արբանեակ (կամակատար) պետութեան մը: Այս սկզբունքներով, ես համոզուած եմ թէ երկու աղդակները անհաշտելի չեն: Աւելի առաջ երթալով կ'ըսեմ թէ մենք ուրախութեամբ պիտի ողջունենք Խ. Միութեան առեւտրական նաւատորմը աշխարհի բոլոր ծովերուն վրայ: Մեր նաւերը կը բանին Պալթիկի մէջ, բայց մենք խարիսխներ կամ նաւահանգիստ չունինք հոն: Մենք կը յուսանք նորէն նաւարկել դէպի Օտէսա, Սեւ Ծով եւ Քոնսթանցա, բոլորովին ազատ, բայց խարիսխ չենք ուզեր կամ զինուորական պահանջներ չենք դներ»:

Պ. Պէվին յետոյ խօսեցաւ Դանուբի, Թրիէսթէի եւ Պալքանեան երկիրներու մասին: Տեղի անձկութեան պատճառով կը յետաձգենք վաղուան: Թրիէսթէի մասին անգլիական տեսակէտն է՝ միջազգայնացում, եւ ոչ թէ Եուկոսլաւիոյ յանձնել:

Հազարաւոր մեռեալներ

Մուշի եւ Էրզրումի մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն յունիս 4 թուականով.— Կարմիր Մահիկը այսօր հաղորդեց թէ արեւելեան նահանգներու երկրաշարժի մեռեալներուն թիւը կրնայ հազարներու հասնիլ: Այսօր կէս օրին հասած տեղեկութեանց համաձայն 1339 հոգի կորսուած են միայն երեք քաղաքներու մէջ: Երկրաշարժը սարսեց երկու մեծ նահանգներ Վանայ լճին արեւմտեան եւ հիւսիսային արեւմտեան կողմը, գետնին հաւասարեցնելով անհամար գիւղեր: Շարժի ամբողջ շրջանը (Մուշ եւ Կարին) բացարձակապէս կտրուած է հաղորդակցութենէ, բաց ի բեռնատար կառքերէ: Օրեր պէտք է անցնին, մինչեւ որ կարելի ըլլայ ստուգել աղէտին ամբողջ ծանրութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐՈՒԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ առթիւ հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները կը հաղորդուին.— 570 երեսփոխաններու վրայ ժողովրդականները շահած են 165, համայնավարները՝ 150, ընկերվարականները՝ 127 եւն.: Գաղթավայրերու մէջ 10 աթոռներ համեմատականի մնացած են, վեց արդիւնքներ դեռ չեն հասած:— Այժմէն իսկ միջոցներ կը խորհուին նոր կառավարութեան համար: Ընկերվարականները կը հրաւիրեն միւս երկու մեծ կուսակցութիւնները որ ստանձնեն պատասխանատուութիւնը, «երկրին տալու համար կառավարութիւն մը հիմնուած ժողովրդապետութեան ուժերու անհրաժեշտ միութեան վրայ, եւ սահմանադրութիւն մը որ արժանանայ հանրապետականներու ամենատեւար մեծամասնութեան հաւանութեան»:

ԻՏԱԼԻՈՅ ընտրութեանց մասին կէս պաշտօնական տեղեկութիւններ հրատարակուեցան, որոնց համաձայն 5.369.155 հոգի քուէ տուած են հանրապետութեան, 4.004.145 ալ միապետութեան համար: Հիւսիսային նահանգները ջախջախիչ մեծամասնութեամբ հանրապետութիւն կը պահանջեն: Սահմանադիր ժողովին ընտրութեանց մէջ 6.495.128 քուէ շահած են քրիստոնեայ — ժողովրդականները (կառավարական կուսակցութիւն), 4.010.113 ընկերվարականները, 3.668.266 համայնավարները, 782.625 հանրապետականները եւն.:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ մանրամասնութիւններ հրատարակեց աշխատավարձքերու եւ թոշակներու յաւելման մասին: Այս առթիւ ընդհ. քարտուղարը ըսաւ.— «Եկած է առենը որ գոհացում տանք ընդհանուր պահանջին, դիմաւորելու համար գիներու բարձրացումը: Մինչեւ հիմա սպասեցինք որպէսզի տնտեսական գործունէութիւնը զարգանայ: Բանուորները ամէն կարելի համբերութիւն ցոյց տուին: Մենք վստահ ենք թէ յաւելումները կրնան կատարուիլ առանց գիները բարձրացնելու: Պետական պաշտօնեաներն ալ պիտի օգտուին պահանջուած յաւելումներէն:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱԾՈՒԽԻ ԲԱԺԻՆԸ պիտի աւելնայ, փոխադարձ համաձայնութեամբ: Յունիսին 225.000 թոն աւելի պիտի յանձնեն Ռուրի ածխահանքէն: Մ. Նահանգներն ալ 195.000 թոն անտրասիթ պիտի ղրկեն:

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ «ազգային անպատուութեան» դատապարտուեցաւ շարժանկարի դերասանուհի

Մեծ դաշտահանդէս

ՄԱՐՍԷՅԼ.—Ֆ. Կ. Խաչի Սէնթ-Անթուանի ենթամասնաճիւղին կողմէ, 9 Յունիս, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, Գամբաններ, Roserie des Pins de Bastia, Պ. Նաճարեանի օդասուն ագարակին մէջ: կը նախագահէ ընկերուհի Ս. ՄԱՆՈՅԵԱՆ, կը բանախօսէ ընկերուհի Ն. ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ: Պօմոնի Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» Նոր Սերունդի կողմէ կը բեմադրուի Եր. Օտեանի եւ Մ. Կիւրճեանի «ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ»ն (Պոլսահայ կեանքէն): Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը պիտի բերեն քաղաքի, Պուլվար Օտտոյի եւ Սէնթ Անթուանի սանուհիները, երգերով, արտասանութիւններով եւ պարերով: Մուտք 25 ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Զ. Պօղոսեան եւ զաւակները՝ Ղազարոս եւ Գեղամ, Տէր եւ Տիկին Յ. Տէրոեան եւ զաւակները ցաւակցութիւն կը յայտնեն հայրենակից Մկրտիչ Սեպուհ Տէմիրճեանին եւ զաւակներուն, իրենց եղբօր՝ ՎԱՂԱՐՇԱԿի մահուան առթիւ: Նոյնպէս ցաւակցութիւն կը յայտնեն Սարգիս եւ Պետրոս Պետիկեանի եւ Տէր եւ Տիկին Խ. Մկրտիչեանի՝ ՏԻԿԻՆ ՍՕՖԻ ՊԵՏԻԿԵԱՆի մահուան առթիւ: Եւ փոխան ծաղկեպսակի 1000 ֆրանք կը նուիրեն Հ. Յ. Դ. Վեթերաններու Ֆոնտին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Փարիզահայ Ազգ. Թատերախումբի վարչութիւնը հրապարակաւ իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ թատերասէր Պ. Բիւզանդ Տէօվլէթեանի, որ թատերախումբիս ամսական ծախքերուն կը բերէ իր նիւթական աջակցութիւնը: Բացի այդ, «Շապին Գարահիսարի հերոսամարտ»ի ներկայացման ծախքերու համար հայրենասիրաբար տրամադրեց 25.000 ֆրանք:

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 9, կիրակի ժամը 20.30ին Salle d'Iéna, 10 Ave. d'Iéna (métro Iéna, նախաձեռնութեամբ եւ հովանաւորութեամբ Տէր եւ Տիկին Մարմարեանի, Պ. Պ. Թոսունեանի եւ Շահումեանի:

Առաջին անգամ ըլլալով փարիզահայ հասարակութեան կը ներկայանայ Ագնաւորեան ընտանիքը իր զաւակներով երգելու համար կովկասեան եւ ֆրանսերէն երգեր: Երգախառն պատկերներ Սայաթ Նովայէն, Անուշէն, Սօս Վարդիթերէն, Աշուղ Ճիւանէն, Պերճ Պռօշեանէն, Իսահակեանէն, Թումանեանէն, Ռօշ եւ Ագնաւոր իրենց յօրինած երգերով: Նուագախումբը կը ղեկավարէ Պ. Արա Պարթեւեանը:

Տոմսերը Ագնաւորի մօտ, 22 rue Navarin, Paris (9):

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԿԵԴՐ. ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ կը խնդրէ ծանուցանել թէ իր դիմումին վրայ, ամերիկեան Կարմիր Խաչը 15 սնտուկ հագուստ նուիրած է (այրերու, կիներու եւ մանուկներու), հայ բարեգործական հաստատութեանց, ձրի բաժնուելու համար կարօտ գաղթականներու: Անշուշտ բոլորն ալ պիտի գնահատեն Ամերիկեան Կ. Խաչին այս մարդասիրական աջակցութիւնը:

ԿԵՍԱՐԻՈՅ եւ շրջակայից Վեր. Հայր. Միութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ, բոլոր անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցները, այս շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, 8, rue Maubeuge, Paris (9): Կարեւոր օրակարգ, նոր վարչութեան ընտրութիւն եւայլն: Ներկաները պիտի լուսանկարուին:

մը, Օր. Քորին Լիւշէռ, աղջիկը լրագրող Ժան Լիւշէռի որ գնդակահարուեցաւ վերջերս: Ընդհ. դատախազը զայն կ'ամբաստանէր «հորիզոնական գործակցութեամբ»: Ամբաստանադիրը կ'ըսէ թէ օրիորդը իր ամուսինը մէկդի դնելով, սիրային յարաբերութիւններ մշակած էր գերման սպաներու, Իտալացիներու (Կոմս Չիանօ) եւ աւստրացի սպայի մը հետ որմէ աղջիկ զաւակ մըն ալ ունեցած է: Հիւծախտաւոր է եւ վերջերս փորձած էր անձնասպան ըլլալ: Դատարանին մէջ լացաւ եւ յայտարարեց թէ «ապուշցած էր, ինչ ընելը չէր գիտեր», թէ շատ կը սիրէր իր հայրը եւն.:

ՉՐՈՅՑԻ ՄԸ համաձայն, անձնասպան եղած է գնդ. Փասի, զօր. տը Կօլի գաղտնի սպասարկութեանց պետը որ ձերբակալուած էր վերջերս: Վերապահութեամբ:

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ ատեանին առջեւ հարցաքննուելով, զօր. Եօտլ, գերման սպայակոյտին պետը, յայտարարեց թէ Հիթլէր «վրդովիչ եւ ապահովաբար չարագործ հանճար մըն էր», թէ վստահութիւն չունէր բանակին վրայ եւն.:

ԼԻՈՆԻ Le Progrès թերթը կը գրէ թէ 1200 շարք պարենատոմսեր անհետացած են Գ. քաղաքապետարանէն: Արդէն իսկ ծախուած են 10 թոն հաց եւ 700 քիլօ միս: Ձերբակալուած են երեք Ֆրանսացիներ եւ հայր եւ որդի Տէր Ահարոնեան:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՄԱՅԻՍ 28

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 15ին, շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ լոյս, Château des Fleurs: Երգեր, արտասանութիւններ, հայկական եւ եւրոպական պարեր: Ճոխ պիւֆէ: Մուտքը ազատ է:

ՊՈՒՏՈՅԻ ՄԷՋ, այս շաբաթ գիշեր: Կը խօսի ԸՆԿԵՐ ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ: Գեղարուեստական բաժին:

ՍԱՐՍԷԼԻ մէջ կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ Վարդան ենթակոմիտէի Թաղապետութեան սրահին մէջ, կիրակի, 9 Յունիս, կէս օրէն վերջ, 3էն մինչեւ կէս գիշեր:

«ՄԱՅԻՍ 28»Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 8 Յունիս, շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս: «Cristal Palace»ի շքեղ սրահին մէջ: (Grand rue Monplaisir):

Կը խօսի Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ: ԵՐԳ. ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: Եւրոպական պարերը կը սկսին ժամը 11ին, տեւելով մինչեւ առտուան ժամը 5: Ցայտնի նուագախումբ: Ճոխ պիւֆէ, դիւրամատչելի գիներով:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՌԱՖՖԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ժողովը՝ այսօր հինգշաբթի, ժամը 20.30ին, ընկերվարականներու սրահը, 9 Rue Victor Massé, métro Pigalle:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Մարսէյլի շրջանին տարեկան պարահանդէսը՝ շաբաթ 6 Յուլիս: Չխաչաձեւել:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ժողովը, այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին իր ակումբը: Պատգ. ժողովի օրակարգի քննութիւն եւ պատգ. ընտրութիւն:

ԻԹԱԼԻԻ Ֆր. Կ. Խաչի մասնաճիւղը այս շաբաթ ժամը 2.30ին, իր սեփական սրահին մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ մասնաճիւղին երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Studio Caumartin:

ՔՂԻԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մարսէյլի բոլոր անդամները ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի առաւօտեան ժամը 9.30ին, Հմայեակին սրճարանը, 6 rue res Petites Maries: Շրջաբերական Ամերիկայէն: Կը հրաւիրուին նախկին անդամները:

Երգահանդէս

ՕՐ. ԾՈՎԻՆԱՐ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

(Լիոնի Օփերայէն)

16 Յունիս կիրակի ժամը **14.30**ին, Սալ Կավոյի մեծ սրահին մէջ, **47, rue de la Boëtie, (métro Miromesnil)**: Ցայտագրին մէջ հայկական եւ եւրոպական կտորներ: Տոմսերու համար դիմել Հր. Սամուէլ, Պարսամեան եւ Բալուեան գրատուններուն եւ Պ. Հր. Սարգիսեանի, 261 Fbg. St. Martin, Tél. Nor. 60-69:

Ամառնային պարահանդէս

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ Bois de Boulogneի մէջ Palmarium (Jardin d'Acclimatation. Métro Sablon), Յունիս 8ին շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս: Ընտիր նուագախումբ, թանկօ, ճազ: Մասնաւոր սրահ թառի եւ դափի սիրահարներուն: Ճոխ պիւֆէ: Մուտք 150 ֆրանք:

Պ. ԹԱԴԷՈՍ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, այս շաբաթ, առաւօտեան ժամը 10ին: Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

ՄԵՋՈՆ ԱԼՖՈՐԷՆ Քէշիշեան քոյրեր 500 Ֆր. կը նուիրեն Ֆր. Կ. Խաչին եւ 500 ֆրանք ալ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղին, իրենց ծնողներուն՝ ԱԲԳԱՐ եւ ՀՆԱԶԱՆԴ ՔԷՇԻՇԵԱՆի մահուան 17րդ եւ 15րդ տարեդարձին առթիւ: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ.— Ա. Ահարոնեանի 80ամեակը կը տօնուի նախաձեռնութեամբ խումբ մը երիտասարդներու, Օթէլ Ֆրանսի սրահին մէջ, այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին: Կը խօսի Պ. Ա. Կիւլպէնկեան (Լիոնէն): Կը մասնակցի Պէլմոնի երգչախումբը: Մուտքը ազատ է:

✕ Հոգեհանգիստ Հմայեակ վրդ. Պաղտասարեանի համար այս կիրակի ժամը 11ին, Շարվիլօյի դերեզմանատունը:

ՇԱՎԻԼԻ մատրան օծման տարեդարձին առթիւ, այս կիրակի Հոգեգալստեան տօնին օրը հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի: Երգեցողութիւնը պիտի վարէ գալրապետ Պ. Պօղոս Գալումճեան: Ժամերգութիւն՝ ժամը 9ուկէսին:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH · Fondé 1925 · R. C. S. 376.284
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆ. Տար. 750, 6ամս. 400, Արտասահման 1000 ֆրանք

Vendredi 7 JUIN 1946 — Ուրբաթ 7 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4719 — Նոր շրջան թիւ 358 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 3 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՅԻՍ 5ԷՆ ՅՈՒՆԻՍ 2

Ոչ միայն արտաքին աշխարհին, այլեւ Ֆրանսայի համար անակնկալ մը եղաւ կիրակի օրուան ընտրութեանց արդիւնքը։

Քուէարկութենէն շաբաթներ առաջ, մասնագիտական հաստատութիւն մը գուշակութիւններ կը հաղորդէր, որոնք բոլորն ալ ապահով կը համարէին ձախերու տիրապետութիւնը։

Մինչդեռ, մեծամասնութեան կարգը շրջեցաւ, եւ այժմ առաջին տեղը կը բռնէ Ժողովրդական Շարժումը, շահելով 165 աթոռ (քսան երեսփոխան աւելի, բաղդատելով 1945 հոկտեմբեր 21ի ընտրութեանց հետ)։

Լէոն Պլումն անգամ, որ Ամերիկայէն կը վերադառնար մեծապումար փոխառութիւն մը յաջողցնելով, հարկ զատեց իր դատումը յայտնել այս արդիւնքին հանդէպ։ «Ինչո՞ւ համար ընտրողները մեր, միայն մեր վրայ ծանրացուցին եռաթեւ կառավարութեան պատասխանատուութիւնը ... Հանրային դժգոհութիւնը միշտ կը ձգտի հիմնուիլ անունի մը կամ գաղափարի մը վրայ»։ Եւ անիրաւ գտնելով այս վճիռը, վստահութիւն կը յայտնէ թէ «արդարութեան ժամը պիտի հնչէ շուտով»։

Առանց շատ խորանալու, կարելի էր այս անակնկալին պատճառները բացատրել կարգ մը պատճառներով.—

1. Ժողովրդականները կը ներկայացնեն Ֆրանսայի ժողովուրդին միջին դասը, այսպէս կոչուած ողջամիտ հասարակութիւնը։ Թէեւ կաթոլիկ եւ չափաւոր, անոնք ունին բարենորոգչական գիծ մը, կը հետեւին ընկերային յեղաշրջումներուն, ինչպէս հաստատուեցաւ Սահմանադիր ժողովին մէջ։

Յետոյ, անոնք գնահատելի դեր կատարած են Դիմադրական Ճակատին մէջ։ Իսկ արտաքին քաղաքականութեան տեսակէտով, անոնք լիովին կը գոհացնեն աջակողմեան Ֆրանսան (անջատում Հռենոսի եւ Ռուրի շրջաններուն, Սարը տնտեսապէս կապել Ֆրանսայի եւն.)։

Միջին Ֆրանսացին այդ կազմակերպութեան կը վստահէր նաեւ անոր համար որ, ան «ոչ» պատասխանած էր Մայիս 5ին, նոր Սահմանադրութեան նախագծին, շարք մը հիմնական բարեփոխումներ պահանջելով։ (Երկու հաւասարազօր ժողովներ, լայն իրաւասութիւններ հանրապետութեան նախագահին, ուսուցման ազատութիւն, չափաւորում ազգայնացումներու եւն.)։

2. Համայնավարները ոչ միայն տիրաբար կ'իշխեն բանուորութեան վրայ, իրենց կուսակցութեան եւ Աշխատանքի Դաշնակցութեան միջոցաւ, այլեւ ունին յանդգնութիւն, բազմութիւնները հրապուրելու մեթոտ, կազմակերպական եւ քարոզչական լայն ցանց եւ նիւթական անսպառ միջոցներ։ (Ընտրական հանգանակութիւնը շատոնց անցած է տասը միլիոնը եւ այժմ ձեռնարկած են քսանի բարձրացնելու)։ Վարպետ հոգեբան, անոնք ընտրութիւններէն չորս օր առաջ մէջտեղ դրին աշխատավարձքերու յաւելման խնդիրը, Աշխատանքի Դաշնակցութեան միջոցաւ։ Իրենց ափին մէջ ունենալով ճարտարարուեստական արտադրութեանց եւ աշխատանքի նախարարութիւնները, անոնք անմիջական շփման մէջ են աշխատաւոր զանգուածին հետ։ Եւ պէտք է խոստովանիլ որ իսկապէս մղում տուին մասնաւորապէս ածուխի արտադրութեան, նախապատերազմեան քանակէն ալ անդին անցնելով։

3. Ընկերվարականները ծանր կորուստներ կրեցին, պարտադրութենէն անմիջապէս վերջը վտարելով 75 կարեւոր դէմքեր։ Մեծամասնութիւնը հակառակ է համայնավարներու հետ միացման, բայց կարեւոր թեւ մը միշտ կը խլրտի։ Կուսակցութիւնը տակաւին չէ բոլորած վերակազմութեան շրջանը։ Յետոյ, չունին միւսներուն դրամական անսպառ միջոցները։ Դժբախտութիւն մըն ալ,— պարենաւորման վերջին երեք նախարարները ընկերվարական էին... Լէոն Պլում կը հարցնէ նաեւ թէ արդեօք մեր «կանացի քարոզութիւնը բաւական աշխոյժով եւ մեթոտով տարուեցա՞ւ»։ Արդարեւ, կիները մեծ դեր կատարած են թէ Մայիս 5ի եւ թէ Յունիս 2ի ընտրութեանց մէջ։

Արտաքին քաղաքականութեան մէջ, ընկերվարականները հակառակ են Գերմանիոյ անդամահատումին եւ կը գոհանան Ռուրի միջազգայնացումով եւ ուրիշ միջազգային կարգադրութիւններով։

Շ.

«Հայ Երգի Օր»ը

ՄԱՐՍԷՅԼ, 3 Յունիս.— Ազգ. Միութեան գեղարուեստական յանձնախումբի նախաձեռնութեամբ ամիսներէ ի վեր կը պատրաստուէր համերգ մը, ղեկավարութեամբ երաժշտագէտ Գ. Յ. Քիւրքճեանի։

Մարսէյլ ցարդ տեսած ու լսած էր մեծ համերգներ Հայ Երաժշտական Միութեան նախաձեռնութեամբ։ Առաջինը Կոմիտասի լաւագոյն աշակերտներէն ծանօթ երգահան Վարդան Սարգիսեանի ղեկավարութեամբ, երկրորդը Արա Պարթեւեանի՝ նոյնքան տաղանդաւոր երաժշտագէտին, երկուքն ալ Սալ Փրատի ընդարձակ սրահին մէջ։ Երկուքն ալ իրապէս հայ երգի օրեր, զուտ հայերէն յայտագրով։

Պէտք չէ մոռնալ նաեւ Գ. Ալէմշահի նուագահանդէսը, նոյնպէս եզակի իր տեսակին մէջ, խանդավառ ու պատուաբեր։ Կը կարծուէր թէ այս վերջին համերգը պիտի գերազանցէր նախկինները, որովհետեւ կազմակերպիչներու եւ երգիչներու բերանացի պրոպականտէն զատ, բոլոր հայկական հանդէսներու բեմերէն կը յայտարարուէր.— «Մի՛ մոռնաք» Հայ Երգի Օրը, Յունիս 2ին Ֆրանսական Օփերային մէջ»։ Եւ ապա մեծածաւալ յայտարարութիւններ ողողեցին ամբողջ հրապարակը, հայերէն ու ֆրանսերէն լեզուներով։ Տեղական թերթը բացառիկ թիւ մը նուիրեց, «Կոմիտասեան Օր» անուանելով Յունիս երկուքի կիրակին։

Քառասուն երգչուհիներուն վարդագոյն շրջազգեստներու պատրաստութեան համար եօթանասուն հազարի գումար մը ծախսուած էր, իսկ երգիչ երիտասարդները հազարումէկ դժուարութիւններով սեւ համազգեստներ ճարած էին։ Ու վերջապէս եկաւ սպասուած օրը։

Հայ Երգը պանծացնելու եւ Մարսիլիոյ հայութեան հոգեկան մեծ վայելք մը տալու համար ծախսուած գումարները վճարելէ զատ, Ազգ. Միութեան անտուկին օգտակար ըլլալու միտումով տոմսերու գինները եղած էին 250, 150, 100 եւ 50։

Որոշեալ ժամուն արդէն լեցուած էր ժողովուրդը։ Սրահին մէջ պարապ աթոռ չէր մնացած։ Ոչ միայն Մարսէյլէն, այլեւ Թուլոնէն եւ հեռուներէն մեծածախս միջոցներով եկած էին բազմութիւններ, «Հայ Երգատօնը» վայելելու, «հաղորդուելու Կոմիտասի հոգեպարար երգերով»։

Եւ ահա Օփերայի նուագախումբը Յ. Քիւրքճեանի ղեկավարութեամբ բացումը կատարեց Մոցարտի մէկ համանուագով։ Առաջին հերթին կարծեցինք թէ բացումէն վերջ հայ երգերու շարքը պիտի քակուէր, բայց ի զուր։ Օփերային կարգապահութիւնը յարգած ըլլալու համար, հայ հասարակութիւնը յօրանջելով ունկնդրեց միջազգային հեղինակներու գործերը, որոնք կ'ընդմիջուէին անախորժ ծափերով։

Յայտագրին առաջին մասին վերջաւորութեան միայն կրցանք վայելել «Ո՛վ մեծասքանչ»ը, երգչախումբին եւ նուագախումբին ընկերակցութեամբ, որ իրապէս պատուաբեր էր ղեկավարին համար։

Կէս ժամ դադարէ վերջ, երկրորդ մասին մէջ երեք խմբերգներ, «Սարերի վրով գնաց», «Ձիգ դու քաշի» եւ «Գարնան գութան»։

Ամէնէն հաճելին եղաւ Nicole Solange-ի «Կռունկ»ը զոր նուագեց ջութակով։

Յայտագրին վրայ մնացին 5—6 երգեր որոնց կը սպասէր հասարակութիւնը, մանաւանդ Ղայթարման եւ Կոմիտասի գլուխ գործոց «Հոռովելը»։ Պիտի մասնակցէր Տիկին Մառի Թէրզիպաշեան եւ ահա նուագածուները իրենց գործիքները հաւաքելով մեկնեցան բեմէն, մինչ ժողովուրդը իր տեղը գամուած կը սպասէր շարունակութեան եւ չիկար մէկը որ այս անակնկալ փակումը յայտարարէր։ Բազմութիւնը յուսախաբ սկսաւ ցրուիլ գըլխիկոր ....։

Հաշուեկշիռ մը.— Սոյն համերգ — նուագահանդէսը սկսաւ ժամը 3.30ին եւ վերջացաւ 5.30ին, ընդամէնը երկու ժամ, որուն կէս ժամը դադար։ Մէկուկէս ժամ միայն գեղարուեստ, որուն մէկ ժամը միջազգային եղանակներու նուագածութիւն, կէս ժամ ալ հայկական։

Մեր ժողովուրդը լայն կը բանայ իր քսակը եւ միշտ տրամադիր է տալու, բայց գէթ տարրական գիտակցութիւնն ու խղճմտութիւնը պէտք է ունենալ այդ տրամադրութիւնը վարձատրելու։

Կը յուսանք թէ Օ. Պէրպէրեանի մօտալուտ համանուագը յուսախաբ պիտի չընէ Մարսիլիահայութիւնը։

ՍԼԱՔ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Թագաւոր մըն ալ ճամբուեցաւ։ Իտալական կառավարութիւնը պաշտօնապէս հրատարակեց Յունիս 2ի հանրաքուէին արդիւնքը, որուն համաձայն հանրապետութեան քուէ տուած են՝ 12.182.855 քաղաքացիներ, միապետութեան՝ 10.362.709։ Տակաւին կը պակսին 800 հազար քուէներ, բայց արդիւնքը վճռական է արդէն,— Իտալիան հանրապետական։ Վարչապետը, Գ. Կասփէրի այս առթիւ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, մասնաւորապէս յանձնարարեց զինեալ ուժերուն յարգել քուէարկութեան ելքը։ Այս առթիւ ըսաւ թէ Թագաւորը ինքն ալ, հաւատարիմ իր խոստումին, ամէն բանէ վեր կը դասէ ազգին շահը եւ խաղաղութիւնը։

Ումպէրթօ Բ. իր բեռները կապած է արդէն եւ երկրէն պիտի հեռանայ շաբաթ օր, Փորթուկալ երթալու համար։ Արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած են, Թագաւորին եւ արքայական ընտանիքին ապահովութեան համար։ Ումպէրթօ Բ., որուն իշխանութիւնը տեւեց հազիւ մէկ ամիս, ունի երեք աղջիկ եւ մէկ մանչ զաւակներ։ Թէեւ փառասէր մարդ, ստիպուեցաւ խոնարհիլ ժողովուրդի կամքին առջեւ։

Կառավարութիւնը մասնաւոր օդանաւ մը տրամադրած է, Փորթուկալ փոխադրելու համար գահընկէց արքան։ Հանրապետութեան պաշտօնական յայտարարութիւնը պիտի կարդացուի երեսփ. ժողովին մէջ, վաղը, շաբաթ։ Սավուայի արքայական տան վերջին ներկայացուցիչը պալատէն դուրս ելաւ անմիջապէս, երբ վարչապետը հաղորդեց հանրաքուէին արդիւնքը։ Իր հակառակորդները «Մայիսեան Թագաւոր» կը կոչէին, որովհետեւ Մայիս 10ին էր որ գահ բարձրացաւ, իր հօրը հրաժարումէն վերջը։ Ամէնքն ալ վստահ էին թէ միայն մէկ ամիս պիտի թագաւորէ։ Արդարեւ, իր իշխանութիւնը տեւեց 26 օր։ Կարգ մը թերթեր գրած էին թէ անձնասպանութիւն փորձած է, կառք նստած ատեն, բայց այս զրոյցը չհաստատուեցաւ։

Ինչպէս գրած էինք, հարաւային շրջանները, Նափոլի, Սիկիլիա, Սարտենիա եւն. քուէ տուած են միապետութեան։ Զորեքշաբթի օր հսկայական ցոյցեր կատարուեցան ձախակողմեան հոսանքներու կողմէ, երբ յայտարարուեցաւ քուէարկութեան արդիւնքը։ Աջերն ալ թափօրներ կազմեցին, «կեցցէ՛ Թագաւորը» աղաղակելով։ Կառավարութիւնը արտակարգ միջոցներ ձեռք առած է։ Ոստիկաններ կը հսկեն բարեկարգութեան, հրացաններով եւ բիրերով։ Միապետականները խորապէս յուզուած են եւ կ'առարկեն թէ 3 միլիոն քուէներ անվաւեր հռչակուած են, մեծ մասով միապետական։ Վարչապետը իշխանութեան գլուխ պիտի մնայ մինչեւ յունիս 24, երբ նոր կառավարութիւն մը պիտի կազմուի։ Անմիջապէս վերջը պիտի ձեռնարկուի հանրապետութեան նախագահին ընտրութեան։

Երեսփ. ժողովի ընտրութեանց մէջ 200 աթոռ շահած են քրիստոնեայ դեմոկրատները, 120 ընկերվարականները, 110 համայնավարները, 23 հանրապետական կուսակցութիւնը եւն.։ Նոր կառավարութիւնն ալ պիտի կազմուի մեծամասնութեան հոսանքներէն։

«ՆՈՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԸ ՍԵՐՄԵՐԸ»

Չըրչիլ կը մեղադրէ Մոսկուան

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին Դշ. օրուան նիստին մէջ, Գ. Պէվինի ծանրակշիռ յայտարարութիւններէն վերջը, խօսք առաւ Գ. Չըրչիլ, բացորոշապէս մեղադրելով Խ. Միութիւնը եւ բացագանչեց.— «Ոչ միայն վարագոյր մը իջած է Պալթիկ ծովէն մինչեւ Ադրիական, այլեւ այդ վարագոյրին ետեւ կը գտնուի ընդարձակ հողամաս մը որ կը պարունակէ Եւրոպայի բնակչութեան գրեթէ մէկ երրորդը, բաց ի Ռուսիայէն։ Այնտեղ են որ կը ցանուին համաշխարհային նոր պատերազմի մը հունտերը»։ Յետոյ մանրամասնօրէն պարզեց շարք մը դէպքեր եւ երեւոյթներ, ապացուցանելու համար թէ գերմանական պատերազմին վախճանէն մէկ տարի վերջը, դժբախտաբար խանգարուած են երեք մեծ պետութեանց ներդաշնակութիւնը եւ գործակցութիւնը, ինչպէս եւ տկարացած՝ Մեծն Բրիտանիոյ ազդեցութիւնը եւ հմայքը։ Չըրչիլ այս դժբախտութեանց մեղքը չի բեռցներ արտաքին նախարարին վրայ։ «Ես հակառակորդ մըն եմ աշխատաւորական կուսակցութեան, բայց յօժարութեամբ կ'ընդունիմ թէ ան մեծապէս նպաստեց համաշխարհային խաղաղութեան, վճռապէս ժխտելով համայնավարութիւնը եւ թոյլ չտալով որ համայնավար կուսակցութիւնը թափանցէ իրենց շարքերուն մէջ։ Համայնավար կուսակցութիւնը այժմ ծանր վտանգ մը չէ մեր երկրին մէջ։ Ամէնքդ ալ կը յիշէք թէ ինչպէս անոնք վերջին պատերազմին մասնակցելու մղեցին մեզ եւ յետոյ, երբ արդէն մէջտեղ նետուած էինք անդառնալի կերպով, ետ դարձան, Մոսկուայի հրամաններուն վրայ։ (Համայնավար երեսփոխան մը.— «Սո՛ւտ է»)։ Ամէնքը կը յիշեն թէ ինչպէս անոնք մեր գոյա-

Մեր հայրենիքը.- Վասպուրական

Պատմական՝ Վասպուրականը կը պարունակէր այսօրուան Վանի նահանգը, Մակուն, Խոյը, Սալմաստը եւ Նախիջեւանը, ուր հաստատուած էին հետեւեալ նախարարութիւնները,— Ռշտունիք, Արծրունիք, Բզնունիք, Բոռունիք, Բուժունիք, Անձեւացիք, Քաջբերունիք, Տրպատունիք, Երուանդունիք, Մարտեր, Կրճունիք, Վժունիք, Գաբունիք, Պարսպարունիք, Արտաշէսեանք, Արտաւանեանք, Գաւէթեանք, Գագրիկեանք, Մագրեանք, Վարաժնունիք, Մեծնունիք, Բարանք, Մուրացան, որոնք Արշակունեանց կուտային 10.000 զօրք: Արծրունի թագաւորութեան օրով այս թիւին վրայ աւելցան 1000 Կորդուացի եւ 1000 Մոկացի մարտիկներ: Մոկքը եւ Կորտուքը առանձինն նահանգներ էին, որոնք ենթարկուեցան 908ին հիմնուած Վասպուրականի թագաւորութեան:

Այսօր Վասպուրական ըսելով կը հասկնանք Վանի նահանգը, որ կը պարունակէ Վանայ լճի աւազանը (Ալջավազ, Արճէշ, Բերկրի - Ապաղա, Թիմար, Վան - Տոսպ, Հայոց Ձոր, Արճակ, Սարայ, Խոշապ, Գաւաշ, Կարճկան), Մոկաց աշխարհը (Մոկք, Սպարկերտ, Մարմրանք, Կարկառ, Շատախ, Նորտուզ) եւ Հէքեարին (Կորտուք), (Աղբակ, Տիզա, Ճուլամերկ, Ջալ, Ուրամար, Շէմտինան, Էլքի):

Վանայ նահանգը ունի 40.000 քռ. քիլմ. տարածութիւն: Ներկայիս իր վրայ աւելցած են նաեւ Ախլաթը եւ Դատուանը, որոնք պատմականօրէն կը պատկանին Տուրուբերանի, աշխարհագրականօրէն Վանայ լճի աւազանին: 1914ին պատերազմէն առաջ 180.000է աւելի Հայեր կը կազմէին Վանայ լճի աւազանին եւ Մոկաց ամենահոծ զանգուածը, բացարձակ մեծամասնութեամբ, որ ընդունուած է մինչեւ իսկ Վիթալ Քինէի աշխարհագրութեան Օսմանեան պաշտօնական վիճակագրութեամբ (թէեւ թիւերը տարբեր): Հէքեարի, Ջուլամերկ, Ջալ, Ուրամար շրջաններուն մէջ մեծամասնութիւն կը կազմէին 80.000 Ասորիներ: Վանի մէջ կ'ապրէին սակաւաթիւ Թուրքեր, Պաշքալէի մէջ 2000 Հրեաներ, որոնք ըստ ազգային աւանդութեան Բարզաբրան Ռշտունիի Վասպուրական հաստատած Հրեաներուն մնացորդներն են: Եզիտները կ'ապրէին Սարայ եւ Շատախ (այս վերջինները քրտացած), Քիւրտերը խառն Հայերու եւ Ասորիներու հետ:

Այս հողամասը ունի հացառատ դաշտեր, պտղաբեր հովիտներ, պարարտ արօտատեղիներ, Մոկսի եւ Շատախի մէջ գեղեցիկ անտառներ եւ ծխախոտ որուն ամէնէն ընտիր տեսակը կը բուսնի Շէմտինանի մէջ:

Ներքնահողը ունի աղ (Ճանիկ, Տաքու) քարիւղ (Գործոթ), ծծումբ (Վանի մօտ), հանքածուխ (Ազգայ Ջայ, Նորտուզ), կրանիթ, ծառիկ (Հէքեարի), կապար (Քոչանիս), մնդիկ (Հէքեարի), բորակ (Աղբակ), երկաթ (Նորտուզ Մոկս), պղինձ (Ջիլան, Հէքեարի):

Վանայ ծովը օժտուած չորս պատմական կղզիներով,— Աղթամար, (կաթողիկոսարան), Լիմ, Կտուց, Առտէր: Հաղորդակցութեան կարեւոր աղբակ մըն է:

Վասպուրականը թատերաբեմն է հայ ազգային ամենանուիրական աւանդութիւններուն: Նոյի տապանը ամէնէն առաջ Սիփան լեռնէն ասպնջականութիւն խնդրած է, Նեմրութը կապուած է Բելի առասպելին հետ, որ Հայկ նահապետի կողմէ սպաննուած է Հայոց Ձորի մէջ, Աստուածաչէն գիւղի մօտ, ուր կը չինուէին աստուածներու կուռքեր: Արամ՝ Ջարասպ լեռներուն վրայ յաղթած է Նիւքարմատեսի եւ Ասորի աստուած Բարշամի: Արեւելքի փաւաշոտ դիցուհին՝ Շամիրամ Լեզք բերած է, Արայ Գեղեցիկի դիակը որպէսզի յարալէզները զայն կենդանացնեն: Ապա Նինուասէ եւ Ջրադաշտէն հալածուելով Ակոռիի մօտ լիճը նետած է յուռութները եւ քարացած:

Վասպուրականը ունէր Միհրի, Լուսնի (իգական ըմբռնումով), Վահագնի, Աստղիկի (Արտամէտ), Դիոնիսիոսի եւ Ասկղեպիոսի (Աղբակ) պաշտամունք: Հեթանոսական կարեւոր կեդրոն մըն էր Դարբնաց քարը: Վանքերը նախկին մեհեաններու տեղերը բարձրացած են: Գլխաւորներն են Աղթամար, Վարագ, Ապարանից Ս. Խաչ, Ձագար Ս. Նշան, Ս. Աքանչելագործ, Մեծոբ, Ս. Յակոբ, Ս. Բարթողոմէոս եւ Փութկու Ս. Գէորգ: Ժողովրդական նախապաշարումները կը կրեն Տօտէմիզմի եւ Մատրիարխատի հետքերը:

Քարի դարու պատկանող գործիքներ գտնուած են երկրին մէջ: Պատմութեան արշալոյսին Տուգրիշի մաս կը կազմէ, այս անունը պահպանուած է Տայրեան նախարարութեամբ

Մուշիլ Բ. Խայասա - Ազզիի դէմ արշաւը կը վերջացնէ Վանայ լճի արեւմտեան ափին վրայ, Արիպսայի վրայ քալելով, որով Վասպուրականը մաս կը կազմէր Խայասայի:

Աւելի վերջը Վասպուրականը Նաիրիի մաս կը կազմէ, զօրացած Մոկսի կողմերը հաստատուած ասդմունակ Մուսքերով, Տգլաթ Պալասար Ա. Ն. Ք. ԺԱ. դար նախ 23 եւ ապա 60 Նաիրեան արքայիկներ կը ջախջախէ, ու զանոնք կը հալածէ մինչեւ Վանայ ծովը:

Հետզհետէ Վանեան հարստութիւնը իր չուրջը կը հաւաքէ Նաիրիի արքայիկները, իրեն մայրաքաղաքը կը դարձնէ Վանը (Ալնիունու, Տուշպա) որ ըստ Խորենացիի հիմնուած է Շամիրամի կողմէ եւ կոչուած Շամիրամակերտ, ըստ Վարդանի Ամարստան որ յետագային փոխուած է Վանի:

Քրիստոսէ առաջ Թ. դարուն Սաղմանասար Գ. կը յարձակի Արամէի վրայ, կը յաղթէ անոր Արզուակուի մօտ (Վանայ լճի հիւսիսը), Ասորի աշխարհակալը կը գրաւէ նաեւ Սուգիանիան (Սուրունիս):

Սարդուրիս եւ Մենուաս կը կասեցնեն Ասորեստանցիները, կը հպատակեցնեն Կովկասեան Հայաստանը: Մենուաս, շինարար արքայ, կը շինէ Շամիրամի ջրանցքը:

Արգեշտիս (Ք.է առաջ 778—750) կը յաղթէ Աշուրտան Գ.ի: Թագլաթ Պալասար Ասորին (Ք.է առաջ 745) փտանգաւոր կը գտնէ Վանեան զօրքի ներկայութիւնը Սուրիոյ մէջ, կը տանի Գումմուխի յաղթանակը, եւ կուզայ պաշարել Վանը, ապարդիւն:

Ռուզաս իր պալատը կը հաստատէ Թոփրաք Քալէ, Մուսասիրի (Մոկք, Անձեւացիք) գահուն վրայ կը բարձրացնէ իր հաւատարիմ Ուրզանան, կը դապէ Ուասսիի եւ Վանի խռովութիւնները, սակայն Սարգոն Մաննան վերջնական կերպով հպատակեցնելէ վերջ, կը մտնէ Մուսասիր եւ դերի կը տանի Խալտ աստուածը: Ռուսաս անձնասպան կ'ըլլայ:

Իր յաջորդները Կիմմերական եւ Սկիւթական արշաւանքներու հետեւանքով վիջող քաղաքականութիւն կը վարեն Ասորիներու հանդէպ: Ք.Ա. 585ին Մարերը կը կործանեն Թոփրաք Գալէն: Արծրունի իշխաններ կը մասնակցին Տիգրան Ա.ի եւ Աժդահակի դէմ մղուած մականի ճակատամարտին: Արշիս եւ Քսերքսէս Արծրունիները մասնակից են Կիւրոսի արշաւանքներուն: Աքեմէնեան Դարեհի դէմ ըմբոստացման վառարաններէն մին է Վասպուրականը:

Քսենոփոնի նահանջի միջոցին, Որոնդէս սատրապ եւ Արտուշաս կ'իշխեն Վասպուրականի վրայ: Յոյները Պոհտանի վրայ կը յաղթեն անոնց եւ Հէքեարիի Կորտուքներուն:

Մակեդոնական - Սիլեւկեան շրջանին Մարերը կը բռնագրաւեն երկիրը: Ք. Ա. 189ին Արտաշէս անկախութիւն կը հռչակէ եւ Մարերը դուրս կը նետէ: Կորդուացիք Մեծն Տիգրանի կը հայթայթեն ճարտար ամրաշէններ, Լուկուլլոս կը ձմերէ Կորտուք:

(1) ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

Քիչ մը պատմութիւն

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ.— Տասնեակ մը տարի առաջ, երբ Հարաւային Ամերիկայի հայ գաղութները այսօրուան նման կուշտ ու կուռ չէին, ազգային գործերն ալ ներդաշնակութեամբ կ'ընթանային: Երբ տակաւին չկար Պուէնոս Այրէսի Գրիգոր Լուսաւորիչ հոյակապ եկեղեցին, բարեպաշտ հայրենակիցներու շարքին, սովորական երեւոյթ մըն էր տեսնել եկեղեցասէր հարուստը:

Նոյնքան նախանձելի դիրք մը կը բռնէին մեր ազգային ջոջերը, այս կամ այն հանրային գործերու մէջ պատուաբեր պաշտօն մը վարելու համար:

Սակայն, յատկապէս պատերազմի այս ժամանակաշրջանին, երբ այլեւս եղած հարստութիւնները կրկնապատկուեցան, մեր երբեմնի ազգասէր հայրենակիցներն ալ ատրիճանաբար չքեղ մեկուսացումով սկսան հեռանալ ազգային ու հանրային կեանքէն:

Բարոյական այս ձախլիկ երեւոյթին հետ, նոյնքան խաթարուեցաւ անոնց նիւթական զոհաբերութեան ոգին: Մինչ հին օրերուն չատ աւելիով կը մասնակցէին եկեղեցական, կրթական կամ բարեսիրական ձեռնարկներու, այսօր, երբ չատերը միջազգային Կրեսոսներու շարքին կը պատկանին, դարձեր են ժլատ:

Պէտք է խոստովանիլ, որ դէպքերն ալ եկան փէ: մը պղտորել մթնոլորտը:

Երբ տակաւին հեռաւոր այս գաղութները միանուճար վիճակի մէջ էին, ու դուրսի ազդեցութիւնները նուազ, ոչ կուսակցական եւ ոչ ալ ուրիշ տրամադրութիւնները այնքան չեշտուած էին: Հոգաբարձութեան եւ ամէն տեսակի ազգային հարցերը կը լուծուէին համաձայնութեամբ:

Սակայն երբ աստիճանաբար հայ համայնքի արտաքին տեսքը կերպարանափոխուեցաւ, ազգային եւ եկեղեցական գործերն ալ սկսան պղտոր ճամբաներով ընթանալ: Վարչական բարդութեանց հետ, փոխուեցաւ ներքին եւ արտաքին գոյավիճակը:

Մինչ հին ու տոհմիկ մեծահարուստները կը սկսէին աթոռներ վիջիլ ու հրապարակէն քաշուիլ, ասպարէզ իջան խումբ մը նոր հարուստներ որոնք իրենց նիւթական կարողութեամբ եւ Աբխազոմեան չտեսութեամբ կ'ուզեն ազգ. դէմք դառնալ:

Ոչինչ ցաւալի պիտի ըլլար, եթէ իրապէս հին ազգային բարերարներու նման այս նորերն ալ ազգային շահերով հետաքրքրուէին: Մինչդեռ իրողութիւն է որ իրենց տգիտութեամբ շատերը կիրքով կ'առաջնորդուին: Իբրեւ տիպար նմոյշ մը, ահաւասիկ մեր շրջանի էջմիածին մեկնող աշխարհական պատուիրակը, որ վերադառնալէն ի վեր նախ խաչակրութիւն մը սկսաւ Գարեգին արք. Խաչատուրեանի դէմ, յետոյ գաղութները պառակտելու ձեռնարկելով, աղի ու լեղի տեղաց ազգային տարրերու եւ ի հարկէ Դաշնակցութեան հասցէին:

Ինը ամիսներ ետք, երբ՝ Գարեգին արք. վերադառնալով, Հայոց եկեղեցիին մէջ իր առաջին զեկուցումը կուտար, ակնարկելով իր հասցէին եղածներուն, չմոռցաւ յիշել նաեւ այն «տգեղութիւնները» որ եղած էին իր բացակայութեան ատեն: Կղերականի իր կոչումով թելադրեց որ խաղաղութիւնը տիրէ մեր սրտերուն մէջ, ու նայինք դէպի ապագան իր գեղեցիկ տեսիլով:

Հակառակ այս յորդորներուն, երկպառակութեան ծիլերը արմատ նետելով սկսան հայ գաղութն ալ մասերու բաժնել: Տարիներու խաղաղութիւնն ու ներդաշնակ գործունէութիւնը խաթարուելով, տեղի տուաւ ուրիշ դէպքերու:

Ի տես հակազգային նոր ճակատի, գերագոյն մարմիններն ալ ի վիճակի չեն կասեցնելու չարագուշակ եւոյթները: Նոյնիսկ Կաթողիկոսական փոխանորդը քար լռութեամբ ականատես կ'ըլլայ իր խաղաղ հօտի պառակտումին, մինչդեռ նախընտրական պայքարի օրերուն, կը միջամտէր, գիջումներ, նորանոր առաջարկներ ներկայացնելով: Եւ Դաշնակցութիւնը ընդառաջ երթալով կ'աշխատէր պահել հաւասարակշռութիւնը:

Բարեբախտաբար Սան - Փաւլոյի, Մոնթէվիտէոյի եւ Գորտոպայի հայ գաղութները զերծ են այս անլուր շարժումներէն, ու միաձոյլ կը պահեն ազգային ոգին, խթան հանդիսանալով եկեղեցական, դպրոցական, բարենպատակ այլ աշխատանքներու:

Որքան ալ ժամանակավրէպ երեւոյթները բարենպաստ ըլլան հակառակորդներուն, այնուամենայնիւ Դաշնակցութիւնը այս հեռաւոր ափերու վրայ տակաւին չատ ընելիքներ ունի: Երբ հայրենիքի համար կենսական պահանջներ կան, նորէն հայրենասէր տարրերն են որ օգտակար պիտի ըլլան, եւ ոչ թէ անոնք որ անոր անունը չահագործելով կեղծ փառքերու կ'ուզեն տիրանալ:

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Հայերու թիւը աշխարհի մէջ

Որքա՞ն է աշխարհիս վրայ ապրող բոլոր Հայերու թիւը — ստոյգ վիճակագրութիւններ կը պակսին:

Խ. Միութեան սահմաններուն մէջ գտնուող Հայերու թիւի մասին կան Խորհ. 1939 Յունուար 17ի մարդահամարի տուեալները, որոնց համաձայն, Խ. Միութեան բոլոր երկիրներու մէջ, 1939 Յունուար 17ին, կ'ապրէին 2.140.000 Հայեր: Եթէ ասոր վրայ աւելցնենք վերջին հինգ տարիներու բնական աճումը, Խ. Միութեան սահմաններուն մէջ կան երկու միլիոն հինգ հարիւր հազար Հայեր:

Նոյն 1939 Յունուար 17ի մարդահամարով, Հայաստանի բնակիչներու համագումարն էր 1.281.591, որոնց 1.100.000էն աւելին Հայեր էին:

Խ. Միութեան հայութեան այս թիւը պէտք է համարել նուազագոյնը, որովհետեւ Խորհրդային վիճակագրութիւնը կազմուած է ոչ թէ ցեղային ծագումը հաշուի առնելով, այլ՝ լեզուն: Վրաստանի Հայերու մէկ մասր կը խօսի վրացերէն եւ, հետեւաբար հաշուած են Վրացիներու մէջ: Նոյնպէս եւ Ռուսաստանի զանազան վայրերու մէջ կան Հայեր, որոնց գործածական լեզուն ռուսերէնն է, անոնք ալ մտած են Ռուսերու ցանկին մէջ: Հիւս. Կովկասի մէջ կան չէրքէզախօս Հայեր, որոնք ալ, հաւանաբար, Չէրքէզներու թիւին մէջ արձանագրուած են:

Աւելի դժուար է Սփիւռքի հայութեան իրական թիւն ունենալ, քանի որ գրեթէ ո եւ է տեղ պաշտօնական ստոյգ վիճակագրութիւն գոյութիւն չունի: Առանձնապէս անորոշ կը մնայ Թուրքիոյ Հայերու թիւը: Նախ՝ Թուրք վիճակագրութիւնը ինքնին կեղծիքի վրայ է հիմնուած քաղաքական որոշ նկատումներով. ապա Հայերը իրենք ստիպուած են, չատ տեղեր, ցոյց տալ իրենց լեզուն Թուրքերէնը, իբրեւ Թրքախօսներ կամ ճնշումներէ զերծ մնալու դիտումով:

Այնուամենայնիւ, Սփիւռքի հայութեան թիւի մասին ալ կարելի է որոշ գաղափար կազմել, հիմք ունենալով կառավարական արձանագրութիւնները, ազգային մարմիններու կազմած մարդահամարները, բնական աճումի մօտաւոր տուեալները, ներգաղթի եւ արտագաղթի հաշիւները եւն.:

Սփիւռքի հայութեան թուական պատկերը կարելի է ներկայացնել հետեւեալ թիւերով, որոնք աւելի կամ պակաս, համապատասխան են իրականութեան.—

Հիւս. Ամերիկա եւ Քանատա 200.000, Սուրիա եւ Լիբանան 175.000, Թուրքիա 150 հազար, Պարսկաստան հարիւր հազար, Ֆրանսա 75 հազար, Ռումանիա եւ Պեսարապիա 40.000, Պուլկարիա 30

Օշական եւ... Քաղաքականութիւն

1931ի ամառը Կիպրոս գացած էինք Գուրգէն Մխիթարեանն ու ես, թէ՛ օդափոխութիւն մը ըրած ըլլալու եւ թէ գրական գրոյց մը ունենալու համար Օշականի հետ: Այդ օրերուն էր, որ Միացեալ Նահանգներու այն ատենուան նախագահը՝ Հուվըր, մորաթորիոմ հռչակեց :

Խօսակցութեան մը ընթացքին՝ Գուրգէն Մխիթարեան յանկարծ սպրդեցուց .

— Գիտե՞ս, աղա Օշական, Հուվըրը մորաթորիոմ յայտարարեր է:

— Հը, ըրաւ Օշական կարճ մը:

Բայց Գ. Մխիթարեան աւելի լաւ կը ճանչնար իր մարդը, քան ես: Թերահաւատ ժպիտով մըն էր, որ ան կրկնեց .

— Կը ճանչնա՞ս Հուվըրը:

— Այո՛, վրայ բերաւ անզուգական գիւղացին, — Նիկոսիոյ ոստիկանապետը չէ՞:

Քրքիջ մըն է փրցուցինք: Գ. Մխիթարեան ինծի կը նայէր, «չըսի՞ քեզի» ըսելու ձեւով մը: Ես պապանձած էի բոլորովին :

Գահիրէ գտնուած միջոցին, Օշական օր մը կ՚այցելէ «Յուսաբեր»ի խմբագրատունը ու կը սկսի թղթատել Պարսկաստանէն եւ այլ հեռաւոր վայրերէ ստացուած հայերէն թերթերու հին համարները, ապա յանկարծ, իբրեւ թէ թարմ լուր մը տուողի ձեւերով .

— Հոս նայէ, Գուրգէն, նախագահ Ուիլսընը մեռե՞ր է:

Գ. Մխիթարեան, որ կատակը կը սիրէ մանաւանդ երբ միամիտ մէկը գտնէ դիմացը, յուզումնահար շեշտ մը դնելով իր ձայնին մէջ.

— Ի՞նչ կ՚ըսես, մեռե՞ր է Ուիլսընը:

— Ծօ՛, հա՛, նայէ, թերթին մէջ գրուած է:

Թերթը, որուն կ՚ակնարկէր Օշական, առնուազն երեք ամսուան հնութիւն ունէր: Մանկապարտէզի տղաքն ալ լսած էին հարկաւ Ուիլսընի մահուան լուրը, Օշականէն երեք ամիս առաջ: Ու երբ օր մը այս «վրիպանք»ները դիտել կը տրուէին իրեն տեսակ մը մեղադրանքով, ան կը ջանար արդարացնել ինքզինքը:

— Հուվըրը գրագէ՞տ է, մորաթորիոմը արուե՞ստ է, Ուիլսընը բանաստե՞ղծ է: Ինչո՞ւս պէտք է իմին այս բաները ...

Այսքան ահա բոպիկ է Օշական քաղաքական գետնի վրայ: Եթէ չեմ սխալիր, ան երբեք քաղաքականութիւն խաղացած չէ ո՛չ տեսական, ո՛չ ալ մանաւանդ գործնական չափանիշով: Միակ կիրք մը ունի ան,— գրականութիւնը: Անկէ դուրս ուրիշ մարգարէ չի ճանչնար :

Խե՛ղճ մարդ, հիմա ելեր անպատճառ քաղաքական վերարկու հագցնել կ՚ուզեն իրեն: Եւ ի՜նչ վերարկու... կարճ, նեղ, տեղ - տեղ կարկտուած, օձիքները իւղոտած, մաշած, աղքատ Ղազարոսի վերարկու մը: Ու կոնակն ալ փակցուցեր են աժան պիտակը, - Հակահայաստանեան :

Յայտնի է սակայն, որ այս վերարկուն իր վրայ չէ ձեւուած, ոչ ալ իրեն համար կարուած է յատկապէս: Թերեւս մէկը նետած է զայն վրայէն, իրեն համար բոլորովին նոր մը բերել տուած ըլլալով «չափու վրայ»:

Ձեմ գիտեր իրապէս, թէ ո՞վ հնարեց ընթացիկ ու թացիկ սա բառը,— Հակահայաստանեան (գլխագիր): Եւ ի՞նչ նպատակով կամ որո՞ւ համար: Կը կարծեմ սակայն, որ շատ աւելի թոյն կը պարունակէ ան իր մէջ, քան Հնդկաստանի բոլոր իժերը կրնան պահած ըլլալ իրենց լործունքոտ երախին մէկ անկիւնը: Ու ինծի կը թուի, թէ այս նոյն բառին մէջէն կարելի է լսել, կարելի է մինչեւ իսկ «տեսնել» անախորժ սուլոցը դետնաքարշ սողունին, որ վարժուած է խայթելու եւ բնաւ հաշուի չառներ, թէ ինչ կ՚անցնի կը դառնայ իր չորս բոլորը :

Բառեր կան, որոնք երկսայրի սուրի կը նմանին. թէ՛ ներսէն կը կտրեն, թէ՛ դուրսէն: Հակահայաստանեանը այս տեսակ բառ մըն է: Ան շատ կը յիշեցնէ ինծի Թուրքիոյ երբեմնի «քոմիթաճի»ն :

— « Քոմիթաճի» է, էֆէնտիմ, կ՚ըսէին հայ լրտեսները իրենց էֆէնտիին՝ այս կամ այն Հայը մատնելու համար ոստիկանութեան :

Փակա՞ւ հեղ մը «քոմիթաճի»ն կոնակէդ, դնա

Մարգօ փաշային հասկցուր, թէ կեանքիդ մէջ լսած անգամ չես ո՛չ քոմիթէ, ո՛չ քոմիթէճի:

Վա՛յ գլխուդ, հիմա, եթէ յանկարծ ելլես եւ փափսաս քովինիդ, թէ փոշի շատ կայ Երեւանի մէջ: Ո՜հ, ի՜նչ կ՚ըսես. փոշի՜... Եւ տեղն ի տեղը կը փոշիացնեն քեզ՝ ճակատդ ի վեր նետելով դաղջելի բառը, — Հակահայաստանեա՜ն:

Հիմա ամէն մարդ կարծես կը վախնայ, որ բաւական Հայաստանեան չեն համարեր զինք, ինչպէս ատեն մը Հայաստանի պրոլետ-գրողները կամ ուղեկիցները կը վախնային, որ բաւական յեղափոխական չեն համարեր զիրենք, եւ ասոր համար ալ աւելի ուժով կը փչէին իրենց զուռնան:

Անպատճառ զուռնա՞ մը ունենալու ենք մեր ձեռքը, Հայաստանեան ըլլալու եւ ամէնուն երեսին պոռալու համար .

Բայց ի՞նչ ըրեր է Օշական, որպէսզի «դոնա - միջեան» հերոսները իրաւունք ունենան հակահայաստանեան կոչելու զինք:

(Յուսաբեր) ՎԻՄՈՒՆԻ

հազար, Յունաստան 30 հազար, Եգիպտոս եւ Սուտան 30.000, Արժանթին եւ Չիլի 20.000, Իրաք 15 հազար, Անգլիա, Գերմանիա, Իտալիա Լեհաստան, Հունգարիա, Պելճիքա, Զուիցերիա եւն. 10 հազար, Պաղեստին եւ Անդրյորդանան 7000, Պրազիլիա 5000, Ուրուկուէյ 5000, Կիպրոս 4000, Հնդկաստան եւ Ճաւա 3000, Մանչուրիա եւ Չինաստան 2000, Եթովպիա հազար, Մեքսիկա, Քուպա Ալժերիա Մարօք եւն. 5000, գումար՝ 907 հազար:

Ուրեմն Խ. Միութեան եւ Սփիւռքի, այսինքն ամբողջ աշխարհի մէջ ապրող Հայերու համագումարը կարելի է հաշուել կլոր թիւով՝ 3.400.000:

Այս 3.400.000 Հայերէն միայն 1.100.000ը, այսինքն՝ մէկ,երրորդէն ալ պակասը կ՚ապրի Ներկայ Հայաստանի սահմաններէն ներս: Հ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Նոր սերունդի հանդէսը

ՄԱՐՍԷՅԼ, 28 Մայիս (յապաղած).— Մէկ տարուան աշխատանքը բաւական եղաւ որ «Նոր Սերունդ»ը դառնայ կենդանի եւ ծաւալուն կազմակերպութիւն մը Մարսէյլի շրջանին մէջ :

Այսօր «Նոր Սերունդ»ի ուժեղ մասնաճիւղեր կան գրեթէ Մարսէյլի բոլոր կարեւոր արուարձաններուն մէջ: Բոլոր մասնաճիւղերն ալ տուին իրենց բացման հանդէսները, հանրային կեանքին մասնակից ընելով ամբողջովին նոր, երիտասարդ ուժեր :

Միւս մասնաճիւղերու հանդէսներէն վերջ, այս անգամ կարգը եկած էր քաղաքի «Ռոստոմ» խումբին, տալու իր բացման հանդէսը Մայիս 26ին, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սալօն Քոլպէռի մէջ:

Ժամանակէն առաջ, բարեկամներու եւ ծնողներու կոկիկ բազմութիւն մը լեցուցած էր սրահը, եւ, կը կարծենք թէ յուսախաբ չեղան տեսնելով մեր նոր սերունդին հայերէն երգերը, արտասանութիւններն ու զուարճախօսութիւնները :

Առաջին անգամ, Նոր Սերունդի «Ռոստոմ» խումբի անդամ-անդամուհիները բեմ կ՚ելլեն, երգելու համար «Մշակ բանուոր»ը եւ «Բամ Փորոտան»ը, որմէ վերջ, ընկեր Իշխան Գոչոյեան քանի մը խօսքով կը բացատրէ Նոր Սերունդի նպատակը եւ տեղեկութիւններ կուտայ իրենց կատարած աշխատանքներու մասին:

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Տ. Թադոյեան որ գովելով մեր նորահաս սերունդին հանրային կեանքով հետաքրքրուելու երեւոյթը, ծանրացաւ «Նոր Սերունդ»ի նպատակներուն եւ կատարած աշխատանքներուն վրայ: Մէկ տարուան արդիւնքը խրախուսիչ ըլլալով, կոչ ըրաւ բոլոր ծնողներուն որ իրենց զաւակները, քոյրերն ու եղբայրները անդամագրեն «Նոր Սերունդ»ի շարքերուն մէջ, եթէ կ՚ուզեն որ անոնք հայ մեծնան, սորվին հայերէն լեզուն եւ Հայոց պատմութիւնը:

Արտասանեցին «Նոր Սերունդ»ի անդամներէն Յովհ. Ճարայեան «Զարկ Կովկաս»ը, եւ Ա. Եաղճեան «Մեռան, չկորան»ը: Յետոյ Նոր Սերունդի անդամներու կողմէ ներկայացուեցաւ ծիծաղաշարժ պաւէստ մը՝ «Թիք Թաք»ը: Բոլոր դերակատարներն ալ շատ յաջողութեամբ կատարեցին իրենց դերերը: Փարիզի մեր ընկերներէն Հայկ Զրուանդեան որ հիւրաբար ներկայ էր հանդէսին, խօսք առնելով՝ Փարիզի «Նոր Սերունդ»ին ողջոյնները հաղորդեց ներկաներուն, եւ, ապա, Դաշնակցութեան պատմութենէն քանի մը դրուագներ յիշելով, թելադրեց մնալ անձնական եւ հետեւիլ հաւաքականութեան շահերուն:

Շատ յաջող արտասանեց Օր. Ալիս Յարութիւնեան «Արծիւն ու կաղնին» , արժանանալով բուռն ծափերու: «Նոր Սերունդ»ի Մարսէյլի Շրջանային վարչութեան կողմէ ուղերձ մը կարդաց ընկեր Յարութիւն Ղազարեան, թելադրելով անվհատ շարունակել սկսուած աշխատանքը եւ չյուսահատիլ դժուարութիւններու առջեւ:

«Նոր Սերունդ»էն ընկեր Գ. Քրմոյեան արտասանեց Զարենցի «Գովք Հայաստան»ին, արժանանալով ջերմ ծափերու եւ կրկնութեան: Յետոյ, դաշնակի վրայ յաջողապէս նուագեց փոքրիկն Սիւզան Ծառուկեան, ջերմապէս գնահատուելով :

Ընկեր Վ. Տէրտէրեան ամբողջ հանդէսի տեւողութեան, սրամիտ զուարճախօսութիւններով համեմեց յայտագիրը: Յետոյ արտասանեցին Նոր Սերունդի անդամներէն Յակոբեան եւ Յարութիւնեան քոյր եւ եղբայր: Մասնաւորաբար այս վերջինները իրենց երգերով, արտասանութիւններով եւ պարերով իրական յայտնութիւն մը եղան:

Նոր Սերունդի անդամներու կողմէ ներկայացուեցաւ կրկին անգամ փոքր կատակերգութիւն մը, «Ակամայ հիւանդը», մասնակցութեամբ Վ. Այվազեանի, Յարութիւնեանի եւ Շահբազեանի, որոնք բնական կերպով կատարեցին իրենց դերերը:

Ապա խօսք տրուեցաւ ընկեր Ա. Քէօսէեանի որ, քաղաքի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէին ուրախութիւնը յայտնեց մեր երիտասարդներուն եւ թելադրեց ըլլալ լաւ Հայեր, շարունակելու համար Հ. Յ. Դ. գործը :

Դադարի ընթացքին սեղաններու վրայ սկըսան հայկական ժողովրդական եւ ազգ. յեղափոխական երգեր, Նոր Սերունդի զանազան շրջաններու խումբերուն կողմէ: Հայկական պարը եւս ի պատուի էր :

Մասնաւորապէս պատրաստուած Հ. Յ. Դ. վերտառութեամբ կարկանդակ մը աճուրդի դրուելով գոյացաւ մօտաւորապէս 14.000 ֆրանք: Շահեցաւ ընկեր Տէրտէրեան, որ ի յիշատակ ողբացեալ ընկեր Լ. Գեղունիի, նուիրեց Կարտանի ընկերներուն :

Մասնաւոր նուագախումբի մը ղեկավարութեամբ եւրոպական պարերը շարունակուեցան մինչեւ կէս գիշեր: Բոլոր ներկաներն ալ հաճելի ժամանց մը ունեցան եւ գոհունակութեամբ մեկնեցան իրենց տուները : ԹՂԹԱԿԻՑ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 3 Յունիս.— Այս տարի մենք ալ խանդավառութեամբ տօնեցինք Մայիս 28ը:

Կիրակի կէս օրէ վերջ՝ ժամը 3ին Սալ Ժան տ՚Արքը կը ցնծար բազմութեամբ, ամէն դասակարգէ:

Բեմը զարդարուած էր ֆրանսական եւ հայկական դրօշներով, ինչպէս եւ Մայիսեան բուրումնաւէտ ծաղիկներով: Բացումը կատարուեցաւ Սէն Շամոնի եւ Սէնթ Էթիէնի սանուհիներու «Բամ Փորոտան»ով: Ընկեր Սաքօ քանի մը խօսքով պանծացուց բոլոր հերոսները: Գեղարուեստական բաժինը այնքան ճոխ էր, որ թող ներողամիտ ըլլան, եթէ բոլորին անունները չեմ կրնար յիշել:

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեան.— «Մայիս 28ը հայ ժողովուրդին արիւնով կերտուեցաւ, եւ նոյն ժողովուրդը պէտք է երախտապարտ ըլլայ բոլոր յայտնի եւ անյայտ հերոսներուն, որոնք մեծ թուական մը բացին Հայոց պատմութեան մէջ: Պատի՛ւ հայ ժողովուրդին, պատիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Այսօրուան Հայաստանը Մայիս 28ի ծնունդն է, փա՛ռք բոլոր հերոսներուն որ ինկան հայրենիքին համար:

Սէնթ Էթիէնի սանուհիներու սքանչելի խումբը պարեց երեք երգախառն պարեր, մէկը միւսէն յաջող, ջերմապէս գնահատուելով: Վիէնէն շնորհալի օրիորդ մը, Տուտումեան, շատ գեղեցիկ մեներգ մը երգեց:

Ուղերձները եւ արտասանութիւնները բոլորն ալ յաջող էին, եւ նուիրուած Մայիս 28ին: Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վարդգէս խումբը եւ սանուհիները «Ողջոյն քեզ, հայ դրօշ» խմբերգը երգեցին քանի մը անգամ:

Հանդէսին փակումէն առաջ՝ ընկեր Սաքօ շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր ներկաներուն, որոնք եկած էին, միասին տօնելու Մայիս 28ի յաղթանակը: Եւ օրինակ մը բերաւ, անմահ Ռ. Զարդարեանի «Գամբռ»էն,— «Քաղէ՛ վէսօրէն, քաղէ՛ բարձրավիզ, ո՛վ գամբռ, քաղէ՛ այս միջնակութիւններուն ծիծաղելի ամբարտաւանութեան առջեւէն...»

Հանդէսը վերջացաւ «Յառաջ ընթանանք եղբարք»ով:— Թղթակից

ԲՈԼՈՐ ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ

ԼԻՈՆ. — Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի Շրջանի Կեդր. Վարչութիւնս՝ այս տարուան սկիզբները նամակ մը գրեց Հայաստան, նոր Խարբերդ աւանի պատասխանատու վարչութեան: Խնդրած էինք այնտեղի մեր հայրենակիցներուն որ դիմումներ ընեն առ որ անկ է, ներգաղթի ատեն Ֆրանսայէն բոլոր փափաքող Խարբերդցիներու արձանագրութիւնը յաջողցնելու համար : Խնդրած էինք նաեւ որ ըսեն մեզի թէ ներգաղթող մեր հայրենակիցները ի՞նչ տանելու են իրենց հետ, որ օգտակար ըլլայ թէ իրենց եւ թէ զարկ տայ հայրենիքի վերելքին:

Մեր նամակի պատասխանը ապահովագրեալ ստացանք այս շաբաթ: Մամուլի միջոցաւ կը յանձնենք Ֆրանսաբնակ Խարբերդցիներու եւ մասնաւորաբար մեր մասնաճիւղերու գիտութեան: (ԽՄԲ.— Կ՚ամփոփենք հիմնական մասերը: Նամակը գրուած է Նոր Խարբերդէն, Մարտ 17ին).—

... Կարող էք ձեզ հետ բերել հետեւեալները. — Մեր աւանում կայ մանուածքային գործարան, ուր աշխատում են մի քանի հարիւր հոգի: Այս գործարանը կառուցուած է հայ ժողովրդի հաւատարիմ, արժանաւոր զաւակ, Մեծ Ստալինի հարազատ զինակից ընկեր Միկոյեանի անմիջական օժանդակութեամբ, 1936 թուին ներգաղթողներին գործ հայթայթելու համար: Այդ գործարանը օրից օր ընդարձակւում է, ուստի, Հայրենակցական Միութիւնը կարող է գործարանի համար բերել հետեւեալ մեքենաները.—

Բամբակի թել փաթաթող մեքենայ: Ավերլօք (թրիքօ կարող մեքենայ): Կարի մեքենայ : (31, 32, եւ 16 քլասանոց): Թրիքօ հիւսող մեքենայ (400 եւ 700 ասեղանոց): Մօթէօրներ 220 վօլտ (20ից մինչեւ 100 ձիու ուժ ունեցող): Մօթէօրներ 220

վօլտ (2ից 5 ձիու ուժ ունեցող) : Ջեւող մեքենայ ։ Կտաւ գործելու մեքենաներ :

Ինչ կը մնայ առանձին քաղաքացիներին, առաջին հերթին եթէ արհեստաւոր են, թող իրենց արհեստին վերաբերեալ լաւ գործիքներ բերեն: Աւելի փող ունեցողը կարող է իր արհեստին պատկանող ապրանքներ բերել: Ամէն մի ընտանիք իրեն համար կարող է տան լաւ կահ - կարասի բերել: Իսկ չունեցողը թող չմտածէ, նրանց համար սովետական կառավարութիւնը հսկայ լերան նման կանգնած է :

Մեր ասանի ողջ բնակչութիւնը խորին կարօտով բարեւում է արտասահմանեան բոլոր տանջուած հայութեան, նրանք պատրաստակամութիւն են յայտնում ձեզ գրկաբաց ընդունելու, ձեզ հետ աշխատելու եւ ապրելու :

Որպէսզի աւելի լաւ ճանաչէք զիս, ես ինքս Հիւսէյնիկցի եմ, Ակոձենց հացագործ Մինասի տղան՝ Ա. Յակոբեան :

Միութեան կոչը.— Այս նամակով կը տեսնէք որ այնտեղ, հայրենիքի մէջ, աշխատանք կը տարուի ներգաղթողները լաւ կերպով ընդունելու եւ տեղաւորելու համար: Հայրենասիրութիւնը, ազգային պարտականութիւնը կը պահանջեն որ մենք ալ այստեղ, Ֆրանսայի մէջ, մեր կարելին ընենք, մեզմէ սպասուած մեքենաներու դէթ մէկ մասը գնել եւ հայրենիք փոխադրել: Այս գործի յաջողութեան համար անհրաժեշտ է որ մեր հայրենակիցները առանց գաղափարի եւ դաւանանքի խտրութեան անվերապահօրէն օժանդակեն մեր Միութեան :

Կոչ կ'ընենք անգամ մը եւս, Ֆրանսայի բոլոր այն վայրերուն մէջ, ուր հինգ կամ աւելի Խարբերդցիներ կան, մասնաճիւղեր կազմեն ու մեզ հետ յարաբերութեան մէջ մտնեն:

Կոչ կ'ընենք նաեւ Զարսանճագի, Բալուի, Պաղըր Մատէնի, Կիւմիւշ Մատէնի, Չմշկածագի մեր հայրենակիցներուն որ միանան մեզի, մտնելով մեր Միութեան մէջ, ուժ տան անոր: Բոլոր այն վայրերուն մէջ ուր մեր մասնաճիւղերէն չկայ, թող իրենք կազմեն եւ մեզ հետ յարաբերութեան մէջ մտնեն :

Շատ մօտ ատենէն պիտի գումարուի մեր շրջանի ներկ. ժողովը: Այդ ժողովին մասնակցելու փրաւունք պիտի տանք բոլոր այն մասնաճիւղերուն, որոնք իրենց անդամներու թիւը եւ իրենց հասցէն կեդր. վարչութեանս կը հասցնեն մինչեւ յառաջիկայ Յունիսի վերջ:

Մեր հասցէն է.— Zohrab Boyadjian, 228, rue Vendôme, Lyon:

ՄԱՅԻՍ 28

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 15ին, շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ լոյս, Château des Fleurs: Երգեր, արտասանութիւններ, հայկական եւ եւրոպական պարեր : Ճոխ պիւֆէ: Մուտքը ազատ է:

ՊՈՒՏՕՅԻ ՄԷՋ, այս կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, երիտասարդ ընկերվարականներու սրահը, Սընօն: Կը խօսի ԸՆԿԵՐ ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ: Գեղարուեստական բաժին:

ՍԱՐՍԷԼԻ մէջ կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ Վարդան ենթակոմիտէի թաղապետութեան սրահին մէջ, կիրակի, 9 Յունիս, կէս օրէն վերջ, 3էն մինչեւ կէս գիշեր: Կը խօսի Պ. Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ :

« ՄԱՅԻՍ 28 »Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 8 Յունիս, շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս : «Cristal Palace»ի շքեղ սրահին մէջ: (Grand rue Monplaisir) :

Կը խօսի Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ: ԵՐԳ. ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: Եւրոպական պարերը կը սկսին ժամը 11ին, տեւելով մինչեւ առտուան ժամը 5 : Ցայտնի նուագախումբ: Ճոխ պիւֆէ, դիւրամատչելի գիներով :

մարտը ձաղկեցին իբրեւ դրամատիրական, աշխարհակալ պատերազմ» :

Անցնելով Եւրոպայի սպառնացող վտանգներուն, Չըրչիլ պարզեց իր տեսակէտները Իտալիոյ, Աւստրիոյ, Պալքանեան երկիրներու եւն. վերաբերեալ հարցերու մասին եւ յորդոր կարդաց իր «պատերազմի ընկերոջ», Սթալինի: Դիտել տուաւ թէ խորհրդային քաղաքականութիւնը կը ձգտի «ձգձգել խաղաղութեան բոլոր վերջնական կարգադրութիւնները եւ թոյլ չտալ որ արեւելեան եւ արեւմտեան Եւրոպայի ժողովուրդները միանան բարեկամական, ընկերական եւ տնտեսական գործակցութեամբ: Առ այժմ ժամանակը Խ. Միութեան կողմն է, որովհետեւ ո՛րքան ուշանայ Եւրոպայի գործերուն ազատ եւ խաղաղ կարգադրութիւնը, այնքան աւելի ռուսական ուժերը և համայնավար կազմակերպութիւնները պատեհութիւն պիտի ունենան հաշուեյարդարի ենթարկելու այն տարրերը որ վնասակար են իրենց տենչերուն համար: Այլեւս անճանաչելի դարձած են Պալթեան երկիրներուն ժողովուրդները: Անոնք երկու անգամ հաշուեյարդարի ենթարկուեցան, թէ Գերմաններուն եւ թէ Ռուսերուն կողմէ: Կ'ըսեն թէ Փոմերանիոյ բնակչութեան միայն մէկ երրորդը մնացած է: Ամէն ճիգ կը թափուի բոլշեւիկացնելու եւ ռուսացնելու Գերմանիոյ ամբողջ խորհրդային շրջանը: Ինծի կը թուի թէ Լեհաստան զրկուած է իր ազգային կամքը արտայայտելու ամէն իրաւունքէ: Լեհաստանի ճակատագիրը անվերջ ողբերգութիւն մը կը թուի եւ մենք որ պատերազմեցանք իրեն համար, տխրութեամբ կը դիտենք մեր ճիգերուն տարօրինակ ելքը: Աւստրիա եւ Հունգարիա սովի մատնուած են, ենթակայ օտար զօրքերու ճնշումին: Գալով Չեխոսլովաքիոյ, առ այժմ կ'ընդունիմ նախագահ Պենէշի յայտարարութիւնը թէ այդ երկրին պարտականութիւնն է թարգման հանդիսանալ Ռուսիոյ՝ արեւմտեան Եւրոպայի մէջ եւ արեւմտեան Եւրոպայի՝ Ռուսիոյ համար: Ինչ կը վերաբերի մնացեալին, կացութիւնը վրդովիչ է ծանրապէս» :

Վիճաբանութեանց ընթացքին խօսք առաւ նաեւ վարչապետը, ջանալով մեղմացնել Չըրչիլի ճառին տպաւորութիւնը:

╳ Նախորդ օրուան ճառին մէջ, Պ. Պէվին շեշտեց թէ չեն կրնար Եուկոսլաւիոյ ձգել Թրիէսթէն, 500.000 Իտալացիներ ենթարկելով անոր իշխանութեան: Գերմանական հարցին առթիւ դիտել տուաւ թէ Փոցտամի համաձայնութիւնը կը տրամադրէր իբրեւ մէկ միութիւն ընդունիլ Գերմանիան. ուրիշ խօսքով, արեւելեան շրջանին ուտեստի արտադրութիւնը պէտք է փոխադրուէր արեւմուտք, եւ արեւմուտքի ապրանքները արեւելք, որպէսզի Գերմանիան բեռ չդառնայ Դաշնակիցներէն մէկուն կամ միւսին: «Ն. Վեհափառութեան կառավարութիւնը չի կրնար ընդունիլ որ տարեկան 80 միլիոն ոսկի նպաստ յատկացնենք Գերմանիոյ: Չենք կրնար ընդունիլ այնպիսի կացութիւն մը ուր խորհրդային շրջանը փակուած վայր մըն է, մինչ միայն մեր շրջանը լայնօրէն բաց է ամէնուն առջեւ»: Յետոյ շեշտեց թէ փոխադարձ իրաւունքներ կը պահանջէն հարաւային – արեւելեան Եւրոպայի մէջ (Աւստրիա, Հունգարիա, Պուլկարիա, Ռումանիա, Դանուբի աւազան եւն.) :

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ պարզեց իր ծրագիրը՝ աշխատավարձքերու յաւելման մասին: Ծրագիրը կը տրամադրէ 25 առ հարիւր յաւելում, նկատելով որ ապրուստը աճած է 65—70 առ հարիւր, համաձայն պաշտօնական հաշիւներու: Յաւելում պահանջելով հանդերձ, վարչական խորհուրդը կ'ուզէ որ պետութիւնը իրաւունք ունենայ միայն նուազագոյն չափը սահմանելու, եւ արհեստակցական, գործատիրական եւ բանուորական կազմակերպութեանց թողու առաւելագոյնը ճշդելու իրաւունքը, հաւաքական պայմանագրութիւններով: Ծրագիրը միջոցներ կ'առաջարկէ գիներու բարձրացումը խափանելու համար:

Այրի Տիկին Հմայեակ Խոսրովեան, Օր. Ներ Սելմա եւ Զայիր Խոսրովեաններ, Օր. Միմի Խոսրովեան, ինչպէս նաեւ Ինճիճեան (Պոլիս), Գավաֆեան եւ Պարոնեան ընտանիքները խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին

ՀՄԱՅԵԱԿ ԽՈՍՐՈՎԵԱՆԻ

Իրաւագէտ – փաստաբան եւ դասախօս Պոլսոյ Իրաւաբանական Համալսարանին

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, ուրբաթ, ժամը 2ին Ժան Կուժոնի Հայոց եկեղեցին, եւ մարմինը պիտի ամփոփուի Père Lachaiseի գերեզմանատունը, ընտանեկան դամբարանին մէջ :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

Միլանի Սքալայի խումբին հետ մեր տաղանդաւոր հայրենակիցը՝

Էմմանուէլ Փարիզեան

Օտէօնի ազգ. թատրոնին մէջ կ'երգէ, 11 Յունիս, երեքշաբթի գիշեր ժամը 8.45ին, իսկ 15 եւ 16ի շաբաթ եւ կիրակի օրերը նոյն թատրոնը, ցերեկոյթի ընթացքին :

Ամառնային պարահանդէս

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ Bois de Boulogneի մէջ Palmarium (Jardin d'Acclimatation. Métro Sablon), Յունիս 8ին շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս: Ընտիր նուագախումբ, թանկօ, ճազ: Մասնաւոր սրահ թառի եւ դաւիի սիրահարներուն: Ճոխ պիւֆէ: Մուտք 150 ֆրանք:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՆՏ ՍԱՐԵԱՆԻ
AU CHAPON FIN Restaurant Barը
Փոխադրուած է 18 Marché des Capucins
Gare de l'Est, Marseille Հեռաձայն C. 02-43

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ շատ կարճ նիստ մը գումարեց առջի օր, քննելու համար ընթացիկ խնդիրներ:— Խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին, նոր դահլիճին կազմութեան համար: Ժողովրդականները կ'ուզեն որ ընկերվարական մը, Կուէն կամ Վէնսան Օրիոլ ստանձնեն վարչապետութիւնը: Իրենց վարիչները մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցան նաեւ Լէոն Պլումի հետ:

60 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ, աւելի քան 200 հոգի վիրաւորուեցան ահռելի հրդեհի մը հետեւանքով, Շիքակոյի Լասալ պանդոկին մէջ: Հսկայական, երկնասլաց շէնքին 22 յարկերը բռնկեցան: Շատերը հեղձամահ եղան, ուրիշներ ջարդուփշուր՝ պատուհաններէն վար նետուելով: Ազատարարները ցանցեր փռած էին, վար ցատկողներուն համար: 1200 վարձակալներ կը գտնուէին պանդոկին մէջ: Հրդեհը ծագեցաւ գիշերը, զարհուրելի խուճապ մը ստեղծելով :

ԱՍՈՐԻՆԵՐՈՒ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ, Եսայի Մար Շիմուն, Ամերիկա երթալով, յայտարարեց թէ կը փափաքի նոր ջարդէ մը՝ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ: Միեւնոյն ատեն հողամաս մը կը պահանջէ Մուսուլի եւ Քիւրտիստանի միջեւ, 200╳300 մղոն տարածութեամբ, իբրեւ ասորական հայրենիք : Այդ հողամասին վրայ կը բնակին 200.000 Ասորիներ, 200 հազար Քիւրտեր եւ հարիւր հազար Եզիտիներ, համաձայն իր յայտարարութեան:

ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՀՈՒՆ ստացանք Թրքահայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբին զեկոյցը, իր գործունէութեան մասին: Յաջորդով :

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ գրական ասուլիսը՝ այս շաբաթ օր, ժամը 5ին, Պ. Աճէմեանի սրահը, 12 rue Cadet: Նիւթ՝ «Գրագէտին գործը գնահատելու համար պէ՞տք է նկատի առնել իր անհատական կեանքը» :

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԻՍԻԻ մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ 11 Յունիս երեքշաբթի երեկոյ, ժամը 8.30ին, դպրոցին մէջ: Օրակարգ՝ պատգ. ժողով եւ հանդէսի հաշուետուութիւն :

ԱՄԱՎԵՐՋ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ, կազմակերպուած Անիէռ – Պուա Քոլոմպ, Քոլոմպի կրթական յանձնախումբի կողմէ, տեղի կ'ունենայ 9 Յունիս, կիրակի կէս օրէ վերջ՝ ժամը 2.30ին, Պուա Քոլոմպի թաղապետական շքեղ թատերասրահին մէջ: Rue d'Estienne d'Orves նախկին (rue des Halles) : Վարագոյրը կը բացուի ճիշդ ժամը 3ին: Մուտքը ազատ է:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ Հայ Մարտիկներու Միութեան ընդհ. ժողովը, 9 Յունիս, կիրակի ժամը 2.30ին, Գրենուազ փողոց թիւ 20: Օրակարգ՝ 1. Հաշուետուութիւն ներկայացման եւ համարատուութիւն: 2. Վարչական նոր ընտրութիւն :

ՈՒՆԿՆԴՐԵՑԷՔ Ֆրանսահայ Երիտ. Միութեան Լիոնի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Կիւլէսէրեանի որ պիտի երգէ հայերէն քառաձայն երգեր՝ Լիոնի շրջանային ռատիոյէն: Մի մոռնաք Յունիս 11 երեքշաբթի իրիկուն ժամը 7.15էն մինչեւ 8, Longueur d'ondes: 215m. 60:

ՖՐ Կ. ԽԱՉԻ Անկէնի մասնաճիւղը 1000 Ֆր. կը տրամադրէ յօգուտ թոքախտաւորներու օգնութեան գործին եւ 500 ֆրանք Պէյրութի «Պնակ մը կերակուր» ձեռնարկին : Ստանալ «Յառաջ»էն:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ,
ՀԱ՛Յ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵ՛Ր

Փորձառու անձերու կողմէ նոր բացուած է նպարեղէնի մեծաքանակ վաճառանոց մը, ուր միշտ պատրաստ կը գտնուին արեւելեան ու եւրոպական նպարեղէններ եւ չոր միրգեր, Փիսթաշ-վէրթ, Իզմիրի անկուտ չամիչ, պութար եւայլն :
Մանրամասն տեղեկութեանց եւ ապրանքներու համար դիմել՝
PRODUITS ALIMENTAIRES (Gros, demi gros)
Importation directe
NAJARIAN & CASSABALIAN
12 Rue de l'Arc, Marseille Tél. Colbert 87-69

ՁԵՐ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԵՐԸ
Գնելէ կամ ծախելէ առաջ դիմեցէք՝
ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆԻՆ
Դուք էք որ պիտի շահիք
3 Villa Monceau, Paris 17, հեռաձայն Wag. 13-95

MANUFACTURE de VÊTEMENTS
Hommes et Jeunes - Gens
Ets. BOYADJIAN
6, RUE MULET, LYON

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.288

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆ. Տար. 750, 6ամս. 400, Արտասահման 1000 ֆրանք

Samedi 8 JUIN 1946 Շաբաթ 8 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 18e Année Nº 4720—Նոր շրջան թիւ 359 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՊԻՔԸՆՍՖԻԼՏԷՆ ՊԷՎԻՆ

1946 *Փետրուար 21ին Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Պէվին, բարձրաձայն կը յայտարարէր երեսփ. ժողովի բեմէն.*

— «Պէտք է անկեղծ ըլլամ եւ ըսեմ թէ չեմ ուզեր որ Թուրքիան վերածուի արբանեակ (կամակատար) պետութեան մը: Կ'ուզեմ որ իրապէս անկախ ըլլայ ան»:

Նոյն ճառին մէջ, չօշափելով Կարս – Արտահանի խնդիրը, կը բացագանչէր կատարեալ սառնութեամբ.

— « Անշուշտ այդ նահանգներուն մէջ ապրող ժողովուրդին տեսակէտը կայ. բայց, որքան կրնամ քննել, ժողովուրդի այնպիսի տեղափոխութիւն մը կատարուած է որ, ազգայնութեան խնդիր չկայ երբեք: Հետեւաբար, քանի որ սահմանագլուխը գծուած է, ինչպէս կը հաւատամ, նոյն ինքն Սպարապետին կողմէ, ցաւալի է որ այժմ առարկայ կը դառնայ հակաճառութեան եւ ջիղերու պատերազմի մը: (*Ցառաջ*, Մարտ 7 եւ 8):

Եւ ահաւասիկ նոր ելոյթը:

Յունիս 4ին, երկար ճառ մը խօսելով արտաքին քաղաքականութեան մասին եւ դառն գանգատներ յայտնելով Խ. Միութեան դէմ, Պ. Պէվին կը յիշէր անհամաձայնութեան գլխաւոր կէտերէն մէկը, Տարտանէլի խնդիրը: Եւ անգամ մը եւս կը յայտարարէր.

— « Մենք պիտի խուսափինք — կը շեշտեմ այս կէտին վրայ — պիտի խուսափինք ընել կամ ընդունիլ որ եւ է բան որ կրնայ խախտել Թուրքիոյ իրական անկախութիւնը կամ զայն վերածել պարզ արբանեակ պետութեան մը»:

Այս առթիւ, շնո՛րհ մըն ալ կ'ընէր,— « Պիտի ողջունենք Խ. Միութեան առեւտրական տորմիղը աշխարհի բոլոր ծովերուն վրայ»: Ու կ'աւելցնէր.

— «Մեր նաւերը կը բանին Պալթիկի մէջ: Կը յուսանք նորէն նաւարկել դէպ ի Օտէսա, Սեւ Ծով եւ Քոնսթանցա, բոլորովին ազատ. բայց խարիսխ չենք ուզեր կամ զինուորական պահանջներ չենք դներ, այդպէս ընել կարենալու համար»:

Անոնք որ կը կարծէին թէ բան մը փոխուած է Մեծն Բրիտանիոյ արտաքին քաղաքականութեան մէջ, մանաւորապէս Թուրքիոյ հանդէպ, անշուշտ պիտի շփեն իրենց աչքերը:

Ահաւասիկ անգամ մը եւս — եւ այս անգամ աշխատաւորական կառավարութեան մը նախարարին բերնով կը հաստատուի թէ նոյն հիմնական գիծն է որ կը շարունակուի, հարիւր տարիէ ի վեր: Մանաւանդ այն գիծը զոր վարեց հռչակաւոր լորտ Պիքընսֆիլտը (Տիզրաէլի) 1878ին, թաղելով Սան Սթէֆանոյի դաշնագիրը եւ իբրեւ ընծայ ստանալով Կիպրոսը:

Այսօր ալ, ինչպէս երէկ, Թուրքիան ամէնէն վստահելի յենարանն է բրիտանական աշխարհակալութեան համար: Պատնէշ ընդդէմ Ռուսիոյ, ծովէն թէ ցամաքէն:

Այդ պատնէշը հաւատարիմ չմնաց ոչ 1914—18*ին, երբ Գերմանիոյ զինակիցն էր, ոչ ալ* 1939—44*ին, երբ երկու ձուանի վրայ կը խաղար:*

Եւ սակայն, «անցուկը մոռցուկ»: Նախորդ Մեծ Պատերազմին, Անգլիա լիովին ապահովեց իր շահերը եւ փութաց նորէն թեւ թիկունք հանդիսանալ կիսակործան Թուրքիոյ: Ինչ որ Հայկական Հարց կը կոչուէր, թաղուեցաւ Մուտոսի քարիւղի հորերուն մէջ: Հակառակ բոլոր հանդիսաւոր յանձնառութեանց:

Այս անգամ, ամբողջ պատերազմի ընթացքին, ոչ մէկ յանձնառութիւն: Ոչ իսկ տաք խօսք մը՝ յանուն կառավարութեան կամ իբրեւ յիշատակ անցեալ աւանդութեանց:

Ընդհակառակն: Լոնտոն խորապէս դժգոհ է որ Հայերն ալ կը խլրտին, ուժ տալով «ռուսական յառաջխաղացութեան»:

Ձե՞ն գիտեր բուն պատմութիւնը: Ձե՞ն ըմբռներ թէ այս արմատախիլ, աշխարհացրիւ ժողովուրդն ալ իրաւունք ունի տիրանալու իր հայրենի հողերուն — գոնէ անոր մէկ մասին — յանուն արդարութեան, ազատութեան, ժողովրդապետութեան (շարեցէք բոլոր գունագեղ նշանաբաններ):

Գիտե՛ն: Շատ աւելին քան դուն եւ ես:

Բայց, ուրի՛շ բան կը թելադրեն բրիտանական կայսրութեան շահերը:

Մենք ի՞նչ ուժ ենք — Ֆիլիքսպէս թէ Նիւթապէս — բաղդատելով Թուրք պետութեան հետ:

Եթէ միայն Տարտանէլը մեր ձեռքն ըլլար ...

Շ.

Թրքահայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբի գործունէութիւնը

Ֆ. Ա. Ը. Միութիւնը 1945ի Օգոստոսին կազմեց Թրքահայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբ մը, որուն նպատակն է բոլոր կարելի ջանքերն ի գործ դնել Թուրքերէն բռնագրաւուած հայկական հողերուն ազատագրման նուիրական գործին իր աջակցութեան բաժինը բերելու համար: Կազմելէ յետոյ այդ կեդրոնական մարմինը Փարիզի մէջ, կազմեց նաեւ Թրքահայ Դատի պաշտպան տեղական յանձնախումբեր Մարսէյլի եւ Լիոնի մէջ, սարքեց Փարիզ, Լիոն եւ Մարսէյլ միթինկներ ուր խօսք առին Թրքահայ Դատի Պաշտպան Կեդրոնական Յանձնախումբի նախագահ Պ. Զօպանեան *եւ անդամ* Պ. Կոնստանդինեան, (*ԽՄԲ.— Խօսած է նաեւ փոխ – նախագահը, ընկեր Հր. Սամուէլ: Մոռցո՞ւմ թէ ... դիւանագիտութիւն), ինչպէս եւ Ազգ. Միութեան վարչութեան անդամներ եւ Թրքահայ Դատի Պաշտպան տեղական յանձնախումբերու անդամներ: Այդ միթինկներուն մէջ Թրքահայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբերու ներկայացուցիչները կարդացին հայկական հարցի մասին որոշում մը որ բուռն ծափահարութիւններով հաւաքականօրէն ընդունուած, ղրկուեցաւ Միացեալ մեծ ազգերու քաղաքական ղեկավարներուն: Այդ միթինկներուն մէջ կատարուեցաւ հանգանակութիւն մը Թրքահայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբի ծախքերուն համար:*

Թրքահայ Դատի Պաշտպան Կեդրոնական Յանձնախումբը հրատարակեց ֆրանսերէն երկու գրքոյկներ.— La Cause nationale Arménienne (Documents concernant le prolème de la libération de l'Arménie Turque), 2. La Nation Arménienne et sa valeur culturelle, *որոնք կը պարունակեն ամէն կարգի տեղեկութիւններ ու վաւերաթուղթեր հայ ժողովուրդին, հայկական հարցին եւ Խորհրդային Հայաստանին վերաբերեալ եւ առանց, բազմաթիւ օրինակներ ղրկեց ֆրանսական մամուլին եւ ծանօթ անձնաւորութեանց. ղրկեց նաեւ Մարսէյլ ու Լիոն տեղական յանձնախումբերուն, ինչպէս նաեւ Ամերիկայի եւ Անգլիոյ մէջ Հայկական Դատի համար աշխատող մարմիններու եւ անձնաւորութեանց, որպէսզի զանոնք տարածեն իրենց շուրջ:*

Չորս Միացեալ Ազգերու արտաքին գործոց նախարարներուն հաշտութեան համաժողովը պատրաստելու նպատակով Փարիզի մէջ կայացուցուած հաւաքոյթին առաջին օրերուն, Թրքահայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբը Պ. Ժորժ Պիտոյի, Պ. Մոլոթովի, Պ. Պըրնսի եւ Պ. Պէվինի ղրկեց դիմումնագիր մը որուն ահաւասիկ թարգմանութիւնը.—

Փարիզ **30** Ապրիլ **1946.**— *Պարոն նախարար, բովանդակ հայ ազգը իր աչքերը սեւեռած է հաշտութեան համաժողովին վրայ որ իր աշխատութիւնները սկսաւ Փարիզի մէջ, եւ կը յուսայ թէ իր դատը, որ արդարագո՛յնն է դատերուն, օրակարգի մէջ պիտի դրուի ընդհուպ եւ պիտի գտնէ արդարամիտ լուծում մը:*

«Համաշխարհային երկրորդ պատերազմի ընթացքին, ինչպէս առաջինին ատենը, մեր ժողովուրդը խանդավառ ու կարեւոր գործակցութիւն մը բերաւ այն պայքարին զոր ազատական ազգերը մղեցին բռնապետութեան դէմ, մինչդեռ Թուրքերը, 1914ի պատերազմի միջոցին Գերմանիոյ դաշնակից հանդիսանալով՝ ազատութեան պաշտպաններուն յաղթանակը քանի մը տարի ուշացուցին, իսկ 1939ի պատերազմի ընթացքին՝ անոնք ընդ – դրկեցին կեղծ չէզոքութեան գիրք մը որ գերման նացիականութեան միայն նպաստաւոր էր:

«Անկէց զատ, կարելի չէ որ մոռցուած ըլլայ այն աննախընթաց զոհաբերութիւնը զոր մեր ժողովուրդը կրեց 1914ի պատերազմի ընթացքին(մեռոնցմէ մէկուկէս միլիոն հոգի, մեծ մասամբ տարուոք մարդիկ, երախաներ ու կիներ, Թուրքերուն ձեռքով վայրօրէն խողխողուած եւ Օսմանեան կայսրութեան հայ համայնքինհանրային ու անհատական գոյքերուն մեծ մասը Թուրք կառավարութեան կողմէ գրաւուած):

« Պատուհասումը հրէշային Թուրք ղեկավարներուն որ յղացան ու գործադրեցին այդ հակամարդկային անլուր եղեռնը, պատուհասում որ որոշուած եւ հանդիսաւորապէս ծանուցուած էր, որ եւ է չափով չիրականացաւ, եւ խոստումները որ հայ ազգին շռայլուած էին՝ Թուրքերէն գրաւուած ու նահատակուած Հայաստանի նահանգներ ազատագրելու մասին, չկատարուեցան:

ՈՎ ՊԻՏԻ ԿԱԶՄԷ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

25 առ 100 յաւելումը եւ ուրիշ հոգեր

Երեք յաղթական հոսանքները կը շարունակեն իրենց խորհրդակցութիւնները, նոր կառավարութեան կազմութեան համար: Ժողովրդական Շարժումին (M. R. P.) *գործադիր մարմինը ղեկոյց մը հրատարակեց, որով կը յայտարարէ թէ պատրաստ է ստանձնելու իշխանութեան պատասխանատուութիւնը: Ղեկոյցը կ'ըսէ.— «Հաւատարիմ Դիմադրական ճակատին որմէ ծնաւ, Ժողովրդական Հանրապետական Շարժումը միութեան կոչ կ'ուղղէ բոլոր հանրապետականներուն,— 1. Երկրին տալու համար, ամենակարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ, Սահմանադրութիւն մը որ կարենայ վաւերացուիլ քաղաքացիներու ստուար մեծամասնութեան կողմէ.— 2. Կազմակերպելու համար կառավարութեան գործունէութիւնը համաձայն անմիջական եւ ստիպողական խնդիրներու որոնցմէ կախում ունին տնտեսական վերածնութիւնը եւ Ֆրանսական բոյներու ամենօրեայ կեանքը:— 3. Երաշխաւորելու համար, աշխատելով խաղաղութեան կազմակերպումին, Ֆրանսական անկախութիւնը եւ ապահովութիւնը: Այս տրամադրութեամբ, Ժ. Հ. Շարժումը ճշգրիտ ծրագիր մը պիտի ներկայացնէ միւս քաղաքական կուսակցութեանց որ պատրաստ են բաժնելու իշխանութեան պատասխանատուութիւնը, միացնելու համար բոլոր Ֆրանսացիներու ճիգերը ի սպաս ազգային վերելքին »:*

Թերթերը կը գրեն թէ դժուարութիւնները հարթուած են եւ Ժ. Հ. Շարժումն ալ սկզբունքով համաձայն է օրավարձերու եւ թոշակներու յաւելման, որուն վրայ կը պնդեն Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը եւ համայնավարները (25 առ հարիւր): Այս առթիւ դիտել կուտան թէ ընկերվարականները եւ իրենց ելմտական նախարարը, Պ. Անտրէ Ֆիլիփ համաձայն չեն որ յաւելումներ 12ուկէս առ հարիւրէն աւելի ըլլան, որովհետեւ եթէ ընդունին 25 առ հարիւրը, արտադրութեան եւ արտածման գիները պիտի աւելնան, ջլատելով Ֆրանսայի հնգամեայ ծրագիրը:

Պ. Ֆրանսիսք Կէյ, Ժ. Հ. Շարժումին վարիչը, 45 վայրկեանի տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Լէոն Պլումի հետ: Կ'ըսուի թէ . ընկերվարական առաջնորդը, որ յաջողցուցած էր ամերիկեան փոխառութիւնը, նոյնպէս մտահոգութիւն յայտնած է հետեւանքներու մասին, եթէ յաւելումները չափաւոր չըլլան: Ընկերվարական կուսակցութեան գործադիր կոմիտէն արտակարգ ժողով մը սարքած է այսօր եւ վաղը, քննելու համար ընդհանուր կացութիւնը եւ յաւելումներու խնդիրը:

Վարչապետի խնդիրը անորոշութեան մատնուած է: Հ. Ժ. Շարժումը կը նախընտրէ որ ընկերվարականներն ստանձնեն այդ պաշտօնը, իրեն վերապահելով Ազգ. Ժողովին նախագահութիւնը:

ՅԱՒԵԼՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ ԵՒ ՖՐԱՆՔԸ

Օրավարձերու յաւելման պահանջին առթիւ, Ֆրանքի խնդիրն ալ կը զբաղեցնէ միտքերը: Կարգ մը մասնագէտներ կը կարծեն թէ 25 առ հարիւր յաւելման բացը կրնայ գոցուիլ մեծ ճիգով մը, առանց տեղի տալու նոր թղթադրամներու զեղխ վայր անման: Իսկ ուրիշներ շատ յոռետես են եւ դիտել կուտան թէ այդ յաւելումով պիտի խորտակուին այն պատուարները որ կը պաշտպանէին

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

«Այսօր ուրիշ բան չենք ուզեր բայց եթէ այդ խոստումներուն գէթ մասնական իրականացումը՝ ազատագրումովը Թրքական Հայաստանի այն շրջաններուն զոր 1920ին նախագահ Ուիլսըն սահմանագծեց եւ անոնց կցումով չափազանց անձուկ հողամասին Խորհրդային Հայաստանի, որ ներկայ ժամուն միակ երաշխիքն է մեր հինաւուրց ազգին եւ մեր տոհմային գեղեցիկ եւ ինքնադրոշմ մշակոյթին գոյութեանն ու ապագային, ինչ որ նաեւ կարելի պիտի դարձնէր հայրենիք ներգաղթը մեծ մասի մը այն միլիոնէն աւելի Հայերուն որոնք 1915—22ի աղէտին ճողոպրելով զանազան երկիրներ ապաստանած են եւ որոնք կը ցանկան երթալ ապրիլ ու աշխատիլ իրենց նախահայրերուն նուիրական հողին վրայ:

«Մեզի զլանալ այս զուտ արդարութեան արարքը, այն պատրուակով թէ այսօր Հայերէ բոլորովին թափուր են վաղնջական Հայաստանի այն շրջանները որոնք դարերով մեր ժողովուրդի քրտինքով եւ արիւնով թաթախուած են եւ ուր կը գտնուին հայ սրբավայրեր ինչպէս Արարատ լեռը, մեր հին մայրաքաղաք Անիի աւերակները, Կարսի, Վանի, Աղթամարի, Մուշի եկեղեցիները եւ դեռ ուրիշ այնքան ապացոյցներ այդ շրջաններու հայկական նկարագրին,— վարձատրել է ջարդարար բռնապետութիւնը որ վիթխարի ոճիրով մը մարդկային սեռն անպատուեց: Կը յուսանք որ ոճիրին այդ պաշտօնական խրախուսումը պիտի խնայուի մարդկութեան »:— Ի դիմաց Թրքահայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբի, նախագահ՝ ԶՕՊԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Հ. Յ. Դ.
Պարծանք հայութեան

56 տարեկան է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, պարծա՛նք հայութեան։

Ուրիշներ, երբ կը խօսին այս կուսակցութեան մասին, կը ներկայացնեն մեր ազգային կեանքը 90ական թուականներուն՝ ուզելով բացատրել այն պատճառները, որոնք ծնունդ տուին մարտական այս մեծ կուսակցութեան,— Հայ Յեղափոխականներու Դաշնակցութեան, պարծա՛նք հայութեան։

Կ'ընդունիմ, որ փառաւոր հիմնադիրներուն կամքն ու հանճարը մեծապէս սատարեցին այս կուսակցութեան դիւցազնական խոյանքին, կ'ընդունիմ, որ զէնքի փառքը նպաստեց անոր հմայքը տարածելու սերունդներու հոգիներէն ներս, կ'ընդունիմ, որ մեր ազգային տառապանքը ուժ տուաւ անոր աճման, եւ վերջապէս կ'ընդունիմ, որ տաղանդաւոր երիտասարդներ բովանդակութիւն եւ իտէալ դրին պատմական շարժումի մը պէս մեծցող այդ ալիքին մէջ։ Բայց եւ կ'ուզեմ որ բացատրուի թէ ի՛նչ է արարչական ոգին, որով յաւիտենական կը մնայ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, պարծա՛նք հայութեան։

Ուստի, Քրիստափորի մահուան քառասնամեակին առթիւ, իբրեւ մեծարանքի լաւագոյն ցոյց կամ արտայայտութիւն, թոյլ տուէք այն երիտասարդ Դաշնակցականին, որ կը խօսի այս բեմէն, Քրիստափորի նայուածքին տակ, պարզել թէ ի՛նչ է էութիւնը այս մեծ կուսակցութեան, եւ ո՛ւր է գաղտնիքը անոր անխորտակելի ուժին։ Ահա թէ ինչո՛ւ, առանց նոյնիսկ պահ մը կանգ առնելու 90ական թուականներուն վրայ, կը մտնեմ Հայոց Դ. եւ Ե. դարերու պատմութեանց ներս։

Վտանգի մէջ էր Հայոց աշխարհը,— երկու մեծ աշխարհակալներ կանգներ էին սահմաններուն վրայ, մին կը բերէր մազդէականութեան կարմիր հուրը, միւսը՝ քրիստոնէութեան սպիտակ թոյնը։ Սուրը չէր որ պիտի կրնար պաշտպանել մեզ, ոչ ալ աստուածները։ Հայկական արծիւն էր, որ յանկարծ երեւցաւ Հայաստանեայց աշխարհի երկնակամարին վրայ, սաւառնեցաւ, ճախրեց ու թեւածեց Սիւնիքէն Սպեր, Բզնունեաց ծովէն մինչեւ Գաւառը Տաշիր,— չէ՞ որ հայկական աւանդութիւն մը կը պատմէ թէ արծիւ մը կը բարձրանար, թեւերը կը տարածէր՝ որպէսզի թեւերովը շուք ըլլէր Արծրունի մանուկին վրայ, լեռներուն մէջ կորսուած, ամէն անգամ որ հրայրեաց արեւը իր շողերը կը թափէր. ու նոյն արծիւը, դարձեալ, կը բարձրանար, թեւերը կը տարածէր՝ որպէսզի թեւերովը պահպանէր քնացող մանուկ Արծրունին, ամէն անգամ որ անձրեւ կուգար։ Որպէսզի մանուկը ո՛չ այրի արեւէն, ո՛չ ալ թրջուի անձրեւէն. «Մանկան նիրհելոյ անձրեւ եւ արեւ հակառակեալ, եւ հովանի թռչնոյ պատանւոյն թալկացելոյ»։

Այս աւանդութիւնը պատմական իմաստ ունի, հասկցողին համար շատ հասկնալի, այնպէս չէ՞, մեծդ Խորենացի։ Հայոց ժողովուրդն է, որ լեռներուն մէջ անպաշտպան ձգուած, տարերային երկու թշնամի ուժերու սպառնալիքին նման՝ երկու հզօր աշխարհակալութեանց աքցանին մէջ սեղմուած, փճացումէ կ'ազատի շնորհիւ միայն արծուին, թեւածող ու սաւառնող ոգիին,— հայկական հանճարին։

Արդարեւ հայկական հանճարն է դարձեալ, որ կը պաշտպանէ մեզ մազդէականութեան ու քրիստոնէութեան թշնամութեանց դէմ՝ ստեղծելով գիր ու գրականութիւն, ինքնատիպ մշակոյթ։ Եւ ի՛նչ սքանչելի, ի՛նչ հոյակապ կռիւ, Աստուա՛ծ իմ, մե՛ր ժողովուրդն է որ կրցեր է ցոյց տալ ա՛յդքան աննման, ա՛յդքան հրաշափառ ճակատամարտ,— Հայոց ժողովո՛ւրդն է, որ կը կռուի, կը մարտնչի, կը գօտեմարտի, կը պայքարի քրիստոնէութեան դէմ, կը դրկէ զայն, կը սեղմէ կուրծքին, կը խածնէ, կը համբուրէ, դարձեալ կը խածնէ, կը յօշոտէ, կ'ուտէ եւ կը սպառէ որ մարսէ։ Քրիստոնէութիւնը, այդ թշնամին, այսպէս է որ կը հայանայ հայութեան հոգիին մէջ եւ մեր արեան մէջ։

Ժողովուրդները ծանօթ են այս երեւոյթին,— բազմաթիւ տունկեր կան դաշտերու մէջ, վնասակար եւ թունաւոր բոյսեր, բայց գիւղացին գիտէ զանոնք անվնաս դարձնելու ձեւը, կը խաշէ եւ ջուրը կը թափէ, մինչեւ որ անվնաս դառնայ։

Հայ ժողովուրդը եւս խաշեց օտար եւ թշնամի քրիստոնէութիւնը, զոր աշխարհակալները մեր դռները ղրկած էին՝ տկարացնելու համար մեր [illegible] եւ խորտակելու համար մեր հոգեկան անկախութիւնը։ Խաշեց եւ անվնաս դարձուց այդ քրիստոնէութիւնը,— առանց թոյլ տալու որ քրիստոնէութիւնը ձուլէ մեզ, մենք ձուլեցինք քրիստոնէութիւնը։

Մեր մշակութային ուժն էր, հայկական հանճարը, որ կատարեց այդ հրաշքը։ Եւ արդէն ո՛ւր է մեր ուժը մեր պատմութեան մէջ,— հայկական հանճարն է որ պաշտպանած է մեզ բոլոր վտանգներուն դէմ։

Ահաւասիկ մեր պատմութեան այդ գաղտնիքն է, որ ուսած, ուսումնասիրած եւ իւրացուցած է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, պարծանք հայութեան։

Ի՞նչպէս կը տոկայ այս մեծ կուսակցութիւնը բոլոր փորձութեանց եւ աղէտներուն դէմ,— պատասխանը պարզ է։ Շնորհիւ մեր Պատմութեան աւանդած մեծ իմաստութեան,— ուժն ունենալ թշնամին ճանչնալու, առնելու համար անկէ ինչ որ կարելի է հայացնել։

Այսպէս Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, պարծա՛նք հայութեան, առանց երբեք թունաւորուելու՝ իւրացուց եւ մարսեց այն բոլոր ընկերային վարդապետութիւնները, ազգային գաղափարները, համամարդկային իտէալները, որոնք մթնոլորտ կը շինէին կամ ապականութիւններ կը կատարէին տկար ժողովուրդներու հոգիներէն ներս։

Շնորհիւ այդ պատմական, այդ ցեղային ընդունակութեան, մարսեցինք եւ անվնաս դարձուցինք ազգայնականութիւնը, ընկերվարութիւնը, համայնավարութիւնը։ Եւ անվնաս պիտի դարձնենք տակաւին գալիք ու բանաձեւուելիք ուրիշ բազմաթիւ վարդապետութիւններ։ Վասնզի անհունօրէն օժտուած է մեր ժողովուրդը,— համայնավարական սկզբունքներ կան, որոնք տակաւին նոր կը բանաձեւուին եւրոպացի ծանօթ ընկերաբաններու կողմէ, մինչ մեր ժողովուրդը լուծած էր այդ հարցերը եւ կը գործադրէր՝ երբ տակաւին կաթ կը ծծէին Կարլ Մարքսն ու Լէնինը։ Մեզի ծանօթ էին հաւաքական տնտեսութեան եւ համայնական սեփականութեան բազմաթիւ փորձեր, խաղն ու մէճին՝ օրինակ, զորս մեր գիւղացիները իրե՛նք կը ծրագրէին եւ իրե՛նք կը գործադրէին եւ այս՝ տարիներ ու տարիներ առաջ, երբ մեր յառաջապա՛հ համայնավարները այբը կը շփոթէին գոմէշին սանտրին հետ(*)։

(Մնացեալը յաջորդով) Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Լէօ երկար աշխատութիւն մը ունի, որ հրատարակուած է Երեւանի պարբերականներուն մէջ, ուր կ'ուսումնասիրէ համայնավարութեան «սկզբնականփորձերը մեր պատմութեան մէջ», բայց «կրօնական համայնավարութեան» երեւոյթին տակ (Թոնդրակեցիները)։ Կ'արժէ այդ փորձերը փնտռել մեր փոքլորին մէջ։ Ուրիշ ազգեր ունին նման ուսումնասիրութիւններ, որոնցմէ ինծի ծանօթ է գիրք մըն ալ, որ կ'աշխատի ներկայացնել համայնավարութեան ձեւերը նոյնիսկ կենդանիներու մօտ։

Եր. Տէր-Անդրէասեան (Յուշեր)

Բ.

Հանգուցեալը պէտք էր «տեսնել» եւ «լսել» իր դասախօսութիւններու ընթացքին։ Չակերտներու մէջ առի տեսնել եւ լսել բառերը, որովհետեւ, մարդ որքան ալ բարեկամեցողութիւն եւ վառ երեւակայութիւն ունենայ, չի կրնար այդ ապրումը զգալ։ Զայն պէտք էր լսել մանաւանդ, երբ կը խօսէր իր սիրած նիւթին, հայ լեզուի ու գրականութեան մասին։

ԶՈՄ-ի տղոցս բարեկամ, ոչ մէկ առեն մերժեց մեզ։ Այն իրիկունը երբ դասախօսը ինքն էր, Գլորիա ճաշարանի վերնայարկը նեղ կուգար, ու մեր մշտաժպիտ Բարգէնը շարժանկարի գործիքը դուրս հանելու հոգէն կ'ազատուէր։ (Դասախօսութիւնները հաճելի եւ բազմամարդ դարձնելու համար այս ձեւը գտեր էինք)։ Շարլօն, Նափոլէոնը կը մնային իրենց տուփերուն մէջ։

Ժամանակէն առաջ սրահը լեցուած՝ կը սպասէինք դասախօսին, որուն համար ժամադրութիւն յարգելը մեծ առաքինութիւն մը պէտք էր ըլլար։ Ներս կը մտնէր հինգ վայրկեան կանուխ, քան թէ հինգ վայրկեան ուշ։

Ըսի որ բամբ ձայն մը ունէր, սակայն, ընդհանրապէս կը սկսէր հանդարտօրէն։ Տասը վայրկեան չանցած, արդէն կերպարանափոխուած կ'ըլլար։ Մեր դիմացը կեցողը այլեւս եօթանասուն տարուան ծերունի մը չէր, այլ, առաւելն յիսուն տարուան, իր կատարեալ հասունութեան եւ ուժին մէջ։ (Մինչեւ զաւկին կորուստը, անկէ աւելի տարիք ցոյց չէր տար)։ Կը խօսէր առանց շունչ առնելու, ձեռքի արագ շարժումներով, աչքերը բոցավառ։ Մեր Գողթան Երգիչներու գեղեցիկ բացատրութեամբ, «հերքն ընդ գլխին՝ հուր կըտորին»։ Կը վախնամ գրաբար մէջբերումէն, թերեւս յօդ մը պակաս կամ աւելի դրի եւ շուքերու աշխարհէն զիս կը դիտէ, բայց այս հոյակապ նախադասութիւնը որքա՛ն կը վայլէր իրեն։

Կ'առնէ բառ մը։ Նախ, այդ բառին ծագումը, արմատը, ածանցման ձեւերը։ Ա՛ռ նուազն տասը հատ հոմանիշ, անոնց երանգները, ո՞ւր պէտք է գործածել այսինչ կամ այնինչ հոմանիշը։ Նմոյշներ հին եւ նոր գրականութեան մէջ գործածուած ձեւերէն։ Չի գոհանար այդքանով։ Օրինակներ օտար լեզուներէ։ Այդ բառին անգլերէնը, լատիներէնը, ֆրանսերէնը, գերմաներէնը, իրարու հետ ունեցած նմանութիւնները։ Տակաւին այս ալ բաւական չէ։ Բառը պատճառ կ'ըլլայ նախադասութիւն մը կամ կտոր մը յիշելու, ու ահա այդ կտորին իմաստասիրական միտքը, գրական ո՛ր ճիւղին պատկանիլը։ Լարուած է այլեւս։ Կ'առնէ նախադասութիւնը եւ կը սկսի լուծելու գործողութեան։ Ահաւասիկ ենթական, բայն ու մակբայը։ Պէտք է մանրամասնել տակաւին։ Հասարակ անուն, եզակի, տրական հոլով, բնութեան խնդիր այսինչ բային, կամ ներգործական բայ, առաջին լծորդութիւն, աներեւոյթ եւն.։ «Աներեւոյթ» բառն ու յանկարծ միտքը ինկաւ, թէ ինչպէս պէտք է լուծել բային աներեւոյթը, ցոյց տալով անոր պաշտօնը նախադասութեան մէջ։ Կեցէք, ե՞րբ սեռի խնդիրը անուն է կամ դերանուն։ Ե՞րբ բնութեան խնդիրը կ'ըլլայ հարցական, տրական, բացառական կամ գործիական։ Բոլոր օրինակներէն վերջինը անպայման պիտի ըլլայ հայկական լեզուին ճկունութիւնը, գեղեցկութիւնը, գերակայութիւն ցոյց տուող օրինակ մը։

Դասախօս չէ այլեւս, այլ վիրաբոյժ, ի՜նչ կ'ըսեմ՝ աճպարար։ Կը քակէ բառը մինչեւ յօդն ու մանկը։ Կը մերկայնէ, կը մանրէ։ Կը բանէ զգուշութեամբ, տակն ու վրան, չորս կողմը ցոյց կուտայ. յետոյ կը կազմէ այնքան արագութեամբ եւ հեշտութեամբ, որ կ'ամչնաս թէ ինչպէս տարիներով գլուխ պայթեցուցած ես եւ չես հասկցած այսքան պարզ բաները։

Հայ լեզուին անսպառ, ճոխ, ադամանդակուռ գանձարանը բացուած է։ Խանդավառութեան հոսանուտը իր մարմինէն կը փոխանցուի ունկնդիրներուն եւ շատերը կը մոռնան յաջորդ առտու կանուխ գործի երթալու պարագան։ Կամացուկ մը ուրիշներու կռնակը սահելով քնացող ընկերները անկողինէն ելածի չափ թարմ են։

Ամէն գնով իրենց աչքերը բաց պահելու համար, գաղտագողի, մատին ծայրով իրենց կոպերը թուքով թրջողները, այս երեկոյ ազատուած են այդ ճիգէն, եւ երբ դասախօսը, աչքերը մխրճած մէկուն աչքերուն՝ կը հարցնէ.— «այնպէս չէ՞», հարցաքննուողը բաց աչքերով քնացած չէ, հետեւած է ըսածին, գիտէ թէ ինչի մասին է խօսքը։

Հոս է արդէն դասախօսի մը արժէքը։ Հաճելի դարձնել անհրապոյր նիւթ մը։

Ըստ իս, տրամաբանելու, վերլուծելու տեսակէտէն, քերականութիւնը շատ կը նմանի չափագիտութեան եւ անոր չափ դժուար եթէ ոչ աւելի, որովհետեւ միւսէն նուազ հետաքրքրական։ Վարժարանին մէջ, քերականութիւնը դաս չէր մեզի համար, այլ մղձաւանջ։ Հիմա կը մտածեմ, եթէ ուսուցուէր Երուանդ Տէր-Անդրէասեանի կողմ, հաւանական է մեր կարծիքը փոխուէր։

Բայց, դասախօսելու իւրայատուկ ձեւով չէր բացատրուիր միայն իր գտած յաջողութիւնը։ Անվիճելիօրէն, ան ունէր կախարդական բան մը, բնատուր, բնածին։ Բացատրեցէք ինչպէս կ'ուզէք։ Մարդիկ կան, որ կը ծնին նկարիչ, երաժիշտ, հաշուագէտ եւ առանց ճիգի դուրս կ'ելլեն սովորականէն, միջակէն։ Գիտութիւնը օր մը պիտի հաստատէ թերեւս, որ, որոշ մարմիններ կը ճառագայթեն եւ կ'ազդեն միւսներուն վրայ։ Մեծ մարդոց գտած յաջողութիւնը, այս ձեւով միայն հասկնալի կը դառնայ։ Երուանդ Տէր-Անդրէասեան ծնած էր ուսուցիչ եւ մանաւանդ դասախօս։

Թոյլ տուէք, վերջին յօդուածով մը, ես ալ կարծիքս յայտնեմ իր լեզուի եւ միւս առաքինութիւններուն մասին։

ՀՐԱՆՏ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

ՀԻՄԱ Ո՞ՒՐ ԵՆ...

Ո՛վ, հայրենիք, դրախտագեղ իմ Հայաստան,
Ազատութեան դու մեր դրօշ արիւնազանգ,
Լեռների պէս քո ակնակուռ եւ շանթաձիգ՝
Կարծր է կամքը ազատատենչ ժողովրդին։

Դու տեսել ես հրդեհները ընդվզումի
Եւ գիշերներ գեթսեմանեան— հազար ու մի,
Ողջակիզում, աւեր, արիւն եւ կոտորած —
Քանի՜ — քանի հերոսամարտ բոցավառած։

Հիմա ո՞ւր են՝ Վանդ ալեծուփ, Տարօ՛ն, Սասո՛ւն,
Զէյթո՛ւնն ըմբոստ, Վասպուրական արծուաբոյն,
Խորշա՞կն անցաւ անդաստանից քո ծաղկապատ,
Ո՞վ կործանեց այնքան չքնաղ շէն ու ապատ։

Ծաղիկ ու խոտ հրոյ ճարակ, ծիլ չմնաց,
Մոխրացել են բարունակներդ այգի ոսկեվազ,
Ե՞րբ վառեցան քո կալերի դէզերն յուռթի,
Ո՞ւր հալածուեց շինականդ, մշակն արտի...

Դեռ ծխում են քաղաքներդ քո հոյաշէն,
Ու թեւածում տարիների կորած կանչեր
Քո երկնքում — մահն է շրջում խաւարակուռ՝
Արիւն շնչում դաշտեր, ձորեր յաւէտ թափուր։

... Պիտ սթափի՞ն որդիք քո, ելնե՞ն պիտի
Ոսոխի դէմ վրէժխնդիր գօտեմարտի ...
Իմ հայրենիք, երգ ու լացի մայր Հայաստա՛ն,
Արիւնոտուած դու մեր դրօ՛շ յաւերժական։

ԳՈՐԵԱՆ

ՅՈՒՍԱԲԵՐ, գրական, գեղարուեստական եւ գիտական ամսագիր, Բ. տարի Թիւ 10(7Մայիս)։
Հասցէ.— Houssaper, B. B. 868, Le Caire (Egypte):

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Երեւանի Մատենադարանը

(Քաղուած Երեւանի թերթերէն)

Աշխարհի վրայ եղած հայկական ձեռագիրներու բոլոր մատենադարաններու ամենամեծը Երեւանի պետական Մատենադարանն է: Անտեղ պահուած են 10.000 հայերէն ձեռագիրներ: Հայկական ձեռագիրներու Մատենադարանը մշակութային մեծ արժէք կը ներկայացնէ ոչ միայն ձեռագիրներու քանակով, այլեւ բազմազանութեամբ:

Մատենադարանին մէջ պահուած ձեռագիրներու ամէնէն հինը մագաղաթի վրայ գրուած Աւետարան մըն է որ գրուած է Վանանդի մէջ 887 Թուականին: Թուղթի վրայ գրուած ամէնէն հին ձեռագիրը կը վերաբերի 972 Թուականին: Ան գիտական եւ փիլիսոփայական նիւթերու ժողովածոյ մըն է: Նշանակելին այն է որ Թուղթի վրայ գրուած այդ ձեռագիրը Եւրոպայի մէջ ալ ամէնէն հինն է: Բացի հայկական հնագոյն ձեռագիրներէն, Մատենադարանին մէջ պահուած են հայ մանրանկարչութեան հարուստ օրինակներ: Մեծ արժէք կը ներկայացնեն հայ մանրանկարիչներու եւ յատկապէս Կիլիկեցի տաղանդաւոր մանրանկարիչ Թորոս Ռոսլինի գործերը որոնք 13րդ դարէն մնացած են: —

Երեւանի Մատենադարանը մեծ հռչակ ունի ամբողջ աշխարհի մէջ: Զանազան ժամանակներ մատենադարան այցելած են արտասահմանէն նշանաւոր գրողներ, պետական ու հանրային գործիչներ եւ գիտնականներ որոնք չափազանց բարձր գնահատած են համաշխարհային մշակութային արժէք ներկայացնող մեր մատենադարանը: Ֆրանսացի գրագէտ եւ մեծ հայրենասէր Հանրի Պարպիւս 1927ին այցելելով մատենադարան, արձանագրութեան գիրքին մէջ գրած է,—«Ես երջանիկ եմ եւ կը զգամ որ հրաշալի ձեռագիրներու գրադարանը դիտելէ վերջ իմ միտքս հարստացած է»:

Մշակութային մեծ արժէքներ կը ներկայացնեն մատենադարանի մէջ եղած հին ձեռագիր-թարգմանութիւնները: Օրինակ, 5րդ դարու առաջին կէսին Հայերը թարգմանած են Եզովբոս Կեսարացիի «Ժամանակագրութիւնը»:

Այս աշխատութեան բնագիրը կորսուած է եւ մնացած է միայն հայկական թարգմանութիւնը: Ցետագային գիրքը հայերէն ձեռագիրէն թարգմանուած է լատիներէնի: Առաջին դարու յոյն փիլիսոփայ Փիլոն Եբրայեցիի աշխատութիւններու մեծ մասը պահպանուած է միայն հայերէն թարգմանութեամբ: Միայն հայերէն թարգմանութեամբ պահպանուած է նաեւ 3րդ դարու (Ք. Ա.) հեղինակ Զենոն Ստոյիկի աշխատութիւնը:

Ձեռագիրներէն զատ գիտական մեծ արժէք կը ներկայացնէ Մատենադարանին արխիւներու բաժինը, որ ունի հետեւեալ մասերը.— Կաթողիկոսական դիւան, Էջմիածնի Սինոդ, անուանի հայազգիներու անձնական դիւանները, նշանաւոր գրողներու դիւաններէն նիւթեր: Փաստաթուղթեր կան 1475 Թուականէն, որոնք կը վերաբերին հողային յարաբերութեանց պարզաբանութեան, տնտեսական մեծ հարցերու, դպրոցական, դատական փաստաթուղթեր, պարսկական Շահերուֆերմաններ (հրովարտակ), կալուածագիրներ, կոնդակներ եւայլն:

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

«Սով. Հայաստան» կը գրէ Թէ վերջին տարիները մեծ աշխատանքներ կը կատարուին Երեւանի պետական Մատենադարանին մէջ: Հայաստանէն, Մոսկուայէն, Լէնինկրատէն, Վրաստանէն եւ Ատրպէջանէն շատ մը յայտնի գիտնականներ գրած են բազմաթիւ մեծարժէք աշխատութիւններ, օգտուելով Մատենադարանին հարուստ նիւթերէն:

Ահա երկրորդ տարին է որ Գիտութեանց Ակադեմիային Գրականութեան Կաճառէն գիտնականներու խումբ մը կը զբաղի ձեռագիրներու ուսումնասիրութեամբ: Այս խմբակը հնագոյն ձեռագիրներէ կը հանէ նմոյշներ միջնադարեան արձակ գրականութեան, որոնցմով այնքան հարուստ է Մատենադարանը: Նիւթերը հաւաքելէ վերջ խմբակը (բրիգադա) պիտի խմբագրէ եւ հրատարակէ ժողովածու մը, «Հայ Միջնադարեան արձակ գրականութիւնը»:

Երկար ատենէ ի վեր Մատենադարանին մէջ քննական աշխատանքներ կը կատարէ բանասէր Ե. Տէր Մինասեան, Եղիշէի Վարդանանց պատմութեան ակադեմական բնագիրը կազմելու համար: Այս պատմութիւնը պիտի ըլլայ լիակատար, պարունակելով Վարդանանց պատմութեան բոլոր ձեռագիրները: —

Ուրիշ գիտնական մը, Պրոֆ. Աբգար Յովհաննիսեան Մատենադարանի ձեռագիրներու եւ ուրիշ նիւթերու հիման վրայ գրած է պատմական ուսումնասիրութիւն մը, «Յովսէփ Էմին»: Այժմ ձեռնարկած է նոր աշխատութեան մը, «Հայ ազատագրական Շարժումների պատմութիւնը նոր դարերում», օգտուելով Մատենադարանի դիւանաթուղթերէն:

Ձեռագիրներուն մէջ անսպառ նիւթեր հայ բժշկական գիտութեան մասին: Այդ նիւթերով կը զբաղի Ակադեմային խնկական անդամներէն Լ. Յովհաննիսեան:

Դարձեալ Մատենադարանին ձեռագիրներէն օգտուելով գիտական կարեւոր աշխատութիւններ կատարած է պրոֆ. Աշոտ Աբրահամեան, որ այժմ ուսումնասիրութիւն մը կը գրէ ԺԲ. դարու հեղինակ Յովհ. Սարկաւագի մասին: Այս վերջինը (Սարկաւագ) մեծ համարում կը վայելէ հայագիտութեան մէջ: Իր անունին կապուած է Հայկական տոմարը անշարժ դարձնելը: Պրոֆ. Աբրահամեան Մատենադարանի ձեռագիրներուն մէջ գտած է Սարկաւագին տոմարական աշխատութիւնները, փիլիսոփայական երկ մը, Թուաբանական գործ մը եւ ուրիշ բազմաթիւ աշխատութիւնները, որոնք բացառիկ արժէք ունին, նոյնիսկ համաշխարհային գիտութեան տեսակէտով:

Մատենադարանի նոր շէնքին կառուցումով մեծ հեռանկարներ կը բացուին հայկական հնագոյն ձեռագիրներու գիտական ուսումնասիրութեան համար:

ԱՆԹԵԼԻ ՑԱՆՑԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 7ին ամբողջ Խ. Միութեան մէջ տօնուեցաւ անթելի (ռատիօ) Օրը: Այդ առթիւ փառաբանուեցաւ ռուս նշանաւոր գիտնական Ա. Ս. Պոպօվը՝ որուն գործիքը առաջին անգամ ցուցադրուած է 1895 Մայիս 7ին:

Խ. Միութեան մէջ անթելով հաղորդումները կը կատարուին 70 լեզուներով, այնպէս որ ամէն աշխատաւոր ռատիօն կը լսէ իր մայրենի լեզուով:

Ռատիօն աննախընթաց կերպով զարգացաւ Հայաստանի մէջ: Այժմ անթելի ցանցեր կան հանրապետութեան բոլոր մասերուն մէջ: Վերջերս հաստատուած է աւելի հզօր կարճ ալիքի կայան մը որուն շնորհիւ ամենօրեայ զեկոյցները կը լսուին ինչպէս Խ. Միութեան մէջ, նոյնպէս հայրենիքի սահմաններէն դուրս:

Հայաստանի մէջ ռատիօն գործել սկսած է 1927ին, հետզհետէ զարգանալով մինչեւ 1937: Այժմ ունի կազմակերպուած խմբագրական կազմ, երաժշտական խումբ, երգեցիկ խումբ, ժողովրդական գործիքներու խումբ, դաշնակի եռեակ (տրիօ), տասնէ աւելի երգիչ եւ երգչուհիներ են.: Պարբերաբար կը կազմակերպէ երգահանդէսներ եւ նուագահանդէսներ:

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

Կիրակի կէս օրէ ետքը Փարիզ, Աթենական ճաշարանին մէջ տրուեցաւ Թէյասեղան մը, Կիլիկիոյ Հայր. Միութեան վերակազմութեան առթիւ: Սրահը ամբողջովին լեցուած էր, այնքան որ հարկ եղաւ բանալ ճաշարանին կից սրահն ալ, ուր տեղաւորուեցան երիտասարդ Կիլիկեցիները եւ հայկական երգեր երգեցին, մինչ ասդին մեծ սրահին մէջ մեծերը կը ճառէին:

Բացման քանի մը խօսք ըսաւ Պ. Գրիգոր Թէլլալեան, որ պարզեց Կիլիկիոյ պատմութիւնը, արժէքը եւ հայ ժողովուրդին իրաւունքները: Յետոյ ամբողջ սրահը Թնդաց «Ցանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիա» երգով: Շարք մը բաժակաճառերէ վերջ Միութեան հիմնադիրը պատմեց իրենց առաջադրութիւնները.— «Մեր պատմութեան մէջ՝ ամէնէն քիչ կամ դէշ ճանչցուած հողամասն է Կիլիկիան, անհրաժեշտ է ուսումնասիրել եւ խորապէս ճանչնալ — ճանչցնել այդ աշխարհը, որ մեծ դեր կատարած է մեր Պատմութեան մէջ: Կիլիկիոյ Հայր. Միութեան գործը պիտի ըլլայ քրքրել հայկական այդ աշխարհին աւանդութիւնները, սովորութիւնները եւ հրատարակել»:

Օր. Իրիս Պիւլպիւլեան տաղանդով երգեց շարք մը հայերէն, ֆրանսերէն եւ սպաներէն երգեր՝ խանդավառելով ներկաները: Պ. Ունճեան երգեց եւ արտասանեց Կիլիկեան երգեր եւ ասացուածքներ: Պ. Մէշէֆէճեան եւս երգեց հայրենաբաղձիկ երգ մը, իսկ Օր. Կիւլպէնկեան պարեց սպանական սքանչելի պարեր:

Յետոյ աճուրդի դրուեցաւ նկար մը, զոր նուիրած էր նկարիչ-բանաստեղծ Պ. Բիւզանդ Թոփալեան,— կէս ժամուան մէջ աճուրդը բարձրացաւ 101 հազար ֆրանքի եւ նկարը շահեցաւ Պ. Գաքըճեան, որ աճուրդի մենամարտ մը կատարած էր Պ. Նալպանտեանի եւ Տէր-Պալեանի հետ:

Թէյի, քոնեակի եւ անուշեղէնի սպասարկութենէ մը ետքը, ժամը 7ին ցրուեցան հայրենակիցները: Բայց վարչութիւնը վար դրաւ մօտ 40 հոգի, «հիւրեր»,— մատուցականներ եւ սպաներ եւ դարձեալ սկսան երգերն ու ճառերը: Հազարապետ Ճէրեան, հարիւրապետ Փէլթէքեան եւ տեղակալ Ժէռար (Ֆրանսացի) պանծացուցին Հայուն մարտական ոգին,— այս վերջինը, Ֆրանսացին, յուզումով ըսաւ Թէ բազմաթիւ էին այն Հայերը որոնք Ֆրանսական բանակին մէջ այնպիսի քաջութիւններ կատարեցին, որ Հայուն ռազմական կարողութիւնն ու անձնազոհութիւնը առածի կարգ անցան մինչեւ Զօր. տը Կօլի ականջը հասնելով:

Ներկայ էին նաեւ Ադդէ քհնյ., Գասպարճեան քհնյ., Պ. Հապէշեան, հարիւրապետ Քօչունեան եւ ուրիշներ:

Ուշ գիշերին ներկաները բաժնուեցան երգելով «Ցանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիան»:— Ներկայ

Ընկեր Յ. Ամատունիի յուղարկաւորութիւնը

Ֆրէզնոյէն (Քալիֆորնիա) կը գրեն.—

Ընկեր Յ. Ամատունիի յանկարծական մահը անակնկալ մըն էր բոլորիս համար: Մահէն օր մը առաջ, Զատկի առթիւ եկած էր եկեղեցի եւ վերջն ալ «Ասպարէզ»ի սրահը՝ բարեմաղթութիւններ ընելու իր ծանօթներուն եւ ընկերներուն:

Այս այցելութենէն վերջ՝ կը վերադառնայ տուն, եւ կ՚ըսէ իր տիկնոջ որ լաւ չի զգար: Վիճակը երթալով կը ծանրանայ: Անմիջապէս կը կանչուին բժիշկներ, որոնց Թելադրանքով կը փոխադրուի հիւանդանոց: Բժիշկները կը դիմեն ամէն կարելի միջոցներու՝ փրկելու համար Ամատունիի կեանքը, բայց, աւա՜ղ, անողորմ մահը անոր կեանքին ալ վերջակէտը կը դնէ Ապրիլ 22ին, Գըրնէթ հիւանդանոցին մէջ, խոր սուգի մատնելով Տիկին Թագուհի Ամատունին, իր ազգական բարեկամները եւ բոլոր ընկերները՝ Արեւմուտքէն մինչեւ Արեւելք:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 26ին, Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ մէջ, ձեռամբ Յուսիկ քահանայ Նախնիքեանի եւ մասնակցութեամբ Գարեգին քահանայ Ցակոբեանի:

Կեանքիս մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը տեսնեմ այդչափ հայութիւն ի մի հաւաքուած: Հազարաւորներու բազմութիւն մը Ֆրէզնոյէն եւ իր շրջաններէն, հեռաւոր Լոս Անճէլըսէն եւ Սան Ֆրանչիսքոյէն լեցուած էին եկեղեցիին ընդարձակ սրահը, վերնայարկերը, միջանցքը եւ դուրս, փողոցը վերէն-վար: Անոնք եկեր էին իրենց վերջին յարգանքը տալու ընկեր Ամատունիին, որ 45 երկար տարիներ շարունակաբար եւ առանց դադարի աշխատեցաւ, աշխարհի մէկ ծայրէն մինչեւ միւս ծայրը Թափառեցաւ, օգտակար ըլլալու համար իր ժողովուրդի ազատագրական սլայքայի ճանապարհին կատարուելիք աշխատանքներուն:

Գարեգին քահանայ Ցակոբեան կարդաց ընկեր Ամատունիի կենսագրականը, ծնունդէն մինչեւ մահը: Յուզիչ դամբանական մը խօսեցաւ Յուսիկ քահանայ Նախնիքեան: Օրիորդ Միածան Զուգուրեան՝ օրկընի ընկերակցութեամբ օրիորդ Լուսի Սրապեանի, երգեց «Ի վերին Երուսաղէմը»: Եւ երբ բոլոր յուղարկաւորները արտասուքն իրենց աչքերուն կ՚անցնէին Ամատունիի դագաղին քովէն՝ անգամ մը եւս տեսնելու այդ անձնուէր ազգային գործիչին սառած դէմքը, Օրիորդ Միածան Զուգուրեան՝ օրկընի ընկերակցութեամբ Տիկին Սուզան Ղուկասեանի, երգեց «Ազնիւ ընկեր, մեռանում եմ» երգը:

Թէեւ կանխաւ յայտարարուած էր Թէ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւն տեղի պիտի ունենայ ի նպաստ Վեթերաններու Ֆոնտին, կրկին բազմաթիւ ծաղկեպսակներ ղրկուած էին իր բարեկամներէն եւ ընկերներէն: Յուղարկաւորները բոլորն ալ, առանց բացառութեան, տուին իրենց նուէրները՝ յարգելով հանգուցեալ ընկերոջ յիշատակը: Նուիրատուութիւնը դեռ կը շարունակուի:

Ժամը երեքուկէսին մեռելակառքը շարժեցաւ դէպի «Արարատ» գերեզմանատունը: Դիակառքին կը հետեւէին հարիւրաւոր ինքնաշարժեր: Գերեզմանատան մէջ եւս կրօնական արարողութիւններէն վերջ դամբանականներ խօսեցան ընկեր Տիգրան Տէր Աւետիսեան՝ Լոս Անճըլըսի Կոմիտէի, ընկեր Մելիք Շահ՝ Սան Ֆրանչիսքոյի Կոմիտէի եւ ընկ. Մանուկ Համբարձումեան «Ասպարէզ»ի խմբագրութեան եւ շրջանիս բոլոր կազմակերպութիւններու կողմէ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

ՊՈՄՌՆ-ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Քրիստափոր խումբին հանդէսը տեղի ունեցաւ Մայիս 13ին Floréal Cinémaի մէջ: Այս առթիւ բեմադրուեցաւ մեծ պատրաստութեամբ Երուանդ Օտեանի «Զարշըլը Արթին Աղա»ն: Վարագոյրը բացուեցաւ ժամը 9ին խուռն բազմութեան ներկայութեամբ եւ մինչեւ վերջին արարը ծափերով եւ ծիծաղներով ժողովուրդը յայտնեց իր գոհունակութիւնը: Թէեւ դերակատարները արուեստագէտներ չէին, բայց յաջողութեամբ կատարեցին իրենց դերերը: Մասնաւորապէս փայլեցան Պ. Վ. Տէրտէրեան (Արթին աղա), Օր. Ա. Տէրտէրեան (Եւփիմէ) եւ Գ. Քրմոյեան (Տօքթոր Շաւարշ), որոնք իրենց առողջանութեամբ եւ շարժուձեւերով գրաւեցին ներկաներուն ուշադրութիւնը: Փայլեցան նոյնպէս Օր. Մ. Շահինեան, Պ. Պ. Գարեգինեան, Ի. Դարբինեան, Հ. Էմանէթեան, Ա. Տիլանեան, Ժ. Տէօքմէճեան, Կ. Բէլեան, Տ. Ղազարեան, Կ. Կէրկէրեան: Չմոռնամ փոքրիկն Լեւոն Գըլըճեան որ արժեցուց Միսակի դերը:

Իսկապէս յուզիչ էր տեսնել այս ներկայացումը՝ օտարութեան մէջ հասակ նետած խումբ մը երիտասարդներու կողմէ: Ներկայ մը

Ֆրանքը եւ Հետեւանքը պիտի ըլլայ նոր արժեզրըկում: Անոնց կարծիքով, արդէն իսկ վերջ գտած է տոլարի եւ ոսկիի ծանր անկումը սեւ շուկային մէջ — հետեւանք ամերիկեան փոխառութեան եւ Ժ. Հ. Շարժումի յաղթանակին — եւ շահադէտները նոր արժեզրկում կը նախատեսեն Ֆրանքին համար: Այս առթիւ թերթերը կը գրեն թէ օրավարձերը քառապատիկ աւելցած են 1939էն ի վեր, բայց պաշտօնական գիները յաճախ 10 կամ 12 անգամ աւելի են: Մէկ զոյգ կօշիկը որ 110 Ֆրանք էր 1939ին, այսօր կ'արժէ 990 Ֆր.: Տասներկու հաւկիթը 9ուկէս Ֆրանք էր պատերազմէն առաջ, այսօր կ'արժէ 115 Ֆրանք: Մէկ ձեռք պատրաստ հագուստը 575 Ֆրանքէն բարձրացած է 6500 Ֆր.ի, այն ալ եթէ կարենաք ճարել: Թղթատարական պաշտօնեայ մը, որ 1315 Ֆրանք ամսական կը ստանար պատերազմէն առաջ, այսօր կը ստանայ 5245 Ֆրանք եւն.:

╳ Նորընտիր երեսփ. ժողովը պիտի բացուի երեքշաբթի օր, նախագահութեամբ Պ. Մարսէլ Քաշէնի,՝ որ երիցագոյն անդամն է:

Իտալական Հանրապետութիւնը

Այսօր, 'շաբաթ, հանդիսաւորապէս պիտի յայտարարուի Իտալիոյ Հանրապետութեան հռչակումը երեսփ. ժողովին մէջ: Կ'ըսուի թէ Թագաւորն ալ ներկայ պիտի ըլլայ արարողութեան: Արքայական գերդաստանին միւս անդամները մեկնած են արդէն: Գահընկէց արքան տակաւին կը մնայ պալատին մէջ որուն վրայ կը ծածանի Սավուայի Տան դրօշը:

2699 տարիէ ի վեր վեցերորդ անգամն է որ Հռոմը կը դառնայ մայրաքաղաքը հանրապետութեան մը: Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, հանրապետութեան քուէ տուած են աւելի քան երկու միլիոն քաղաքացիներ: Միապետականները կը գանգատին թէ երկու միլիոն քուէներ ջնջուած են եւ թէ խարդախութիւններ գործուած են: Բայց կառավարութիւնը վճռապէս կը յայտարարէ թէ ամէն ինչ կանոնաւորութեամբ կատարուած է եւ թէ բոլոր կուսակցութիւններէն ներկայացուցիչներ կային քուէհամարի ատեն:

Հանրապետութեան Նախագահը պիտի ընտրուի Յունիս 24ին: Այս առթիւ իբրեւ ամէնէն հաւանական թեկնածու կը յիշուի նախկին վարչապետ մը, Օրլանտօ, որ 86 տարեկան է եւ միակ ողջ մնացած անդամը 1918ի չորս Մեծերէն: Թէ հանրապետականները եւ թէ միապետականները համաձայն են անոր թեկնածութեան, բայց համայնավարները վճռապէս կը մերժեն: (Օրլանտօ ջերմապէս պաշտպանած էր Հայկ. Դատը 1920ին, Իտալիոյ խորհրդարանին մէջ, իբրեւ արտաքին գործերու նախարար):

Ուրիշ թեկնածու մը կը համարուի Պոնոմի, որ երկու անգամ վարչապետ եղաւ, երբ Իտալիան տակաւին չէր մասնակցեր 1940ի պատերազմին:

╳ Երիտասարդ միապետականներ ցոյց մը կատարեցին հինգշաբթի օր, արքայական պալատին առջեւ, բայց ոստիկանութիւնը ցրուեց: Ներքին նախարարը ստիպողական շրջաբերական մը ուղղեց նահանգապետներուն, հրահանգելով որ մասնաւոր միջոցներ ձեռք առնեն, պաշտպանելու համար քաղաքացիներու կեանքը եւ գոյքերը, ինչպէս եւ արքայական խորհրդանշանները: Թերթերը կը գրեն թէ մահափորձ մը երեւան հանուած է Ումպէրթօ Թագաւորին դէմ: Ամբաստանեալը 18 տարեկան հանրապետական մըն է, զաւակը բանուորի մը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

1000ՆՈՑ ԵՒ 500ՆՈՑ Թղթադրամները հրապարակէն պիտի քաշուին Յուլիս 13էն սկսեալ: Հազարնոցները անգլեւամերիկեան արտադրութիւն են, իսկ 500նոցները՝ կապոյտ կարմիր: Այս դրամները պիտի փոխանակուին մինչեւ 1946 սեպտեմբեր 30:

ՋՕՐ. ՖՐԱՆՔՕ 3000 բառերէ բաղկացած պատասխան մը ուղղելով Ապահովութեան Խորհուրդին, դիտել կուտայ թէ իրաւունք չունին միջամտելու Սպանիոյ ներքին գործերուն: Այս առթիւ կը յայտարարէ թէ Սպանիա կը պաշտպանէ միջին, չէզոք եւ փոքր պետութեանց դատը. «պետութիւններ որոնց բոլորին ալ նոյն վտանգը կը սպառնայ, եթէ չընդդիմանան այս ձեռնարկին որ կը ձգտի խորտակել ազգ. վեհապետութիւնը»: Մանուցագիրը կ'ամբաստանէ Խ. Միութիւնը եւ Ֆրանսան «ոչ միայն իբրեւ սպառնալիք մը Սպանիոյ խաղաղութեան համար, այլեւ նախայարձակ Իրանի եւ Սիամի հանդէպ»: Եւ վերջապէս կ'ըսէ թէ Սպանիոյ վարչաձեւը բոլորովին կը տարբերի Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ դիկտատուրաներէն:— Ապահովութեան Խորհուրդը յետաձգեց սպանիական հարցին քննութիւնը, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու պատուիրակներուն առաջարկով:

ՅՈՒՆԻՍ 6Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ առթիւ (1944 յունիս 6ին էր որ Դաշնակիցները ցամաք ելան Նորմանտի), մեծ հանդիսութիւններ կատարուեցան ամէն կողմ: Նորմանտիոյ գիւղերէն, ագարակներէն եւ քաղաքներէն բազմաթիւ ընտանիքներ մաս-

ՏԻՐՈՒՀԻ ՋԱՌԱՓԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 4ի գիշերը հաճոյքն ունեցայ ներկայ ըլլալու Տիրուհի Ջառափեանի նուագահանդէսին Salle de l'Ecole Normaleի կոկիկ սրահին մէջ, ուր հարիւրէ աւելի ունկնդիրներ կային, մեծ մասով օտարներ եւ քանի չափ ալ հայրենակիցներ:

Այս քանի մը տողերս «Յառաջ»ի ընթերցողներուն ուշադրութեանը յանձնելով, յաւակնութիւնը չունիմ երաժշտական քննադատութիւն մը ընելու: Կը սիրեմ երաժշտութիւնը, սակայն մասնաւոր ծանօթութիւն մը չունիմ գեղարուեստի այդ ճիւղին մէջ: Օրուան յայտագրին մաս կը կազմէին Bachի, Mozartի, Facchinetteի, Fauréի, Debussyի դժուար եւ գեղեցիկ կտորները, ուր համակրելի օրիորդը երեւան բերաւ իր տաղանդը եւtechniqueը: Յայտագրին մաս կը կազմէին նաեւ դաշնաւորումներ հայ ժողովրդական երգերու, (Ջինչ ու զինչ», André Marcelի, Սայաթ Նովայէն երկու երգեր՝ Simone Féjardի եւ ժողովրդական պար, Գոհարիկ Ղազարոսեանի:

Երաժշտասէր ներկաները որոնց մէջ կը նըշմարուէին նաեւ երաժիշտներ եւ երգահաններ, ջերմապէս գնահատեց մեր ժրաջան եւ տաղանդաւոր դաշնակահարուհին: Առանձնապէս գնահատուեցան Barcarolle en sol bémol (Fauré) եւ Feux d'Artifice (Cl, Debussy), ինչպէս նաեւ հայկական երգերն ու պարերը: Խանդավառ ծափերու մէջ, յաւսադրէն դուրս դոհացում տալու համար ներկաներուն, երաշտագէտը նուագեց Բարխուդարեանի մէկ գեղեցիկ կտորը:

Կը խոստովանիմ որ գացած էի քաջալերելու հայրենակիցս, սակայն գոհ եւ հպարտ զգացի զիս բազմաթիւ օտարներու դնահատանքի արտայայտութեանց առջեւ: Ափսո՛ս որ Հայերս աւելի թըւով ներկայ չէինք, սիրտ եւ կորով տալու մեր աշխատասէր եւ համեստ դաշնակահարուհիին:

Արուշ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Տէսինէն Տէր եւ Տիկին Մ. եւ Ս. Տէմիրճեան (Դարբինեան) եւ զաւակները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէին, «Նոր Սերունդ»ի եւ Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, ինչպէս նաեւ Տարօն-Տուրուբերանի Հայր. Միութեան, Տէսինի, Վիէնի, Ս. Էթէնի եւ Տարօն-Սալնոյ Ձորի Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղերուն, եւ ամէն անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակներով, հեռագրով եւ նամակներով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին մեր սիրեցեալ որդւոյն եւ եղբօր՝ ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ (Դարբինեան) վաղաժամ մահուան առթիւ, որու քառասունքի հոգեհանգստեան Ս. պատարագը պիտի մատուցուի յառաջիկայ շաբաթ օրը, Յունիս 8ին, Տէսինի Հայոց եկեղեցիին մէջ:

նակցեցան տօնակատարութեան: Ներքին նախարարը Նորմանտի երթալով կրակոտ ճառ մը խօսեցաւ: Ընկերվարականներն ալ այս առթիւ հանդէս մը սարքած էին Փարիզի մէջ:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ընդհ. քարտուղարը Պլուտան (Սուրիա) գնաց բազմաթիւ հետեւորդներով, մասնակցելու համար արտակարգ ժողովի մը որ պիտի գումարուի յունիս 8—15: Օրակարգին վրայ կը գտնուին շատ կարեւոր խնդիրներ,— Կազմակերպել արաբական եօթը պետութեանց աջակցութիւնը, ուժ տալու համար Եգիպտոսի պահանջներուն.— Դիւանագիտական աշխատանքին հետ կազմակերպել սրբազան պատերազմ Անգլիոյ դէմ, եթէ ուզեն 100.000 Հրեաներ տեղաւորել Եգիպտոսի մէջ.— Ազգ. խորհուրդ մը կազմել Ափրիկեան Տրիպոլիսոյ ազատագրութեան համար: Առ այժմ յետաձգուած է Խ. Միութեան աջակցութիւնը խնդրելու ծրագիրը:— Ամերիկեան թերթեր կը գրեն թէ Անգլիա նոր ամրութիւններ կը շինէ Կիպրոսի մէջ:

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ տարեկան 80.403 սթերլին նըպաստ կուտար Անգլիոյ Ֆաշական կազմակերպութեան, 1935էն սկսեալ, ինչպէս յայտարարեց ներքին նախարարը:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ զօր. Տիւռան, Նիսի «Գործակցութիւն» կոմիտէին նախկին դեր-նախագահը, 72 տարեկան: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ մատնութիւններ կատարած է, մասնաւորապէս Նիսի արքեպիսկոպոսին դէմ: Մահապարտը փառաբանեց Փէթէնը, դատավարութեան ընթացքին: Իր անձնական գոյքերն ալ պիտի գրաւեն:

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ ԱՏԵԱՆԻՆ առջեւ, մառէշալ Եօտլ, Հիթլէրի սպայակոյտին պետը, մերժեց ընդունիլ թէ Գերմանիա խախտած է միջազգային դաշնագիրները եւ ըսաւ որ եթէ Գերմանիա պատերազմը շահէր, դաշնակից գլխաւոր հրամանատարները դատի պիտի քաշուէին ճիշդ այսօրուան պէս, իբրեւ պատասխանատու զանազան վայրագութեանց:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ գործակալութիւնը վճռապէս կը հերքէ Անգարայի անթելին այն լուրը թէ ստուարաթիւ խորհրդային զօրագունդեր կը հասնին Ալպանիա եւ Եուկոսլաւիա, համախմբուելով յունական սահմանագլուխին վրայ:

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 15ին, շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ լոյս, Château des Fleurs: Երգեր, արտասանութիւններ, հայկական եւ եւրոպական պարեր: Ճոխ պիւֆէ: Կը խօսին՝

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԵՒ Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Պ. ՖԻԼԻՓ ԱՂԱՋԱՐԵԱՆ, ջութակի վարպետ (Փարիզէն) եւ Օր. ՔՆԱՐԻԿ Մ. ԹՈՒՐԻԿԵԱՆ, Պէյրութէն (դաշնակ): Մուտքը ազատ է:

ՊՈՒՏՈՅԻ ՄԷՋ, այս կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, երիտասարդ ընկերվարականներու սրահը, Սընօն: Կը խօսի ԸՆԿԵՐ ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ: Գեղարուեստական բաժին:

ՍԱՐՍԷԼԻ մէջ կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ Վարդան Ենթակոմիտէի Թաղապետութեան սրահին մէջ, կիրակի, 9 Յունիս, կէս օրէն վերջ, 3էն մինչեւ կէս գիշեր: Կը խօսի Պ. Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ գրական ասուլիսը՝ այսօր Շաբաթ օր, ժամը 5ին, Պ. Աճէմեանի սրահը, 12 rue Cadet: Նիւթ՝ «Գրագէտին գործը գնահատելու համար պէ՞տք է նկատի առնել իր անհատական կեանքը»:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Քերովբէ Իլպիզեանի մահուան տարելիցին եւ նորոգ հանգուցեալ Պ. Վահէ Ղազարեանի (Քոնսթանթին, Ալժերիա) քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան Ս. Պատարագ եւ պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, յունիս 9ին Փրատոյի Մայր եկեղեցին: Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յարգողները:

ՇԱՎԻԼԻ մատրան օծման տարեդարձին առթիւ, այս կիրակի Հոգեգալստեան տօնին օրը հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի: Երգեցողութիւնը պիտի վարէ դպրապետ Պ. Պօղոս Գուլումճեան: Ժամերգութիւն՝ ժամը 8ուկէսին:

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ՆԱՀԱՆԳԻ Հայր. Միութիւնը Ապրիլ 14ի ընդհ. ժողովին մէջ վերակազմեց Միութիւնը եւ ընտրեց իր վարչութիւնը հետեւեալ կազմով.— Շաւէն Ինճէեան, Զարեհ Խօքսիւզեան, Գարուն Խաթանասեան, Երուանդ Գրիգորեան, Բարգէն Անդրէասեան, Հայկակ Ծատուրեան եւ Եղուարդ Անդրէասեան: Հասցէ.— Շաւէն Ինճէեան, 57rueHoche, Colombes,(Seine): Tél. Cha. 07-03:

ՄԱՀՏԵՍԻ ԿԱՐԱՊԵՏ Էֆէնտի Տօնէլեանի մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան քառաձայն պատարագ պիտի մատուցուի յունիս 23ին, կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցին: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 9, կիրակի ժամը 20.30ին Salle d'Iéna, 10 Ave. d'Iéna (métro Iéna, նախաձեռնութեամբ եւ հովանաւորութեամբ Տէր եւ Տիկին Մարմարեանի, Պ. Պ. Թոսունեանի եւ Շահումեանի:

Առաջին անգամ ըլլալով փարիզահայ հասարակութեան կը ներկայանայ Ազնաւուրեան ընտանիքը իր զաւակներով երգելու համար կովկասեան եւ Ֆրանսերէն երգեր: Երգախառն պատկերներ Սայաթ Նովայէն, Անուշէն, Սօս Վարդիթերէն, Աշուղ Ճիւանիէն, Պերճ Պռօշեանէն, Իսահակեանէն, Թումանեանէն, Ռօշ եւ Ազնաւոր իրենց յօրինած երգերով: Երաժշտութիւնը կը ղեկավարէ Պ. Արա Պարթեւեանը:

Տոմսերը Ազնաւուրի մօտ, 22 rue Navarin, Paris (9):

Հ. Ա. Ը. Մ. ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՎԱՐՉՈՒԹԵՆԷՆ.— Յունիս 4ին մեր կամքէն անկախ պատճառներով տեղի չունեցաւ «Երկիր խնդութեան» շարժանկարը, որուն համար ներողութիւն կը խնդրենք յարգոյ հասարակութենէն:

Յունիս 10ին երկուշաբթի գիշեր այս ներկայացումը տեղի պիտի ունենայ Սալ Սինէմաթօկրաֆի մեծ սրահին մէջ, 51 rue de Clichy, ժամը 8.30ին եւ 10ին, (երկու նիստ): Métro Clichy եւ Trinité: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները: Յունիս 4ի հրաւիրատոմսերը ի զօրու են այդ իրիկուան համար:

Ամառնային պարահանդէս

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ Bois de Boulogneի մէջ Palmarium (Jardin d'Acclimatation. Métro Sablon), Յունիս 8ին շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս: Ընտիր նուագախումբ, թանկօ, ճազ: Մասնաւոր սրահ թատրի եւ զափի սիրահարներուն: Ճոխ պիւֆէ: Մուտք 150 Ֆրանք:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Daguerre - 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.284

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆ. Տար. 750, 6ամս. 400, Արտասահման 1000 ֆրանք

Dimanche 9 JUIN 1946 Կիրակի 9 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4721-Նոր շրջան թիւ 360 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ . ԳԻՆ՝ 3 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԻԱՍԻՆ ՎԵՐՑՆԵԼ ԲԵՌԸ

Ամերիկեան վերջին թղթաբերով ստացանք Բարեգործականի Կեդր. Վարչութեան պաշտօնական զեկոյցը (10 Մայիս), ներգաղթի կազմակերպութեան եւ հանգանակութեան մասին:

Այնտեղ կան տեղեկութիւններ եւ թուանշաններ, որոնք իրական գաղափար մը կուտան ձեռնարկին ծանրութեան եւ Արտասահմանի պարտականութեանց մասին:

Կ՚արժէ ամփոփել հիմնական կէտերը.—

1. Թէեւ տակաւին ձեռնարկուած չէ հանգանակութեան (մէկ միլիոն տոլար), բայց արդէն իսկ ստիպողական վարկեր կը պահանջուին հեռագրով, առաջին կարաւաններուն համար:

2. Պէյրութէն կը խնդրեն հեռագրով յայտնել տրամադրելի առաջին գումարը եւ հագուստ-կապուստ ղրկել Գաթում, 7000 ընտանիքի համար:

3. Սուրիոյ եւ Լիբանանի Ներգաղթի Կոմիտէն կը յայտնէ թէ գացողներուն մեծագոյն մասը (25.000 հոգի), «բացարձակապէս թշուառ է»: Իւրաքանչիւր ներգաղթողի ճանապարհածախս կը նախատեսուի 100 լիբանանեան ոսկի (մարդ գլուխ 48 տոլար): Բարեգործականը պէտք է ջանայ «գոնէ 15.000 հոգիի հագուստեղէնը ինք ապահովել»:

4. Բարեգործականը Թէհրանէն ստացած է երեք յաջորդական հեռագիրներ: Առաջինով կը յայտնեն թէ իրենց միջոցները անբաւական են եւ կը խնդրեն որ «ստիպողաբար կարգադրէք պէտք եղածը եւ ճշդէք ձեր ֆինանսական (դրամական) օժանդակութիւնը»:

Երկրորդով կը հաղորդեն թէ ներգաղթը սկսած է արդէն եւ պէտք է աճապարել: Իսկ երրորդ հեռագրով կ՚ըսեն.

— «Ներկայ տարուան միջոցին ներգաղթողներու թիւն է 16.000, որոնք պիտի մեկնին Մայիսէն մինչեւ Հոկտեմբեր: Նախատեսուած ծախքն է 425.000 տոլար, որուն մէկ երրորդը ստիպողական է»:

5. Աթէնքէն եւ Փլովտիվէն (Ֆիլիպէ) կը հեռագրեն թէ Յունաստանէն արձանագրուած են 10 հազար, Պուլկարիայէն 15.000 հոգի:

Այս դիմումներուն վրայ, Բարեգործականի Կեդր. Վարչութիւնը հեռագիր մը կ՚ուղղէ Երեւան եւ որոշ տեղեկութիւններ կ՚ուզէ, «շեշտելով նաեւ որ գաղութահայութեան միջոցները գուցէ պիտի չբաւեն այսքան բազմածախս գործ մը լրիւ գլուխ հանելու»: Եւ կը խնդրեն որ կառավարութիւնը գոնէ երկու շոգենաւ տրամադրէ:

Երեւանէն կը պատասխանեն, հեռագրով.

— «Կը հաղորդենք ձեզի որ ծրագրուած է Հայերու ներգաղթը սկսիլ Յունիսին: Կ՚առաջադրուի այս տարի ընդունիլ մինչեւ **20.000** հոգի Սուրիայէն եւ Լիբանանէն, իսկ մինչեւ **30.000** Պարսկաստանէն եւ **2000** Յունաստանէն: Մեզի հասած տեղեկութեանց համաձայն, ներգաղթողներու մեծամասնութիւնը չքաւոր ըլլալով նիւթական օժանդակութեան կը կարօտի, որով ձեր տրամադրութեան տակ գտնուած հնարաւոր գումարները կը խնդրենք հասցնել վերոգրեալ երկիրները: 1946ի վերջնական կարիքներու մասին պիտի հաղորդենք յաւելուածական տեղեկութիւններ»:

Կեդր. Վարչութիւնը արտակարգ նիստ մը գումարելով, կ՚որոշէ անմիջապէս 70.000 տոլար տրամադրել Պարսկաստանի կարօտ ներգաղթողներուն, 100.000 տոլար Սուրիոյ եւ Լիբանանի, 30 հազար տոլար ալ Յունաստանի, «առանց սպասելու հանգանակութեան արդիւնքին»:

Յետոյ, վերջնապէս կը կազմէ Մէկ Միլիոն Տոլարի Հանգանակութեան Կեդր. Յանձնաժողովը, մասնակցութեամբ 50 հանրածանօթ անձնաւորութեանց: Եւ հրապարակաւ կոչ կ՚ուղղէ, որպէսզի միւս գաղութներն ալ հանգանակութեան ձեռնարկեն անյապաղ: «Եւ պահանջը միայն դրամական չէ, այլեւ հագուստեղէնի ու կօշիկի, նոր թէ գործածուած»:

Ու վերջապէս կը թելադրէ որ ուրիշ կողմնակի հանգանակութիւններ մէկդի դրուին, «գոնէ այս տարուան ընթացքին»:

Բարեգործականը ինքն ալ կը խոստովանի թէ «այս ահագին բեռը վերցնելու անկարող պիտի ըլլայ», եւ իր վրայ դրուած պարտականութեանց «հազիւ մէկ փոքր մասը միայն պիտի կրնայ իրագործել մէկ միլիոն տոլարով»:

Ուրեմն, «նոյնիսկ կանխատեսուած գումարէն աւելին գոյացնելու պէտք է աշխատինք ազդովին»:

Ի՞նչ կը թելադրէ այս պերճախօս պատկերը: Շ.

Թրքահայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբի գործունէութիւնը

(Բ. եւ վերջին մաս)

Թրքահայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբը Փարիզի լաւագոյն ճաշարաններէն մէկուն մէջ սարքեց երկու նախաճաշ, որոնց իր հրաւէրով եկած էին մասնակցիլ հանրածանօթ ֆրանսացի անձնաւորութիւններ, (Ժիւսթէն Կոտառ, Լուի Մառէն, Զօր. Էտուառ Պուէմօն, Ռընէ Կասսէն, Մարսէլ Քաշէն, Էմիլ Պիւռէ, Շառլ Պրէօն, Մօրիս Շուման, Հանրի Պէնազէ, Շառլ Տիյօն, Ժան Ռիշառ Պլօք, Տիկին Ռիզ Նիքօլ) որոնք բոլորն ալ իրենց համակրութիւնը յայտնեցին հայ ժողովուրդին եւ իր Դատին, եւ որոնցմէ ոմանք, պատասխանելով Յանձնախումբի ծրագիրը պարզաբանող ճառին զոր արտասանեց նախագահը, խոստացան իրենց գրչով, խօսքով եւ դիմումներով աջակցիլ յանձնախումբի ջանքերուն:

Յանձնախումբին աշխատանքով լոյս տեսան հայանպաստ յօդուածներ փարիզեան թերթերէ ոմանց մէջ, օրինակի համար՝ Terre des Hommes շաբաթաթերթին մէջ յօդուած մը Էտուառ Սապլիէի, La Nation օրաթերթի մէջ յօդուած մը Լուի Մառէնի, L'Ordre օրաթերթի մէջ յօդուած մը Էմիլ Պիւռէի, նոյն թերթին մէջ ընդարձակ յօդուած մը Գ. Զօպանեանի, La Tribune des Nationsի եւ Regards շաբաթաթերթերու մէջ մանրամասն տեղեկութիւններով, պատկերազարդ եւ քարտէսով մը ընկերացած յօդուածներ:

Յանձնախումբը որոշեց հրատարակել մերթ ընդ մերթ Տեղեկատու (պիւլլթէն) մը հայկական Հարցի մասին տեղեկութիւններ, լուրեր, թելադրութիւններ պարունակող եւ զայն ղրկել ֆրանսական մամուլին: Ա. թիւը լոյս տեսաւ արդէն:

Յանձնախումբը իր միջոցներով գնեց ոսկի գրիչ մը եւ Ֆ. Ա. Ը. Միութեան նախագահին ձեռքով նուիրեց Գ. Մոլոթովի. Գրչին վրայ փորագրուած է Ֆրանսայի Հայ Գաղութը Պ. Մոլոթովին, հայերէն վերտառութիւնը:

Վերջերս Յանձնախումբը ջանադիր եղաւ կազմել Հայկական Դատի Ֆրանսայի Բարեկամներու Կոմիտէ մը: Առոր անդամակցելու խնդրանքին զոր Յանձնախումբի նախագահը ուղղած է խումբ մը ֆրանսացի յայտնի անձնաւորութեանց, ջերմ համակրանքի արտայայտութիւններով լի նամակներով իրենց հաւանութիւնը յայտնած են արդէն հետեւեալ անձնաւորութիւնները.— Զօր. Էտուառ Պուէմօն, Ժորժ Լըֆրանք, Էմիլ Պիւռէ, Զօր. Շառտինիէ, Շառլ Պրէօն, Ռընէ Կասսէն, փրօֆ. Լանժըվէն, Տօքթ. Ժորժ Ռուսի, Հանրի Պէնազէ, Լէօն Մուսինաք, Կիւսթավ Կօթրօ, Մարսէլ Քաշէն, Տիկին Ռիզ Նիքօլ, Ժան Ռիշառ Պլօք, Փօլ տիւ Վէօ, Աբբայ Լուի Մառիէս, Ժօլիօ — Քիւռի:

Քիչ օր առաջ, Յանձնախումբը սարքած էր Ֆրանքօ — Հայկական Միութեան պաշտօնատեղիին մէջ թէյասեղան մը որուն եկան մասնակցիլ վերոյիշեալ անձնաւորութիւններէն մէկ քանին: Հոն Գ. Շառլ Պրէօն կարդաց հայկական Հարցի մասին դիմումնագիր մը զոր շարադրած են քանի մը հայասէր Ֆրանսացիներ եւ զոր ստորագրել տալով խումբ մը հեղինակաւոր ֆրանսացի անձնաւորութեանց՝ Հայկական Դատի Ֆրանսացի բարեկամներու Յանձնախումբը պիտի ղրկէ Զօրս Միացեալ մեծ ազգերու արտաքին գործոց նախարարներուն՝ Փարիզի մէջ Յունիսի ընթացքին իրենց բանակցութիւններն սկսելէն քիչ յետոյ:

Յարգելով թելադրութիւն մը զոր ըրած է Խորհրդ. Պատուիրակութեան իբր անդամ Գ. Մոլոթովի հետ Փարիզ եկած Երեւանի կառավարութեան ներկայացուցիչ Գ. Հինայէկեան, Յանձնախումբը պիտի հրատարակէ ի մօտոյ հայերէն թարգմանութիւնը իր ի լոյս ընծայած երկու ֆրանսերէն գրքոյկներուն եւ այդ հայերէն հրատարակութիւնները պիտի ղրկէ Երեւան.— Թրքահայ Դատի Պաշտպան Կեդր. Յանձնախումբ

ԹՐԻԷՍԹԷԻ մէջ անարիւն պատերազմ մը սարքուած է Դաշնակիցներուն դէմ: Բազմաթիւ զոր-ծակալներ շրջելով ամէն կողմ, մուրճ-մանգաղի պատկերներ կը փակցնեն պատերուն վրայ, նոյնիսկ անգլ. սպայակոյտի շէնքերուն վրայ, կարմիր խորհրդանշաններով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՅԱՋՈՐԴ ԹԻՒԸ լոյս կը տեսնէ Չորեքշաբթի, տօնական արձակուրդի առթիւ:

ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Ուրբաթ օր ծանր ընդհարումներ տեղի ունեցան Հռոմի եւ Նափոլիի մէջ, հանրապետականներու եւ միապետականներու միջեւ: Ոստիկանութիւնը բիրերով ցրուեց բազմութիւնը: Հռոմի մէջ 200 ցուցարարներ թափոր կազմելով «կեցցէ՛ թագաւորը» աղաղակեցին փողոցէ փողոց: Իսկ Նափոլիի մէջ 400 ցուցարարներ խռովութիւն յարուցին կէս գիշերին: Անոնք յանկարծ դուրս խուժելով քաղաքի կեդրոնէն, զօրանոցի մը վրայ յարձակեցան, զէնք ճարելու համար: Զինուորները կրակ բացին օդին մէջ: Ամբոխը յետոյ գնաց ժողովրդապետին տունը, թշնամական ցոյց մը կատարելու համար, որովհետեւ ան հանրապետական կը համարուի: Քահանան բացակայ էր, սակայն ցոյցի պահուն ռումբ մը պայթեցաւ եկեղեցիին բակը: Մէկ հոգի մեռաւ, վեց հոգի ծանրապէս վիրաւորուեցան: Ուրիշ դէպքեր ալ պատահեցան Նափոլիի մէջ: Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց մօտ 50 հոգի, որոնց շատերը կիներ են: Ոստիկանութիւնը իր գրասենեակը հրաւիրելով միապետական կուսակցութեան վարիչները, խոստում առաւ թէ այլեւս նոր ցոյցեր պիտի չկատարեն: Քահանաները յանկարծ անհետացան Նափոլիի հրապարակէն:

✕ Ուրբաթ օր Ումպէրթօ թագաւորը Վատիկան գնաց գոց կառքով մը եւ մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պապին հետ: Ունկնդրութենէն վերջ մեկնեցաւ կողմնակի փողոցէ մը, որպէսզի ցոյցեր չկատարուին: Հազարաւոր միապետականներ խռնուած էին Ս. Պետրոսի հրապարակին վրայ, գահընկէց արքան ողջունելու համար:

Հանրապետութեան յայտարարութիւնը պիտի կարդայ Հռոմի Գերագոյն Ատեանին Նախագահը: Իտալական եռագոյնը պիտի մնայ իբրեւ ազգային դրօշ, բայց մէջտեղի արքայական զինանշանը պիտի հանուի:

Թուրքիոյ երեսփ. ընտրութիւնը

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնուին երեսփ. ընտրութեանց համար որոնք հաւանաբար տեղի պիտի ունենան Յուլիս 21ին: Նախապէս որոշուած էր ընտրութիւնները կատարել յառաջիկայ գարնան, բայց Նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ պնդած է որ Ազգ. Նոր Ժողովը պատրաստ ըլլայ ընդ առաջ երթալու համաշխարհային խնդիրներու «որոնք պարբերաբար կը մթագնին եւ աւելի անլոյծ կը մնան քան կարելի էր նախատեսել անցեալ տարի»:

Ընդդիմադիր կուսակցութիւնները, որոնց գոյութիւնը անցեալ դեկտեմբերին էր որ արտօնուեցաւ, կը գանգատին թէ կառավարութիւնը դիտմամբ կը փութացնէ ընտրութիւնները, որպէսզի իրենք ժամանակ չունենան կազմակերպուելու: Քաղաքապետական ընտրութիւններն ալ, որ ծրագրուած էին Սեպտեմբերի համար, տեղի ունեցան Մայիսին, այսինքն ժամանակէն առաջ, միեւնոյն դիտաւորութեամբ: Կառավարութիւնը կ՚ըսէ թէ քուէարկուներու 70 առ հարիւրը մասնակցած է քաղաքապետական ընտրութեանց եւ մեծամասնութիւն շահած է Հալքը, բայց ընդդիմադիրները դառնօրէն կը գանգատին թէ շատ մը վայրերու մէջ ընտրողներու թիւն եղած է հազիւ 20 առ հարիւր, իսկ Պոլսոյ մէջ 50 առ հարիւրէն պակաս: Թէեւ նահանգապետները յայտարարած էին թէ ընտրութիւնները ազատ են, բայց ընդդիմադիրները կը պատասխանեն թէ շատեր բանադատուած էին քուէ տալու Հալքին: Ընդդիմադիրները ձեռնպահ մնացին քաղաքապետական ընտրութեանց մէջ եւ հաւանական է որ նոյն դիրքը բռնեն երեսփ. ընտրութեանց մէջ:

ՉՈՐՍ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ փոխանորդներու ժողովին մէջ, որ կը շարունակէ իր աշխատանքները, անգլ. պատուիրակը առաջարկեց անմիջապէս չորս հոգինոց յանձնախումբ մը ղրկել Պէնկազի եւ Ափրիկեան Տրիպոլիս, քննութիւն մը կատարելու եւ ժողովուրդին բաղձանքներն իմանալու համար: Պատուիրակը այս առթիւ դիտել տուաւ թէ մինչ Աւստրիացիները, Իտալացիները եւ Եուկոսլաւները զատ զատ ներկայացուցիչներ ղրկեցին Փարիզ, իրենց տեսակէտները յայտնելու համար, Ափրիկեան Տրիպոլսոյ եւ Լիբիոյ մէջ օրինաւոր կառավարութիւն մը չկայ, բնակիչներուն բաղձանքները յայտնելու համար:— Փոխանորդները յունիս 7ին համաձայնեցան Հունգարիոյ եւ Պուլկարիոյ բանակներու սահմանափակման մասին: Մեծ յաջողութիւն մը կը համարուի այս համաձայնութիւնը: Տակաւին պիտի քննուին պուլկարական նաւատորմին եւ երկու պետութեանց օդանաւային ուժերու խնդիրները:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ կարմիր բանակէն 30—40000 հոգի պիտի հեռանան: Կ՚ըսուի թէ 60.000 զինուորներ պիտի քաշուին մինչեւ յուլիս, իսկ աւելի վերջը մինչեւ 100.000:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Հ. Յ. Դ.

Պարծանք հայութեան

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ես այս օրինակները կուտամ, իբրեւ ապացոյց թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, պարծա՛նք հայութեան, յառաջապահներէն աւելի յառաջապահ է՝ ըմբռնելու համար ընկերային յեղափոխութեան այս կամ այն ձեռնարկները, եւ եթէ կը հեգնէ մեր արդի թերխաշ մտաւորականներուն գոց սորված Լէնինեան լոզունգները, պատճառն այն է որ համոզուած է թէ արտասանողները լաւ սորված չեն իրենց դասը:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, պարծա՛նք հայութեան, երիտասարդ ընկերներ ունի, որոնք կրնան դաս տալ համայնավար վարդապետութեան մասին, այնպէս որ մեզի ծիծաղ միայն կը պատճառէ՝ երբ ճակատին այն կողմ փորձեր կ'ընեն յառաջապահ եւ յառաջադէմ ածականներով զարդարուելու: Այս մարդոց միակ խորհուրդս է լաւ ուսումնասիրել համայնավարութիւնը, պատրաստուած համայնավարներ երեւան բերել, որպէսզի երբ իրենց դասը հարցնենք՝ չպապանձին: Վասն զի, անհատապէս համոզուած եմ թէ անելիքներ ունի հայ համայնավար կուսակցութիւնը, այնքան որ եթէ գոյութիւն չունենար համայնավար կուսակցութիւն մը, պիտի փափաքէի որ ստեղծուէր, — Եւ այս անոր համար որ իբրեւ պետական կուսակցութիւն՝ հայ համայնավարները մեծ դեր ունին կատարելիք, ինչպէս նոյնքան մեծ դեր ունի կատարելիք իբրեւ ընդդիմադիր կուսակցութիւն, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, պարծանք հայութեան: Ինչ որ չի կրնար կատարել հայ համայնավար կուսակցութիւնը՝ իր պաշտօնական հանգամանքին մէջ երբեմն անդամալոյծ, պիտի կատարէ մեր կուսակցութիւնը, եւ ինչ որ չի կրնար կատարել մեր կուսակցութիւնը, պիտի կատարէ հայ համայնավար կուսակցութիւնը: Բայց որպէսզի կարենայ կատարել իրմէ սպասուածը, հայ համայնավար կուսակցութիւնը պարտաւոր է տալ եւ պատրաստել պաշար ունեցող համայնավար մտաւորականներ, — դժբախտաբար համայնավարները, արտասահմանի թէ Հայաստանի մէջ, եթէ նկատի չառնենք առաջին համայնավարներու սերունդը, ուժեր չունին եւ պարզ figurantներ են, որոնք ի վիճակի չեն հեղինակութեան մը հմայքը ստեղծելու երկրին մէջ, ինչպէս անհատականութեան մը տպաւորութիւնը՝ Մոսկուայի մէջ: Այնպէս որ խնդալս կուգայ՝ երբ մեծ-մեծ կը ջարդեն մարտահրաւէր կարդալով մեզի, — չունին փորձառութիւն ազգային կեանքի մէջ, մինչ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, պարծանք հայութեան, 56 տարուան սթաժ ունի, եւ ներշնչման անսահման կարելիութիւն՝ ազատ ըլլալով մեր ժողովուրդին պատմութիւնը ուսումնասիրելու եւրոպական միտքով:

Այս պահուս միտքս կ'իյնայ սպառնալիք մը, զոր երբեմն չլուացուած բերնով կ'արտայայտեն քօղարկեալ: Սուլթաններու եւ ցարերու դէմ կռուած կուսակցութիւնը չէր որ ականջ պիտի դնէր նման սպառնալիքներու, — այսքանը միայն ըսեմ որ յաւիտենակա՛ն է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, պարծանք հայութեան: Յետոյ կը ցաւիմ, որ ոմանք կ'ուզեն «բահով բրիչով չանտատակ» ընել կուսակցութիւն մը, որ մայր կը կոչուի՝ ծնած ըլլալով Վարուժաններ, Ակնունիներ, Զարդարեաններ, Ահարոնեաններ, Սիամանթօներ եւ նման հոյլ մը ջահակիրներ, հիմնած ըլլալով պետութիւն մը եւ երկնած ըլլալով հոմերական դիւցազներգ մը, միշտ իր ծոցին մէջ ունենալով հայ մշակոյթը, հայ գրականութիւնը, մեր բոլոր մեծ բանաստեղծները: Ան ո՞ր հրէշն է որ կ'ուզէ սպաննել մայր մը այսպիսի հրաշք-ծնունդներով փառաւորեալ, այն ո՞ր աւազակն է որ կ'ուզէ սպաննել մայր մը որ ընդունակ է տակաւին ծնելու: Ոմանք կը յիշեն երբեմնի տարէց Դաշնակցականի մը խօսքը. «Դաշնակցութիւնը այլեւս անելիք չունի»: Բայց ինչո՞ւ կը մոռնան որ ծերացած մարդ մըն էր ան, նահանջական մը, պարպուած, սպառած, յոգնած, որ իր ջաղացքը կարծած էր կուսակցութիւնը, — ինք դնաց, պէտք էր որ լռէր ջաղացքն ալ: Պարկեշտութիւնը կը պահանջէր, որ եթէ յոգնած էր՝ քաշուէր, իրեն պիտի յաջորդէր անշուշտ (ինչպէս յաջորդեցին) աւելի կորովի վարիչներ, — կեանքը այսպէս է, պատմութիւնը այսպէս է, յոգնածը կ'երթայ, զօրաւորը կուգայ: Որո՞ւն ապրանքը որո՛ւ կը ծախէ այն որ իրմով, իր յուսահատութեամբ կ'աշխատի փակել առաքելութեան մը ճամբան:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, պարծանք հայութեան, մարտական փառաւոր գործունէութենէ մը վերջ՝ ահա կը սկսի մշակութային գործունէութեան շրջան մը: Անցաւ ֆէտայիներու հրաշափառ դիւցազներգութեան շրջանը. այժմ կը սկսի նոր շրջան մը՝ ուր միտքերուն մտաւորական տիտաններ, զէնքի Անդրանիկներէն եւ Մուրատներէն վերջ՝ մշակոյթի Անդրանիկներ եւ Մուրատներ: Ահա ժողովուրդներ, որոնք մշակութային պատերազմի մէջ են, — ահա Թուրքերը որ կուրծք կը պատռեն Եւրոպան համոզելու համար թէ հին քաղաքակրթութիւն ունին: Մենք, Հայերս, միշտ առաջին գիծերու վրայ, չենք ուզեր ետ մնալ մշակութային յառաջխաղացութեան ասպարէզին մէջ:

Եւ պարտք կ'իյնայ երիտասարդ Դաշնակցականներուն վրայ՝ արժանի դառնալ մեծերուն: Երէկ Դաշնակցական մտաւորականութիւնն էր, որ դպրոցական կամ հանդիսական բեմերու վրայ կը մնար ղեկավար եւ յառաջապահ: Վաղն ալ — սրբազան աւանդութիւն մը որ պէտք է յարգուի — Դաշնակցական մտաւորականը չի կրնար առաջնութեան դրօշը տալ ուրիշ կուսակցութեան: Դաշնակցական երիտասարդ մտաւորականը պէտք է միշտ պատրաստ ըլլայ ճառելու եւ գրելու ՝ որ նիւթին վրայ որ կը փափաքին, ո՛ր վարդապետութեան մասին որ կ'ուզեն, առանց երբեք առաջնութիւնը զիջելու ընդդիմադիրին:

Մեծերը գացին, — կեցցե՛ն նորերը: Կը յիշեմ Ռոնսարի մէկ քերթուածը, որ ծառի մը կը նմանցնէ ֆրանսական ազգը, — քանի յօտեն ու կտրեն ճիւղերը, նոր ոստեր կը բուսնին եւ ծառը աւելի եւս կը գեղեցկանայ: Այսպէս եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, պարծանք հայութեան, — սօսի մըն է ան, հսկա՛յ, գեղուշէկ եւ սլացիկ: Հին ճիւղերը կ'իյնան, նոր ճիւղեր կը բարձրանան, որպէսզի ծառը մնայ իբրեւ ներշնչարան, իբրեւ առաջնորդող սիւն:

Արդարեւ այս ժողովուրդին բուն առաջնորդն է, ամէն ճակատի վրայ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, պարծանք հայութեան:

Կը յիշէ՞ք աւանդութիւնը:

Հին Հայերը Սօսեաց անտառ կ'երթային եւ ծառերուն կը նուիրէին արքայազունները: Հայոց թագաւորութեան կործանումէն ի վեր, կ'ըսէ աւանդութիւն մը զոր գեղօնի վերածած է բանաստեղծ մը, սօսիները կը սպասեն որ գայ Հայոց արքան, եւ ամէն մէկ աղմուկ, ամէն մէկ շրշիւն՝ սօսիներուն մէջ կ'արթնցնէ նոյն յոյսը. — «Դո՞ւ ես, արքա՛յ», կը հարցնեն սօսիները՝ երբ գիւղացի մը կ'անցնի Սօսեաց անտառէն: «Դո՞ւ ես, արքա՛յ» կը հարցնեն, երբ ստուեր մը կը մտնէ ծառերուն:

Օր մը, երբ Դաշնակցական զինուորները՝ Անդրանիկ, Մուրատ, Գէորգ Չաւուշ, Սեբուհ, իրենց դիւցազնատիպ ընկերներով, մտան Սօսեաց անտառ, դարձեալ սօսափեցին սօսիները եւ հարցուցին. — «Դո՞ւ ես, արքա՛յ»:

— Այո՛, ե՛ս եմ, ե՛ս, Հայ Յեղափոխականներու Դաշնակցութիւն, պարծանք հայութեան:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՕՐԵՐԷՆ

«ԲԱՑ ՔԱՂԱՔԸ»

Ինչպէ՞ս չյուսահատիլ, երբ գիտակցութիւնը ունիս անզօր պատասխանատուութեան: Ընտանիք կազմած ես եւ ապահովութեան մտօրինութիւնը ուրիշներ ստանձնած են եւ այժմ լքուած ես բոլորէն: Երբ գիտես թէ՝ աւելի դիւրին է կրակի բոցերէն, ալեկոծ ծովէն, փոթորկի թեւերէն խոյս տալ քան նորագոյն անիծեալ պատերազմի դլանէն:

Մարդկային հօտեր կուգան ու կ'անցնին, կարծես ահռելի փոթորիկէ մը մղուած են, կամ վոհմակներէ հալածուած, թափանցիկ ստուերներու նման կը սահին, բոլորը նոյն ուղղութեամբ սպանդանոցի արջառներու պէս արեան հոտը իրենց ռունգերուն մէջ:

Վայրկեաններ կան որ ճակատագրական են կեանքի մէջ: Ակնարկս կը դամուի խոշոր տառերով թարմ յայտարարութեան մը վրայ փակցուած մէզարանի թիթեղին. — «Փարիզ բաց քաղաք»: Եւ կ'ուղղուինք դէպի փրկութեան ոստանը: Մարդկային բարակ շղթայ մը միայն կ'երկարի այդ կողմը, անվստահ դեգերումով: Քանի մը ժամ վերջ հասած ենք արդէն: Ամայի են փողոցներ: Օրինապահութիւնը մարդէ մարդ կը փոխուի ու պարագաներ կան որ ծաղրելի կը դառնայ; Բայց «մեզի» համար բոլորովին տարբեր է խնդիրը: Մտամոլոր մեր բազմութեան պիտակ մը տրուած է, որպէսզի չկորսուինք, եւ որուն վրայ գրուած օրէնքը պարտաւոր ենք գործադրել տառացի: Անդուլ աքսորական ենք մենք, սիպերիական «ազատ» թափառաշրջիկ: Միջին դարէն մնացած օրէնք, ուր որ երթանք մեր շուքին պէս մեզի ընկերացող տէր-ոստիկաններուն, ստիպուած ենք ըսել.

— Ահա՛ մենք հոս ենք:

Այդ իսկ նպատակով կը յառաջանանք, դէպի փարթամ թաղի մը քաղաքապետարանը, արտօնագրի համար, ինչպէս անասուններ, որոնց մորթին վրայ սեփականութեան խարանագիրը անհրաժեշտ է: Շէնքին ճակատը ինչպէս մեր անձնագրին, մեղրահոս բառեր կան, — Ազատութիւն, Եղբայրութիւն, Հաւասարութիւն. բայց մեղրին թոյնը միայն վիճակուած է մեզի: Ներս կը մտնենք: Զզայնացուցիչ լռութիւն մը կը տիրէ ամէն կողմ: Քառակուսի բացուածքէ մը պատուհանի մը գլուխը կը նշմարեմ, ինքնութեան բազմածալ կեղծ դեղադրի նմանող թուղթս իրեն կ'երկարեմ.

«Մէկ հաց միայն կրնանք տալ քեզի», կ'ըսէ կինը ինծի, զարմանք պատճառելով. բայց ահա սենեակի խորէն առնական ձայն մը որուն մէջ կը զգացուէր առնլութիւն ու նողկանք.

— Ո՛չ, կ'ըսէ, օտարականի համար չէ օրէնքը, յիշեցնելով կազարդել դիմակի մեր դրկանքը,

— Բայց ես ձեզմէ ոչինչ կ'ուզեմ, վաւերացնէիք միայն «ժամանումս». ահա մենք հոս ենք..

— Այդ կարեւոր չէ հիմա, կը պատասխանէ մարդը ակռաներուն մէջէն:

Այդ վայրկեանէն ՀՈԳԻՍ եղջիւրներն ու պոչը տնկած, նախ կը ցցուի դէմս ու կը սկսի մայիսեան ցատպարի:

Սակա՛յն... կինը մեկնելուս ժամանակ գաղտնի սահեցուց երկու խոշոր շերտեր, «պզտիկներուդ համար», մրմնջելով: Ի՞նչ լաւ պիտի ըլլար, եթէ տիեզերքի մականը յանձնուէր կնոջ, Մայր ըլլալէ վերջ անշուշտ...: Երբեք պիտի չմոռնամ, տէ՛ր-կին, տրուած շերտերը, թէեւ անոնց վրայ գրուած էր «Ամերիկեան շոքոլա, Նեսլէ՛»:. Դուն մարեցիր ծխացող սրտիս մծեղը որ կրնար հրդեհել զիս...:

×

Փողոցները ընդհանուր լքում կը տիրէ: Տառապեալ ու անճարակ բեկորները պատերուն տակը ամքած են աղերսող նայուածքներով, աւելի շատ կիներ ու մանուկներ: Քաղաքը որբացած է: Մարդկային ոչնչութիւնը երբեք այսքան շեշտուած յայտնութեան մը կարելի չէր երեւակայել: Տրամաբանութիւնը կատուի մը փինչէն կախուած լեզապատառ մուկի մը կը նմանի: Կը զգաս վերահաս իրականութիւնը, բայց դարձեալ գոհ՝ առկախեալ այդ ողջ վայրկեանէն, կ'որոճաս:

«Բաց քաղաքը» վերածուած էր բաց գերեզմանոցի մը եւ յաջորդ օրը միայն հրաշքով մը խուռներամ բազմութիւններ լեցուեցան պողոտաներուն եզերքը, պատուհաններն ու պատշգամները: Երբեք այսքան գլուխներու բուրգեր տեսնուած չէին նոյնիսկ ազգային տօնական օրերուն:

Թշնամին քաղաք մտած է եւ կը յայտնուի մեր թաղի փողոցներէն ալ, խլացուցիչ աղմուկով: Կատարեալ շարժանկար անվերջ ու աներեւակայելի: Ծառուղիէն կ'անցնի նախ այրուձին: Զինուորականներէն մին թամբին վրայ դէպի ետ կը ծռի ու բերանը կը բանայ ու կը գոցէ. իր հետեւորդ զինուորներուն հրաման մը կ'արձակէ անշուշտ: Միւսները մարդամեքենաներու պէս ձախ ձեռքով փոքր հայելի մը բռնած աջով իրենց գլուխները կը սանտրեն, միօրինակ ու ժպտուն: Անոնց պոչը հազիւ աւարտած, ուրիշ ջոկատներ կը յաջորդեն, տարբեր տարազով ու կազմածով, նոյնիսկ ձիերով: Տարօրինակ բան. այս մարդիկն ալ ինքնահոս գրիչ ունին ու գունաւոր բացիկներ՝ նամակ կը գրեն, Փառի՞ս, Փառի՞ս գոչելով: Ահա ուրիշ գունդ մը ցուցամոլ. վերէն վար «տիպլոմաթ» կը ծխեն, աջ ու ձախ յոխորտալով:

Մինչ այրուձին մեքենական շարժուձեւերով կը սահի, կողմնակի փողոցներէն կը խաչաձեւեն ինքնաշարժներու սրընթաց շարքերը:

Ահա հետեւակազօրքեր փողերու ռոնաձայնով «Նախ Փառիս, Նախ Փառիս» պայթուցիկ աղաղակը յարմարցնելով իրենց քայլերու համաչափութեան:

Տեւական, անընդհատ, թեւաւոր խաչ մը կը տեսնուի եւ անոր վրայէն կը սահին՝ կ'անցնին, իրարու կը յաջորդեն համաչափ, ներդաշնակ, այլազան, տարօրինակ զինուորներ, բոլորն ալ նորընծայ իրենց ձիերն ալ, մեքենական կազմածն ալ:

Քանի մը օրեր ալ, եւ մենք գիւղի կարօտով տուն կը վերադառնանք: Դարձեալ մինակ չենք, եւ տարբեր է տրամադրութիւնը այս անգամ: Ծանօթներ ալ կը նշմարենք, որոնք այս անգամ լուսաժպիտ հրճուանքով կը մօտենան, կարծես ընտանիքի անդամներ ըլլայինք: Սակայն քանի գիւղը կը պարպուի, այնքան մեր մտահոգութիւնները կ'աւելնան: Որովհետեւ մարած օճախի մը շուրջն ենք կարծես: Մեր բացակայութեան ամէն ինչ փճացած է, պէտք է վերսկսիլ: Վարժութիւնն ալ չափ մը ունի, այս քանի երրորդ անգամն է որ տուն պիտի վերաշինենք, սակայն տարագիր թռչունները նոյնիսկ իրենց քանդուած բոյները չեն լքեր, չեն մոռնար ու երգով կրկին կը հիւսեն, այնպէս ճարտարօրէն որ կարծես նախազգացումն ունին անստոյգ գալիքին: Ուրեմն մենք չէ որ պիտի ընկրկէինք, եւ մանաւանդ մենք որ սերունդի ժառանգութիւնը փոխանցելու պարտականութիւնը ունինք:

Բայց երանի՜ վերջինն ըլլար: Վերադարձը «Բաց քաղաք»էն հոգւոյս մէջ կը քամէ հին յիշատակներու տառապանքը սեւ. կարծես մատեանէ մը կորսուած էջերու փնտռուած իմաստը կը լրացնէ: Մինչ պատերազմը օրէ օր ծանր երկանաքարեր կը կախէ մարդկային յառաջդիմութեան վիզէն ու Արէս իր արիւնոտ թաթերով՝ անկուշտ փորը կը թափահարէ քրքջալով:

Իրկուն է, ծանր, հեւացող երկունք: Թող ծագի վաղուան արեւը, հանդիսատես արժանի է միայն մեռնողներուն: Վա՜յ անոնց որ դիակ մը կը կրեն իրենց հոգիներուն մէջ: Մենք պատրաստ ենք դեռ տառապելու: Ան է որ կ'ազնուացնէ հոգին, գալիք նպատակին համար....:

ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

ԳՈՒՏ 'Մ ՄԻՏԱՆ

Ի խաչ հան զդա...

Յ. Օշական, զարտուղութեան ախոյեան մը գրականութեան մէջ, Նշդրակը ձեռքին, տարինե - րով պտոյտ տուած է Հայաստանեայց գրականու- թեան անդաստանին մէջ, պոկելով, յօտելով ճիւ- ղեր, շիւղեր: Երբեմն ալ տապալելով հաստաբուն ծառեր: Կարգ մը գրական համբաւներ, իրենց պատուանդաններէն վար առնելով, գլխնի տակ հարթած է զանոնք:

Ժողովրդական գիւղամարս ոճի մեծագոյն թշնամի, չըջած է հեթանոսութիւն կոչուած խրտուիլակին կարգ ու սարքն ու օրէնքները ...

Ստեղծած է ոճ մը, որուն համար զօրաւոր ակռաներու պէտք կայ ծամելու համար:

Իր այս քննադատութեանց ծառայութիւններուն փո - խարժէք, Սաղիմական վանքին մէջ, պաշտօնի կոչուեցաւ՝ անուքեմ վարժական Յ. Օշականը, ուր տարիներու ճգնումին ի պատիւ, մտածեցին յո - բելեանով մը մեծարել զինք: Տօնել իր քառա - նամեայ աշխատանքը՝ վերադասութեամբ Երուսա- ղէմի Կիւրեղ պատրիարքին:

Անշուշտ այս հանդիսութեանց միջոցին, իր շուրջ պիտի բոլորուին, դրաբար մեծարգոյ անձ - նաւորութիւններ, որոնց մէջ, յոբելեար Օշական, Պիղատոսի առջեւ կանգնած Յիսուսի մը պէս, մտիկ պիտի ընէ իր ցուցակ մեղացները՝ լուռ ու մունջ... Շատ բարի, շատ գեղեցիկ:

Բայց, եկուր տես, որ Յոբելեանին իսկ նա - խանձող եւ քուն փախցնողներ կան աշխարհումս:

Ասոնք, իրարու մօտ, հաւաքուած՝ սրտա - չարժ ու հաւատաւոր բողոք-«դիմումնագիր» մը շարադրած են «Ամենապատիւ եւ Արժանընտիր Պատրիարքին Հայոց Երուսաղէմի, Տ. Տ. Կիւրեղ Սրբազան Արքեպիսկոպոսին» ուղղեալ:

Այս կրօնաբոյր խորագիրը, կերեւայ թէ՝ գործն է, ժամ ու խունկի ընտելացած տէրտէրցուի մը, մասնաւոր կերպով վարձուած՝ այս տողերը կերտելու համար, որ իր եռանդի չոգին մէջ, կա - թողիկոսական պատուանուն «Տէր, Տէր»ով մը ալ վարձատրած է Իսրայէլեան Պատրիարքը:

Այդ բողոքագիրը, որ միջին դարու հաւա - տացեալի մը մատ խածնել պիտի տար, կը շարու- նակուի այսպէս:

«Մենք բոլորս, ներկայացուցիչ Պէյրութի յա- ռաջդիմական (առաջդիմակա՞ն) կազմակերպու - թեանց եւ հայ մամուլի, հարազատ զաւակներ Հա- յաստանեայց առաքելական Մայր եկեղեցիին, ու- խտած ենք որ մեր երկու կաթողիկոսներու կողքին, ամենեցուն իր արժանաւոր Պետը՝ յանձին Ջերդ Սրբ- բազնութեան ...

Շարունակելով այս խնկարկութիւնը իրենց գործին յաջողութեան ի հաշիւ, անոնք, «կը ճանչնան Երուսաղէմի Պատրիարքութիւնը, իբր «կրօնական զգացումներու մաքուր եւ հայեցի դա- յեակը ազգիւրներէն մին»:

Ալէլուիա օրթի: Եւ ընդ հոգւոյդ քում...

«Արդ, նկատի առնելով Պատրիարքութեան զուտ կրօնական հանգամանքը... Անոր հոգատար- մութիւնը էջմիածնի Մայր Աթոռին նկատմամբ... կրօնասիրական (!) եւ ազգասիրական (!) նախան- ձախնդրութենէ մղուած, խորապէս եւ վրդով - ուած...» են եղեր անոնք:

Հրդե՞հ կայ:

Ժառանգաւորաց Վարժարանի հայերէնի դա - սախօս Յակոբ Օշական, Հալէպի «Նայիրի» հան- դէսին մէջ հրատարակած է տողեր, որոնք «Պատ- րիարքութեան կոչումը արհամարհող... ժխտա - կան կեցուածք մը կը պահեն» եղեր, հանդէպ Սո- վետ. Հայաստանի եւ էջմիածնի Մայր Աթոռին»:

«Այդ խռովարարական (!) արտայայտու - թիւններուն եւին, կը տեսնուին, հայրենիքի վա- րիչներուն եւ ներգաղթի դէմ անվստահութիւն եւ ժողովուրդին միտքը պղտորելու դատապարտելի ճիգ մը... եւ կարելի է եղեր «ազգադաւութիւն» ալ որակել այդ ընթացքը...»:

Վա՜յ, վա՜յ: Վա՜յ քեզ Օշական, ի՞նչ ահարկու ոճիր, ի՞նչ աղաղակող ընթացք: Այդ համեստ երեւոյթին եւ բարի վարժապետի դիմակին տակ, Հերակլէսի մը կամ Գողիաթի մը ուժ կը թաքցնես եղեր՝ ազգն ու հայրենիքը կործանելու աստիճան:

Արդ, կը խնդրուի Ս. Քաղաքի Հայոց աթո- ռակալէն, որ «անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնէ, այս վտանգաւոր ուսուցիչը մեկուսացնելու իր պաշտօնէն...»:

Ես կ'առաջարկեմ պատուիրել Երուսաղէմի հացագործներուն, որ հաց չհայթայթեն Յ. Օշա- կանին, պատիժ դաս մը տալու համար իրեն...

Այդ յոյսով, «պատկառանքով կը մօտենան մեր հայ եկեղեցւոյ հարազատ զաւակները» ի համբոյր Սուրբ Աջոյն» Սրբազան պատրիարքին, եւ «կ'ստո- րագրեն ու կը կնքեն» այս քրիստոնէաբոյր տո - ղերը:

Կարելի է աւելցնել, այս տողերուն տակ, Հրէ- ից ատեանին Պիղատոսին ուղղած սա տողերը, «Ի խաչ հան զդա, եթէ ոչ չես բարեկամ Կայսեր»:

Ո՜վ սիրելի Օշական, քու ի՞նչ գործդ էր արեւե- լահայ արդիւնաւոր գրական ցանկապատէն ներս նիզակ երկարել: Չէի՞ր գիտեր որ հոն, բոլոր գըր- չականները կատարելութիւն են եւ անքննադատե- լի... Արդ, ի՞նչ պիտի բանիս հիմա: Գոնէ արհեստ մը ունենայիր ձեռքդ:

✕

Բայց չյուսահատինք: Կիւրեղ Պատրիարքը, նրբամիտ անձ մը, պիտի դիմէ էջմիածին, որ «Լուսաւորչի Խաչ» պատուանշանը շնորհուի Յ. Օ- շականին՝ ի վարձ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ եւ կրօնքի մատուցած ծառայութեան:

Պէյրութի «կրօնասիրական եւ ազգասիրական նախանձախնդրութենէ մղուած» այսօրուան անձե- րը, երէկ չէ առջի օր տակաւին, կրօնքը իբր մոր- ֆին եւ եկեղեցին ալ կոյր յետադիմութեան օջախ կ'որակէին: Այսօր, շնորհիւ Յ. Օշականի, կուգան ծնրադրել «ի համբոյր Սուրբ Աջոյն» Կիւրեղ պատ- րիարքին:

Վաղը անշուշտ, իրենց մէջէն, վարդապետ — տէրտէր ձեռնադրուողներ ալ պիտի գտնուին, ի պարծանս Ս. Եկեղեցւոյ:

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

Հայաստանի Համալսարանին

ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

Հայաստանի համալսարանի 25ամեակի տօնա- կատարութեան առթիւ, երեք նիստեր տեղի ունե- ցան, կարեւոր զեկուցումներով: Վերջին նիստին մէջ (ապրիլ 26) Գիտութեանց Ակադեմիայի ան - դամներէն Ա. Տէրտէրեան ներկայացուց «Լէնինը իբրեւ գրական քննադատ»:

Պրոֆ. Ա. Ղարիբեանի զեկուցումը կը շօշա- փէր հետեւեալ նիւթը,— «Ե՞րբ է հայ ժողովուրդի պատմութեան սկիզբը»: Զեկուցանողը մանրա - մասնօրէն խօսելով «Հայերու հնդեւրոպական ծա- գում ունենալու լեզուաբանական հիմնաւորում - ների խախուտ լինելու մասին», ցոյց տուաւ թէ հայերէնի քերականութեան ամբողջկառուցուածքը սեփական, հայկական է, կազմաւորուած հայ ժո- ղովուրդի նախորդներու լեզուական գիտակցու - թեամբ: Դասախօսը լայնօրէն խօսելով հայ լե - զուի, բարբառներու եւ հայ ժողովուրդի կազմա - ւորման հարցերու մասին, եզրակացուց թէ մեր ժողովուրդը ամբողջացած է արտաշէսեան պետու- թեան ժամանակ (189 Ք. Ա.), այստեղէն ալ պէտք է սկսիլ հայ ժողովուրդի պատմութիւնը: «Այսպի- սով Հայաստանի հնագոյն շրջանի պատմութիւնը պէտք է բաժանել երկու մասի,— Հայերի նախ - նիքների պատմութիւն, որ սկսւում է անյիշելի ժամանակներից եւ հասնում է երկրորդ դարը եւ հայ ժողովուրդի պատմութիւն, որ սկսւում է երկրորդ դարի սկիզբներից»:

✕ Նոյն յոբելեանին առթիւ ցուցահանդէս մը բացուած էր, 13 բաժիններով, որ կը ներկայա - ցնէր համալսարանին հիմնարկութիւնը եւ պատ - մութիւնը 1920էն մինչեւ 1945: Այս առթիւ մաս - նաւոր ուշադրութիւն կը գրաւէին ականաւոր գիտ- նականներ Յ. Մանանդեանի, Լէոյի, Հ. Աճառեա- նի, Ա. Տէրտէրեանի, Գր. Ղափանցեանի, Ա. Ղա- րիբեանի, Ս. Սամուէլեանի եւ ուրիշներու գիտա- կան վաստակները:

✕ Երեւանի համալսարանին Բանասիրական ճիւղը նախապէս կը կոչուէր Արեւելեան Ֆակուլ - տէտ եւ ունէր 18 ուսանող: Քսանըհինգ տարուան մէջ այս թիւը հետզհետէ աւելցաւ եւ այժմ առա- ջին դասընթացքին կը հետեւին 180 ուսանողներ, իսկ բոլոր դասընթացքներուն (կուրս) ուսանողնե- րու թիւը կը հասնի 450ի:

Հայ լեզուի եւ գրականութեան բաժնին շըր - ջանաւարտներէն շատերը արդէն դարձեր են հա - մալսարանի դասախօսներ եւ գիտական աշխատող- ներ: Ռուս լեզուի եւ գրականութեան բաժինը բացուած է 1938ին: Այս բաժնին մէջ բոլոր դա - սախօսութիւնները տեղի կ'ունենան ռուսերէն: կ'ուսանին ոչ միայն Հայեր, այլեւ Ռուսեր, Ուկ- րաինացիներ, սպիտակ Ռուսեր եւ Խ. Միութեան ուրիշ ժողովուրդներու պատկանող մարդիկ: Եւրո- պական լեզուներու եւ գրականութեան բաժինն ալ բացուած է 1938ին, եւրոպական լեզուներու մաս- նագէտ բանասէրներ պատրաստելու համար:

Արեւելեան լեզուներու եւ գրականութեան բաժինը բացուած է 1940ին, պարսկերէն եւ արա - բերէն լեզուներու շրջանով:

Բանասիրական համալսարանին մէջ կը գոր - ծեն ութ ամպիոններ, մանկավարժական լաւագոյն ուժերով: Քսանըհինգ տարուան շրջանաւարտնե - րուն թիւը կը հասնի 500ի: Այս ամպիոններուն մէջ բացի ուսումնական – մանկավարժական աշխա - տանքներէ, մղուած կը տրուի նաեւ գիտական – հե- տազօտական աշխատանքներու:

Շուտով կ'աւարտին հետեւեալ գիտական աշ - խատութիւնները, որոնք իրենց հեղինակներուն կողմէ պիտի պաշտպանուին իբրեւ դոկտորական դիսերտացիաներ (ատենախօսութիւն) — Գ. Սեւակի «Արեւելահայ աշխարհաբարի պատմութիւնը», Ռ. Յովհաննէսեանի «Հայ քննադատական միտքը ռուս դրականութեան մասին», Է. Պետրոսեանի «Հայ – եւրոպական գրական կապերը», Ս. Արէշ- եանի «Ռուս – հայկական գրական կապերը», Ս. Բաղեանի «Յակոբ Պարոնեան», Ս. Ղազարեանի «Միջին հայերէնի պատմութիւնը», Ռ. Մելքում - եանի ռուսերէնի եւ հայերէնի համեմատական քե- րականութիւնը», Ն. Դաբաղեանի «Յովհ. Թու - մանեան» եւն.:

ՆԱՐԵԿԱՑԻ ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԼԻ

Համալսարանը արդիւնաւոր աշխատանքներ կատարած է հայ գրականութեան ուսումնասիրու- թեան մէջ: Այս առթիւ կը յիշուի Մ. Մկրեանի աշխատութիւնը Գրիգոր Նարեկացիի մասին: Գոր- ծը կը բաղկանայ երկու գլուխներէ,— ա) «Հայ գրականութիւնը Նարեկացուց առաջ», բ) «Նարե- կացու Մատեան ողբերգութեանը»: Հեղինակը ժխտելով այն սխալ կարծիքը որ Նարեկացիի բա - նաստեղծութիւնը կը կապէ արաբական ազդեցու - թեան հետ, կը ջանայ ապացուցանել ոչ միայն մեր շարականներու, այլեւ պատմական ու ճառա- կան գրականութեան ակնբախ ինքնուրոյնութիւնը որ շատ աւելի կապուած է հայ ժողովրդական ստեղծագործութեան, քան թէ որ եւ է արտաքին ազդեցութեան հետ:

«Մարդուն ողբերգութեան» մասին խօսելով, հեղինակը կը հակաճառէ այն քննադատներուն ո- րոնք անոր մէջ ուրիշ բան չեն տեսեր բաց ի նեղ մտքով ըմբռնուածմիստիքականութենէ զոր կըկա- պեն «քայքայուող ֆէոդալիզմի հետ» (աստուա - կանութիւն) եւ Նարեկացիին ողբը կը յայտարա- րեն յետադիմական: Էնգէլսի վրայ հիմնուելով, հեղինակը «ցոյց է տալիս որ միջնադարեան միս - տիցիզմը որոշ պայմաններում առաջաւոր մտածո- ղութեան բնոյթ է կրել: Մկրեանն ապացուցում է որ Նարեկացին իր երկի մէջ գովերգել է մարդու յաղթանակը եւ դրանով ստեղծել հումանիզմ հրա- հրող մի կոնցեպցիա (ըմբռնում), ըստ որում մարդ արարածը իրաւունք ունի երջանիկ լինելու համար: Բայց այդ երջանկութեան առաջ ծառա - նում են խոչընդոտներ, որոնք երբեմն տխրու - թեամբ են լցնում մարդու հոգին: Սակայն Նարե- կացին լաւատեսութեամբ է նայում ապագային եւ հաւատում ժողովրդի փրկութեանը»:

Ակադեմական Ա. Տէրտէրեանի տեսութեամբ, Մ. Մկրեանի գործին «գիտական մեծ արժէքն այն է որ հեղինակը կապում է Նարեկացուն իր պատ- մական էպոխայի հետ (դարաշրջան) եւ նրա հա- մակ ստեղծագործութիւնը դիտում է իբրեւ ար - տացոլում հայ երկրում տիրող սոցիալ-քաղաքա - կան պայմանների: Իր ժամանակը ուշեղ ապրե - լով, Նարեկացին դառնում է բոլոր ժամանակների քաղաքացի»:

Երկրորդ կարեւոր աշխատութեան նիւթը առ - նուած է հայ հին պատմութենէն եւ կը կոչուի «Ներսէս Շնորհալին եւ նրա ստեղծագործութեան հայրենասիրական մոտիվները»: Հեղինակը՝ Ա. Մկրտիչեան, կ'ապացուցանէ Եղիշէի եւ Շնոր - հալիի հայրենասիրական աշխարհահայեացքին համանմանութիւնը: Երկուքն ալ կռիւ են յայտա- րարած օտար բռնակալութեան դէմ, բարձր ոգե- ւորութիւն ստեղծած հայրենիքի ազատութիւնը պաշտպանելու համար, ներբողած են ազատագրա- կան պայքարը, արհամարհած՝ մահը եւ քաջերու հերոսութիւնը հռչակած են անմահութիւն: Ցետոյ կը ցուցնէ Շնորհալիի ստեղծագործութեան կապը յետադայ աշխարհիկ գրականութեան հետ, եւ մասնաւորապէս կը ծանրանայ անոր հանելուկնե - րուն վրայ որ սերտ կապ ունին ժողովրդական ստեղծագործութեան հետ. կը շեշտէ նաեւ շարք մը առակներու հայրենասիրական բովանդակու - թիւնը: Շնորհալին արժեւորած է նաեւ Տորքի եւ Տրդատի տիպարներու օգտագործումը: Հեղինա - կին կարծիքով,«թէ' աշխարհաբար լեզուի գործա- ծութիւնը եւ թէ յիշուած հայրենասիրական տեն- դենցիան (ձգտում) Շնորհալու հանելուկներն ու առակները դարձնում են ժամանակի էպոխաչէն (դարաշրջան կազմող) երեւոյթներից, պոկրե - սիվ (յառաջդիմական) քայլերից մէկը, որ հետա- գայում մեծ արձագանք է գտել եւ հէնց իր դա - րում ստեղծել յատուկ գրական շկոլա (դպրոց), անմահացնելով իր հիմնադրին»:

Առաջին անգամ է որ հայ գրական քննադա - տութեան մէջ հեղինակը Շնորհալիի հրապարակա- խօսութիւնը կը կապէ իր ժամանակի քաղաքական կեանքի եւ տնտեսական խնդիրներու հետ:

Միւս երկու աշխատութիւններէն մէկն է Ս. Բաղեանի «Ստեփան Ոսկան»ը, երկրորդը՝ Գ. Ստե- փանեանի «Աբովեանի ստեղծագործութիւնը»: երկուքն ալ նորութիւններ, շատ մը տեսակէտնե - րով: (Ս. Հ. 25 Ապրիլ):

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄԻ ԱՆՏԻՊ ՔԱՌԵԱԿՆԵՐԸ (Թարգմանութիւն հին ձեռագիրներէն): Պատկե - րազարդուած պարսկահայ նկարիչ Սեւրուգինի կողմէ (Դարվիշ): Մաս մըն ալ Ֆրանսերէնի թարգմանուած: Հեղինակ՝ Արամ Զարըդ - Վաս - րանդի: Տպ. Փարիզ:

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ ՄԸ, Յ. Օշականի, յաւելուա - ծով մը՝ Թուղթ առ Երեւան, Ա. Ծառուկեանի: Մա- տենաշար Նայիրի թիւ 2, Հալէպ, 1946: Գին 13 շիլին: Հասցէ — A. Dzaroukian, B. P. 372, Alep (Syrie): Այս այն գիրքն է որ անճոռնի պայքարի մը դուռ բացաւ Յ. Օշականի դէմ:

Թուղարկաւորութիւն Հմայեակ Խոսրովեանի

Ուրբաթ օր տեղի ունեցաւ մեր ողբացեալ բարեկամին՝ ծանօթ իրաւագէտ Գ. Հմ. Խոսրովեանի ազգ. յուղարկաւորութիւնը, Փարիզի Հայոց եկեղեցին: Դագաղը դրուած էր շքեղ մահարձանի մը վրայ, զարդարուած բազմաթիւ ծաղկեպսակներով:

Կրօնական արարողութենէն վերջ, դամբանականներ խօսեցան Գ. Արշակ Ջօպանեան եւ ընկեր Հր. Սամուէլ, ի վեր հանելով հանգուցեալին արժէքը իբրեւ տաղանդաւոր իրաւագէտ եւ հմուտ դասախօս Պոլսոյ Իրաւագիտական Համալսարանին, ինչպէս եւ անոր ազգօգուտ գործունէութիւնը հանրային կեանքի մէջ: Խոսրովեան վարած է բազմաթիւ ազգային պաշտօններ, մեծ յաջողութեամբ: Ունի աշխատութիւններ միջազգային իրաւաբանութեան մասին: Ֆրանսերէն դամբանական մը կարդաց Գ. Տիգրան Զայեան, շեշտելով հանգուցեալին արժանիքները:

Արարողութիւններէն վերջ հանգուցեալին մարմինը Փէռ Լաշէզի գերեզմանատունը փոխադրուելով, ամփոփուեցաւ ընտանեկան դամբարանին մէջ: Յուղարկաւորութեան ներկայ էին նաեւ օտար բարեկամներ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՐ ԶԵԼԱՆՏԱՅԻ կազմութեան համար խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին երեք մեծ հոսանքներուն միջեւ: Կացութիւնը պիտի պարզուի երեքշաբթի օր, երբ կը գումարուի Սահմանադիր ժողովը: Ժողովրդական Շարժումը պատրաստ է ստանձնելու վարչապետութիւնը: Համայնավար կուսակցութիւնը հաւանած է մասնակցիլ նոր կառավարութեան, իսկ ընկերվարականները վերապահ դիրք մը բռնած են առ այժմ, սպասելով իրենց բացառիկ ժողովին որոշման: Ժողովրդականները ծրագիր մը կը պատրաստեն նոր կառավարութեան համար:— Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը պահանջեց անմիջապէս ժողովի հրաւիրել աշխատավարձքի յանձնաժողովը: Մէկ ամիս վճարովի արձակուրդ պիտի տրուի 18էն վար բանուորներու համար:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ անթելը խստօրէն քննադատեց Պապը, ամբաստանելով իբրեւ Ֆաշական: Այս առթիւ կ'ըսէր թէ ան ճնշում կը բանեցնէ Ֆրանքայի եւ Իտալիոյ ընտրողներուն վրայ: «Իզվեստիա» կը գրէ թէ Վատիկան «երբեք իրար չանցաւ այն սեւ օրերուն երբ Ֆաշական գերութեան վտանգը կախուած էր Եւրոպայի վրայ, երբ քաղաքներ եւ գիւղեր կը քանդուէին եւ միլիոնաւոր կիներ եւ մանուկներ կը ջարդուէին անողորմաբար: Երբ Հիթլեր պարտութենէ պատուհան կը գլորէր, Վատիկան ամէն բան փորձեց ակարացնելու համար հակահիթլերական պայքարը» ևն.: Մոսկուայի անթելը կը շարունակէ քննադատել նաեւ բրիտանական քաղաքականութիւնը, պնդելով թէ «անկախութիւնը» բառ մըն է արեւմտեան ազգերուն համար եւ կը ծառայէ «աշխարհակալ դիւանագիտութեան»: Այս առթիւ կը հեգնէ Անդրյորդանանի եւ Եգիպտոսի կեղծ անկախութիւնը:

ՏՕՆԸ ՄԻԼԻՈՆ այրեր եւ կիներ փողոց թափած էին երէկ Լոնտոնի մէջ, տօնելու համար Յաղթանակի տարեդարձը (8 Յունիս): Հարիւր հազարաւոր Անգլիացիներ Լոնտոն խուժած էին եւ աննախընթաց թափօր մը կազմուեցաւ այս առթիւ: Առտուան ժամը 10ին թագաւորը պալատէն մեկնեցաւ, մասնակցելու համար զօրահանդէսին: Զարմանազան ժողովրդային խրախճանքներ տեղի ունեցան գիշերը:— Եգիպտոսի մէջ ընդհ. գործադուլ եւ սուգ հռչակուեցաւ այս միեւնոյն առիթով, բողոքելու համար «Անգլիացիներու ոճիրներուն դէմ»: Կառավարութիւնը գրաւեց «Էլ Միսրի» թերթը որ խմբագրական մը գրած էր հետեւեալ խորագիրներով.— «Վաղը յաղթանակի օր Լոնտոնի մէջ. սուգ եւ ընդհ. գործադուլ Եգիպտոսի մէջ»:

ԻԲՐԵՒ ԳԵՐՄԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼ եւ լրտես ձերբակալուեցաւ զօր. Կիյեօմ, անդամ Փէթէնի կառավարութեան: Ամբաստանեալը, որ 59 տարեկան է, պատերազմի վիրաւոր եւ հրամանատար Պատուոյ Լեգէոնի, առժամապէս ազատ արձակուեցաւ, ժամերով հարցաքննուելէ վերջ: Ներքին նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, որուն համաձայն զօրավարը իբրեւ գերման գործակալ ծառայած է տարիներով, գաղտնի տեղեկութիւններ հաղորդած զօրավարներ տը Լաթր տը Թասինյիի եւ Ժիւէնի մասին ևն.: Զօր. Կիյեօմ «Choc» թերթը կը հրատարակէր պատերազմէն առաջ եւ անդամ էր երկու Ֆաշական կազմակերպութեանց:

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ 41 տարեկան Գերմանացի մը, Ռիխարդ Քրիսթման, իբրեւ պատերազմի ոճրագործ: Ամբաստանեալը Քանի մէջ հաստատուած էր իբրեւ առեւտրական եւ կ'ամբաստանուի թէ Դիմադրական Ճակատի կեղծ կորիզ մը կազմելով, ծուղակի ձգած է 83 անգլիացի օդաչուներ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը արգիլեց գիւղական կուսակցութիւնը որուն նախագահն է դեր-վարչապետը, Միքոլայչիք:

Երգահանդէս

ՕՐ. ԾՈՎԻՆԱՐ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
(Լիոնի Օփերայէն)

16 Յունիս կիրակի ժամը **14.30**ին, Սալ Կավոյի մեծ սրահին մէջ, **47, rue de la Boëtie, (métro Miromesnil)**: Յայտագրին մէջ հայկական եւ եւրոպական կտորներ: Տոմսերու համար դիմել Հր. Սամուէլ, Պարսամեան եւ Բալըեան գրատուններուն եւ Գ. Հր. Սարգիսեանի, 261 Fbg. St. Martin, Tél. Nor. 60-69:

Ազգ. մեծ երգահանդէս

ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

Հայկական համազգային երաժշտութեան, Կիրակի 16 Յունիս, ժամը 15.30ին Մարսէյլի Օփերային մէջ: Յայտագիրը կը կազմեն.—

1. Հայկական պատարագը 7 ձայնով (երգչախումբ): 2. Հերոսի մը կեանքը (մեծ օրքեսթր, երգչախումբ եւ մեներգ): 3. Հայկական համանուագ (մեծ օրքեսթր): Կը գործածուին Օփերայի նուագախումբը եւ Ռատիոյի երգչախումբը, 110 մասնագէտ արուեստագէտներով: Տոմսերու համար դիմել՝ Ե. Եավրուեան, 23 rue Senac, Tél. L. 25-27: Մ. Մալաքեան 3 bld. Thédor Thurner, Tél. L. 09-02: Ե. Արմէն 39 rue St. Savournin, tél. G. 76-83: Ս. Տիրատուրեան, 2 rue Philippe de Gérard եւ Կեդր. Յանձնախումբի անդամներուն:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ մասնագէտ մօտէլիսթ կին մը կարի եւ աշխատանոցի համար: Ներկայանալ առաւօտները Maison Mina, 32 rue des Annelets, Paris (19), Métro Botzaris կամ Place des Fêtes:

ՃԱՇԱՐԱՆ ԻՏԷԱԼ (ԱՐԱՄ)
29 Rue Paganini, 29
NICE
Սկսած է յատուկ խոհարարի մը միջոցով խնամով պատրաստել արեւելեան համեղ կերակուրներ
ԱՆԳԱՄ ՄԸ ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՆՏ ՍԱՐԵԱՆԻ
AU CHAPON FIN Restaurant Bar
Փոխադրուած է 18 Marché des Capucins
Gare de l'Est, Marseille Հեռաձայն C. 02-43

MEUBLES MODERNES
60 Bd. DE LA BLANCARDE, MARSEILLE

Բացուած է Վ. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆԻ կահ-կարասիներու մեծ վաճառատունը: Խիստ մատչելի գիներով կը ծախուին, ննջասենեակի, ճաշասրահի, խոհանոցի, հիւրանոցի արդիական ոճով բոլոր տեսակի կարասիներ: Կը ծախուին նաեւ աթոռներ, բազմոցներ, թիկնաթոռներ, կաշիէ եւ թաւիշէ:

Փրկեցէք ձեր եւ ձեր տղոց ակռաները գործածելով
DOLINE ALCALINE
ակռայ մաքրող հանրածանօթ փոշին:
Կեդրոնատեղի, 47 Rue Lafayette, Paris (9)

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿԻ ՅԱՏՈՒԿ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
Կերպասի, պատրաստ հագուստի Ալզասեան բամպակեղէններու, պօնթըրրիի մեծաքանակ վաճառում: Ապսպրանքները կ'ընդունուին նամակով եւ հեռախօսով՝ Վիէն 6-54:
ԴԻՄԵԼ Ն. ԸԼԻՔՍԱՆՅԵԱՆԻ
71bis Rue Boson, Vienne (Isère)

COUTURE FLORE Confectionի նոր աշխատանոցը, փիւսէի, օդակի սրաձեւ մեքենաներով մաքուր, արագ եւ խնամքով աշխատութիւն կարճ ժամանակամիջոցի մէջ: Գոհացուցիչ գիներ: Դիմել Գ. ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ, 40 rue de Flore, Alfortville (Seine): Tél. Ent. 15-67:

ՁԵՐ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԵՐԸ
Գնելէ կամ ծախելէ առաջ դիմեցէք՝
ԸՌՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆԻՆ
Դուք էք որ պիտի շահիք
3 Villa Monceau, Paris 17, Հեռաձայն Wag. 13-95

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը արտակարգ միջոցներ ձեռք առաւ, խափանելու համար համայնավար եւ միապետական հրոսախումբերու գործունէութիւնը: Զինուորական ատեաններ պիտի կազմուին Եպիրոսի, Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ մէջ:

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 15ին, շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ լոյս, Château des Fleurs: Երգեր, արտասանութիւններ, հայկական եւ եւրոպական պարեր: Ճոխ պիւֆէ: Կը խօսին՝

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԵՒ Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Գ. ՑԻԼԻՓ ԱՂԱՋԱՐԵԱՆ, ջութակի վարպետ (Փարիզէն) եւ Օր. ՔՆԱՐԻԿ Մ. ԹՈՒՐԻԿԵԱՆ, Պէյրութէն (դաշնակ): Մուտքը ազատ է:

ՄԱՐՍԷԼԻ մէջ Մայիս 28ը այսօր, կիրակի, ժամը 3ին, Թաղապետութեան սրահին մէջ: Կը խօսի Գ. ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ: Կառախումբ Gare du Nordէն ժամը 2.15ին:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Ժ. Պատգ. ժողովը Յունիս 14ին, 15ին, 16ին եւ 17ին: 38 Bld. Raspail:

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ.— Գ. Ֆրիմիթէլ հրաւիրուած է Ֆրանսական կազմակերպութեան մը կողմէ բանախօսելու Հայկ. Մատենագրութեան մասին: Գ. Էտուար Սագի պիտի խօսի Վիքթօր Հիւկոյի սէրը նիւթի շուրջ: Կը նախագահէ Տօքթ. Ժիվէի: 12 Յունիս, չորեքշաբթի ժամը 8.30ին Սալ տը Ժէոկրաֆի, 184 bld. St. Germain, (մէթրօ St. Germain des Près): Մուտքը ազատ է:

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ.— Դպրոցական հանդէս, նախաձեռնութեամբ եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան, Յունիս 12ին, իրիկուան ժամը 8ին, Սինէմա Վարիէթէի մէջ: Նուէրներ պիտի տրուին բոլոր աշակերտներուն: Մուտքը ազատ է:

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 9, կիրակի ժամը 20.30ին Salle d'Iéna, 10 Ave. d'Iéna (métro Iéna, նախաձեռնութեամբ եւ հովանաւորութեամբ Տէր եւ Տիկին Մարմարեանի, Գ. Գ. Թոռունեանի եւ Շահումեանի:

Առաջին անգամ ըլլալով փարիզահայ հասարակութեան կը ներկայանայ Ազնաւուրեան ընտանիքը իր զաւակներով երգելու համար կովկասեան եւ Ֆրանսերէն երգեր: Երգախառն պատկերներ Սայաթ Նովայէն, Անուշէն, Սօս Վարդիթերէն, Աշուղ Ճիւանիէն, Պերճ Պռոշեանէն, Իսահակեանէն, Թումանեանէն, Ռօշ եւ Ազնաւուր իրենց յօրինած երգերով: Երաժշտութիւնը կը ղեկավարէ Գ. Արա Պարթեւեան:

Տոմսերը Ազնաւուրի մօտ, 22 rue Navarin, Paris (9):

Մնացեալ տոմսերը մտանալ ուղղակի կիշէէն:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ,
ՀԱ՛Յ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵ՛Ր

Փորձառու անձերու կողմէ նոր բացուած է Նպարեղէնի մեծաքանակ վաճառատուն մը, ուր միշտ պատրաստ կը գտնուին արեւելեան ու եւրոպական նպարեղէններ եւ չոր մրգեր, Փիստաշ-վէրթ, Իզմիրի անկուտ չամիչ, պուլղուր եւայլն:
Մանրամասն տեղեկութեանց եւ ապսպրանքներու համար դիմել՝
PRODUITS ALIMENTAIRES (Gros, demi gros)
Importation directe
NAJARIAN & CASSABALIAN
12 Rue de l'Arc, Marseille Tél. Colbert 87-69

MANUFACTURE de VETEMENTS
Hommes et Jeunes - Gens
Ets. BOYADJIAN
6, RUE MULET, LYON

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ
Տնօրէններ ԳԼԷՄԱՆ ԵՒ ԳՕՓԱՐԱՆԵԱՆ
6 rue Maubeuge, Paris (9), Métro Cadet, Notre Dame de Lorette: Tél. TRU. 85-47
Առաջնակարգ օդի եւ ամէն տեսակ ըմպելիներ, ընտիր աղանդեր, պոլսական կերակուրներ եւ անուշեղէն: Ընդարձակ եւ օդաւէտ սրահ: Ամէն երեկոյ ժամը 7էն սկսեալ Քէմանչիստ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ, ուտի ԱԼՖՕՆՍ եւ երգիչ ԱՐԹԱՔԻ կը նուագեն եւ կ'երգեն հայկական եւ արեւելեան երգեր: Գոց է Չորեքշաբթի օրերը:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.284

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆ. Տար. 750, 6ամս. 400, Արտասահման 1000 ֆրանք

Mercredi 12 JUIN 1946 Չորեքշաբթի 12 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4722-Նոր շրջան թիւ 361 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՄԷՆ ՄԷԿՆ ԻՐ ԲԱԺԻՆԸ

Ո՛րքան պիտանի գիտելիքներ Բարեգործականի Մայիս 10 թուակիր զեկոյցին մէջ, զոր ամփոփեր էինք վերջին խմբագրականով ։

Դեռ նոր կը սկսի ներգաղթը, առաջին անթիւ Իրանէն եւ Սուրիա — Լիբանանէն։ Բայց արդէն հասած տեղեկութիւններն ու թուանշանները կը հաստատեն թէ՛ արտակարգ ճիգի մը կը կարօտինք։

Այն ատենէն որ, Բարեգործականի Կեդր. Վարչութիւնը հարկ դատեր է հեռագիր մը ուղղել Երեւան եւ որոշ տեղեկութիւններ ուզել, «չեշտելով նաեւ թէ գաղութահայութեան միջոցները դուցէ պիտի չբաւեն այսքան բազմածախս գործ մը գլուխ հանելու»։

Նորէն կարդացէք թուանշանները։— Կ'առաջադրուի այս տարի Սուրիա - Լիբանանէն ընդունիլ մինչեւ 20.000 հոգի։ Մարդ գլուխ ծախք պիտի ըլլայ հարիւր լիբանանեան ոսկի կամ 48 տոլար ։ Ուրեմն, 20.000 × 48 = 960.000 տոլար ։

Իրանէն պիտի ընդունին 16.000 հոգի, մինչեւ Հոկտեմբեր, ընդհ. ծախք՝ 425.000 տոլար։

Այս երկու գաղութներուն համար կը նախատեսուի համագումար 1.385.000 տոլար ծախք։ Առ հաշիւ Թեհրան ղրկուած է 70.000, Սուրիա — Լիբանան՝ 100.000 տոլար։

Յունաստանի մէջ արձանագրուած են 10.000 հոգի, Պուլկարիոյ մէջ՝ 15.000։ Դեռ չենք յիշեր Ռումանիան։

Միւս կողմէ, Լիբանանի ներգաղթի կոմիտէն կը յայտնէ թէ Բարեգործականը պէտք է ջանայ «գոնէ 15.000 հոգիի հագուստեղէնը եւս ճարել»։ Ուրիշ հեռագրով մը կը խնդրեն հագուստ - կապուստ ղրկել Պաթում, 7000 ընտանիքի համար։

Արդ, Բարեգործականի Կեդր. Վարչութիւնը Ամերիկայի մէջ պիտի հանգանակէ մէկ միլիոն տոլար, որով իր վրայ դրուած պարտականութեանց «հազիւ մէկ փոքր մասը միայն պիտի կրնայ իրագործել»։ Այն ալ եթէ յաջողի անմիջապէս հաւաքել այդ գումարը։

Անշուշտ ամբողջ հոգը միայն Ամերիկայի վրայ չիյնար։ Միւս գաղութներն ալ պէտք է իրենց պարտականութիւնը կատարեն նոյն սրտցաւ յօժարութեամբ։ (Յունահայ գաղութը, կրկնապէս դժբախտ, հանգանակութիւն բացած է 50.000 տոլարի համար)։

Եթէ բոլոր գաղութները միանան եւ արտակարգ ճիգ մը թափեն, պիտի կրնա՞ն շալկել «այս ահագին բեռը»։

Դժուար է պատասխանել ։ Բայց եւ այնպէս, ոչ մէկ ընկրկում ։

Կը գտնուինք հիմնական եւ պատմական ձեռնարկի մը առջեւ, եւ պարտաւոր ենք անկարելին փորձել, զայն գլուխ հանելու համար։ Միեւնոյն ատեն յուսալով թէ խորհրդային իշխանութիւնը ուրիշ դիւրութիւններ ալ պիտի ընծայէ (ձրի շոգենաւ եւ շոգեկառք եւայլն, որոնք պետական գործեր են)։

Գալով հանգանակութեանց, անոնց յաջողութիւնը կախում ունի կարգ մը պարագաներէ.—

1. Պէտք է վերջ տալ Ներգաղթի կոմիտէներու մէջ հաստատուած ամսեղուկ հաւասարութեան, աւելի լայն հիմերու վրայ դնելով զանոնք։ Զանազան երեւելի կամ աներեւոյթ անհատներ, ինչ արժէք ալ ներկայացնեն, չեն կրնար վստահութիւն ներշնչել եւ գործ արտադրել, առանց իրենց կռնակն ունենալու իրական կազմակերպութիւններ ։

2. Գաղութներու մէջ եղած իւրաքանչիւր կազմակերպութիւն եւ Միութիւն, եւ մանաւանդ Հայր. եւ Վերաշինաց Միութիւնները պէտք է որոշ գումարներ եւ ձեռնարկներ յանձն առնեն։ Անշուշտ իւրաքանչիւրը համաձայն իր կարողութեան ։

3. Իւրաքանչիւր գաղութ պէտք է իր առաւելագոյնը փորձէ, փոխանակ աչքերը դէպի Ամերիկա կամ Եւրոպա ուղղելու։ (Քիչ մը զարմանալի կը թուի որ Իրանէն 425.000 տոլար կը պահանջեն, մոռնալով իրենց մեծագումար հարստութիւնները)։

4. Մենք ալ համաձայն ենք որ ուրիշ հանգանակութիւններ չկատարուին տարբեր նպատակներով, եւ բոլոր աղբիւրները հոսին Հայրենադարձի տուրքին ։ Գոնէ մինչեւ մէկ տարի։

5. Մեր գաղութին մէջ բուն ներգաղթը յառաջիկայ տարուան յետաձգուած ըլլալով, այժմէն պէտք է կազմակերպել ընդհ. հանգանակութիւնը։ Ոչ միայն այստեղէն գացող կարօտեալներու, այլեւ իրապէս անճար գաղութներու համար։ Հանդերձեղէնն ալ՝ առանձին ։ Շ.

Ներգաղթի առաջին շոգենաւը

Անհատական նամակէ մը կ'իմանանք թէ ներգաղթի առաջին շոգենաւը Պէյրութէն պիտի մեկնի Յունիս 17ին։ Կառավարութիւնը կր խորհի այս տարի Սուրիա-Լիբանանէն ընդունիլ 20.000 հոգի, մեծագոյն մասը կարօտ դրամական եւ նիւթական աջակցութեան։ (Մարդ գլուխ 48 տոլար ծախք)։

Ինչպէս յայտնի է, փոխադրութիւնը պիտի շարունակուի մինչեւ Հոկտեմբեր ։

Մանր լուրեր Հայկ. կեանքէ

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ եկեղեցական պառակտումը վերջացած ըլլալով, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը 1946 Ապրիլ 11 թուակիր կոնդակով մը վաւերացուցած է համաձայնութիւնը։ Այս առթիւ կ'ըսէ. — «Կ'օրհնենք համայնքը եւ կղերը եւ կ'աղօթենք իրենց միաբանականութեան զօրացման եւ տեւականութեան համար»։ Այս գործին մէջ կարեւոր դեր կատարած է Գարեգին արք. Խաչատուրեան, Հարաւային Ամերիկայի կաթող. պատուիրակը։ Կաթողիկոսը կը հրահանգէ Ամերիկայի առաջնորդ Տիրան եպիսկ.ի փոխադրել Գէորգեան Ճեմարանի 11 սաներու տարեկան ծախքը, 5500 տոլար ։

ՊՈԼՍՈՅ պատր. տեղապահը, Գէորգ արք. Արսլանեան վերջերս դատ բացած էր Ազգ. Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան դէմ, Նարոյեան պատրիարքի թողած գումարներուն առթիւ։ Վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ պատր. տեղապահր տեղի տալով հանրային կարծիքին առջեւ, յանձն առած է հրաժարիլ դատերէն եւ իրենց օրինաւոր տէրերուն վերադարձնել դրամները։— Մարմարա կը գրէ թէ Անգարայէն երկու սնտուկ եկեղեցական գոյքեր ղրկուած են Պոլիս, բայց պատր. տեղապահը զանոնք պարպելով իր տունը փոխադրած է։ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը. ո՞ր օրուան կը սպասէ, վերջ տալու համար այս անարժան կղերականին չարաշահութեանց։

ԳԱՀԻՐԷԻ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ «Կազդուրման Շաբաթ» մը հաստատած էր Մայիս 1էն 10։ Գոյացած գումարը պիտի յատկացուի Աղեքսանդրիոյ ծովափը հաստատուած վիլլայի մը փոխարժէքին մէկ մասը վճարելու, մնացեալով պիտի հոգացուին ամառուան կազդուրման ծախքերը։ Կարեւոր թիւով չքաւոր մանուկներ պիտի փոխադրուին ծովափ։ Առաջին ձեռնարկը կատարուեցաւ մէկ տարի առաջ եւ 70 չքաւոր մանչեր եւ աղջիկներ խնամուեցան եւ կազդուրուեցան։ Վիլլան գնուած է 1050 ոսկիի, մեծ մասը վճարուած։ Ամերիկեան Կ. Խաչը տրամադրած է անհրաժեշտ կահ կարասիները ։

ԷՎԷՐԷԿ ՖԷՆԷՍԷԷՆ (Կեսարիա) Պոլսոյ թերթերուն կը գրեն թէ 130 հայ ընտանիքներ կը գտնուին քաղաքին մէջ։ Քանի մը հոգի աւելի տղաքներ պետական դպրոցներ կը յաճախեն։ Հոն ալ անգործութիւն կը տիրէ։ Ժողովուրդը կ'աշխատի այգիներու մէջ։ Ամէն ինչ առատ է։ Կեսարիոյ հոգեւոր հովիւ Հայկազուն քահանայ Կարապետեան Մայիս 18ին Էվէրէկ այցելելով պատարագ մատուցեր եւ քարոզը հայերէն խօսեր է։ Ս. Թորոս եկեղեցին հողային բերքերու պաշտօնատան յատկացուած ըլլալով, իբրեւ աղօթատեղի կը ծառայէ յարակից Ս. Յակոբ մատուռը ։

ԻՏԱԼԻՈՅ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ հռչակումը յետաձգուեցաւ Յունիս 24ին։ Գերագոյն Ատեանը հաղորդեց քուէարկութեանց արդիւնքը,— 12.672-767 քուէ հանրապետութեան, 10.688.905 քուէ միապետութեան համար. բայց պաշտօնապէս չյայտարարեց հանրապետութիւնը, դիտել տալով թէ 35.000 ընտրական շրջանակներու 170ին թիւերը չեն հասած տակաւին, թէեւ անոնք չեն կրնար փոխել արդիւնքը։ Ուրեմն Իտալիան ատեն մըն ալ անորոշութեան մէջ պիտի մնայ։ Այս պատճառով թագաւորն ալ յետաձգեց իր մեկնումը։ Կառավարութիւնը նոր յորդոր մը ուղղեց ժողովուրդին, որպէսզի հանդարտ կենան։ Կիրքերը բորբոքած են նորէն։ Միապետականները զօրաւոր կուսակցութիւն մը կը կազմեն, միապետութիւն հաստատելու համար հարաւ. Իտալիոյ մէջ։ Բայց թագաւորն ալ հակառակ է այս շարժումին, որ կրնայ երկուքի բաժնել երկիրը ։

ՎԵՑ ՄԻԼԻՈՆ ֆրանքի կեղծ թղթադրամներ (հազարնոց) որոնք Անգլիոյ մէջ տպուած են, բռնուեցան ֆրանսական ոստիկանութեան կողմէ ։

Սահմանադիր ժողովին բացումը եւ նոր դահլիճը

Երէկ, երեքշաբթի, ժամը 3ին տեղի ունեցաւ երկրորդ Սահմանադիր ժողովին բացումը։ Կը նախագահէր Պ. Մարսէլ Քաշէն, իբրեւ երիցագոյն անդամը, շրջապատուած վեց երիտասարդ անդամներով։ Բացման ճառէն վերջը, ընտրուեցան այն յանձնախումբերը որ պիտի ստուգեն ընտրական տեղեկագիրները։ Հինգշաբթի կամ ուրբաթ պիտի կատարուին վաւերացումները կամ բեկանումները։ Երբ անդամներուն կէսէն մէկ աւելին վաւերացուի, ժողովը պիտի ընտրէ իր վերջնական դիւանը, գործողութիւն մը որ կրնայ տեղի ունենալ այս շաբթուան վերջը կամ յառաջիկայ շաբթուան սկիզբը։ Ապա պիտի կատարուի նոր վարչապետին ընտրութիւնը։ Ժողովրդական — Հանրապետական Շարժումը (M. R. P.) ստանձնած է նոր կառավարութեան կազմութեան պատասխանատուութիւնը եւ վարչապետութեան համար թեկնածու կը ներկայացնէ արտաքին նախարարը, Պ. Պիտօ, որ ազատագրութեան պայքարին ատեն նախագահն էր Դիմադրական Ճակատի Ազգ. Խորհուրդին եւ «ամէնէն իրաւասու անձը կը համարուի գլուխ հանելու համար հանրապետականներու ամենալայն միութիւնը»։

Ընկերվարական կուսակցութեան Ազգ. Խորհուրդը բացառիկ ժողով գումարելով շաբաթ եւ կիրակի, 939ի դէմ 3375 ձայնով որոշեց մասնակցիլ նոր կառավարութեան։ Երեք շրջաններ կ'առաջարկէին չմասնակցիլ, բայց ընդհ. քարտուղարը բերանացի բանաձեւ մը առաջարկեց, որուն համաձայն ստուար մեծամասնութեամբ որոշուեցաւ մասնակցիլ, բայց չընդունիլ վարչապետութիւնը։

Ժողովը քննեց նաեւ Աշխատանքի Դաշնակցութեան առաջարկը՝ աշխատավարձքի եւ թոշակներու յաւելման մասին եւ որոշեց որ կառավարութիւնը զանոնք յարմարցնէ կենսական պէտքերուն, միեւնոյն ատեն անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնէ, որպէսզի յառաջիկային յուսախաբութիւններ չծագին, գիներու նոր անհաւասարակշռութեամբ կամ թղթադրամի «մահացու աճումով»։ Կուսակցութիւնը համաձայն է որ կառավարութիւնը անյապաղ ժողով մը գումարէ յարեւման 1936ի կարգադրութեան (Մաթինեօնի համաձայնութիւն), մասնակցութեամբ կառավարութեան, բանուորներու եւ գործատէրերու ներկայացուցիչներուն, քննելու համար տնտեսական կեանքը,— աշխատավարձք, ապրուստի գիներ, արտադրութիւն եւ դրամ։ Ժողովը որոշեց նաեւ ուժ տալ քարոզչական պայքարին, որպէսզի «ընկերվարական մտածումը ամէն օր թափանցէ բոլոր շրջանակներուն մէջ»։ Սահմանադիր ժողովի ընկերվարական խմբակցութեան Նախագահ վերընտրուեցաւ մեր բարեկամը, Պ. Edouard Depreux ։

ՄԵԾ ՄՈՒՖԹԻՆ ՓԱԽՍԻ

Անգլիոյ բողոքը Ֆրանսայի դէմ

Երուսաղէմի հռչակաւոր Մեծ Մուֆթին, Հաճ Ամին Հիւսէյնի, որ Փարիզի շրջակաները կը բնակէր (Ռամպույէ), ենթակայ թեթեւ հսկողութեան մը, անհետացած է երեք - չորս օր առաջ, խորհրդաւոր պարագաներու տակ։ Այս առթիւ թերթերը շնդալից լուրեր կուտան, գրելով թէ մուֆթին Դամասկոս հասած է ամերիկեան օդանաւով մը, մասնակցելու համար Պլուտանի արաբական համագումարին։

Այս խորհրդաւոր անհետացումէն անմիջապէս վերջը, Փարիզի բրիտանական դեսպանատունը բացատրութիւն պահանջեց ֆրանսական կառավարութենէն։ Պաշտօնական շրջանակները լռութիւն կը պահեն, բայց տեղական թերթ մը կը գրէ թէ ոստիկանական վերատեսչութեան օտարականներու բաժնին կարեւոր պաշտօնատարներէն մէկը պաշտօնանկ եղած է։ Le Monde, կիսապաշտօնական օրկանը, դիտել կուտայ թէ մուֆթին կը բնակէր անգլիական շրջանի մը մէջ, թէ իր բնակարանը շրջապատուած էր անգլիական զօրանոցներով եւ զինուորական գրասենեակներով եւ կ'աւելցնէ.— «Եթէ Մեծ Մուֆթին Ֆրանսայէն մեկնած է, խնդիրը այն է որ Փարիզի թէ Լոնտոնի մէջ ոչ մէկը իրապէս կ'ուզէր ընդդիմանալ իր մեկնումին»։ «Տէյլի Մէյլ» զարմանալի գտնելով այս մեկնումը, դիտել կուտայ թէ անգլ. կառավարութիւնը միշտ այն կարծիքն ունէր թէ ֆրանսական կառավարութիւնը թոյլ պիտի չտայ որ մուֆթին հեռանայ Ֆրանսայէն, գոնէ առանց անգլ. կառավարութեան հետ խորհրդակցելու։ Յետոյ, արտաքին նախարարը հաւաստացած էր թէ մուֆթին պիտի պահուի Փարիզի մէջ։

Մեծ Մուֆթին, որ սերտ գործակցութիւն ունեցած էր Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ վարիչներուն հետ, 1944ի աշնան ձերբակալուեցաւ Զուիցերիոյ սահմանագլուխին վրայ, ֆրանսական բանակին կողմէ եւ Փարիզ փոխադրուեցաւ։ Կը կարծուէր թէ տնային բանտարկութեան դատապարտուած է, բայց քանի մը ամիս առաջ ֆրանսական կառավարութիւնը յայտնեց թէ ազատ կը պատի։ Անգլ.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Հետաքրքրական տեղեկութիւններ Թուրքիայէն

Մայիս 10ի թիւին մէջ St. Louis Globe-Democrat թերթը հրատարակած է իր թղթակից Լ. Ս. Շափիրոյի Անգարայէն ղրկած մէկ խիստ հետաքրքրական թղթակցութիւնը, որուն մէջ շահեկան տեղեկութիւններ կան Թուրքիոյ ռազմական պատրաստութիւններու եւ մտայնութեան մասին։

Լ. Ս. Շափիրօ, որ միաժամանակ North American Newspaper Allianceի ալ թղթակիցն է Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, կը հաղորդէ թէ՝ ինք վերջերս պատեհութիւն ունեցած է պտըտելու Պոլսոյ ու Անգարայի շրջակայքը մօտ 40 մղոն խորութեամբ եւ դիտած է հոն այնպիսի մեծ ռազմական պատրաստութիւններ, զոր ուրիշ ո եւ է տեղ չէ տեսած, բացի Անգլիայէն 1944ի գարնան, երբ հոն անգլեւամերիկեան բանակները կը պատրաստուէին Եւրոպա ներխուժելու։

Թղթակցին ուշադրութիւնը գրաւած են անգլիական ու ամերիկեան զինուորական բազմաթիւ օդանաւերը, անգլիական ու ամերիկեան մարզիչներն ու մասնագէտները, որոնք կը վարժեցնեն Թուրքերը արդիական զէնքերու եւ գործիքներու գործածութեան։ Թղթակցին վրայ մասնաւոր տպաւորութիւն է ձգած թրքական ամէն տեսակ զօրքերու բազմութիւնը թէ Պոլսոյ եւ թէ Անգարայի շուրջը։

Պատերազմական այս արտակարգ պատրաստութեանց չարժառիթն ու նպատակը հասկնալու համար, Լ. Ս. Շափիրօ դիմած է Թուրքիոյ վարչապետ Շիւքրիւ Սարաճօղլուին, որ եւ տուած է իրեն շարք մը բացատրութիւններ։ Ան ըսած է ի միջի այլոց.

— «Մեր քաղաքականութիւնն է մէկ թիզ հող չտալ ոչ թշնամիի եւ ոչ ալ բարեկամի»։

Թուրք վարչապետը հասկցուցած է միաժամանակ, որ իրենք պարզապէս կը վախնան Ռուսերէն, ուստի պէտք կը զգան զինուորապէս պատրաստ ըլլալու եւ յոյս ունին, թէ Ամերիկա եւս պիտի օգնէ իրենց, եթէ իրենք պատերազմի բռնուին Ռուսիոյ հետ։

Ամերիկեան թղթակցին այն հարցումին թէ՝ ռուս — թրքական պատերազմի մը պարագային Թուրքերը ի՞նչ տեսակ օգնութիւն կը սպասեն Ամերիկայէն, Սարաճօղլու անուղղակի պատասխան տուած է՝ մատնանշելով Միացեալ Ազգերու ՉԱՐԹԸՐԸ (դաշինք) եւ շեշտելով թէ Ամերիկա ո եւ է պետութենէ աւելի մեծ վճռականութեամբ կը պաշտպանէ ու պատրաստ է պաշտպանելու զայն։

Այսինքն՝ Սարաճօղլու ուզած է հասկցնել թէ՝ եթէ Ռուսիա յարձակի Թուրքիոյ վրայ, Ամերիկա, իբրեւ Միաց. Ազգերու մէկ անդամը, զինուորական օգնութիւն ալ պիտի ընէ Թուրքիոյ։

Սակայն, կ՚երեւի թէ Սարաճօղլու նկատի չառներ այն պարագան, որ Միացեալ Ազգերու ՉԱՐԹԸՐԸ ընդհանուր օրէնք վեր կը նկատէ հինգ մեծ պետութիւնները, որոնց մէջն է Ռուսիան կամ Խորհրդային Միութիւնը։ Հետեւաբար, եթէ Ռուսիա պատերազմի բռնուի Թուրքիոյ հետ, Միացեալ Ազգերու՝ ՉԱՐԹԸՐԸ չպիտի կրնայ օգնել Թուրքիոյ ստանալու Ամերիկայի զինեալ աջակցութիւնը ընդդէմ Ռուսիոյ։

Արդ՝ Ամերիկայի վճռական պատրաստակամութիւնը պաշտպանելու Միացեալ Ազգերու ՉԱՐԹԸՐը չի նշանակեր երբեք, թէ ան ուեւէ յանձնառութիւն կը ստանձնէ պաշտպանելու Թուրքիան Ռուսիոյ դէմ։

Ամերիկեան թղթակիցը, ըստ երեւոյթին, ինքն ալ վստահ չէ, թէ Սարաճօղլու անկեղծօրէն կը հաւատայ, որ Ամերիկա պիտի օգնէ Թուրքիոյ զինուորապէս, եթէ ռուս-թրքական պատերազմ բռնկի։ Բայց թղթակիցը ստացած է այն աներկբայելի տպաւորութիւնը, որ դէթ Թուրք ժողովուրդը իրապէս կը հաւատայ թէ Ամերիկա իր բովանդակ ուժով կեցած է այսօր Թուրքիոյ ետեւ եւ ռուս — թրքական պատերազմի մը պարագային ամէն կերպով պիտի օգնէ Թուրքիոյ։

Լ. Ս. Շափիրօ նկատած է, որ ամերիկեան մեծագոյն ռազմանաւերէն մէկուն՝ «Միզուրի»ի ծանօթ ճամբորդութիւնը դէպի Պոլիս թրքական դեսպանի դիակին հետ միասին՝ մեծապէս զօրացուցած է Թուրքերու հաւատը դէպի Ամերիկայի բարեկամութիւնը եւ պատրաստակամութիւնը օգնելու Թուրքիոյ, եթէ ռուս-թրք. բախում ըլլայ։

Լ. Ս. Շափիրօ նկատած է նոյնպէս, որ թրքական թերթերը շարունակ կը կրկնեն նախագահ Թրումընի յայտարարութիւնները Մերձաւոր եւ Միջին Արեւելքի մասին եւ շարունակ կը խօսին Ամերիկայի անսպառելի տնտեսական ու ռազմական ուժի մասին։ Ինչո՞ւ ։ Որովհետեւ թէ Թրումընի յայտարարութիւններուն եւ թէ ամերիկեան ուժին մէջ անոնք երաշխիքներ կը տեսնեն Թուրքիոյ ստանալիք աջակցութեան մասին, ռուս-թրքական պատերազմի մը պարագային։

Լ. Ս. Շափիրոյի ուշադրութիւնը գրաւած է նաեւ այն պարագան, որ Թուրքերը շատ.քիչ կը խօսին Անգլիայէն ստանալիք օգնութեան մասին։ Ըստ երեւոյթին, իրենց գլխաւոր յոյսը անոնք դրած են Ամերիկայի ուժին վրայ եւ Անգլիա իրենց համար երկրորդական դեր մը կրնայ կատարել, իրենց կարծիքով։

Գալով Նեղուցներու հարցին՝ Թուրքերը պատրաստ են ընդունելու Մոնթրէօյի դաշինքի «ուեւէ փոփոխութիւն», պայմանով որ ա) Ռուսերը հոն կայաններ չստանան եւ բ) Նեղուցները մնան Թուրքիոյ հակակշիռին տակ ռազմապէս եւ քաղաքանապէս։

Այս կը նշանակէ թէ՝ ինչ փոփոխութիւն ալ ըլլայ Մոնթրէօյի ներկայ դաշինքին մէջ, ուեւէ պատերազմի պարագային, երբ Ռուսիա եւ Թուրքիա թշնամի կողմեր ըլլան (ինչ որ բնական է սպասել), Թուրքիա պիտի կարենայ կրկին փակել Նեղուցները Ռուսիոյ առջեւ։ Ինքնին հասկնալի է, որ Ռուսիա չի կրնար այլեւս հանդուրժել նման պայմանի մը, այն է՝ չի կրնար ձգել, որ իրեն համար կենսական նշանակութիւն ունեցող Նեղուցներու հակակշիռը կախուած ըլլայ Թուրքիոյ քմահաճոյքէն։

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ՍՈՎԵՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՏԱՐԻՆԵՐԻՆ

(ԽՄԲ.— Ա. մասը տես Յունիս 2)։

Եթէ պատմական բովանդակութիւն պարունակող գեղարուեստական երկերը լոյս տեսան հայրենական պատերազմի վերջին շրջանում, իսկ պատմուածքն ու մանուանդ ակնարկը հէնց սկզբից գրաւեցին մեր գրողների ուշադրութիւնը, ապա շափածոյ գործն էր, որ երեւաց մեր գրականութեան հորիզոնում անմիջապէս, պատերազմի հետեւեալ օրը եւ շարունակուեց թափով, շռընդալից։

Օրինակ տուողը մեծ բանաստեղծ Աւետիք Իսահակեանն էր։ Իր «Ռազմակոչ»ը թշնամուն ատելու խրոխտ յորդոր էր, անվեհերութեան ու խիզախութեան հրաւէր։

«Ռազմակոչով» Իսահակեանը բարձրացրեց յանուն հայրենիքի մղուող հերոսական մարտի դրօշը, որ եւ չվարանեց անմիջապէս իր հաստատ ձեռքն առնել Նաիրի Զարեանը։

Հայրենական պատերազմի տարիներին Ն. Զարեանը ծաւալուեց իր ամբողջ տեմպերամէնտով (խառնուածքով) մէկ։ Նրա հուժկու ձայնը նոր ուժ ստացաւ՝ ու հայկական լեռնաշխարհից հասաւ մինչեւ Ռուսաստանի տափաստանները։ Ն. Զարեանը գրեց բազմաթիւ բանաստեղծութիւններ տարբեր ծաւալի ու բովանդակութեան։ Նրա գրիչը յախուռն է, շիկացած։ Բանաստեղծը խրախուսում էր կարմիր բանակայինին, ուժգին հարուած հասցնում թշնամուն։ Հայրենական պատերազմի շրջանի Զարեանի չափածոյ երկերի գլուխ գործոցը «Զայն Հայրենականն» է, որ իր պատմականութեամբ անմիջապէս առնչւում է «Արա Գեղեցիկի» հետ։

Պատերազմի տարիներին մեր պոէտները ստեղծագործեցին՝ հարազատ մնալով իրենց խառնուածքին։ Գեղամ Սարեանը մեղմօրէն երգեց անդաւաճան սէրը եւ տուեց մի քանի բալլադներ (դեղօն), որոնք թէ մտքի խորութեամբ եւ թէ կատարումով անպայմանօրէն նորութիւն են նրա ստեղծագործութեան մէջ։ Յովհաննէս Շիրազը իր յայտնի ընդամէնը վեց տողից բաղկացած «Մեր լեռների պէս» բանաստեղծութեան մէջ, գտաւ այն պատկերը որ լրիւ գաղափար տուեց մեզ մեր վեհութեան ու վերջնական յաղթանակի եւ ոսոխի չնչինութեան ու նրա անխուսափելի պարտութեան մասին։ Սուրէն Վահանին «Երգ զինուորի կօշիկների մասին» բանաստեղծութեան մէջ ցոյց տուեց, **թէ ինչպէս սովորական մի իր, կօշիկը, կարող է** դառնալ թշնամու անհրաժեշտ խորտակման սիմվոլ (խորհրդանշան)։ Աղաւնու «Ցենակները» բացայայտեցին բանաստեղծուհու խոր հումանիզմը։ Գէորգ Էմինը երգեց ճակատի ու թիկունքի միասնութիւնը։

Սարմէնը գրեց հայկական ՍՍՌ պետական հիմնը (ձօներգը)։

Ա. Վշտունին, Ս. Տարօնցին, Վ. Գրիգորեանը եւ ուրիշներ գրեցին բազմաթիւ հայրենասիրական բանաստեղծութիւններ։

Մ. Մարգարեանը հմայիչ նրբութեամբ ու կանացիականութեամբ խօսեց պատերազմի տարիներին իր ունեցած քաղաքացիական ապրումների մասին։ Հրաչեայ Յովհաննիսեանը, վերադառնալով ճակատից, հպարտանքով երգեց սիրածի հետ հանդիպման բերկրանքը։ Առաջ եկան նոր բանաստեղծներ, ինչպէս Համօ Սահեանը որ հեռուից, ճակատից լիրիկական (քնարերգական) նուրբ եւ անկեղծ տողերում երգեց կարօտած իր հայրենիքը, հարազատ Հայաստանը։

Մի շարք երիտասարդ բանաստեղծներ, որոնք սկսել էին գրել դեռ 30ական թուերի կէսերից, հայրենական պատերազմի տարիներին ունեցան իրենց զգալի աճը։ Այդ բանաստեղծներից են Գուրգէն Բորեանը, Աշոտ Գրաշին, Սիլվա Կապուտիկեանը եւ ուրիշներ։

Բորեանի ստեղծագործութեան հիմնական ջիղը նրա անմիջական ու մշտնջենական կապն է մեր կեանքի առաջընթացքի հետ։ Այդ խոշոր առաւելութիւնը, շաղկապուած երիտասարդ բանաստեղծի ոգեւորութեան հետ տալիս է էֆէկտաւոր (ազդու) արդիւնք։ Գրաշու երիտասարդ քնարը ընդհանուր առմամբ արդարացրեց իրեն հայրենական պատերազմի օրերին։ Կանխելով յաղթանակի օրը, նա երգեց «Յաղթութեան լուսէ լուրը աւետող հրանօթների որոտը», ներհուն տողերի մէջ նա տուեց հայրենասիրութեան անձնամոռ էութիւնը։ Հայրենիքի սէրը, սերտ կապուած մայրութեան բարձր գաղափարի ու առհասարակ կնոջ հասկացողութեան հետ, գտաւ իր խոր եւ օրիգինալ (ինքնատիպ) արտայայտութիւնը Ս. Կապուտիկեանի ստեղծագործութեան մէջ։

Հայրենական պատերազմի շրջանի հայ գրականութիւնը բազմակողմանիօրէն արտացոլեց իր էպոխան (դարաշրջանը)։ Այդ արտացոլումը միայն անմիջական չէր, ռազմական ու աշխատանքային հերոսութեան նկարագրութիւն կամ վերարտադրում ինչպիսիք են Դ. Դեմիրճեանի ու Ստ. Զօրեանի պատմուածքները, Հր. Քոչարի եւ ուրիշների ակնարկները, կամ էլ Ն. Զարեանի ռազմահրաւէր բանաստեղծութիւնները։ Այդ արտացոլումը յաճախ անուղղակի էր՝ պայմանաւորուած հայրենական պատերազմի մի շարք իւրայատուկ գծերով։

Թշնամին ժխտում էր մեզ իբրեւ պատմական ժողովուրդ — մենք հակադրեցինք դրան հայրենիքի պաշտպանութեան գիրքը, «Վարդանանքը», հայ ժողովրդի պետական իմաստութեան առհաւատչեան, «Պապ Թագաւորը», մեր նախնիքների առաքինութեան վկայականը, «Արա Գեղեցիկը»։

Շատ անգամ է հայ ժողովուրդը պաշտպանել հայրենիքը, բայց միշտ իր հողի վրայ։ Այս անգամ նա կռուեց իր հողից հազարաւոր քիլոմեթր հեռու, սակայն էլի իր համար, բոլորի համար։ Հայ ժողովուրդը միշտ էլ հայրենասէր է եղել, բայց սա արդէն նոր որակի հայրենասիրութիւն էր, սովետական հայրենասիրութիւն։ Հայ պօէտը (բանաստեղծը) երգեց այդ հայրենասիրութիւնը, ժողովուրդների եղբայրութիւնը, որովհետեւ տեսաւ որ իր հարազատ ժողովուրդը փրկեց այդ եղբայրութեան ուժով, գիտակցեց որ դրա մէջ է նրա ապագան։ Այդ են վկայում Դ. Դեմիրճեանի նովէլները (նորավէպ), Գ. Սարեանի երգերը, Հր. Քոչարի ակնարկներր։

Վաղ միջնադարից սկսած լիրիկան (քնարերգութիւնը) հայ ողովուրդի հարստութիւնն էր։ Հայ բանաստեղծը բազմիցս երգել է սիրածի կարօտը, մօր տուայտանքը, անջատման դառնութիւնը, կորստի ցաւը, դեգերման վիշտը։ Պատերազմի անցուդարձը կոնկրետ (թանձրացեալ) դարձրեց այդ անջատումն ու դեգերումը, կորուստն ու ցաւը, դիպաւ այդ զգայուն լարերին — ու հայ լիրիկան (քնարերգութիւնը) ունեցաւ նոր ծաղկման շրջան, նոր վերելք։ Այդ են ասում Գ. Սարեանի, Յ. Շիրազի եւ շատ ուրիշ հասակաւոր ու երիտասարդ բանաստեղծների գործերը։

Դժուար է ցոյց տալ մի այլ էպոխա (դարաշրջան) երբ գրականութիւնը այդքան սերտ կապուած լինէր կեանքի հետ, ինչպէս սովետական էպոխան (շրջան) է, առաւելապէս հայրենական պատերազմի տարիները։ Դա ճակատի ու թիկունքի պատմութեան մէջ չտեսնուած միասնութեան արտայայտութիւններից մէկն է։ Այդ միասնութեան, այդ սերտ կապի աղբիւրն այն է, որ մեզնից իւրաքանչիւրը, մեր ամբողջ կեանքը, մեր պետական, հասարակական ամբողջ օրգանիզմը տոգորուած է մի նպատակով, մի իտէալով, սոցիալիստական (ընկերվարական) հայրենիքի իտէալով, որ մենք մեր մեծ յղացումներով ու առօրեայ տքնուն աշխատանքով ամէն րոպէ եւ ամէն ժամ իրականացնում ենք քայլ առ քայլ, կատարելագործում, կռում ու կոփում, խլում ապագայից։

Հայրենիքի թեման (նիւթը) ահա այն մեծ նուաճումը; որ մենք ունեցանք գրականութեան 25ամեայ զարգացման հետեւանքով, թեմա (նիւթ), որ առանձին ուժով բոցավառուեց հայրենական պատերազմի տարիներին ու իմաստաւորեց իրենով ամբողջ անցած ուղին։ Հայ ժողովուրդը ծանրագին է ապրել — համարեա ֆիզիքական ոչնչացման գնով — առաջին համաշխարհային պատերազմը։ Բայց ինչո՞ւ այդ տարիներին չստեղծուեց գրականութիւն։ Պա՛րզ է,. թէ ինչու։ Որովհետեւ հեռանկար չկար, ապագայի դարպասները փակ էին։ Բայց հայրենական պատերազմի օրերին մենք լի էինք յոյսով, մեր գրականութիւնը խօսում էր կեանքի մասին։ Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ մենք հեռանկար ունէինք, որովհետեւ ապագայի նկատմամբ մենք որբեր չէինք, որովհետեւ հաստատ գիտէինք որ գալիքը մերն է։

Հայ ժողովուրդը, պատմութեան դժոխային ճանապարհներ անցնելով՝ միշտ էլ իր սրտում պահել է վառ ապագայի գաղափարը։ Հայ ժողովրդի համար այսօր բացուել է սովետական վերածնութեան դարաշրջան։ Այդ վերածնութեան հետ է կապուած այն, որ այսօր հայ գրականութիւնը վանդատի ու անբաւարարուածութեան գրականութիւնը չէ, այլ համարձակ ու իր ուժերին վստահ գրականութիւն է, ինքնահաստատման, կենսահաստատման գրականութիւն։

ՊՐՈՖ. ԽՈՐԷՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

(«Սով. Հայաստան» ամսագիր)

Ծովինար Տէր Պետրոսեան

(Փարիզի երգահանդէսին առթիւ)

Օր. Ծովինար Տէր Պետրոսեան ծնած է Արաբկիրի Ծաղ գիւղը։ Մեծ հայրը քահանայ էր։ Իսկ հայրը՝ Մկրտիչ Տէր Պետրոսեան (որ այս տողերը գրողին երաժշտութեան առաջինուսուցիչը եղած է) իր միջնակարգ կրթութիւնը Երուսաղէմի վանքը աւարտելէ վերջ եկած էր Խարբերդ։ Մինչեւ 1904 այնտեղի Ազգ. վարժարանին մէջ պաշտօնավարած էր իբրեւ ուսուցիչ, յետոյ եկաւ Արաբկիր եւ Ազգ. վարժարաններու ուսուցիչ եւ Մայր եկեղեցիի իբր դպրապետ պաշտօնավարեց մինչեւ 1915։ Այդ թուին ձերբակալեցին զինք իբրեւ յեղափոխական եւ Ակնայ առջեւ խողխողելէ վերջ Եփրատ գետը նետեցին։

Օր. Ծովինար փոքր հասակէն տեսած է այս սարսափները եւ անոնց տպաւորութեան տակ ապրեցաւ երկար ժամանակ...։

1926ին էր որ կրցաւ դժոխքէն վերջնապէս ազատուիլ եւ գալ իր եղբայրներուն միանալ Լիոն։ Իր եղբայրները Ծովինարի մէջ նկատելով երաժշտական յատկութիւն, նիւթական ամէն զոհողութիւն յանձն առին։

Ան իր երաժշտական կրթութիւնը սկսաւ 1927ի վերջերը, նախ ջութակի դասերով։ Ապա երգի յատկութիւնը աւելի տիրապետելով, ջութակը տեղի տուաւ երգին։

Ասկէ վերջ Օր. Ծովինար երաժշտական իր կրթութիւնը շարունակեց ի գին ամէն զոհողութեան։ Նախ ֆրանսացի madame Jéhane Louis Gaudetի, յետոյ Լիոնի Օփերայի թէնօրներէն Պ. Legrosի հետ։ Եւ ի վերջոյ Պ. Rambeaudի հետ Լիոնի երաժշտանոցի մէջ՝ եւ փայլուն կերպով աւարտեց երգի բաժինը 1942ին, պատերազմի արհաւրալից օրերուն։

Գերութեանս մէջ եղբօրը մէկ նամակէն հետեւեալը կ'իմանայի,— «Քոյրս Երաժշտանոցը աւարտեց եւ հիմա Լիոնի Օփերան կ'երգէ։ Հակառակ իր փայլուն յաջողութեան եւ ընդունակութեան, դատական մարմինը անարդար վերաբերում ցոյց տուաւ եւ կողմնակցութեամբ վարուեցաւ քրոջս հետ եւ լաւագոյն մրցանակի մը նախապատուութիւնը Ֆրանսուհիի մը յատկացուցին»։ Իսկ ինք ուրիշ առթիւ կը գրէր։— «Լալով դուրս ելայ Երաժշտանոցէն, ի՜նչ դէշ բան է եղեր հայրենիք չունենալը»...։

Այս խօսքերը ինծի բնաւ զարմանք չպատճառեցին, որովհետեւ իմ աշակերտութեանս օրով ալ այսպիսի անհամութիւններ տեղի ունեցած էին Լիոնի Երաժշտանոցին մէջ։

Առանց ընկրկելու այս անիրաւութեան առջեւ, Օր. Ծովինար շարունակեց իր ճամբան ֆրանսական բեմի վրայ, իսկ հայկական բեմերու վրայ կը փայլի 1928էն ի վեր։

Եթէ աչքէ անցընէք այդ տարիներու թռուցիկները եւ «Յառաջ»ի հաւաքածոները, պիտի տեսնէք որ ան ամէն տեղ է։ Լիոն, Վալանս, Վիէն, Սէն Շամոն, Սէնթ Էթիէն, եւ մինչեւ Մարսէյլ։

Բայց անոնց բոլորի պարծանքը եղաւ այն որ կրցաւ ֆրանսական բեմի վրայ իր տեղը շինել խաղալով Lakméն Լիոնի Օփերայի մէջ երկու անգամ, երկու անգամ Թուլուզ եւ մէկ անգամ Մօնփէլիէ։ Շատ գոհ մնացին թէ այդ հաստատութեանց վարչութիւնները եւ թէ հասարակութիւնը։ Այժմ կը պատրաստուի «Ռոմէօ եւ Ժիւլիէթ» եւ «Թրավիաթա» խաղալ յառաջիկայ եղանակի բացումին։

Ինչպէս կը տեսնէք, եղածով չի գոհանար եւ իրաւունք ալ ունի։ Հայու աղջիկ է եւ պէտք է հայ բեմին ծառայէ ամէն բանէ առաջ։ Այս նախանձախնդրութեամբ է որ ան կ'ուզէ Փարիզի հայ հասարակութեան ալ հայ երգի հաճոյքը վերարծարծել, փունջ մը եւս աւելցնելով իր նախորդներուն վրայ։

Կ'իմանամ թէ այս գործին դրականօրէն սատարելու համար, երգի իր մեծ քոյրը՝ տաղանդաւոր երգչուհի Հայկանուշ Թորոսեան իր փոքր քրոջ ձեռքէն բռնելու եւ Փարիզի բեմին վրայ առաջնորդելու աւագ պարտականութիւնը ստանձնած է։ Այդ պարտականութիւնը հնարաւորութիւն կ'ընծայէ ուրեմն որ Օր. Ծովինար տէրտէրի թոռ, երաժշտագէտի աղջիկ եւ երգչուհի ըլլալու իր կրկնակ հանգամանքները արժեցնէ Փարիզահայ դժուարահաճ հասարակութեան առջեւ։

Կը յուսանք թէ Փարիզցիներն ալ իրենց կարգին աւագ պարտականութիւն պիտի համարին խուռներամ փութալ եւ լսել այս արժանաւոր Հայուհին՝ որ հազար տառապանքներով եւ զրկանքներով հասած է փայլուն դիրքի մը։

Ա. Գ. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑ

ՍՏԱՑԱՆՔ

I ASK YOU, Ladies And Gentlemen, by Leon Z. Surmelian. («Կը հարցնեմ ձեզի, տիկիններ եւ պարոններ»). Ուիլեըմ Սարոյեանի յառաջաբանով։ Երիտասարդ գրագէտին (Տրապզոնի որբերէն) գործը որ այնքան լայն ընդունելութիւն գտաւ Ամերիկայի մէջ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԴՊՐՈՑԸ ԱՅՆՃԱՐԻ ՄԷՋ

ԱՅՆՃԱՐ, Լիբանան (Յառաջ).— Հայկական այս նորակերտ հիւղաւանի շինութիւնը սկսելէն քանի մը ամիս վերջ, արաբական լայն ու ընդարձակ վրաններ ի մի կցելով՝ կանգնեցինք դպրոցը։ Յետոյ հաւաքելով երկսեռ աշակերտութիւնը, բացինք Ճէպէլ — Մուսայի Ազգ. վարժարանը, որուն վրան վարժարան անունը տրուեցաւ։

Վարժարանը այցելողներէն առաջինն եղաւ Հոգելոյս Պետրոս արք. Սարաճեան (այն ատեն կաթող. տեղապահ), ընկերակցութեամբ Խադ եւ Եղիշէ (այժմ հանգուցեալ) եպիսկոպոսներու։ Աշակերտները՝ ի պատիւ այդ մեծ եկեղեցականին եւ Հոգեւոր հօր, երգեցին քանի մը ազգային երգեր։

Ան երբ տեսաւ, որ աշակերտներն ու աշակերտուհիները՝ փոշեպատ, ծալապատիկ նստած են փսիաթներու վրայ, շատ յուզուեցաւ։ Ու այդ սրտաճմլիկ տեսարանին ազդեցութեան տակ, աչքերը արցունքով լեցուեցան։

Քաջալերական քանի մը խօսք ըրաւ ուսուցչական կազմին եւ աշակերտութեան ըսելով. «Տոկալ եւ համբերել գիտցէք։ Մառախլապատ օրերուն, շուտով կը յաջորդեն գեղեցիկ եւ արեւոտ օրեր։ Ամէն անոնք, որ համբերել եւ տոկալ գիտեն, կրնան ամէն տեսակ դժուարութիւններու յաղթել եւ յաջողութեամբ գլուխ հանել կեանքի դաժան պայքարը։ Ուրեմն՝ դուք ալ համբերատար ոգի եւ տոկուն կամք ունեցէք, ու վստահ եղէք թէ կեանքի պայքարին մէջ յաղթանակը ձերն է։ Այս օրուան հնամաշ փսիաթներուն տեղ, վաղը կ'ունենաք գեղեցիկ նստարաններ, շնորհիւ ձեզ ծնող ցեղին։ Այս վրան-վարժարանին տեղ, վաղը կ'ունենաք ձեր հոյակապ վարժարանը, շնորհիւ Փարիզի «Յառաջ» օրաթերթին այդ նպատակին համար հանգանակած մեծ գումարին։ Այս վարժարանին անունն է, թէեւ հիմա վրանի տակ, Մուսա Լերան հայ ազգ. «Յառաջ» վարժարան»։

Ապա դպրոցին նուիրեց 50 լիբանանեան ոսկի, նստարաններ եւ աթոռներ գնելու համար։ Քանի մը օր վերջ, կատարուեցաւ իր փափաքը։

Հայկական այս գիւղաքաղաքը, որ ասպետական Ֆրանսայի միլիոններովը կառուցուեցաւ, շնորհիւ «Յառաջ»ի ունեցաւ իր ազգային տիպար վարժարանը։ Այս անունը արդէն ոսկի տառերով արձանագրուած է նոր Ճէպէլ Մուսայի տարեգրութեան տոմարին մէջ, ու յաւիտեան կապուած պիտի մնայ մեր սրտերուն։

Վարժարանի շէնքը օժտուած է նախակրթարանի մը յատուկ բոլոր յարմարութիւններով։

Երախտագիտութեան, շնորհակալութեան եւ դնահատանքի խօսք ունինք մեր սիրելի Յառաջին, որուն շնորհիւ հարիւրաւոր երկսեռ աշակերտներ կարդալ — գրել կը սորվին։

Յ. Գ. ՊՈՒՐՍԱԼԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՏԷՍԻՆ, 3 Յունիս (Յառաջ).— Պատերազմէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, մեր գաղութը եւս հանդիսաւորապէս տօնեց Մայիս 28ը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Հովանաւորութեամբ Կոմիտէին։ Որքան կ'երկարին պանդխտութեան տարիները, այնքան աւելի, տարագիր հայութիւնը կը փարի իր սրբութեանց, իբրեւ խորհրդանիշը իր հոգեկան հայրենիքին ու ազատագրութեան։ Շաբաթ երեկոյ, հակառակ փոթորկոտ օդին ու անձրեւին, հաւատաւոր բազմութիւն մը եկած էր հաղորդուելու մեր ազգային տօնի բարձր խորհուրդով։

Հանդէսին բացումը կատարուեցաւ «Յառաջ նահատակ» քայլերգով, զոր երգեց «Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի երկսեռ խումբը, ներկաներու յոտնկայս ունկնդրութեամբ։

Խրախուսիչ էր դիտել այդ տղաքն ու աղջիկները, խրոխտ ու ինքնավստահ։

Օրուան նախագահը, ընկեր Թ. Հերոյեան իր կրակոտ բացման խօսքով պանծացուց Մայիս 28ի վեհ նշանակութիւնը։ «Մայիս 28ը թրքական շնորհ մը չէ, երբեք, ինչպէս կը յայտարարեն կարգ մը մարդիկ, այլ հայ ժողովուրդի արեան զոհողութեամբ ձեռք բերուած պատմական թուական մը։ Հայրենիք մը չի տրուիր, այլ կ'առնուի»։ Մեներգեցին Տիկիններ Մարիցա Հարէլեան, Մարի Կարապետեան, Աշխէն Գօյաճեան, ընկեր Լեւոն Տօնիկեան (Փարիզէն), որ նոյնպէս քանի մը խօսք նուիրեց մեր ազգային տօնին։ Երգեց նաեւ Փարիզէն ընկեր Ոսկեան Գայայճեան։ Արտասանեցին «Նոր Սերունդ»էն ընկերներ Անդրանիկ Խորէնեան, Սուրէն Փափազեան, իսկ Վալանսէն ընկեր Վահրամ Շահպազեան։ Նոր Սերունդի կողմէ շատ գեղեցիկ ուղերձ մը կարդաց ընկեր Արլէն Փափազեան, իսկ ֆրանսերէն ուղերձ մը՝ Պ. Սերոբ Ղազարեան։ Բոլոր երգողներն ու արտասանողները իբար դերազանցեցին, խլելով ջերմ ծափեր։

Ապա խօսք տրուեցաւ ընկերվարականներու քարտուղար ընկեր Martinի՝ որ սիրայօժար պատասխանած էր մեր հրաւէրին։ Քաղաքացի Martin բուռն ծափերու մէջ բեմ բարձրացաւ։ Քրքրելով մեր պատմութեան էջերը, արագ ակնարկ մը նետեց 80ական թուականներու մեր յեղափոխական կեանքին վրայ, մասնաւորապէս Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործունէութեան շուրջ, յիշելով նաեւ թրքական խժդժութիւնները եւ վերջապէս մեր հայրենիքի ազատագրումը, Հայաստանի հանրապետութեան հիմնադրութեամբ։ Շնորհաւորելով անկախութեան 28րդ տարեդարձը, մաղթանքներ ըրաւ մեր քաղաքական տենչերուն իրականացման համար։ Երգեցիկ խումբը թնդացուց «Յառաջ ընթանանք»ը։

Բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, ընկեր Հայկ Սարգսեան որ, իբրեւ Հայաստանի հանրապետութեան խորհրդարանի նախկին անդամ եւ ականատես, մէկ ժամէ աւելի տեւող իր գեղեցիկ ճառով մանրամասնօրէն նկարագրեց Մայիս 28ի պատմական դերը հայ իրականութեան մէջ, որու շնորհիւ 1045 թուականէն վերջ, առաջին անգամ ըլլալով, Արարատեան հայրենի դաշտերու վրայ կոփիզը կը դրուէր հայկական պետականութեան ու անկախութեան։ Թուեց այն ծանր, դժոխային պայմանները որ ստեղծուած էին այդ օրերուն Հայաստանի մէջ, որոնց յաղթեց հայ ժողովուրդը եւ պարտութեան մատնեց թշնամին։

Ապա ներկայացուեցաւ «Հայրենիքիս համար» գեղեցիկ թատերախաղը, գրուած Տիկին Գեղան Փափազեանի կողմէ, Յունաստանի մէջ եւ նուիրուած Մայիս 28ին։ Նոյնպէս իր ղեկավարութեամբ ու բեմադրութեամբ։ Խաղարկութիւնը անցաւ շատ յաջող։ Բոլոր դերակատարներն ալ հարազատօրէն ներկայացուցին իրենց տիպարները։ Մանաւանդ Օր. Վիքթորիա Խորէնեան ի յայտ բերաւ դերասանի յատկութիւններ։ Կը մասնակցէին՝ Նոր Սերունդէն՝ ընկերներ Անդրանիկ Խորէնեան, Արլէն Փափազեան, Արամ Հախվէրտեան եւ Աւագ Լուսարեւեան, իսկ Կապոյտ Խաչէն՝ օրիորդներ Վիքթորիա Խորէնեան, Ալիս Առաքելեան եւ Մարի Համբարձումեան։ Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ Բանուոր»ով։ Ընկեր Թ. Հերոյեան փակման խօսքով թելադրեց բոլորին, ինչ կուսակցութեան ալ պատկանին, չմոռնալ մեր սրբութիւնները։ Հանդէսէն վերջ տեղի ունեցաւ ընկերա-համակրական խնջոյք, ստեղծելով խանդավառ ու հայրենաշունչ մթնոլորտ մը։ Սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկեր Արշաւիր Հարէլեան որ յաջորդաբար պարտականութեան հրաւիրելով ներկաները, երգերով, ճառերով թէ արտասանութիւններով, զուարթութիւնը հասցուց իր գագաթնակէտին։ Առաւօտեան 5ն էր եւ ժողովուրդը կը դժկամակէր հեռանալու։

Թղթակից

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, (Յառաջ).— Մենք ալ մեծ խանդավառութեամբ տօնեցինք Մայիս 28ը։ Հակառակ տեղատարափ անձրեւին, Յունիս 1ի շաբաթ իրիկունը սրահը լեցուած էր 300 հոգինոց բազմութեամբ մը։ Բեմին երկու կողմերը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնները, իսկ խորքը, պատին վրայ հայկական դրօշակներու մէջտեղ զետեղուած էր «Փառք Մայիս 28ի զոհերուն» վերտառութիւնը, անոր տակ՝ Հայաստանի հիմնադիրներուն խմբանկարը։ Նախագահ ընկեր Ս. Ստեփանեան հանդէսը բացուած յայտարարեց «Բամ Փորոտան»ով, զոր պէնկալեան կարմիր-կանանչ լոյսերու մէջ երգեցին Կապոյտ Խաչի սանուհիները։ Ընկեր նախագահը անցողակի պարզելով Մայիս 28ի նպատակը, մէկ վայրկեան ոտքի հրաւիրեց ներկաները, յարգելու համար ազատագրութեան ճանապարհին ինկած յայտնի թէ անյայտ զինուորներու խնկելի յիշատակը։ Յուզուած եւ զգայուն շեշտերով արտասանեցին ընկեր Նշան Այտապիրեան «Սարտարապատ»ը, Սանուհիներէն Անահիտ Ստեփանեան «Նայիրի աղջիկը» (Գառօնէ), Վարդենի Հայթաեան «Եղիշէ» (Գամառ Քաթիպա), ինչպէս եւ ֆրանսերէն կտոր մը։ Մեներգեցին ընկեր Ճանիկ Օտաճեան՝ «Հայաստան»ը, եւ Տիկին Սաթենիկ Թէրզեան գողտրիկ կտոր մը։ Բեմ հրաւիրուեցաւ բանախօս ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեան, որ պարզեց հայրենիքի ազատագրութեան ներքին ծալքերը։ Պատմեց Ղարաքիլիսէի, Սարտարապատի եւ Բաշ Աբարանի դէպքերը, թէ ինչպէս անմահն Արամի եւ Զօր. Սիլիկեանի հայրենաշունչ կոչերուն վրայ 12 հազար անվարժ զինուորներ երեք օրուան մէջ գրոհ տալով, նահանջի մատնեցին 36 հազար թուրք զինուորներ։ «Ղեկավարութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, առանց դաւանանքի խտրութեան, ամբողջ ժողովուրդի միահամուռ կամքովը եւ անոր պողպատեայ բազուկներովը ստեղծուեցաւ Հայաստանի Անկախութիւնը, Մայիս 28ը որ կորիզը կազմեց այս օրուան երիտասարդ, յաղթական ու կորովի Խորհրդային Հայաստանին»։ (Ծափեր)։

Գեղարուեստական բաժինը շատ խնամքով պատրաստուած էր։ Երկվեցեակ մը սանուհիներ գոյնզգոյն ապրիշումէ գեղջկական հագուստներ հագուած, մէջ ընդ մէջ պարեցին «Լեփօ լէ լէ», «Թամզարա», «Եար կիւլա» շուրջպարերը, որոնք ծափերով ու դափերով մեզ փոխադրեցին հայրենի դաշտերը։ Վերջին անգամ անակնկալ մը եղաւ չինական պարը։ Յետոյ երկու փոքրիկներ, Քրիստին Յակոբեան եւ Սիւզան Եղիաեան թռչունի թեթեւութեամբ պարեցին ֆրանսական երկու

կտորներ: Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցէին սանուհիներու նախագահուհի Օր. Վեհանոյշ Ղազարեան (դաշնակ), Պ. Բարսեղ Ներսիսեան (ջութակ) եւ ընկեր Կարապետ Համալեան (ջութակ): Փոքրիկ ուլ մը աճուրդի դրուեցաւ: Ընկեր Մինաս Մակարեան 500 ֆրանքով կնքահայրութիւնը ստանձնեց եւ քանի վայրկեանի մէջ գումարը բարձրացաւ 9 հազարի: Ժամը 12ին հանդէսի պաշտօնական բաժինը վերջացած ըլլալով, ընտիր նուագախումբի մը առաջնորդութեամբ սկսան եւրոպական պարերը, տեւելով մինչեւ առաւօտեան ժամը 3: Հանդիսականներու փափաքին վրայ դուրծի անցաւ արեւելեան նուագախումբը, Օհանը իր ուտով, Բարսեղը՝ ջութակով, իսկ Շաւալօն (Սեղբակ Վարժապետեան) դափով, երեքը միասին հայկական ռազմաշունչ եղանակներով թնդացուցին սրահը: Սեղանապետ ընկեր Տ. Զէքեանը իր մեղմ հրամաններով մեծ յաջողութիւն ձեռք բերաւ: Ժամը 6 է, մարդ չուզեր հեռանալ սրահէն: Ինչո՞ւ... Թող պատասխանեն անոնք, որ միտք պղտորելու մասնագիտութիւնն ունին:

Արտաւազդ

կառավարութիւնը միշտ կը հետաքրքրուէր իր կեանքով, եւ կ'ուզէր ձեռք անցընել զինքը, բայց ֆրանսական կառավարութիւնը տրամադիր չէր յանձնելու, քանի որ իր անունը չկայ պատերազմի ոճրագործներու ցանկին մէջ: Փարիզ բնակած ատեն, մուֆթին միշտ կապ ունէր Միջին Արեւելքի բարեկամներուն հետ եւ հրահանգներ կուտար: Կ'ըսուի թէ յաճախ կ'այցելէր եգիպտական դեսպանատունը եւ անգամ մըն ալ երեւցած է սուրիական դեսպանատունը:

Նկատի առնելով իր հանգամանքը, շատեր կը վախնան որ Մուֆթիին ներկայութիւնը Միջին Արեւելքի մէջ կրնայ տեղի տալ քաղաքացիական պատերազմի՝ թէ Հրեաներուն եւ թէ անգլ. բանակին դէմ: Կարծողներ կան թէ Մուֆթին փախած է կեղծ անցագրով մը, Սուրիոյ կամ Լիբանանի դիւանագիտական վաւերացումով: Ֆրանսական կառավարութիւնը իր մեկնումը իմացած է շաբաթ օր, իր իսկ գրած նամակով: Ամէն պարագայի մէջ, իր փախուստը կրնայ ազդել անգլեւ-ֆրանսական յարաբերութեանց վրայ:

ԱՆԳԼԻՈՅ ԹԻՒ ՄԷԿ ԹՇՆԱՄԻՆ

Մուֆթին Անգլիոյ թիւ 1 թշնամին եղած է տարիներէ ի վեր: 1940ին 10 տարի աժանակիր աշխատանքի դատապարտուեցաւ, իր քաղաքական գործունէութեան պատճառով: Ցետոյ արձակուելով յաջորդեց իր եղբօրը, իբրեւ Մեծ Մուֆթի Պաղեստինի եւ բարեմաղթութիւններ ստացաւ Չըրչիլէն, որ Միջին Արեւելք կը գտնուէր այն ատեն: Շատ չանցած կը գտնուէր Պաղեստինի անկախութեան շարժումին գլուխը, պայքարելով թէ Անգլիոյ եւ թէ Հրեաներուն դէմ: Ցաջողած էր մէկ միլիոն ֆրանք հաւաքել իսլամական աշխարհին մէջ, սրբազան պատերազմի համար եւ միշտ խռովութիւնները կը սարքէր: Անգլիացիները օր մը շրջապատեցին մզկիթը, բայց Մուֆթին յաջողեցաւ Լիբանան ապաստանիլ, յետոյ Իրաք անցնիլ, ուր 1941ին ապստամբութիւն մը սարքեց Անգլիոյ դէմ: Ցետոյ փախաւ Իրան, անկէ՝ Անգարա, ապա Գերմանիա, ուր Հիթլէր Արաբիոյ Թագը առաջարկեց իրեն: Օր մըն ալ երեւցաւ Հռոմի մէջ, իսկ 1945ին Գերմանիա էր: Ցաղթանակէն վերջը, Զուիցերիա թռաւ գերմանական օդանաւով մը, բայց բռնուելով յանձնուեցաւ ֆրանսական իշխանութեանց, որոնք Փարիզ փոխադրեցին զինքը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ պատուիրակութիւն մը ճամբայ ելած է դէպի Թաւրիզ, նախագահութեամբ իշխան Ֆիրուզի, վերսկսելու համար բանակցութիւնները Ատրպատականի հետ: Կը կարծուի թէ ճամբան հարթուած է այս անգամ, մանաւորապէս նկատի առնելով Ատրպատականի հաշտարար ոգին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ երեսփ. ընտրութիւնները պիտի կատարուին յուլիս 21ին, համաձայն նոր օրէնքին որ կը տրամադրէ ուղղակի եւ միաստիճան ընտրութիւն: Առաջին անգամ է որ ընդդիմադիր կուսակցութիւններն ալ պիտի մասնակցին ընտրութեանց: Նոր երեսփ. ժողովը պիտի գումարուի Օգոստոս 1ին, 435 անդամներով:

ԶՕՐ. ՄԻԽԱՑԼՈՎԻՉ, Եուկոսլաւիոյ նախկին պատերազմական նախարարը, սկսաւ դատուիլ երկուշաբթի օր, իբրեւ դաւաճան, ուրիշ 12 ամբաստանեալներու հետ: Ամբոխը հայհոյէններ արձակեց, երբ Միխայլովիչ դատարան կ'առաջնորդուէր: «Պէտք է կախուիս», կ'աղաղակէին փողոցին մէջ: Առաջին դատավարութեան ներկայ էին հազար ունկնդիրներ, 400 լուսանկարիչներ եւ թղթակիցներ: Իւրաքանչիւր ամբաստանեալի ետին զինուոր մը կեցած է: Միխայլովիչ համագգեստ հագած է, բայց բոլոր պատուանշանները վար առնուած են: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ երբ երկու հրասակ-սպաներ (չէթէ) Գահիրէէն վերադարձան, 1944 Մարտին, հրահանգ մը բերին անգլիական սպայակոյտէն որ կը հրամայէր «կարելի եղածին չափ շուտով հաշուեյարդարի ենթարկել համայնավարները»: (Թիթոյի հետեւորդները): Այս առթիւ կը յիշուին երեք անգլիացի սպաներու անունները: Ամբաստանագրին համաձայն, Միխայլովիչ 1943-ին անձամբ կամ փոխանորդի մը միջոցաւ հրամայած է գերմանական եւ իտալական զէնքերով զինուած հրոսախումբերու որոնք կռուած են մառէշալ Թիթոյի հետեւորդներուն դէմ, Գերմաններու եւ Իտալացիներու հետ. Գերմաններուն դէմ չկռուելու համար մէկ միլիոն տինար (5000 ոսկի) ստացած է վարչապետ Նէտիչէն եւն.: Ամերիկացի սպաներ ալ խառնուած են այս գործին: Շատերու համար Միխայլովիչ ազգ. հերոս մըն է, կռուած ըլլալով բոլոր բռնապետութեանց դէմ:

ՍԻԱՄԻ ԹԱԳԱՒՈՐԸ (20 տարեկան) սպաննուած գտնուեցաւ իր պալատին մէջ: Գլուխը ճեղքուած էր գնդակով մը: Տակաւին չեն ճշդուած մահուան պարագաները,— անձնասպանութի՞ւն, արկա՞ծ թէ սպանութիւն: Երիտասարդ թագաւորը շատ կը սիրէր խաղալ ատրճանակներու հետ:

ԱՆԳԼԻՈՅ աշխատաւորական կուսակցութեան համագումարը բացուեցաւ երկուշաբթի օր: Այս առթիւ ընդհ. քարտուղարը իր ճառին մէջ կը թելադրէ աւելի սերտ յարաբերութիւններ հաստատել Խ. Միութեան հետ, բայց կը մերժէ միանալ համայնավարներուն:

40.000 ԳՈՐԾԱԿԻՑՆԵՐ տակաւին բանտարկուած կը մնան Պելժիոյ մէջ, ազատագրութենէն մէկուկէս տարի վերջը:

ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ 12 ԻՆՔՆԱՎԱՐ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆՑ վերածելու համար ծրագիր մը մշակած են անգլիական եւ ամերիկեան կառավարութիւնները: Ծրագիրը կը մերժէ անջատել Հռենոսի եւ Ռուրի շրջանները, որոնք պիտի գտնուին Դաշնակիցներու հսկողութեան տակ:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ընդդիմադիր թերթերը չհրատարակուեցան կիրակի օր, տպագրիչներու սէնտիքան մերժած ըլլալով տպել զանոնք:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ կառավարութիւնը արգիլեց Անգլիոյ դէմ սարքուած գործադուլը: Ծանր դէպքեր պատահեցան Աղեքսանդրիոյ մէջ: Ռումբեր նետուեցան, մեծ վնասներ պատճառելով: Զոհեր ալ կան (11 մեռեալ):

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ներքին նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց որուն համաձայն բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուած են երկրին մէջ, Մայիս 27էն սկսեալ:

ԼԻՈՆԻ Պէրլիէ գործարանին տէրը դատապարտուեցաւ երկու տարի բանտարկութեան, երկու զաւակները՝ հինգական տարուան:

ՔԱՀԱՆԱՅ ՄԸ բանադրուեցաւ Պապին կողմէ: Վերջին անգամ 1910ին էր որ այս տեսակ վճիռ մը կ'արձակուէր: Կաթոլիկ օրէնքով, ո եւ է հաւատացեալ իրաւունք չունի խօսք փոխանակելու բանադրեալին հետ, բացի ընտանիքին անդամներէն:

Ցառգանիի նւնկոյ

Նուիրուած նահատակ գրագիտուհի ԼԱՍԻ (Լուիզա Ասլանեան) եւ ամուսնոյն՝ Պ. ԱՐՓԻԱՐ ԱՍԼԱՆԵԱՆի յիշատակին, այս շաբաթ, 15 Յունիս, ժամը 8.30ին Սալ տը Ժէօկրաֆիի մէջ, 184 Bld. St. Germain, (métro St. Germain des Prés):

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Լա Սէյն Սիւռ Մէռէն (Վառ) Սիրական Կարապետեան վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Մինաս Բէթէնեանի (Կատատ):

Պ. Դանիէլ Գալայճեան (Պուա Քոլոմպէն) մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Պասմաճեանի (Քանատա):

Մարսէյլէն Տիկին Պասմաճեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Սուրէն Ցակոբեանի (Համպուրկ):

× Տէր եւ Տիկին Կ. Ցակոբեան (Զալկարացի) մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն Պ. Տիգրան Գավաֆեանի, Հալէպ:

× Փարիզէն Պ. Կանաչեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Փափազեանի, Պարի (Իտալիա):

× Մարսէյլէն Պ. Աղասի Դաւիթեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ եղբօրը՝ Պ. Արտաշ Դաւիթեանի, Ամերիկա:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Պ. Ենովք Ճէմճէմեան, (Կիւրինցի) պատերազմէն առաջ կը գտնուէր Մարսէյլ: Իմացնել Mesrob Handalianի, Call San Quintin, 4300, Belveder, Montevideo, R. O. U.:

ԳՈԳԻՆԻԱՅԷՆ (Ցունաստան) Սեբաստացի Տէր Տաճատ քահանայի աղջիկը Վարդանոյշ ծիրանեան կը փնտռէ իր երկու աղջիկները Սիրանոյշ եւ Ազատուհի որոնք Զուիցերիայէն Ֆրանսա բերուած են իրենց հօրեղբօր տղոց քով եւ հոն Սիրանոյշ ամուսնացած է: Պատերազմէն առաջ կը բնակէին Փարիզի Արուարձանները: Տեղեկացնել Տիկ. Տէր Ցարութիւնեանի, 1 rue St. Médard, Epinay s)Seine:

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 15ին, շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ լոյս, Château des Fleurs: Երգեր, արտասանութիւններ, հայկական եւ եւրոպական պարեր: Ծոխ պիւֆէ: Կը խօսին՝

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԵՒ Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին Պ. ՖԻԼԻՓ ԱՂԱՃԱՐԵԱՆ, ջութակի վարպետ (Փարիզէն) եւ Օր. ՔՆԱՐԻԿ Մ. ԹՈՒՐԻԿԵԱՆ, Պէյրութէն (դաշնակ): Մուտքը ազատ է:

ՍԷՆ ԼՈՒԻ մէջ այս կիրակի, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, ընկեր Եօթնեղբայրեանի օդասուն ագարակին մէջ: Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, մեներգ, խմբերգ, հայկական եւ եւրոպական պարեր: Մուտքը ազատ է:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Ժ. Պատգ. Ժողովը Յունիս 14ին, 15ին, 16ին եւ 17ին, 38 Bld. Raspail: Métro Sèvres Babylone:

ՊՈՌՏՕ.— Ֆր. Կ. Խաչի մասնաճիւղի անդամուհիներէն Օր. Ե. Վարդանեան եւ Պ. Կ. Կարապետեան ամուսնացան 6 Մայիս, կնքահայրութեամբ Կ. Սուքիասեանի: Այս առթիւ Կ. Սուքիասեան 500 ֆրանք նուիրեց Պոստոյի, 500 ֆր. ալ Վիէնի Կապոյտ Խաչին: Իսկ Պ. Շ. Սուքիասեան 500 ֆր. Հ. Ց. Դ. Վեթերաններու Ֆոնտին:

Նրգահանդէս

ՕՐ. ԾՈՎԻՆԱՐ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
(Լիոնի Օփերայէն)

16 Յունիս կիրակի ժամը **14.30**ին, Սալ Կավոյի մեծ սրահին մէջ, **47, rue de la Boëtie, (métro Miromesnil)**: Ցայտագրին մէջ հայկական եւ եւրոպական կտորներ: Տոմսերու համար դիմել Հր. Սամուէլ, Պարսամեան եւ Բալուեան գրատուններուն եւ Պ. Հր. Սարգիսեանի, 261 Fbg. St. Martin, Tél. Nor. 60-69:

Ազգ. մեծ նրգահանդէս

ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

Հայկական համազգային երաժշտութեան, կիրակի 16 Յունիս, ժամը 15.30ին Մարսէյլի Օփերային մէջ: Ցայտագիրը կը կազմեն.—

1. Հայկական պատարագը 7 ձայնով (երգչախումբ): 2. Հերոսի մը կեանքը (մեծ օրքէսթր, երգչախումբ եւ մեներգ): 3. Հայկական համանուագ (մեծ օրքէսթր): Կը գործադրեն Օփերայի նուագախումբը եւ Ռատիոյի երգչախումբը, 110 մասնագէտ արուեստագէտներով: Տոմսերու համար դիմել՝ Ե. Եավրուեան, 23 rue Senac, Tél. L. 25-27: Մ. Մալաքեան 3 bld. Thédor Thurner, Tél. L. 09-02: Ե. Արմէն 39rue St. Savournin, tél. G. 76-83: Ս. Տիրատուրեան, 2 rue Philippe de Gérard եւ Կեդր. Ցանձնախումբի անդամներուն:

ՀԱՑՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ.— Տիվրիկի Խուռնավիլ գիւղի վերակազմուած Հայր. Միութեան անդամագրուիլ փափաքող բոլոր հայրենակիցները կրնան դիմել Պ. Գնէլ Կէօշկարեանի, 20 Ave. Sully, Chaville, S. et O.:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ.— Տրապիզոնի նահանգի Հայր. Միութեան թէյասեղանը, կիրակի, 23 Յունիս, ժամը 2.30ին, Rue Serpente, Restaurant d'Athènesի մէջ: Բոլոր հայրենակիցները սիրով կը հրաւիրուին: Մուտքը ազատ է: Métro: St. Michel:

CHEZ SASSOUNI

ՃԱՇԱՐԱՆ Հ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԲՈԼՈՐ ՆՐԲԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

31 rue d'Alexandrie, Paris (2) Métro: Reaumur

Tél. GUT. 92-65

Հայկական կերակուրներ, ընտիր օղի եւ աղանդեր: Հարսնիքի, նշանտուքի, կնունքի մասնաւոր սրահ: Ամէն երեկոյ, ժամը 7էն սկսեալ արեւելեան նուագ մասնակցութեամբ երգչուհի Տիկին Սոնիա Գասպարեանի: Կիրակի օրերը գոց է:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ CHEZ ARTHUR (ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ)

28 Rue Ramponneau, Métro Belleville. Tél. Men. 64-47

Արեւելեան եւ եւրոպական համեղ կերակուրներ, քնտիր օղի եւ ճոխ աղանդեր: Հինգշաբթի օրերը գոց է:

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 R. C. S. 376.284

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Dameame — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆ. Տար. 750, 6ամս. 400, Արտասահման 1000 ֆրանք

Jeudi 13 JUIN 1946 Հինգշաբթի 13 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4723-Նոր շրջան թիւ 362

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ՝ 3 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՅՆ ՍԵՂԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Երկուշաբթի նորէն պիտի հաւաքուին Զորս Մեծերը, շարունակելու համար իրենց աշխատանքը։ Աւելի բախտաւոր պիտի ըլլա՞ն այս անգամ, հարթելով բուն հաշտութեան ճամբան։

Երեւոյթները բարենշան չեն։

Ջուրերը աւելի պղտորեցան առաջին ժողովին յետաձգումէն ի վեր։ Կը յիշէք, անշուշտ, Մոլոթովի, Պըրնսի եւ Պեվինի ճառերը։ Պահելով հանդերձ դիւանագիտական բոլոր նրբութիւնները, անոնք չվարանեցան հրապարակաւ յայտնել իրենց փոխադարձ տրտունջները։ Եւ մէջտեղ դրին տեսակէտներ որոնք լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառեն։

Այսպէս, Պ. Մոլոթով յայտարարեց թէ «կարգ մը պետութիւններ կ'ուզեն իրենց կամքը պարտադրել ուրիշներուն»։ Եւ բացորոշապէս հասկցուց թէ Մեծն Բրիտանիա եւ Մ. Նահանգները փոխանակ ուժ տալու խաղաղութեան, բուռն պայքար մը կը մղեն Խ. Միութեան դէմ։ «Պայքար մը որ դատապարտուած է ձախողման»։

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը անմիջապէս պատասխանելով այս մեղադրանքներուն, բացատրեց թէ երբեք անգլեւամերիկեան ճակատ մը կազմուած չէ Փարիզի խորհրդաժողովին մէջ, պայքարելու համար Խ. Միութեան դէմ։

Իսկ Անգլիոյ արտաքին նախարարը աւելի առաջ գնաց, խօսքն ուղղելով Խ. Միութեան.— «Եթէ կը գնահատէք խաղաղութիւնը, ամէն բանէ առաջ մի կորսնցնէք զայն։ Կորսուելէ վերջ այլեւս երբեք չի կրնար վերադառնալ»։ Եւ դեռ ուրիշ կծու խօսքեր։ Ապա վճռական յայտարարութիւն մը Թուրքիոյ մասին.— «Չընեմ կամ չընդունիլ որ եւ է բան որ կրնայ խախտել Թուրքիոյ իրական անկախութիւնը կամ զայն վերածել պարզ արբանեակ պետութեան մը»։

Ցաջորդ օրը, Յունիս 5ին, Չըրչիլ նոր Ֆըլթըր ճառ մը խօսելով Երեսփ. ժողովին մէջ, ուղղակի սլաքներ կ'արձակէր Խ. Միութեան դէմ։ Ամերիկայի մէջ խօսած մարտական ճառին արձագանգն էր որ կը լսուէր.

— «Ոչ միայն վարագոյր մը իջած է Պալթիկ ծովէն մինչեւ Ադրիական, այլեւ վարագոյրին ետեւ կը գտնուի ընդարձակ հողամաս մը որ կը պարունակէ Եւրոպայի բնակչութեան գրեթէ մէկ երրորդը։ Այնտեղ են որ կը ցանուին համաշխարհային նոր պատերազմի մը հունտերը»։

Դեռ աւելի խորամանկ դիրք մը բռնելով, նախկին վարչապետը Մ. Նահանգներն ալ կը գրգռէր, բանաստեղծական պատկերով մը.

— «Ամերիկեան արծիւը նստած է իր քարին վրայ,— խոշոր թռչուն մը սեւ կտուցով եւ ճանկերով։ Ան իր քարին վրայ նստած է անշարժ, եւ Պ. Կրոմիքօ (խորհրդային դեսպանը) ամէն օր կը մօտէ զայն իր սրածայր գաւազանով,— զարնելով մերթ վզին, մերթ թեւերուն տակ, մերթ պոչի փետուրներուն։ Արծիւը միշտ հանդարտ կը մնայ։ Բայց մեծ սխալ մը պիտի ըլլար կարծել թէ ոչինչ տեղի կ'ունենայ արծիւին կուրծքին տակ։ Կը համարձակիմ այս բարեկամական խորհուրդը թելադրել պատերազմի վաղեմի ընկերոջս, մարէշալ Սթալինի»։

Ակնարկը այնքան խօսուն է որ մեկնութեան չի կարօտիր։ Եւ արդէն, ճառին սկիզբը կը բացատրէր թէ «Ռուսիա բան մը չի շահիր գրգռելով Մ. Նահանգները»։

— «Աշխարհի մէջ չկայ ժողովուրդ մը որ այնքան դանդաղօրէն թշնամական զգացումներ տածէ օտար երկրի մը դէմ որքան Ամերիկացիները. բայց չկայ նաեւ ժողովուրդ մը որ անգամ մը ուծանալէ վերջ, նորէն բարեկամ դառնայ աւելի դժուարութեամբ քան Ամերիկացիները»։

Ահա թէ ի՛նչ տեսակ մթնոլորտի մը մէջ պիտի վերսկսի Չորսերու խորհրդաժողովը։

Անշուշտ ճառերը ամէն բան չեն։ Մանաւանդ արդի դիւանագէտներուն համար։ Իրար կճելով հանդերձ, անոնք միշտ ալ ձեւ մը կը գտնեն կամուրջը կանգուն պահելու, փոխադարձ զիջումներով։ Եթէ շատ նեղը մնան, նորէն կը յետաձգեն ժողովը։ Վասն զի, ոչ մէկուն միտքէն կ'անցնի երրորդ պատերազմի մը պատրաստուիլ, Ուզեն իսկ, ժողովուրդները այնքան յոգնած, տառապած են որ, կրնան գլուխ վերցնել։

Խնդիրը այն է որ, այս ընթացքով, միշտ առկախ պիտի մնան շատ մը վիճելի խնդիրներ։ Եւ անգամ մը եւս պիտի խափանուի արդարութիւնը։ Շ.

Ներգաղթը Պուլկարիոյ մէջ

Անհատական նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Այստեղ ալ ներգաղթը օրուան խնդիր է։ Երեւանէն եկած են երկու ներկայացուցիչներ, Պ. Պ. Արմենակ Խրիմլեան եւ Մկրտիչ Օթարով։ Ցարդ 30.000 Պուլկարահայերէն արձանագրուած են աւելի քան տասը հազար հոգի։ Մեծ ոգեւորութիւն կը տիրէ աշխատաւոր տարրերուն մէջ։

Լուռ ցաւեր

Փարիզի մէջ մասնաւոր գրասենեակներ կան ուր՝ ամէն առտու բանուորներ կ'երթան վաճառուելու, ի գին պատառ մը հացի։

Այս բանուորներէն իւրաքանչիւրը մասնագիտութիւն մը ունի։ Իր ճիւղն ու գրասենեակը։ Հոս է որ կ'որոշուի այս խեղճերուն բախտը։ Հոս է որ տեղի կ'ունենան առոնց օրուան հացի պայքարները։

Ես ալ իմ կարգին կ'երթամ ու անկիւն մը կը նստիմ։

Սրահին մէջ կան ամէն կարգի դէմքեր։ Երիտասարդներ տաքարիւն։ Ուրիշներ որոնց ճակտին վրայ խորշոմներ կ'երեւան՝ արդէն։

Եւ վերջապէս դէմքեր, որ երկար տարիներու բեռան տակ կքած՝ դեռ թեւ կը շարժեն կեանքի յորձանքին դէմ։

Ինքնամփոփ, ականջ կուտամ աջէն ձախէն եկող զրոյցներուն։ Իւրաքանչիւր խօսք արդար պոռթկումի մը զայրոյթն ունի։ Իւրաքանչիւր բառ հոգերու շտեմարան մըն է։ Մէկը իր ցաւը կը պատմէ։ Միւսը իր անհաւասար կռիւը կեանքին դէմ։ Ուրիշներ արդէն յուսահատ, սկսեր են ընկճուիլ ապրուստի ծանրութեան տակ։

Ու զրոյցները կ'երկարին, ինչպէս մեր արեւնաթաթախ ճամբաները երէկի, որ ոչ ծայր ունէին, ոչ ալ վախճան։

Ցանկարծ պաշտօնեան կ'ազդարարէ.

— Ուշադրութի՛ւն։

Ամէն մարդ կը լռէ։ Իւրաքանչիւր բանուոր գրասենեակին թիւը ափին մէջ, մտիկ կ'ընէ։

— Սափրիչի տեւական գործ մը առաջին թաղամասին մէջ։ Բայց ենթական պէտք է ըլլայ երիտասարդ եւ վայելուչ։ Նախընտրելի են Ֆրանսացիները։

Տեղը սքանչելի։ Ցաճախորդները հարուստ։ Խանութը մաքուր եւ շահաւոր։ Սակայն ոչ ոք կը համարձակի ձայն հանել։ Ոչ ոք կը յայտարարէ իր թիւը, զոր ամուր մը սեղմած է ափին մէջ։

— Ես երիտասարդ եմ, կը փսփսայ բանուոր մը քովս, բայց պէտք եղած հագուստը չունիմ։

· Իմ հագուստներս լաւ են, կ'ըսէ ուրիշ մը, բայց ո՞ւր պահեմ այս ճերմակ մազերս։

— Ես թէ երիտասարդ եմ եւ թէ լաւ հագուստներ ունիմ, կ'ընդմիջէ երրորդ մը, բայց օտարական եմ։

Այս գործը կը մնայ, պաշտօնեան ուրիշ մը կ'առաջարկէ.

— Բանուկ թաղամաս։ Վաճառաշահ կեդրոն։ Առանց պայմանի կ'ընդունի ո եւ է աշխատաւոր։

Ցանկարծ սրահը խառն կ'ելլէ։ Թեւերը անընդհատ իրար կը խաչաձեւեն։ Պաշտօնեան շուարած կը յայտարարէ.

— Բացառիկները առաջ։ (Գերիներ, քաղաքական տարագիրներ եւ զինուորներ)։

Գործը կը յափշտակուի։ Կ'օգտուին միայն քանի մը բանուորներ։ Իսկ մնացածները, մտմըտուք մը իրենց հետ՝ տուն կը վերադառնան։

— Գոնէ ապրուստը աժան ըլլար։

— Հարուածը մէկ անգամէն կուգայ։ Այս պայմաններուն մէջ անկարելի է ապրիլ։ Տե՛ս, քիլօ մը վարունգը 100 ֆրանք է։ Միսը արդէն մոռցեր ենք։ Կարագի բաժինը 150 կրամ է միայն։ Ո՞ր մէկը յիշեմ ...

Սրահը կը պարպուի։ Բանուորները կը մեկնին, արդար բողոքի շղթայ մը ձգելով իրենց ետին։

ՊԱՐՄԱՆԻ

ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ կը հեռագրեն թէ խորհրդային սպայ մը եւս սպաննուած է Քրայովայի մէջ։

ԿԷՐՀԱՐԹ ՀԱՈՒՓԹՄԱՆ, գերման մեծ բանաստեղծը որուն կարեւոր գործերը հայերէնի ալ թարգմանուած են, մեռաւ 83 տարեկան հասակին մէջ։ Վերջերս դուրս հանուած էր Սիլեզիոյ իր հայրենի տունէն, Լեհերու կողմէ։ Ռուսերը Պերլին հրաւիրած էին զինքը։

ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Կառավարութիւնը հրաժարեցաւ

Ինչպէս գրած էինք, Բ. Սահմանադիր Ժողովը իր առաջին նիստը գումարեց երեքշաբթի օր, նախագահութեամբ երիցագոյն անդամին, Պ. Մարսէլ Քաշէնի, որ 77 տարեկան է։

Իր բացման ճառին մէջ, համայնավար առաջնորդը ողջունելով նորընտիր երեսփոխանները, յիշեց Ֆրանսայի յեղափոխութեան աւանդութիւնները եւ անոր ականաւոր դէմքերը, Ժոռէսը, Ժիւլ Կէտը եւ ուրիշներ։ Ցետոյ արագ ակնարկ մը նետեց ներկայ կացութեան վրայ «ուր ամբողջ ազգեր սովի մատնուած են, մինչ հիւլէական ռումբի փորձեր կը սարքուին Խաղաղականի մէջ։ Այս պատկերէն վերջը, արդեօք արգիլուա՞ծ է մեզի հարցնել Ժոռէսի հետ, թէ աշխարհը «անիծուած է»։ Ապա դատապարտեց ազատական կոչուած կարգուսարքը, «որովհետեւ ա՛ն, վերջապէս ա՛ն է որ յառաջ բերաւ Ֆաշականութիւնը, կեդրոնացեալ դրամատիրութեան վերջին արտայայտութիւնը, անանուն քանդիչը աշխատանքի վրայ հիմնուած սեփականութեան, քանդիչը նոյն ինքն մարդկութեան։ Մենք սորված ենք մեր անդրանիկներէն եւ մարքսեան հուժկու մտածողներէն թէ կարելի է, անհրաժեշտ է այս տիեզերական անկարգութեան տեղ հաստատել աշխատաւորներու արտադրած հարստութեանց բաշխումի գիտական, միացեալ, ծրագրեալ կազմակերպութիւն մը։ Մենք աւելի քան երբեք համոզուած ենք այս անհրաժեշտութեան, ահռելի պատերազմէն վերջը։ Ոչ մէկը կրնայ ուրանալ թէ աշխարհի բոլոր երկիրներուն, ինչպէս Ֆրանսայի մէջ հազարաւոր, միլիոնաւոր այրեր եւ կիներ զոհուեցան եւ դեռ պատրաստ են զոհուելու ընկերվարութեան եւ համայնավարութեան նոր հաւատքին»։

Ցետոյ ծանրանալով նոր սահմանադրութեան վրայ, Պ. Մարսէլ Քաշէն շեշտեց թէ ժողովը պիտի հրաժարի առանց Ֆրանսային տալու անոր նոր Սահմանադրութիւնը։ «Մեծ կուսակցութիւններէն իւրաքանչիւրը պատրաստ է ելքի մը յանգելու արագօրէն։ Ժամանակն է վերջ տալու առժամեայ կարգուսարքին որ շատ երկար տեւեց։ Մեր բաղձանքն այն է որ նոր նախագիծը ամէն Ֆրանսացիի եւ Ֆրանսուհիի ապահովէ. բոլոր երաշխիքները իր մարդկային արժանապատուութեան, իր ազատութեան, իր անձնաւորութեան կատարեալ զարգացման։ Մեր բաղձանքն այն է որ Սահմանադրութիւնը Ֆրանսական հանրապետութեան ապահովէ մեր պատմութեան յեղափոխութեանց կռուած ազատութեանց շարունակութիւնը, ապահովէ նախ եւ առաջ եւ առանց վերապահութեան նուիրագործէ ազատօրէն արտայայտուած ժողովրդական կամքին յարգումը։ 1946ի Սահմանադիրները պէտք է նկատի առնեն ընկերային ներկայ խոր փոփոխութիւնները եւ Ֆրանսացի ժողովուրդին յարաճուն հասունութիւնը։ Պէտք է վերահաստատել Դիմադրական ճակատի ոգին։ Կարգ մը օտար թերթերու մէջ կարդացինք թէ ֆրանսական Դիմադրութիւնը անկումի մէջ է։ Լաւ չեն ճանչնար մեր հոգեբանութիւնը։ Դիմադրութեան ոգին տակաւին վառ կը մնայ այս երկրի ամէնէն ազնիւ հոգիներուն մէջ։ Վեց տարի վերջը, մենք հոս բոլորս յուզումով կը յիշենք 1940 Յունիս 18ի օրը։ Այդ օրը զօր. տը Կօլ դիմադրութեան հրաւիրեց իր հայրենիքը յանուն իր ազատութեան»։ (Բոլոր երեսփոխանները ոտքի ելլելով կը ծափահարեն զօր. տը Կօլը)։ Այդ անմոռանալի կոչին արձագանգ տուին ուրիշներ որոնք բուն ժողովուրդի ծոցէն կուգային եւ զոր պիտի արձանագրէ պատմութիւնը։ Մենք արժանի չենք որ մեզ ամբաստանեն թէ մեր միտքէն հանած ենք ֆրանսական Դիմադրութեան հերոսներուն անհամար զոհողութիւնները»։ Բանախօսը այստեղ յիշեց այն երեսփոխանները որ զոհուեցան այս ճակատին վրայ։ Ցետոյ կրկին փառաբանելով Դիմադրութեան ոգին, որ կը ձգտէր արմատախիլ ոչնչացնել Ֆաշականութիւնը Ֆրանսայի մէջ թէ դուրսը, ուրախութեամբ յայտարարեց թէ «երկիրը ոտքի կը կանգնի ամէն օր, շնորհիւ բանուորներու, մասնագէտներու եւ գիւղացիներու տենդագին աշխատանքին» եւ շեշտեց թէ անհրաժեշտ է ամէն գոհացում տալ Աշխատանքի Դաշնակցութեան պահանջներուն (յաւելում աշխատավարձքի)։ Եւ վերջացուց միութեան կոչ մը ուղղելով բոլոր հանրապետականներուն։

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ճառէն վերջը, առժամեայ նախագահը կարդաց Պ. Ֆէլիքս Կուէնի մէկ նամակը, որով դահլիճին հաւաքական հրաժարականը կը ներկայացնէր։ Կառավարութիւնը պիտի շարունակէ վարել ընթացիկ գործերը, մինչեւ նոր դահլիճին կազմութիւնը։ Ժողովը փակուելէ առաջ բանաձեւ մը քուէարկեց որով ջերմապէս կ'ողջունէ իտալական հանրապետութիւնը։

Կը թուի թէ մեծ դժուարութեանց պիտի հանդիպի նոր դահլիճին կազմութիւնը։ Ժողովրդականները թեկնածու առաջարկած են արտաքին նախարարը, Պ. Պիտօ, իսկ երեսփ. ժողովին նախագահութեան համար՝ Պ. Ֆրանսիսկ Կէյ։ Շատ բան

կախում ունի համայնավարներու դիրքէն։ Եթէ Պ. Պիտօ վարչապետ ընտրուի, պիտի վարէ նաեւ արտաքին նախարարութիւնը։

Քաղաքական հուսանք մը կազմուած է, չեղեալ հռչակելու համար Պ. Տալատիէի ընտրութիւնը։ Կիրակի օրուան ցոյցերուն առթիւ ալ այս պահանջը դրուեցաւ, չնդալից արտայայտու-թիւններով, որոնց գլուխն անցած է համայնավար կուսակցութիւնը։ «Ազգ. Ժողովէն դո՛ւրս Միշնիխի մարդը», կ'ազդարարէ «Իւմանիթէ», զանազան կազմակերպութեանց անունով։

Արեւմալի կռիւներ Իտալիոյ մէջ

Երեքշաբթի օր արիւնալի կռիւներ տեղի ունեցան Նափոլիի մէջ, նախաձեռնութեամբ միապետականներու։ Դէպքը այնքան ծանր հանգամանք առաւ որ հարկ եղաւ չորս զրահապատ կառքեր ձեւ շարժման մէջ դնել, կրակ բանալու համար ամբոխին վրայ։ Ոստիկանութիւնը եւ զօրքը փո-ղոց թափած էին։ Չորս հոգի սպաննուեցան, 50 հոգի վիրաւորուեցան։ Միապետականները կը կռուէին քարեր նետելով, զէնք պարպելով եւ ձո-ղեր, փայտեր, ամէն տեսակ արգելքներ դնելով զինուորական կառքերուն առջեւ։ Կռիւը տեւեց եր-կու ժամ։ Ամբոխը կ'աղաղակէր.— «Ումպէրթօն (Թագաւորը) պէտք է մնայ»։ Իրիկունը ուշ ատեն ամբոխը փորձեց կրակի տալ համայնավարներու կեդրոնը որ վեց յարկէ կը բաղկանայ։ Ցարձակում գործուեցաւ նաեւ ընկերվարական թերթի մը խմբագրատան վրայ։

Հռոմի մէջ ալ ուրիշ ցոյցեր տեղի ունեցան մասնակցութեամբ 100.000 հանրապետականներու։ Չորս հարիւր հոգինոց միապետականներու խումբ մը սուլեց վարչապետը, երբ դուրս կ'ելլէր պաշտօնատունէն։ Վարչապետը տեսակցութիւն մը ունենալով Թագաւորին հետ, յայտարարեց թէ կառավարութիւնը որոշած է որ ինք դառնայ պետութեան վարիչը, մինչեւ տագնապին լուծումը։ Երկիրը երկու մասի բաժնուած է։ Թերթերուն կէսը կ'ողջունէ հանրապետութիւնը, միւս կէսը միապետութիւն կը պահանջէ, առժամեայ խնամակալու-թեամբ։

Ումպէրթօ Թագաւորն ալ երկդիմի դիրք մը բռնած է եւ յայտարարած է վարչապետին, — «Դեռ վերջնական չէ. կը վախնամ որ պիտի ստիպուիմ տակաւին հոս մնալ»։ Բայց կրկնած է թէ պիտի համակերպի ժողովուրդի կամքին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄՈՒՖԹԻՆ կը փնտռուի տա-կաւին։ Չի հաստատուիր թէ Դամասկոս հասած է։ Վերջին լուրերու համաձայն, Փարիզէն հեռացած է Ֆրանսական օդանաւով մը։ Թերթերը կը գրեն թէ պաշտօնանկ եղած է դատական ոստիկանու-թեան վերատեսուչը, Պ. Տէվօ։ Ուրիշներ ալ կ'ը-սեն թէ առժամեայ արձակուրդ ստացած է։ Անգլ. դեսպանը կը սպասէ Ֆրանսական կառավարու-թեան լուսաբանութեանց։ Զրոյցի մը համաձայն Մուֆթին Եգիպտոսէն անցած է, սուրիական կեղծ անցագրով մը։ Զարմանազան ենթադրութիւններ կ'ըլլան իր անհետացման մասին, բայց ոչ մէկը կրնայ ճշդել թէ ո՞ւր կը գտնուի, Սուրիա՞, Լի-բանա՞ն, Մարո՞ք, Արաբիա՞։ Կարծողներ կան թէ պահուած է Պէյրութի մէջ։ Ուրիշներ ալ կ'ըսեն թէ Արաբիա գացած եւ միացած է իր գործակցին՝ Րաշիտ Ալիի, որ Իրաքի ապստամբութիւնը սար-քած էր 1941ին։

ԶՕՐ. ՄԻԽԱՅԼՈՎԻՉԻ ԴԱՏԸ կը շարունակ-ուի։ Ամբաստանեալը առջի օր հարցաքննուեցաւ լման եօթը ժամ։ Բոլոր հարցումներուն կը պա-տասխանէր շատ կարճ — «Ես յանցաւոր չեմ, ես դաւաճան չեմ»։ Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ Մի-խայլովիչ զինադադար կնքած էր Գերմաններուն հետ, 1941ին եւ յետոյ ուղղակի գործակցութիւն հաստատած։ Օր մը Թիթօ հարցուցեր է թէ ի՞նչ պիտի ընէ։ Միխայլովիչ պատասխաներ է.— «Ես պիտի քաշեմ զօրքս»։ Երբ Թիթօ ընդդիմացած է, Միխայլովիչ պատասխաներ է — «Դուն ողջ պիտի չմնաս»։ Այս տեսակցութենէն վերջը իր հրոսա-խումբերը յարձակած են Թիթոյի հետեւորդներուն վրայ։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարը պա-տասխանելով մամուլի ներկայացուցիչներուն, Չորսերու նոր ժողովին առթիւ, ազդարարեց թէ Փարիզի խորհրդաժողովը դնդախաղ չէ, որպէսզի այս կամ այն կողմը յաղթական հռչակուի։ Այս առթիւ խոստովանեցաւ թէ բոլոր վիճելի խնդիր-ները կը մնան առկախ, եւ շեշտեց թէ «այսօր աւե-լի քան երբեք պէտք ունինք աղօթքի»։

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՕԼ մերժեց մասնակցիլ յունիս 18ի տարեդարձի տօնակատարութեան։ Այդ օրը Մոն Վալէրիէն պիտի երթայ, այցելելու համար դնդա-կահարուած Ֆրանսացիներու գերեզմանները։

106 ԿՏՈՐ ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ԳՈՀԱՐԵՂԷՆՆԵՐ գողցուած են Գերմանիոյ մէջ, ամերիկացի սպայի մը եւ իր կնոջը կողմէ։ Բոլորն ալ բռնուեցան, երբ Ամերիկա կը փոխադրէին գողօնը։ Արժէքը՝ 1.500.-000 տոլար։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 15ին, շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մին-չեւ լոյս, Château des Fleurs։ Երգեր, արտասանու-թիւններ, հայկական եւ եւրոպական պարեր։ Ճոխ պիւֆէ։ Կը խօսին՝

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԵՒ Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Պ. ՖԻԼԻՓ ԱՂԱՋԱՐԵԱՆ, ջութակի վարպետ (Փա-րիզէն) եւ Օր. ՔՆԱՐԻԿ Մ. ԹՈՒՐԻԿԵԱՆ, Պէյ-րութէն (դաշնակ)։ Մուտքը ազատ է։

ՍԷՆ ԼՈՒԻ մէջ այս կիրակի, առաւօտէն մին-չեւ իրիկուն, ընկեր Եօթնեղբայրեանի օդասուն ա-գարակին մէջ։ Բանախօսութիւն, արտասանու-թիւն, մեներգ, խմբերգ, հայկական եւ եւրոպա-կան պարեր։ Մուտքը ազատ է։

Ազգ. մեծ երգահանդէս

ՕՆՆԻԿ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԻ

Հայկական համազգային երաժշտութեան, Կիրակի 16 Յունիս, ժամը 15.30ին Մարսէյլի Օփե-րային մէջ։ Յայտագիրը կը կազմեն.—

1. Հայկական պատարագը 7 ձայնով (երգչա-խումբ)։ 2. Հերոսի մը կեանքը (մեծ օրքէսթր, երգչախումբ եւ մեներգ)։ 3. Հայկական համա-նուագ (մեծ օրքէսթր)։ Կը գործադրեն Օփերայի նուագախումբը եւ Թատրոնի երգչախումբը, 110 մասնագէտ արուեստագէտներով։ Տոմսերու հա-մար դիմել՝ Ե. Եավրուեան, 23 rue Senac, Tél. L. 25-27։ Մ. Մալաքեան 3 bld. Thédor Thurner, Tél. L. 09-02։ Ե. Արմէն 39rue St. Savournin, tél. G. 76-83։ Ս. Տիրատուրեան, 2 rue Philippe de Gérard եւ Կեդր. Յանձնախումբի անդամներուն։

Յառաջանիստի երեկոյ

Նուիրուած նահատակ գրագիտուհի ԼԱՍի (Լուիզա Ասլանեան) եւ ամուսնոյն՝ Պ. ԱՐՓԻԱՐ ԱՍԼԱՆԵԱՆԻ յիշատակին, այս շաբաթ, 15 Յու-նիս, ժամը 8.30ին Սալ տը Ժէօկրաֆիի մէջ, 184 Bld. St. Germain, (métro St. Germain des Prés)։

Նախաձեռնութեամբ Կանանց Միութեան։ Կը խօսին Տիկին Ս. Մարմարեան (նախագահ), Տի-կին Մ. Արմանեան, Պ.Պ. Զօպանեան, Հրաչ Սար-գիսեան եւն.։ Գեղարուեստական բաժնին կը մաս-նակցին Տիկին Լիտի Տէմիրճեան (ջութակ), Օր. Ի. Պիւպիւլեան (երգ), Պ. Ա. Դմըճեան եւ Պ. Ռ. Զարդարեան (արտասանութիւն), եւ Roger Loewengutt (թաւջութակ)։ Մուտքը ազատ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ. — 14 Յունիս, ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Salon Pélissierի մէջ կը խօսի երաժշտագէտ Պ. Օն-նիկ Պէրպէրեան, նիւթ՝ Հայ երաժշտութեան ա-պագան, ինչպէս եւ խորհրդածութիւններ եւ բա-ցատրութիւններ Յունիս 16ի Մարսէյլի Օփերայի մէջ իր տալիք երաժշտական կտորներու մասին։ Մուտքը ազատ է։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Հայրենիք Ամսագիր»ի հաւաքածոյ մը 1923—1940, ընդամէնը 189 գիրք, ծախու է 12.000 ֆրանքի, (100 տոլար)։ Դիմել «Յառաջ»ին կամ D. Tchitouny, 13 rue Caumartin, Paris (9)։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ եւ հոգեհանգստի պաշտօն, համօրէն հայ նահատակաց յիշատակին, այս կիրակի օր, ժամը ճիշդ 10ին, Սէն Տընիի (St. Denis. Seine) Մայր եկեղեցիին մէջ, Լեւոն Ե. Թագաւորի դամ-բարանին վրայ։ Այս առթիւ եկեղեցւոյ մէջ պիտի քարոզէ Հայր Սահակ վ. Տէր Մովսէսեան, որ նոր եկած է Վենետիկէն։ Երգեցողութիւնը պիտի կա-տարուի Սիփան - Կոմիտաս երկսեռ երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Գուրգէն Ալեմշահի։

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շավիլի Մ. ճիւղի վարչու-թիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ իր անդամուհիներէն Տիկին Աղաւնի Պարոնեանի, իր հօր ցաւալի մահուան առթիւ (Հայաստան)։

ՄԻՍԻՐ ԵՒ ՀԱՅՐԻ ՏԱԳՆԱՊ ՄԸ կը տիրէ Մ. Նահանգներուն մէջ։— Միւս կողմէ Պ. Հուվըր կը հաւաստէ թէ սովահար երկիրներու տագնապը պիտի մեղմանայ, շնորհիւ Արժանթինի եւ ուրիշ երկիրներու աջակցութեան։

ԻՐԱՆԻ արտաքին նախարարութեան պաշտօ-նատարներէն մէկը յայտարարեց թէ Ատրպատա-կանի խնդիրը կարգադրուած է համաձայն վարչա-պետին ծրագրին, որ կը բաղկանայ եօթը կէտերէ։

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Ժ. Պատգ. Ժողովը Յունիս 14ին, 15ին, 16ին եւ 17ին, 38 Bld. Raspail: Métro Sèvres Babylone։

Երգահանդէս

ՕՐ. ԾՈՎԻՆԱՐ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
(Լիոնի Օփերայէն)

16 Յունիս կիրակի ժամը **14.30**ին, Սալ Կավոյի մեծ սրահին մէջ, **47, rue de la Boëtie, (métro Miromesnil)**։ Յայտագրին մէջ հայկական եւ եւրոպա-կան կտորներ։ Տոմսերու համար դիմել Հր. Սա-մուէլ, Պարսամեան եւ Բալուեան գրատուներուն եւ Պ. Հր. Սարգիսեանի, 261 Fbg. St. Martin, Tél. Nor. 60-69։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Կիրակի 16 Յունիս, Փա-րիզի Հայոց եկեղեցին, պատարագէ վերջ, մասնա-ւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի համայն Տրապիզոնի նահանգի նահատակներու յի-շատակին։ Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն ներկայ ըլլալ սոյն արարողութեան։

ԻՐԱՒԱԳԷՏ ՊԷՐՆԱՐ ՎԱՀԷ, խորհրդատու դա-տական եւ հարկային գործերու, կը յայտնէ իր յաճախորդներուն թէ կ'ընդունի ամէն առաւօտ 8.30էն 9.30 (բացի կիրակիէն), 19 rue Georges Lafenestre, Bourg - la Reine (métro) եւ կէս օրէ վերջ Փարիզ, ժամադրութեամբ հեռ. Rob. 08-87։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ մասնագէտ մօտէլիսթ կին մը կա-րի եւ աշխատանոցի համար։ Ներկայանալ առա-ւօտները Maison Mina, 32 rue des Annelets, Paris (19), Métro Botzaris կամ Place des Fêtes։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ բնիկ Քղեցի Պ. Հմայեակ Ալեմ-եան (Քղի քաղաքէն) որ 1914ի պատերազմէն ա-ռաջ տունէն մեկնած եւ չէ վերադարձած։ Կը կար-ծուի ըլլալ Պուտափէշտ (Հունգարիա)։ Լուր ունե-ցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Պ. Գառնիկ Ճարայեանի, 57 rue Bernard du Bois, Marseille։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ.— Սան Փաւլոյէն Եզեկիէլ եւ Հայկանուշ Պասմաճեանները կը փնտռեն Տիկին Վերգին Համամճեան եւ զաւակները՝ Բարգէն եւ Լեւոն։ Ինչպէս եւ Տէր եւ Տիկին Վարդ Մայիլեան։ Իմացնել Պ. Վահրամ Մոստիչեանի, 27 rue Le Pelletier, Paris (9)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Պ. Արպօեան (Կիւրինցի) որ պատերազմէն առաջ Փարիզ կը գտնուէր եւ բէն-բիւրրիի գործով կը զբաղէր։ Տեղեկացնել «Յա-ռաջ»ի։

COUTURE FLORE Confectionի նոր աշխատանո-ցը, փլիսէի, օդակի սրաձեւ մեքենաներով մա-քուր, արագ եւ խնամքով աշխատութիւն կարճ ժամանակամիջոցի մէջ։ Գոհացուցիչ գիներ։ Դի-մել Պ. ԴԱՒԻԹԵԱՆի, **40 rue de Flore, Alfortville (Seine)։ Tél. Ent. 15-67**։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ

Տնօրէններ ԳԼԷՄԱՆ ԵՒ ԳՕՓԱՐԱՆԵԱՆ

6 rue Maubeuge, Paris (9), Métro Cadet, Notre Dame de Lorette: Tél. TRU. 85-47

Առաջնակարգ օդի եւ ամէն տեսակ ըմպելի-ներ, ընտիր ազանդեր, պոլսական կերակուրներ եւ անուշեղէն։ Ընդարձակ եւ օդաւէտ սրահ։ Ամէն երեկոյ ժամը 7էն սկսեալ Քէմանչիստ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ, ուտի ԱԼՖՕՆՍ եւ երգիչ ԱՐԹԱՔԻ կը նուագեն եւ կ'երգեն հայկական եւ արեւելեան եր-գեր։ Գոց է Չորեքշաբթի օրերը։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ, ՀԱ՛Յ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵ՛Ր

Փորձառու անձերու կողմէ նոր բացուած է նպարեղէնի մեծաքանակ վաճառանոց մը, ուր միշտ պատրաստ կը գտնուին արեւել-եան ու եւրոպական նպարեղէններ եւ չոր միրգեր, Փիսթաշ-վէռթ, Իզմիրի անկուտ չամիչ, պուլղուր եւայլն։ Մանրամասն տեղեկութեանց եւ ապրանքներու համար դիմել՝

PRODUITS ALIMENTAIRES (Gros, demi gros)
Importation directe
NAJARIAN & CASSABALIAN
12 Rue de l'Arc, Marseille Tél. Colbert 87-69

MANUFACTURE de VETEMENTS
Hommes et Jeunes - Gens
Ets. BOYADJIAN
6, RUE MULET, LYON

ՅԱՌԱՋ

ԾՐԱԳԻՐԸ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH • Fondé 1925 R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆ. Տար. 750, Ցամս. 400, Արտասահման 1000 ֆրանք

Vendredi 14 JUIN 1946 Ուրբաթ 14 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4724-Նոր՝ շրջան թիւ 363 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԻՒՆ ԿԸ ՔԱՄԵՆ

Նամակ մը՝ Գաւալայէն (4 Յունիս).—

« ... Գերեզմաններու մէջ ապրող ուրուականներու կը նմանինք : Նիւթական հոգը, ֆիզիկական շարժելու դժուարութիւնը սպաննած են մեր մէջ ամէն բան : Պատերազմը վերջացաւ, բայց խաղաղութիւնը չգտանք : Անորոշ կամ գորշ օրեր, առանց հոգեկան մխիթարութեան :

Ուսուցիչ եմ : Պատկերը լրիւ է : Դպրոցէն դուրս՝ հոս ու հոն կը վազեմ, մասնաւոր դասեր գտնելու կամ դասեր տալու, որովհետեւ առանց ատոր կարելի չէ ապրիլ : Սղութիւնը հասած է ծայրագոյն չափերու... Սիրտ ու հոգի չմնաց : Գրելը, որ երբեմն հաճոյք էր ինծի համար, այսօր դարձած է հոգեկան տագնապ ...»

Բայց միայն Գաւալա՞ն է այսպէս : Եւ միայն նամակագի՞րը, միեւնոյն ատեն գրագէտ :

Եթէ հայերէն թերթ կը կարդաք, մանաւանդ կը հետեւիք այն թղթակցութեանց որ կը հասնին բոլոր գաղութներէն, կրնաք լրացնել պատկերը :

Անհրաժեշտ չէ օժտուած ըլլալ վառ երեւակայութեամբ : Ամբողջ ողբերգութիւն մըն է որ կը սարսռայ նուրբական բառերու եւ տողերու մէջ : Անձկութիւն մը, դող մը,— բայց նաեւ տոկուն, յարատեւ ճիգ : Քաջութիւն :

Ընենք բուն բառով.— մարդիկ իրենց երակներն է որ կը քամեն, հոգեպէս եւ ֆիզիքապէս դիմանալու : Ուսուցանելու, գործելու համար :

Կը մխան, կը հեւան, բայց կը տոկան : Կը քամեն ինչ որ ունին, սերունդէ սերունդ փոխանցելու համար թանկագին ժառանգութիւնը,— Հայկական Մշակոյթ :

Յունաստանէն անցէք Սուրիա — Լիբանան, Պաղեստին, Իրաք եւ Իրան : Թեւ առէք մինչեւ Հիւսիսային կամ Հարաւային Ամերիկա : Կեցրոնացէք այստեղ, մեր գաղութին մէջ :

Համրանքով մարդիկ են մնացեր,— ուսուցիչ, գրագէտ, վարժուհի : Մէկ բառով՝ ուսումնական :

Ծաղկոցներու ցանց մը բացուեր է, նախնական միջոցներով : Մարդիկ, որ կրնային դաս տալ միջնակարգ վարժարաններու մէջ, դատապարտուած են Ա. Բ. Գ. սորվեցնելու սերունդի մը որ հասակ նետեց «չարլսթըն»ի, «ռումբա»ի, սինէմայի կամ զօրանոցներու ժխորին մէջ : Յանձն առած են ամէն զոհողութիւն, վառ պահելու համար հայրենի ճրագը :

Ձե՞ք խոնարհիր այս անպաճոյճ խանդաղատանքին, խանդավառութեան եւ հաւատքին առջեւ :

Կը կարդաք ամէն օր,— «արտասանեց, երգեց, խաղաց» :

Բայց, օր մը օրանց կ՚անցնի՞ ձեր միտքէն,— Ո՞վ սորվեցուց : Որո՞նք են այն մշակները որ կը տքնին ամէն օր, կամ շաբաթը քանի մը օր, հատիկ — հատիկ սորվեցնելու համար այդ երգերը, արտասանութիւնները, խաղերը : Բոլոր այն գիտելիքները որ կրնան օտարութեան մէջ աճած սերունդը կապել հայկական կեանքին : Հայրենիքին...

Ճարտասանական բառախաղ մը չէ բացատրութիւնը,— Կը մխան, իրենց արիւնը կը քամեն, հետք մը ձգելու համար իրենց ետին :

Կը մխան, կը քամեն, բայց եւ այնպէս կը տոկան : Շունչ կուտան դպրոց կոչուած զարշահոտ խրճիթներու, աւերակ շէնքերու, մթերանոցներու կամ տաղաւարներու մէջ :

Ձենք ուզեր մեծ բառեր գործածել,— աննախընթա՜ց, հերոսակա՜ն, եւն. : Այդ բացատրութիւնները վերապահենք մը պիտի ըլլային :

Բայց, հարկ է բարձրաձայն հռչակել,— ի՜նչ պատկեր պիտի ներկայացնէին մեր գաղութները, եթէ չունենայինք «անձինք նուիրեալք», դաս տալու, բան սորվեցնելու, գրիչ շարժելու, հոգիէ հոգի խօսելու համար :

« Անչօշափելի» բաներ են ասոնք, բայց ոչ անտեսանելի :

Հայրենիքի ներկայացուցիչներն անգամ զարմացան, եւ իրենց հիացումը յայտնեցին Սուրիա-Լիբանանի մէջ, տեսնելով հայկական մշակոյթին ծաղկումը, դպրոցներու ցանցը եւ ուրիշ թանկագին նուաճումներ : Եւ այս ամէնը՝ առանց պետական օժանդակութեան :

Գիւղարկները վա՛ր,— Հայկական մշակոյթին անծանօթ զինուորներն են որ կը մխան ի սփիւռս աշխարհի :

Ո՞վ պիտի կրնար գրի առնել անոնց ամենօրեայ տառապանքն ու վաստակը : Այս ափերուն վրայ եւ ուրիշ ամէն տեղ : Շ.

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

(Սեփական թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

17—25 Մայիսի Երեւանի ձայնասփիւռի հրատակութիւններէն կը քաղեմ հետեւեալ տեղեկութիւնները, Ներգաղթի ու յարակից աշխատանքներու շուրջ, բարդելով անոնց վրայ, Սուրիահայ եւ Լիբանանահայ «հառաջդիմական» մամուլի մասնաւոր տեղեկութիւնները :

ՆԵՐԳԱՂԹՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Մայիս 15ին, Էջմիածնի շրջանի Կոմկուսի «ռայոն»ական (շրջանային) ժողովին մէջ, ընկեր Աբրահամեան տեղեկութիւններ է տուած արտասահմանէն ներգաղթող Հայերու ընդունման եւ տեղաւորման առթիւ ձեռք առնուած միջոցներու շուրջ : Էջմիածնի շրջանի աշխատաւորութիւնը, շեշտած է Աբրահամեան, մեծ խանդավառութիւն ցոյց կուտայ այժմէն պատրաստելու անհրաժեշտ օգնութիւնները՝ ներգաղթող բազմութիւններու : Մինչեւ Յուլիս 1, հարկ է 500 նոր բնակարաններ կառուցանել : Ասկէ զատ, հրահանգուած է շուտով պատրաստել ներգաղթողներու անհրաժեշտ կահ կարասիները, եւ ապահովել անոնց հանգստութեան պայմանները :

Լենինականի Շրջկեդրոնի զեկոյցին համաձայն, — կը հաղորդէ «Զարթօնք» (28 Մայիս)—, արտասահմանէն ներգաղթող հայ եղբայրներու տեղաւորման համար՝ կառուցուած են արդէն 310 բնակարաններ : Յատուկ «բրիկադա» կազմուած է, նորոգելու եւ լրացնելու համար անկատար մնացած շէնքերը, եւ կահաւորելու պատրաստ բնակարանները : Լենինի շրջանին մէջ, աւարտած է շինութիւնը 110 բնակարաններու, օժտուած ամէն կարգի յարմարութիւններով, կազմ եւ պատրաստ : Բասարկեչարի մէջ պատրաստուած են 150 բնակարաններ, արեւոտ, կահաւորուած, պարտէզներով ու պարտէզներով : Նորաշէնի կոլխոզները 300.000 րուբլի հաւաքած են՝ «Ներգաղթի Ֆոնտ»ին համար : Նոր Բայազիտի եւ Սարուխանի շրջաններուն մէջ շինուած են 800 բնակարաններ, նոյնքան արդիական ու կատարեալ : Օրուան կարգախօսն է՝ «շուտ եւ շատ բնակարաններ պատրաստել», արժանավայել կերպով ընդունելու համար օտարութենէ վերադարձող եղբայրները :

✕ «Թաս » գործակալութեան 23 Մայիսի մէկ զեկոյցին համաձայն՝ «Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ ցարդ կառուցուած են 700 տուներ, ներգաղթողներու համար : 150 տուներ կառուցուած են Երեւանի մօտ Քանաքեռ սարահարթի նկարագեղ զառիթափերուն վրայ : 130 տուներ ալ՝ մեծ գործարաններու մօտիկ : Շինարարութիւնները կը շարունակուին նոյն թափով :

✕ Ս. Հայաստանի լուսաւորութեան (կրթական) նախարար Ա. Խաչիկեան, «Զարթօնք»ի մէջ հրատարակած է յօդուած մը Խ. Հայաստանի ժողովրդ. կրթութեան շուրջ : Կը քաղեմ թիւերու բաժինը (24 Մայիս) .—

1918—1920, Հայաստան ունէր ընդամէնը 116 կրթական հիմնարկներ, 17600 աշակերտներով : Ժողովուրդի 90 առ հարիւրը անգրագէտ էր : 1921—1922, դպրոցներու թիւը բարձրացաւ 545ի, իսկ աշակերտութիւնը՝ 68000ի : Այսօր, Հայաստան ունի 1136 դպրոցներ, 263.000 աշակերտներով :

ՈՒՐԻՇ ԼՈՒՐԵՐ

Մայիս 21ին Արուեստի Տան մէջ, Գերագոյն Խորհուրդի «դեպուտատ» (երեսփոխան) Հայկանոյշ Դանիէլեան, Հայկական արուեստի շուրջ մանրամասնութիւններ հաղորդած է, Սթալինեան Դ. հնգամեայ Ծրագրին առնչութեամբ : Մտքերու փոխանակութեան մասնակցած են Արմէն Գուլակեան, Կոկանեան, Վարդանեան, Բարխուդարեան, Արդութեան եւ ուրիշներ :

✕ Արտաշատի կոլխոզ - կոլխոզուհիները աւարտած են քաղհանը 300 հեքթար բամբակարտերու եւ 500 հեքթար այգիներու :

Մ.

ՊՈԼՍՈՅ քաղաքապետական ժողովին անդամ ընտրուած է Պ. Վահրամ Կեսարեան : Ընտրուած են նաեւ մէկ Յոյն եւ մէկ Հրեայ : — Կառավարութիւնը երկու օրինագիծներ պատրաստած է, որոնց մէկուն տրամադրութեամբ այսուհետեւ դատարաններուն պիտի յանձնուի թերթ փակելու իրաւասութիւնը, իսկ միւսով պիտի լուծուի 1938ին կազմուած Մամուլի Միութիւնը, որպէսզի լրագրողները կարենան ազատ ընկերակցութիւններ հիմնել :

ՁՈՐՍԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ ՎԱՂԸ

«ԵՒՐՈՊԱՆ ԵՐԿՈՒՔԻ ՄԻ ԲԱԺՆԷՔ»

Վաղը, շաբաթ, կը վերսկսի չորս արտաքին նախարարներու խորհրդաժողովը, որ յետաձգուած էր Մայիս 17ին, իբրեւ հետեւանք ծանր անհամաձայնութեանց : Միջազգային մամուլը նոյնքան յոռետես է այս նոր խորհրդակցութեան մասին : Չորս Նախարարներու փոխանորդներն ալ չեն կրցած համաձայնիլ եւ վիճելի խնդիրները կը մնան գրեթէ նոյն վիճակին մէջ :

Ժողովին առաջին գործը պիտի ըլլայ լսել փոխանորդներուն տեղեկագիրը : Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ 55 խնդիրներ կան օրակարգին վրայ եւ հիմնական հարցերէն ոչ մէկու մասին համաձայնութիւն գոյացած է : Հետեւաբար Չորս Մեծերը գործի պիտի սկսին այն կէտէն ուր ձգեր էին մէկ ամիս առաջ : Հարկ է նախ լուծել երեք հիմնական խնդիրներ, բուն հաշտութեան խորհրդաժողովը հրաւիրելէ առաջ,— 1. Իտալական հատուցումներու հարցը : 2. Իտալական գաղթավայրերու խնդիրը : 3. Թրիէսթէ : Թերթերը կը գրեն թէ անգլիական եւ ամերիկեան պատուիրակութեանց փոխանորդները յոռետես են, որովհետեւ կարելի չէ եղած համոզել խորհրդային ներկայացուցիչները, նոյնիսկ երկրորդական խնդիրներու մասին :

Խորհրդաժողովը պաշտօնապէս պիտի բացուի վաղը, շաբաթ, ժամը 4ին, նախագահութեամբ Պ. Պիտոյի որ պիտի շարունակէ Ֆրանսան ներկայացնել, մինչեւ նոր կառավարութեան կազմութիւնը :

✕ Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութեան համագումարին մէջ, Պ. Պէվին, արտաքին նախարարը, երկար ճառ մը խօսելով, պարզեց միջազգային կացութիւնը եւ ուղղակի կոչ մը ուղղեց Սպարապետ Սթալինի եւ Պ. Մոլոթովի, որպէսզի «Եւրոպան երկուքի չբաժնուի» : Թախանձագին խնդրեց որ վերահաստատուին համաձայնութիւնը եւ գործակցութիւնը, այլապէս Եւրոպան ուղիղ գծով մը պիտի բաժնուի Շթէթինէն մինչեւ Ալպանիա : «Այս կերպով երկու բանակատեղիներ պիտի կազմուին Եւրոպայի մէջ, ինչ որ պիտի առաջնորդէ նոր պայքարի մը» : Պ. Պէվին «պատերազմ» բառը չգործածեց, բայց ժողովը հասկցաւ թէ ինչ ըսել կ՚ուզէ : Այս առթիւ բացատրեց թէ ինք երբեք պիտի չընէ որ եւ է բան որ կրնայ յանգիլ Եւրոպայի բաժանումին : Ժողովին մէջ խօսք առած էին 90 պատգամաւորներ, բայց հազիւ քանի մը հոգի խօսեցան, վասն զի թէ ժամանակը կարճ էր եւ թէ Պ. Պէվին լիովին պարզեց կուսակցութեան եւ կառավարութեան տեսակէտները : Նախարարը ըսել տուաւ թէ անգլեւխորհրդային բարեկամութեան իրական թշնամիները անոնք են որ Խ. Միութեան ուժ կուտան Անգլիոյ մէջ : Այս առթիւ պատմեց թէ ինք առաջարկեց Սթալինի եւ ուրիշներու 50 տարուան դաշնագիր մը կնքել Խ. Միութեան հետ, «բայց որ եւ է որոշ պատասխան չտացաւ» : Յետոյ ըսաւ թէ առեւտրական նախարարը առաջարկած էր առեւտրական բանակցութիւններ կատարել, բայց Մոսկուա չպատասխանեց : Վերջապէս յայտարարեց թէ առաջարկեցին օդանաւային, ուղղակի հաղորդակցութիւններ հաստատել Մոսկուայի եւ Լոնտոնի միջեւ, բայց մերժեցին : «Երբ ձեզի պատասխան չեն տար, ինչո՞ւ կը մեղադրէք մեզ» : Եւ զարմանք յայտնեց որ մինչ Սթալինի եւ Մոլոթովի բոլոր ճառերը կը հրատարակուին անգլիական ամէն թերթի մէջ, իր վերջին ճառը չտպուեցաւ որ եւ է խորհրդային թերթի մէջ : «Ինչո՞ւ ռուս ժողովուրդը պիտի չկրնայ գիտնալ թէ ի՛նչ կ՚անցնի կը դառնայ աշխարհի մէջ» :

Խօսելով Փարիզի խորհրդաժողովի մասին, Պ. Պէվին յայտարարեց.— « Ձեմ գիտեր ի՛նչպէս պիտի ստորագրենք հաշտութեան դաշնագիրները : Բայց ոչ ոք կրնայ մեզ յաւիտենապէս պատերազմական վիճակի մէջ պահել ուրիշ երկիրներու հետ : Պէտք է ճար մը գտնել, այսպէս չի կրնար շարունակուիլ » :

Միւֆթին փախած էր Մայիս 29ին

Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան պաշտօնատարներէն մէկը յայտարարեց թէ՝ համաձայն ոստիկանական քննութեանց, Երուսաղէմի Միւֆթին Փարիզէն հեռացած է երկու շաբաթ առաջ, ամերիկեան օդանաւ մը նստելով Օրլիի օդակայանէն եւ իջած է Գահիրէ : Միւֆթին սուրիական անցագիր մը ճարած էր 1945 նոյեմբեր 28ին, կեղծ անունով : Օդանաւ նստած է Մայիս 29ին եւ Գահիրէ հասած 29—30ին : Զգուշութեան համար մօրուքն ալ ածիլած էր : Ոստիկանական տեղեկագրին համաձայն, Միւֆթիին բարեկամները Մայիս 28ին յայտներ են թէ հիւանդ է : Մարդ մը, որ իրեն շատ կը նմանէր կերպարանքով եւ հագուստկապուստով, Միւֆթիին բնակարանը վերադարձած է մայիս 28ին, անոր անձնական կառքով : Ոստիկանները համոզուեր են թէ իր բնակարանը կը գտնուի, եւ երբ տասը օր դուրս չէ ելեր, չեն զարմացեր, քանի որ կ՚ենթադրէին թէ հիւանդ է :

Իրականին մէջ, Միւֆթին այլեւս տուն վերա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Եր. Տէր-Անդրէասեան (Յուշեր)

(Գ. եւ վերջին մաս)

Կարծիքները բաժնուած են իր լեզուի եւ ոճի մասին: Ունի հիացողներ, ինչպէս քննադատներ: Բարեկամս, Բալուեանը նոյնիսկ քար նետեց, դարձակղեցնելով բոլոր ծանօթները: Ցարգելով հանդերձ կարծիքը անկեղծօրէն յայտնելու ազատութիւնը, որքան պիտի ուզէի, որ, ինքը եւս ըլլար մեզի հետ՝ հիացողներու շարքին: Եւ այս՝ ոչ թէ բարեկամական զգացումներէ տարուած, «խաթեր» համար, այլ, գեղեցկութիւն մը տեսնելով այդ լեզուին մէջ:

Եթէ ներկայ գրողներու լեզուն չափանիշ առնելով մօտենանք, ճիշդ է, քիչ մը հնարոյլ է ան: Դասականներու երկար նախադասութիւնները չունենալով մէկտեղ, նորէն իր դարձուածքները կը գտնենք երկար, մանուածապատ: Այս տպաւորութիւնը կ'ունենանք մասնաւորաբար, վարժուած ըլլալով նոր գրողներու պիրկ պարբերութեանց: Ստորակէտ մը, վերջակէտ մը եւ միտքը յայտնուած է արդէն: Ընթերցողին գործն ալ կը դիւրանայ, չի յոգնիր: Կեանքը հեւ ի հեւ կը վազէ, գիրն ու գրականութիւնը կը հետեւին անոր, հոգ չէ թէ կը կծկուին, կը չորնան, կ'աղքատանան, (բացառութիւններու համար չէ խօսքս): Գրելու այդ ձեւը ի հարկէ առաւելութիւններ ունի, սակայն պակասութիւններն ալ եւս ակնբախ են:

Տեսակէտ է: Ինծի համար, երիտասարդ գրողներու լեզուն կը նմանի արդիական կարասիներուն: Թանկարժէք ծիրանեփայտ (բալիսանտր) կամ նորվեկեան ցարասի (պուլօ): Ուղղանկիւն, հայելիի պէս փայլուն, իրենց պարզութեան մէջ՝ անկասկած գեղեցիկ: Իսկ հինը, ոճ ունեցող կարասիներու նման փորուած, քանդակուած, աւելի ճկուն գիծ մը, ամենափոքր մանրամասնութիւններուն մէջ խնամուած: Այսօր կամ դար մը վերջը, իր ազնուականութիւնը կը պահէ անպայման:

Փարիզի Օփերան գացած էք կամ գոնէ լսած խաղարկութիւնը: Հարցում մը. քանի՞ հոգի հաճոյք առած է այդ նուագէն: Անկեղծ ըլլանք, շատ քիչեր, ես ալ մէջը չըլլալով: Հաճոյք չենք զգար, որովհետեւ չենք հասկնար:

Այդ չի նշանակեր թէ նոյն երաժշտութիւնը անարժէք է: —

Պէտք է խօսիլ նաեւ բառամթերքի մասին: Գրաբարի վարպետը դուրս կը հանէ հին հայերէնի բոլոր արժէքաւոր բառերը եւ, ճոխ բառարանի տէր, ժանեակի պէս կը բանի իր նախադասութիւնները: Կէս էջի վրայ նոյն բառը երկու անգամ կրկնելու վախը չունի: Տառնեակներով հոմանիշները ուզածին պէս կը յարդարէ:

Գրողի յաւակնութիւն չունիմ եւ չեմ ունեցած, բայց Պէրպէրեանի մէջ հայերէն դասի վերջիններէն չէի, (դասընկերս՝ Որբունին կրնայ վկայել): Հակառակ ատոր, երբ կը կարդամ «Մուսա Լերան քառասուն օրերը», իւրաքանչիւր էջի վրայ երկու անծանօթ բառերու կը հանդիպիմ: Գիրք հրատարակած, անուն շինած երիտասարդ գրողներ ունինք, որ հարիւր էջի վրայ, հարիւր անգամ կը կրկնեն նոյն բառը:

Սխալ չհասկնանք: Ըսել չեմ ուզեր որ, քերականական օրէնքներու հիման վրայ բառերը իրարու քով շարելով գրականութիւն ըրած կ'ըլլայ մարդ, բայց քարը նետուեցաւ Տէր-Անդրէասեանի լեզուին, ոճին, թարգմանութիւններուն, ոչ թէ գիտակէտին:

Չեմ երկարեր, խուսափելու համար աւելորդ վէճերէ: Տէր-Անդրէասեաններու, Օշականներու (ատոր ալ հանդիպեցանք) լեզուն խծբծելու տեղ, երիտասարդ գրողները աւելի լաւ գործ մը ըրած պիտի ըլլային, անոնց նման հարստացնելով իրենց բառամթերքը, լեզուին ողնայարը եղող քերականական օրէնքները: Առանց լաւ գործիքի դժուար է լաւ գործ արտադրել:

Օրինակի համար, դասական գործի մը հարազատ թարգմանութիւնը թող փորձեն եւ պիտի տեսնեն դժուարութիւնը: Իմաստը տալը *թարգմանել չի նշանակեր:

Ինծի համար սակայն, հրապարակագրի, թարգմանչի, նոյնիսկ հայագէտին չափ եւ աւելի արժանիք ունի ուսուցիչը, դաստիարակը: Գիւղաքաղաքի մը նախակրթարանով տիրանալ հայ լեզուին՝ իր տոկոսով, այս արդէն մեծ արժանիք կ'ենթադրէ, բայց երեք սերունդ դաստիարակել սիրով, հաւատքով, նուիրումով, առանց տրտունջալու, ատոր յաճախ չենք հանդիպիր: Զուրկ պետական միջոցներէ, «աղա-էֆէնտի» թաղականներու քմահաճոյքին հետեւանքով, մեր մէջ, ուսուցչական ասպարէզը, շատ իրաւացիօրէն, մարտիրոսութեան թեկնածուներու տնկարան մը նկատուած էր: Պակաս չէին ի հարկէ «կեղծ մարտիրոս»ները, ուրիշ գործի անընդունակ՝ ուսուցչական ասպարէզը նետուողները, որ կը տրտնջային անընդհատ, հայ ժողովուրդին ողորմութիւն մը ընողի հովեր առնելով: Բարեբախտաբար Եր. Տէր-Անդրէասեանի նման «կոչեցեալ»ներ կը ծածկէին ասպարէզին պզտիկութիւնները: Իրական պատմութիւն մը, փաստելու համար իր դաստիարակի խմորը:

Մեր բարեկամներէն, հանգուցեալ Լ. Պապոնեանը, առաջին Մեծ Պատերազմին, իբրեւ Պաղտատի երկաթուղիի պաշտօնէութեան պետ, կը յաջողի Հայտար-Փաշայի կայարանի գրասենեակներէն մէկուն մէջ մտցնել Տէր-Անդրէասեանը: Հանգիստ գործ, լաւ վարձատրութիւն, տնտեսապէս ապահովուած: Եթէ իր տեղը ուրիշ մը ըլլար, ոտքերու փոշին թօթուելով պիտի հեռանար ուսուցչական ասպարէզէն, խաչոր խաչ մը քաշելով վրան: Իսկ ի՞նչ կ'ընէ ան: Հազիւ զինադադարը կնքուած, կը դիմէ Պ. Պապոնեանին (միեւնոյն ատեն Գատը-Գիւղի Թաղական) եւ կ'ըսէ.— «Իմ տեղս հոս չէ, հոն է. վարժարանը»:

Ու կը յաջողի, կը ձգէ ապահով ամսականը եւ կը վերադառնայ հայ դպրոցներու անկանոն վճարումներուն, որովհետեւ իր հոգեկան բաւարարութիւնը այդ աշխատանքին մէջ միայն կը գտնէ: Ընտանիք, հայ գիր ու գրականութիւն, ուրիշ հաճոյք չունի: Այսպէս կ'ըլլան նուիրեալները:

Թող ծնած ըլլար մեծ ժողովուրդի մը ծոցին մէջ, իր մտային պաշարովը անկասկած պիտի դրաւէր համալսարանի ամպիոններէն մին, ամենայարմարը իր խառնուածքին:

Գաղթաշխարհը չէր կրնար այդ պատուանդանը տալ իրեն, իսկ հայրենիքը, դժբախտաբար չուզեց օգտուիլ իր կարողութենէն: Նիւթական մտմտուքներէ հեռու, Հայկ. Ակադեմիայի լեզուական խնդիրներու մասնագէտներուն հետ ձեռք ձեռքի, ըլլայ հինէն պեղումներով, ըլլայ նոր կառուցուածքներով կրնային հայ լեզուն հասցնել այնպիսի բարձրութեան մը, որ նախանձելիք բան չունենար այլեւս ամենահարուստ եւ ճոխ բարբառներէն: Այս աշխատանքով փակուած պիտի ըլլար իր արդիւնաւէտ կեանքին շրջագիծը:

Գնա՛ց, եւ մեծ բան չմնաց իրմէ: Բայց այդքանն ալ կը բաւէ զայն դասելու համար հայ լեզուի բացառիկ մշակներու շարքին:

Վերջացնեմ առաջ, իբրեւ յարգանքի տուրք, ի՞նչ աւելի լաւ՝ քան իր մէկ «ընտիր ասացուածք»ը նախորդներու, հիներու հասցէին ըսուած.

— «Մեր նախնեաց մեծութիւնը մեզի համար միշտ նոր չարժառիթ մըն է յուսալու եւ գործելու»:

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

Մամուլի զրահնութիւնը

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՊԵԼՃԻՔԱ.— Սահմանադրութեան 18րդ յօդուածին համաձայն, մամուլը ազատ է: Թերթերէն շատերը քաղաքական որոշ տեսակէտներ ունին, բայց ամէն լուր կը հրատարակուի բոլորովին անկողմնակալ կերպով:

ՀՈԼԱՆՏԱ.— Համաձայն մամուլի աւանդական ազատութեան, խմբագիր մը կրնայ իր ուզածը հրատարակել եւ կառավարութենէն կը ստանայ կարելի դիւրութիւնները: Թերթերը թուղթի նուազութեան պատճառով, շատ փոքր ծաւալ ունին, այնպէս որ արտաքին լուրերու բաժինը անբաւական է: Միւս կողմէ, սակայն, տրամադրելի տեղ ունին պաշտօնատարներ քննադատելու համար:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ.— Թիթոյի կառավարութիւնը արգելքներ կը յարուցանէ եւ շատ մօտէն կը հետեւի թղթակիցներու շարժումներուն: Պաշտօնական շրջագայութեան մը ընթացքին ամերիկեան թղթակից մը կը նկատէ որ իր ինքնաշարժը ժամը 80 մղոն արագութեամբ կը սուրայ. պատճա՞ռը — իրեն ընկերացող պաշտօնեան այդպէս հրամայած է մեքենավարին, որպէսզի թղթակիցը պատեհութիւն չունենայ կանգ առնելու ամէն գիւղ ու քաղաք ու «բան հասկնայ»:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱ.— Թերթ մը հրատարակելու համար պէտք է արտօնութիւն ստանալ: Մամուլը ենթակայ է պետական պաշտօնեաններու թելադրութեանց: Արտասահմանի լուրերը գրաքննիչին ձեռքէն չեն անցնիր: Նախարարները ընդհանրապէս տեսակցութիւններ կուտան օտար թղթակիցներուն եւ ներկայ կ'ըլլան մամուլի ասուլիսներուն:

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆ.— Գրաքննութիւն չկայ:

ՏԱՆԸՄԱՐՔԱ.— Մամուլի ազատութիւնը ապահովուած է Սահմանադրական օրէնքով:

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ.— Ամէն թղթակցութիւն կամ հեռագիր արտասահման ուղարկուելէ առաջ պէտք է երեք օրինակ պատրաստուած ըլլայ: Առաջին օրինակը ոստիկանութեան, երկրորդ բանակի հետախուզութեանց բաժնին ու երրորդը թղթատարական վարչութեան համար: Կարգ մը լուրեր «կը մեկնին» Մոսկուայի ճամբով: Պատահած է որ պուլկար գրաքննութենէն անցնող լուր մը «մըկրատուի» պուլկար կամ ռուս համայնավար պատասխանատուի մը կողմէ: Պուլկար ժողովուրդը գաղափար չունի մամուլի ազատութեան մասին:

ՇՈՒԷՏ.— Յուլիսէն ի վեր գրաքննութիւն չկայ: Իշխանութիւնները կը զրաւեն այն հրատարակութիւնները որոնք «սուտ լուրեր» կը պարունակեն: Թերթերուն ծաւալը կրճատուած է բոլորովին կամաւոր, որպէսզի թուղթի արտածումը աւելնայ:

ՆՈՐՎԵԿԻԱ.— Գրաքննութիւնը կ'ապահովէ մամուլի ազատութիւնը: Իշխանութիւնները դիւրութիւններ կուտան օտար թղթակիցներուն:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ.— Գրաքննութիւնը կը սկսի լուրերու աղբիւրէն եւ ոչ թէ այն պահուն երբ լուրը պիտի ուղարկուի արտասահման: Այս ձեւով թղթակից մը կրնայ իր ուզած նիւթը հեռագրել իր թերթին, անշուշտ զինուորական սահմանափակումները նկատի ունենալէ վերջ: Պերլինի մէջ լուր հաւաքելու աշխատանքը բաւական դժուար է, որովհետեւ կարելի չէ անարգել կամ առանց հետեւորդի մտնել ռուսական գօտիէն ներս: Խմբագիրները իրաւունք չունին հրատարակելու այնպիսի լուրեր որոնք դէմ են Դաշնակիցներուն կամ փաշական կամ զինապաշտական ձգտում ունին: Ռուսական գօտիին մէջ թերթերը մամուլին յանձնուելէ առաջ գրաքննութենէ կ'անցնին:

ՍՊԱՆԻԱ.— Գրաքննութիւնը աւելի թոյլ է վերջերս: Օտար թղթակիցները 1945 Ապրիլ 16էն ի վեր ազատօրէն կրնան ճամբորդել եւ նոյնիսկ շոգեկառքի ընկերութիւնները հարիւրին 60 զեղչ կուտան անոնց: Կառավարութիւնը կ'ուզէ հաւատացնել թէ հաւատք ունի թղթակիցներու «բարեմտութեան»վրայ:Ասիկա կը նշանակէ որ թղթակից մը կրնայ հարցաքննուիլ իր ուղարկած հեռագրին համար, բայց պատեհութիւն մը տրուած է իրեն ինքզինք պաշտպանելու: Երբեմն թղթակիցէն կը պահանջուի որ իր հաղորդած լուրը հերքէ: Մասնաւոր գործակալութիւն մը որ կառավարութեան հակակշռին ենթակայ է, կը բաշխէ լուրերը որոնք լաւ մը «քամուած» են, որպէսզի որ եւ է աննպաստ լուր լոյս չտեսնէ Ֆրանքոյի դէմ:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ.— Կառավարութեան քարոզութեանց բաժինը լուրերու բաշխումին միակ դործակալութիւնն է: Ինչ լուր որ ան կը հաղորդէ մամուլին պէտք է հրատարակուի «եղածին պէս»: 1945 Յուլիս 11էն ի վեր օտար թղթակիցներու ձեռագիրները գրաքննիչին քովէն չեն անցնիր, բայց գաղտնի ոստիկանութիւնը կ'արձանագրէ անոնց հեռագիրները: Խիստ հսկողութեան տակ են արտաքին աշխարհէն հասնող զեկոյցները:

ՄԵՐ ՍԳԱՒՈՐ ԳԻՒՂԸ

Մեր գիւղը, Իջմէ, շինուած է այնտեղ ուր Եփրատը կը սիրաբանէ Մաստառին հետ եւ կ'անցնի անոր լանջերը լզելով:

Ապրիլ ամսուն երբ մեր գիւղի տանիքները ելլէք, ծաղիկներէ ուրիշ բան չէք տեսներ: Մարդ կը հիանայ Արարչին ստեղծագործ ձեռքէն ելած սքանչելիքներուն: Ինքզինքդ հազարումէկ գիշեներու մէջ կը կարծես, երազ եւ բանաստեղծութիւն. Հոն կուգային Ջարդարենցները սքանչանալու բնութեան գեղեցկութեանց, եւ «Ցայգալոյս»ներուն աւիշը առնելու:

Գիւղին աղջիկները երկար եւ հաստ հիւսուած ծամերը մինչեւ կրունկները ձգած՝ կուժերով ջուր բերելու կ'երթային ամօթխած, եւ վայրի այծեամներու պէս արեւ կը ծամէին:

Մեր գիւղացիները Հայաստանէն եկած գաղթականներ էին, ունէին իրենց ճարտարարուեստը, կօշկակարութիւնը եւ կաշեգործութիւնը, մրցելով Խարբերդի վաճառականութեան հետ մինչեւ Կարին, Տիգրանակերտ, Մալաթիա եւ ստեղծելով բարեկեցիկ կեանք:

Այսօր մեր գիւղը այլեւս հայ բնակչութեան չունի: Քանդուած են մեր տուները եւ անհամար պարտէզները, գոցուած են առուները, չորցած են աղբիւրները: Թուրքին քանդիչ ձեռքը ուզած է սրբել հայ շինականին դարաւոր ճակտի քրտինքը: Այսօր քանի մը անպիտան եւ ծոյլ թուրք խաշնարածներ իրենց ողորմելի կեանքը քարշ կուտան՝ երբեմնի հայկական շէն օճախներու տեղ:

Քանդուած վանքերու եւ եկեղեցիներու մէջ չղջիկները եւ բուերը՝ հազարամեայ քաղաքակրթութիւն ունեցող ժողովուրդի մը անժխտելի իրաւունքը կ'ողբան, թքնելով կեղծ քրիստոնեայ եւ վայրենի քաղաքակիրթ մարդկութեան երեսին:

Մանուկ Գույումճեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ Ամսագիր, 24րդ տարի, 1946 Մարտ — Ապրիլ, (Թիւ 2), ճոխ բովանդակութեամբ: Տարեկան բաժնեգին 3 տոլար: Հասցէ.— 212 Stuart Street, Boston, 16 (Mass.) U. S. A.:

ԳՈՒՐԳԷՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻ, Թ. դարու հայ աւատական իշխան մը. գրեց՝ Ժոզէֆ Լոռան. Թարգմ. Հայկ Պէրպէրեան: Լեւոն Խտըրեան Հայագիտական Մատենաշար Թիւ 2, Փարիզ, 1946: Գին 60 ֆրանք:

ՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ, եռամսեայ պարբերաթերթ. Է. տարի Թիւ 3, ապրիլ 1946: Հասցէ.— 212 Stuart Street, Boston, Mass. U. S. A.:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ (վէպ). Ճամբաներու երկայնքին (1872—1942): Գրեց՝ Զարուհի Ց. Պահրի: Գին՝ 180 ֆրանք: Արտասահման՝ մէկուկէս տոլար: Փարիզ, 1946: Տպ. Ց. Տէր Ցակոբեան, 17 rue Damesme:

Հ. Մ. Ը. Մ.— ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏ. Թիւ 2 (1946 Մայիս): Նաեւ յաւելուած մը՝ հայերէն սորվեցնելու համար նոր սերունդին: Պատկերազարդ: Կը պարունակէ ֆրանսերէն յօդուած մը Հայոց պատմութեան մասին: Տարեկան բաժնեգին 600 ֆրանք: Զեւքէ՝ 50 ֆրանք: Հասցէ.— 32 — 34 rue St. Lazare, Paris:

Հին ու նոր փառեր

Չորս հազար տարուան պատմութիւն։ Հայաստան աշխարհ, Արմենական ցեղին վերելքի եւ գահավիժումի անկիւնադարձը ո՞վ կրնայ չափել։ Ո՞վ կրնայ գումարել չորս հազար տարիներու լուսաճաճանչ փոփոխումները հայ մտքի եւ հանճարի ստեղծագործութեան։ Ո՞վ կրնայ իր վրձինը թաթխել հայկական գունազեղութեան երանգապնակին մէջ, պատկերելու համար Հայոց վսեմ առաքինութիւնը, մեծութեան եւ քաջութեան բոլոր ստորոգելիները։

Վահագն՝ հուր հեր պատանեկիկն բոցամօրուս եւ աչքերն արեւավառ՝ իր պողպատէ բազուկներուն մէջ փշրեց երկթեւեան վիշապը որ կը սպառնար իր ազատութեան եւ անկախութեան, իր երկաթէ կրունկին տակ ճզմեց խաւարին մէջ «ոռնացող» խաժամուժ ցեղերը որ իր ամպածրար ոտքերուն փաթթուած էին եւ կը սպառնային իր անսանձ թռիչքին։ Պատերազմներէ պարտասած եւ յոգնած, իր գիսախռիւ գլուխը կը հանգչեցնէր Մասսոլի ցնծուհիներուն ալապաստրէ կուսազեղ կուրծքերուն վրայ եւ կը գինովնար անոնց սիրոյ նեկտարէն։ (Վիշապաքաղ)։

Ահա Հայաստան աշխարհը տրիտուր, Վանատուրի (Արամազդ), Աստղիկի եւ Անահիտի բագիններուն առջեւ ծնրադիր եւ բազկատարած իր սրտի երախայրիքը, սիրոյ եւ առաքինութեան ուխտը կը մատուցանէ մայր զգաստութեան աստուածուհիին։ Գեղեցկութեան Աստղիկին իր կոյս եւ արեւավառ սարերէն երփներանգ եւ գունազեղ ծաղիկներ կը հաւաքէ, անոր մարմարակերտ պատուանդանը զարդարելու նուիրական պարտաստակամութեամբ։

Ողջո՜յն քեզ, Հայաստան աշխարհ։

Ահա Արտաւազդը, պայքարի եւ ատելութեան ոգին։ Հայ ժողովուրդը զայն շղթայակապ արգելափակած է Մասիսի անդունդներուն խորը, որպէսզի երկպառակութիւն չսերմանէ հայ դիւցազուններուն սրտերուն մէջ, ու դարբիններու մուրճերով ամրացուած շղթաները։

Ահա Արքայից Արքան, Մեծն Տիգրանը Հռովմի կայսեր պատգամաւորին՝ Լուկուլլոսի դէմ խրոխտ եւ առնական իր համբաւաւոր «ոչ»ը կ'արտասանէ.—«Գնա քեզ ղրկողին ըսէ թէ Հայոց արքան երբեք իր հիւրը չի յանձներ։ Եթէ պատերազմ կ'ուզէ, ես պատրաստ եմ կռուելու...»։

Ահա Սասունցի Դաւիթը, մարմնացումը հայ ադամանդէ մտքին, Սասմայ բարձունքէն իր հօտաղի մականը կ'երերցնէ դէպի հարաւ արեւմուտք, ասպարէզ կը կարդայ «Մսրայ Մելիքին», ըսելու համար թէ «Սասմայ ծռերը» դեռ չեն մեռած, որպէսզի կարողանաս ոտքդ դնել Հայաստանի հողին վրայ եւ զայն սարկացնես։

Այսպէս էր Կարմիր Վարդանը, որ պապուն խղճմտանքի նոր կրօնքով զրահաւորուած, չվարանեցաւ Քրիստոսի խաչը պաշտպանել Մազդէական ատրուշանին դէմ, երբ Յազկերտ Հայոց ազատութիւնը բառնալու կը ձգտէր։ Ինկաւ կարմիր Վարդանը, բայց փրկուեցաւ Հայաստանը եւ Հայոց կրօնը։

Այսպէս էր Հայաստան աշխարհը։ Փա՜ռք անոր կերտողին եւ տածողին, փառք դարերու խաւարին մէջ անհետ կորսուած անանուն բոլոր Վարդաններու, Անդրանիկներու հին եւ նոր Աւարայրներու մէջ ինկած բոլոր հերոսներուն, որ մեզի համար իրենց արիւնով կեանք տուին եւ աւիններ չնչեցին, որպէսզի հայ ցեղը ապրի եւ յաւերժանայ։ Փառք Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսաներուն, գուպարայաղթ մարտնչողներուն եւ Վասպուրականի հերոսամարտներուն որոնք ակռաներով ճանկռտեցին հայ աշխարհիամէն մէկ քարն ու թումբը, որպէսզի վերապրող սերունդը իրենց նահատակները մոռնալու չափ ապերախտ չգտնուի։ Եւ զգայ թէ իր պապենական հողերը չեն ազատագրուած եւ ինք դարձեալ գերի է, Թուրքի դաժան կրունկին տակ։

Փա՜ռք զայն ազատագրողին ....

ՄԻՍԱՔ ԽՐԱԼԵԱՆ

«ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ»Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Խանդավառութիւնը կը բարձրանայ օրէ օր, Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդին Միութեան Լիոնի «Սիամանթօ» խումբին մէջ։

Մեծ հետաքրքրութեամբ կը սորվինք մեր կուսակցութեան պատմութիւնը ու կը ծանօթանանք մեր ազատագրական շարժման ղեկավարներու կեանքին։ Պիտի զարմանաք, երբ ըսեմ որ դասախօսութենէն առաջ, մեր երիտասարդները իրարու հետ կը խաղան իբրեւ մանուկներ, բայց դասախօսութեան ժամանակ, քարացած լռութեամբ կը լսեն դասախօսը։ Յունիս 6ին կազմակերպեցինք դասախօսութիւն մը՝ «Խարոյականը ու կարգապահութիւնը Հ. Յ. Դաշնակցութեան մէջ»։ Դասախօսն էր ընկ. Միսաք Միրզէ, որ մատչելի լեզուով պարզեց նիւթը, եւ զանազան դըրուագներ։

Երկու ամիս առաջ մենք բոլորովին անտեղեակ էինք մեր ազատագրական շարժման պատմութեանը, իսկ այսօր մեծ հաճոյքով կը սորվինք։

Ունեցանք մեր սեփական սրահը ուր պիտի տեղաւորենք «Զարդարեան» գրադարանը, առանձնելով անոր վարչութիւնը։ Խումբին կողմէ ընտրուած երեք հոգինոց յանձնախումբ մը կը գրազի արդէն հայերէն երգերու տպագրութեամբ եւ դասերով։— Մկրտիչ

ԿԵՌԱՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ամէն տեղ, կեռաս, կեռաս, կեռա՜ս։

Հանգոյն ծիծնին որ ձմեռ ատեն կը բազմի քաղաքին վրայ, այս օրերուս, անցուդարձի եւ առուծախի բոլոր առարկաներուն շուրջ՝ դիրք բռնած է կեռասը։

Ճաշէն վերջ կամ առաջ, տուներու մէջ, փողոցներու երկայնքը, մայթերուն եզրը, կեռասի փառաբանութիւն։ Երիտասարդ կամ ծեր, այր կամ կին, ծրարներու մէջ լեցուած, կամ ձեռքին մէջ զետեղուած կեռաս կը կլլեն՝ անյագ, վախնալով թէ եղանակը շուտով կը վերջանայ։

Մարդիկ իրենց մատներուն մէջ՝ համրիչի փոխարէն բռնած են կեռասի փունջեր։ Երիտասարդ աղջիկներ, օղակի տեղ իրենց քնքոյշ ականջներուն վրայ կեռասներ կախած են, ծուպ ի ծուպ։

Կեռասը կ'իշխէ ստամոքսներուն վրայ, ինչպէս լոյսը աչքերուն եւ հոգիին։ Կեռասի տօնակատարութիւն։

Փողոցին մէջ կը լսեմ երկու երիտասարդներ։

— Կեռասը կ'ուտես, առանց լուալո՞ւ։

— Դուն կիներուն շրթունքները չհամբուրած, կը լուա՞ս։

— Ցիմարական խօսքեր։ Բարեկամ, դուն նախ խելքդ լուա՛։

— Ո՞ւր մնացին հայրենական դաշտերու եւ լեռներու կեռասենիները։

Եւ կեռասակերները կը հեռանան, դայլայլելով «կեռասներու շրջանը» կոչուած ֆրանսերէն ծանօթ երգը։ —Գրիմիբէլ

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ.— Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ Մայիս 29ին, պետական թատրոնի վերնայարկը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. կոմիտէին։

Բեմը զարդարուած էր ֆրանսական եւ հայկական դրօշներով։

Օրուան նախագահը, ընկեր Մ. Դաւիթեան հանդէսը բացուած յայտարարելով, բեմ հրաւիրեց Կապոյտ Խաչի սանուհիները եւ Նոր Սերունդը, որոնք երգեցին «Մարսէյեէզ» եւ «Բամ Փորոտան»։ Յետոյ պարզեց Մայիս 28ի խորհուրդը եւ հրաւիրեց ըլլալ միակամ, որպէսզի կարենանք իրականացնել մեր ոսկի երազները։ Ջերմ ծափերու արժանացան Թ. Եղիկեանի, Ս. Գիլալեանի, դերասան Յարութեանի, Զ. Գասեանի, Օր. Եղիկեանի, Տիկին Պաղտասարեանի, ինչպէս եւ փոքրիկ Խաչերեանի արտասանութիւնները։ Ջութակահար Գ. Ազասիի նուագած երկու կտորները (մէկը հունգարական, միւսը Սպենդիարեանի) ողջունուեցան «կեցցէ»ներով։ Մեր արիասիրտ բարեկամը, Տիկին Օտէթ Միքայէլեան հայերէն եւ ֆրանսերէն յստակ ու խտացուած բանախօսութիւններով գովքը հիւսեց Սարտարապատի մեր աննման հերոսներուն ու յաղթանակին, եւ ըսաւ.— Եթէ կայ ժողովուրդ մը որուն պէտք է արդարահատուցում ընել այդ ալ հայ ժողովուրդն է։ 1918 Մայիս 28ին անկախութիւն ստացաք, մօտ է ժամանակը որ կը ստանաք ձեր արդար պահանջը, Թրքահայաստանը։ Կեցցեն հայ եւ ֆրանսացի ժողովուրդները»։

Երկրորդ բանախօսն էր Վալանսի S. F. I. O.ի ներկայացուցիչը եւ Պուրկ լէ Վալանսի քաղաքապետը, camarade Vacher որ ըսաւ.— «Թէեւ անպատրաստ խօսելու, բայց որովհետեւ ծանօթ եմ հայ ժողովուրդի արիւնազանգ պատմութեան, անոր տոկունութեան, համբերութեան ու ազատասիրութեան, առանց վարանելու կ'ըսեմ ձեզի որ ամէն իրաւունք ունիք ազատ ու անկախ ապրելու ձեր հայրենիքին մէջ։ Այս օրուան տօնակատարութիւնը ապացոյցն է այդ բոլորին։ Իմ ու ձեր ֆրանսացի ընկերվարականներու ողջոյնը կը բերեմ ձեզի, կազմակերպուեցէք եւ եղբայրացէք հոս Ֆրանսայի մէջ, որպէսզի երբ ձեր հայրենիքը վերադառնաք, հոն եւս տօնէք ձեր բոլոր նուիրական տօները։ Մենք ձեզի հետ ենք միշտ»։

Վերջին բանախօսը, ընկեր Հ. Սարգսեան, մէկ ժամ տեւող բանախօսութեամբ մը նկարագրեց հայ ժողովուրդի տառապանքները կիլիկեան անկախութեան տապալումէն վերջ։ «Հակառակ բոլոր հալածանքներուն, հայ ժողովուրդը մնաց միշտ պատնէշին վրայ ու ցանկաց տեսնել իր ազատութիւնը։ 90ական թուականներուն ծնած յեղափոխական կուսակցութիւնները այդ տենչը իրականացնելու համար ըրին իրենց լաւագոյնը։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, մարտական ուժը հայ ժողովուրդին, ազատութեան ճամբուն վրայ մատաղ ըրաւ իր ամէնէն խիզախ ընկերները։ Սարտարապատի, Ղարաքիլիսէի եւ Բաշ Աբարանի հերոսական կռիւներով էր որ հիմնուեցաւ հայկական հանրապետութիւնը, այսօրուան Հայաստանի կորիզը։ Պատմական այդ օրերուն ծերունազարդ զօր. Սիլիկեանի ճառերը ամբողջ ժողովուրդը պատերազմի դաշտ առաջնորդեցին, յաղթելու վճռականութեամբ, եւ յաղթեցինք, շնչելու իրաւունք ստացանք»։

Տօնակատարութիւնը վերջացաւ գիշերուան ժամը 12ին, Յառաջ Նահատակ խմբերգով եւ սրահը ծայրէ ծայր լեցնող բազմութիւնը մեկնեցաւ հայրենիք վերադառնալու ցանկութեամբ։

Թղթակից

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 6 Յունիս, (Յապաղած).— Կապոյտ Խաչը, Յունիս 1ին, շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին տուաւ իր պարահանդէսը, Շաթօ տէ Ֆլէօրի ընդարձակ սրահին մէջ։

Սկիզբէն իսկ, խուռներամ բազմութիւն մը փութացած էր քաջալերելու Կապոյտ Խաչի ժրաջան անդամուհի տիկիններն ու օրիորդները, որոնք շատ գովելի եռանդով եւ նախանձախնդրութեամբ, կ'աշխատին ամոքել քաղաքիս աղքատ եւ դժբախտ ընտանիքներուն եւ անհատներուն ցաւերը։

Պարերու յատուկ մասնաւոր նուագախումբը մինչեւ լոյս նուագեց եւրոպական պարի եղանակներ եւ բազմաթիւ զոյգեր շարունակ պարեցին։

Կար նաեւ հայկական գեղարուեստական բաժին մը որու ընթացքին եղան մէջ ընդ մէջ հայերէն խմբերգներ, մեներգներ եւ արտասանութիւններ։ Նոյնպէս, կենդանի պատկեր մը, որ Կապոյտ Խաչուհիներու բարերար գործունէութիւնը կը խորհրդանշէր, եկաւ ամբողջացնել գեղարուեստական բաժինը։ Ափսէ մը կարկանդակ աճուրդի դրուելով գոյացաւ կոկիկ գումար մը։ Ապա, ներկաները սեղաններու շուրջ բոլորուած, առատօրէն վայելեցին մեր ժրաջան խաչուհիներու կողմէ պատրաստուած համեղ թերթանուշը, կարկանդակները եւ խմիչքները։ Պարերն ու կերուխումը միջանկեալ շարունակուեցան մինչեւ լոյս, օրինակելի կարգապահութեամբ, եւ ներկաները մեկնեցան գոհ տպաւորութեամբ։— Թղթակից

ՍԱՆՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՊՈՒՏՕ, 5 Յունիս (յապաղած).— Ֆր. Կ. Խաչի Պուտոյի մասնաճիւղը եւ սան - սանուհիները իրենց բացման հանդէսը կազմակերպած էին Մայիս 17ին, Սընօնի երիտասարդ ընկերվարականներու սրահը։

Բացումը կատարուեցաւ Կ. Խաչի քայլերգով, զոր երգեցին սան - սանուհիները, ընկերակցութեամբ դաշնակի եւ ղեկավարութեամբ Պ. Ա. Գ. Մեսումենցի։ Տիկին Ե. Կարապետեան քանի մը խօսքով բացատրեց հանդէսին նպատակը։ Սան-սանուհիները գրեթէ բոլորն ալ լաւ առհգանութեամբ եւ խնամքով արտասանեցին իրենց բաժինները, ինչպէս նաեւ մեներգ - զուգերգները յաջող անցան։ Ընտրեալ կտորներ նուագուեցան դաշնակի եւ ջութակի վրայ։ Հայկական պարերը զոր հայկական տարազով պարեցին մեր նորահասները, նորութիւն մը եղաւ ներկաներուն համար։ Խանդավառ ծափերով հանդիսականները կ'ուզէին կրկնել տալ։ Շարաթներ անընդհատ ամէն աշխատանք թափած էր Պ. Ճ. Գաղեան, այս պարերուն համար։ Վերջապէս գեղարուեստական բաժինը այնքան ճոխ եւ ընտրուած էր որ ժողովուրդը չհասկցաւ թէ ինչպէս անցաւ երկուքուկէս ժամը։

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ Շրջ. Վարչ. ներկայացուցիչ ընկեր Ե. Բիւզանդ որ թուեց հայ կնոջ պարտականութիւնը հանրային գետնի վրայ, Ֆր. Կ. Խաչին դերը Ֆրանսահայ գաղութին եւ արտասահմանի մէջ, բոլոր քոյր կազմակերպութիւններով, կրթական, առողջապահական, օգնութեան եւ ազգապահպանման ճակատներուն վրայ, եւն.։ Եզրակացնելով, համերաշխութեան եւ աչալրջութեան կոչ մը ուղղեց։ «Քանի կը տուայտինք օտարութեան մէջ, հսկենք մեր նոր սերունդին վրայ, անոր բարոյականը եւ հայրենասիրութիւնը չխաթարուելու համար, մինչեւ որ կարենանք այս վաւլուն սան - սանուհիները եւ մեր բոլոր երիտասարդութիւնը համախմբել հայրենիքին մէջ»։

Ժամը 5.30ին բոլորն ալ սեղաններու շուրջ հաւաքուած էին։ Մթնոլորտը այնքան խանդավառ էր որ ուշ ատեն ոչ ոք չէր ուզեր սեղաններէն բաժնուիլ։ Բաժակաճառեր, մեներգ, զուգերգ, խմբերգ եւ պարեր իրարու կը յաջորդէին։

Սան - սանուհիներու կազմակերպութեան համար նուիրատուութիւններ ըրին Զ. Քէնտէրեան հազար ֆրանք, Կ. Վարդանեան, Ա. Քէնտիրեան, Կ. Տօնէրեան 500ական ֆրանք, Պ. Ս. Քօնալեան 300 ֆրանք։ Հանդէս-խնջոյքէն ընդհ. հասոյթ գոյացաւ 15.300 ֆր.— Թղթակից

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ցակոբեան (Տիգրանակերտցի) մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն Պ. Սմբատ Աճէմեանի, Alex. Va, (Ամերիկա)։ Նախապէս ալ մէկ տարեկան նուիրած էին Տիգրան Գավաֆեանի, Հալէպ («Յառաջ», 12 Յունիս)։

դարձած չէ Մայիս 28ին, այլ ուրիշ տեղ անցուցած է գիշերը։ Կը կարծուի թէ բարեկամներու քով պահուած է այդ գիշերը, գաղտնի օդանաւ նստելէ առաջ։

Նախարարական խորհուրդը առջի օր զբաղեցաւ այս հարցով, բայց որոշ եզրակացութեան մը չյանգեցաւ, սպասելով քննութեանց վերջնական արդիւնքին։ Կը հաստատուի դատական ստտիկանութեան վերատեսուչին կախակայումը։

Տակաւին չէ ճշդուած թէ ո՛ւր կը գտնուի փախստականը։ Երուսաղէմի Արաբական Կոմիտէին քարտուղարը յայտարարած է,— «Մուֆթին ապահով է. հաւանաբար Սուրիա կը գտնուի»։ Գահիրէի սուրիական դեսպանն ալ հարցումի մը պատասխանելով ըսաւ թէ չի գիտեր ուր կը գտնուի։ Իբրեւ թէ պահուած է Դամասկոսի մէջ, կամ Արաբիոյ թագաւորին քով ապաստանած է։

Նոր դահլիճին կազմութիւնը

Պ. Պիտօ, արտաքին նախարարը, որ ժողովրդական կուսակցութեան թեկնածուն է վարչապետութեան համար, երէկ շատ կարեւոր տեսակցութիւններ ունեցաւ միւս հոսանքներուն հետ։ Ընկերվարականները եւ համայնավարները վերապահ դիրք մը բռնած ըլլալով, ժողովրդականները կ'ըսեն թէ պատրաստ են ի հարկին ստանձնելու կառավարութեան ամբողջ պատասխանատուութիւնը։ Բայց այս յայտարարութիւնը չի կրնար լուծել տագնապը։ Ընկերվարականները տրամադիր են Պ. Վէնսան Օրիոլի թեկնածութիւնը դնելու, Ազգ. Ժողովի Նախագահութեան համար։ Համայնավարները շատ պահանջկոտ կ'երեւան եւ հաւանաբար պիտի պահանջեն ներքին գործերու, հողագործութեան եւ պարենաւորման նախարարութիւնները։

Երեսփ. ժողովը բանաձեւեր ստացած է, որոնք կը պահանջեն չեղեալ հռչակել շատ մը երեսփոխաններու ընտրութիւնը։ Մասնաւոր բանաձեւ մըն ալ յանձնուած է երկու նախկին վարչապետներուն, Տալատիէի եւ Փօլ Ռէնոյի դէմ։

25 ԱՌ ՀԱՐԻՒՐ ՅԱՒԵԼՈՒՄԸ ՅՈՒՆԻՍ 15ԻՆ

Աշխատանքի Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը յայտարարեց թէ անխախտ կը պահեն իրենց պահանջը՝ աշխատավարձերու եւ թոշակներու 25 առ հարիւր յաւելման մասին։ Այս պահանջը երէկ ներկայացուեցաւ Աշխատավարձերու Ազգ. Խորհուրդին, եւ, քանի մը օր վերջը, պիտի յանձնուի նոր վարչապետին։ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կը պահանջէ որ յաւելումները հաշուեն յունիս 15էն սկսեալ, երբ ալ տրուի վերջնական որոշումը։ Գործատէրերու սէնտիքան զանազան առարկութիւններ կ'ընէ պահանջուած յաւելման մասին եւ կ'առաջարկէ հաւաքական պայմանագիրներ կնքել, իւրաքանչիւր ճարտարարուեստի համար առանձին։ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը տրամադիր չէ 25 առ հարիւրէն պակաս յաւելում ընդունելու, նոյն իսկ պետական պաշտօնեաներու համար։ Պ. Ժուհօ հարցումի մը պատասխանելով, հաստատեց թէ գործադուլներ կրնան պատահիլ, «եթէ աշխատաւորները անելի մատնուին։ Բայց մենք կ'ուզենք խուսափիլ»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԾԱՌԱՅՈՂ ՀԱՅԵՐԸ ի զուր հպատակութիւն կը պահանջեն, կը գրէ Ֆիկարօ։ Այս առթիւ 80.000 հաշուելով Հայերու թիւը, կ'ըսէ թէ եթէ անոնց 10.000ը հպատակութիւն մը ունին — ֆրանսական, սուրիական, նոյն իսկ ռումանական, միւս 70.000ը հայրենազուրկ են։ Մեծ մասը ֆրանսական հպատակ ըլլալ կ'ուզէ, բայց ընթացք չեն տար։ «Արդ, կառավարութիւնը 1938ին սկսաւ գործադրել օրէնք մը որ հրատարակուած էր տասը տարի առաջ եւ որ զինուորական ծառայութեան կ'ենթարկէր հայրենազուրկները։ Մասնաւոր յօդուած մը մէկ տարի պայմանաժամ կուտար այն Հայերուն որ չէին ուզեր ծառայել Ֆրանսայի, որպէսզի իրենց գործերը կարգադրեն եւ հեռանան Ֆրանսայէն։ Ոչ մէկը օգտուեցաւ այս դիւրութենէն։ 1939էն 1945 հազարաւոր Հայեր կռուեցան մեր դրօշին տակ։ Շատերը նշանաւոր հանդիսացան իրենց անձնուիրութեամբ եւ քաջութեամբ։ Ամէնէն տարրական արդարութիւնը կը պահանջէ որ այս մարդիկը, որոնք սրտով Ֆրանսացի են, վերջապէս իրականին մէջ ալ Ֆրանսացի ըլլան»։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ անթելը առջի օր կրկին քննադատեց Անգլիան եւ Ամերիկան թէ կը փորձեն ճակատ կազմել Խ. Միութեան դէմ։ Միւս կողմէ իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Անգլիա ի հարկին պիտի խզէ Խ. Միութեան հետ կնքուած քսանամեայ դաշինքը, անջատ հաշտութեան կնքելով Իտալիոյ, Ռումանիոյ, Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ եւ Ֆինլանտայի հետ։

ԶՕՐ. ՄԻԽԱՅԼՈՎԻՉ, Եուկոսլաւիոյ նախկին պատերազմական նախարարը, դատավարութեան ընթացքին յայտարարեց թէ իր հրոսախումբերը մաքառելու թիթոյի դէմ գործեցին համաձայն անգլիացի սպաներու հրահանգին որ կը թելադրէր ոչնչացնել համայնավարները։ Հարցաքննութիւնը տեւեց եօթր ժամ։ Միխայլովիչ արիւն — քրտինք մտած էր, պաշտպանելու համար ինքզինքը։ Ամբաստանեալը շատ մը չքմեղանքներու կարգին

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 15ին, շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ լոյս, Château des Fleurs։ Երգեր, արտասանութիւններ, հայկական եւ եւրոպական պարեր։ Ճոխ պիւֆէ։ Կը խօսին՝

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԵՒ Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ

Mr. JARDIN GUILLAUME, Secrétaire Gén. adjoint du Parti Socialiste, directeur du journal l'Espoir.

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Պ. ՖԻԼԻՓ ԱՂԱՋԱՐԵԱՆ, ջութակի վարպետ (Փարիզէն) եւ Օր. ՔՆԱՐԻԿ Մ. ԹՈՒՐԻԿԵԱՆ, Պէյրութէն (դաշնակ)։ Մուտքը ազատ է։

Մասնաւորապէս հրաւիրուած է ՏԻԿԻՆ ՄԱՌԻ ԹԷՐԶԻՊԱՇԵԱՆ, որ պիտի երգէ Հայաստանը, Ուռին եւ ուրիշ երգեր։

ՍԷՆ ԼՈՒԻ մէջ այս կիրակի, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, ընկեր Եօթնեղբայրեանի օգաստուն ագարակին մէջ։ Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, մեներգ, խմբերգ, հայկական եւ եւրոպական պարեր։ Մուտքը ազատ է։

Ազգ. մեծ երգատօն

ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

Հայկական համազգային երաժշտութեան, Կիրակի 16 Յունիս, ժամը 15.30ին Մարսէյլի Օփերային մէջ։ Յայտագիրը կը կազմեն.—

1. Հայկական պատարագը 7 ձայնով (երգչախումբ)։ 2. Հերոսի մը կեանքը (մեծ օրքեսթր, երգչախումբ եւ մեներգ)։ 3. Հայկական համանուագ (մեծ օրքեսթր)։ Կը գործադրեն Օփերայի նուագախումբը եւ Թատրոնի երգչախումբը, 110 մասնագէտ արուեստագէտներով։ Տոմսերու համար դիմել՝ Ե. Եավրուեան, 23 rue Senac, Tél. L. 25-27։ Մ. Մալաքեան 3 bld. Thédor Thurner, Tél. L. 09-02։ Ե. Արմէն 39rue St. Savournin, tél. G. 76–83։ Ս. Տիրատուրեան, 2 rue Philippe de Gérard եւ Կեդր. Յանձնախումբի անդամներուն։

Բանաստեղծ Աւ. Իսահակեանի

70ամեակը կը տօնուի Էխոնի մէջ, նախաձեռնութեամբ Ֆր. Ազգ. Ընդհ. Միութեան, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Salle François Coppéeի մէջ, 8 rue Victorien Sardou։ Բանախօսութիւն։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Հայկական պարեր։ Մուտքը ազատ է։

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գ. Ալէմշահի կ'երգէ հայկական երգեր, Յունիս 18ին իրիկուան ժամը 8էն 8.30, Emission Escale, Chaîne Nationale։

յայտարարեց թէ չէր կրնար զատել իր այն սպաները որ կը գործակցէին Գերմաններուն հետ։ Այդ պահուն ունկնդիրներէն գիւղացի մը պոռաց.— «Մա՛հ դաւաճանին»։ Միխայլովիչ առաջարկեց իբրեւ վկայ կանչել անգլիացի եւ ամերիկացի սպաներ։

ԻՏԱԼԻՈՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ խառնակ է միշտ։ Նոր խռովութիւններ ծագեցան Հռոմի եւ Նափոլիի մէջ։ Թագաւորը իր ամառանոցը քաշուեցաւ, բայց Իտալիայէն պիտի չհեռանայ մինչեւ յունիս 18, սպասելով Գերագոյն Ատեանի որոշման։ Հանրապետականները կը պահանջեն ձերբակալել թագաւորը։ Հռոմի մէջ ամբոխը քարերով եւ բիրերով յարձակեցաւ ոստիկաններուն վրայ։ Քառասուն հոգի վիրաւորուեցան։ Նափոլիի մէջ ալ հինգ հոգի սպաննուեցան, 50 հոգի վիրաւորուեցան։ Ոստիկանութիւնը բռնած է բոլոր ճամբաները, որպէսզի հարաւային շրջանի միապետականները Հռոմի վրայ չքալեն։ Դահլիճը հինգ անգամ ժողով գումարեց 48 ժամուան մէջ, ելք մը գտնելու համար։ Թագաւորը ի զուր խաղաղութեան յորդոր կը կարդայ։

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ անգլ. յածանաւ մը Մերսին հասաւ, բարեկամական այցելութիւն մը տալու համար։ Պիտի մնայ չորս օր։ Երկու ամսուան մէջ երկրորդ անգամն է որ անգլեւսաքսոն մարտանաւեր խարիսխ կը նետեն թրքական նաւահանգիստ մը։ (Առաջինը՝ ամերիկեան զրահաւոր մը, որ Պոլիս գնաց)։

«ՊԱՇՕ»ի քննութիւնները յունիս 20ին յետաձգուեցան, շատ մը խարդախութիւններ երեւան հանուած ըլլալով։

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԵՐԸ ոչնչացնելու առաջարկ մը պիտի ներկայացնեն Ամերիկացիները, Միացեալ Ազգերու ժողովին, ապահովելու համար աշխարհի խաղաղութիւնը....

31 ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼՆԵՐ, որոնք անդամ էին Վիշիի կառավարութեան կողմէ կազմուած հակաբոլշեւիկ խմբակցութեան մը, պիտի դատուին մասնաւոր ատեանի մը առջեւ, անլուր չարչարանքներու ենթարկած ըլլալով հայրենասէրները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը յառաջիկայ երկուշաբթի յունիս 17, ժամը 8.30ին Studio Caumartin։ Կը խօսի Պ. Զօպանեան։ Նիւթ՝ Հայկ. Մատենագրութիւն (շար.)։

Հ. Յ. Դ. ՎԱԼԱՆՍԻ Նոր Սերունդի դասախօսական ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Ահարոնեան ակումբը։ Կը հրաւիրուին բոլոր անդամ եւ անդամուհիները։

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴԻ Միութեան Մարսէյլի վարչութիւնը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, այս կիրակի, առտուան ժամը 8.30ին, Ազգ. Ճակատի սրահը, 67 rue Longue des Capucines։

Երգահանդէս

ՕՐ. ԾՈՎԻՆԱՐ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
(Լիոնի Օփերայէն)

16 Յունիս կիրակի ժամը **14.30**ին, Սալ Կավոյի մեծ սրահին մէջ, **47, rue de la Boëtie, (métro Miromesnil)**։ Յայտագրին մէջ հայկական եւ եւրոպական կտորներ։ Տոմսերու համար դիմել Հր. Սամուէլ, Պարսամեան եւ Բալուեան գրատուններուն եւ Պ. Հր. Սարգիսեանի, 261 Fbg. St. Martin, Tél. Nor. 60-69։

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարահանդէսը

Նախաձեռնութեամբ Կեդր. Վարչութեան եւ մասնակցութեամբ Փարիզի բոլոր մասնաճիւղներու յունիս 22ին, ժամը 9էն մինչեւ լոյս Salle Jean Goujon, 8 rue Jean Goujon։ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ։ ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ։ Մուտք 100 ֆրանք։ Տոմսերը ապահովել Հր. Սամուէլ եւ Բալուեան գրատուններէն։

Այրի Տիկին Վերժին Տէր Թովմասեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տէր Թովմասեան, Պ. Համբարձում Տէր Թովմասեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Ա. Տէր Թովմասեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մ. Տէր Թովմասեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Փօշնակեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Շ. Ներսէսեան եւ զաւակները (Ամերիկա), ինչպէս նաեւ Monier, Խորխորեան, Գզիրեան, Զաքըրեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր, հօրեղբօրորդւոյն եւ ազգականին՝

Պ. ՈՍԿԻԱՆ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ յետ երկարատեւ հիւանդութեան, 60 տարեկան հասակին մէջ, Պրէվանի հիւանդանոցը, Յունիս 10ին։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի ուրբաթ, 14 Յունիս, ժամը 10.45ին իր բնակարանը, 50 rue Pixericourt, Paris (20)։ Եկեղեցական արարողութիւնը պիտի կատարուի Pelleportի Notre Dame de Lourdeի եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Pantinի գերեզմանատունը։

ՍԹԱՆՈՋԻ Հայր. Միութեան Pont de Chéruyի կեդր. վարչութիւնը իր արտօնագիրը ստացած ըլլալով, իր բոլոր անդամները եւ համակիրները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Hôtel de Franceի սրահին մէջ։ Նաեւ կը հրաւիրէ բոլոր իր մասնաճիւղերը (Փարիզ, Մարսէյլ, Վալանս, Շալէթ) եւ հայրենակիցները մեզի հետ յարաբերութեան մէջ մտնել, գոհացում տալու մեր կարօտեալներուն պէտքերուն եւ նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութեան։ Շնորհակալութիւն նախկին վարչութեան որ վեց տարի վերջ ճշդութեամբ յանձնեց իր հաշիւները եւ Միութեանս վերաբերեալ գոյքերը։ Հասցէն.— Mardiros Kassapian, Bâtiment H. No. 66, Charvieu, (Isère)։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

Արեւելքի տղաքը (վէպ)

215 էջ, գին 150 ֆրանք։ Կը ծախուի բոլոր գրավաճառներուն մօտ։ Հեղինակի հասցէն՝ Poladian, 92, Bd. Gén. Nollet, La Rosière, Marseille։

Նկարազարդուած Բ. Պօտոսեանէ։ Կը ծախուի Փարիզ, Պարսամեան եւ Բալուեան գրատուները, Մարսէյլ, Տէրիկեան գրատուն։

ՁԵՐ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԸ
Գնելէ կամ ծախելէ առաջ դիմեցէք՝
ՇԱՀԷՆ ՍԱՐԵԱՆԻՆ
Դուք էք որ պիտի շահիք
3 Villa Monceau, Paris 17, Հեռաձայն Wag. 13-95

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 -
R. C. S. 376.284
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆ Տար. 750, 6ամս. 400, Արտասահման 1000 ֆրանք

Samedi 15 JUIN 1946 Շաբաթ 15 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4725-Նոր շրջան թիւ 364 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐԷՆ ՄՇՈՒՇ

Չորս Մեծերու Խորհրդաժողովին երկրորդ նստաշրջանը կը բացուի այսօր: Բուն աշխատանքները կը սկսին երկուշաբթի:

Վերջին փորձ մըն է որ պիտի կատարուի, լրացնելու համար հինգ պետութեանց հաշտութեան դաշնագիրները:

Եթէ յաջողին համաձայնիլ, այն ատեն կարգը պիտի գայ ընդհանուր հաշտութեան խորհրդաժողովին: Իսկ ձախողման պարագային, վախ կայ որ Չորս Մեծերէն իւրաքանչիւրը անջատ հաշտութիւն կնքէ: Այն ատեն, պիտի ստեղծուի անել մը:

Արդարեւ, պատասխանատու դէմքեր արդէն կը մատնանշեն վտանգը,— Եւրոպան երկուքի բաժնուած:

Անգլեւսաքսոն ներկայացուցիչները լայնօրէն խօսեցան այս մասին, բացորոշապէս հասկցնելով թէ չեն կրնար յաւիտենապէս պատերազմական վիճակի մէջ մնալ ուրիշ պետութեանց հետ: Երկուքին խօսքերն ալ կը մատնէին յուսախաբութիւն:

Պ. Պըրնս դիտել կուտար մամուլի վերջին ասուլիսին մէջ.

— «Կը վերադառնանք գրեթէ հոն ուր կը գտնուէինք առաջ: Երբ անցեալ անգամ Փարիզ կը մեկնէի, մասամբ կատակով ըսի թէ կարօտ եմ մեր աղօթքներուն: Այսօր կ'ըմբռնեմ թէ շատ ճիշդ էր այդ»:

Իսկ Պ. Պէվին իր կուսակցութեան համագումարին մէջ ալ կրկնեց ինչ որ ըսած էր Երեսփ. ժողովին առջեւ, Խ. Միութեան դիրքին եւ ապագայ հեռանկարներու մասին:

Նախարարը կ'ողբար թէ ինչ որ փորձեցին գործակցութիւն հաստատելու համար Խ. Միութեան հետ, արդիւնք չունեցաւ: Իր յայտարարութեան համաձայն, իրենք միշտ պատրաստ են լիուլի տարուան քարձրացնելու քանակութեան դաշնագիր: Այս մասին խօսած են ոչ միայն Սթալինի, այլեւ Լոնտոնի նախորդ եւ ներկայ խորհրդային դեսպաններուն հետ: Բայց, որոշ պատասխան չեն ստացած:

— «Ես պայքարած եմ Եւրոպայի բաժանման դէմ եւ պիտի շարունակեմ պայքարիլ: Ի՞նչ կրնամ ընել, եթէ Ռուսերը չեն ուզեր գործակցիլ: Ձեզ կրնար պատերազմ յայտարարել եւ բռնադատել որ գործակցին. չատ շատ կրնամ խնդրել»:

Այս յայտարարութիւնները կը բաւեն, գաղափար մը տալու համար տիրող մթնոլորտի մասին:

Այլապէս նշանակալից պարագայ մը:

Աշխատաւորական համագումարին նոյն նիստին մէջ (12 Յունիս), կուսակցութիւնը 468.000ի դէմ 2.678.000 ձայնով կը մերժէր համայնավարներու դիմումը՝ միացման մասին: Եւ 667000ի դէմ 2.413.000 ձայնով կը քուէարկէր ուրիշ բանաձեւ մը, որուն համաձայն յօդուած մը պիտի աւելցնեն կուսակցութեան ծրագիր – կանոնագրին վրայ, որպէսզի համայնավարները այլեւս չկարենան որեւէ դիմում կատարել:

Վիճաբանութեանց ընթիւ, ամէնէն կծու խօսքերն արտասանեց ներքին գործերու նախկին նախարարը, Պ. Մորիսըն: Այն աստիճան ծանր, որ պահպանողական թերթերն անգամ զարմացան:

Այսպէս, ան մեղադրեց թէ համայնավարներ «լրտեսութիւն կը կատարէին այս երկրին ապահովութեան դէմ»: Եւ փաստեր ալ յիշելով, յայտարարեց.

— «Կրնամ ըսել թէ ամէն երկիր լրտեսութիւն կը կատարէ: Կրնայ ըլլալ: Բայց մեծ տարբերութիւն կայ արհեստով լրտեսին, որ կը գործէ դրամի կամ արկածախնդրութեան սիրոյն, եւ այն լրտեսութեան միջեւ, որ կը կատարուի քաղաքական կազմակերպութեան մը կողմէ իր իսկ երկրին մէջ, իր իսկ ժողովուրդին ապահովութեան դէմ»:

Եզրակացութիւն,— Անգլիոյ համայնավար կուսակցութիւնը պէտք է լուծէ ինքզինքը, յանուն ընկերային միութեան: Իր համոզումով, ան աւելի շատ դաւադրական կազմակերպութիւն մըն է քան քաղաքական կուսակցութիւն:

Անշուշտ Անգլիոյ համայնավարները խօսքի տակ չեն մնար, ինչպէս ամէն տեղ: Մոսկուան ալ օգնական, իր անթենով եւ թերթերով:

Այս հակաճառութեանց եւ թանձր մշուշին մէջ է, որ պիտի լուծուին այնքան բարդ խնդիրներ, եւ ամէնէն փշոտը, գերմանական հարցը:

Երբեք այսքան ծանր փորձի մը ենթարկուած չէր միջազգային դիւանագիտութիւնը: Այն ալ աշխարհասասան պատերազմէ մը անմիջապէս վերջը:

Շ.

Օր. Ծովինար Տէր Պետրոսեան

Ճիշդ չորս ամիս առաջ պատոյտս դաւառներու մէջ: Եղայ հոն՝ ուր հոծ զանգուածով նստած էր մեր աննման ժողովուրդը, Նիսէն մինչեւ Տէսին եւ Մարսէյլէն մինչեւ Կրընոպլը: Հարուստ տպաւորութիւններով կը վերադառնամ այդ հայաշատ կեդրոններէն ու շուտով «Յառաջ»ի մէջ կը սկսիմ յօդուածաշարք մը, «Տպաւորութիւններ դաւառէն» խորագրով: Ներկայ եղայ բազմաթիւ հայկական հանդէսներու: Կրնամ ըսել թէ ծանօթացայ գաւառի մշակոյթին ծառայող ուժերու հետ:

Այդ բոլորին մէջ, փարիզեան ճաշակի չափանիշով հանդիպեցայ երեք ուժերու (մին հաւաքական), որոնք համարձակ պիտի կրնային երեւան գալ մայրաքաղաքիս գեղարուեստական դժուարահաճ միջավայրին մէջ: Մէկը՝ Կրընոպլի Կապոյտ Խաչի պարախումբն էր, առաջնորդութեամբ Տիկին Արշալոյս Սիսլեանի, երկրորդը՝ Մարսէյլի ծանօթ երգչուհին՝ Տիկին Մարի Թէքփիլաշեան, իսկ երրորդը՝ Օր. Ծովինար Տէր Պետրոսեան, Լիոնի Օփերայէն: Առաջին երկուքին մասին պիտի արտայայտուիմ յօդուածաշարքիս մէջ, իսկ այսօր քանի մը տող Օր. Ծովինարի մասին՝ այս կիրակի օրուան իր երգահանդէսին առթիւ:

Օր. Ծովինարը գաւառի մեր սոխակն է: Իր քաղցր դրոշմով հարուստ ձայնը վայելելու առիթը ունեցայ Լիոնի մէջ, Ահարոնեանի 80ամեակին նուիրուած հանդէսի ընթացքին:

Մեր երգչուհիները առ հասարակ երկու մասի կը բաժնուին,—անոնք որ Երաժշտանոցի դասընթացքներուն կը հետեւին եւ երբ այդ հաստատութեան մեթոտներովը հայ ժողովրդական երգերը կ'երգեն, իրենց արուեստին վրայ կարծէք եւրոպական շղարշ մը իջած կ'ըլլայ, տեսակ մը ոչ հայկական գոյն: Իսկ ուրիշներ, մանաւորապէս Օր. Մ. Բաբայեանի աշակերտուհիները, հեռու պարտադիր օրէնքներէ, կարծէք հայ ժող. երգը աւելի հարազատութեամբ կ'երգեն: Բացառութիւն մըն է Հայկ. Թորոսեանը: Ան քաղելով եւրոպական միջավայրէն իր արուեստին աւելի մատակարարող տարրերը, կ'երգէ մեր աննման երգերը այնպէս յուզումով եւ հայկ. շեշտով՝ որ կարծէք թէ նոր է եկեր Հայաստանի կեդրոնական մէկ գաւառային միջավայրէն: Ահա Օր. Հ. Թորոսեանի այդ արժանիքովը օժտուած տաղանդաւոր երգչուհի մըն է նոյնպէս Օր. Ծովինար Տէր Պետրոսեանը: Լիոնի երաժշտական միջավայրը իրեն տուած է արուեստ եւ հմտութիւն, եւ օժտուած այդ արժանիքներով, ու մանաւանդ իրեն յատուկ կոկորդային խաղերով եւ ելեւէջներով, աննման կերպով կ'երգէ Միրանի ծառը, Գարուն վարդինը, Հայաստանը: Այո, մանաւանդ Հայաստանը, որովհետեւ որպէս ձայնական տեսակ՝ բարձր սոփրանօ մըն է:

Օր. Ծովինարը հիւր է մեր մէջ: Իբրեւ հայկական գնահատելի սովորութիւն, դիտենք մեծարել մեր տաղանդաւոր երգչուհին, ուրեմն նախ, հիւրի հանգամանքով, իսկ երկրորդ որ ընտիր երգչուհի մըն է եւ ուղղակի հոգեկան վայելք մը պիտի ըլլայ մէկ երկու ժամ ապրիլ իր հուժկու, տիրապետող, գունագեղ արուեստին շունչին տակ:

Ուրեմն վաղը, կիրակի կէս օրէ վերջ բոլորս ալ դէպի Սալ Կավօ:

Հ. Բալուեան

ԻՏԱԼԻՈՅ Թագաւորը վերջապէս հեռացաւ երկրէն, հինգշաբթի օր եւ Փորթուկալ գնաց: Մեկնումէն հինգ ժամ առաջ յայտարարութիւն մը ուղղեց ժողովուրդին, մեղադրելով թէ իտալական կառավարութիւնը ապօրէն գործ կատարած է, թէ իրաւունք չունէր պետութեան ժամանակաւոր վարիչ նշանակելու վարչապետը, քանի որ ինք իշխանութեան գլուխ կը մնայ: Կառավարութեան շրջանակներէն կը պատասխանեն թէ Իտալիան փաստօրէն հանրապետութիւն է եւ Թագաւորը համակերպած էր այս կացութեան, սպասելով հանդերձ վերջնական յայտարարութեան: Թագաւորը իր յայտարարութեան մէջ կ'ըսէ թէ չուզելով «անարդարութեան ընդդիմանալ բռնի ուժով, ոչ ալ մեղսակից դառնալ կառավարութեան գործած ապօրինութեան, կը հեռանայ հայրենի հողէն, խնայելու համար Իտալացիներուն նոր պայքարներ եւ նոր տառապանքներ»: Ցետոյ կը յորդորէ միապետականներուն զգուշանալ անկարգութիւններու ծանրացումէն, չվտանգելու համար երկրին միութիւնը: Բայց եւ այնպէս խլրտումները կը շարունակուին ամբողջ երկրին մէջ:

ՉՈՐՍԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Պատերազմին դադարումէն ի վեր չորրորդ փորձն է որ կը կատարուի, լուծելու համար Իտալիոյ եւ պալքանեան պետութեանց հաշտութեան խնդիրը: Առաջին ժողովը տեղի ունեցաւ Լոնտոնի մէջ, անցեալ Սեպտեմբերին, երկրորդը՝ Մոսկուա, Դեկտեմբերին, երրորդը՝ Փարիզ, Մայիսին, եւ ահաւասիկ չորրորդ ժողովը, այսօր, դարձեալ Փարիզի մէջ:

Դիտողներու կարծիքով այս նոր ժողովը կրնայ ճակատագրական եղբ մը յանգիլ: Եթէ համաձայնութիւն չգոյանայ, Եւրոպան երկուքի բաժնուած պիտի ըլլայ, արեւմտեան եւ արեւելեան ճակատ: Ուրիշ խօսքով, աւելի պիտի ընդարձակուի Մեծերուն միջեւ բացուած խրամատը: Մինչդեռ աշխարհի խաղաղութիւնը կը պահանջէ որ անխախտ մնայ անոնց գործակցութիւնը: Բոլոր երեւոյթներն ալ կը հաստատեն թէ յարաբերութիւնները վատթարացած են Չորս Մեծերուն միջեւ, Փարիզի առաջին խորհրդաժողովէն ի վեր: Ուրեմն Բ. ժողովը պիտի բացուի աւելի մռայլ մթնոլորտի մը մէջ: Արտ. նախարարներու փոխանորդները մեծ գործ մը կատարած չեն երեք շաբաթուան մէջ: Բոլոր վիճելի խնդիրները քննուած են, բայց տեսակէտները կը տարբերին եւ Չորսերու ժողովն է որ պիտի տայ վերջնական որոշումը: Իրազեկներու կարծիքով, այնքան ալ անհաշտելի չեն խորհրդային պատուիրակին՝ Պ. Մոլոթովի եւ անգլեւսաքսոն ներկայացուցիչներուն տեսակէտները: Գլխաւոր խնդիրը Թրիեսթէի հարցն է: Եթէ այդ մասին համաձայնութիւն գոյանայ, միւսները դիւրաւ կրնան կարգադրուիլ, այլապէս խզումը անխուսափելի է:

Ամերիկացիները եւ Անգլիացիները կ'ուզեն միանգամ ընդ միշտ վերջացնել Իտալիոյ եւ Պալքանեան երկիրներու դաշնագիրները, ձեռնարկելու համար բուն հաշտութեան խորհրդաժողովին: Անոնք միեւնոյն ատեն կ'ուզեն լուծել Աւստրիոյ եւ մանաւանդ Գերմանիոյ խնդիրները, որպէսզի կարենան փութացնել իրենց բանակներուն պարպումը եւ ճշդել Եւրոպայի վերջնական կարգուսարքը: Մինչեւ հիմա, Պ. Մոլոթով այնքան չէր հետաքրքրուեր Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ խնդիրներով, եւ աւելի շատ կը պնդէր վերջացնել Իտալիոյ, Հունգարիոյ եւ պալքանեան երկիրներու դաշնագիրները:

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը ամուր պիտի մնայ իր տեսակէտներուն վրայ, վիճելի խնդիրներու մասին: Պ. Պէվին ալ նոյն դիրքը պիտի բռնէ: Ուրեմն ամէն բան կախում ունի Պ. Մոլոթովի ընթացքէն:

Անգլիոյ, Մ. Նահանգներուն եւ Խ. Միութեան արտաքին նախարարները Փարիզ հասած են արդէն, իրենց հետեւորդներով: Ֆրանսական պատուիրակութիւնը, որ ամէնէն աւելի կարեւորութիւն կուտայ գերմանական հարցին, պիտի պնդէ իր տեսակէտներուն վրայ:

25 առ հարիւր յաւելում եւ ուրիշ ձգեր

Աշխատավարձերու Ազգ. Խորհուրդին առջի օրուան նիստին մէջ, Աշխատանքի Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ բանուորները կը հեռանան գործարաններէն եւ սեւ շուկայի գործերով կը զբաղին, որովհետեւ իրենց ամենօրեայ վաստակը անբաւական է մարդավարի ապրելու: Իբրեւ ապացոյց, պատուիրակը յիշեց թէ 1944 Հոկտեմբերէն ի վեր 200.000 քաղաքացիներ դիմում կատարած են, առեւտրական գործեր բանալու համար: Պատուիրակը ազդարարեց թէ քանի մը շաբաթէն «ընկերային ծանր հակազդեցութիւններ» պիտի պատահին, եթէ չընդունուի 25 առ հարիւրի յաւելումը:

Գործատէրերու ներկայացուցիչը դիտել տուաւ թէ անհրաժեշտ է բանուորներու պահանջները հաշտեցնել գիները զեղչելու ճիգին հետ եւ թելադրեց որ կառավարութիւնը ժամանակապէս եկամուտի եւ ընկերային ապահովագրութեան տուրքերէն ազատ կացուցանէ բանուորները: Իր կարծիքով, այդ պարագային բանուորները շատ աւելի դրամ պիտի ապահովեն քան աշխատավարձքերու յաւելումով, առանց ազդելու գիներուն վրայ: Աշխատանքի Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը պատասխանեց թէ գործատէրերու պատուիրակը պարզապէս վարպետ խաղ մը կը փորձէ, վիժեցնելու համար բանուորներուն պահանջները:

Ազգ. տնտեսութեան նախարարութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ 25 առ հարիւրի ընդհանուր յաւելումով ցորենին գինը պիտի բարձրանայ 6 առ հարիւր, գետնախնձորը՝ 4 առ հարիւր, գինին՝ 8 առ հարիւր, ելեկտրական լոյսը՝ 9 առ հարիւր, կազը՝ 13 առ հարիւր:

Երկար վիճաբանութիւններէ վերջը, ժողովը որոշեց յանձնարարել, որ ընտանեկան նպաստները աւելնան յունիս 15էն սկսեալ, մինչեւ 50 առ հարիւր համեմատութեամբ: Իսկ աշխատավարձքերու խնդիրը նորէն պիտի քննուի այսօր: Ժողովին փակումէն առաջ, Աշխատանքի Դաշնակցութեան

ներկայացուցիչը առաջարկեց թերթերու թղթակիցները չընդունիլ ժողովին մէջ: Այդպէս ալ որոշուեցաւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

30.000 ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ բուռն ցոյցեր կատարեցին առջի օր, բողոքելով «պաչօ»ի քննութեանց յետաձգման դէմ: Անոնք լուր չունենալով յետաձգումէն, գացած եւ իրենց տեղերը գրաւած էին: Պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ իսկապէս խարդախութիւններ կատարուած և հարցարաններ ծախուած են սեւ շուկայի գիներով: Չորեքշաբթի օր կրթական նախարարութեան ընդհ. քարտուղարը հեռաձայնով լուր կը ստանար Լիսէ Քառնոյի մէկ ուսուցիչէն թէ շատ մը ուսանողներ ձեռք ձգած են քննութեանց հարցարանները: Անմիջապէս քննութիւն կատարուելով, երեք ժամ վերջը հաստատուեցաւ թէ շատ մը հարցարաններ ծախուած են: Նախապէս մինչեւ 50.000 ֆրանք վճարուած է, բայց յետոյ նոր հարցարաններ ծախու հանուած ըլլալով, սեւ շուկային գիները ինկեր են: Ասոր վրայ էր որ կրթական նախարարը որոշեց ջնջել հին հարցարանները եւ նորեր պատրաստել, մինչեւ Յունիս 20: Անշուշտ ուսանողներու մեծագոյն մասը անմեղ է, եւ ատոր համար էր որ բուռն ցոյցեր կատարուեցան: Հարկ եղաւ բազմաթիւ ոստիկաններ թափել Քառթիէ Լաթէն, հսկելու համար ուսանողական թափօրներուն վրայ: Ընդհարումներ ալ պատահեցան եւ շատեր վիրաւորուեցան թեթեւապէս:

ՄԻՒՖԹԻՆ Դամասկոս կը գտնուի, համաձայն վերջին լուրերու: Հոն հասնելէ անմիջապէս վերջը, խորհրդակցելով Պաղեստինի արաբական կուսակցութեանց վարիչներուն հետ, համոզած է պանոնք որ լուծեն քաղաքական կուսակցութիւնները եւ գործադիր կոմիտէ մը կազմեն իր նախագահութեամբ: Գալով իր փախուստին, թերթերը կը գրեն թէ Միւֆթին օգտուած էր իր մէկ մտերիմ բարեկամին լուսանկարէն եւ անցագրէն: Յայտնի չէ թէ մօրուքը ածիլա՞ծ էր. որովհետեւ իսլամական օրէնքով չի կրնար հասարակութեան երեւալ առանց մօրուքի: Կարծողներ կան թէ փոխանակ ածիլելու, աւելի սեւ ներկած էր: Միւֆթին Փարիզէն օդանաւ նստած է ուրիշի մը տեղը բռնելով: Այժմ կը փնտռուի այն մարդը որ իր անցագիրը տուած էր: Այս առթիւ թերթերը կը գրեն թէ Միւֆթին Փարիզի սուրիական դեսպան Պ. Տառլքի քով ապաստանած էր 1937ին, երբ կը փախչէր Երուսաղէմի մզկիթէն: Միւֆթիին մտերիմներէն մէկը յայտներ է Combatի թէ ան կ՚ուզէր Փարիզէն հեռանալ յունիս 2ի ընտրութիւններէն առաջ, որովհետեւ կը վախնար որ եթէ համայնավարները յաղթեն, պիտի ձերբակալուէի: Զրոյցի մը համաձայն, Միւֆթին տեսակցած է Արաբիոյ թագաւորին հետ, Դամասկոս հասնելէ առաջ:

ԶՕՐ. ՄԻԽԱՅԼՈՎԻՉԻ դատավարութեան Եչօյուան նիստին մէջ, ամբաստանեալը յայտարարեց թէ 1944 Սեպտեմբերին գերման հազարապետ Շթէյրքէր եւ ամերիկացի ընդապետ մը խորհրդակցութիւն կատարեցին իրեն հետ, սերպիական գիւղի մը մէջ: Իր պատմութեան համաձայն, Գերմանացին առաջարկած է անձնատուր ըլլալ, բանակցելով Դաշնակիցներուն հետ, բայց ամերիկացի սպան վճռապէս մերժած է: Միխայլովիչ խոստովանեցաւ թէ իր հրոսախումբերը կռուած են Գերմաններուն եւ Պուլկարներուն հետ: «Ստիպուած էինք այդպէս ընել»: Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը կը հերքէ Միխայլովիչի այն յայտարարութիւնը թէ անգլիացի սպաներ հրահանգած են ոչնչացնել մառէշալ Թիթոյի կուսակիցները (համայնավարներ):

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ վերջին նիստին մէջ խորհրդային պատուիրակը նորէն պահանջեց խզել յարաբերութիւնները զօր. Ֆրանքոյի հետ: Այս առթիւ դիտել տուաւ թէ ամերիկեան իրաւախոհութեան առաջարկը կրնայ «վտանգաւոր նախընթաց» մը ստեղծել: Իր կարծիքով, Ֆրանքոյի Սպանիան վտանգ մը կը կազմէ խաղաղութեան համար: Ժողովը նորէն յետաձգեց իր վերջնական որոշումը:

ԼԷՈՆ ՊԼՈՒՄ ճառ մը խօսելով Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութեան համագումարին մէջ, անգամ մը եւս յայտարարեց թէ ընկերվարականները եւ համայնավարները չեն կրնար ձուլուիլ: Այս առթիւ տեղեկութիւններ հաղորդեց Ֆրանսայի ներքին կացութեան մասին:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ Արաբական Կոմիտէն որոշեց յուշագիր մը ղրկել Ուաշինկթըն եւ Լոնտոն, անգամ մը եւս բողոքելով հրէական ներգաղթին դէմ: Կոմիտէն մասնաճիւղեր պիտի հաստատէ ամէն տեղ, եւ դրամ պիտի հաւաքէ, որպէսզի Արաբները հող չծախեն Հրեաներուն: Ո՛վ որ կը ծախէ, ոճրագործ պիտի համարուի բոլոր արաբական պետութեանց կողմէ:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նախագահը Անգարա պիտի հասնի յունիս 20ին, ընկերակցութեամբ նախարարներու եւ բազմաթիւ երեսփոխաններու: Այս առթիւ պիտի ջանայ մերձեցում հաստատել Լիբանանի, Սուրիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ. ձեռնարկ մը որ անցեալ մարտին փորձուած էր Նուրի փաշայի կողմէ, առանց որոշ ելքի մը յանգելու:

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 15ին, շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ լոյս, Château des Fleurs: Երգեր, արտասանութիւններ, հայկական եւ եւրոպական պարեր: Ճոխ պիւֆէ: Կը խօսին՝

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԵՒ Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ

Mr. JARDIN GUILLAUME, Secrétaire Gén. adjoint du Parti Socialiste, directeur du journal l'Espoir.

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Պ. ՖԻԼԻՓ ԱՂԱԶԱՐԵԱՆ, ջութակի վարպետը (Փարիզէն) եւ Օր. ՔՆԱՐԻԿ Մ. ԹՈՒՐԻԿԵԱՆ, Պէյրութէն (դաշնակ): Մուտքը ազատ է:

Մասնաւորապէս հրաւիրուած է ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ԹԷՐԶԻՊԱՇԵԱՆ, որ պիտի երգէ Հայաստանը, Ուռին եւ ուրիշ երգեր:

Ազգ. մեծ երգահան

ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

Հայկական համազգային երաժշտութեան, Կիրակի 16 Յունիս, ժամը 15.30ին Մարսէյլի Օփերային մէջ:

Յառաջանիքի երեկոյ

Նուիրուած նահատակ գրագիտուհի ԼԱՍԻ (Լուիզա Ասլանեան) եւ ամուսնոյն՝ Պ. ԱՐՓԻԱՐ ԱՍԼԱՆԵԱՆԻ յիշատակին, այս շաբաթ, 15 Յունիս, ժամը 8.30ին Սալ տը Ժէօկրաֆիի մէջ, 184 Bld. St. Germain, (métro St. Germain des Prés):

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ, 3 Յունիս.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը բաժակի «Թուռնուա» մը սարքած էր չորս խումբերու միջեւ, հրաւիրելով Վիէնի, Լիոն Տէսինի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբերը եւ Փոն տը Շէրիւի Ֆրանսական Division d'Honneurի ախոյեան խումբը: Երէկ կէսօրէ վերջ ժամը 2ին ֆրանսական գեղեցիկ մարզադաշտը փութացած էր մօտ 2000 հանդիսականներու բազմութիւն մը:

Նախապէս Հ. Մ. Ը. Մ.ի Լիոն-Տէսին խումբը եւ Փոն տը Շէրիւի Հ. Մ. Ը. Մ.ը մրցեցան վիճակահանութենէ մը ետքը: Երկու խումբերն ալ ցոյց տուին նուրբ խաղարկութիւն մը, որմէ վերջ Լիոն Տէսին յաղթական ելաւ 2ի դէմ 5ով:

Ժամը 4ին Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը մրցեցաւ Փոն տը Շէրիւի Ֆրանսական խումբին դէմ: Հակառակ Ֆրանսացիներուն փորձառու եւ արագ խաղարկութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղոց պաղարիւնը եւ դիմադրութիւնը գովելի էին, մանաւանդ խոստմնալից փոքրիկ բերդապահին ճկունութիւնը: Ֆրանսացիները դժուարին յաղթանակ մը տարին 0ի դէմ 1ով: Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը շատ աւելին կրնայ ընել, եթէ այսպէս շարունակէ: Այս մրցումներէն վերջ մնաց ֆինալի ամենակարեւոր մրցումը: Ֆրանսական եւ Լիոն-Տէսինի Հ.Մ.Ը.Մ.ը ժամը 6ին սկսաւ մրցումը: Երկու կողմերն ալ լաւ խաղացողներ էին, որով վտանգաւոր յարձակումներ տեղի ունեցան: Խաղի 50րդ վայրկեանին, ի նըպաստ Հ. Մ. Ը. Մ.ին շնորհուած փէնալթի մը ձախողեցաւ: Կէս ժամ խաղը երկարաձգուելով Ֆրանսացիները հակառակ իրենց յոգնած վիճակին յաջողեցան շահիլ երկու նշանակէտներ եւս եւ յաղթական հանդիսացան 1ի դէմ 3ով: Այսպէս Ֆրանսական խումբը ստացաւ երկու փոքրիկ արժէքաւոր բաժակներ, շիշ մը շամփանեա եւ «Սթանող»ի Հայր. Միութեան կողմէ ծաղկեփունջ մը: Այս առթիւ կ՚արժէ գնահատել Հ.Մ.Ը.Մ.ի վարչութեան այս գեղեցիկ ձեռնարկը, շնորհակալութիւն յայտնելով մասնաճիւղիս պատուոյ նախագահ Պ. Կ. Գասպարեանին լիառատ օժանդակութեան համար, նմանապէս Տէր եւ Տիկին Յ. Սիմոնեանին որ ամբողջ ձմրան եղանակին սիրով տրամադրեցին իրենց սենեակներէն մին, իբր ակումբ:

✕ Մայիս 26ին Քռէմիէօյի մէջ մարզահանդէսի մը առթիւ, երկու քիլոմեթր վազքի մրցման կը մասնակցէր Փոն տը Շէրիւի Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամներէն Գրիգոր Ահարոնեան: Քսան մարզիկներուն մէջէն առնուազն հարիւր մեթրի առաւելութեամբ հայ մարզիկը առաջնորդութիւնը շահեցաւ, ստանալով 500 ֆրանք դրամական պարգեւ եւ շքանշան մը: — Ազատ մարզիկ

ՄԵՐԿԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆԸ ահաւոր չափերու հասած է Պավարիոյ մէջ, մտահոգութեան մատնելով Ամերիկացիները: Ամբողջ խումբեր կազմուած են Գերմանիոյ ամերիկեան շրջանին մէջ:

ԹՂԹԱԴՐԱՄՆԵՐՈՒ շրջաբերութիւնը 6588 միլիոն ֆրանք աւելցած է վերջին շաբթուան ընթացքին:

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ համաձայնութիւնը ստորագրուեցաւ կեդրոնական կառավարութեան եւ Ատրպատականի միջեւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը յառաջիկայ երկուշաբթի յունիս 17, ժամը 8.30ին Studio Caumartin: Կը խօսի Պ. Զօպանեան: Նիւթ՝ Հայկ. Մատենագրութիւն (շար.):

Հ. Յ. Դ. ՎԱԼԱՆՍԻ Նոր Սերունդի դասախօսական ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Ահարոնեան ակումբը: Կը հրաւիրուին բոլոր անդամ եւ անդամուհիները:

Հ. Ա. Ը. Մ. ՇԱՎԻԼԻ մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի գիշեր ժամը 9ին, Մատրան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ առաջին դասախօսութիւնը՝ այսօր, շաբաթ, ժամը 6ին, Studio Caumartin: Նախագահութեամբ Տօքթ. Քօլօլեանի: Կը խօսի Տոքթ. Ֆինճի, ֆրանսերէն: Նիւթը՝ «Ցղիկներու առողջապահութիւնը»:

Երգահանդէս

ՕՐ. ԾՈՎԻՆԱՐ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

(Լիոնի Օփերայէն)

16 Յունիս կիրակի ժամը **14.30**ին, Սալ Կավոյի մեծ սրահին մէջ, **47, rue de la Boëtie, (métro Miromesnil)**: Յայտագրին մէջ հայկական եւ եւրոպական կտորներ: Տոմսերու համար դիմել Հր. Սամուէլ, Պարսամեան եւ Բալուեան գրատուններուն եւ Պ. Հր. Սարգիսեանի, 261 Fbg. St. Martin, Tél. Nor. 60-69:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պուլվար Օտտոյի Ֆ. Կ. Խաչի սանուհիներէն Օր. Մարինոս Մանուկեանի եւ Պ. Յակոբ Կոչկոչեանի, ամուսնութեան առթիւ, կընքահայրը Պ. Յակոբ Մարգարեան 1000 ֆրանք կը նուիրէ Ֆր. Կապոյտ Խաչին:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի յանձնախումբին միջմասնաճիւղային մրցումներու Բ. շարքը՝ այս կիրակի ժամը 13—19, Stade Municipale d'Alfortville: Կը մասնակցին Ալֆորվիլի, Իթալիի, Իսիի, Առնուվիլի, Անիէռի խումբերը: Մուտքը ազատ է: Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Métro Charenton Ecole, առնել autobus 193 թիւը եւ իջնել rue de la Seine, Alfortville:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ Պ. Աշոտ Յակոբեանի (Պուլ. Օտտոյէն) որ 500 ֆրանք նուիրեց Զատկի ֆութպոլի մրցումներուն առթիւ:

ՄԱՐՍԷՅԼ, ՊՈՄՈՆԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Քրիստափոր խումբը շնորհակալութեամբ ստացած է 500ական ֆր. տիկին Զաթիկեանէ եւ Պ. Պասմաճեանէ:

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՀՄԱՅԵԱԿ ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ, Օր.-ներ Սելմա, Զայիր եւ Միմի Խոսրովեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որ անձամբ նամակով եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին Պ. ՀՄԱՅԵԱԿ ԽՈՍՐՈՎԵԱՆի մահուան առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Ֆրանսայի շրջ.ի սկաուտական Գործ. Մարմնոյ նախաձեռնութեամբ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցին: Կը հրաւիրուին նախկին սկաուտներ, Հ. Մ. Ը. Մ.ականներ, եւ համակիրներ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Կիրակի 16 Յունիս, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, պատարագէ վերջ, մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի համայն Տրապիզոնի նահանգի նահատակներու յիշատակին: Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն ներկայ ըլլալ սոյն արարողութեան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Ղարաբաղցի Արամայիս Թումաեան, մօտ 48 տարեկան, Լենինկրատի ճեմարանի ուսանող, յետոյ սպայ: 1938ին Ֆրանսա կը գտնուէր: Տեղեկացնել Peter Tumayan, Via Malamocco 23, Venezia - Lido (Italie):

CHEZ SASSOUNI

ՃԱՇԱՐԱՆ Հ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԲՈԼՈՐ ՆՐԲԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

31 rue d'Alexandrie, Paris (2) Métro: Reaumur

Tél. GUT. 92-65

Հայկական կերակուրներ, ընտիր օղի եւ ամպաններ: Հարսնիքի, նշանտուքի, կնունքի մասնաւոր սրահ: Ամէն երեկոյ, ժամը 7էն սկսեալ արեւելեան նուագ մասնակցութեամբ երգչուհի Տիկին Սօֆիա Գարագաշի: Կիրակի օրերը գոց է:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.284

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆ. Տար. 750, Վեց ամս. 400, Արտասահման 1000 ֆ. անց

Dimanche 16 JUIN 1946 Կիրակի 16 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4726-Նոր շրջան թիւ 365 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԾԱՒԱԼՈՒՆ ԵՒ ԱՇԽՈՅԺ

Այս տողերը գրուած ատեն, Ֆր. Կապոյտ Խաչը իր 10րդ Պատգ. Ժողովը կը գումարէ Փարիզի մէջ: Առաջինը՝ պատերազմէն ի վեր: Եւ ատոր համար ալ, օրակարգին վրայ ունի շարք մը հիմնական խնդիրներ :

Տրուած որոշումները կ'իմանանք յառաջիկային: Մինչ այդ, քանի մը խորհրդածութիւններ, այս ծաւալուն եւ աշխոյժ կազմակերպութեան մասին, որ անվհատ կը գործէ 1928էն ի վեր:

Ինչպէս ուրիշ Միութիւններ եւ կազմակերպութիւններ, Կապոյտ Խաչն ալ ստիպուած էր սահմանափակել իր գործունէութիւնը, գրաւման շրջանին :

Երբ Ֆրանսան երկու շրջանի բաժնուած էր, «գրաւեալ» եւ «ազատ», Մարշալի Շրջ. Վարչութիւնը բազդատաբար դիւրին կը գործէր, օգնելով ոչ միայն չքաւորներու եւ հիւանդներու, այլ եւ աքսորականներու եւ գերիներու: Հարաւային եւ Միջին Ֆրանսայի միւս մասնաճիւղերն ալ իրենց կարելին կը փորձէին, ամոքելու համար զանազան թշուառութիւններ: Բայց մանաւանդ կապոցներ հասցնելով գերիներուն:

Աւելին, Փարիզի մէջ, պատերազմի առաջին տասը ամիսներու միջոցին, Կեդր. Վարչութիւնը զործի լծած էր իր բոլոր մասնաճիւղերը, կապոցներ հասցնելու համար հայ զինուորներուն: Գրաւումէն վերջն ալ, շարունակեց իր պարտականութիւնը, յման չորս տարի զործակցելով Ֆր. Բանակի Նախկին Հայ Կամաւորներու, Կարմիր Խաչի, Մարտիկներու եւ Սպայից Միութեան հետ: Միշտի փեթակ մը դարձած էր Կամաւորներու Միութեան Ալէն Լաքարի գրասենեակը,— սփոփանքի կայան մը՝ գերիներուն եւ անոնց ընտանիքներուն համար :

Այդ միջոցին էր որ, Աթէնքէն հասած մանաւոր տեղեկութեանց վրայ, Կապոյտ Խաչը եւ միւս Միութիւնները հաւաքաբար 60.000 ֆրանք փութացուցին, իբրեւ անմիջական օգնութիւն: Իսկ երբ լրիւ տեղեկութիւններ հասան տիրող թշուառութեան մասին, Կապոյտ եւ Կարմիր Խաչերը եւ Բարեգործականը կազմեցին օգնութեան մարմին մը, որ յաջողեցաւ մօտ մէկ միլիոն Ֆրանք հաւաքել ժապաւինեալ տոմարով: Այդ գումարին շնորհիւ, կարելի եղաւ դրամ, այլ մանաւանդ մեծաքանակ ուտեստ եւ դեղ գնել եւ ղրկել Աթէնք, մաս մըն ալ՝ Պուլկարիա: Իսկ աւելցած մթերքը տրամադրուեցաւ Հայաստանի: (Այս առթիւ յիշէ՞նք թէ Տիկնանց Կարմիր Խաչը իր բոլոր գեկոյցներուն մէջ կը գրէ միայն իր անունը...):

Ազատագրութենէն վերջը, Կապոյտ Խաչը պահ մը ինքնամփոփուելով, աստիճանաբար վերակազմեց իր ուժերը: Եւ այսօր Պատգ. Ժողովին կը ներկայանայ մօտ քսան մասնաճիւղերով եւ 1200 անդամուհիներով :

Իրենց թողլով պարզել նոր գործունէութեան պատկերը, կ'ուզէինք այստեղ ուշադրութեան յանձնել նոր շրջանին ամէնէն կազդուրիչ իրականութիւնը,— կրթական ճակատ եւ Սանուհիներու Միութիւն :

Թերեւս առաջին անգամ է որ երիտասարդ աղջիկներու այսքան ստուար համրանք մը կը համախմբուի Կապոյտ Խաչի թեւին տակ: Համրանք մը որ կը ձգտի թէ նոր սերունդը փրկել, եւ թէ ծառայել հանրութեան, ապա ուրեմն հայրենիքին:

Պէտք ուզէինք որ նոր Վարչութիւնը աւելի զարկ տար այս շարժումին, որ ամէնէն խօսուն գործն է, ներկայ պարագաներուն մէջ : Ծրագրի միւս կէտերն ալ՝ իրենց կարգին:

Այս աշխատանքին մէջ, ոգեւորութեան աղբիւր կրնայ ծառայել իրենց կեդրոնը, Ամերիկայի Կ. Խաչը, որ այժմ կը կոչուի Հայ Օգնութեան Միութիւն: Զենք մոռնար նաեւ Լիբանանի, Եգիպտոսի, Ցունաստանի եւն. քոյր կազմակերպութիւնները, որոնք հրաշքներ կը գործեն այնքան տաժանելի պայմաններու մէջ :

Անշուշտ Պատգ. Ժողովը մասնաւոր բանաձեւ մը պիտի քուէարկէ նաեւ Ներգաղթի մասին,— ամէնէն հիմնական եւ հրատապ խնդիրը, որուն յաջողութեան համար ամէն կազմակերպութիւն պարտաւոր է ստանձնել առաւելագոյն բաժինը :

Մեր սրտագին ողջոյնը այս արի եւ մշտարթուն Միութեան, որ մեծ մասով կը բաղկանայ ժողովուրդի խոնարհ դասակներէն: Անոր մէջ ալ՝ իր յաջողութեան գաղտնիքը:

Շ.

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԿԵՆԱՑ

Բաժակները պահել գլխից վեր,
Մեր հողի սուրբ կենացն ենք խմում,
Մեր հողի կենացը, ընկերներ,
Թող յաւերժ ծաղկի նա աշխարհում :

Բարի բերք մաղթենք մեր հողին,
Մեր հողի ոսկի խաղողին,
Խաղողից գինի քամողին,
Մեր երկիրը ազատ պահողին :

Բաժակները պահել սրտի մօտ,
Ժողովուրդ, քո կենացն ենք խմում,
Քո գիշերը դարձաւ առաւօտ
Քո արեւը՝ յաւերժ անմարում:

Բարի բերք մաղթենք մեր հողին,
Մեր հողի ոսկի խաղողին,
Խաղողից գինի քամողին,
Ժողովուրդը ազատ պահողին :

Բաժակները պահել գլխից վեր
Սերունդներ, ձեր կենացն ենք խմում,
Թող լինէք շինարար, անվեհեր,
Արժանի ապրելու այս հողում :

Բարի բերք մաղթենք մեր հողին,
Մեր հողի ոսկի խաղողին ,
Խաղողից գինի քամողին,
Մեր երկիրը միշտ շէն պահողին:

ԳԵՂԱՄ ՍԱՐԵԱՆ

ՍԻՐԵՐԳ

Եկո՛ւր...
անցած արդէն, տե՛ս, ժամն անգոյն տրտմութեան՝
խնկումներու քախծաբոյր:
Եկո՛ւր...
յուշերն արդէն տժգունեցան անհամբոյր
կարօտներու տենչանքէն.
բաժանումը սուգուեցաւ գիրկն օրերուն ...
Առագաստներն հոգիիս, տե՛ս, դառնաբոյր
հրդեհուեցա՛ն ափսոսանքի տաղերուս
նաւերուն հետ վիրատր :
Նո՛ր երգ ունիմ շուրթերուս,
ե՛րգ մը՝ ցայգին պէս անդորր ·
օ՜, եկո՛ւր ...

Պահն է երա՛զ ու սարսո՛ւռ...
Հովերուն մէջ բաւշային ,
շնչէ՛ բերկրանքն աստղածորան քօղերուս :
Սեւ վէրքերուն վրրան հին
ու հետքերուն՝
տե՛ս, սատափէ ի՛նչ ծաղիկներ
կը փըթթին.
պահն է երա՛զ ու սարսո՛ւռ ...
Տենչանքներուս ա՛լ արբեցած կարօտէն,
սրտիս վըրան, զերթ թիթեռներ
կ'առկայծին.
եկո՛ւր ...
Տե՛ս, ալեակներն յոյզերուն՝
անուրջներուս շողածարաւ ափունքին ,
երջանկութեան մը փըրփուր
հէքիաթին մէջ կը փըշրին...
Սպասումիդ սիրասուն
վարդերն անլուր՝
աչքերուս մէջ՝ իրենց հեծքէն
կը ծիւրին.
պահն երա՛զ ու սարսո՛ւռ .
օ՜, եկո՛ւր...

ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

ԽՄԲ.— Գրուած Յառաջի համար, հայերէն :

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՆԵՐԳԱՂԹԸ

Յունիս 1ին, օդային ճամբով Երեւանէն Պէյրութ հասան Հայաստանի կառավարութեան կողմէ չորս ներկայացուցիչներ, Պ. Պ. Զաւէն Զարչեան, Միքայէլ Կարապետեան, Հմայեակ Յարութիւնեան եւ Հմայեակ Խաչատուրեան, իբրեւ ներգաղթի լիազօր՝ առաջին երկուքը Լիբանանի մէջ, միւս երկուքը՝ Սուրիոյ մէջ:

Այստեղ յոյս կը յայտնեն թէ ներգաղթի առաջին կարաւանը պիտի մեկնի Յունիս 20—24:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

Դաշնինին կազմութիւնը Զորեքշաբթի

Սահմանադիր Բ. Ժողովը ուրբաթ օր կատարեց դիւանին ընտրութիւնը:

Ժողովրդական - Հանրապետական Շարժումին վարիչները հրաժարեցան Ֆրանսիսկ Կէյի թեկնածութիւնը դնելէ, այնպէս որ միակ թեկնածուն կը մնար Վէնսան Օրիոլ, որ ընտրուեցաւ 466 քուէով, (քուէարկողներուն թիւը 536), նախագահ Բ. Սահմանադիր Ժողովի:

Յետոյ առանց պայքարի կատարուեցաւ նաեւ փոխ – Նախագահներու եւ քարտուղարներու ընտրութիւնը,— այսպէս Սահմանադիր Բ. Ժողովին փոխ - նախագահ ընտրուեցան Իվոն Տէլպոս, Ֆէրնան Պուքսոմ, Ժաք Տիւքլօ, Ժոզէֆ Լանիէլ, Անրի Թէթժէն, Տիկին Մատըլէն Պրաուն (առաջին կինը որ այս դիրքին կը կոչուի): Քարտուղարներ՝ Լամին Կէ, Ռընէ Արթօ, Մաքս Լըժէօն, Տիկին Վէպէր, Փաթրիս Պուկրէն, Մահտատ (Ալճերիացի):

Վարչապետին ընտրութիւնը յետաձգուեցաւ Զորեքշաբթի :

Եթէ այսքան դիւրին կատարուեցաւ դիւանին ընտրութիւնը, ատիկա պատճառ մը չէ լաւատեսութիւն յայտնելու կառավարութեան նոյնքան դիւրին կազմութեան մասին: Եւ Ֆրանսական թերթերը չեն ծածկեր իրենց յոռետեսութիւնը: Ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մէջ այնքան բարդ հարցեր կան, որ դժուար թէ կուսակցութիւնները կարենան գտնել ընդհանուր համաձայնութեան գետին մը: Պիտօ կ'աշխատի գետին հարթել՝ խորհրդակցելով քաղաքական ծանօթ դէմքերու հետ եւ համերաշխութեան նոր տարազով մը, զոր թերթերը կ'անուանեն «Լուի Մարէնէն մինչեւ Թորէզ»: Տարազին այդ գիծը շատ երկար կը թուի, որովհետեւ համայնավարները, թէեւ այս միջոցիս շատ զգուշապահ, կը սպասեն Կեդր. Կոմիտէի որոշման, որ յայտնի պիտի դառնայ այսօր միայն: Միւս կողմէ, Լէոն Պլումի ճառը Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութեան համագումարին մէջ, աւելի լայն բացաւ խրամատը համայնավարներու եւ ընկերվարականներու միջեւ: Արդարեւ, Լէոն Պլում իր ճառով ոչ միայն կը քանդէ ընկերվարական - համայնավար միութեան մը ծրագիրը արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, այլեւ կը միանայ անգլօսաքսոն տեսակէտին՝ արեւմտեան Եւրոպայի տնտեսական եւ քաղաքական կազմակերպութեան մէջ: Համայնավարները անպայման պիտի ջանան հակազդել այս քաղաքականութեան, դժուարացնելով թէ դահլիճին կազմութեան գործը եւ թէ նոր վարչապետին դիրքը:

Այսպէս կամ այնպէս, վարչապետին ընտրութիւնը յետաձգուեցաւ Զորեքշաբթի, տօնական օր ըլլալովԵրեքշաբթին, ժամանակ տալու համար համայնավարներուն՝ որ ճշդեն իրենց դիրքը եւ Պիտոյի՝ որ շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները:

Զորս Մեծերը Փարիզի մէջ

Ինչպէս գրած էինք, երէկ առաւօտ կատարուեցաւ Զորս Մեծերու Խորհրդաժողովին բացումը Փարիզ, Լիւքսէնպուրկի պալատին մէջ :

Օրակարգին վրայ փշոտ խնդիրներ.— Իտալիոյ եւ Պալքանեան երկիրներու դաշնագիրներուն պատրաստութիւնը եւ-գերմանական հարցը: Երբորդ խորհրդաժողովը չկրցաւ համաձայնութեան մը գալ այս խնդիրներուն մասին, եւ եթէ այս անգամ եւս ձախողի ժողովը, վիճելի կէտերուն կարգադրութիւնը պիտի յանձնուի քսանըմէկ պետութեանց ներկայացուցիչներէն բաղկացած ժողովի մը: Եթէ այդ ժողովն ալ չկարենայ համերաշխութեան եզր մը գտնել, կը մնայ վերջին ձեւ մը,— հաշտութեան անջատ դաշնագիրներ կնքել :

Ամերիկեան պատուիրակութիւնը, որուն գլուխը կը գտնուին Պըրնս, Ծերակուտական Քէնըլի եւ Վանտէրպէրկ, Փարիզ հասան ուրբաթ օր «Սրբազան Կով» անուն օդանաւով, որ Նախագահ Թրումընի անձնական օդանաւն է: Նախագահ Թրումըն, իր անձնական օդանաւը տրամադրելով պատուիրակութեան եւ անձամբ ողջերթի երթալով օդանաւային կայանը, ուզեց ցոյց տալ թէ որքան կարեւորութիւն կ'ընծայէ ժողովին որ տեղի կ'ունենայ այս միջոցիս Փարիզի մէջ: Միւս կողմէ, Ծերակուտական Քէնըլիի լաւատես յայտարարութենէն մեկնելով, ոմանք յոյս կը յայտնեն թէ համերաշխութեան ոգին պիտի երեւի այս անգամ ի վերնատանն Լիւքսէմպուրկի պալատին, մանաւանդ որ... Պէնտէկոստէի (Հոգեգալուստ) յաջորդ Կիրակիին կը զուգադիպի ժողովը :

Յոռետեսները շատ են, սակայն: Մոլոթով, որ կը հասնի 36 հոգինոց պատուիրակութեամբ մը, զիջումներ պիտի ընէ՞ այս անգամ: Ֆրանսա կը թուի թէ առաւել քան երբեք յարած է Անգլիոյ հետ համերաշխ գործելու տեսակէտին ,— «Փոփիւլէր» այս առթիւ կը գրէ թէ ռազմագիտական, աշխարհագրական եւ քաղաքական տեսակէտով Ֆրանսա եւ Անգլիա փոխադարձ կապերով միացած են իրարու: Հիթլէր, յարձակելու համար Անգլիոյ վրայ, խարիսխ ընտրեց Ֆրանսան, եւ Դաշնակիցները, յարձակելու համար Գերմանիոյ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՔՆՆԱԴԱՏ ՕՇԱԿԱՆԸ

ԽՄԲ.— Վերջերս Հալէպի մէջ մեծ խանդավառութեամբ տօնուեցաւ Յ. Օշականի գրական գործունէութեան 40ամեակը։ Այս առթիւ ճառ մը խօսած է նախ «Նայիրի» պարբերականին երիտասարդ խմբագիրը, ընկեր Անդրանիկ Ծառուկեան։ Ստորեւ առաջին մասը.—

Երեւակայեցէք արդիական կահաւորումով դահլիճ մը, ուր բարեկիրթ մարդոց բազմութիւն մը կը վիճի մեղմ բառերով, զուսպ շարժումներով եւ նրբին կենցաղավարութեամբ։ Ընդունուած պատշաճութիւն մը կայ, որ բոլորին պարտադիր կը դարձնէ շպարը, կեղծիքը, փոխադարձ շողոքորթութիւնը։ Տիրող մթնոլորտ մը կայ, որուն մէջ դէմքերը ժպտուն են միշտ, ժպիտները բռնազբօս, եսերը ինքնաբաւ, դատումները հաշուուած, հաշիւները շահախնդիր։

Մտաբերեցէք այս պատկերը որոշ պահու մը, երբ յանկարծ դուռը կը բացուի աղմուկով եւ ներս կը մտնէ ինքնակոչ հիւր մը, գիւղացիի տարազով, լայն տրեխներով, արձակ շարժումներով ու գոռ ձայնով։ Առանց հրաւէրի կը գրաւէ աթոռ մը ու կը նստի վիճաբանութեան մէջ։ Իր մուտքը անակնկալ մըն է, իր խօսքը վրդովիչ դայթակղութիւն մը։ Կ'ըսէ ըսելիքը բիրտ, հաստ, անողոք բառերով։ Վար կ'առնէ մէկուն շպարը, կը պատռէ միւսին դիմակը, կը լռեցնէ ուրիշի մը կաչաղակի յանկերգը։ Ներկայ փափկասուն տիկինները եւ ոչ նուազ փափկասուն պարոնները նախ կը զարմանան, ապա կը դժգոհին, կը բողոքեն, եւ, ի վերջոյ, կախարդուած բռունցքին նորութենէն, ըսելու կերպին ուժգնութենէն՝ կը լսեն ու մտիկ կ'ընեն։ Նորեկը վերջապէս կը պարտադրէ ինքզինքը։

Ահա այսպէս մտած է քննադատ Յակոբ Օշական Պոլսոյ սալոնային գրականութենէն ներս, աւելի քան 40 տարիներ առաջ։ Իրմով կը սկսի ճըշմարիտ քննադատութիւնը մեր մէջ։ Իրմէ առաջ, եւ մինչեւ այսօր, չենք ունեցած ուրիշ մը, որ, անկախ արժանիքէն եւ կարողութենէն, գոնէ — տեւական զբաղումով, քննադատութիւնը ասպարէզ դարձուցած ըլլար իրեն։ Օշականի ժամանակակից Արտաշէս Յարութիւնեանէն մինչեւ մերօրեայ Գուրգէն Մխիթարեանն ու Բենիամին Թաշեանը, վաստակաւոր Զօպանեանէն մինչեւ Յովհաննէս Աւագեանը, քննադատութիւն փորձած են ըստ տեղի եւ պարագայի, բայց անոնցմէ ոչ մէկը այնքան յարատեւութեամբ ու հաւատքով փարած է քննադատութեան, որքան Յակոբ Օշական, որուն քննադատական մեծածաւալ ու մեծարժէք վաստակը մատնանշելու առիթ կը տրուի այսօր։

Բայց նախ, ի՞նչ է քննադատութիւնը։ Ոմանց համար, քննադատութեան կոչումն է երեւան հանել գործի մը թերութիւնները։ Ուրիշներ կը պնդեն, թէ քննադատը պարզապէս պէտք է հանրութեան ներկայացնէ գործը, առանց իր ճաշակը պարտադրելու ընթերցողին եւ հեղինակին։ Կան՝ որ կը կարծեն թէ քննադատը պէտք է տեւաբար կշիռ մը ունենայ ձեռքը եւ թուաբանական ճշգրտութեամբ արձանագրէ երկի մը արժէքը։ Դեռ ըսողներ կան, թէ քննադատը պէտք է բաւարարուի ծանօթացնելով ու սիրցնելով հեղինակն ու գործը։ Բայց, եթէ չփոթ կայ քննադատութեան ճշգրիտ դերը սահմանելու կերպին մէջ, աւելի եւս մեծ չփոթ կայ քննադատութեան արժէքին շուրջ, որպէս գրական սեռ։

Այսպէս, միջազգային գրականութեան մէջ կայ հին վէճ մը — քննադատութիւնը արուե՞ստ է թէ գիտութիւն։ Քննադատը ստեղծագործող մը չէ, այլ դասաւորող մը, կ'ըսեն ոմանք։ Ուրիշին ստեղծածն է որ կը վերլուծէ, կը բացատրէ՝ բայց իր կողմէ որ եւ է բան չաւելցներ, ու չի պակսեցներ արուեստի գործէն։ Ոչ, կը պատասխանեն ուրիշներ։ Ստեղծագործութիւն է նաեւ թափանցումը, բիւրեղացումի, համադրումի աշխատանքը։ Արուեստագէտ մըն է նաեւ քննադատը։ Թէ այս տեսակէտներէն որը ճիշդ է եւ որը սխալ, ոչ տեղն է եւ ոչ ալ ժամանակը՝ անհրաժեշտ լուսաբանութիւններ տալու։

Արդ, եթէ ուրիշ ազգերու գրականութեանց մէջ կը դժուարանան ընդունելի տարազի մը բերել քննադատութեան ստեղծագործ հանգամանքը, մեր մէջ սակայն, շնորհիւ Օշականի քննադատական վաստակին, հարցը գտած է իր վերջնական լուծումը։ Օշականի քննադատութիւնը ապացոյց է, թէ քննադատը պարզ չափող ձեւող մը չէ, այլ ինքն ալ իր կարգին ստեղծագործական ճիգի մը աշխատաւորը։ Որովհետեւ, Օշական անկախ իր դատումներէն ու կշիռներէն, անկախ իր թափանցումներուն խորութենէն, իւրաքանչիւր հեղինակի գործին մէջէն ու գործին հետ կ'ընէ իր սեփական ստեղծագործութիւնը, երբեմն աւելի ընդարձակ ու աւելի խորունկ՝ քան վերլուծումի պատրուակ հանդիսացող գրական գործը։ Օշականի քննադատութիւնները, եթէ կոչումը ունին լուսաւորելու ներկայացուած երկին թաքուն խորշերը, լուսարձակները ուղղութիւն կը փոխեն յաճախ եւ աւելի կը լուսաւորեն լուսաւորողը, քան լուսաւորելի առարկան։ Այսպէս, իր կողմէ ուսումնասիրուած վէպին մէջ յստակ կերպով կը տեսնենք Օշական վիպագիր մը, ուսումնասիրուող բանաստեղծութեան մէջ՝ Օշական բանաստեղծ մը, թատերական վերլուծումի մէջ՝ Օշական թատերագիր մը։ Եւ ուսումնասիրել քննադատ Օշականը, պիտի նշանակէր, նախ քան դատելը կերպերը, չափերն ու կշիռները՝ գործ ունենալ բարդ երեւոյթներով գրագէտի մը հետ։ Բացառիկ կեդրոնացում եւ ձեռնհասութիւն պահանջող ճիգ մը պիտի ըլլար ատիկա։ Չենք գիտեր, թէ իր կենդանութեան, Օշական գոհունակութիւնը պիտի ունենա՞յ տեսնելու այդ ընտրեալը եւ անոր գործին մէջէն ճանչնալու ինքզինքը։ Տարակուսելի այդ հաւանականութիւնը թողլով ապագային, փորձենք քանի մը հիմնական գիծեր մատնանիշ ընել Օշական քննադատը յատկանշող։

Օշականի քննադատութեան մայր զսպանակն է Հայ Ոգիին յաւիտենական որոնումը։ Արուեստի գործին մէջ, Օշական նախ կը փնտռէ այդ ոգին։ Անոր բացակայութիւնը զինք կը դարձնէ անտարբեր, նոյնիսկ արժէքաւոր գործերու հանդէպ, ինչպէս այդ նոյն ոգիին ներկայութիւնը Օշականը երբեմն կը դարձնէ հանդուրժող՝ գրական համեստ արժանիքներ միայն ունեցող գործերու առջեւ։ Հայ Ոգի, Հայ կեանք։ Հայ բախտ, Հայ արցունք, Հայ արիւն։ Ահա թէ ինչ կը փնտռէ Օշական։ Լեզուական, գրական, տաղաչափական բոլոր շնորհները փրփուր են իրեն համար, եթէ բառերուն տակ չի բաբախեր այդ ոգին,— «Իմ ժողովուրդին ի՞նչը կայ սա գործին մէջ»։ Այս բացագանչութիւնը իրն է, եւ կարելի է յստակ տեսնել, թէ Օշականի քննադատական ամբողջ վարդապետութիւնը կը դառնայ այս առանցքին շուրջ։ Այդ նոյն ոգիին յամառ ու անկոտրելի սէրն է, որ կրօնական մոլեռանդութեան մը պէս ուժեղ ու բռնակալ, ուղղութիւն կուտայ այսպէս կոչուած իր ուրացումներուն եւ հիացումներուն։ Ուրիշներ, հայ կեանքին բարեշրջումի երեւները կը փնտռեն դէպքերուն եւ երեւոյթներու ընդմէջէն։ Օշական միեւնոյն բանը կը փնտռէ արուեստի գործերուն ընդմէջէն։ Իր կոթողական «Համապատկեր»ը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ դասաւորուած հանդէսը Հայ Ոգիին այլազան երեւոյթներուն։

Հայ ոգիի փնտռտուքէն ետք, Օշականի քննադատութիւնը յատկանշող երկրորդ գիծն է՝ ԿԻՐՔԸ։ Օշական կը գրէ խորունկ կիրքով, անցամաքելի արիւնով։ 60 տարեկանին դրած իր մէկ ուսումնասիրութեան մէջ, նոյնքան եռանդ ու կորով կը գտնէք, որքան 40 տարի առաջ ստորագրած իր մէկ գրախօսականին մէջ։ Ինքն է որ տեղ մը ըսած է, թէ պէտք է գրել ջիղերով, թոքերով։ Ըսել կ'ուզէ անշուշտ, թէ խորունկ սէրն ու խորունկ կիրքը անպակաս պէտք է ըլլան գրողին սրտէն։ Ասկէ կը բխի նաեւ իր հաւատաւորութիւնը։ Օշական անբեկելի հաւատք ունի հայ ժողովուրդին կարողութիւններուն հանդէպ, եւ իր չափերուն անկարելի խոշորութիւնը արդիւնք է ոչ թէ այդ լայն չափերուն դէմ Հայ արժէքներուն փոքրութիւնը մատնանշելու փոքրիկ փառասիրութեանց, այլ իր մեծ չափերուն իր ցեղը հասնելուն ընդունակ նկատելուն։

Զհաւնողի, կործանողի, արհամարհողի համբաւ մը ունի Օշական։ Արդարեւ, շատ կուռքեր տապալած է իր անողոք բռունցքով եւ շատ շողշողուն համբաւներ խանձած՝ իր դժոխային շունչով։ Իր քայլերուն ետեւ՝ բազմաթիւ աւերակոյտեր կան։ Բայց Օշականի քանդումները չեն կատարուած ու չեն կատարուիր քանդումի սիրոյն։ Մեծ ու շքեղ կառուցումներու համար անհրաժեշտ քանդումներ են անոնք, որոնց վրայ ահաւասիկ բարձրացուցած է ինք կոթողական գործ մը։ Հարկ կա՞յ ըսելու, թէ Օշականով բիւրեղացաւ զգալու եւ դատելու գերազանցօրէն ցեղագրոշմ կերպ մը, թէ իրենց վերջնական տեղերը գտան մեր նուիրական արժէքները։ Կա՞յ արդեօք հայ գրականութեան մէջ դէմք մը, հին դարերէն մինչեւ մեր օրերը, Նարեկացիէն մինչեւ Սայաթ Նովա ու Մեծարենցէն մինչեւ Զարենց, որուն գործին վրայ հակած չըլլայ Օշական դուրդուրանքով, սիրով, հաւատքով։ Կա՞յ վաւերական գրագէտ մը, որուն էջերուն մէջէն անցած չըլլան Օշականի ցնցող, կենդանացնող, վերանորոգող մատները։

Քննադատ Յակոբ Օշական մեծղի այգեպան մըն է, որ անդուլ կը հըսկէ հայ գրականութեան այգիին մէջ, արթուն ու հոգածու պահակի մը պէս։ Կը խնամէ բոլոր ծիլերը, ի հարկին փրցնել նետելով չորցած կամ չորնալու դատապարտուած ոստ մը, որպէսզի հողին արգասիքը ըլլայ աւելի արգասաւոր ու արեւին ժպտող ողկոյզը աւելի հիւթալի։

Ա. ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ, որ կը շարունակուի Պլուտանի մէջ (Սուրիա), միաձայնութեամբ որոշեց Պաղեստինի բրիտանական հոգատարութիւնը վերածել խնամակալութեան, Միացեալ Ազգերու հովանաւորութեան տակ։ Խընդիրը Մ. Ա. Կ. Ընդհ. Ժողովին պիտի ներկայացուի յառաջիկայ նստաշրջանին։ Այս առթիւ դիտել տրուեցաւ թէ Ամերիկան իրաւունք չունի խառնուելու Պաղեստինի գործերուն։

Շ. Գարահիսարի Հերոսամարտը

(Ականատեսի մը յուշերը)

Յիշատակներ եւ տարեդարձներ ոգեկոչելու այս շրջանին, կա՞յ Հայ մը, որ չանդրադառնայ անցեալի այն հրաշապատում դրուագներուն, որոնցմով ցնցուած է իր հոգին՝ հայրենի տան սեմէն սկսեալ։ Ո՞չ ապաքէն ամէն Հայու կեանք իւրատեսակ ողբերգութիւն մը եղած էր, ահաւոր ու փոթորկալից պատմութիւններով։

Ճակատագրական այդ օրերէն ի վեր 31 երկար տարիներ անցեր են, սակայն, երբ այսօր կը ջանամ մտքիս մէջ վերարծարծել սարսռազդեցիկ յիշատակներու այդ շարանը, սիրտս կը ճմլուի ու մարմինս փո՜ւշ – փուշ կ'ըլլայ, կարծես դեռ երէկ ճողոպրած ըլլայինք Թուրքին եաթաղանէն։

Ինչպէ՞ս կարելի է մոռնալ՝ ազգերու պատմութեան մէջ նմանը չտեսնուած հայկական ողբերգութիւնը, որ գործադրուեցաւ այնքան ճիւաղային եղանակով մը։ Ո՛չ, ո՛չ։ Ցորչափ Հայր կ'ապրի կամ մէկ հատ Հայ իսկ կը շնչէ երկրագունդին վրայ, կարելի չէ մոռացութեան տալ մեր անմեղ հայրերուն, մայրերուն եւ եղբայրներուն թափած արեանփրկագինը, ինչ միջոցով ալ ըլլայ, նոյնիսկ Հայուն քաղաքակրթական գերագնիւ միջոցներով։

Ուրեմն, ամէն տարի այս օրերուն, երբ օտարութեան ծոցին մէջ մեր ազգային ոգիին կայծը հրահրելու կոչուած պատմական թուականներու տարեդարձները կ'ուզենք տօնել, բնականաբար այդ առիթով մեր կատարած խորհրդածութիւններէն պէտք է հանենք նաեւ հրահանգիչ դասեր մեր ապագային համար։ Ահա թէ ինչու կը ջանամ ոգեկոչել Շ. Գարահիսարի հերոսամարտին 31րդ տարեդարձը, դրի առնելով քանի մը պատմական դրուագներ, որոնցմով պիտի կազմուի ազգային ազատագրման ճամբուն վրայ մղուած եղերական ու մասնակի բոլոր կռիւներուն ամբողջացումը՝ մեր Հերոսապատումը։

Անցեալին մէջ, Շ. Գարահիսարի Հերոսամարտը պատկերացնող գրութիւններ եղած են շատ մը հայրենակիցներու կողմէ, — թէ՝ ինչպէս եւ ինչ պայմաններու տակ քաղաքին հայ բնակչութիւնը Բերդին մէջ ապաստանելով, ինքնապաշտպանութեան դիմեց եւ 28 օր շարունակ թրքական կանոնաւոր ոյժերու դէմ անհաւասար եւ օրհասական կռիւ մղեց։

Բայց թէ՝ ի՞նչ եղաւ այդ կռիւներուն շարունակութիւնը, երբ Հայերը՝ իրենց հրամանատար ունենալով անմահ Ղուկաս ազբարը եւ ուրիշ նոյնքան քաջամարտիկ ղեկավարներ, որոշեցին այլեւս Բերդը լքել եւ կռիւը շարունակել քաղաքէն դուրս։ Ահա այդ կռիւներու մասին է, որ պիտի գրեմ այստեղ։

1915 Յունիս ամիսն էր։ Ես 11 տարու պատանի մը, դեռ անտեղեակ աշխարհի բազմապիսի չարիքներուն, կ'ապրէի հայրենի յարկին տակ, Գարահիսարէն այգիներով բաժնուած ծննդավայրիս՝ Թամզարայի մէջ։ Երեքշաբթի առտու մը մայրս կանուխէն դուրս ելած ըլլալով, տուն կը վերադառնար։ Հակառակ տարիքիս, մօրս դէմքին վրայ նշմարեցի արտասովոր տխրութիւն մը։ Բայց, մեր այդ տարիքին մէջ, այդ օրերուն, կրնայի՞նք հարցում մը ուղղել մեր մեծերուն, մեզի անծանօթ դաղտնիքի մը մասին տեղեկութիւն ստանալու համար։ Մայրս դէպի հայրս ուղղուելով, ականջին բան մը կը փսփսայ։ Երկուքին ակնարկներ իրար կը խաչաձեւեն ու պահ մը լուռ մնալէ վերջ, բաներ մըն ալ հայրս փսփսաց մօրս ականջին։ Յետոյ, մայրս ինձ դառնալով, կ'աւետէր, թէ այդ օրը դպրոց պիտի չերթամ։

Պատճառը հասկնալու համար ըրած հարցումս պատասխան չգտաւ։ Այդ վիրաւորանքէն սրտնեղած եւ թէ անցած - դարձած անսովոր վիճակէն ազդուած՝ ստիպուեցայ լուռ մնալ։

Այսպէս թէ այնպէս, օրը իրիկուն եղաւ, նոյն իսկ դուրս ելլել արգիլուեցաւ։ Հակառակ սակայն շուրջս տիրող գաղտնապահութեան եւ տագնապալի կացութեան թափանցելու անկարողութեանս, բնազդաբար կը զգայի, թէ իսկապէս ծանր բան մը կ'անցնէր։ Եւ հարցումներու տեղատարափ մը կը խռովէր միտքս ու անմեղունակ հոգիս։ Ինչո՞ւ տխուր էր հայրս, ինչո՞ւ լացած էր մայրս։ Եթէ ինծմէ աւելի անչափահաս հինգ քոյրերուս եւ եղբայրներուս աղմուկն ու ժխորը, լացն ու կռիւը չըլլային, կատարեալ մեռելային լռութիւն մը պիտի տիրէր տունէն ներս։

Անցուցինք գիշերը, անհամբեր սպասելով յաջորդ օրուան լուսնալուն։

Արկածով մը, հայրս սրունքէն վիրաւորուած ըլլալով, քանի մը շաբաթ է անկողին ինկած էր։ Յաջորդ օրը, չորեքշաբթի, մայրս դարձեալ առտուն կանուխ դուրս էր նետուեր՝ թարմ լուրեր քաղելու համար օրուան կացութեան մասին։ Արցունքը աչքերուն, հեկեկանքը կոկորդին մէջ խեղդուած, տուն եկաւ մայրս եւ աղաղակեց բարձրաձայն.

— «Հայերը Բերդը գրաւած եւ արդէն Թուրքերուն դէմ կռիւը սկսած են»։

Հայրս, լուռ ու մտածկոտ, իր ոյժերը հաւաքելու ճիգ մը փորձելով, մոռցաւ իր ցաւագին վի–

ՓՈՒՏ 'Մ ՏԻՏԱՂ

Տօնե՞լ թէ չտօնել...

— Օրինաւո՞ր է։ Թշնամական չէ՞։

— Պարզապէս ցոյց մըն է խորհրդային կառավարութեան դէմ։

— Կը սխալիք։ Ժամանակին Մոսկուա հրաւիրուած էր Հայկ. Հանրապետութեան պատուիրակութիւն մը։ Չէ՞ք յիշեր Լ. Շանթի պատուիրակութիւնը։

— Չէ՞ք կարծեր որ ներկայ Խ. Հայաստանի համար վիրաւորական է։

— Ընդհակառակն։ Ներկայ Խ. Հայաստանի համար պատուաբեր է։ Թշուառութեան եւ հերոսական պայքարէն ծագում առած գործ մը, իրենք շարունակելով, այսօրուան փայլուն վիճակին հասցուցած են։ Եղածը՝ պարապ մտավախութիւն է։

— Այս միջոցին, որ հայկական հարցը սեղանի վրայ է ...

— Ի՜նչ աւելի յարմար։ Մեր հին պահանջներն ալ կուգան ուժ տալու նորին։

Այսպէս թէ այնպէս, բոլոր սրտցաւ Հայերը մտահոգ էին այս վերջին շաբաթները։ Սեւ-մութ ամպեր կը տեսնէին հայկական հորիզոնին վրայ։ Ճար կը փնտռէին «փոթորիկ»ը կանխելու համար։

Տօնե՞լ թէ չտօնել, Մայիս 28ին հռչակուած Հայաստանի Հանրապետութեան տարեդարձը։

Ահա դիւանագիտական նուրբ ու անլուծելի խնդիր մը, որուն առջեւ շուարած՝ Լոնտոնի Արտաքին Գործերու նախարարութիւնն իսկ ժողովի պիտի հրաւիրէր, իր բոլոր հին-աղուէս դիւանագէտները ...

Ես շուարած էի, կարդալով «աջ» կամ «ձախ» կողմերու իրար հերքող փաստերը։

Տօնին օրը կը մօտենար։ Ես, ինքզինքը յարգող անտիրողս հայ անհատ մը, պարտաւոր էի գիրքս ճշդել։ Երթա՞լ, չէ չերթալ հանդիսասրահ։ Շէյքսփիրի «Լինե՞լ թէ չլինել»ը կը սնանկանար աչքիս։

Այս կրիտիքական մոմենտին, *ողջ մնայ Փարիզի ոստիկանական վարչութիւնը, օգնութեան հասաւ ինծի։*

Ինքնութեան թուղթիս վրայ գործողութեան մը պէտք կար։ Դիմեցի յիշեալ վարչութեան եւ խնդրանք ներկայացուցի։

— Պարո՛ն, ձեր անցագիրը տուէք նախ եւ առաջ։

— Ի՞նչ անցագիր։ Չունիմ այդ տեսակի թուղթ։ *Կարծեմ թէ ...*

— Ինչպէ՞ս մտաք Ֆրանսա։ Անշուշտ *վիզա* մը ստացաք։ Բերէք այդ *վիզան*։

— Պարոն, գիտէք ի՞նչ։ Այսինքն այն ատեն, երբ ... Թուրքիոյ մէջ ... ինչպէս գիտէք ...

— Առասպել չեմ ուզեր։ Ձեր անցագիրը բերէք։

Մտահոգ տուն վերադարձայ։ Թղթածրարս աչքէ անցընելու վրայ էի եւ ահա անցագիրս ժպտեցաւ երեսիս։ — Հոս եմ ...

« ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ։ « Մենք, Հայաստանի Հանրապետութեան դիւանագիտական ներկայացուցիչ, խնդրում ենք բարեկամ եւ դաշնակից պետութիւններից ... »։ Հռոմ, (*Թուական*) *ստորագրութիւն՝ «Դիւանագիտական ներկայացուցիչ՝ Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ։*

Վազեցի վարչատուն եւ թուղթը երկարեցի պաշտօնեային։

— Նախապէս ինչո՞ւ չբերիք այս անցագիրը։ Տեսէ՛ք, ետեւն ալ քանի մը կառավարութիւններու *վիզաներ* կան, իտալական, յունական, ֆրանսական, ամերիկեան։ Ինչո՞ւ թրքական *վիզա* չունիք այս անցագրին վրայ։

— Թուրքերը, Հայերու ու Հայաստանի ոխերիմ թշնամիներն էին եւ են։ Կարելի չէր *վիզա* ստանալ։

— *Զարմանալի ժողովուրդ էք Հայերդ։ Իրենց օրինաւոր անցագիրը երբ կը պահանջուի, պատմութիւններ կը շինեն միշտ։ Տեսէք, այս անցագիրը, լաւագոյն փաստաթուղթն է ձեր ինքնութիւնն ու օրինաւորութիւնը հաստատելու համար։ Եթէ օր մը, ձեր պատմութիւնը եւ դիւանագիտական* տոքիւմաններ*ը կորսուին, այս մէկ անցագրով կրնաք վկայել թէ՝ ժամանակին Հայաստանի Հանրապետութիւն մը գոյութիւն ունեցած է։ Գիտցիր այս թուղթին յարգը։*

— *Բայց մենք, ներկայիս Խ. Հանրապետութիւնը ունինք, այս անցագիրը չի՞ հակասեր անոր։*

— *Ինչո՞ւ հակասէ։ Տեսէք, մենք Ֆրանսացիներս, Չորրորդ Հանրապետութիւնը կերտելու վրայ ենք, առանց ուրանալու նախկին երեք Հանրապետութիւնները։*

×

Ցարգանքով գրպանս զետեղելով անցագիրս, որոշեցի ներկայ ըլլալ, անցագրով եւ օտար պետութիւններու վիզայով եւ վաւերացուած Մայիս 28ի տօնին, երբ քաղաքացի Հայաստանի Հանրապետութեան։

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ճակը եւ ոտքի ելլելով տունէն հեռանալու պատրաստուեցաւ։ Դժբախտաբար, Բերդը քաշուելու որ եւ է հնարաւորութիւն չկար Թամզարայի բնակչութեան համար։ Հայրս, 1895ի դէպքերուն 17 տարեկան պատանի մը, արդէն իսկ մորթին վրայ կրած էր Թուրքին անողորմ խժդժութիւնները։ Նոյնպէս վերահասու էր դէպքերու դահավէժ ընթացքին եւ ծանրութեան։ Արդարեւ, կը յիշեմ, որ այդ վերջին շրջանին յաճախակի գաղտնի ժողովներ եւ խորհրդակցական հաւաքոյթներ տեղի կ'ունենային։

Տունին վեց անչափահասներուն անդրանիկն էի։ Երբ տեսայ թէ հայրս պատրաստ է տունէն հեռանալու, յանդգնութիւնը ունեցայ ըսելու — « Հայրիկ, ես ալ հետդ պիտի գամ»։ Չընդդիմացաւ։ Հրաժեշտ առինք մայրիկէն եւ միւս հինգ քոյրերէս ու եղբայրներէս, համբուրելով զանոնք։ Կը մեկնէինք, քանի մը օր վերջ տուն դառնալու յոյսով, առանց սակայն նախազգալու, աւա՜ղ, որ յաւիտենապէս կը ձգէինք մեր հայրենի բոյնը եւ կը բաժնուէինք մեր հոգեհատոր սիրելիներէն...։

Թամզարայի Ս. Գէորգ վանքի վրայով բարձրացանք դէպի լեռ, Կէօյնիւկ կոչուած յունական գիւղը։ Քանի մը օր մնացինք Յոյնի մը տունը, երբ առաւօտ մը տանտէրը կուգար մեզի ըսելու, թէ՝ կացութիւնը չափազանց խռովիչ ըլլալով, այլեւս պիտի չկրնար մեզի ապաստան տալ իր տան մէջ, որովհետեւ, Թուրք կառավարութիւնը հրաման էր ըրած, որ եթէ որեւէ Յոյն՝ Հայ մը պահելու մեղքով բռնուի, մահուամբ պիտի պատժուի։ Մինչեւ Հայերու Բերդը լքելը, 28 օր, մենք լեռներու կատարներուն վրայ թափառեցանք։

Լեռներու հազիւ մատչելի բարձունքներուն վրայ, անօթի՛ ծարաւ, շաբաթներ թափառելէ վերջ՝ մեզի ընկերացող Մատթախենց Մարտիրոս աղայի (մսավաճառ) հետ, գիշեր մը, լուսնի լուսով, լեռնէն վար իջնելով, երկու ժամ վերջ, հասանք Յոյնի մը ագարակը, որուն տէրը՝ մեր ով ըլլալը ստուգելէ վերջ միայն դուռը բացաւ։ Սարսափահար երեւոյթ մը ունէր այդ Յոյնը, կարծես դեւերու դիմաց գտնուէր....։ Իր առաջին՛ խօսքը Մարտիրոսին ուղղելով, «Հոս ի՞նչ գործ ունիք», հարցուց։ Քանի մը օրէ ի վեր մեր անօթի ըլլալը հազիւ թէ իրեն հասկցուցինք։ Ընդմիջելով, «շուտ փախէք այստեղէն, Աստուծոյ սիրոյն», գոչեց։ Եւ պատմեց, թէ՝ այդ օրը, ագարակէն երեք հարիւր մեթր անդին, ձորի մը մէջ, ամբողջ օրը, օրհասական կռիւ էր մղուած Հայերու եւ Թուրքերու միջեւ։

(1) ՄԿՐՏԻՉ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԱԲԵՂԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱՃԱՌԸ

Երեւանի «Աբեղեան Գրական Ինստիտուտ»ի մասին հրատարակուած գրութեամբ մը, ակադեմական Խորէն Սարգիսեան կը պարզէ անոր հիմնական նպատակը, — գիտականօրէն ուսումնասիրել եւ ժողովրդականացնել գրականութեան պատմութիւնը։ Կաճառին աշխատակիցները 1940-41ին հրատարակած են գրականութեան պատմութեան դասագիրք մը, երեք հատոր (800 էջ), երկրորդական վարժարաններու համար։Յետոյ ձեռնարկեցին հրատարակելու Հայ Գրականութեան Պատմութեան գիրք մը, վեց հատոր։ Առաջին հատորը, որ լոյս տեսաւ 1944ին, կը պարունակէ գրականութեան պատմութիւնը ամենահին ժամանակներէն մինչեւ Գր. Նարեկացի (Ժ. դար)։ Այս գործը պատրաստուած է հանգուցեալ Մ. Աբեղեանի կողմէ, որ չկրցաւ լրացնել Բ. հատորը (Ժ.-ԺԹ դարուն սկիզբը)։ Կաճառը պիտի օգտուի իր ձգած նիւթերէն, յաջորդական հատորները պատրաստելու համար։ Առաջին հատորը ռուսերէնի կը թարգմանուի։

Կաճառը պիտի հրատարակէ նաեւ Հայ Լրագրութեան պատմութիւնը (հեղինակ՝ Ա. Կարինեան), ուրիշ գիրք մը՝ քննադատութեան մասին (պրոֆ. Կ. Գիւլքէօխվեան), երրորդ մը՝ հայ թատրոնի մասին։ Պիտի պատրաստուին նաեւ հետեւեալ ուսումնասիրութիւնները, — Շիրվանզադէի գրական տիպարներուն համայնագիտարանը» (Ա. Տէրտէրեան), Շիրվանզադէի գործը (պրոֆ. Ս. Մելիքեան), հատորներ Եր. Օտեանի, Ա. Արփիարեանի, Գր. Զօհրապի եւն. մասին։

Կաճառին յառաջիկայ գործերէն մէկը պիտի ըլլայ դասական գործերու հրատարակութիւնը։ Առաջին առթիւ լոյս պիտի տեսնեն բանաստեղծ Յ. Թումանեանի ամբողջական գործերը, հինգ հատոր։ Ցառաջ կը տարուի նաեւ Մ. Նալբանդեանի ամբողջական գործերուն տպագրութիւնը։ Ա. եւ Գ. հատորները լոյս տեսած են արդէն, Բ. հատորը պիտի հրատարակուի այս տարի։

1948ին կը լրանայ Խ. Աբովեանի մահուան հարիւրամեակը։ Այս առթիւ պիտի հրատարակուին անոր ամբողջական գործերը, ութ հատոր, — արձակ, բանաստեղծութիւն, մանկավարժական գործեր եւ թղթակցութիւններ, խմբագրութեամբ Ա. Իսահակեանի։

Կաճառի կարեւոր աշխատանքներէն մէկը պիտի ըլլայ հաւաքել եւ ուսումնասիրել հայկական «Փօքլոր»ը (ժողովրդական գրոյց)։ Սասունցի Դաւիթի հազարամեակին առթիւ, Կաճառը պատրաստած է այդ մեծ դիւցազներգութեան վերջնական բնագիրը, ղեկավարութեամբ ակադեմական Օրբէլեանի եւ աշխատակցութեամբ Մ. Աբեղեանի, Ա. Ղանալանեանի եւ Գ. Աբովի։ Յետոյ հրատարակուեցան հայերէն եւ ռուսերէն հաւաքածոներ, — «Սթալինը հայ ժողովուրդի բանաստեղծութեան մէջ, «Աբովեան եւ Փօքլորը»։ Այժմ կը պատրաստուի հայկական առածներու հաւաքածոյ մը։ Կաճառը հրատարակած է քիւրտ ժողովուրդի հերոսական երգը, «Քար է Քուլուկէ»։ Պատրաստուած է նաեւ քիւրտերէն ժողովրդական երգերու մեծ հաւաքածոյ մը։ Կաճառին անդամները գիտական պտոյտներ կը կազմակերպեն զանազան վայրերու մէջ, հայկական եւ քրտական գրոյցներ հաւաքելու համար։ Հաստատութիւնը իր 25 տարուան գոյութեան ընթացքին հաւաքած է ճոխ նիւթեր Սայաթ Նովայի, Աբովեանի, Նալբանդեանի, Պռօշեանի, Աղայեանի, Սունդուկեանի, Յ. Յովհաննէսեանի, Շիրվանզադէի, Մուրացանի, Նար-Դոսի, Յակոբ Յակոբեանի, Թումանեանի եւ ուրիշներու մասին։

ԿԵՐՀԱՐԹ ՀԱՈՒՓԹՄԱՆ

Գերման մեծ թատերագիրը, միեւնոյն ատեն բանաստեղծ եւ վիպասան, որ մեռաւ 84 տարեկան հասակին մէջ, նախապէս նուիրուած էր արձանագործութեան։ Գրական ասպարէզը նետուելէ վերջ, ուշադրութիւն գրաւեց 1889ին, իր մէկ վէպով, «Արեւածագէն առաջ»։ Իր «Ոստայնանկները», որ հայերէնի ալ թարգմանուած է, կը նկարագրէ իր երկրին արհեստաւորներու թշուառութիւնը։ Այս յեղափոխական ստեղծագործութիւնը Վիլհէլմ Բ.ի թշնամութիւնը հրաւիրեց իր վրայ։

Կէրհարթ Հաուփթման Նոպէլի գրական մրցանակը ստացաւ 1912ին։ Արդէն դարձած էր աշխարհահռչակ, իր «Մենաւոր Հոգիներ», «Հաննէլի Մաթթէոսի վերափոխումը» եւ «Ջրասոյզ զանգը» գործերով (այս վերջինն ալ հայերէնի թարգմանուած է)։ Իր թատերական գործերը աչքի կը զարնեն իրենց մանրակրկիտ իրապաշտութեամբ եւ քրիստոնէական վեհանձնութեամբ։ Ամէնէն գեղեցիկ գործերը արտադրած էր երիտասարդութեան ատեն, խոր ակօսներ բանալով գերման գրականութեան մէջ։ Ամէն առիթով աշխատաւորութեան դատը կը պաշտպանէր Վիլհէլմ Բ.ի բռնակալութեան դէմ։

Իր ծննդավայրը, Սիլէզիա, Լեհերուն ձեռքն անցած ըլլալով, կը պատրաստուէր Պերլին հաստատուելու։ Լեհերը արտօնած էին միայն տանիլ իր դրադարանը, որ կը բաղկանայ 35.000 հատորներէ։ Հիթլէրական իշխանութեան օրով ալ կրցաւ պահել իր անկախութիւնը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Տարիներու դադարէն վերջ, Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ձեռնարկած էր տօնելու Մայիս 28ի տարեդարձը, Cristal Palaceի ընդարձակ սրահին մէջ։ Օրուան նախագահը, Պ. Ա. Կիւլպէնկեան փառաբանեց Մայիս 28ի արժէքը։ «Կամաւոր բացականեր կան որոնք երդում ըրած են որ եւ է ձեւով չմասնակցիլ այս սրբազան տօնին, բայց հայ ժողովուրդին մէջ կայ առողջ տարր մը, կայ հոսանք մը, որ ինչ դժբախտութիւններ ալ պատահին, պիտի չմոռնայ Հայաստանի հիմնարկութեան տարեդարձը»։

Հանդէսին բացումը կատարուեցաւ «Մարսէյլեզ»ով եւ «Բամ Փորոտան»ով, զոր ջութակի վրայ նուագեց Վիէնէն պատանի մը, գնահատելի յաջողութեամբ։ Ճոխ էր գեղարուեստական բաժինը։ Տէսինէն Տիկիններ Աշխէն Պօյաճեան եւ Մարի Կարապետեան, Օրիորդներ Պերճուհի Մկրտիչեան եւ Սրբուհի Լիւլէճեան իրենց մեներգներով արժանացան ջերմ ծափերու եւ կրկնութիւններու։ Երկու երիտասարդներ, անդամ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Փափազեան եւ Կ. Խրիմեան յաջող արտասանութիւններ ըրին։ Թատերախաղ մը, ուսուցիչ Մ. Փափազեանի հեղինակութենէն, «Հայրենիքին համար», արժանացաւ ժողովուրդի գնահատութեան։ Վիէնէն երիտասարդ սանուհիներու խումբ մը, իւրաքանչիւրը երկ-երկու հայկական փոքր դրօշներով, մարզական զանազան շարժումներ կատարեցին։

Դարձեալ Վիէնէն Կապոյտ Խաչի սանուհիները տոհմիկ պարերով եւ հայկական տարազներով ոգեւորութիւն ստեղծեցին սրահին մէջ։

Ունէինք երեք բանախօսներ.— ընկերներ Խաչիկ Մկրտիչեան (Փարիզէն), Թորոս Հերոյեան (Տէսինէն) եւ Միսաք Միրզէ։ Ժամանակը կարճ ըլլալով, երեքն ալ խօսեցան կարճ, բայց բովանդակալից, վեր հանելով օրուան տօնին արժէքը մեր ազգային պատմութեան մէջ։ Ցոտնկայս մէկ վայրկեան լռութեան հրաւիրուեցան ներկաները, ազատագրութեան զոհերուն յիշատակը յարգելու համար։

Հանդէսէն վերջ Ֆրանսական նուագախումբը սկսաւ եւրոպական պարերը, որոնք տեւեցին մինչեւ առաւօտ։ — Մ.

վրայ, խարխափ ընտրեցին Ֆրանսան։ Հետեւաբար Անգլիա եւ Ֆրանսա ապահովութեան համար պէտք ունին իրարու։ Ֆրանսա պէտք ունի Անգլիոյ միացեալ ուժերով դիմադրելու համար ութսուն միլիոն Գերմաններուն։ «Փոփիւլէր»ի այս խորհրդածութիւններէն վերջ, երբ նկատի առնենք անգլ. եւ ամերիկեան կապերն ալ, որոշ կը դառնայ ժողովին ճակատագիրը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ նախկին թագաւորը, Ումպէրթօ Բ. օգնականով հասաւ Լիզպոն, մինչ իր հրատարակած յայտարարութիւնը կծու պայքար մը ստեղծած է երկրին հանրապետական եւ միապետական մամուլին մէջ։ Համայնավարները կ'ամբաստանեն թագաւորը, որ կ'ուզէ երկպառակութիւն ստեղծել երկրին մէջ՝ սխալ բացատրութիւն մը տալով իր իշխանութեան վերջաւորութեան։ Դաշնակից պետութեանց ներկայացուցչութեան կողմէ եւս հերքուեցաւ այն զրոյցը թէ թագաւորը մեկնած է Իտալիայէն՝ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի կառավարութեանց ճնշումին տակ,— այս վերջինները կը յայտարարեն թէ կատարելապէս չէզոք կը մնան երկրին ներքին գործերու վարչութեան մէջ։

Իտալական կառավարութիւնը միւս կողմէ կ'ամբաստանէ թագաւորը, թէ փախած է առանց լուր տալու եւ առանց սպասելու Գերագոյն Ատեանին վճիռին՝ հանրաքուէին արդիւնքը ստուգելու մասին։

ԼԷՈՆ ՊԼՈՒՄ Լոնտոնէն վերադառնալով՝ յայտարարեց թէ Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութիւնը չափազանց վստահ է իր ուժին վրայ, եւ հպարտ է իր կառավարութեամբ, եւ հետզհետէ կ'աճի եւ կը տարածուի երկրին մէջ։

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ռումբին յանձնախումբը առաջին անգամ ըլլալով նիստ մը գումարեց Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան կեդրոնին մէջ, Նիւ-Եորք, եւ ամերիկեան կառավարութեան ներկայացուցիչը, Պարուխ, հակառակ իր տարիներու բնութան եւ ականջներուն ծանրութեան՝ մասնակցելով վիճաբանութեանց, յայտարարեց թէ իր կառավարութիւնը կը յօժարի դադրեցնել հիւլէական ռումբերու պատրաստութիւնը, պայմանով որ հիւլէական ուժը քաղաքակրթական նպատակներու գործածուելու մասին հսկիչ մարմին մը ստեղծուի։ Պարուխ կը թելադրէ կազմել Հիւլէական ուժի օգտագործման միջազգային մարմին մը, որու տրամադրութեան տակ պիտի դրուին բոլոր պատրաստ ռումբերը, եւ որ պիտի հսկէ այն արտադրութեանց վրայ, որոնք հիւլէական ուժ կը ստեղծեն, մասնաւորաբար ուրանիոմ եւ թորիոմ։ Միացեալ-Նահանգները, որոնք իրենց կը պահեն հիւլէական ռումբին պատրաստութեան գաղտնիքները, գտած են նաեւ եղանակ մը պատերազմական այդ զէնքը քաղաքակրթական աղդակի մը վերածելու։ Պարուխի յայտարարութեան առթիւ, կարգ մը թերթեր դիտել կու տան թէ միջազգային այդ մարմինին մէջ բոլոր ազգերն ալ պէտք է ունենան հաւասար իրաւունքներ, այսինքն կը պահանջեն հիւլէական ռումբին պատրաստութեան գաղտնիքին հրապարակումը։

ԼԵՒՈՆ ԿԻՒՄՈՒՇԿԷՐՏԱՆ Նիւ Եորքէն թղթակցութիւն մը ղրկելով փարիզեան «Օրոր» թերթին, դիտել կու տայ թէ համայնավարները կ'աշխատին ծանրացնել թիւրիմացութիւնները, որոնք գոյութիւն ունին Ռուսիոյ եւ Ամերիկայի մէջ։

ԹՈՔԻՈՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Ճափոնները փէնիսիլլին պատրաստելու նոր եղանակմը գտած են, չերմի հարսնեակով պատրաստուած հեղուկէ մը։ Այս ձեւով՝ կարելի է փէնիսիլլին արտադրել աւելի մեծ քանակութեամբ։

ԿՈՄՍ ՁԻԱՆՈՅԻ տղան, 15 տարեկան, որ կը գտնուէր զուիցերական վարժարան մը, նոր իմանալով հօր գնդակահարութիւնը, անձնասպան եղաւ վար նետուելով դպրոցին պատուհանէն։

ՋՕՐ. ՏԸ ԿՕԼ ճառ մը պիտի խօսի այսօր Պայեոյի մէջ եւ իր ճառը պիտի տպուի 5 միլիոն օրինակ։

40 ԹՈՆ ԶԷՆՔ երեւան հանուեցաւ ղղեակի մը մէջ Վիլնէօվ սիւր Լոյի մօտիկ,— այս զէնքերը ղղեակ տարուած էին Յունիս 2ին, 11 բեռնատար կառքերով եւ այն բացատրութեամբ թէ վիրաբուժական գործիքներ են Ֆրանսական Կարմիր Խաչին վերաբերեալ։ Երբ նկատի առնուի որ ղղեակին մօտ կը գտնուի բանտ մը, ուր արգելափակուած են 1500 միլիոններ եւ 200 ուրիշներ, որոնք մահուան դատապարտուած էին նախապէս, հասկնալի կը դառնայ թէ ի՛նչ նպատակով բերուած էին զէնքերը, կ'ըսեն տեղական թերթերը։

ՊՈՒԷՆՈՍ-ԱՅՐԷՍԷՆ կը հեռագրեն թէ զինեալ ըմբոստութիւն մը ծագած է Պոլիվիոյ մայրաքաղաքին մէջ, բայց շուտով զսպուած։ Պետական հարուածին վարիչներն են երիտասարդ սպաներ, որոնք երկու օդանաւերով փորձած են ռմբակոծել ոստիկանութեան զօրանոցները։ Մեռեալներ եւ վիրաւորներ կան։ Ըմբոստ սպաները ձերբակալուած են, բայց բուն առաջնորդը փախած է երկրէն։

ՀՌՈՄԷՆ կը հեռագրեն թէ վառելանիւթի չգոյութեան պատճառով՝ դադրած են օդանաւային բոլոր հաղորդակցութիւնները երկրին մէջ։

ՄՈՒՇԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ

Պոլսէն հասած թերթերէն կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները Մուշի երկրաշարժին մասին, որու լուրը տուած էինք ժամանակին.—

Երկրաշարժը տեղի ունեցած է Յունիս 1ին շաբաթ առաւօտ Մուշի, Պիթլիսի, Հաքքեարիի, Վանի, Էրզրումի, Խնուսի շրջաններուն մէջ, եւ ամէնէն աւելի աւեր սփռած է Մուշի Վարդօ գաւառակին մէջ։ Վերջին տեղեկութեանց համաձայն՝ 390 մեռեալ եւ 100 վիրաւորներ կան։ Վարդոյի շրջանին մէջ բոլոր տուները հիմնայատակ կործանած են։ Ցնցումները կը շարունակուին ընդհատաբար։

ՀԻՆԳ ՅՈՅՆԵՐ, որոնք ոսկիի եւ օտար թղթադրամի առեւտուրով կը զբաղէին, ձերբակալուեցան Փարիզի մէջ։ Ասոնց բնակարաններուն մէջ կատարուած խուզարկութեանց ընթացքին երեւան հանուեցաւ 10.200.000 Փր. արժէքով ոսկի եւ օտար թղթադրամ։ Ձերբակալուած Յոյներէն զատ, որոնց վարիչներն են Քալօկէրօփուլոս եւ Վիթալիս, իբրեւ տնօրէն երկու ընկերութեանց՝ Régie Financière de Paris, Սէն-Մարք փողոցին մէջ, եւ Centre Commercial des Transactions, Փանորամա փողոցին մէջ, հարցաքննութեան կանչուած են նաեւ կարգ մը պաշտօնեաներ եւ յաճախորդներ, որոնք առեւտրական կապեր ունէին այդ դրամատուններուն հետ։ Ոստիկանութիւնը կը շարունակէ իր հետապնդումները, ճշդելու համար թէ յիշեալ դրամատունները, որոնք կը գործէին երկու տարիէ ի վեր, ի՛նչքան առեւտուր կատարած են եւ ո՛րքան յաճախորդ ունէին։

ՀԵԾԵԼԱՆԻՒՆԵՐՈՒ համար 930.000 անիւ պիտի տրուի Փարիզի թաղապետութեանց, որպէսզի կարելի ըլլայ ընթացք տալ մաշած անիւները փոխելու համար կատարուած դիմումներուն։

ՄՈՍԿՈՒԱ մեկնեցան Լուի Սայեան, ընդհանուր քարտուղար Սէնտիքայի Համաշխարհային դաշնակցութեան, եւ Լէօն Ժուհօ, որոնք պիտի մասնակցին Աշխատանքի Համաշխարհային Դաշնակցութեան Գործադիր Մարմնոյն ժողովին, որ կը բացուի վաղը Մոսկուայի մէջ։

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ 10րդ Գաւառ. ժողովի փակման առթիւ աւանդական հանդէս-թէյասեղանը տեղի կ'ունենայ երկուշաբթի ժամը 4ին, 38 Boulevard Raspail, métro Sèvres Babylon։ Կը հրաւիրուին ընկերուհիները եւ համակիրները։

ՆԻՍԻ Ս. Աստուածածին եկեղեցիին մնայուն քահանայի պաշտօնին թեկնածուներէն կը խնդրուի դիմել գրաւորապէս հոգաբարձութեան, դանձապետ Գ. Ս. Երամեանի, 6 rue Cafarelli, Nice (A.M.)։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ լաւ մեքենագէտ մը։ Դիմել Յովնանեան տան, առաւօտները ժամը 9—12 եւ կէսօրէ վերջ 2էն 6, 123 rue d'Aboukir, Paris (2)։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

Արեւելքի տղաքը (վէպ)

215 էջ, գին 150 ֆրանք։ Կը ծախուի բոլոր գրավաճառներուն մօտ։ Հեղինակի հասցէն՝ Poladian, 92, Bd. Gén. Nollet, La Rosière, Marseille։

Նկարազարդուած Բ. Գօտտեանէ։ Կը ծախուի Փարիզ, Գարամեան եւ Բալուեան գրատուները, Մարսէյլ, Տէրիկեան գրատուն։

ՃԱՇԱՐԱՆ ԻՏԷԱԼ (ԱՐԱՄ)
29 Rue Paganini, 29
NICE
Սկսած է յատուկ խոհարարի մը միջոցով խնամով պատրաստել արեւելեան համեղ կերակուրներ
ԱՆԳԱՄ ՄԸ ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՆՏ ՍԱՐԵԱՆԻ
AU CHAPON FIN Restaurant Barը
Փոխադրուած է 18 Marché des Capucins
Gare de l'Est, Marseille Հեռաձայն C. 02-43

Փրկեցէք ձեր եւ ձեր տղոց ակռաները գործածելով
DOLINE ALCALINE
ակռայ մաքրող հանրածանօթ փոշին։
Կեդրոնատեղի, 47 Rue Lafayette, Paris (9)

COUTURE FLORE Confectionի նոր աշխատանոցը, փլիսէի, օղակի սրաձեւ մեքենաներով մաքուր, արագ եւ խնամքով աշխատութիւն կարճ ժամանակամիջոցի մէջ։ Գոհացուցիչ գիներ։ Դիմել Գ. ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ, 40 rue de Flore, Alfortville (Seine): Tél. Ent. 15-67։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը յառաջիկայ երկուշաբթի յունիս 17, ժամը 8.30ին Studio Caumartin։ Կը խօսի Գ. Զօպանեան։ Նիւթ՝ Հայկ. Մատենագրութիւն (շար.)։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ժողովը՝ այս երեքշաբթի ժամը 8.30ին։ Սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Երգահանդէս

ՕՐ. ԾՈՎԻՆԱՐ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

(Լիոնի Օփերայէն)

16 Յունիս կիրակի ժամը **14.30**ին, Սալ Կավոյի մեծ սրահին մէջ, **47, rue de la Boëtie, (métro Miromesnil)**։ Յայտագրին մէջ հայկական եւ եւրոպական կտորներ։ Տոմսերու համար դիմել Հր. Սամուէլ, Գարամեան եւ Բալուեան գրատուներուն եւ Գ. Հր. Սարգիսեանի, 261 Fbg. St. Martin, Tél. Nor. 60-69։

ՄԱՀՏԵՍԻ ԿԱՐԱՊԵՏ էֆէնտի Տօնէլեանի մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան քառաձայն պատարագ պիտի մատուցուի յունիս 23ին, կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցին։ Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ
Տնօրէններ ԳԼԷՄԱՆ ԵՒ ԳՕՓԱՐԱՆԵԱՆ
6 rue Maubeuge, Paris (9), Métro Cadet, Notre Dame de Lorette: Tél. TRU. 85-47
Առաջնակարգ օդի եւ ամէն տեսակ ըմպելիներ, ընտիր աղանդեր, պոլսական կերակուրներ եւ տնուշեղէն։ Ընդարձակ եւ օդաւէտ սրահ։ Ամէն երեկոյ ժամը 7էն սկսեալ Քէմանչիստ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ, ուտի ԱԼՖՕՆՍ եւ երգիչ ԱՐԹԱՔԻ կը նուագեն եւ կ'երգեն հայկական եւ արեւելեան երգեր։ Գոց է Չորեքշաբթի օրերը։

MANUFACTURE de VETEMENTS
Hommes et Jeunes - Gens
Ets. BOYADJIAN
6, RUE MULET, LYON

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ,
ՀԱ՛Յ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵ՛Ր
Փորձառու անձերու կողմէ նոր բացուած է նպարեղէնի մեծաքանակ վաճառատուն մը, ուր միշտ պատրաստ կը գտնուին արեւելեան ու եւրոպական նպարեղէններ եւ չոր միրգեր, Փիսթաշ-վէռթ, Իզմիրի անկուտ չամիչ, պուլղուր եւայլն։
Մանրամասն տեղեկութեանց եւ ապրանքներու համար դիմել՝
PRODUITS ALIMENTAIRES (Gros, demi gros)
Importation directe
NAJARIAN & CASSABALIAN
12 Rue de l'Arc, Marseille Tél. Colbert 87-69

MEUBLES MODERNES
60 Bd. DE LA BLANCARDE, MARSEILLE
Բացուած է Վ. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆի կահ-կարասիներու մեծ վաճառատունը։ Խիստ մատչելի գիներով կը ծախուին, ննջասենեակի, ճաշասրահի, խոհանոցի, հիւրանոցի արդիական ոճով բոլոր տեսակի կարասիներ։ Կը ծախուին նաեւ աթոռներ, բազմոցներ, թիկնաթոռներ, կաշիէ եւ թաւիշէ։

ՁԵՐ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԵՐԸ
Գնելէ կամ ծախելէ առաջ դիմեցէք՝
ՇԱՀԱՆ Ճ ՐԵԱՆԻՆ
Դուք էք որ պիտի շահիք
3 Villa Monceau, Paris 17, Հեռաձայն Wag. 13-95

ԻՐԱՒԱԳԷՏ ՊԷՐՆԱՐ ՎԱՀԷ, խորհրդատու դատական եւ հարկային գործերու, կը յայտնէ իր յաճախորդներուն թէ կ'ընդունի ամէն առաւօտ 8.30էն 9.30 (բացի կիրակիէն), 19 rue Georges Lafenestre, Bourg-la Reine (métro) եւ կէս օրէ վերջ Փարիզ, ժամադրութեամբ հեռ. Rob. 08-87։

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH · Fondé 1925 · R. C. S. 376.284

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆ. Տար. 750, 6ամս. 400, Արտասահման 1000 ֆրանք

Mardi 18 JUIN 1946 — Երեքշաբթի 18 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4727–Նոր շրջան թիւ 366 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 3 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԽՄՈՐՈՒՄՆԵՐ

Անգամ մը եւս, արաբական աշխարհի խմորումներու, եւ առ հասարակ Միջին Արեւելքի կացութեան մասին։

Թերթերը գրեցին թէ Լիբանանի հանրապետութեան նախագահը Անգարա պիտի երթայ Յունիս 20ին, մերձեցում հաստատելու համար։ Ծրագիր մը, որուն առաջին փորձը կատարեց Իրաքի նախկին վարչապետը, Նուրի փաշա, բայց կէս ճամբան մնաց։

Կը թուի թէ Լիբանան եւ Սուրիա իրապէս անհրաժեշտ կը գտնեն այդ մերձեցումը. հիմա որ տիրացած են այդ անկախութեան։ Անկասկած արտաքին ուժեր ալ կը քաջալերեն այս շարժումը, յանուն իրենց աշխարհակալութեան շահերուն։

Արդարեւ, Լոնտոնի մամուլը մասնաւոր ուշադրութեամբ կը հետեւի Միջին Արեւելքի անցուդարձին։ Օր չանցնիր որ յօդուած մը, ուսումնասիրութիւն մը չերեւայ թերթերուն մէջ։ Եւ այս ոչ միայն արաբական խլրտումներուն առթիւ, այլ եւ ուշադրութիւն հրաւիրելու համար Մոսկուայի գործունէութեան վրայ։ Տեսակ մը ահազանգ։

Այսպէս, բրիտանական դեղին մամուլին ամէնէն գործօն արտայայտիչը, «Տէյլի Մէյլ», Յունիս 14ին տեսութիւն մը կը հրատարակէր հետեւեալ խորագրով.— «Մոսկուա սպառողական խաղ մը կը խաղայ Միջին Արեւելքի մէջ»։

Յօդուածագիրը իր նիւթին տէրն է եւ կը պատմէ բաներ որոնք ապահովաբար ներշնչուած են։

Իր կարծիքով, «պալքաններու վառօդի շտեմարանին յաջորդած է Միջին Արեւելքի ականադաշտը»։

Բացատրութեան չի կարօտիր այս փոխաբերական կամ դիւանագիտական բացատրութիւնը։

Մոսկուա ի՞նչ միջոցներ կը փորձէ, դիրքեր, յենարաններ գրաւելու համար Միջին Արեւելքի մէջ։

Կ'արժէ ամփոփել յօդուածագրին տեսութիւններն ու տեղեկութիւնները.—

1. Արաբական աշխարհը նախապաշարուած է Խ. Միութեան, ուրիշ խօսքով՝ համայնավարութեան հանդէպ։ Իսլամական աշխարհը խորապէս կրօնասէր եւ նահապետական ըլլալով, մեծապէս ազդուած է հակաբոլշեւիկ հրատարակութիւններէն։ Ուրեմն, Ռուսներուն առաջին գործը եղաւ փարատել այդ նախապաշարումները։

2. Այս առաջադրութեամբ, շատ մը ձեռնարկներու կարգին, անցեալ տարուան վերջերը Խ. Թուրքեստանէն բազմաթիւ Իսլամներ Մէքքէ գացին, յետոյ այցելեցին Գահիրէ եւ ուրիշ մահմետական կեդրոններ։ Այս առթիւ ճառեր ալ խօսեցան, համոզելու համար թէ Իսլամները բացարձակ ազատութիւն կը վայելեն Խ. Միութեան մէջ, թէ կը յարգուին ընտանեկան սրբութիւնները, թէ բարձր կրթութիւն կը տրուի կրօնաւորներուն։

3. Այս ուխտագնացութենէն անմիջապէս վերջը, Գահիրէի խորհրդային դեսպանատունը շարք մը շարժանկարներ ցուցադրեց, մասնաւորապէս Ուզպէկիստանի մասին։ Փաստանկարներ (documentaire) ուր քաջառողջ գիւղացիներ կ'երեւան փառաւոր մզկիթներու առջեւ։ «Քիչ յետոյ, զանազան կազմակերպութիւններ ինչպէս Գահիրէի Սոցիալ - Դեմոկրատ Ակումբը սկսան գրկոյքներ հրապարակ հանել Խ. Հայաստանի մասին պատկերներով որոնք առատօրէն տրամադրուած էին խորհրդային ներկայացուցիչներուն կողմէ»։

Յօդուածագիրը յետոյ կը յիշէ Մոսկուայի անթիւ եւ թերթերուն բնորոշ արտայայտութիւններ զանազան խնդիրներու եւ տագնապներու առթիւ.— Սուրիա — Լիբանանի անկախութիւն, Եգիպտոս, Պաղեստին, Արաբական Դաշնակցութիւն, քարիւղ եւայլն, եւ կ'եզրակացնէ.

— «Ռուսները մանրադիտական եսկզութիւն մը կը կատարեն Միջին Արեւելքի վրայ։ Մասնաւորապէս երբ Երեք Մեծերու յարաբերութիւնները վատթարանան ուրիշ տեղ, շատ չանցած խորհրդային համատարած արշաւ մը կրնայ սպասուիլ Միջին Արեւելքի մէջ, ընդդէմ անգլեւամերիկեան քաղաքականութեան»։

Թո՛ւ՞յլ հեռանկար մը, որ շատ կը յիշեցնէ պերեւելեան հարցին առթիւ ծագած հակամարտութիւններն եւ մրցակցութիւնները։

Մեր բոլոր բաղձանքը այն պիտի ըլլար, որ փարիզեան-խորհրդաժողովը գոհացուցիչ ելք մը յանգէր։ Որ Մէ՞ծ [illegible] երեք - չորս Մեծե-

[illegible]

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ԵՒ ՍՈՒՐԻԱ

(Մեր մասնաւոր թղթակցէն)

Յունիս 1ին, օդային ճամբով Երեւանէն Լիբանան հասան Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդի չորս ներկայացուցիչները,— Գ. Գ. Զաւէն Զարչեան, Կարապետեան Միքայէլ, Հմայեակ Յարութիւնեան եւ Հմայեակ Խաչատուրեան։ Լիազօրները պիտի զբաղին ներգաղթի խնդիրներով,— առաջին երկուքը՝ Լիբանանի մէջ, իսկ երկրորդ երկուքը՝ Սուրիոյ։

Յունիսի 3ին, երկուշաբթի, Սուրիոյ եւ Լիբանանի Ներգաղթի Կոմիտէներու ներկայացուցիչները իրենց առաջին շփումը ունեցած են պատուիրակներուն հետ, ի ներկայութեան Խորհրդ. Միութեան Լիբանանի հիւպատոս Ռուբէն Ահարոնովի (եան)։ Զորս ներկայացուցիչները ընդարձակ տեղեկութիւններ ստացած են ներգաղթի վերաբերեալ հարցերու մասին,— արձանագրութիւն, ցանկերու պատրաստութիւն, փոխադրութեան միջոցներու շուրջ բաղձանքներ եւ կարելիութիւններ, տնտեսական եւ առողջապահական խնդիրներ, կարաւաններու կազմութիւն, եւայլն, եւայլն։

Երկրորդ հանդիպում մը ունեցած են Յունիսի 4ին, երեքշաբթի։ Հայաստանի չորս ներկայացուցիչները խոստացած են անհրաժեշտ օժանդակութիւնները ընծայել Տեղական Կոմիտէներուն, հարթելու համար անոնց առջեւ գտնուող բոլոր խոչընդոտները։ Շեշտած են մասնաւորապէս կարեւորութիւնը այն տենդագին աշխատանքներուն, որոնք մեծ թափով յառաջ կը տարուին Հայաստանի մէջ, ընդունելու համար իրենց արտասահմանի եղբայրները։

Այս առթիւ, տեղական մամուլի մէջ կ'երեւին զանազան մեկնութիւններ, որոնց համաձայն առաջին կարաւանը կը մեկնի Յունիսի 20—24։ Ցանկերը պատրաստուած են արդէն, ու առաջին կարաւանով մեկնողները՝ Յունիսի 10—12ին պիտի տեղեկանան մեկնումի ժամկէտը։

ՆՈՐ ԽՆԴԻՐ.— Սուրիոյ թէ Լիբանանի մէջ, Գաւառական ժողովները մասնաւոր նիստ գումարեցին այս շաբթու, «Ներգաղթի շուրջ խորհրդակցութիւններ» ունենալու համար։ Պաշտօնական որ եւ է հաղորդագրութիւն կամ արձագանգ չէ տրըւած թէեւ մամուլին, բայց ընդհանուր է այն համոզումը, թէ սուրիական եւ լիբանանեան կառավարութիւնները իրենց առանձին տեսակէտը ունին այս հարցին մէջ։

Համաձայն հաւաստի աղբիւրներու, սուրիական թէ լիբանանեան իշխանութիւնները որ եւ է վերապահութիւն չունին ներգաղթի գործին հանդէպ։ Սուրիոյ ղեկավար դէմքերու հետ մեր տեսակցութեան ընթացքին ալ, այս իմաստով արտայայտուած էին մեր խօսակիցները։ Տեղական իշխանութիւնները ոչ միայն որ եւ է անպատեհութիւն չեն գտներ հայ ժողովուրդի դէպի հայրենիք վերադարձի իրողութեան մէջ, այլեւ կը բաղձան՝ որ այդ դաղթը պահէ տարիներու իրենց անկայունութիւններն ու երազները։ Եւ սակայն, ինչպէս կը հաւաստեն լաւատեղեակ դէմքեր, Սուրիոյ թէ Լիբանանի կառավարութիւնները չեն փափաքիր, որ ներգաղթող բազմութիւնները երկար ատեն մնան այս հողերուն վրայ, երբ որոշուած է՝ որ անոնք դառնան սովետ հայրենակիցներ։ Կ'ընդգծեմ այս տողը, որպէսզի մեր աչքերը քիչ մը լուրջ ու ծանր սեւեռին անոնց բառական իմաստին ու դիւանագիտական ժուժկալութեան չեշտին վրայ։ Միւս կողմէ, Սուրիոյ եւ Լիբանանի սովետ դեսպան Տանիէլ Սոլոտ դիմած է երկու կառավարութիւններուն, ճշդելով՝ թէ «ամէն տարի 10.000 հոգի միայն պիտի ներգաղթեն դէպի Հայաստան»։

Կը թուի, թէ այս երկու յայտարարութիւնները երկու ծայրերն են ներգաղթի շուրջ բիւրեղացած երկու տեսակէտներու, ընդմէջ Խորհրդ. Միութեան, եւ Սուրիոյ - Լիբանանի։ **Մ.**

րուն միջեւ՝ ամէնէն առաջ վտանգ մը պիտի դառնար մասնաւորապէս փոքր ժողովուրդներուն։

Եւ քանի որ ստուարաթիւ համրանք մը ունինք արաբական ծովուն մէջ, անգամ մը եւս պարտականութիւն կը սեպենք լրջութեան հրաւիրել Սուրիա - Լիբանանի մեր հայրենակիցները։ Առանց դաւանանքի խտրութեան։

Ինչ որ անմեղ մարդանք պիտի՝ համարուէր Փարիզի մէջ, կրնար ծանր թիւրիմացութիւններ ստեղծել «արեւելեան կողմն աշխարհի»։ **Շ.**

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՓԱՌԱՑԵՂ ՏՕՆԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Մարսէյլէն կը հեռագրեն.— Մայիս 28ի տարեդարձը տօնուեցաւ փառայեղ եւ վեհաշուք հանդէսով մը։ Ներկայ էին մօտ **3000** հոգի։ Եւ այս հակառակ սմսեղուկ ձեւով խմբագրուած երկու թռուցիկներու բարբանջանքներուն։ Խօսեցան ընկերներ Շ. Միսաքեան եւ Հրանդ Սամուէլ, ինչպէս նաեւ երկու ֆրանսացի հռետորներ ընկերվարական կուսակցութեան կողմէ։ Առտուան ժամը 3էն պիւֆէն ուտելիք մնացած չէր։ Սրահը պէտք էր պարպուէր ժամը 5ին, բայց 6ին միայն կարելի եղաւ պարպել, գրեթէ բռնի։ Այնքան որ ժողովուրդը չէր ուզեր հեռանալ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

Ֆրանս. դահլիճին կազմութիւնը

Ժողովրդական Հանրապետական Շարժումը պաշտօնապէս դրաւ Պիտոյի թեկնածութիւնը վարչապետութեան համար, հրատարակութեան տալով մասնաւոր յայտարարութիւն մը։

Համայնավարները, որոնք ժողով գումարած էին Սէն – Տրնիի քաղաքապետութեան մէջ, հաղորդեցին իրենց կարգին թէ դէմ են կառավարութեան մը, որուն գլուխը պիտի դրուի Ժող. - Հանրապետական Շարժումին մէկ ներկայացուցիչը։ Այս պայմաններուն մէջ, վաղը Սահմանադիր Ժ. ժողովը պիտի կրնա՞յ մէկ անձի վրայ կեդրոնացնել իր քուէն՝ ընտրելու համար վարչապետը։ Եթէ վարչապետութեան համար ընկերվարական թեկնածութիւն մը ընդունուի, համայնավարները դէմ են նոյնպէս Վէնսան Օրիոլի, բայց համակիր՝ Կուէնի։

Կեղծ 1000նոցներ եւ 500նոցներ

Լիլէն կը հաղորդեն թէ նահանգին մէջ ժամանակէ մը ի վեր շրջաբերութեան հանուած էին կեղծ 1000նոցներ եւ 500նոցներ։ Մինչեւ այժմ գրամատուները հասած են մօտ մէկ միլիոն արժէքով կեղծ թղթադրամ, ամերիկեան եւ անգլիական տպագրութեան ձեւով, հազարնոցները կանանչ եւ հինգ հարիւրնոցները նարնջագոյն։ Շատ դիւրին է ճանչնալը, որովհետեւ գէշ օրինակուած եւ տպագրուած են։ Բոլորն ալ կը կրեն նոյն թիւը, No. 16, D.505,095։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալած է Ալճերիացի մը։ Դրամատուներուն յանձնուած այդ կեղծ թղթադրամները այնքան մեծ գումար մը կը ներկայացնեն, որ հիմակ որոշ դժուարութիւն ցոյց կը տրուի՝ երբ կը խնդրուի փոխանակել 1000նոց եւ 500նոց թղթադրամները։

«Էփօք» թերթը, իրաւասու մարմիններու մօտ իր կատարած քննութեանց համաձայն, կը գրէ թէ անգլիական եւ ամերիկեան տպագրութեամբ այդ թղթադրամները, որոնք կը կոչուէին «Ազատագրութեան թղթադրամ», պիտի գործածուէին մինչեւ Օգոստոս, հետզհետէ փոխանակուելու պայմանաւ ֆրանսական տպագրութեամբ թղթադրամներով։

Չորս Մեծերը պիտի յաջողի՞ն այս անգամ

Ամէնուն ուշադրութիւնը ուղղուած է, այս միջոցիս, Չորս Մեծերու Խորհրդաժողովին, որ, Լիւքսէնպուրկի պալատին մէջ, երկրորդ անգամ ըլլալով՝ կը ջանայ լուծել ինչ որ չկրցաւ լուծել ամիս մը առաջ։

Շաբաթ կէսօրէ վերջ, խորհրդաժողովը բացաւ Պիտօ, որ նախ բարիգալուստի խօսքեր ըրաւ եւ յետոյ յոյս յայտնեց, որ գէթ այս անգամ խորհրդաժողովը յաջողութիւն կը գտնէ եւ օգտակար աշխատանք մը կը կատարէ։ Կարճ ակնարկ մը նետեց այն կացութեան վրայ, որ ստեղծուած է Մայիս 17էն ասդին, եւ ահա Չորս Մեծերը կը գտնուին նոյն սեղանին, նոյն հարցերուն առջեւ, վիճաբանութեանց նոյն ուղիին մէջ ուրկէ մեկնած էին ամիս մը առաջ։

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը իր ճառը աւարտեց առաջարկելով որ օրակարգի վրայ դրուին հետեւեալ հարցերը,— քննութիւն այն դաշնագիրներուն, որոնք պիտի կնքուին Իտալիոյ, Պալքանեան պետութեանց եւ Ֆինլանտայի հետ, ինչպէս եւ գերմանական հարցը։

Պըրնս խօսք առնելով խնդրեց որ քննութեան առնուի նաեւ դաշնագիրը որ պիտի կնքուի Աւստրիոյ հետ։ Մոլոթով կարգ մը առարկութիւններ ըրաւ այդ առաջարկին դէմ, վախ յայտնելով որ ժամանակը կը պակսի՝ քննելու համար այդ ընդարձակ հարցը։ Պիտօ համաձայնութեան ձեւ մը գտաւ, առաջարկելով որ այդ հարցը չարձանագրուի օրակարգին մէջ, բայց խորհրդաժողովին վերջաւորութեան՝ քննութեան առնուի, եթէ ժամանակը ներէ։

Մոլոթով դարձեալ խօսք առաւ եւ առաջարկեց որ նախապէս քննութեան դրուի Իտալիոյ քաղա-

քական կացութիւնը։ Յիշեցուց, որ համաձայն 1943ի զինադադարին եւ անցեալ Մայիս 16ի յանձնառութեանց, Դաշնակիցները պարտաւորուած էին հսկելու երկրին ներքին դէպքերուն վրայ եւ ջախջախելու Ֆաշական կազմակերպութեան որ եւ է հետք կամ նշան։ Վերջին միապետական ցոյցերը այն տպաւորութիւնը կը թողուն, ըստ Մոլոթով, թէ ֆաշական տարրերը նոր աշխուժութիւն մը ի յայտ կը բերեն, պարագայ մը որ արժանի է խորհրդաժողովին ուշադրութիւնը գրաւելու։

Երկար վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ այս առթիւ, եւ ի վերջոյ ընդունուեցաւ որ այդ հարցը քննուի Աւստրիոյ հարցէն վերջ։

Բոլոր այս խօսակցութիւնները տեղի ունեցան հաշտարար մթնոլորտի մը մէջ եւ օրակարգը պատրաստուեցաւ արագօրէն, այնպէս որ նախարարները իրար շնորհաւորեցին, որովհետեւ նախորդ խորհրդաժողովին մէջ օրակարգի պատրաստութիւնը տեւած էր ութ օր, իսկ Լոնտոնի խորհրդաժողովին մէջ՝ աւելի։

Յետոյ մեծերը մեկնեցան, բուն խորհրդաժողովը սկսելու համար Երկուշաբթի, երէկ, կէսօրէ ետքը։

Առաջին օրուան հանդարտութիւնը, սակայն, չի նշանակեր թէ ամէն հարց պիտի լուծուի խաղաղութեամբ եւ համերաշխութեամբ։ Մանաւանդ որ, ինչպէս թերթերը կը գրեն, Ռուսիոյ մէջ ծայր տուած է դարձեալ հին յանկերգ մը,— տապալել դրամատիրութիւնը, որ քաղաքական դաւեր կը լարէ ընկերվարական հայրենիքին դէմ։ Պատերազմի միջոցին, Ռուսերը պահ մը մէկդի դրած էին գաղափարաբանական պայքարը եւ լայն բացած ազգային — հայրենասիրական ներշնչումներու էջը, բայց այժմ կը թուի թէ անհրաժեշտ կը համարուի արթնութեան հրաւիրել զանգուածները ընդդէմ միջազգային դրամատիրութեան թշնամութեան։

Միւս կողմէ Անգլիացիները եւ Ամերիկացիները կը տրտնջան, որ «երկաթէ վարագոյր» մը իրենց կ'արգիլէ տեսնել ինչ որ կ'անցնի կը դառնայ աշխարհի վեցերորդ մասին մէջ։ Բայց Ռուսերը գիտել կուտան թէ իրենց երկու դաշնակիցները կ'աշխատին վերաքննել ամէն իրաւունք, որ տրուած էր Ռուսիոյ՝ երբ տակաւին անհրաժեշտ էր ռուսական բանակը շահելու համար պատերազմը։ Ուստի Մոսկուա կ'ուզէ բարեկամ ու փոքր պետութեանց շրջանակով մը ստեղծել ապահովութեան գօտի մը,— ատոր համար զինուորական եւ տնտեսական համաձայնութիւնը Լեհաստանի հետ, եւ գաղտնի խորհրդակցութիւնները Թիթոյի հետ, Մոսկուայի մէջ։

Այսպէս, ուրեմն, դժուար է գուշակութիւններ ընել խորհրդաժողովին ճակատագրին մասին, թէեւ բոլոր թերթերն ալ յոյս չեն կտրեր յաջողութեան, եւ նկատելով որ այս անգամ Զօրսերը չեն կրնար իրարմէ բաժնուիլ նոր խորհրդաժողովի մը յոյսով, վախ կը յայտնեն որ իրական խզում մը կ'ըլլայ նախարարներուն մեկնումը՝ առանց համաձայնութիւն գոյացնելու։

Աշխատավարձերու յաւելման հարցը

Ձախողութեան մատնուեցաւ Աշխատավարձերու Ազգ. Յանձնախումբը, որ ժողով գումարած էր Աշխատանքի նախարարութեան շէնքին մէջ, քննելու համար աշխատավարձերու յաւելման խնդիրը՝ որուն շուրջ համաձայնութեան չէին կրցած գալ աշխատաւորները եւ գործատէրերու սէնտիքաները։ Ժողովը հազիւ մէկ ժամ տեւեց, երկու կողմերը անհաշտ կը մնային իրենց տեսակէտներուն վրայ, եւ վերջ գտաւ նիստը, չարաթ օր։

Գործատէրերու սէնտիքային ներկայացուցիչները կը պնդեն թէ Աշխատավարձերու ազգ. յանձնախումբը իրաւասու չէ նման հարց մը քննելու, ուստի կը պահանջեն կազմել նոր մարմին մը, մասնակցութեամբ զանազան նախարարութեանց ներկայացուցիչներէն, վարչապետին հրաւէրով, որովհետեւ, կ'ըսեն, կառավարութիւնն է միայն, որ իրաւունք ունի ճշդել աշխատավարձերը եւ գիները։

Աշխատանքի Ընդհ. Սէնտիքային ներկայացուցիչները, միւս կողմէ, ցաւ կը յայտնեն որ գործատէրերը բացարձակապէս նկատի չեն առներ այն ողբերգական կացութիւնը, ուր կը գտնուին աշխատաւորները իրենց ընտանիքներով։ Ուստի, ամէն գնով Յունիս 15էն սկսեալ 25 առ հարիւր յաւելում ստանալու համար, Սէնտիքան որոշեց խնդիրը ներկայացնել կառավարութեան որ պիտի կազմուի վաղը։ Սէնտիքան միաժամանակ կոչ մը ուղղելով աշխատաւորներուն՝ կը հրաւիրէ չխանգարել կարգապահութիւնը եւ չդանդաղեցնել արտադրութիւնը։

Աւելցնենք, որ գործատէրերու Սէնտիքան կը ներկայացնէ հետեւեալ հակառաջարկները.

1.— Ընտանեկան նպաստներու կրկնապատկում՝ գործատէրերու մասնակցութեան յաւելումով։

2.— Երեք ամիս, առժամաբար կրճատել ընկերային ապահովագրութեանց ամսավճարները, կառավարութեան կողմէ ստանալով փոխարինում։

3.— Կրճատում տուրքերու եւ արտադրութեան սակի։

Աշխատաւորներու Ընդհ. սէնտիքան մերժեց։

ԺԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵԹՐՕՆԵՐՈՒ եւ օթօպիւսներու գինը պիտի բարձրանայ, նկատելով որ Փարիզի հանրային փոխադրութեանց ընկերութիւնը տարեկան 2 միլիար բաց մը ունեցած է։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ կորսնցո՞ւց պատերազմը, կը հարցնէ Ֆրանսական թերթ մը, քննութեան առնելով տեղեկագիր մը զոր կը հրատարակէ «Եւրոպական հարցերու ուսումնասիրութեան միջազգային մարմին մը», Լոնտոնի մէջ։ Արդարեւ, այս մարմինը հրատարակած է երկու վաւերաթուղթ, որոնք ցոյց կուտան թէ Գերմանիա, այս պատերազմէն վերջ, տակաւին կը պահէ իր ճարտարարուեստական եւ ժողովրդագրական գերակայութիւնը, — այսպէս, 1933ին Գերմանիոյ բնակչութիւնն էր 67 միլիոն, իսկ այժմ՝ 75 միլիոն։ Միւս կողմէ Գերմանիոյ ճարտարարուեստին հարիւրին 75ը անեղծ կը մնայ պատերազմէն վերջ։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ հանրապետութեան քայլերգին համար մրցում մը բացուած է իտալացի բանաստեղծներուն եւ երաժիշտներուն միջեւ։

«ԵՒՐՈՓԱ» անդրատլանտեան մեծ շոգենաւը, որ փառքը կը կազմէր գերման առեւտրական տորմիղին, յանձնուած է Ֆրանսայի եւ Ֆրանսական դրօշ պարզած՝ շաբաթ օր մտաւ Շէրպուրկի նաւահանգիստը։ Ֆրանսական «Նորմանտի» շոգենաւէն առաջ՝ «Եւրոփա»ն էր որ կը կրէր կապոյտ ժապաւէնը, Նիւ–Եորքէն Գերմանիա գծին վրայ։ Տողենաւին տարողութիւնն է 50.000 թոն, արագութիւնը՝ 27 հանգոյց։

Ամառնային պարահանդէս

Կազմակերպուած ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի կողմէ, Boulogneի անտառի ծառերուն պակ, Palmarium (Jardin d'Acclimatation), յունիս 29ին, շաբաթ գիշեր ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ։ Առաջնակարգ նուագախումբ, բնտիր խմիչքներ եւ ուտելիքներ ՄԱՏՁԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ եւ ՋԱՐՄԱՆԱՁԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ։ Անձրեւի պարագային պատսպարուած մեծ սրահ։ Métro Sablons: Sortie Bld. des Sablons. Մուտք 150 Ֆրանք։

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Ֆութպոլի մեծ մրցում մը՝ entre-aide Françaiseի կողմէ, Bochemin de Prague, Վալանսի եւ շրջանի լաւագոյն խաղացողներու միջեւ։ Կը մասնակցին նաեւ երեք հայ մարզիկներ Հայ Մարզականէն, այս Երեքշաբթի, 18 Յունիս, կէսօրէ վերջ ժամը 18ին։

ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Համախորհրդեան միութեան Սէն Լուի մասնաճիւղի, կիրակի 23 Յունիս, ժամը 2.30ին Սէն Լու Եօթնեղբայրեան օդասուն պարտէզին մէջ։ Գեղարուեստական բաժին։ Կը ներկայացուի Երեք Քաջեր (զաւեշտ)։ Ճոխ պիւֆէ, դիւրամատչելի գիներով։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ.— Պ. Աղասի Դաւիթեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր եղբօր Պ. Ա. Դաւիթեանի, Ամերիկա։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ լաւ մեքենագէտ մը։ Դիմել Յովնանեան տան, առաւօտները ժամը 9—12 եւ կէսօրէ վերջ 2էն 6, 123 rue d'Aboukir, Paris (2):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ Աղնիւ եւ Մարինէ Եսայեանները (Քէսկին Մատէնցի), հօր անուն Եսայի, մօր՝ Երանիկ։ Տասը տարի առաջ կը բնակէին Պէյրութ։ Իմացնել իրենց քրոջը (Փերուզ Քէթէկեանին (ծն. Եսայեան) 5 Bd. du Centre Beaumont, St. Julien, Marseille: Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ Յովհաննէս եւ Անդրանիկ Տէտէեան (Սեբաստիոյ Բաթրէկ գիւղացի), ինչպէս նաեւ Յովհաննէս Գիւմրուեան եւ Նազար Պարտաքճեան որոնք 1923էն 1939 կը գտնուէին Լարիսա (Յունաստան)։ Իմացնել Յովհաննէս Մանուկեանի, 16 rue Arago, Décines (Isère), France:

ԿԸ ՓՆՏՌԵՄ եղբայրներս Աւագ (թերեւս Ամերիկա), Գեորգ (Երզրումի Իսլայիք գիւղէն) եւ մօրեղբայրներս Պօղոս եւ Գրիգոր (կառապան Հալէպի մէջ), հօրս անունը Հէլօ (Սասունցի), մօրս՝ Զարիֆ։ Ճշգրիտ լուր տուողին 500 Ֆր. նուէր։ Գրել Թովմաս Տէյիրմէնճեանի, à Caussens par Condom (Gers), France:

ՀԱՃԻ ՖԻԼՕՌ եւ Աննիկ Նահապետեաններ կը փնտռեն իրենց եղբայրը, Կարապետ Նահապետեանը Սթանօզցի, որ պատերազմէն առաջ Պուքրէշ կը գտնուէր։ Տեղեկացնել Աննիկ Ճերանեանի, Quartier la Gare, St. Priest (Isère):

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարահանդէսը

Նախաձեռնութեամբ Կեդր. Վարչութեան եւ մասնակցութեամբ Փարիզի բոլոր մասնաճիւղներու յունիս 22ին, ժամը 9էն մինչեւ լոյս Salle Jean Goujon, 8 rue Jean Goujon: ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ։ ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ։ Մուտք 100 Ֆրանք։ Տոմսերը ապահովել Հր. Սամուէլ եւ Բալուեան գրատուններէն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Փարիզի Ազգ. Թատերախումբի վարչութիւնը կուգայ հրապարակաւ իր խորին շնորհակալութիւնը յայտնել մեծանուն բարերար՝ Պ. Հ. Վարդանեանի, որ առաջինը եղաւ Թատերախումբիս 25.000 Ֆրանքի տարեկան պիտճէ մը յատկացնել՝ միանուագ վճարելով այդ գումարը մեր վարչութեան։ Բացի այդ Պ. Վարդանեան Թատերախումբիս տարեկան պարահանդէսին մէջ եղած աճուրդին մասնակցեցաւ 50.000 Ֆրանքի մօտ գումարով մը՝ շահելով աճուրդը։

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի վարչ. ժողովը կը խնդրէ ծանուցանել թէ ողբ. Պօղոս Նուպար փաշայի յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի պիտի ունենայ Փարիզի Հայոց եկեղեցին, Յունիս 22ին, շաբաթ օր ժամը 10.45ին։ Արարողութենէն ետք փափաքող պաշտօնական մարմինները եւ ազգայիններ ուխտի պիտի երթան ողբացեալ բարերարին շիրիմին, Փէր Լաշէզի գերեզմանատունը։ Սիրով կը հրաւիրուի յարգոյ հայ հասարակութիւնը։

ՏԷՍԻՆ.— Ֆր. Բանակի Հայ Ռազմիկներու Միութիւնը (1939—1945) կանխելու համար կարգ մը թիւրիմացութիւններ ու դոհացում տալու անհատ ռազմիկներու եւ քոյր Միութեանց՝ հրապարակաւ կը յայտարարէ թէ մեր Միութիւնը ոչ միայն վաւերացուած է Իզէռի կուսակալութենէն այլեւ Ֆրանսական կառավարութեան ներքին գործերու նախարարութենէն, մասնաւոր հրամանագրով, եւ ճանչցուած իբրեւ կեդրոն։ Ուստի, բոլոր անոնք որ կ'ուզեն յարաբերութեան մէջ մտնել մեզի հետ, թող դիմեն հետեւեալ հասցէին.— Ass. des Anciens Combattants Arméniens, 82, Ave. Jean-Jaurès, Décines (Isère): Վարչութիւն

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

Արեւելքի տղաքը (վէպ)

215 էջ, գին 150 Ֆրանք։ Կը ծախուի բոլոր գրավաճառներուն մօտ։ Հեղինակի հասցէն՝ Poladian, 92, Bd. Gén. Nollet, La Rosière, Marseille:

Նկարազարդուած Բ. Պօտոսեանէ։ Կը ծախուի Փարիզ, Պարսամեան եւ Բալուեան գրատուները, Մարսէյլ, Ծերիկեան գրատուն։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Հայրենիք Ամսագիր»ի հաւաքածոյ մը 1923—1940, ընդամէնը 189 գիրք, ծախու է 12.000 Ֆրանքի, (100 տոլար)։ Դիմել «Յառաջ»ին կամ D. Tchitouny, 13 rue Caumartin, Paris (9):

ՃՇԴՈՒՄ.— «Յառաջ»ի մէջ Պ. Գլըճեանի անունով ծանուցուած 2000 Ֆրանքի նուէրը Վեթ. Ֆոնտին եղած է Ֆր. Կ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղին կողմէ, փոխան ծաղկեպսակի ընկեր Մ. Վարանդեանի գերեզմանին այցելութեան առթիւ։

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գ. Ալէմշահի կ'երգէ հայկական երգեր, Յունիս 18ին իրիկուան ժամը 8էն 8.30, Emission Escale, Chaîne Nationale:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ CHEZ ARTHUR (ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ)

28 Rue Ramponneau, Métro Belleville. Tél. Men. 64-47

Արեւելեան եւ եւրոպական համեղ կերակուրներ, ընտիր օղի եւ զով ըմպելիներ։ Հինգշաբթի օրերը գոց է։

CHEZ SASSOUNI

ՃԱՇԱՐԱՆ Հ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԲՈԼՈՐ ՆՐԲԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

31 rue d'Alexandrie, Paris (2) Métro: Reaumur

Tél. GUT. 92-65

Հայկական կերակուրներ, ընտիր օղի եւ ըմպելիներ։ Հարսնիքի, նշանտուքի, կնունքի մասնաւոր սրահ։ Ամէն երեկոյ, ժամը 7էն սկսեալ արեւելեան նուագ մասնակցութեամբ երգչուհի Տիկին Սօնիա Գարդաշեանի։ Կիրակի օրերը գոց է։

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.284

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆ. Տար. 750, 6ամս 400, Արտասահման 1000 ֆրանք

Mercredi 19 JUIN 1946 Չորեքշաբթի 19 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4728—Նոր շրջան թիւ 367 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 3 ֆր.

Յովհաննէս Ամատունի

Հին սերունդը, յոգնասպառ եւ յագեցած կեանքի կռհկռճումներէն, կարծես աւարտած իր դերը կեանքի թատերաբեմին վրայ, կարաւան առ կարաւան կը չուէ դէպի անդրշիրիմեան աշխարհը: Գրեթէ ամէն շաբաթ ամէն հայաշատ կեդրոնէ ծանօթ եւ սիրելի դէմքեր հրաժեշտ կ'առնեն մեզմէ՝ սուգի մատնելով իրենց ընտանեկան, ընկերական ու բարեկամական շրջանակները եւ իրենց ետին ձգելով պարապութիւն մը, զոր միշտ դիւրին չէ լեցնել:

Մեր գաղութին վերջին մեծ կորուստն եղաւ ընկ. Ամատունին, որ իր բազմամեայ օգտաշատ հանրային գործունէութեամբ, իր լրջմիտ եւ խոհուն բնաւորութեամբ հանրածանօթ դէմք մըն էր եղած եւ իրեն համակիրներու եւ բարեկամներու լայն շրջանակ մըն էր ստեղծած:

Քառասունեւհինգ տարի առաջ, իր Ամերիկա գաղթելէն քիչ յետոյ ան անդամակցած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան իբր պարզ շարքային մը: Բայց շնորհիւ իր բնատուր ուշիմութեան, խօսելու եւ գրելու ընդունակութեան եւ հանրային ծառայութեան մարմաջին՝ երկար չմնաց պարզ շարքային մը:

Շուտով ան սկսաւ յայտնուիլ ամերիկահայ բեմերու վրայ իբր ատենախօս եւ մամուլին մէջ իբր հրապարակագիր — երկու ասպարէզներ, զորս ան երբեք չլքեց իր կեանքի մինչեւ վերջին օրը եւ որոնց մէջ, հետզհետէ ընտելանալով եւ հմտանալով, դարձաւ անարհամարհելի ոյժ մը:

Ան չմնաց միայն հռետոր մը եւ հրապարակագիր մը: Դեռ կանուխէն ան յայտնաբերեց նաեւ վարչական կարողութիւն, եւ քաղաքական սանդխամատներէն աստիճանաբար բարձրանալով արժանացաւ մինչեւ Դաշնակցութեան օրէնսդիր եւ գործադիր բարձրագոյն մարմիններու անդամակցութեան:

Ոչ ալ ան սահմանափակուած մնաց միայն կուսակցական կեանքի շրջանակին մէջ: Տարիներով մեր ողբացեալ ընկերը Պոլսոյ Ազգային Ժողովին մէջ եղաւ Քաղաքական Ժողովի անդամ եւ Կովկասի մէջ՝ Արեւմտահայ Խորհուրդի անդամ:

Հանրային ծառայութեան մէջ թրծուած՝ հանգուցեալ ընկերը գնաց ուր որ պարտականութեան ձայնը կանչեց զինքը: Ամերիկա, Պոլիս, Պալքանները, Կովկաս, Թրքահայաստան, Ֆրանսա — ամէն տեղ վազեց ան եւ ամէն տեղ ալ առկընթախ դեր կատարեց իբր հրապարակագիր, իբր բեմախօս եւ իբր վարչագէտ:

Իր վերջին աւելի քան տասնեւհինգ տարիներն ան անցուց Քալիֆորնիոյ մէջ, ուր մօտ տասնամեակ մը վարեց «Ասպարէզ»ի խմբագրութեան եւ կուսակցական գործիչի պատասխանատու պաշտօնները:

Իր մեծագոյն դրամագլուխը, ինչպէս արդէն ակնարկեցինք, իր բնական ուշիմութիւնն էր: Ան շրջանաւարտ չէր ուսման որ եւ է բարձրագոյն հաստատութենէ, բայց ինքնօգնութեամբ եւ մտաւորական բարձր շրջանակներու հետ իր ունեցած երկարամեայ շփումներուն, ինչպէս նաեւ իր գործնական փորձառութեանց շնորհիւ ձեռք էր բերած այնքան հմտութիւն, որքան շատ մը ուսումնաւարտներու կը պակսի:

Ապա մեր ողբացեալ ընկերը տէր էր համոզումի քաջութեան աչքառու չափով մը: Պատեհապաշտութիւնն իրեն համար օտար եւ խորթ մնաց: Գրեց եւ խօսեցաւ համարձակօրէն այն, որուն ինք ի սրտէ կը հաւատար, առանց կարեւորութիւն ընծայելու թէ ինչ բանէ կ'ախորժէր եւ ինչ բանէ կը խորշէր ամբոխը:

Ուրիշ առաքինութիւն մը, որով փայլեցաւ մեր տարաբախտ ընկերը, իր ճակտի արդար քրտինքով ապրելու առաքինութիւնն էր: Անգամ իր յառաջացած տարիքին մէջ, ինչպէս իր երիտասարդութեան օրերուն, ամէն անգամ որ հանրային ծառայութեան մէջ իրեն առջեւ բաց ասպարէզ մը չգտաւ, անտրտունջ դիմեց ամէնէն խոնարհ եւ սեւ աշխատանքին իսկ իր նոյնքան աշխատասէր եւ նուիրուած ընտանիքին հետ՝ ի խնդիր օրապահիկիմը:

Ընկեր Ամատունիի մահուամբ ամերիկահայ գաղութն ընդհանրապէս եւ Դաշնակցութիւնը մասնաւորապէս կը կորսնցնեն խոհեմ եւ թանկագին անդամ մը:

(Խմբագրական «ԱՍՊԱՐԷԶ»ի)

ԱԴԱՄԱԹՈՒԶ (պանան) հասաւ Տիէփի նաւահանգիստը, 1200 թոն:

Իրիկուն մը Արարատի փէշին տակ

Քանի մը շաբաթէ ի վեր յայտարարութիւնը կը հրատարակուէր «Յառաջ»ի մէջ: Ի՞նչ էր այդ յայտարարութիւնը: Դարերով երազուած ափ մը հողի ծնունդն յիշեցնող պատմական թուականը Մայիս 28: Ու կոչ կ'ընէր, որ ամէն հայ երթար իր յարգանքի տուրքը տալու այն բոլոր մեռած կամ ողջ մարտիկներուն, որոնք «Մահ կամ Ազատութիւն» դրօշին տակ, թուրք բռնակալութեան դէմ կռուելով՝ ստեղծեր էին մեր երազ Հայաստանը:

Ո՞վ պիտի չուզէր երթալ ու ծափահարել այդ հրաշք մանուկը, որ այսօր արդէն դարձեր է 26 տարեկան դեղադէմ երիտասարդ մը: Ըսէ՛ք, ո՞վ պիտի չուզէր առնել զայն իր թեւերուն մէջ եւ անհուն ուրախութեամբ մը նայիլ անոր խնձոր այտերուն: Հրճուիլ եւ հպարտանալ անով:

Հայ ժողովուրդը բրաւ աւելին: Կարելի եղածին չափով, շարան առ շարան եկաւ եւ, ինչպէս որ պիտի ընէր զաւակ մը իր մօրը, տուաւ արժանի պատիւը:

Ինչպէս երկունքի օրերուն, նոյնպէս ալ իր երիտասարդութեան եկան առանց սեռի եւ դաւանանքի խտրութեան: Ասոնց մէջ կային ծերեր եւ մանուկներ: Ամէնքն ալ հարսանիքի գացող հարսնեւորներու երեւոյթը առեր էին: Կը խօսէին ու կը պատմէին: Ոմանք նախկին ռազմիկներ, անուշ յիշատակներու թել մը ունէին իրենց շրթներուն: Հին մարտիկ մը կը խօսէր.

— Հէ՜յ, հոն ըլլալու էիք, տեսնելու համար հայ ժողովուրդին կեցուածքը, ընդդէմ Խալիլ փաշաներու բանակին...:

— Կը հաւատամ, կը պատասխանէ աթոռակիցը, կը հաւատամ, ինչպէս հաւատացեր եմ Վ. Մամիկոնեաններու, Անդրանիկներու, Սերոբ-Աղբիւրներու, Գէորգ Չաւուշներու եւ...

Ուրիշներու հրճուանքը տարբեր է: Անոնց սրտին մէջ վիրաւոր առիւծներ պառկած են: Ալեհեր ծերունի մը կ'ըսէր.

— Այս ի՜նչ կոկոններ, ի՜նչ ծաղիկներ, այս ի՜նչ կաղնիներ: Հեղ մը սա տղոց եւ աղջիկներուն թափօրին նայեցէք: Ճիշդ հիմա այն մեծ սատակը, Թալէաթ հոս ըլլալու էր, տեսնելու համար թէ, իր «թաղած» հայութիւնը ոչ թէ 50, այլ 25 տարին չբոլորած՝ գլեց ու անցաւ սահմանը: Հէ՜յ երիտասարդներ, ձեր հոգուն, ձեր արեւին, ձեր աչքերուն մատաղ ...

Ու կը բացուի վարագոյրը:

Ցեղին արիւնով ներկուած Արարատը, ուրկէ հին օր մը անետարեր աղաւնին կը թռէր, իր սպիտակ գագաթը կապոյտին՝ կ'ըսես՝ Աստուծոյ հետ կը խօսի: Աւելորդ է նկարիչի հապուստ հագնիլ եւ վրձին խաղցնել օրուան համայնապատկերին վրայ:

— Ո՜հ, Արարատ, քու արեւին ու քու երկնքին մատաղ ...

— Արդարութիւն, դեռ մինչեւ ե՞րբ պիտի լռես: Մինչեւ ե՞րբ մեր հօրենական հողերը Թուրքին լուծին տակ պիտի մնան ...

— Արարատ, անուշիկս եկուր, շո՛ւտ եկուր: Առանց քեզի՝ ա՛լ չենք կրնար դիմանալ: Քու օդին, քու ջուրին, քու շունչին կարօտ, օրէ օր կը հալինք: Առ մեզի քու ծոցդ: Մենք կ'ուզենք ապրիլ քեզի հետ ու մեռնիլ քեզի համար...

Վստահ եմ, որ եթէ Արարատը լեզու ունենար, պիտի ըսէր.

— Հայ ժողովուրդ, գիտեմ շատ տառապեր ես: Ու դեռ պիտի տառապիս: Բայց քաջ եղիր, ես քեզի հետ եմ, ու քեզի համար կանգուն կը մնամ:

Այդ օր, հազարաւոր աչքեր կուշտ մը նայեցան մեծ ու պզտիկ Մասիսներուն: Երազի մը պէս տեսան ու վայելեցին երկինքն ու արեւը Արարատեան աշխարհին: Հեզաճկուն պարերը մեր աղջիկներուն: Երգերը ցնցող եւ թրթռուն: Կեանքը անոյշ եւ խոստմնալի:

Այդ գիշեր հայրենիքը մեր մէջ, ու մենք հայրենիքին մէջ ապրեցանք:

Ո՜հ, Հայաստա՛ն, այս ո՞րքան բարձր է սէրդ, կարօտդ անոյշ, որ մղոններով հեռու գտնուող թափառական զաւակներդ դարձեալ քեզ կ'երազեն, ու քեզի համար կ'ապրին:

Ողջո՛յն պայծառ արեւիդ:

ՊԱՐՄԱՆԻ

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ ընդհ. գործադուլ հռչակուեցաւ այսօրուան համար, իբրեւ բողոք խորհրդարանին մէկ որոշման դէմ, որ ապօրէն կը համարի ամէն կազմակերպուած գործադուլ:

ՅՈՒՆԻՍ 18

Երէկ, երեքշաբթի, տարեդարձն էր Ֆրանսայի Դիմադրական պայքարներու պատմական կոչին, զոր Լոնտոնէն արձակեց Զօր. տը Կոլ 18 Յունիս 1940ին:

Այս առթիւ հանդիսական ցոյցեր կատարուեցան ամբողջ Ֆրանսայի մէջ: Մասնաւորաբար Փարիզի մէջ: Վարչապետ Կուէն ժամը 5.30ին, Էթուալի հրապարակը գնաց եւ ծաղկեփունջ մը դրաւ Անծանօթ Զինուորին գերեզմանին վրայ: Քիչ վերջ, Էնվալիտի հրապարակին վրայ տեղի ունեցաւ զօրանցք մը: Ժամը 7ին վերջին երկու պատերազմներուն մասնակցող ռազմիկներուն կողմէ պատգամաւորութիւն մը ներկայացաւ Յաղթութեան-Կամարին տակ եւ յաւիտենապէս վառ բոցէն վառելով ջահ մը թափօրով տարին մինչեւ Վալերիէն լեռը, ուր Զօր. տը Կոլ կը սպասէր իրենց:

Այս հանդիսական թափօրին առթիւ, ժամը 4.30էն ետքը հաղորդակցութիւնները եւ երթեւեկը դադրեցան գլխաւոր պողոտաներուն վրայ:

Զօր. տը Կոլի ճառը

Գրած էինք թէ Զօր. տը Կոլ կիրակի օր քաղաքական մեծ ճառ մը խօսեցաւ Պայեոյի մէջ, տօնելու համար տարեդարձը այն օրուան՝ երբ, ազատագրութեան առաջին շարժումներուն առթիւ, ոտք կը դնէր Ֆրանսական հողին վրայ:

Զօր. տը Կոլ իր ճառով քննութեան կ'առնէր Ֆրանսայի հոգերը եւ միջազգային կացութիւնը:

Ներկայացնելէ վերջ ազատագրութիւնը, պատերազմին բացած վէրքերը, երկրին վերաշինութեան պայմանները, պետական վերակազմութեան աշխատանքները, յայտարարեց թէ անհետացնելու համար դիկտատուրայի մը վտանգը՝ անհրաժեշտ էր նոր սահմանադրութիւն մը տալ երկրին: Ու պաշտպանեց երկթեւ խորհրդարանի տեսակէտը, — Ծերակոյտ եւ երեսփոխանական ժողով: Խորհրդարանին այդ երկու թեւերը միանալով՝ պիտի կազմեն Ազգ. Ժողովը: Պետութեան գլուխը կը դնէ Հանրապետութեան նախագահը, Ֆրանսայի Ազգային Միութեան խորհրդանշանը, որ պիտի ունենայ աւելի լիազօրութիւններ քան որ ունէր վերջին պատերազմէն առաջ:

Յետոյ Զօր. տը Կոլ խօսեցաւ այն 110 միլիոն բազմութեան մասին, որ կ'ապրի Ֆրանսայի մէջ եւ ծովերէն անդին՝ Ֆրանսական դրօշին եւ պետական պաշտպանութեան տակ, դաշնակցային կապերով կապուած մայր հայրենիքին: Այս առթիւ խօսք բրաւ Սարի մասին, զար կը փափաքի միացած տեսնել Ֆրանսայի:

Չորսերը կ'աշխատին

Չորսերու խորհրդաժողովը կը շարունակէ իր աշխատանքները հանդարտութեամբ: Ամերիկայի եւ Անգլիոյ արտաքին նախարարները շատ խելօք են այս անգամ, եւ Մոլոթով՝ շատ հաշտարար:

Երկուշաբթի, կէսօրէ ետքը, նիստը բացուեցաւ Պէվինի նախագահութեամբ: Օրակարգն էր Իտալիոյ դաշնագրին տնտեսական պայմաններուն ճշդումը:

Ամերիկեան եւ անգլիական տեսակէտն այն էր թէ Միացեալ Ազգերու հպատակներուն կրած վնասները պէտք է հատուցուին ամբողջական, մինչ Ռուսերը կը պաշտպանէին, Իտալիոյ աւելի նպաստաւոր, այն տեսակէտը թէ հատուցման այդ ձեւը կրնայ վտանգել իտալական տնտեսութիւնը, ուստի կ'առաջարկէին մասնակի հատուցում: Ֆրանսայի ներկայացուցիչը միացաւ անգլեւամերիկեան տեսակէտին, եւ այս առթիւ յայտարարեց թէ Ֆրանսա կը պահանջէ 10 միլիար լիր: Մոլոթով երկար չպնդեց, երբ Պիտօ առաջարկեց որ մասնաւոր յանձնաժողովներ կազմուին՝ ճշդելու համար իւրաքանչիւր դաշնակիցի հատուցման պահանջը:

Գալով այն հարստութեանց, զորս Իտալացիները ունին դաշնակից երկիրներու մէջ, Անգլիա, Ֆրանսա եւ Միացեալ — Նահանգները պահանջեցին ամբողջական գրաւում, իսկ Մոլոթով նախ պաշտպանեց մասնակի գրաւման տեսակէտը, բայց յետոյ միացաւ անգլեւամերիկեան պահանջին:

Մոլոթով միացաւ նոյնպէս անգլեւամերիկեան տեսակէտին՝ երբ Պէվին եւ Պըրնս կը մերժէին որ եւ է պահանջ Իտալիոյ կողմէ, իբրեւ վնասուց հատուցում:

Համաձայնութիւն գոյացաւ դարձեալ այն մասին թէ Իտալիա ամէնէն նպաստաւոր ձեւով նախապատուութիւն պիտի տայ Միացեալ Ազգերուն՝ իրենց առեւտր. գործառնութեանց մէջ, դաշնագրին կնքումէն սկսեալ մինչեւ 18 ամիս (Անգլիացիները եւ Ամերիկացիները կը պահանջէին 3 տարի, Ֆրանսա՝ 2 տարի, Ռուսիա՝ 1 տարի):

Երէկ, առաւօտուն, յանձնախումբերուն նախագահները ժողով գումարեցին եւ պատրաստեցին յետմիջօրէի նիստին օրակարգը, որ նուիրուած էր Իտալիոյ պատերազմական հատուցումներուն ճշդումին:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

«Անցո՛ւ թուժակս զայս յինէն...»

(Մասնաւոր թղթակցութիւն Յառաջի)

Մայիս 26ի քաղաքապետական ընտրութիւնները, որոնց արդիւնքին շուրջ արձագանգ հասած պէտք է ըլլայ նաեւ Լոյս – Քաղաքը, եկան թուաբանութեամբ փաստելու ինչ որ կը նախատեսէինք մէկ տարիէ ի վեր, այս սիւնակներուն մէջ: — Այսինքն, Թուրքիոյ արդի իշխանաւորները իրենց կամքով պիտի չուզեն հրաժարիլ իրենց մեղրի կարասներէն, — իրենց աթոռներէն թէ պատասխանատուութիւններէն, ու ազատութեան թէ ժողովրդապետութեան ցոյցերու տակ, պիտի շարունակեն յանգիլ իրենց մեկնակէտերուն:

Ճիշդ մէկ տարի առաջ, 19 մայիս 1945ին, Ինէօնիւ հանդիսաւոր խոստում կուտար Անգարայի Մարզադաշտին վրայ խմբուած հարիւր հազարաւոր բազմութեանց՝ թէ «երկրին մէջ գո՛րծ ու իրականութիւն պիտի դառնայ լայն դեմոկրատութիւնը, ու պիտի ջնջուին բոլոր այն օրէնքները, որոնք՝ արդիւնք Հանրապետական կարգերու սկզբնական շրջանի անստոյգ պայմաններուն, կը կաշկանդէին հայրենակիցներու խղճի եւ քուէի ազատութիւնը»: Այս պաշտօնական յայտարարութեան յաջորդող դէպքերը ծանօթ են:— Անգարա, անպատեհութիւն չտեսաւ նոր կուսակցութիւններու կազմութեան մէջ, նկատելով որ անխուսափելի էր քայլ յարմարցնել Միացեալ Ազգերու սկզբունքներուն, կանխելու համար մանաւանդ արտաքին միջամտութեան ո եւ է փորձ: Ու տեսանք, տակաւ, թէ ինչպէս մամուլը խղունջի նման ականջ բացաւ արեւուն տակ, նորափետուր կուսակցութիւններ մարմին առին, ու երկրէն ներս թէ դուրս, ստեղծուեցաւ արուեստական բարեշրջութեան մը տպաւորութիւնը:

Մինչեւ 1946 Ապրիլ 26, Թուրք կառավարութիւնը թողուց, որ դէպքերը բնականոն կերպով զարգանան, որովհետեւ մինչեւ երկու ամիս առաջ՝ Անգարա կը հաւատար, թէ նորակազմ կուսակցութիւնները որեւէ կերպով պիտի չկարենան վտանգ դառնալ Հալքի համար: Եւ սակայն, վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին՝ արտաքին քաղաքականութեան գետնի վրայ տեղի ունեցան այնպիսի խմորումներ, որ ցեց ինկաւ Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ, եւ երեսփոխաններու միջեւ ծայր տուին շեշտ հակամարտութիւններ՝ երկրին նակատագրին, ու օրուան իշխանութիւններուն շուրջ:

Խափանելու համար որ եւ է անմիջական չարիք, Հալքը նախ որոշեց յետաձգել Թաղապետական եւ երեսփոխանական ընտրութիւնները, այն յոյսով, թէ, մինչ այդ, պիտի կարենար փակել կուսակցութեան ներքին ճակատի վրայ ստեղծուած ճեղքերը: Եւ սակայն, այս սպասումը (յետաձգումը) ոչ միայն օգուտ չէր խոստանար, այլեւ առիթ կուտար՝ որ ընդդիմադիրները օգտուին, ու մանաւանդ զօրանան ներքնապէս, ցանց տարածելով երկրին մէջ, եւ առաւելաբար տրամադրութիւններու մէջ: Այն ընդհանուր համոզումը, թէ Թայար կը վայելէ ՍՈՎԻԵԹՆԵՐՈՒ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆԸ, Դեմոկրատ կուսակցութեան համար դարձաւ յաջողութեան զօրաւոր ազդակ մը, մանաւանդ որ մամուլի մեծ մասը այս ուղղութեամբ անուղղակի հրատարակութեանց ալ սկսաւ: Հուսկ ուրեմն, Հալքի շրջանակները ոչ միայն հրաժարեցան ընտրութիւնները յետաձգելու իրենց որոշումէն, այլեւ ՓՈՒԹԱՑՈՒՑԻՆ այդ ընտրութիւններ 7—8 ամիսով, առիթ չտալու համար՝ որ նորակազմ կուսակցութիւնները ժամանակ ունենան լրիւ պատրաստուելու:

Հետեւանքը ծանօթ է:— «Դեմոկրատ» եւ «Ազգ. վերականգնումի» կուսակցութիւնները ձեռնթափ եղան իբրեւ բողոքի ցոյց, ու չմասնակցեցան ընտրութիւններուն:

«Հալք»ը առանձինն կատարեց 26 Մայիսի քաղաքապետական ընտրութիւնները, ու հակառակ ճնշումներու, սպառնալիքներու, «տունէ տուն մուրացկանութեան» («Վաթան»), չկրցաւ ապահովել Թուրք ժողովուրդին գէթ 40 առ հարիւրին մասնակցութիւնը՝ ընտրութիւններուն: Համաձայն «Հալք»ի իսկ վիճակագրութիւններուն, միջին հաշուով ժողովուրդի 30 առ 100ը մասնակցած է ընտրութիւններուն, ու արդիւնքը եղած է աւելի բացասական, քան եթէ երբեք ընդդիմադիրները եւս հնարաւորութիւն ունեցած ըլլային ընտրութեանց մասնակցելու:

Խնդիրը հոս չի վերջանար, սակայն: Կը տեղեկանամ մասնաւոր աղբիւրներէ, թէ այս արդիւնքին վրայ՝ շա՛տ աւելի շեշտուած է հակամարտութիւնը Ազգ. ժողովի ու Հալքի մէջ, ու երէկուան յուսեղբայրներ այսօր իրար կ'ուտեն Ատանայի, Ճէյհանի, Իսքէնտէրունի, Աֆիոնի եւ Իզմիրի մէջ, կուսակցութեանց շէնքերու եւ Հալքէվիներու առջեւ, ուսանողներ եւ ժողովուրդը ցոյցեր կըկատարեն, յայտարարելով թէ Ռուսիոյ դէմ պատերազմ չենք ուզեր, ու հարկ է համաձայնիլ ամէն գնով»: — «Թասվիր», 27 Մայիս խմբագրականով, «Տգեղ պայքար՝ Հալքի անդամներու միջեւ» խորագրին տակ, յարդի տակէ եւ կողմնակի ակնարկներով կը դատապարտէ ընթացքը կարգ մը երեսփոխաններու, չեշտելով թէ «երկիրը ճակատագրական օրեր կ'ապրի, ու այս կարգի պայքարները կրնան աղէտ առաջ բերել»: «Վաթան», 24—27 Մայիսի թիւերով գիտակցութեան կը հրաւիրէ կառավարութիւնը, իսկ 28 Մայիսի թիւով կ'առաջարկէ չեղեալ համարել ընտրութիւնները, ու «գործի բերել ա՛յն տարրերը, որոնք լիակատար վստահութիւնը կը վայելեն թուրք ժողովուրդին»:

«Ենի Սապահ» կ'եզրակացնէ, 28 Մայիսի թիւով, թէ «ձախողած է դեմոկրատութեան կառավերգութիւնը», եւ թէ «որքան ատեն որ Հալքը չէ հրաժարած ճնշումի եւ բռնատիրութեան իրքաղաքականութենէն, պէտք է հրաժարիլ ամէն ցնորքէ»:

Կը թուի թէ չնդալից նորութիւններու նախօրեակին կ'ապրինք:

ԱՐՄԷՆ ԱՄԱՏԵԱՆ

Շ. Գարաքիլիսէի Հերոսամարտը

(Ականատեսի մը յուշերը)

Բ.

Մենք, գրեթէ ամիս մը թափառելէ վերջ, ամբողջովին կտրուած էինք աշխարհէն: Ուրեմն, Գարահիսարի ինքնապաշտպանութեան 28րդ օրն էր, եւ այդ վայրկեանին միայն հասկցանք, թէ Հայերը բերդէն դուրս ելլելով, ճակատամարտը կը շարունակէին՝ Թամզարան շրջապատող լեռներու կատարներուն վրայ: Եւ մենք, պատահաբար, կռուի շղթային մէջ կ'իյնայինք:

Կորսնցնելիք ժամանակ չկար: Քիչ մը ուտելիք ապահովելէ վերջ, կորսուեցանք դիմացի անծայրածիր անտառին մէջ: Հազիւ քարայրի մը մօտ հասած ուտել սկսեր էինք, լուսաբացին հետ հրացէնի առաջին սոյլերը սկսան: Յայտնի էր որ վըտանգը մեզմէ շատ հեռու չէր: Ուտելիքի ծրարը կապելով, սկսանք հակառակ կողմը փախչիլ: Օրուան լոյսը քանի տարածեց իր շողերը, նոյնքան զօրաւ սկսան լեռներն ու անտառները հրացէններու ճայթիւնին ու փայլատակող տեղատարափին տակ: Այսպէս ժամեր շարունակ: Մենք քանի կը հեռանայինք, զէնքերու ձայները այնքան կը մօտենային մեզի. կարծես մենք ըլլայինք հետապնդուողները:

Իրականին մէջ, Հայերը միշտ նախայարձակ ըլլալով, նահանջի մատնած էին Թուրքերը, եւ մենք, բախտի դժբախտ բերումով, թշնամիին փախուստի ճամբուն վրայ կը գտնուէինք: Մեր սրրտէն արիւն կ'երթար որ զինուած չէինք եւ հայ ռազմիկ խումբերուն միանալու հնարաւորութիւնն ալ չունէինք: Երկար ժամերու թափառումէ վերջ, նկատեցինք որ զէնքերու ձայները ուրիշ ուղղութիւն առած էին: Իսկ մենք, փախուստի միակ ճամբայ մը ունէինք, աջէն՝ գահավէժ բարձրութիւններ, ձախէն՝ վտանգաւոր շրջան, իսկ մեր թիկունքը՝ կռուի դաշտ:

Բարձրաբերձ լեռներու եւ անծայրածիր անտառներու ամբողջ տարածութեան վրայ լսուող ձեր ձայներուն հզօր արձագանգը տակաւին կը հնչէ այսօր՝ ձեր հերոսացումէն երեսուն տարի վերջն ալ եւ նոյն ուժգնութեամբ, հերոս հայորդիներ: Չէի տեսներ ձեզ, բայց կը լսէի ձեր փութաքանչիւրին թնդացող ձայնը, եւ իւրաքանչիւրին բերնէն թռչող արմենական անունները, երբ մէկը միւսին յարձակողականի հրամաններ կ'արձակէր:

... Իւրաքանչիւրդ, մէյմէկ առիւծ կտրած, կուրծք-կուրծքի կռուեցաք, միակ նշանաբան ունենալով «մեռնելէ առաջ մեռցնել»: Ու ես, կենդանի վկան այդ օրուան հերոսամարտին, այստեղ կ'ուզեմ արձանագրել մօտակայ Լիճէսէր գիւղը բնակող Յոյնի մը վկայութիւնն ալ, ճակատամարտի յաջորդ օրն իսկ.

— « Հայերը մէկ մէկ առիւծ կտրած, մէկի դէմ տասը Թուրք ջարդեցին, այն աստիճան, որ Թուրք հրամանատարը լուր էր ղրկած քաղաք, նոր ուժեր պահանջելով կառավարութենէն»:

Իսկ մենք, գրեթէ չուարումի մատնուած, շարունակեցինք մեր ճամբան՝ հեռուէն նշմարուող բլուրի մը գագաթը հասնելու ճիգով եւ ահա յանկարծ չչուկներ լսեցինք: Ականջ տալով, հաստատեցինք, որ հայերէն կը խօսին: Մեծ եղաւ մեր ուրախութիւնը եւ չտապեցինք հայերէն պատասխանել, որպէսզի մեզ թշնամի կարծելով չկըրակէին մեր վրայ:

Քանի մը վայրկեան վերջ ծանօթացանք իրարու: Երեք Հայեր էին, որոնք բաւական կռիւներէ ետք, չէին կրցեր իրենց ընկերներուն միանալ: Անոնք ալ յոգնած, պարտասած հանգիստ կ'ընէին: Մէկը քաջամարտիկ Համազասպ Քիպարեանն էր, (հանգուցեալ Վռամշապուհ արք.ի եղբօրորդին), իսկ միւս երկուքը՝ Գարահիսարի Թուրքերուն ահ ու սարսափ ազդող հերոս «Ղասապ»ներէն: Մէկուն ականջը թռած, միւսը՝ քիթէն վիրաւորուած, մեզի պատմեցին թէ ինչ եղերական պայմաններու մէջ, 28 օրուան ինքնապաշտպանութեան անհաւասար ճակատամարտէ մը վերջ, Բերդը լքած էին: Անցնելով Թամզարայէն, բայց միանգամայն ճամբաներու երկայնքն ի վեր զարնելով ու զարնուելով թշնամի ուժերուն հետ, Կիրասոնի ճամբուն վրայ, Աղպայիր լեռը հասեր էին գրեթէ ապահով:

Այդտեղ, երբ կը նշմարեն որ Թրքական զինուորները կը հասնին, քանի մը Հայեր կը ծպտուին Թուրք զինուորի հագուստներով եւ կ'ապաստանին փոքրիկ բլրակներու ետին: Երբ Թուրքերը կը մօտենան մերիններուն, ընդհ. յարձակողականի ազդանշանը կը տրուի: Հայերը կը կրակեն անխընայ, Թուրքերն ալ կը պատասխանեն անշուշտ, բայց, երբ Թուրք զինուորները բոլորովին կը յառաջանան վերջին սահմաններէն անդին, ահա ծպտուած Հայերն ալ իրենց կարգին դուրս ելլելով թաքստոցէն, կրակի ցանցի մը մէջ կ'առնեն թըշնամին:

Կռիւը ահաւոր ու սարսափելի կ'ըլլայ: Շուարումի մատնուած Թուրք զինուորներէն մաս մը հազիւ կը յաջողի փախչիլ եւ ապաստան գտնել դէպի Կիրասոն տանող ճամբուն վրայ, իջեւանի մը մէջ: Ըստ իրենց վկայութեան, ամենասոսկալի ճակատամարտն էր, որ տեղի ունեցած էր այդ օրը: Լեռներն ու ձորերը Թուրք դիակներով ծածկուած էին: Թուրք զինուորական պետը հրաման էր արձակած շրջակայ յոյն գիւղերու բնակչութեան, որպէսզի այդ դիակները հաւաքելու գործին լծուին. ինչ որ քանի մը օր վերջ հաստատեցինք, նոյն ինքն այդ Յոյներու խոստովանութեամբ: Նոյնպէս, ըստ Յոյնի մը վկայութեան, Հիւսիսեան Վահանիկն ալ զոհ գացած է այդ օրուան կռուին մէջ, բայց, ի՛նչ հերոսական մահով: Ժայռի մը ետին երբ դիրք բռնած կը կռուէր, բազմահարուածի իր վերջին փամփուշտներով տասը Թուրք զինուոր գետին կը փռէ եւ ի՛ վերջոյ կռնակէն ստացած կապարով մը կ'անշնչանայ մեր անվեհեր ու առիւծասիրտ Վահանիկը:

Մենք, հազիւ քառորդ ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցանք այդ երեք հայրենակիցներուն հետ, եւ ահա շատ մօտէն պայթող զէնքերու ձայներ լսուեցան: Բայց որովհետեւ մենք չէինք զինուած, խոհեմութիւն համարեցինք անոնցմէ բաժնուիլ եւ գիշերը դարձեալ իրար վերագտնելու խոստումով հեռացանք ու ապաստանեցանք հարիւր մեթր անդին ձորի մը մէջ, խիտ ու անթափանցելի մացառներու տակ: Հազիւ քանի մը վայրկեան վերջ յանկարծ զէնքի պայթիւններ լըսուեցան, որոնք հետզհետէ սկսան սաստկանալ: Համազասպն ու իր ընկերները յարձակման ենթարկուելով, մինչեւ իրենց վերջին փամփուշտը դիմադրած եւ ի վերջոյ ճակատագրական վախճան մը ունեցած էին: Ուրեմն եթէ անոնց քով մնացած ըլլայինք քառորդ մը առաջ, իրենց բախտակից պիտի ըլլայինք:

Այդ վտանգաւոր շրջանին մէջ մնալ մեզի համար անկարելի էր. ուստի մացառներուն մէջէն, ձորն ի վար շարունակեցինք մեր ճամբան, ապահով տեղ մը գտնելու յոյսով: Բայց մեր չար բախտէն, մէկ ժամ ջուրերուն մէջէն քալելէ վերջ, յանկարծ դէպի մօտակայ գիւղը տանող ճամբուն վրայ ինկանք: Զօրս կողմէն պաշարուած էինք. գիւղ երթալու մասին մտածելն իսկ աւելորդ էր: Դիմացը Թրքական նոր ուժեր զառիթափներուն վրայ նոր խրամներ կը հաստատէին, նոյն իսկ թնդանօթներ բերած էին ի հարկին գործածելու համար: Երկվայրկեան մը իսկ չկար կորսնցնելիք: Դարձանք դէպի ձախ, քանի մը քայլ յառաջանալէ վերջ հեռուէն նշմարեցինք, որ մարդկային շուքեր կ'երեւային քիչ անդին:

(Մնացեալը յաջորդով) ՄԿՐՏԻՉ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

Ուրուկուէյի հայ գաղութը

Հարաւային Ամերիկայի երեք կարեւոր հանրապետութիւններու մէջ ցրուած հայ գաղութներէն մէկն ալ Մոնթէվիտէոյի գաղութն է: Արժանթինէն ետք, քանակով կարեւոր թիւ մը կը ներկայացնէ,— աւելի քան հինգ հազար հայրենակիցներ: Ասոնց վրայ գումարելու է նաեւ շուրջ հազար նոր սերունդի ներկայացուցիչներ, որոնք բոլորն ալ այս օտար ափերու վրայ ծնած ըլլալով տեղացիներ կը հաշուուին: Գերագոյն ջանքերով մաս մը կարելի եղած է համազգային կեանքին կապել: Թէեւ ստուար մեծամասնութեամբ կը կակազեն մայրենի լեզուն, բայց առայժմ կապուած կը մնան ծնողներու ընտանեկան սովորութեանց ու տոհմիկ բարքերուն: Ոչ միայն մենք Հայերս, որ զուրկ ենք այլ ազգերու մշակութային բազմապիսի առաւելութիւններէն, այլեւ հզօրագոյն պետութիւններու յաջորդական սերունդներն ալ աստիճանաբար կը ծիւրին այս ափերուն վրայ, հեշտագին վայելքին հետ ու աժանագին պարասրահներու ծուխին մէջ մոռացութեան տալով հին ու բարի օրերու զաղափարապաշտութիւնը: Այս կացութեան մէջ, մխիթարական է տեսնել տարահալած հայորդիներու չինարար այն ճիգը, որով կը ջանան ապահովել փրկութեան ճամբան:

Այս տեսակէտով, Ուրուկուայի հայ գաղութը, հակառակ իր որակին, նշանակելի նուաճումներ կատարած է: Առաջին կարաւաններուն հետ հիմնուած են նաեւ ազգապահպանման կենդանի օճախներ: Մատուռ – եկեղեցիի կողքին բարձրացած են խրճիթ դպրոցներ: Ներկայիս կան հինգ

ազգային դպրոցներ ուր կը յաճախեն մօտ 500 երկսեռ մանուկներ, ստանալով ազգային դաստիարակութիւն, սորվելով մայրենի լեզուն: Պետական պարտադրութեամբ հայկական վարժարաններու մէջ կը դասաւանդեն նաեւ տեղացի ուսուցիչներ: Դժբախտաբար, ինչպէս ուրիշ գաղութներու, նոյնպէս Ուրուկուէի մէջ կը պակսին մասնագէտ դաստիարակներ, համապատասխան դասագիրքեր եւ ուրիշ յարմարութիւններ: Հակառակ գաղութի նիւթական բարեկեցիկ վիճակին, դժուարութեամբ կը հոգացուին դպրոցական ծախքերը, որով կրթական տուրքերէն դուրս, համապատասխան մարմինները ստիպուած են դիմել բազմազան միջոցներու, հանգանակութեան եւն. տարեկան ելեւմուտքը հաւասարակշռելու համար:

Այս ճիգերուն հետ, դիտելի է, որ տարուէ տարի կը նուազի ազգային դաստիարակութիւն ստացողներու քանակը: Մեր հայրենակիցներէն շատերը, առօրեայ նիւթական յաջողութիւններէն յղփացած, կը սկսին անտեսել նահապետական արժէքներն ու հայկ. դպրոցը: Ուրացողներու կողքին տակաւին կանգուն կը մնան հաւատաւոր, գաղափարապաշտ հայրենակիցներ, որոնք դերագոյն զոհաբերութեամբ կը ջանան հրահրել ազգ. ոգին: Ունինք խոստմնալի նոր սերունդ մը, որոնցմէ շատերը արդէն բարձրագոյն մասնագիտական վարժարաններ կամ համալսարաններ աւարտած են, իբրեւ բժիշկ, իրաւաբան, ճարտարագէտ, երկրաչափ, դեղագործ, ատամնաբոյժ ու այլ մեքենագիտական գիտութեանց հետեւողներ:

Եկեղեցական գործն ալ որ երբեմն հայ գաղութի խռովայոյզ կնճիռներէն մէկը եղած է, նոյնիսկ փոթորկելով անոր ներքին անդորրութիւնը, այժմ նորէն վերազարթումի ճամբուն վրայ է: Գաղութը յաջողած է մայրաքաղաքի լաւագոյն պողոտաներէն մէկուն վրայ ընդարձակածաւալ հողամաս մը ծախու առնել, քսան հազար տոլարի: Երկնակի ծախքերու պէտք ունին, հետագային եկեղեցի ու անոր յարակից համապատասխան սրահ եւ այլ յարմարութիւններ կառուցանելու համար: Երբեմն կ'ըլլան անհատական բացառիկ նուէրներ, բայց առաւելագոյն բաժինը դարձեալ կ'իյնայ հայ զանգուածին վրայ:

Մոնթէվիտէոյի հայ գաղութի ազգային մարմինը կը հանդիսանայ կեդրոնական վարչական Խորհուրդը, որ տարուէ տարի կը վերանորոգուի: Ունի 350 օրինական անդամներ որոնք նիւթական օժանդակութիւններէ զատ գործնականաշխատանքներ ալ կը կատարեն գաղութի ազգային, հանրային եւայլ համապատասխան պահանջներուն գոհացում տալու համար: Ցիշեալ եկեղեցական մարմինը տարեկան շուրջ տասը հազար փեսօ գումարի մը հասնող եկամուտ մը ունի, որ ամբողջութեամբ առօրեայ ծախքերուն կը յատկացուի:

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Ատրպատականի մայրաքաղաքը

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳՐԷ ՄԸ

Թաւրիզը (Դաւրէժ) որ Իրանի Ատրպատական նահանգին մայրաքաղաքն էր, հիմա դարձած է նահանգին նորակազմ ինքնավարութեան կեդրոնը: Հնամենի քաղաքը միայն 50 մղոն հեռու է խորհրդային բաղկացուցիչ հանրապետութիւններ՝ Հայաստանէն եւ Ատրպատականէն, որոնք Իրանը կ'եզերեն անոր հիւսիսային արեւմտակողմէն: Մինչեւ 1826 Խորհրդային Ատրբէջանը մաս կը կազմէր Իրանի: Ռուսական նուաճումէն ետք անոր բնակչութիւնը յամրաբար ռուսացաւ: Սակայն, մաս մը բնակիչներ գաղթեցին իրենց հայրենիքին անունը կրող եւ անոր սահմանակից իրանեան նահանգը:

Դարեր առաջ, Մարգօ Փոլօ Թաւրիզէն անցնելով, զայն գտած է լի բազմազբաղ առեւտրականներով եւ փարթամ քաղաքացիներով: Հնդկաստանէն Տրապիզոն եւ Կարին երկարող ճամբուն վրայ հաստատուած Թաւրիզը այն ատեն վաճառանոցն էր Արեւելքին: Սուէզի ջրանցքին շինութիւնով կարաւանները ա'լ չշարունակեցին Հնդկաստանէն Իրանի միջոցով ցամաքային ճամբորդութեան այդ երկար ուղին եւ Թաւրիզը կորսնցուց իր կարեւորութիւնը:

Անոր հին ժամանակի 550.000ի բնակչութիւնը այսօր իջած է 219.000ի, թէեւ ան տակաւին երկրորդ մեծ քաղաքն է Իրանի:

Կ'ըսուի թէ ան հիմնարկուած է 791ին, բայց 297ին ան Դաւրէժ անունով յիշուած է իբրեւ մայրաքաղաքը Հայաստանի թագաւոր Տրդատ Գ.ի: Այն ատենէն ասդին Դաւրէժը նուաճուած է Արաբներու, Սելճուկներու, Թուրքերու, Մոնկոլներու եւ Ռուսերու կողմէ:

Թաւրիզը Աճը գետի ափերուն վրայ կառուցուած, 4060 ոտք բարձր է ծովի մակերեսէն: Անոր բարձրաբերձ հովիտը երեք կողմէն շրջապատուած է լեռներով: Չորրորդ կողմը կայ ընդարձակ ու բերրի դաշտ մը, ուր ընտիր պտուղ կ'աճի: Թաւրիզի քաղաքի ձորին նայող լեռը 12000 ոտք բարձրութիւնով նահանգի հրաբխային կոնն է: Քաղաքին կլիման առողջարար է, թէեւ ցուրտ օդը կը շարունակուի տարուան չորս ամիսներուն: Բարեխառնութիւնը կը փոփոխուի Ֆարենհայտի 5 եւ 100 աստիճաններու միջեւ:

Ցաճախակի երկրաշարժներէն քանդուած Թաւրիզը իր արեւելի կղմինտրէ որմերուն միջեւ ունի բազմաթիւ աւերակներ, ամէնէն ակներեւն ըլլալով 600 տարուան միջնաբերդի մը մնացորդները: Կապոյտ մզկիթը հռչակաւոր է իր գեղեցիկ յախճապակիներով: Բնիկ քաղաքամասը ցեխաշէն հիւղակներու եւ վաճառանոցներու թնճուկ մըն է նեղ, մծնուածոյ փողոցներով, որոնց մէկ մասը վերջերը լայնցուած է: Ջորիներ, ձիեր, ուղտեր, բեռնակիրներ ու սայլեր իրարու վրայ կը խըռնուին՝ միջոց գտնելու համար: Անքող կիներ ու մարդիկ եւրոպական անճոռնի հագուստներով կը խառնուին՝ բնիկ տարազով Իրանցիներու, Աֆղաններու: Օտարներու քաղաքամասին մէջ տուները ընդարձակ են, շքեղ եւ սիրուն պարտէզներով շրջապատուած:

Թաւրիզ կարեւոր կեդրոն մըն է չոր մրգի եւ գորգի ճարտարարուեստներուն: Ամէն տարի գորգ, պտուղ, կաշի, մետաքս, մորթ եւ թէյ կ'արտածուին՝ փոխանակուելու համար գործուած նիւթերով: Իր ճարտարարուեստին պատճառով Թաւրիզ կը պահէ Իրանի կայսերական դրամատան ճիւղ մը եւ տեղական հեռաձայնի սպասարկութիւն մը: Երկաթուղի մը Թաւրիզը խորհրդային Կովկասեան գիծերուն հետ կը կապէ Հայաստանի Ջուլֆա աւանին մէջ: Այնտեղ կան շատ մը լաւ պողոտաներ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, (Յառաջ) — Յունիս 2ին մեծ խանդավառութեամբ տօնուեցաւ Մայիս 28ի տարեդարձը, քաղաքապետական թատրոնին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէին:

Հակառակ վերջին պահուն հապճեպով եւ միեւնոյն ժամուն կազմակերպուած հրապարակային բանախօսութեան մը, (Պ. Ա. Զօպանեան) թատրոնը գրեթէ նեղ կուգար հայրենակարօտ բազմութեան համար:

Նուագախումբը՝ ղեկավարութեամբ Պ. Վարդգէս Մխիթարեանի, «Մարսէյյեզ»ով եւ «Բամ Փորոտան»ով բացաւ հանդէսը: Բեմը զարդարուած էր Ֆրանսական եւ հայկական դրօշներով: Խորքին վրայ մեծատառ գրուածք մը, յարգանքի խօսքեր ուղղուած Մայիս 28ը կերտողներուն, իսկ Հ. Մ. Ը. Մ.ի երկու սկաուտներ անշարժ պատուի կեցած էին:

Հանդէսի նախագահը՝ Հ. Կ. Տէրմոյեան, քանի մը խօսքով պատմեց այն դէպքերը որոնք հրաշքի ձեւով եւ ի գին թանկագին զոհողութիւններու մեզի ընծայեցին Մայիս 28ը: «Ուրանալ այս մեծ եւ հրաշափառ դէպքը, խծբծել զայն եւ կամ կուսակցական քարոզութեան միջոց նկատել, կը նշանակէ աչքերը գոցել, չտեսնելու համար պայծառ եւ կենսատու արեւը ...»:

Ապա, նախագահի հրաւէրին վրայ, սրահի բազմութիւնը վայրկեան մը լռութիւն պահեց ի յարգանս 4000է աւելի մարտիկներուն, որոնք ինկան Ազատ հայրենիք մը ստեղծելու համար:

Սրահին մէջ կը նշմարուէին նաեւ օտար հիւրեր: Ընկերվարական կուսակցութենէն (S. F. I. O.) պատպամաւորութիւն մը՝ հակառակ ընտրութեան օր ըլլալուն, ուզած էր պաշտօնապէս ներկայ ըլլալ:

Նախագահի բացման խօսքերէն վերջ, բեմ եկան Կապոյտ Խաչի սանուհիները երգելու եւ պարելու համար իրենց շողշողուն հայկական տարազներով: Եռանդուն սանուհիները, ղեկավարութեամբ Կապ. Խաչի տիկիններ՝ Սիսլեանի (Կրընոպլէն), Ք. Մուրատեանի եւ Վ. Բարունակեանի ստանձնած էին գեղարուեստական բաժինին մեծագոյն մասը: Ուրիշ անհատ մասնակցողներ, Մ. Տէրվիշեան (Շասէն), Տիկին Պ. Ահարոնեան (Լիոնէն) եւ Տիկին Փայլիկ Պօտուէն երգեցին շատ յաջող կերպով: Եղան նաեւ օրուան պատշաճ արտասանութիւններ: Օր. Ս. Կարապետեան արտասանեց «Հայ դրօշին» նուիրուած կտոր մը: Նոր Սերունդի կողմէ Ահարոն Գալայճեան արտասանեց Ա. Գառնէի «Երկիր Նայիրի»ն, իսկ Օր. Գոհարիկ (Կրընոպլէն) Ա. Իսահակեանի «Էհ՛, ջան հայրենիք»ը: Ֆրանսերէն ուղերձ մը կարդաց Նոր Սերունդի կողմէ Պ. Արամ Այանեան:

Իբրեւ առաջին բանախօս Պ. Միսաք Միրզէ (Լիոնէն) խօսեցաւ Նոր Սերունդին կողմէ եւ հայրենաշունչ խօսքերով վեր հանեց Մայիս 28ի արժէքը: Շեշտեց թէ այս մեծ տարեդարձի ոգին պէտք է կազմէ Նոր Սերունդի սնունդը եւ թէ ամէն բանէ վեր կայ՝ Հայրենիքը որուն շուրջը պէտք է բոլորուին բոլորը անխտիր:

Ընկերվարական ներկայացուցիչը՝ քաղաքացի Julien, փոխ — քաղաքապետ Վիէնի, յիշեց հայ ժողովուրդի կրած տառապանքները թրքական եւ ցարական տիրապետութեանց տակ, խանդավառ խօսքերով պանծացուց Մայիս 28ը, իբրեւ հայ ժողովուրդի ազատութեան թուական: Յարգանքի խօսքեր ըսաւ նաեւ այս վերջին մեծ պատերազմի ընթացքին Ֆրանսայի համար զոհուած հայ զինուորներու յիշատակին: Իսկ օրուան գլխաւոր բանախօսը Պ. Հայկ Սարգսեան (Փարիզէն) գրեթէ մէկ ժամ խօսեցաւ, պարզելով օրուան նշանակութիւնը: Մանրամասնօրէն պատմեց Մայիս 28ի դէպքերը եւ դրուագները, վեր հանեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան կատարած մեծ դերը 1918ի մայիսեան այդ ճգնաժամային կռիւներուն:

Բանախօսութիւնները վերջացած, բեմ հրաւիրուեցաւ գաղութիս սիրուած փոքրիկ ջութակահարը՝ Կ. Պէպիրեան, որ երկու գեղեցիկ կտորներ նուագեց եւ արժանացաւ խանդավառ ծափերու:

Հանդէսը փակուեցաւ նուագախումբին «Լուսին չկար» քայլերգով:— Թղթակից 1946

Վասպուրականի Հերոսամարտը

ՄԱՐՍԷՅԼ, (յապաղած) — Մայիս 25ին, Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը կազմակերպած էր Հերոսամարտի 31րդ տարեդարձը:

Հակառակ անձրեւոտ օդին «Սալօն Թօլպէր»ը ժամանակէն առաջ լեցուած էր մեծ բազմութեամբ: Մեծ խանդավառութիւն կը տիրէր սրահին մէջ: Վասպուրականցիները պատերազմի վեց տաժանելի տարիներէն վերջ, նոր առիթ կ'ունենային յարգելու յիշատակը բոլոր անոնց որ ինկան անհաւասար մարտնչումներու մէջ «մեռան, բայց կռուան»:

Վարչութեան կողմէ Պ. Յ. Հացագործեան հանդէսը բացուած յայտարարեց, «Ա՛խ, Վասպուրական» խմբերգով, որ ունկնդրուեցաւ յոտընկայս: Յետոյ, խօսք տրուեցաւ օրուան նախագահին՝ Պ. Ռուբէն Յովնանեանի, երիցագոյն հայրենակիցներէն: Հակառակ իր տկարութեան, բանախօսը բացատրեց թէ Վասպուրականը մեր ժամանակին ունեցած է երկու հերոսամարտներ, 1895ին եւ 1915ին: Մէկը միւսին լրացուցիչն է: Առաջինով մենք կը յիշէինք Խրիմեան Հայրիկի «Թուղթէ շերեփ»ը, որ վերածուեցաւ երկաթէ շերեփի, եւ Վասպուրականցին շատ լաւ կրցաւ գործածել զայն, յանձին իր հերոս ղեկավարներուն:

Կարգ մը արտասանութիւններէ եւ մեներգներէ վերջ, բեմ հրաւիրուեցաւ բանախօսը, հայրենակից Պ. Հայկ Ջրուանդեան, որ հանգամանօրէն պատմեց ծագումն ու զարգացումը բոլոր հերոսամարտերու: «Մեր արդիկորոյս հայ մայրերը իրենց արցունքներով թրջուած թաշկինակներ չունին այլեւս, անոնք ուրախ են ու հպարտ որ իրենց քաջ զաւակները Վասպուրականի, Շապին Գարահիսարի, ու ուրիշ հերոսամարտերու շնորհիւ հաստատեցին առաջին հիմնաքարերը մեր հայրենիքին: Սարտարապատներու վճռական ճակատամարտներով վերահաստատուեցաւ Հայաստանը ալեհեր Մասիսի ստորոտը: Թէեւ ան շատ փոքր է իր տարածութեամբ, բայց իր յառաջդիմութեամբ ամէն մարդի մէջ, արժանի է ամէն Հայու գուրգուրանքին»: (Ծափեր):

Գեղարուեստական բաժինը վստահուած էր Տիկին Մանուշ Շահմիրեանի որ կարճ ժամանակի մէջ յաջողած էր կազմակերպել Վանուհիներու երգիչ խումբը: Ամէն մէկը իր կարգին արտասանեց կամ երգեց, առանձին կամ խմբովին, մեծ յաջողութեամբ: Դժբախտաբար թէ ժամանակի սղութեան, եւ թէ մանաւանդ բեմի անյարմարութեան պատճառով, յայտագրի մէկ մասը յետաձգուեցաւ: Գիշերուան ժամը մէկին ի դիմաց վարչութեան Պ. Յ. Հացագործեան շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր հանդիսականներուն ինչպէս եւ բանախօսներուն, արտասանողներուն, երգիչներուն, որոնք իրենց սիրայօժար մասնակցութեամբ փայլ տուին տօնակատարութեան: Միեւնոյն ատեն ներողութիւն խնդրեց անոնցմէ որոնք տեղի եւ մասնաւորապէս աթոռներու պակասէն ստիպուեցան ոտքի վրայ մնալ մինչեւ վերջը:

Յետոյ սկսան հայկական եւ զանազան պարեր: Շատ ճոխ էր «պիւֆէն»: Հանդիսականները զուարճացան մինչեւ առտուան ժամը 5 եւ բաժնուեցան հայրենիքի քաղցր յիշատակներով:— Գետափցի

ՀԱՅԱՆՊԱՍՏ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Յունիս 12ին «Ժէօկրաֆի» սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Պ. Գրիմիթէլին բանախօսութիւնը: Ներկաներուն մէջ Ֆրանսացիները աւելի բազմաթիւ էին:

Նախագահը Տոքթ. Ժիվէ՝ դրուատական խօսքեր արտասանեց հայ ժողովուրդի մասին: Առաջին բանախօսն էր Էտուար Սապի, նիւթը՝ «Վիքթոր Հիւկօ եւ կինը»:

Յետոյ՝ Պ. Գրիմիթէլ հայկ. պատմութիւնը ամփոփելով, անցաւ հայկ. մատենագրութեան: Բոլոր դարերը համառօտակի յիշելէ վերջ, Հ. Արսէն Կոմիտաս Բագրատունիէն արտասանեց գրաբար նմանաձայնութիւն մը որ խլեց երկարատեւ ծափեր: Յիշեց նաեւ Պարոնեանէն անցքեր եւ արտասանեց Վարուժանէն քերթուածներ, նախ հայերէն եւ յետոյ վերածեց Ֆրանսերէնի, բերանացի:

Ներկայ մը

Ֆրանսայի նոր դահլիճը

Այսօր պիտի կատարուի Ֆրանսայի նոր վարչապետին ընտրութիւնը։

Վերջին պահուն տակաւին հարթուած չէին դժուարութիւնները,— համայնավարները կը մերժեն մասնակցիլ կառավարութեան մը, որուն գլուխը պիտի գտնուի Ժող. Հանրապետական շարժման ներկայացուցիչ մը, ուստի կ՚առաջարկեն վարչապետութիւնը յանձնել ընկերվարականի մը, նախընտրաբար՝ Կուէնի, ուրեմն դահլիճ մը այնպէս ինչպէս գոյութիւն ունի ներկայիս։ Ընկերվարականները կը մերժեն ստանձնել վարչապետութիւնը։ Իսկ Ժող. Հանրապետական Շարժումը վարչապետութեան թեկնածու կը դնէ Պիտօն, իր ներկայացուցիչը։ Այս պայմաններուն մէջ՝ անելի մը առջեւ կը գտնուի Սահմանադիր Բ. Ժողովը։

Եթէ ընկերվարականները եւ համայնավարները պնդեն իրենց որոշման վրայ, Ժող. Հանրապետական Շարժման ներկայացուցիչը պիտի ընտրուի վարչապետ, որ նախ պիտի աշխատի կազմել դահլիճ մը բոլոր կուսակցութեանց լայն մասնակցութեամբ։ Եթէ ձախողի՝ պիտի կազմէ դահլիճ մը նախարարները առնելով իր կուսակցութենէն։ Եթէ այս ձեւն ալ ձախողի, կը յայտարարէ Ֆրանսիսկ Կէ, կը մնայ երկրին՝ կատարել իրաւարարի իր դերը։

Այս դժուարութիւններուն առջեւ, կուսակցութեանց ներկայացուցիչները շարունակ ժողով կը գումարեն, լուծման զանազան ձեւեր կ՚առաջարկեն եւ մաքոքի պէս կ՚երթան կուգան բանաձեւերը մէկ կուսակցութենէն միւսը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԵՂԾ ՀԱԶԱՐՆՈՑՆԵՐՈՒ եւ 500նոցներու մասին կատարուած քննութիւնը ցոյց կուտայ, որ 983 հատ միայն յանձնուած են դրամատուն, ուրեմն No. 16, D. 505.095 թիւը կրող այդ կեղծ թղթադրամներուն քանակը կարծուածին չափ մեծ չէ։ Այս առթիւ պաշտօնապէս կը հաղորդուի, թէ անգլիական եւ ամերիկեան տպագրութեամբ 1000նոց եւ 500նոց թղթադրամները շրջաբերութեան մէջ կը մնան, ուրեմն առեւտուրի մէջ պիտի գործածուին, մինչեւ Յուլիս 12։ Իսկ Յուլիս 13էն սկսեալ կը կորսնցնեն իրենց արժէքը։ Ուստի այդ թուականէն սկսեալ, պէտք է զանոնք փոխել՝ յանձնելով Ազգ. դրամատան մասնաճիւղերուն, մինչեւ Սեպտեմբեր 30։ Այդ թուականէն վերջ՝ յիշեալ թղթադրամները կրնայ փոխել միայն Ազգ. Կեդրոնական Դրամատունը։

Պէյլէի մէջ երեւան հանուեցաւ կեղծ հազարնոցներու առեւտուր մը,— ձերբակալուեցան 3 հոգի, որոնք յայտարարեցին թէ այդ դրամները գնած են Մարսիլիոյ մէջ մէկ հազարնոցը 620 Ֆր. արժէքով։ Այս կեղծ հազարնոցներուն գումարը կը հասնի 260.000 ֆրանքի։

ՓԱՐԻԶԻ դատարաններուն մէջ տեղի ունեցաւ հետաքրքրական դատավարութիւն մը։ Վանթուրինի կ՚աշխատէր Փարիզեան սրճարանի մը մէջ եւ շահած էր 875.000 ֆրանք։ Անցեալ տարի կառավարութիւնը որոշեց փոխել թղթադրամները, եւ 1945 Մայիս 30ի օրէնքով թիապարտութեան կը դատապարտէր այն անձը, որ 200.000 Ֆր.էն աւելի ունենալով՝ ուրիշի մը անունով կ՚երթար փոխել դրամները։ Վանթուրինի իր ունեցածը կը բաժնէ քոյրերուն, որպէսզի ամէն մէկը իր անունով փոխէ դրամները։ Եւ սակայն խարդախութիւնը երեւան կ՚ելլէ եւ դատարան կը հրաւիրուին բոլորը։ Բարեբախտաբար դատարանը թիարան չղրկեց զանոնք, այլ՝ բանտ՝ Վանթուրինին վեց ամսուան համար, իսկ երեք քոյրերը՝ երկուական ամսուան համար։ Բոլոր դրամներն ալ կառավարութիւնը գրաւեց։ Պաշտպանփաստաբանը պատանց զանոնք յայմ ենթեւ պատիժով, որովհետեւ ամբաստանեալները, ըստ, ոճրագործներ չեն, այլ ելմտական տեսակէտով՝ պարզ lampisteներ են։

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ծննդեան 75ամեակը պիտի տօնուի Հայաստանի մէջ եւ այդ առթիւ Վարդապետին կեանքին ու գործերուն վերաբերեալ հանդէս մը պիտի հրատարակուի։

Մեր հայրենակիցներէն ամէն անոնք որ մօտէն շփում ունեցած ըլլալով վարդապետին հետ, նամակներ կամ յուշեր ունին անկէ, ինչպէս նաեւ ամէն անոնք որ Կոմիտասի ձեռագիրները կամ մամուլի մէջ լոյս տեսած յօդուածներ ունին, հաճին տրամադրել Ֆ. Ա. Ը. Միութեան, ղրկուելու համար Երեւան։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը 1500 ֆրանք կը նուիրէ Վէթերաններու Ֆոնտին, Մ. Վարանդեանի յիշատակին։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը 1000 ֆրանք կը նուիրէ Վէթերաններու Ֆոնտին։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ ՄԸ

ՇԱՎԻԼ.— Իսկապէս հայկական շաբաթ մը եղան մեր գաղութին համար անցեալ շաբթուան ութ օրերը։ Ութ օրուան մէջ երեք հայկական տօնախմբութիւն, չհաշուելով Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը Փարիզի մէջ, ուր Շավիլն ալ մասնակցեցաւ իր բազմաթիւ ներկաներով։

Մայիս 26ի կիրակի օրը Հայ Արիներու Միութեան մասնաճիւղը կազմակերպած էր թէյասեղան մը Մայրերու Օրուան առթիւ։ Հրաւիրուած էին ծնողքները եւ համակիրները եւ մտերմիկ մթնոլորտի մէջ կատարուեցան սկաուտական զանազան խաղեր, կատակերգութիւն եւ սրախօսութիւններ։ Եղան երգեր եւ արտասանութիւններ։ Ներկաները հիւրասիրուեցան թէյով եւ կարկանդակով։ Շնորհաւորելի են այս փոքր մը երիտասարդները, որոնք իրենց հանգստի ժամերը զոհելով կը դաստիարակեն հայ պատանիները։

Մայիս 30ին, Համբարձման հինգշաբթի օրը, Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած էր աւանդական Վիճակը, դարձեալ դպրոցի սրահին մէջ, ի նպաստ Յունաստանի կարօտ հայրենակիցներուն։ «Րաֆֆի»ի երգչախումբը ղեկավարութեամբ ընկեր Ս. Յովհաննէսեանի երգեց Վիճակի «Ջան գիւլիւմ»ները։ Յետոյ տեղի ունեցան արտասանութիւններ եւ երգեր։ Ծախուած օշարակը եւ խմորեղէնները ապահովեցին կոկիկ գումարմը։ Խոստովանինք որ այս անգամ կազմակերպութիւնը եղած էր հաճելի եւ թեթեւ։

Իսկ երրորդ հանդէսը, ամէնէն խանդավառը եւ ամէնէն խրախուսիչը տեղի ունեցաւ Յունիսի 3ին, քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահին մէջ։ Ֆր. Ազգ. Միութեան մասնաճիւղը կազմակերպած էր շարժանկարի երեկոյ մը, ցոյց տալու համար մեզի մեր հայրենիքին բնական տեսարանները, նոր շինութիւնները, արուեստի, գիտութեան եւ գրականութեան տաճարները եւն.։ Շավիլի հայութիւնը մեծով պզտիկով լեցուցած էր սրահը։ Մեր սիրելի հայրենիքը այս երեկոյ ի մի հաւաքած էր ամէնքը եւ մենք քանի մը ժամ ապրեցանք արդար հպարտութեան պահեր։ Վայրկեան մը մոռցանք օտարականի ցուրտ իրականութիւնը, հոգիով եղանք հայրենիքին մէջ ու հայրենիքին հետ։ Ի՜նչ գեղեցիկ դաս մը եղաւ մեր երկսեռ երիտասարդութեան համար, որ տեսաւ իրենց հայրերու եւ նախահայրերու սիրական երկիրը, անուշիկ մայր Հայաստանը, անոր լեռներն ու գետերը, լիճերն ու դաշտերը, հին դարերէ մնացած վանքերը եւ նոր շինուած փառաւոր շէնքերը, իրենց սիրելի եղբայրներուն ու քոյրերուն ժրաջան եւ ստեղծագործ աշխատանքը։

Սրտանց կը մաղթենք որ մեր հինաւուրց հայրենիքի միւս կարեւոր մասն ալ, տակաւին «թշուառ ու անտէր եւ մեր թշնամւոյն ոտնակոխ», ազատագրուի եւ միանայ իր հարազատ եղբօր, որպէսզի մենք առանց մորմոքի աւելի հպարտ կարենանք երգել,— «Ծաղկի՛ր, ազատ իմ հայրենիք»ը։

Թղթակից

ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Փարիզի Բժշկական Միութիւնը, հովանաւորութեամբ Պետ. Հայ Կարմիր Խաչին, Յունիս ամիսէն սկսեալ կը բանայ դասախօսութիւններու շարքը, որ ընդհատուած էր ժամանակէ մը ի վեր կացութեան բերումով։

Դասախօսութեանց կը հրաւիրուին երիտասարդ աղջիկներ, սնտուներ, հիւանդապահուհիներ, ընկերային օգնութեան մարմիններու անդամուհիներ, ինչպէս նաեւ բոլոր անոնք որ կը շահագրգռուին մանուկներու առողջապահութեամբ եւ մեր ցեղին գեղեցկութեամբ։

Այս շաբաթ, 22 Յունիս, ժամը 6ին, Ալէմչահի Սթիւտիոյին մէջ, 19 rue Caumartin, կը խօսի Տոքթ. Տիրաց՝ «Նախածնութիւնը եւ ժառանգականութեան օրէնքները»։ (Յաջորդ դասախօսութիւնները կը յայտարարենք իրենց կարգին)։

Մրագրուած դասախօսութիւններուն շարքը փակելու համար, Պետ. Հայ Կարմիր Խաչը որոշած է նաեւ կազմակերպել «լաւագոյն կերպով խնամուած մանուկներու մրցումը», օժտուած շատ մը պարգեւներով, առաջինը 5000 Ֆր., ինչպէս նաեւ «վայելչագեղ մանուկներու մրցումը» եւն.։

ԳՆԴԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄ

ՎԻԷՆ.— Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը կը մրցի Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի քոյր մասնաճիւղի դէմ իր սեփական դաշտին վրայ (Փոնթէվէք), կիրակի, 23 Յունիս ժամը 3ին։ Առաջին մրցումը Հ. Մ. Ը. Մ.ի երկրորդ խումբի եւ Վիէնի Ֆրանսական խումբին միջեւ, ուրկէ յետոյ կը մրցին Մարսէյլի եւ Վիէնի առաջին խումբերը։ Ձրի մուտք։

ՎԱԼԱՆՍ.— Գեղարուեստական երեկոյթ, Ֆ. Ե. Մ.ի կողմէ, շաբաթ, ժամը 8.45ին։ Յ. Յովհաննէսեանի երգչախումբը կերգէ Կոմիտասեան երգեր եւ Ա. Արմաղանեան կը նուագէ հայկական եւ եւրոպական եղանակներ։ Կը բեմադրուի «Ակամայ մարգիկը»։

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարահանդէսը

Նախաձեռնութեամբ Կեդր. Վարչութեան եւ մասնակցութեամբ Փարիզի բոլոր մասնաճիւղներու յունիս 22ին, ժամը 9էն մինչեւ լոյս Salle Jean Goujon, 8 rue Jean Goujon։ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ։ ՃՈԽ ԳԻՒՖԷ։ Մուտք 100 ֆրանք։ Տոմսերը ապահովել Հր. Սամուէլ եւ Բալուեան գրատուններէն։

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի վարչ. ժողովը կը խնդրէ ծանուցանել թէ ողբ. Պօղոս Նուպար փաշայի յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի պիտի ունենայ Փարիզի Հայոց Եկեղեցին, Յունիս 22ին, շաբաթ օր ժամը 10.45ին։ Արարողութենէն ետք փափաքող պաշտօնական մարմինները եւ ազգայիններ ուխտի պիտի երթան ողբացեալ բարերարին շիրիմին, Փէր Լաշէզի գերեզմանատունը։ Սիրով կը հրաւիրուի յարգոյ հայ հասարակութիւնը։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Հայրենիք Ամսագիր»ի հաւաքածոյ մը 1923—1940, ընդամէնը 189 գիրք, ծախու է 12.000 ֆրանքի, (100 տոլար)։ Դիմել «Յառաջ»ին կամ D. Tchitouny, 13 rue Caumartin, Paris (9)։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկին Շուշիկ Յակոբեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Տիկին Քէօրեանի, Նիւ Եորք։

ՄԵՐ ՏՂՈՑ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԸ

Հ.Մ.Ը.Մ.ի ամժ. Կեդր. Վարչութիւնը եւ Սկաուտական Վերին Մարմինը ձեռնարկած են կազմակերպելու հայ երկսեռ մանուկներու ամառնային արձակուրդը՝ օդասուն վայրի մը մէջ, ապահովելով առողջութեան, ուրախութեան եւ գուարթ ժամանցի բոլոր պայմանները։ Փութացէք այժմէն արձանագրել ձեր զաւակները, բժշկական խնամք, խիստ հսկողութիւն, հայրական հոգածութիւն, հայեցի դաստիարակութիւն, դիւրամատչելի պայմաններ։ Արձակուրդի շրջանը կը բոլորուի սկաուտ խմբապետներէ կազմուած յատուկ յանձնախումբի մը կողմէ՝ Հ.Մ.Ը.Մ.ի Կեդր. Վարչութեան պատասխանատուութեան տակ։ Արձանագրուելու եւ պայմաններուն ծանօթանալու համար դիմել երեքշաբթի եւ հինգշաբթի օրերը, 5էն 7։ U. G. Arménienne, 32-34, rue St. Lazare, (9)։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Մեզի կը տեղեկացնեն թէ Օր. Ռէժին Օհանջանեան ստացած է Conservatoire Nationaleէն պարի premier nommé Ա. մրցանակը։

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ Բազմավէպ ամսաթերթին (1946) որ իր հարիւրամեակը արդէն բոլորած՝ կը մտնէ նոր շրջանի մը մէջ։ Տարեկան բաժնեգինն է (կանխիկ) արտասահմանի համար՝ 6 տոլար, Իտալիոյ համար՝ 1300 լիր։ Առանձին մէկ թիւին համար կը պահանջուի կէս տոլար եւ իտալական 150 լիր։ Խմբագրութիւնը կը տրամադրէ իր բաժանորդներուն, Բազմավէպի 1940—1945 տարիները՝ զեղչեալ գիներով։ Rédaction de la Revue «Pazmaveb», St.Lazare, Venise, Italie։

COUTURE FLORE Confectionի նոր աշխատանոցը, փիսէի, օդակի սրածեւ մեքենաներով մաքուր, արագ եւ խնամքով աշխատութիւն կարճ ժամանակամիջոցի մէջ։ Գոհացուցիչ գիներ։ Դիմել Գ. ԴԱՒԻԹԵԱՆի, 40 rue de Flore, Alfortville (Seine)։ Tél. Ent. 15-67։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ,
ՀԱ՛Յ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵ՛Ր

Փորձառու անձերու կողմէ նոր բացուած է նպարեղէնի մեծաքանակ վաճառանոց մը, ուր միշտ պատրաստ կը գտնուին արեւելեան ու եւրոպական նպարեղէններ եւ չոր միրգեր, Փիսթաշ-վէռթ, Իզմիրի անկուտ չամիչ, պուլղար եւայլն։
Մանրամասն տեղեկութեանց եւ ապրանքներու համար դիմել՝
PRODUITS ALIMENTAIRES (Gros, demi gros)
Importation directe
NAJARIAN & CASSABALIAN
12 Rue de l'Arc, Marseille Tél. Colbert 87-69

CHEZ SASSOUNI
ՃԱՇԱՐԱՆ Հ. ՍԱՍՈՒՆԻ
ԲՈԼՈՐ ՆՐԲԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
31 rue d'Alexandrie, Paris (2) Métro: Reaumur
Tél. GUT. 92-65

Հայկական կերակուրներ, ընտիր օղի եւ ապրանքներ։ Հարսնիքի, նշանտուքի, կնունքի մասնաւոր սրահ։ Ամէն երեկոյ, ժամը 7էն սկսեալ արեւելեան նուագ մասնակցութեամբ երգչուհի Տիկին Սօֆիա Գարագաշի։ Կիրակի օրերը գոց է։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆ. Տար. 750, 6ամս. 400, Արտասահման 1000 ֆրանք

Jeudi 20 JUIN 1946 Հինգշաբթի 20 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4729—Նոր շրջան թիւ 368 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 ֆր.

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

Հայ մայրեր

Հայաստանի կառավարութիւնը, քաջալերելու համար արգասաւոր մայրութիւնը, որոշած է 10 եւ աւելի զաւակ ծնած եւ դաստիարակած մայրերուն շնորհել «Հերոսուհի մայր» պատուանունը, անոնց տալով «Հերոսուհի մայր» շքանշանը եւ Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան պատուագիրը։ Այսպէս, հերոսուհի մայր շքանշանը ստացած են

1.— Աչօ Հայրապետեան, Ղուչչի գիւղէն (Ազիզբէկովի շրջան)։

2.— Մարգարիտ Կարապետեան, Ռինդ գիւղէն (Թալինի շրջան)։

3.— Սաթենիկ Մաղմանեան, Նալբանտ գիւղէն (Ապարանի շրջան)։

4.— Աչխէն Մանուկեան, Ն. Գիլօզադդարա գիւղէն (Մարտունիի շրջան)։

5.— Աչխէն Ներսիսեան, Ղոլղաթ գիւղէն (Արթիկի շրջան)։

6.— Լուսիկ Պետրոսեան, Շահնազար գիւղէն (Կալինինոյի շրջան)։

7.— Սալբի Սիրունեան, Ղաչաղան գիւղէն (Ապարանի շրջան)։

Բոլոր այս բազմածին մայրերը անդամ են իրենց բնակավայրին հաւաքական գիւղատնտեսութեան։

8.— Շողակաթ Աթանէսեան, Երեւան։

Այս ցուցակէն զատ, Երեւանի Սպանդարեան թաղամասի բազմազաւակ եւ միայնակ մայրերու պետական նպաստի մարմինը մեծ գումարներ յատկացուցած է բազմազաւակ եւ միայնակ մայրերուն։ Նոյն թաղամասին մէջ ապրող մայրերէն երկու հոգի ստացած են «Հերոսուհի մայր» շքանշանը, 36 հոգի՝ «Մայրական փառք»ի Ա., Բ. եւ Գ. աստիճանի շքանշանները, իսկ 201 հոգի՝ Ա. եւ Բ. կարգի «մայրութեան շքանշան»։

✕ «Խորհ. Միութեան Հերոս» պատուանունը տրուած է հարիւրապետ Յակոբ Մանուկեանի եւ տեղակալ Վազգէն Յովհաննէսեանի։

Ինչ կ'ըսէ Ս. Մալխաս

Ստ. Մալխաս հետեւեալ յայտարարութիւնները բրաւ Սովետական Հայաստան թերթին խմբագրութեան (14 Ապրիլ).—

Ես մտադիր եմ այս տարի տպագրելու Փաւստոս Բիւզանդի աշխարհաբար թարգմանութիւնը, ընդարձակ յառաջաբանով եւ ծանօթութիւններով։ Սիմէոն կաթողիկոսի Ջամբռը՝ ռուսերէն թարգմանութեամբ, յառաջաբանով ու ծանօթութիւններով։ Եկող տարի տպագրութեան եմ յանձնելու 140 առածների եւ աւանդութիւնների ժողովածու Ախալցխայի բարբառով եւ համառօտ բառարանով։ Այնուհետեւ մտածում եմ գրել իմ կենսագրական յիշողութիւնները, ինչպէս յորդորեցին մի քանի ակադեմիկոս ընկերներ։ Կարող է պատահել, որ հարց դրուի իմ հայերէն բացատրական բառարանս Բ. տպագրութեամբ հրատարակելու։ Եթէ այս մտադրութիւնը իրագործուի՝ ապա ես պէտք է խրուեմ այս հրատարակութեան մէջ, ջանալով նրան լրացնել, տպագրական վրիպակներից ազատ պահել ու պատկերազարդ անել։ Յամենայն դէպս մանր բանասիրական յօդուածներ նորից կտամ, որոնց թւում մի շարք դիտողութիւններ Մ. Աբեղեանի «Հայոց հին գրականութեան պատմութեան» որ ներկայումս գրում եմ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԵՐԵՒԱՆԻ Մոլոթով համալսարանը, Կարլ Մարքս համալսարանը, գիւղատնտեսական համալսարանը, անասնաբուժական համալսարանը կապուած են ուղղակի Խորհ. Հանրապետութեանց Միութեան կրթական նախարարութեան։

ԿՐԱՔԱՐԻ սպիտակ եւ բարձրորակ հանքի նոր երակ մը երեւան հանուեցաւ Լէնինականէն 10 քիլոմեթր հեռու Եասաղուլ գիւղին սարալանջին վրայ։ Նոյն քաղաքին մօտ Վարդբաղ կոչուած վայրին մէջ երեւան հանուեցաւ լօռաքարի (diatomite) հարուստ հանք մը,— այս քարէն կը պատրաստեն ելեկտրամեկուսիչներ։

ԴԻԼԻՋԱՆԻ խմելու ջուրը քիչ կուգայ բնակչութեան, որ հետզհետէ կ'աճի։ Այս պատճառով կառավարութիւնը որոշեց երկրորդ ջրմուղ մըն ալ հաստատել՝ Ջլուտ Թալա սարալանջին պաղ աղբիւրներուն ջուրը բերելով քաղաք,— այդ նպատակին պիտի գործածուի 4800 մեթր խողովակ։

«Հայաստանի բարեկամներ»

ՊՐԻՒՍԷԼ, (17 Յունիս, Յառաջ).— Ներկայիս Պրիւսէլի մէջ կազմուելու վրայ է ընկերակցութիւն մը՝ «Խորհրդ. Հայաստանի բարեկամներ» անուան տակ։ Իր նպատակն է՝

1) Ցեւական կապ հաստատել Խորհ. Հայաստանի հետ։

2) Ծանօթացնել անոր յառաջդիմութիւնները՝ մշակութային, տնտեսական, գիտական եւ ընկերային կեանքի բոլոր մարզերուն մէջ։

3) Ծանօթացնել հայ ժողովուրդին պատմութիւնը եւ կատարած դերը քաղաքակրթութեան մէջ։

4) Արծարծել հայ ժողովուրդին հանդէպ Պելժերու եւ օտարներու համակրութիւնը, եւ զարգացնել Խորհ. Հայաստանի եւ օտար ազգերու միջեւ գոյութիւն ունեցող բարեկամութիւնը։

Ինչպէս կը տեսնուի, վերոյիշեալ ծրագրին նպատակը գերազանցապէս ազգօգուտ է եւ արժանի ամէն քաջալերութեան։ Սակայն դիտելի պարագայ մը կայ, զոր կ'արժէ լրջօրէն նկատողութեան առնել. առիկա՝ ընկերակցութեան անուանումին մէջ խորհրդային բառին մասնաւոր յիշատակութիւնն է։ Արդարեւ, պելժ ժողովուրդին ստուար մեծամասնութիւնը բաղկացած ըլլալով թունդ կաթոլիկ տարրերէ, կը խրտչի խորհրդային մակդիրէն, միւս կողմէ՝ տեղական իշխանութիւններուն եւ պելժ մամուլին կարեւոր մէկ մասը դժբախտաբար աննպաստ վերաբերում մը ունի Խորհ. Միութեան հանդէպ, եւ հակառակ է համայնավար սկզբունքներուն։ Հետեւաբար, մեր միջավայրը աննպաստ ըլլալով խորհրդային կարգուսարքին, աւելի նպատակայարմար պիտի ըլլար նորակազմ ընկերակցութիւնը անուանել պարզապէս «Հայաստանի բարեկամներ», առանց մասնաւորելու խորհրդային բառը։

Ամէն հայ գիտէ՝ թէ Հայաստանի արդի վարչաձեւը խորհրդային է, եւ գոհ է որ ներկայիս մեր երկիրը կը վայելէ Խորհ. Միութեան վերին պաշտպանութիւնը, սակայն անհարկի է այդ կէտը շեշտել օտարներուն, մասնաւորապէս՝ պելժ ժողովուրդին։

Պարագան նոյնը չէ անշուշտ Ֆրանսայի համար, ուր ժողովուրդին մեծամասնութիւնը կը պատկանի ձախակողմեան հոսանքին, թող թէ՝ կարծեմ Փարիզի մէջ ալ գոյութիւն ունի համանուն ընկերակցութիւն մը, առանց խորհրդային յորջորջումին։

Արդ, համակիր մթնոլորտ մը ստեղծելու համար նորակազմ ընկերակցութեան շուրջ, ըստ իս աւելի օգտակար պիտի ըլլար զայն կոչել «Les amitiés Belgo - Arméniennes», ինչպէս նման ընկերակցութիւններ գոյութիւն ունին հոս, օտար համայնքներու մէջ։ Միւս կողմէ, մեր գաղութի անդամներուն մեծամասնութիւնը տեղական տոմարներու մէջ «Réfugiés» արձանագրուած ըլլալով, կը զգուշանայ անդամակցելէ ընկերակցութեան մը, որ խորհրդային պիտակը կը կրէ։

«A bon entendeur salut»։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՄԻՔԱՅԷԼ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԻ մահուան 80ամեակին առթիւ, Ապրիլ 17ին յիշատակի երեկոյ մը սարքուած էր Երեւանի Հայ Ֆիլարմոնիայի դահլիճին մէջ։ Կը նախագահէր Աւ. Իսահակեան։ Խ. Սարգսեան ներկայացուց Նալբանդեանի կեանքն ու գործը։ Յետոյ գեղարուեստական ճոխ բաժին մը։

ՌՈՍՏՈՎԻ մէջ, Մայիս ամսուան ընթացքին տեղի ունեցան բովանդակ Խորհ. Միութեան մարզական կազմակերպութեանց մրցումները։ Հայաստանէն կը մասնակցէր հողագործական եւ անասնապահական տնտեսութեանց «Կոմունար» մարզական ընկերութեան 8 հոգինոց խմբակը։ «Կոմունար»ի նախագահը Դ. Խաչատրեան կը գրէ թէ, շնորհիւ խմբակին մարզիչ Պետրոս Յովհաննէսեանի եռանդուն աշխատանքներուն, «Կոմունար»ին այդ խմբակը շահեցաւ առաջնութիւնը բովանդակ Խորհ. Միութեան մէջ, արժանանալով առաջին կարգի պատուագիրի։ Անհատական մրցումներու մէջ առաջնութիւն շահեցաւ Ամալիա Դալեան, որ այս յաղթանակով կը դառնայ ընկերութեան ախոյեանը, իսկ Ամալիա Մազմանեան եւ Յարութիւն Ղուկասեան շահեցան երկրորդութիւնը։

ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ օրաթերթը, Երեւան, կը տպագրուի 40.000 օրինակ։

Պատերազմին հաշուեցուցակը 1939 — 1945

Անցեալ օր հրատարակեր էինք «Եւրոպական հարցերու քննութեան» յանձնախումբին մէկ տեղեկագիրը, որ ցոյց կուտար թէ Գերմանիա բնակչութեամբ եւ ճարտարարուեստով շատ բան չէ կորսնցուցած վերջին պատերազմին մէջ, բաղդատմամբ դաշնակիցներու կրած կորուստին։

Նոյն տեղեկագիրը, այս անգամ, նոր մանրամասնութիւններ կուտայ, որոնց վրայ կ'արժէ խորհրդածել պահ մը, կը գրեն Ֆրանսական թերթերը։

Այսպէս, 1933ին, Գերմանիոյ բնակչութիւնն էր 67 միլիոն, իսկ 1945ին՝ 74.286.000։ Այս յաւելումը՝ շնորհիւ բնակչութեանց փոխադրութեան, զոր Հիթլէր կազմակերպեց կեդր. Եւրոպայի գերման ժողովուրդը համախմբելով մայր հայրենիքին մէջ։ Ուրեմն, 10.4 առ հարիւր այս յաւելումով՝ Հիթլէր յաղթանակած է իր ժողովրդագրական քաղաքականութեան մէջ։ Եւ այսօր, մարդկային ուժի տեսակէտով՝ Գերմանիա այնքան հզօր է որ կրնայ դարձեալ փորձուիլ, նետուելու համար նոր արկածախնդրութեան մը մէջ։

Գերմանական հողի վրայ գտնուած պետական գաղտնի հրամանագիրներու քննութենէն կը հասկցուի, որ նացի կառավարութիւնը չէր գոհանար միայն հողային նուաճումներու ծրագրով, այլ եւ կը հետապնդէր ժողովրդագրական քաղաքականութիւն մը,— բազմացնել Գերմանիոյ բնակչութիւնը, նուազեցնել կամ ցրուել պարտուած երկիրներու թուական ուժը, որպէսզի գերման ցեղը կարենար տիրապետել ամբողջ Եւրոպայի վրայ։ Այդ նպատակով, մշակած են զանազան օրէնքներ, որոնք ուրիշ իմաստ չունին՝ բայց եթէ «աճիլ եւ բազմանալ հայրենիքին համար»։ Ու կը քաջալերէին ամուսնութիւնը, նոյնիսկ ամուսնութենէ դուրս ծնունդները։ Երբ պատերազմը ծագեցաւ, աճումի այդ կշռոյթը չկասեցնելու համար, բանակներու հրամանատարութիւնը յաճախակի արտօնութիւններ կը շնորհէր երիտասարդ զինուորներուն, կարճ ժամանակով տուն դրկելու համար զանոնք։ Միւս կողմէ, միջոցներ ձեռք առնուած էին՝ պատերազմի զոհերուն թիւը նուազեցնելու համար բանակին թիկունքը։ Ահա թէ ինչո՞ւ օդանաւային ռմբակոծութեանց զոհերը քիչ են, 350.000 հոգի։ Տրէզտէն, Համպուրկ եւ նման բազմամարդ քաղաքներու մարդկային կորուստը 5 կամ 4 առ հարիւրէն աւելի չէ եղած։ 1939էն մինչեւ 1945, գործարաններու բանուորները հազարին 2էն աւելի զոհ չեն տուած։ Գալով զինուորական գործողութեանց ընթացքին ինկած զոհերուն, Գերմանացիները տուած են 3.350.000 մեռեալ,— եւ այս թիւը մեծ չէ, երբ նկատի առնենք որ Աւստրիայով միասին 80 միլիոննոց զանգուած մը կը ներկայացնէր Գերմանիան։

Այս պատկերին դէմ, Ռուսիոյ, Ֆրանսայի, Լեհաստանի, Չեխոսլովաքիոյ, Եուկոսլաւիոյ, Հոլանտայի, Պելժիոյ, Յունաստանի, Նորվեկիոյ եւ Անգլիոյ զոհերուն թիւը կը հասնի 15.500.000ի։ Չեխերն ու Պելժերը, ճիշդ է թէ, 1.2 կամ 1.5 առ հարիւր զոհ տուած են, բայց Լեհերը 13.6 առ հարիւր, Եուկոսլաւները՝ 10.5 առ հարիւր, Յոյները՝ 6.8 առ հարիւր։

Այսպէս, Գերմանիա իր նպատակին հասաւ՝ ամուսնացեալները իրարմէ հեռացնելով (աքսոր, բռնի աշխատանք եւայլն), մնդադրկումով եւ ուրիշ մեթոտիկ կարգադրութիւններով։ Իբրեւ եզրակացութիւն, յաղթական դաշնակիցները պատերազմէն դուրս եկան չորս անգամ աւելի կորուստով, քան պարտեալ Գերմանիան։

Չորսերը չկրցան համաձայնիլ իտալ. հատուցումներու մասին

Չորս արտաքին նախարարներու երրորդ նիստը նուիրուած էր ճշդելու այն հատուցումները, որոնք պիտի պահանջուէին Իտալիայէն։

Չորսերու ապրիլեան խորհրդաժողովին մէջ, Մոլոթով պահանջած էր 300 միլիոն տոլար, որուն 200ը պիտի տրուէր Յունաստանի, Եուկոսլաւիոյ և Ալպանիոյ՝ իբրեւ պատերազմական վնասներու հատուցում, իսկ 100ը՝ Ռուսիոյ։ Բայց ուրկէ՞ ճարել այդ գումարները։ Իբրեւ աղբիւր՝ ցոյց կը տրուէին իտալական ճարտարարուեստը, իտալական ինչքերը դաշնակից երկիրներու մէջ, իտալական նաւատորմը, եւայլն։

Այս անգամ, նիստը հազիւ բացուած՝ Պիտօ յայտարարեց թէ Ֆրանսա կը պահանջէ հատուցանել այն իտալական ինչքերով, որոնք կը գտնուին Ֆրանսայի մէջ, առանց հաշուելու պատերազմական թողօնին բաշխումէն սպասուած բաժինը։ Պիտօ առաջարկեց, որ նոյն ձեւով հատուցուին Սերպերու, Ալպանացիներու եւ Յոյներու պահանջները։

Մոլոթով պահանջեց որ 100 միլիոնի հատուցումը կատարուի փտալական արտադրութեամբ եւ Հունգարիոյ, Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ մէջ գտնուած իտալական ինչքերով։

Պէվին առաջարկեց, օգնելու համար Իտալիոյ

ժողովրդավար կառավարութեան, հրաժարիլ հա– տուցումներէն: Պըրնս հակառակեցաւ եւ ուրիշ աղբիւրներ ցոյց տուաւ՝ վճարելու համար հա– տուցումները:

Ի վերջոյ Մոլոթով առաջարկեց հարցը տանիլ 21 ազգերու համաժողովին: Պիտօ Նիստը ձգած հեռացած ըլլալով՝ մասնակցելու համար Յունիս 18ի հանդիսութեանց, կարելի չեղաւ համաձայ– նութեան մը գալ եւ վիճաբանութիւնները յետա– ձգուեցան յաջորդ նիստին:

✕ Իտալական կառավարութիւնը յուշագիր մը ներկայացնելով Զօրսերու խորհրդաժողովին, կը ներկայացնէ իր առաջարկները իտալեւֆրանսական սահմանագլուխին սրբագրութեան մասին:

Ֆրանսական նոր դահլիճը

Երէկ, Չորեքշաբթի, առաւօտուն վարչապետ Կուէն գումարեց նախարարական վերջին խոր– հուրդը:

Կէսօրէ ետքը, Սահմանադիր Բ. Ժողովը գու– մարեց իր առաջին նիստը: Վէնսան Օրիոլ, որ նա– խագահ ընտրուած էր Ժողովին, բացաւ նիստը եւ կարդաց իր աւանդական ճառը՝ շնորհակալութիւն յայտնելով իրեն ցոյց տրուած վստահութեան հա– մար: Յետոյ կատարուեցաւ ընտրութիւնը խմբ– ագրական յանձնախումբին, որ կը բաղկանայ 38 անդամներէ, վերամշակելու համար սահմանա– դրութեան բնագիրը:

Այս ընտրութենէն ետքը, Վէնսան Օրիոլ հրա– ւիրեց երեսփոխանները, որ իրենց քուէն բերեն՝ ընտրելու համար նոր վարչապետը: Այս քուէար– կութեան կրնան մասնակցիլ միայն այն երեսփո– խանները, որոնք ներկայ են,— իւրաքանչիւրը պարտաւոր է ստորագրել իր քուէն եւ անձամբ տանիլ նետել քուէտուփին մէջ, որ դրուած է բե– մին վրայ:

Վարչապետը, (մինչեւ վերջին պահուն՝ միակ թեկնածուն կը մնար Պիտօ), կ'ընտրուի բացար– ձակ մեծամասնութեամբ, այսինքն առնուազն 294 քուէով:

Նոր վարչապետին գործը չափազանց դժուար է, որովհետեւ նախ պէտք է ապահովել կուսակ– ցութեանց գործակցութիւնը, յետոյ դահլիճը կազ– մելէ վերջ՝ լուծել տնտեսական եւ ելմտական կարե– ւոր կնճիռներ, օրինակ՝ աշխատավարձերու յաւե– լում, գիներու ճշդում, արտադրութեանց յաւե– լում եւ բնակչութեան գնելու կարողութեան բար– ձրացում, հարցեր՝ որոնք կապուած են իրարու, այժմէական եւ կենսական՝ որովհետեւ անհրա– ժեշտ է բարելաւել աշխատաւորներու եւ սպառող– ներու կեանքի մակարդակը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ օրաթերթերը, Երկուշաբթի օր– ուընէ սկսեալ, Փարիզի թէ գաւառներու մէջ, պի– տի հրատարակուին 4 էջ (Նախապատերազմեան ձե– ւով) եւ իւրաքանչիւր թերթ պիտի ծախուի 4 ֆր.: Թուղթի խնայողութեան համար, թերթերը պիտի տպագրուին 12 առ հարիւր քիչ օրինակով:

ՀԱՅ ՄԸ, Ժաք Ներսէսեան («Ֆիկարօ» կը գրէ Նարսիսեան), 20 տարեկան, մահուան դատապար– տուեցաւ Մարսիլիոյ մէջ, ամբաստանուած ըլլա– լով որ մտած է միլիսներու կազմակերպութեան մէջ:

ՄԱՔՍԻՄ ԿՈՐՔԻԻ մահուան տասնամեակը տօնուեցաւ բովանդակ Խորհ. Միութեան մէջ, առ– ջի օր, Երեքշաբթի:

ԹԷԼ-ԱՎԻՎԷՆ կը հեռագրեն թէ 12 հրեայ ե– րիտասարդներ, զէն ի ձեռին, կը մտնեն անգլիացի սպաներու ակումբը եւ վեց սպաներ կ'առնեն կը տանին անծանօթ վայր մը: Կ'ըսուի թէ «Իրկուն» կոչուած հրէական մարտական կազմակերպու– թեան գործն է այս՝ երկու հրեաներու մահապա– տիժին իբրեւ պատասխան:

ՀՌՈՄԷՆ կը հեռագրեն թէ Վճռաբեկ Ատեա– նը, որ նիստ կը գումարէր Մոնթէչիթորիօյի պա– լատին մէջ, պաշտօնապէս հռչակեց թէ Իտալիա հանրապետութիւն է այսուհետեւ: Այս յայտարա– րութիւնը հիմնուած էր Յունիս 2ի հանրաքուէին արդիւնքին քննութեանց վրայ,— արդարեւ 12.– 717.923 հոգի քուէարկած էին հանրապետութեան համար, իսկ 10.719.184 հոգի՝ միապետութեան համար: Ջնջուած քուէներուն թիւն է 1.498.136: Հանրապետութեան նախագահութեան համար՝ ոչ մէկ թեկնածու տակաւին: Նախագահին ընտրու– թիւնը պիտի կատարուի Յունիս 26ին կամ 27ին: Ձախ հակումով թեկնածու մը նուազ հաւանակա– նութիւն կը ներկայացնէ, կ'ըսեն թերթերը: Թե– րեւս ընտրուի Օրլանտօ կամ Պոնոմի, որոնք կրնան խաղաղեցնել միապետական հոսանքներու դժգո– հութիւնը: Խորհրդարանին մէջ, որ 556 աթոռ ու– նի, ընկերվարական, համայնավար եւ հանրապե– տական տարրերը միասնաբար կը գրաւեն 242 ա– թոռ, մինչ ժողովրդավար – քրիստոնեայ տարրե– րը՝ 278 աթոռ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ընկերվարական կուսակցութեան մէջին Ֆրանսայի թերթերէն մին ծանր յայտնու– թիւններ կը կատարէ Ֆրանսական վերջին երեսփո– խանական ընտրութեանց մասին: Այսպէս, պատա–

ՏԻՐՈՒՆԻ.— Ցաւով կը տեղեկանանք ընկեր Հմայեակ Ուզունեանի մահը, որ տեղի ունեցած է Փարիզի Սէնթ Անթուան հիւանդանոցին մէջ, եր– կար եւ տառապագին հիւանդութենէ մը վերջ:

Ողացեալ ընկերը ծնած էր Զմշկածագ, 1882– ին: Երկար տարիներ ապրած է Ամերիկայի մէջ, մասնակցելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործու– նէութեան, իբրեւ հաւատաւոր ընկեր մը: Եղած է Կեդր. Կոմիտէի անդամ: 19—20ին կ'անցնի Կիլի– կիա, յետոյ Պէյրութ, ուրկէ Ֆրանսա: Վերջին տարիները կ'ապրէր Ալֆորվիլ, Փարիզի մէկ ար– ուարձանը: Թէ Ամերիկայի եւ թէ Ֆրանսայի մէջ, մասնակցած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջանային ժողովներուն: Օժտուած էր խօսելու եւ վիճելու կարողութեամբ եւ լաւ կը ճանչնար իր կուսակ– ցութեան գաղափարաբանութիւնը:

Մեռնելէ առաջ այսպէս գրած է իբրեւ կտակ. «Ո՛չ մահազդ, ո՛չ ծաղկեպսակ, ո՛չ սուգ, ո՛չ սգաւոր, եռագոյն դրօշակ մը 1918 Մայիս 28 մա– կագրութեամբ»:

Կը թողու մանչ զաւակ մը եւ երկու աղջիկ– ներ: Մեր ցաւակցութիւնները՝ եղբօրը գերասան ընկեր Յ. Ուզունեանի, Յովհ. Ուզունեանի եւ ըն– տանեկան պարագաներուն:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ – ԻԹԱԼԻ ՊԱՅՔԱՐԸ

Անցեալ կիրակի Ալֆորվիլի դաշտին վրայ տե– ղի ունեցաւ հայկական ֆութպոլի կարեւոր մրը– ցում մը, Իթալիի եւ Ալֆորվիլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբերուն միջեւ: Կ'ըսուէր թէ Ալֆորվիլ վըս– տահաբար պիտի շահի, որովհետեւ ամէնէն հին խումբն էր եւ մանաւանդ որ իրենց դաշտին վրայ կ'ըլլար մրցումը: Այս պատճառով ներկայ բազ– մութեան մէջ դրամական գրաւներ բռնուած էին, 2ով 1ի դէմ:

Մրցումը սկսած վայրկեանէն Ալֆորվիլի գե– րազանցութիւնը կը հաստատուէր, եւ երկրորդ վայրկեանին ան կը յաջողէր կօլ մը ընել, Իթալիի բերդապահին ձեռքէն անցած գնդակը սահելով իր– նալուն հետեւանքով: Բայց Իթալի կրցաւ ինքզին– քը հաւաքել եւ առաջին մի–թանին ամբողջովին տիրապետեց: Բ. մի–թանը Իթալիի խումբը նոյն– պէս առաջ շարունակեց եւ Տիգրան Քիլիքեան յաջո– ղեցաւ իրարու ետեւէ երկու կօլ անցընել Ալֆոր– վիլի դէմ: Այս մի–թանը չվերջացած Ալֆորվիլ կը յաջողէր ֆօրնէրի մը վրայ հաւասարիլ Իթալիի:

Երկու խումբերը, արդիւնք մը ձեռք բերելու միտքով խաղը երկարաձգեցին կէս ժամուան հա– մար, բայց երրորդ գնդակը պայթած ըլլալով, մրցումը դադրեցուցին, այն պահուն երբ Իթալիի խումբը որոշ գերազանցութիւն ցոյց կուտար եւ Ալֆորվիլ կը ստիպուէր պաշտպանողականի վրայ մնալ ութը հոգիով:

Ալֆորվիլ շատ յուսախաբ եղաւ որովհետեւ մեծ ինքնավստահութեամբ դաշտ եկած էր հայկա– կան լաւագոյն խումբը նկատելով ինքզինքը: Բայց Իթալիի տղաքը ցոյց տուին թէ հաշուով եւ կամ– քով խաղացող խումբ մը միշտ կրնայ յաջողու– թիւններ ունենալ: Եթէ Իթալիի խումբը կօլի տե– սակէտով առաւելութիւն մը չունեցաւ, գէթ իբր խաղարկութիւն գերազանց էր իր հակառակորդէն: Ալֆորվիլի տղաքը գնդախաղի օրէնքներէն դուրս կ'ելլէին իրենց բուռն շարժումներով: Կը յանձնա– րարենք իրենց հետեւիլ Հ. Մ. Ը. Մ. ամսաթեր– թին մէջ հրատարակուած յօդուածներուն:

Կը յուսանք որ եթէ ուրիշ անգամ այս երկու խումբերը իրարու դէմ ելլեն, պահեստի 10 գնդակ բերեն միասին:

Տ.

Հ. Կ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Լիլայի մասնաճիւղին փի– նեճօնը Յունիս 23ին, կիրակի օր ժամը 3ին, 130 rue Noisy le Sec: métro Porte des Lilas:

դրութեանց նախարար Մարսէլ Փօլ, յաջողցնելու համար իր ընտրութիւնը, հեծելանիւի անիւներ գնելու տոմսեր բաշխած է ընտրական շրջանա– կին մէջ:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԷՆ կը հեռագրեն թէ Ապահովու– թեան Խորհուրդը, իր վերջին նիստին մէջ, նկատի առաւ Ֆրանքոյի հարցը: Անգլիացիները եւ Ամե– րիկացիները ներկայացուցին բանաձեւ մը, այն ի– մաստով թէ հարցը պէտք է ղրկել Միացեալ Ազ– գերու Կազմակերպութեան յառաջիկայ նստաշրջա– նին, որ պիտի գումարուի Սեպտեմբերին: Խորհ. Միութեան ներկայացուցիչը, Կրոմիքօ, վեթօ դրաւ այս բանաձեւին վրայ, պարզապէս ցոյց տա– լու համար թէ Ռուսիա կ'ուզէ օգտագործել վեթո– յի իրաւունքը, որու դէմ պայքար մը բացուած է Ամերիկայի մէջ: Այս կացութեան առջեւ, հարցը դարձեալ պիտի քննուի Ապահովութեան Խորհուր– դին մէջ, յառաջիկայ Երկուշաբթի, գտնելու հա– մար նոր բանաձեւ մը:

ՉԷՆՔԻ գաղտնի մթերանոցներ գտնուեցան Տրոմ նահանգին մէջ, Մոնսէկիւր սիւր Լօզոն, ինչպէս եւ Քո՛թ տ'Օրի մէջ:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարահանդէսը

Նախաձեռնութեամբ Կեդր. Վարչութեան եւ մասնակցութեամբ Փարիզի բոլոր մասնաճիւղե– րու յունիս 22ին, ժամը 9էն մինչեւ լոյս Salle Jean Goujon, 8 rue Jean Goujon: ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ: ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ: Մուտք 100 ֆրանք: Տոմ– սերը ապահովել Հր. Սամուէլ եւ Բալուեան գրա– տուններէն:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի վարչ. ժողո– վը կը խնդրէ ծանուցանել թէ ողբ. Պօղոս Նուպար փաշայի յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօ– նը տեղի պիտի ունենայ Փարիզի Հայոց եկեղեցին Յունիս 22ին, շաբաթ օր ժամը 10.45ին: Արարո– ղութենէն ետք փափաքող պաշտօնական մարմին– ները եւ ազգայինները ուխտի պիտի երթան ողբա– ցեալ բարերարին շիրիմին, Փէր Լաշէզի գերեզմա– նատունը: Սիրով կը հրաւիրուի յարգոյ հայ հա– սարակութիւնը:

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտ. ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկե– ները այս ուրբաթ իրիկուն 21 Յունիս, Գրադար– նի սրահը (137, rue Paul - Bert): Կարեւոր օրակարգ. Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Հ. Դ. ԱՐՇԻՒ ենթակոմիտէի Ակումբին բացումը այս ուրբաթ երեկոյ, 21 Յունիս, ժամը 8.30ին, գինեսեղանով մը: Կը հրաւիրուին Քաշանի երկու խումբերուն բոլոր ընկերները:

ՕՐ. ՄԵԼԻՆԷ ՍԻԼՎԷԹ ՍԵՐՈԲԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս կիրակի, 23 Յունիս, Ալ– ֆորվիլի Ս. Պետրոս եկեղեցին, պատարագէն վերջ ժամը 11ին: Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգող– ները:

ԱՐՏԷՇԷՆ Պ. Բիւզանդ 200 ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի միջոցով Յունաստանի կարօտեալնե– րուն: Ստանալ «Յառաջ»էն:

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՆԴՐՈՒԹԵԱՆ» ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

Կը ներկայացուի այսօր Հինգշաբթի, ժամը 8.30ին, 5 Ave. de Paris, Վէնսէն: Մէթրօ՝ Շաթօ տը Վէնսէն:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ.— Պ. Ս. Ջօպանեանի գրական դասախօսութիւնը, շաբաթ, 22 Յունիս, ժամը 5ին, Բարեգործականի Մատենադարանը: Նիւթը՝ «Մկրտիչ Աճէմեան բանաստեղծը»:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ կը բեմադրուի Ս. Շահէնի ՉԷՅԹՈՒՆԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ (Թատեր– գութիւն 4 արար, մէկ պատկեր), Փարամազ Թա– տերախումբին կողմէ, 22 Յունիս, Շաբաթ գիշեր, Գազա տ'Իթալիայի սրահը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քղիի Հայր. Միութեան ընտանե– կան գիւղագնացութիւնը կիրակի, 23 Յունիս, Պ. Կըրճիկեանի ագարակը, Լապարաս, Պուլվար Տի– րի, Վիլլա Արարատ: Ճաշը միասին բերել:

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿԻ ՅԱՏՈՒԿ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Կերպասի, պատրաստ հագուստի Ալգասեան բամպակեղէններու, պօնեթըրիի մեծաքանակ վա– ճառում: Ապսպրանքները կ'ընդունուին նամակով եւ հեռախօսով՝ վիէն 6-54:

ԴԻՄԵԼ Ն. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ

71bis Rue Boson, Vienne (Isère)

MANUFACTURE de VÊTEMENTS

Hommes et Jeunes - Gens

Ets. BOYADJIAN

6, RUE MULET, LYON

ԻՐԱՒԱԳԷՏ ՊԷՐՆԱՐ ՎԱՀԷ, խորհրդատու դա– տական եւ հարկային գործերու, կը յայտնէ իր յաճախորդներուն թէ կ'ընդունի ամէն առաւօտ 8.30էն 9.30 (բացի կիրակիէն), 19 rue Georges Lafenestre, Bourg - la Reine (métro) եւ կէս օրէ վերջ Փարիզ, ժամադրութեամբ հեռ. Rob. 08-87:

ՁԵՐ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԵՐԸ

Գնելէ կամ ծախելէ առաջ դիմեցէք՝

ՇԱՀԵԱՆ ՍԱՐԳԵԱՆԻՆ

Դուք էք որ պիտի շահիք

3 Villa Monceau, Paris 17, հեռաձայն Wag. 13-95

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH · Fondé 1925 R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆ. Տար. 750, 6ամս. 400, Արտասահման 1000 ֆրանք

Vendredi 21 JUIN 1946 Ուրբաթ 21 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 18e Année Nº 4730—նոր շրջան թիւ 369 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 ֆր.

Հայաստանի Հանրապետութեան 28րդ տարեդարձը

Հայաստանի Հանրապետութիւնը միայն երկուքուկէս տարուան կեանք ունեցաւ. բայց չը չքացաւ իսպառ, այլ միայն իր վարչաձեւը փոխեց եւ ապրեցաւ ու կը բարգաւաճի մինչեւ այսօր ալ, թէեւ Խորհրդային Հայաստան անուան տակ: Ճիշդ է, թէ համայնավարներու ճնշման տակ Հայերու մէկ մասը չ'ուզեր ճանչնալ Մայիս 28-ը իբր նորագոյն Հայաստանի հիմնադրութեան օր եւ կը շարժի այնպէս, որ կարծես թէ Խորհրդային Հայաստանն էր որ սկսաւ հայ ազգային պետութեան կեանքը. բայց ոչ ոք կրնայ ջնջել Հայոց պատմութեան մէջէն այն հրաշալի փաստը, որ Խորհրդային Հայաստանէն առաջ ամբողջ երկու եւկէս տարի գոյութիւն ունեցաւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը իր բանակով, իր վարչական մեքենայով, իր դատարաններով, իր դպրոցներով եւ համալսարանով, եւ իր միապաղաղ հայկական հոծ բնակչութեամբ: Աւելին. ոչ ոք կրնայ ջնջել պատմական այն փաստը, որ առանց Հայաստանի Հանրապետութեան Խորհրդային Հայաստան մը պիտի չկրնար ստեղծուիլ այն պարզ պատճառով, որ անոր համար ոչ միայն արդէն պատրաստ ազգային պետութեան մը կորիզը պիտի չըլլար, այլեւ պիտի չըլլար հայկական հոծ զանգուած մը՝ ազգային պետութեան մը հիմք կազմելու համար :

Արդարեւ, առանց Հայաստանի Հանրապետութեան մէջ եղած կամ անոր ստեղծման համար մղուած հերոսական կռիւներուն, Կովկասի հայութիւնն ալ, ապահովաբար, պիտի ենթարկուէր նոյն ողբերգական բախտին, որուն ենթարկուեցաւ Թրքահայութիւնը: Այնպէս որ, ամենայն իրաւամբ այսօրուան Խորհրդային Հայաստանը կրնանք նկատել Հայաստանի Հանրապետութեան շարունակութիւնը՝ միայն տարբեր իշխանութեան տակ :

Ամէն Հայ կը հասկնայ, որ այսօր մասնաւոր պատճառներ ալ ունինք տօնելու Հայաստանի Հանրապետութեան տարեդարձը, որովհետեւ ամէն Հայ գիտէ, թէ ազգային շարք մը պահանջներ, որոնց համար մենք պայքարեցանք Հայաստանի Հանրապետութեան անկումի ատեն, այսօր իրականացած են կամ իրականանալու վրայ են Խորհրդային Հայաստանի մէջ:

Այսպէս, օրինակ, Խորհրդային իշխանութիւնը, որ ասկէ մօտ 25 տարի առաջ օգնեց Թուրքերուն Հայաստանի Հանրապետութենէն յափշտակելու Կարսը, Արտահանը եւ Իգտիրը, այսօր կ'աշխատի Հայերուն օգնել՝ ետ ստանալու համար հայկական այդ հինաւուրց հողերը:

Այսպէս, օրինակ, Խորհրդային իշխանութիւնը, որ ասկէ մօտ 25 տարի առաջ, Հայաստան մտաւ Հայոց ազգային մշակոյթը ոչնչացնելու համար, որովհետեւ ան «բուրժուական» էր, ջնջելու համար Հայոց ազգային անցեալը, գրականութիւնն ու պատմական արժէքներն ու հաստատութիւնները, որովհետեւ անոնք «յետադիմական», «հակայեղափոխական» եւ «հակապրոլետարական» էին, այսօր զօրավիգ կը հանդիսանայ հայ մշակոյթին, հայ գրականութեան եւ հայ պատմագիտութեան զարգացման, մինչեւ անգամ կը ջանայ վերակենդանացնել Հայոց հեռաւոր անցեալի դիւցազնական դէմքերը, իբր աղբիւր ազգային ներշնչման :

Այսպէս, օրինակ, Խորհրդային իշխանութիւնը, որ իր տիրապետութեան առաջին երկու տասնամեակներուն սանձարձակօրէն անաստուածութիւն քարոզեց եւ որ եւ է միջոցի առջեւ կանգ չառաւ Հայոց ազգային հինաւուրց եկեղեցին ալ քանդելու, այսօր կ'աշխատի զօրացնել զայն, թէկուզ ծառայեցնելու համար զայն իր քաղաքական նպատակներուն:

Այսպէս, օրինակ, Խորհրդային իշխանութիւնը, որ Հայաստան մտնելէն ետքը բացարձակապէս ժխտեց Թրքահայ դատի գոյութիւնն իսկ եւ միշտ Թուրքին կողմը բռնեց ու անոր բարեկամութեան համար զոհեց հայկական իրաւունքները, այսօր դարձած է Թուրքին ամէնէն մեծ թշնամին եւ Հայաստանի համար կը պահանջէ Ուիլսընի գծած սահմանները :

Այսպէս, օրինակ, Խորհրդային իշխանութիւնը, որ ամբողջ 25 տարի մերժեց ըլլալ «Ամենայն Հայոց կառավարութիւն» եւ խոչընդոտներ ստեղծեց տարագիր Հայերու Հայաստան ներգաղթին դէմ, այսօր կ'ուզէ ըլլալ «Ամենայն Հայոց կառավարութիւն» եւ արտասահմանի բոլոր Հայերուն ալ կ'առաջարկէ վերադառնալ Հայաստան :

Պէտք է խոստովանինք, սակայն, որ մեծապէս ուրախալի ու քաջալերական այս փոփոխութիւնները կը կազմեն մէկ մասը միայն այն պահանջներուն, որոնց համար ազատատենչ հայութիւնը պայքարեցաւ ոչ միայն Հայաստանի խորհրդայնացման առաջին օրէն, այլեւ Հայոց ազատագրական շարժման սկիզբէն: Ինքնին հասկնալի է, որ ազատատենչ հայութիւնը չի կրնար հրաժարիլ իր միւս պահանջներէն, որոնք տակաւին իրականացած չեն :

Օրինակ, ան կ'ուզէ, որ Հայաստանի մէջ ըլլայ նաեւ խօսքի, մամուլի, խղճի, ժողովներու եւ կազմակերպման ազատութիւն. կ'ուզէ, որ հոն անձի անձեռնմխելիութիւն ըլլայ, կ'ուզէ, որ հոն օրինական ու խաղաղ միջոց ըլլայ փոխելու տիրող իշխանութիւնը ժողովրդական ազատ քուէարկութեամբ. կ'ուզէ, որ ազատ հաղորդակցութիւն ըլլայ արտասահմանի հետ, կ'ուզէ, որ հոն ընդդիմադիր կազմակերպութիւններ ալ ըլլան՝ քննադատել կարենալու համար իշխանութեան սխալները, որպէսզի վերջինս աւելի լաւ կառավարէ երկիրը. կ'ուզէ, վերջապէս, որ վերնայ մէկ հատիկ կուսակցութեան կամ, աւելի ճիշդը, մէկ փոքր խմբակցութեան բացարձակ մենատիրութիւնը, որպէսզի ժողովուրդը ստիպուած չըլլայ ապրիլ, գործել, խօսիլ ու շարժիլ միայն այնպէս, ինչպէս որ կը պարտադրէ այդ խմբակցութիւնը:

Հայութիւնը այսօր որեւէ բանէ աւելի խանդավառուած է Միացեալ Հայաստանի գաղափարով եւ իր ուժերը կեդրոնացուցած է այդ գաղափարին իրականացման համար, որովհետեւ միջազգային ներկայ պայմաններուն մէջ ատիկա է միակ գործնական ճամբան՝ քաղաքական իր նպատակներուն հասնելու համար :

(Խմբագրական «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»-ի)

Ներգաղթի ճամբով...

ՊԷՅՐՈՒԹ, (2 Յունիս).— Ահա Յունիսը: Անպայմանօրէն պէտք է առաջին կարաւանը ճամբայ ելլէ: Այդպէս էր որ հրապարակաւ Հայաստանի ներգաղթի լիազօր պատուիրակ Հ. Գառնիկ Նազարեան, Կրան Թէաթրի մէջ սարքուած հրապարակային հաւաքոյթին, պաշտօնապէս կը յայտարարէր Հայաստանի կառավարութեան անունով: Թէ յառաջիկայ Յունիսին արդէն իսկ առաջին կարաւանը ճամբայ կ'ելլէ: Անսահման էր ժողովուրդին խանդավառութիւնը, այն բացարձակ գիտակցութեամբ թէ տարիներու եւ գուցէ դարերու գաղթականական կեանքը վերջ պիտի գտնէ, ու վերջապէս պիտի կարողանայ համբուրել հայրենի սրբազան հողը...:

Եւ այս հաւատամքով է որ բազմութիւնները արձանագրուեցան :

Ներգա՛ղթ: Ի՛նչ հրապուրանք առաջին օրերուն: Շատեր արդէն իսկ օրեր առաջ պատրաստուեցան, քանի ինքնավստահութիւնը ունէին թէ իրենք արժանի էին առաջին իսկ կարաւանով մեկնելու, իբրեւ աշխատաւոր դասակարգ, ընչազուրկ, ու անգործ: Ու կարելի էր հանդիպիլ շատերուն, որոնք պօչ կը բռնէին ներգաղթի արձանագրութեան գրասենեակներուն առջեւ, խնդրելու, պաղատելու որ օր մը առաջ, հնարաւորութիւն տրուի իրենց կարողանալ մեկնելու հայրենիք:

Ընտանիքներէն ներս, հաւաքոյթներու մէջ, ու ամէն տեղ, լոկ օրուան հարցը ներգաղթն էր, ու կարելի էր մտնել հայկական հիւղաւաններէն ներս, լսել բազմութիւնները թէ տարիներու իրենց երազին իրականացումով, գտած են իրենց երջանկութիւնը, եւ ահա խրախճանքներ, կեր ու խում, ու ինչու չէ, մինչեւ իսկ գացողներու եւ մնացողներու միջեւ հրաժեշտի սեղաններ....:

Սակայն այսօր, արդէն իսկ բազմութիւնները յուսախաբութեան առաջին ճամբուն վրայ կը գտնուին: Ոչ մէկ ընտանիք հրաւէր ստացած է մեկնելու առաջին կարաւանով: Կը խօսուի քանի մը հարիւր պատանիներու մասին միայն, 14էն մինչեւ 18 տարեկան, իբրեւ դպրոցականներու, որոնք պիտի շարունակեն իրենց ուսումը արհեստից վարժարաններու մէջ: Այլ պատմութիւն :

Շատ են թիւը անոնց, որոնք կը մերժեն իրենց զաւակները առանձինն ուղարկելու, այն արդար պատճառաբանութեամբ թէ իրենք պատրաստ են մեկնելու ամբողջ ընտանեօք, եւ այսպիսիներ ենթակայ են մերժումի: Կանուխ է անշուշտ ո եւ է հետեւութիւն հանելու, սակայն քիչ են անոնք, որ յանձնառու պիտի ըլլային իրենց զաւակները առանձին ուղարկելու :

Ու տակաւին հակադաշնակցական «յառաջդիմական» կոչուած մամուլը կը շարունակէ իր հայհոյալից վերաբերմունքը, կարծես թէ Հայաստանը իրենց անձնական խանութը ըլլար: Ու կը սակարկեն անվերջ...: Փողոցային զռեհկութիւններու վարժ այս պարոնները չեն քաշուիր հրապարակով ըսելու թէ իրենցմէ դուրս տարբեր մտածողութիւն ունեցողները Թրքական գործակալներ են...:

Շուտով մոռցան թէ իրենք տասնեակ տարիներու սեւ անցեալ մը ունին իրենց ետեւ, մոռցան թէ Դաշնակցութեան դէմ պայքարելու իրենց ճամբուն վրայ օգտագործեցին բոլոր օտար ուժերը, եւ այսօր իսկ յանդգնութիւնը կ'ունենան սպառնալիքներ տեղացնելու, թէ Ֆրանսական եւ անգլիական զինուորական վերջին ուժերը երբ հեռանան Լիբանանէն, ու կատարեալ անկախութեան մէջ մտնէ այս երկիրը, ի՞նչ ճակատագիր պիտի ունենան Դաշնակցականները...: Այո, Պարոններ, եթէ կայ մէկը որ այդ ուղղութեամբ պէտք է մտածէ, այդ դուք էք, քանի որ այս երկիրներուն մէջ տարիներով օտար գործակալներու տխուր դերը խաղացիք, ու տակաւին կը շարունակէք, շատ անգամ վտանգելով մինչեւ իսկ մեր ֆիզիքական գոյութիւնը :

Արաբական երկիրները անկախութեան իրենց զարթօնքին մէջ, շնորհակալութեամբ կը յիշատակեն իրենց հայ եղբայրները, ու միշտ զգաստութեան հրաւէր կը կարդան խռովարար տարրերուն:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

Ի՞նչպէս ընտրուեցաւ Պիտօ:

Կուտանք կարգ մը մանրամասնութիւններ Սահմանադիր Բ. Ժողովի առաջին նիստին մասին, ուր 545ի վրայ 384 ձայնով Ժորժ Պիտոյի յանձնուեցաւ դահլիճը կազմելու պաշտօնը :

Վենսան Օրիոլի բացման ճառէն վերջ, որ ընդհ. գնահատութեան արժանացաւ, երբ յայտարարուեցաւ թէ վարչապետութեան միակ թեկնածու կը մնայ Ժորժ Պիտօ, խօսք առաւ Էռիօ, եւ ըսաւ թէ իր կուսակցութիւնը դէմ չէ Պիտոյի ընտրութեան, բայց պիտի սպասէ որ վարչապետը կազմէ իր դահլիճը, ներկայացնէ իր քաղաքական ծրագիրը եւ ուղեգիծը, որպէսզի արմատականները ճշդեն իրենց դիրքը հանդէպ նոր կառավարութեան :

Խօսք առաւ նաեւ Տիւքլօ եւ քննադատեց անոնք որ պատճառ դարձան Սահմանադիր Ա. Ժողովի աշխատանքին ձախողման: Համայնավար կուսակցութիւնը, ըսաւ, պատրաստ է որոշ զիջումներ ընելու, որպէսզի Ֆրանսա շուտով դուրս ելլէ առժամեայ կառավարութիւնով մը քալելու պարտադրութենէն: Բայց եւ այնպէս համայնավարները միշտ կապուած պիտի մնան աշխարհական սկզբունքներու, տնտեսական եւ ընկերային իրաւունքներու: Գալով Հանրապետութեան նախագահին իրաւունքներուն, համայնավարները չեն կրնար հանդուրժել որ պաճուճապատանք մը ըլլայ, ոչ ալ բացարձակ տիրակալ մը:

— Հապա Ստալի՞նը, պոռաց աջակողմեան երեսփոխան մը:

Տիւքլօ յետոյ դիտել տուաւ որ Փաշական շարժումը կը վերակազմուի երկրին մէջ, եւ իբրեւ ապացոյց՝ պատմեց յարձակումը, որ Յունիս 18ի գիշերը կատարուեցաւ համայնավար կուսակցութեան կեդրոնին վրայ:

- Խռովարարներու գործ է այդ, պոռացին աջակողմեան նստարաններէն:

Տիւքլօ յայտնեց թէ իր կուսակցութիւնը ցանկալի կը գտնէր որ իշխանութեան գլուխ մնար օրուան կառավարութիւնը, բայց աջակողմեան տարրերը մերժեցին՝ առարկելով թէ ատիկա պիտի նշանակէր դէմ շարժիլ հանրաքուէին արդիւնքին: Պատկերը տարբեր պիտի ըլլար անշուշտ, եթէ ընկերվարականները միանային, թէեւ «ուշ կամ կանուխ ընկերվարական եւ համայնավար պիտի կազմեն մէկ կուսակցութիւն»: Ներկայ պայմաններուն մէջ, վերջացուց Տիւքլօ, համայնավար կուսակցութիւնը եթէ թեկնածու չի ներկայացներ ընդդէմ Դիմադրական Ճակատի նախագահին, չի կրնար քուէ տալ նաեւ անոր՝ Պիտոյի, որուն անձը չէ որ խնդրոյ առարկայ է այստեղ :

Խօսք առաւ Տէփռէօ եւ յայտարարեց թէ ընկերվարականները քուէ պիտի տան Պիտոյի, սպասելով որ կազմէ իր դահլիճը եւ ներկայացնէ իր ծրագիրը,— ատկէ վերջ միայն ընկերվարականները պիտի ճշդեն իրենց դիրքը:

Ռամառոնի եւս յայտարարեց թէ Ազատութեան Հանրապետական կուսակցութիւնը իր քուէն կուտայ Պիտոյի, սպասելով որ կազմէ դահլիճը եւ ներկայացնէ իր ծրագիրը :

Ուրեմն բուն վիճաբանութիւնները, քննադատութիւնները եւ պայքարները պիտի սկսին այն ատեն՝ երբ Պիտօ, կազմելով իր կառավարութիւնը, Սահմանադիր Ժողովին ներկայացնէ իր քաղաքական ծրագիրը :

Այս յայտարարութիւններէն վերջ սկսաւ ընտրութիւնը: Պիտօ բացակայ էր: Ներկաներու թիւն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Շ. Գարահիսարի Հերոսամարտը

(Ականատեսի մը յուշերը)

(Գ. եւ վերջին մաս)

Անմիջապէս, ձախ կողմի բլուրն ի վեր մագլցելով, պահուըտեցանք ծառերուն տակ, դէպ մը Թուփերու ետին: Ո՛չ մէկ ընելիք չունէինք. վտանգը ամէն տեղ էր ու վառօդ կը հոտէր չորս դին: Մեր ճակատագիրը բախտին ձգելով՝ սպասեցինք նախախնամութեան ։ Մօտաւորապէս ժամը մէկի ատեններ էր: Փախուստի ոչ մէկ ճար: Հարկ էր սպասել մինչեւ մայրամուտ: Ամբողջ եօթը ժամ անընդհատ կրակ տեղաց, կարծես երկինքէն կարկուտ կը թափէր: Մեր քովնտի ծառերուն ճիւղերը կապարներու տեղատարափին տակ ջարդ ու փշուր եղան, յաճախ ալ կապարները աջէն ու ձախէն սուլելով կ'անցնէին կամ գետիններուն վրայ փոսիկներ կը շինէին ։

Սոսկալի ու մահ սփռող ճակատամարտէ մը վերջ, իրիկուն եղաւ. արեւին նուաղուն ցոլքերուն հետ զէնքերու խլացուցիչ ձայներն ալ լռեցին ։ Սպասեցինք բոլորովին մթնելուն եւ երբ այլեւս ձայն կամ շշուկ չէր լսուեր մեր շուրջը, ես, հայրս եւ Մարտիրոս աղան ճամբայ ելանք: Պէտք էր անպատճառ հեռանալ կրակի այդ շրջանէն՝ յաջորդ օրը աւելի ապահովտեղ մը գտնուելու համար: Ուստի, հարկ էր նոր ճամբան իջնելով, անցնիլ գետը ու մագլցելով բլուրներն ի վեր երթալ Կէտէխօսյոյն գիւղը: Հազիւ ճամբայ ելեր եւ հասեր էինք ճամբուն հարեւան իջեւանին մօտ, տեսանք որ հեռուէն, լուսնի լոյսին տակ, քանի մը հոգիներ դէպի մեր կողմը կուգային:

Մենք ծառերուն կողքն ի վար կը քալէինք, երբ յանկարծ Մարտիրոս աղան չուզելով այլեւս մեզի հետ շարունակել ճամբան, ծունկի գալով վիթխարի քարի մը տակ, հոն նստած մնաց: Երկու անգամ փորձեցի իր թեւէն քաշելով ոտքի բերել, բայց անդրդուելի մնաց: Միւս կողմէ, կը տեսնէինք որ դիմացի անծանօթները գրեթէ մեզի մօտեցեր էին: Կամաց մը, Մարտիրոս աղան իր վիճակին ձգելով, հեռացայ հայրիկիս հետ, ծառերուն մէջ կորսուելով պահ մը: Մօտաւորապէս կէս ժամ անցած էր, ես կամաց մը վերադարձայ Մարտիրոս աղան փնտռելու, չկա՛ր: Դարձդարձիկ ճամբաներէ անցնելէ վերջ, այս անգամ ես ու հայրիկս միայն, առանց աղմուկի եւ շատ զգուշութեամբ անցնելով գետը, հասանք գիւղին պարտէզներուն վրայ, որոնց Ջողքին կը տարածուէին խոշոր բարտիի անտառներ: Մենք մեզ քիչ մը ապահով զգալէ վերջ, բլուրին վրայ նստանք հանգչելու, սպասելով միանգամայն՝ Մարտիրոս աղային: Կը կարծէինք որ եթէ վտանգէ զերծ մնացած էր, թերեւս գար մեզ փնտռէր...: Աւա՜ղ, երբ մենք մտատանջ րոպէներ կ'ապրէինք իր մասին եւ մէկ վայրկեանէն միւսը զինք տեսնելու յոյսն ունէինք, գիշերուան այդ մեռելային լռութեան մէջ, հրացանի երեք պայթիւններ մեզ անակնկալի կը բերէին: Ի՞նչ էր պատահած: Երկու շաբաթ վերջ միայն, Յոյներու վկայութեամբ ստուգեցինք, որ Մարտիրոս աղան, անգութ Թուրքին դնդակին զոհ գացած էր: Խե՜ղճ Մարտիրոս աղա, կը յիշեմ տակաւին, մեր այդ դժբախտ օրերուն մէջ քանի մը անգամ ճակտիս դրոշմած ջերմ համբոյրները,— «Գոնէ քեզմով զաւկիս կարօտը առնեմ»: Եւ հակառակ յոյսերուդ, անգամ մը եւս մէկ հատիկ զաւակդ տեսնելու բախտը չունեցար: Ան ալ, ո՞վ գիտէ, կուցէ քեզի պէս, դժբախտ օր մը մահացաւ նոյն դահիճին սուրին տակ:

Այլեւս բոլորովին յուսակտուր, քարայրի մը մէջ քաշուեցանք գիշերելու համար: Յաջորդ առտու կանուխ, ամենամօտիկ գիւղացիին դուռը զարնելով քիչ մը ուտելիք ուզեցինք: Յոյն տանտէրը մեզ հիւրասիրեց քանի մը վայրկեանի համար եւ պատուիրեց շուտով հեռանալ մեր նոր ապաստանը: Ինքն ալ իր կարգին կը վախնար: Իրիկունը ուշ ատեն կրկին իրեն երթալու խոստումով վերադարձանք մեր քարատունը...! Մեր տեղը ծածկուած էր խիտ մացառներով եւ ոչ շատ հեռու գիւղէն, այն անտառին սկզբնաւորութեան, որ Թամզարա տանող ճամբուն երկայնքն ի վար կը տարածուէր: Յուլիսի առաջին օրերն էին, արեւը սկսաւ իր ճառագայթները սփռել, զարդարելով բնութեան այլազան գեղեցկութեանց համայնապատկերը: Յայտնի էր, որ օրը շատ կիզիչ պիտի ըլլար: Թէեւ խիստ մտահոգ, բայց միւս կողմէ կը մտածէինք այդ օրուան մեր ընելիքի մասին ։ Յանկարծ, պարտէզներու ցանկապատին ետեւէն նշմարեցինք մարդ մը, որ մեր կողմը կը քալէր: Հեռուէն գուշակեցի որ մեզ հիւրասիրող Յոյնն էր: Քիչ վերջ մեր քովն էր արդէն: Յատկապէս եկեր էր մեզի իմացնելու, թէ նոյն առաւօտուն Թամզարայէն բաւական թիւով Թուրք զինուորներ եկեր էին եւ գիւղը պիտի մնային: Յորդորդ տուաւ այդ օրը քարայրէն բնաւ դուրս չելլել եւ ի հարկին, իրիկունը ինք մեզի ուտելիք պիտի բերէր, փոխանակ մենք իր տունը երթալու: Հայրիկիս ոսկի ժամացոյցը իրեն ժառանգ ինկած էր, ինչո՞ւ այդքան մը բարեացակամ չըլլար... Միայն թէ քանի՞ օր պիտի տեւէր ժամացոյցին փոխարժէքին հատուցումը: Եւ յետոյ, կարելի՞ էր իրեն վստահիլ: Հազա եթէ մեզ մատնելու ըլլար, չէ՞ որ նախընթացի մը փորձառութիւնը ունէինք եւ տակաւին շատ թարմ էր, սկիզբի օրերուն, ուրիշ Յոյնի մը մատնութեան յիշատակը... Կամ պէտք էր հեռանալ անմիջապէս՝ մեր հետքը կորսնցնելու համար եւ կամ ամէն վտանգ աչք առնելով, պէտք էր մնայինք հոն ։

Երկընտրանքի այս խորհրդածութիւններուն մէջ խորասուզուած, ահա դարձեալ լեռներն սկըսան արձագանգն ըլլալ, հորիզոններու ետին պայթող հրազէններու ձայներուն: Ուրեմն, տակաւին կռիւը նոյն սաստկութեամբ կը շարունակուէր: Եւ այսպէս, ամբողջ օրը, մինչեւ իրիկնամուտ, երկինք ու երկիր դոռացին ու թնդացին: Արեւն արդէն շատոնց հրաժեշտ առեր էր եւ մութը կամաց — կամաց հորիզոններէն վար կը սողար: Յոյնը ըստ իր խոստումին, ժամանակին եկաւ մեզ գտաւ, իր հետ բերելով նաեւ ուտելիք: Կացութեան մասին տեղեկութիւններ ուզեցինք: «Անապապա կլենիւ», պատասխանեց մեզի: Եւ սկսաւ Հայերու քաջագործութեանց մասին խօսիլ, շեշտելով միանգամայն, թէ՝ Թուրքերուն տուած զոհերը այնքան անհամար են, որ օրերէ ի վեր կը թաղենք եւ չի լմննար...: Գիշերը անցուցինք մեր թաքստոցին մէջ: Հայրիկս շատ մտածկոտ կ'երեւէր եւ այդ վիճակը զիս ալ կը տանջէր:

Յաջորդ օր, արեւածագին, քարայրէն դուրս ելանք եւ մտադրեր էինք բոլորովին ուրիշ ուղղութեամբ հեռանալ: Քանի մը քայլ առնելէ վերջ, հեռուէն Թուրք զինուորներ տեսանք որ մեր թիկունքէն կը քալէին: Առանց վայրկեան մը կորսնցնելու, մեր ձախին գտնուած արահետին մէջ մըտնելով, կայծակի արագութեամբ կորսուեցանք մացառներուն մէջ: Բնազդաբար կը զգայինք թէ օրը յղի էր վտանգի սպառնալիքներով, եւ մանաւանդ, վերջ ի վերջոյ հաստատեցինք թէ՝ Թրքական բանակն էր, որ առտուն կանուխ կեդրոնական դիրքեր կը բռնէր, անշուշտ քիչ վերջ տեղի ունենալիք կռիւներուն համար: Արդարեւ, շատ չանցած մենք մեզ շրջապատուած զգացինք բազմաթիւ Թուրք զինուորներով ։

Կարելի է ըսել, թէ վճռական ու նախորդներուն պէս սոսկալի ճակատամարտը այդ օրը տեղի ունեցաւ: Թուրք զինուորական ուժերը անդադար շարժման մէջ էին: Մեր թաքստոցին մէջէն սարսափով կը տեսնէինք այդ ոստումները դիրքէ դիրք, տեղէ տեղ: Յաճախ մեր առջեւէն կ'անցնէին, առանց մեզ տեսնելու, թէեւ մենք զիրենք կըրնայինք տեսնել: Հայ մարտիկները այդ բազմապատիկ խումբերուն մէջ, մէկ մէկ հերոս դարձած, անվեհեր կը կռուէին եւ իրարու հրամաններ կ'արձակէին կամ ուղղութիւն կուտային:

Մարդկային մտքին համար անըմբռնելի պիտի թուէին այսքան գերմարդկային յանդգնութիւնն ու քաջասրտութիւնը: Մինչեւ իրիկուն տեւեց այս ահեղ ու անհաւասար զինապայքարը, որու մէջ հայ քաջամարտիկները վհատութեան կամ ընկրկումի ամենադոյզն նշանն իսկ ցոյց չտուին:

Ուրեմն, Բերդը թողելէ վերջ, Հայերը տասը օրուան չափ շարունակեցին այս անհաւասար հերոսամարտը, ուրկէ վերջ մենք անյայտացանք լեռներու մէջ, բոլորովին ուրիշ ուղղութեամբ, ապրելով դարձեալ տարբեր եղերական կեանք մը, մինչեւ որ մատնուեցանք Յոյներու կողմէ, ձերբակալուեցանք եւ Շ. Գարահիսար փոխադրուեցանք: Յետոյ հայրիկս բաժնեցին ինձմէ եւ ուրիշ երկու հայրենակիցներու հետ Անդրէաս գիւղաքաղաքը տանելով, կոտամահ սպաննեցին:

Անմա՜հ թող մնայ Շ. Գարահիսարի Հերոսամարտին յիշատակը, դարուց ի դարս:

ՄԿՐՏԻՉ ԳԱՋԱՆՃԵԱՆ

Նոր Ֆրանսան եւ կիները

Ստորեւ կ'ամփոփենք Ճօրճ Սլօքըմպի մէկ յօդուածը Նիւ Եորք Հէրըլտ Թրիպիւնէն, ուր յօդուածագիրը ցոյց կուտայ թէ փրանսացի կիները իրենց քաղաքական սեփական տեսակէտը ունին եւ իրենց բուէն կուտան երիտասարդ դիմադրական կազմակերպութիւններու :

«Ֆրանսական Նոր Սահմանադիր Ժողովը իր նախկիններէն կը տարբերի երեք յատկանշական կողմերով:— Նախ մեծ թիւով երիտասարդ պատգամաւորներ ունի, երկրորդ, ունի մեծ թիւով պատգամաւորներ, որոնք նոր են քաղաքական ասպարէզին մէջ, երրորդ մեծ թիւով կիներ կան հոն:

Քանի կիները քուէարկելու իրաւունք ստացած են, կարծիքները կը տարբերին անոնց քուէարկութեան արդիւնքին մասին: Արդեօք այր մարդոց քուէն պիտի կրկնապատկէի՞ն թէ առանձին ընտրական ոյժ մը պիտի կազմէին, անկախ այրերէն եւ բոլոր միւս կուսակցութիւններէն: Անցեալ Հոկտեմբերի ընտրութեան ատեն կիներու քուէարկութեան հետեւանքները դիւրութեամբ մէջտեղ չելան: Վայրկեան մը այնպէս թուեցաւ թէ այրերու քուէն կը կրնապատկէին, յետոյ կարծուեցաւ թէ շատ մը կիներ համայնավարներուն համար քուէարկած էին առանց նկատի առնելու իրենց ընտանիքին մէջ գտնուող այր մարդոց քուէարկութիւնը :

Բայց ներկայ Սահմանադիր Ժողովին Ժող. Հանրապետական Շարժումի քուէներու յաւելումը արդիւնք է Ֆրանսացի կիներու քուէին: Կիներու մեծամասնութիւնը քուէ չտուաւ Գիտոյի Ժողովրդական Հանրապետականներուն թեկնածուներուն այլ տուաւ համայնավարներուն եւ ընկերվարականներուն: Քիչ թիւով կիներ կրնան քուէարկած ըլլալ այն երկու խումբերուն որ կը յաւերժացնեն կամ կը վերակենդանացնեն նախապատերազմեան ազատական հնադրոշմ աւանդութիւնները: Տրամաբանական է հետեւցնել, ուրեմն, թէ ֆրանսացի կիները կը պաշտպանեն քաղաքական գետնի վրայ նոր կուսակցութիւնները, իսկ ընկերային ու տընտեսական բարենորոգումներու մէջ կըպաշտպանեն այն երեք կուսակցութիւնները որ միացան կազմելու դաշնակցային կառավարութիւնը (Ջօր. տը Կօլի եւ Ֆէլիքս Կուէնի):

Քսանէ աւելի կին պատգամաւորներու անձնաւորութիւնն ալ մեծ դեր խաղացած է ֆրանսացի կնոջ իր նոր քաղաքական իրաւունքները գործածելուն մէջ: Անոնցմէ ոմանք համայնավար կամ ընկերվարական պատգամաւորներու կիներ են: Ուրիշներ, կամ գերմանական կեդրոնացման կայաններու մէջ մեռած մարդոց այրիներն են եւ կամ Դիմադրական Ճակատի մէջ սպաննուածներու: Օրինակ Հէլէն Փօլիցըր, նոր համայնավար պատգամաւոր մը, այրին է համայնավար գիտնականին, փրոֆէսէօր Փօլ Լանժըվէնի եւ կինը անոր փայլուն աշակերտին՝ Ժաք Փօլիցըրի որ կեսթափոյին կողմէ չարչարուելով սպաննուեցաւ:

Կին պատգամաւորներուն մեծ մասը երիտասարդ է եւ դրաւիչ, բայց յատկանշական է որ բոլորն ալ կը պատկանին Ժող. Հանրապետական Շարժումին, ընկերվարական եւ համայնավար կուսակցութիւններուն: Կարծես թէ հին կուսակցութիւնները կ'անգիտանան ֆրանսական քաղաքական նոր ազդակը :

Կիները քուէարկեցին նոր կուսակցութիւններուն որովհետեւ անոնք մասնակցեցան դիմադրական ճակատին: Ֆրանսական պատմութեան մէջ դիմադրութիւնը տուած է ականաւոր կին դէմքեր, ինչպէս Ժան տ'Արք, Ժան Հաշէթ, եւ Լուիզ Միշէլ, որովհետեւ նոր կուսակցութիւնները մեղք չունին այն դէպքերուն համար, որ պատրաստեցին պատերազմը եւ գրաւումը: Եւ վերջապէս Վիշիի կառավարութեան օրէնքները եւ դաւաճանութիւնը Ֆրանսայի ժառանգական թշնամիին հետ անարգանք մըն էր ֆրանսացի կնոջ բնազդական հայրենասիրութեան դէմ: Յատկանշական է որ գերմանական գրաւման ատեն այր մարդոց մէջ ամէն դասակարգէ գործակցողներ եղան, սակայն չկայ ոչ մէկ մտաւորական կին, գրագէտ, գիտուն եւն. որ գործակցած ըլլայ :

Բնական է որ մեծ թիւով կիներ պիտի հաւաքուէին Ժող. Հանրապետական Շարժման շուրջ, որու գլխաւոր քաղաքական ներշնչումը հիմնուած է քրիստոնէական ժողովրդապետութեան վրայ: Ֆրանսայի մէջ կրօնքը միշտ աւելի հետեւորդներ ունեցած է կիներու քան թէ այրերու մէջ:

Ամբողջապաշտութիւնը շատ մը կիներու համար կը նանակէ աւելի մեծ եւ ուժեղ դիւանակալութիւն մը, իսկ կիները ամէնէն աւելի տուժողներն են ատկէ: Անոնք են, որ ամէն օր ժամերով կը սպասեն խանութներուն առջեւ ի հաշիւ ուտելիքի :

Այս ազդակներէն զատ նոր կուսակցութեան ամէնէն մեծ ուժը կը կայանայ իր երիտասարդութեան մէջ: Անոր առաջնորդները, Ժորժ Պիտօ, Ֆրանսիսկ Կէ, եւ Մորիս Շուման կամ նոր են քաղաքական բեմին վրայ եւ կամ աղօտ դեր մը կատարեցին պատերազմէն առաջ:

Ժորժ Պիտօ որ կրնայ Ֆէլիքս Կուէնի յաջորդ ըլլալ իբրեւ վարչապետ, թաթխուած էր Դիմադրական Ճակատին հմայքին մէջ: Մորիս Շուման կրօնափոխ հրեայ մըն է որ մինչեւ ազատագրումը քահանայ եղած էր ։ Իսկ պատերազմի ընթացքին տը Կոլի խօսնակն էր Լոնտոնի ձայնասփիւռի կայանէն : Քաջութեան, պայքարի եւ հաւատքի իր պատգամը միլիոնաւոր մարդոց կողմէ կը լսուէր: Նոյնիսկ համայնավար մը ըսած է թէ Շումանի պիտի տան իրենց քուէն, եթէ նոր Սահմանադիր Ժողովին թեկնածու ըլլայ:

Մնացեալ 153 պատգամաւորները, որ այս երեք մարդոց քաղաքական դաւանանքը կը բաժնեն, մեծ մասամբ երիտասարդ են եւ անծանօթ; հետեւաբար աւելի անոնց գաղափարներն են որ նկատի առնուած են քան թէ անձնաւորութիւնը: Անոնց քաղաքական պատուանդանը նուազ խստապահանջ է քան թէ համայնավար եւ ընկերվարական մըրցորդներունը, որոնք կը բաժնեն իրենց հետ կիներու քուէին մեծ մասը: Գլխաւոր բանը որ հասարակաց է իրենց ատելութիւնն է աջին թէ ձախին քաղաքական ծայրայեղութիւնները: Անոնք հակամարքսեան են եւ հակապահպանողական: Կը հաւատան թէ՛ անհատականութեան եւ թէ՛ ընկերային յառաջդիմութեան եւ այդ դրօշին տակ միլիոնաւոր ֆրանսացի քուէարկուներ երկու սեռէն ալ կարծես թէ հասարակաց դատ մը գտած են:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

Ոճիր մը, «եւ ազգ. ամօթ մը»

ՈՎ Է ԻՆՉՈ՞Ւ ՍՊԱՆՆԵՑ ՏՕՔԹ. ՆԷՇԻԹ ՆԱՃԻՆ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն Յառաջի)

Գէտք է իմացած ըլլաք «Անգարայի ոճիր»ի մը խօսքը՝ Պոլսոյ Թուրք թէ հայ թերթերու հրատարակութիւններէն: Կը խորհիմ, սակայն, որ կարեւորութիւնը ունեցած չըլլաք այս առթիւ հրատարակուած խմբագրականներու թէ անհատական մեկնութեանց տակ փնտռել եւ գտնել այն ինչը՝ զոր «ամօթ» մը եւ «ազգ. գայթակղութիւն» մը կ'որակեն «Թասվիր», «Վաթան», «Ճիւմհուրիէթ» եւ այլ թերթեր:

Այնքան բարդ ու մշուշոտ է ոճիրը, ու թերթերը այնքան այլազան մեկնութիւններ կուտան խնդրին, որ կանխահաս է ու եւ է բացարձակ եզրակացութիւն: Որոշ է, սակայն, որ ութ ամիս առաջ գործուած մարդասպանական արարքի մը տակ ազգային գայթակղութիւն մը կը ծածկուի:

1945ի ձմեռնամուտին, Անգարայի իր դարմանատան մէջ կը սպաննուի Թուրք հանրածանօթ եւ երիտասարդ բժիշկ մը,— Տօքթ. Նէշէթ Նաճի: Ոճիրէն 24 ժամ վերջ, Ոստիկանութեան կը ներկայանայ Բէշիտ Մերճան անունով երիտասարդ մը, «խոստովանելու» թէ սպաննած է բժիշկը, «անհատական» պատճառներով: Դատավարութիւնը տեղի կ'ունենայ Անգարայի Ծանր Պատիժներու Ատեանին առջեւ, ու Բէշիտ Մերճան կը դատապարտուի:

Վճռաբեկը, սակայն, մշուշոտ մնացած կարգ մը կէտերու հիման վրայ, կը բեկէ վճիռը, ու, այս անգամ, կ'որոշէ որ դատավարութիւնը տեղի ունենայ Պոլսի մէջ, ու աւելի խորապէս հարցաքննուի Բէշիտ Մերճանի գործակից Հաշմէթ Օրպայ, զաւակը՝ թուրք սպայակոյտի. նախագահ զօր. Քեազիմ Օրպայի, որուն մեղսակցութիւնը՝ ոճրագործին, հաստատուած էր Անգարայի դատավարութեան ընթացքին, իբրեւ զէնք ճարող:

Պոլսի դատավարութիւնը, որ կը շարունակուի 1—2 ամիսէ ի վեր, հիմնովին փոխած է հարցին դիմագիծը: — Ցարդ ստուգուած մանրամասնութիւններու համաձայն, ա) ոճրագործը Բէշիտ Մերճանը չէ, այլ՝ Հաշմէթ Օրպայը կամ «շատ կարեւոր անձնաւորութիւն մը» («Վաթան») եւ կամ «ուրուական մը» («Ճումհուրիէթ») ակնարկութիւն Զեկայի, Մ.): Բ) Անգարայի Ընդհ. դատախազ Քէմալ Պորա, Դիւանարան, Կուսակալ, Ոստիկանութիւն, նախկին եւ այժմու պետ. պաշտօնատարներ եւ զօրավարներ՝ իրենց կարգին թերացած են իրենց պարտականութեան մէջ, ծածկելու համար իսկական ոճրագործին: Գ) Անծանօթ ձեռքեր, վաղն ի վերուստ ըրած են կարգ մը նիւթական փաստեր՝ որոնք պիտի դիւրացնէին ոճրագործը գտնելու գործը, Դ) Ոճրին շարժառիթը անհատական չէ: «Թասվիր» եւ «Ճիւմհուրիէթ» ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ գոյն կուտան խնդրին, բայց կը դժուարանան ճշդելու՝ թէ Հաշմէթ Օրպա՞յն է լրտեսը թէ նոյնինքն զոհը՝ Տօքթ. Նաճի: Իսկ «Վաթան», առաջ կը քշէ այն տեսակէտը, թէ «ո՛չ Բէշիտ Մերճանն, եւ ո՛չ ալ Հաշմէթ Օրպայն է ոճրագործը. այլ դուրսէն անձ մը,— կարեւոր անհատականութիւն մը»: Ե) Աւելին:— Ոճրին վայրը գտնուողներ, հակառակ ամէն փորձի, ցարդ չեն ուզած ըսել, թէ ով է ոճրագործը, այն առարկութեամբ, թէ «մահը կը սպասէ իրենց, եթէ տան անունը ոճրագործին»: Զ) «Թասվիր» կը հաւատայ՝ թէ Հաշմէթ Օրպայ «կ'աշխատէր օտար դեսպանատան մը հաշւոյն, եւ որովհետեւ Տօքթ. Նաճի պատահմամբ տեսեր էր զինք այդ օտար դեսպանատան մէջ, սպառնագրով մը լռութեան հրաւիրած էր զայն: Բժիշկը չէր լռած: Ու Օրպայ,— կամ իր մէկ գործակալը —, խորհած էր հաշիւը փակել սպանութեամբ»: Թերթը, ակնարկելէ վերջ Սովիէթ դեսպանատան, կը ճշդէ՝ թէ «Այդ օտար դեսպանատունը, այս ոճիրը միջոց է դարձուցած գլամարտի, անհանգստութիւն եւ անապահովութիւն ստեղծելով երկրին մէջ»:

Վերջապէս, կատարեալ թանապուր: — 29 Մայիսի «Թասվիր», կուտայ դատավարութեան վերջին փուլերը եւ կը հրատարակէ «անսպասելի» յայտնութիւնները բժիշկի սենեկապան Թէվֆիքի, որ վճռաբար յայտնած է, թէ «Հաշմէթ Օրպայն էր ոճրէն մէկ - երկու վայրկեան առաջ բժշկին դարմանատունը մտնող երիտասարդը»:

Այս նոր վկայութեամբ, խնդիրը ալ աւելի կը կնճռոտի: Զըհին փաստաբանը, Համիտ Շէվքէթ, նոյն համոզումէն է, ու պոռացած է, վերջին նիստերէն մէկուն մէջ, թէ իր «եղունգներով պիտի քերէ արուեստական քողը՝ որ իջած է ոճրին վրայ, ու երեւան պիտի հանէ ոճրագործը»: Ուրիշ փաստաբան մը, Ճէլալ Եարտըմճը՝ դատավարութեան ընթացքին պոռացած է, թէ «կ'ուզեն խեղդել ճշմարտութիւնը, ու մահափորձի ենթարկել Թուրք Արդարութիւնը»: Խնդիրը արձագանգած է մինչեւ Ազգ. Ժողով: Դատ. Գործավարը «կոճակ ըրած է»: Մամուլը կը պահանջէ «դիմակազերծել բուն ոճրագործը, ու փրկել պատիւը Հանրապետական Դատարանին»: «Թասվիր», ճշդելէ վերջ թէ բացարձակ է ճնշումը՝ կը թելադրէ մէկդի վանել այդ «ազդեցութիւնը», ուրկէ ալ գայ:

Եզրակացութիւն: — Մարդասպանութիւնը դէպք մըն է. բայց ոչ շարժառիթ: Իսկ այդ շարժառիթը՝ ԱՆՊԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ ու ազգ. ամօթ » կ'ենթադրէ: Ահա թէ ինչու, կը ճգնին միջոց մը գտնել եւ փակել այս.. անախորժ պատմութիւնը:

Մ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ ՍԷՆ ԼՈՒԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գրեթէ ամէն օր «Յառաջ»ի մէջ կը կարդանք այս կամ այն շրջանի Նոր Սերունդի կատարած աշխատանքները, եւ սիրտս կ'ուռի:

Սէն Լուի, որ պատերազմէն առաջ Մարսիլիոյ ամէնէն եռանդուն շրջանն էր, ունէր պատանեկան միութիւն մը 80 անդամներով, այսօր ալ ողնայարը կը կազմէ մեր Նոր Սերունդին: Դեռ ութ ամիս հազիւ կ'ընէ որ իր նոր անունին տակ վերակազմուած է «Սիամանթօ» խումբը եւ ներկայիս ունի 108 անդամներ, 15էն 24 տարեկան: Անոնց գրաղումները կարելի է չորս գլխաւոր մասերու բաժնել,— կրթական, գեղարուեստական, մարզական եւ գրադարան: Յիշուած կէտերուն իւրաքանչիւրին համար կազմուած են յանձնախումբեր, որոնք իրենց վրայ դրուած պարտականութիւնները կը կատարեն ճշդապահութեամբ: Գնահատելի է նաեւ վարչութիւնը:

Ա. Կրթական.— Վարչութիւնը մասնաւորապէս իր ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է այս կէտին շուրջ, հաստատելով հայերէնի դասընթացք որոնք շաբաթը երկու անգամ կանոնաւորապէս տեղի կ'ունենան եւ որուն կը հետեւին 56 աշակերտներ, բաժնուած երեք կարգերու, իբրեւ դասագիրք ունենալով Մ. Պարտամեանի «Արարատ» ընթերցարանները: Ասոնցմէ դուրս 43 անդամներ որոնք չեն հետեւիր դասերուն, աւելի չափահասներն են, 19էն 24 տարեկան: Իրենց կարողութեան մասին գաղափար մը տալու համար ըսեմ թէ կարդացած են ու կը կարդան բոլոր հայերէն վէպերը՝ եւ որոշ չափով տեղեակ են մեր պատմութեան: Իսկ մնացած 9 անդամները միայն բանաւոր պատճառներով չեն կրնար օգտուիլ առիթէն:

Բ. Գեղարուեստական.— Այս ճիւղին մէջ կը մտնեն խմբական երգեր, ազգային թէ դեղջկական մեներգներ եւ արտասանութիւններ: Տեղական ուժերու չափով կ'աշխատին իրենց կարելին ընել: Ասոնց վրայ պէտք է աւելցնել թատերախումբը որ իր առաջին ներկայացումով արժանացաւ ջերմ գնահատութեան:

Գ. Մարզական.— Հոս ալ Սէն Լուի առաջին տեղը կը գրաւէ մեր շրջանի Նոր Սերունդի 8 մասնաճիւղերուն մէջ: «Յառաջ»ի ընթերցողներուն յայտնի է արդէն Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան կազմակերպած բաժակախաղը, ուր «Սիամանթօ» խումբը շահեցաւ երրորդութեան անունով դրուած բաժակը: Այս խաղերը բարեկամական, աւելի ճիշդը եղբայրական եւ ընկերական մթնոլորտ մը ստեղծելու կը ծառայեն Նոր Սերունդի 8 խումբերուն միջեւ: Պաշտօնական հանդամանք չունին: Մարսէյլի շրջանի Նոր Սերունդը պաշտօնական մարզական միութիւն ճանչցած է, ու պիտի ճանչնայ միայն Հ. Մ. Ը. Մ. եւ իր կարելին պիտի ընէ, որպէսզի Հ. Մ. Ը. Մ.ը մնայ իր բարձրութեան վրայ:

Դ. Գրադարան.— Սէն Լուի միակ շրջանն է որ ունի իր գրադարանը, թէեւ աղքատ բայց շատ կոկիկ, մօտ 250 կտոր գիրքերով:

Այս բոլորէն վերջ, բացի իր ընդհ. եւ վարչական ժողովներէն, երկու շաբաթը անգամ մը կանոնաւորապէս տեղի կ'ունենան դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովներ: Խումբը երբեմն կ'օգտուի դուրսէն եկած ընկերներէն: Կը փափաքինք որ յաճախ ունենանք դասախօսներ: Մանաւանդ շրջանս այցելող ընկերներէն կը խնդրենք որ Սէն Լուի անտես չառնեն: Իրաւ աղքատ, բայց սրտով հարուստ եւ ազգային ոգին միշտ վառ:

Ակն ողբիւր

ԼԻՈՆԻ ՀԱՄԵՐԳԸ

ԼԻՈՆ, 13 Յունիս.— Երեքշաբթի իրիկուան ժամը 6էն սկսած մեր հայաշատ փողոցը խրախճանքի մէջ էր: Ժողովուրդը խմբուեր է սրճարաններուն առջեւ կամ այն տուները ուր ձայնասփիւռ գործիք կայ: «Ֆրանսահայ Երիտասարդաց Միութեան» երկսեռ անդամները, ղեկավարութեամբ Պ. Յրթ. Կիւլէսէրեանի, պիտի երգեն Լիոնի կայանէն:

Թէեւ մեր համակրելի երգչուհին՝ Օր. Ծով. Տէր Պետրոսեան քանի մը մեներգներ հրամցուցած էր Լիոնի կայանէն, բայց այդ անհատական ձեռնարկ էր, իսկ այս անդամուանը կազմակերպուած ու խումբով:

Որոշեալ ժամուն խօսնակը կը սկսի բացատրել, համակրալից բառերով, հայութեան ցաւերն ու տենչերը: — Այս երիտասարդներն ու երիտասարդուհիները, կ'ըսէ, որոնք դիս շրջապատած են այս պահուս, ծնած ու մեծցած Ֆրանսա, անոնք չեն տեսած Մասիսն ու Արարատը, Սեւան լիճն ու հայրենի դաշտերը, բայց կ'ապրին անոնց հմայքով ու հայրենիքի կարօտով: Ու կը բացատրէ իւրաքանչիւր երգի իմաստը:

Ահա Հայուն աղերսը առ Աստուած, «Տէր, կեցո՛, դու դհայս». մեր առջեւէն կ'անցնին Անդրանիկը, որ «Իբրեւ արծիւ սաւառնում է լեռ ու ժայռ». եւն.:

Անշուշտ այս համերգը կատարելութիւն մը չէր, շատ թերութիւններ ունէր ան, բայց որպէս նախաքայլ՝ լաւ էր ու գնահատելի, ճիգ մը մեզ ծանօթացնելու օտար ժողովուրդներուն, մեր երիտասարդ սերունդին կողմէ:

Կը նշանակէ ուրեմն որ տեղական իշխանութիւնները տրամադիր են մեր խնդրանքին ընդառաջ երթալու, երբ ձեռնարկը կազմակերպուած է եւ լուրջ: Քիչ մը աւելի աշխատանք այս ուղղութեամբ ձեռնհաս իշխանութիւններու կողմէ, օրինակ, Հայկ. Դատի Յանձնախումբին, ու թերեւս կարողանանք ունենալ մեր ալ «Հայկական ժամը», քաղաքական ու գրական - գեղարուեստական նիւթերով, մանաւանդ այս պահուս, որոնց շատ պէտք ունինք ...

× Կ'իմանամ որ երկրորդ համերգ մը տեղի պիտի ունենայ, դարձեալ Լիոնի ռատիօ կայանէն, Յունիս 29ին, ուրիշ հայկ. խումբի մը կողմէ:

Սրտագին յաջողութիւն: —Ա. Հարէլեան

Ֆր. Կապոյտ Խաչի թէյասեղանը

Կանացի այս մեծ կազմակերպութեան Ժ. Պատգ. Ժողովին փակման առթիւ, Յունիս 17ին, Երկուշաբթի, գինեձօն մը տրուեցաւ Փարիզ, Ֆուայէ տր Լա Փէի սրահին մէջ, ուր մօտ 200 հոգի հաւաքուած էին սեղաններու շուրջ, ստեղծելով ջերմ մթնոլորտ մը որ յատուկ է Ֆր. Կապոյտ Խաչի բոլոր ձեռնարկներուն:

Շրջ. վարչութեան կողմէ Տիկին Շ. Միսաքեան բացման քանի մր խօսքով տուաւ պատկերըպատգ. ժողովին, որ աննախընթաց էր իր42վճռական ձայներով եւ ուր գաւառէն եկող պատգամաւորներ մեծ տեղ կը գրաւէին: Շեշտեց մասնաւորաբար այն ժողովրդական համակրութիւնը որ միշտ շրջապատած է Ֆր. Կապոյտ Խաչը եւ անոր ամէն մէկ հաւաքոյթը նկատած է իրը, միշտ ամուր յենարանը կազմելով այս կենսունակ Միութեան եւ զայն գուրգուրանքով քաջալերած:

Գինեձօնը վարեց Պ. Հր. Բալուեան որ վերջերս պտտած էր Ֆրանսայի հարաւային ու միջին. բոլոր հայաշատ կեդրոնները եւ մօտէն տեսած էր այն եռանդուն գործունէութիւնը որ մէկ տարուան մէջ 1300ի էր հասցուցած կազմակերպութեան անդամուհիներու թիւը, պատկառելի գումար մը եւս ապահովելով յօգուտ իր բարենպատակ բոլոր ձեռնարկներուն:

Հետզհետէ խօսք առին Տիկին Է. Բիւզանդ, Պ. Պ. Խոնդկարեան, Համարձումեան, Զրուանդեան, Լ. Բաբանեան, Մարսէյլի պատմագաւորներէն Տիկին Հազարեան, որոնք Ֆ. Կապոյտ Խաչին 18 տարուան տարած աշխատանքը վեր առին մասնաւորաբար մեր այլասերման դէմ եղած պայքարին մէջ, չեշտեցին հայ կնոջ աննկուն, ու յամառ կամքը դիմագրաւելու ամէնէն տագնապալի օրերը մեր պատմութեան: Խօսողներէն անոնք որոնք ներկայ եղած էին Պատգ. ժողովի աշխատանքներուն հիացումով արտայայտուեցան տիրող ոգիին, աշխատանքի կանոնաւորութեան եւ տրուած որոշումներու հայրենասէր ու բարձր ըմբռնումին մասին: Թէ մասնաւոր հրաւէրով եկած արուեստագէտներ, թէ հիւրեր մասնակցեցան գեղարուեստական բաժնին: Տիկ. Այրամճեան ճարտար դաշնակով, Օր. Ծովինար Պետրոսեան իր հմայիչ երգերով, Պ. Շահան Սարեան (որուն ձայնը եւ շեշտը կարօտցած էինք 20 տարի է) Թումանեանէն արտասանած իր «Մեր պապերը» կտորով իրական վայելք մը պատճառեցին ներկաներուն: Որքան հաճելի էր դարձեալ լսել երգը Օր. Գորգիկեանի, Օր. Զրուանդեանի: Արտասանութիւններ Պ. Գր. Ամիրեանէ, Օր. Մ. Գորգիկեան եւ մանաւանդ Տիկ. Կիւմիւշեանէ (Կրընոպլի պատգամաւորներէն) որ Թումանեանի «Կարօտ հայրենի»ով բոլորին սիրտը տարաւ մեր հեռաւոր հայրենի աշխարհը, կարօտի հառաչանքներով:

Գինեձօնը մինչեւ ուշ ատեն պահեց բոլորը իրարու քով, շարունակելու, չբաժնուելու յայտնի փափաքով մը, ոգեւորուած մանաւանդ խմբական երգերով եւ հայկական պարերով:

Ակամայ ձգեցինք այդ ժրաջան մեղուները որ չորս օր առաուրնէ մինչեւ ուշ երեկոյ բզզացին իրենց փեթակներուն շուրջ եւ որոնք այժմ թռած են արդէն իրենց աշխատանքի դաշտերը: Յաջողութիւն եւ ուժ բոլորին:

Շրջուն թղթակից

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ծննդեան 77ամեակին առթիւ, Մայիս 24ին, յիշատակի երեկոյ մը սարքուած էր Երեւան, Գիտութեան Ակադեմիային դահլիճին մէջ: Կոմիտասի կեանքն ու գործը ներկայացուց Ա. Քոչարեան:

էր 545 : Ձերմակ քուէ տուին 156 հոգի : Պիտօ ստացաւ 384 քուէ

Վէնսան Օրիոլ ոտքի ելաւ.— «Պ. Ժորժ Պիտօ շահած է սահմանադրական մեծամասնութենէն (294 քուէ) աւելի, 384 ձայն, ուստի զինք կը յայտարարեմ վարչապետ Ֆրանսական Հանրապետութեան ժամանակաւոր կառավարութեան» :

✕ Ժորժ Պիտօ տակաւին քոլէժ կը յաճախէր 1918ին, երբ իբրեւ նորակոչ զինուոր՝ սոխպուեցաւ մեկնիլ բանակ : Պատերազմը վերջացաւ, զինուորական ծառայութեան շրջանը աւարտեց, եւ դարձեալ մտաւ համալսարան : 1925ին պատմութեան դասախօսի քննութիւն անցուց յաջողութեամբ, եւ քրիստոնեայ ժողովրդավար կուսակցութեան շուքին մէջ՝ դասախօսեց միաժամանակ Լուի - լը - Կրան լիսէի ուսանողութեան : Կը վարէր նաեւ «Օպ» թերթին խմբագրութիւնը : Միւնիխի տագնապին օրերուն, կատաղի պայքար մը բացած էր Փաշական շարժումին դէմ : 1940ին դարձեալ զինուորագրուեցաւ յինապետ աստիճանով, գերի մնաց, 1941ին ազատ արձակուեցաւ իբրեւ նախկին ռազմիկ : Այնուհետեւ նուիրուեցաւ դիմադրական պայքարներուն, գործելով հարաւային Ֆրանսայի մէջ : 1943ին նշանակուեցաւ Դիմադրական շարժման Ազգ. Խորհուրդին նախագահ : Ազատագրութենէն վերջ, Զօր. տը Կօլ զինք կոչեց արտաքին նախարարութեան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԵՆԵՏԻԿԻ միաբանութենէն Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեան եւ Հ. Խաչատուր Վրթանէսեան, որոնք նոր եկած են Իտալիայէն, «Յառաջ»ի խմբագրատուն այցելեցին Չորեքշաբթի օր : Ս. Ղազարի վանքին մէջ ներկայիս կ'աշխատին 22 վարդապետներ : «Բազմավէպ» հրատարակած է բացառիկ թիւ մը, որ նոր լոյս տեսած է : Երկու վարդապետները եկած են Փարիզ, քննելու համար Սեւրի Մխիթարեան վարժարանին վնասները (ռմբակոծութեան հետեւանք) : Դասարանները բաւական լաւ վիճակի մէջ են, նորոգութիւնները կարելի է լրացնել երեք ամիսէն, այնպէս որ յոյս կայ վարժարանը վերաբանալու յառաջիկայ աշնան : Այս առթիւ վարդապետները փափաք յայտնեցին, որ գաղութը չզլանայ իր նիւթական օժանդակութիւնը, որպէսզի օր առաջ նորոգուի վարժարանը եւ վերաբացուի :

ՄԵԾ ՄԻՒՖԹԻՆ ինքզինք դրաւ Ֆարուք Թագաւորին տրամադրութեան տակ, կը հեռագրեն Գահիրէէն :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ հանրապետութեան նախագահը Յունիս 17ին Պէյրութէն մեկնեցաւ Անգարա : Իրեն կ'ընկերանային Լիբանանի վարչապետը, ազգ. պաշտպանութեան նախարարը եւ Երեսփ. Ժողովին նախագահը : Ըստ պաշտօնական շրջանակներու, քաղաքական հանգամանք չունի այս ճամբորդութիւնը :

ԻՐԱՆԷՆ հասած տեղեկութիւններու համաձայն, Թէհրանի եւ Թաւրիզի կառավարութիւններուն միջեւ կնքուած համաձայնութիւնը ախորժակ բացած է երկրին մէջ, եւ կարգ մը նահանգներ եւս կ'ուզեն հետեւիլ Ատրպատականի օրինակին : Այսպէս Խուզիստանի նահանգային խորհուրդը, դիմելով Թէհրանի կառավարութեան, խնդրած է որ նոյն առանձնաշնորհները տրուին նաեւ Խուզիստանի : Միւս կողմէ Ատրպատականի ժողովրդավար հոսանքներուն ներկայացուցիչը կը յայտարարէ թէ չատ գոհ չէ որ Զինճան միացուած չէ Ատրպատականի :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ թերթերը գրած էին, ինչպէս մենք ալ արձագանգ տուած էինք երէկ, թէ երկուշաբթի օրուընէ սկսեալ՝ օրաթերթերը պիտի հրատարակուին չորս էջ Փարիզի թէ գաւառներու մէջ : Ֆրանսական Մամուլի Ազգ. Դաշնակցութիւնը, յայտարարութիւն մը ղրկելով բոլոր թերթերուն, կը հաղորդէ թէ . . . լրաբերները աճապարած են քիչ մը : Մամուլի Ազգ. Դաշնակցութիւնը քննութեան առած է չորս էջով հրատարակութեան հարցը եւ թերթերուն գինը, եւ այդ մասին առաջարկներ ներկայացուցած է կառավարութեան, որուն կ'իյնայ որոշում մը տալ : Երբ որոշում մը տրուի, բոլոր թերթերուն պիտի հաղորդուի պաշտօնապէս :

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ռումբի յանձնախումբին վերջին նիստին մէջ որ տեղի կ'ունենայ այս պահուս Նիւ Եորք, Ռուսիոյ ներկայացուցիչը՝ Կրոմիքօ առաջարկեց արգիլել հիւլէական ռումբերու շինութիւնը եւ փճացնել մինչեւ այժմ շինուած ռումբերը :

ՊԷՆԷՇ նախագահ վերընտրուեցաւ Չեխոսլովաքիոյ հանրապետութեան :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ Փարիզի կեդրոնին դէմ (Փլաս Շաթօտէօն) յարձակում մը գործուեցաւ Յունիս 18ի գիշերը : Յուցարարները կոտրեցին շէնքին ապակիները, խորտակեցին շէնքին ներքեւ գտնուած գրատունին պատուհանները, գիրքերը առին եւ այրեցին : Նման յարձակում մը եւս գործուեցաւ Փրովանս փողոցին մէջ «Ֆրոն Նասիոնալ» թերթին դէմ : Ութ հոգի ձերբակալուեցան : Իբրեւ պատասխան, համայնավար կուսակցութիւնը ցոյց մը կազմակերպեց հինգշաբթի, բոլոր բանուորները հրաւիրելով՝ գործը ձգել ժամը 5.30ին եւ հաւաքուիլ Փլաս Շաթօտէօն :

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԻՍԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ.— Յունիս 1ին տեղի ունեցաւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին երեկոյթ - պարահանդէսը, ընկեր Արիս Գարաեանի սրահին մէջ, որ իր յարակից ընդարձակուած մասովն ալ նեղ եկաւ բազմութեան :

Հանդէսը բացուեցաւ «Մնաք բարով իմ հայրենիք»ով զոր երգեց Նոր Սերունդի նորակազմ երգչախումբը ղեկավարութեամբ ընկեր Ս. Յովհաննէսեանի : Ընկերը հանդէսը բանալով բացատրեց Կապոյտ Խաչի նպատակը եւ անոր ազգօգուտ ձեռնարկները եւ ապա խօսք տրուեցաւ Տիկին Շ. Միսաքեանի, որ պարզեց Կ. Խաչին ժողովրդականութեան գաղտնիքը : «Անշուշտ այդ ժողովրդականութիւնը զանազան պատճառներ ունի, գլխաւորը այն է սակայն որ այս մեծ համազգութային կանացի կազմակերպութիւնը ծնած է բուն իսկ ժողովուրդին ծոցէն, աշխատած է անոր համար, պատուինած անոր ուժին, անոր հետ ձեռք ձեռքի : Համեստ, աշխատող Հայուհիներ իրենց ազգային պարտականութիւնը նկատած են տասնեակ տարիներէ ի վեր, իրենց բնտանեկան հոգերուն հետ, տանիլ նաեւ բեռը իրենցտառապող հայրենակցին» :

Երգչախումբը մէջ ընդ մէջ երգեց ժողովրդական քանի մը երգեր, քառաձայն :

Երգչախումբը կազմուած է հազիւ երեք ամիս առաջ, գնահատելի է այս ձեռնարկը : Անդամները իրենց շնորհակալութիւնը արտայայտելու համար գեղեցիկ ծխատուփ մը նուիրեցին ղեկավարին :

Գեղարուեստական բաժինը ճոխ էր : Խրիմեան դպրոցի նախկին սաները որ այժմ Կ. Խաչի մաս կը կազմեն, մասնակցեցան շարք մը արտասանութիւններով եւ մեներգներով : Գեղեցիկ էին խումբ մը Նորահաս աղջիկներու պարերը հայկական տարազով : Եւ մեր Խաչուհիները կ'աշխատէին մեղուի նման, սպասելով համեղ պիւֆէն : Վիճակահանութեան դրուած էին կարգ մը առարկաներ, նուիրուած Խաչուհիներու կողմէ : Նուագախումբը որ նոր կազմուած է ղեկավարութեամբ Պ. Շ. Գալեանի, նուագեց մինչեւ առաւօտ, գոհացում տալով մեր երիտասարդ - երիտասարդուհիներու : Լիայոյս ենք որ հանդիսականներուն հետ կազմակերպողներն ալ գոհ էին առատ մեկնած առեն :

Լրատու

ՆԱՄԱԿ ՈՒՆԻՆ.—– Կը խնդրուի հետեւեալ ազգայիններէն դիմել Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ դիւանատունը՝ ստանալու համար իրենց հասցէին եկած նամակները.— Յակոբ Դանիէլեան (Յունաստանէն), Տէր եւ Տիկին Խոնսարեան (Փարիզէն), Վահան Աղնաւորեան (Գանատայէն), Արթին Մելքոնեան (Եգիպտոսէն), Յովնան Յովնանեան (Փարիզէն), Վահրամ Խաչատուրեան (Կիպրոսէն), Մարտիրոս Ծերոյեան (Կ. Պոլիսէն), Եսթեր Թումանեան (Սթոքհոլմ), Վահան Ծերունեան (Եգիպտոսէն), Ժորա Տիգրանօֆ Սառաքելօֆ (Իտալիայէն), Ա. Ճամպազեան (Գերմանիայէն), Մկրտիչ Շանաեան (Գերմանիայէն), Յովհաննէս Թէրբանեան (Եգիպտոսէն), Արթին Պէնլեան (Յունաստանէն), Խաչիկ Կիւմիւշեան (Եգիպտոսէն), Պայծառ Տէմուրճեան (Նիւ Եորքէն), Մարիս Այրճեան (Պուէնոս Այրէս), Ոսկիան Գալայճեան (Պուէնոս Այրէս), Գաբրիէլ Ծիհանեան (Լիբանանէն), Յակոբ Տէմիրճեան (Poste aux Armes), Վահրամ Նալպանտեան (Թուրքիայէն) :

Ամառնային պարահանդէս

Կազմակերպուած ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի կողմէ, Boulogneի անտառի ծառերուն տակ, Palmarium (Jardin d'Acclimatation), յունիս29-ին, շաբաթ գիշեր ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ : Առաջնակարգ նուագախումբ, ընտիր խմիչքներ եւ ուտելիքներ ՄԱՏԶԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ եւ ՁԱՐՄԱՆԱՋԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ : Անձրեւի պարագային պատսպարուած մեծ սրահ : Métro Sablons : Sortie Bld. des Sablons. Մուտք 150 Ֆրանք :

ՎԻԷՆՆԱՅԻ Մխիթարեան Միաբանութիւնը մեզի կը հաղորդէ թէ թղթատարական սպասարկութիւնը վերահաստատուած է եւ իրենց մատենադարանը փրկուած պատերազմի աղէտէն : Այս առթիւ կը խնդրէ բոլոր հայ թերթերէն եւ հեղինակներէն որ իրենց հրատարակութիւնները նուիրեն մատենադարանին : Հասցէ՝ P. P. Mechitaristes, Mechitarisitengasse 4, Wien 62:

ՇԱՎԻԼԻ Հ. Ա. Ը. Միութեան մասնաճիւղի վարչութիւնը կը հրաւիրէ յարգոյ հասարակութիւնը, Պ. Զիթունիի դասախօսութեան, շաբաթ գիշեր 22 Յունիս, ժամը 9ին տեղւոյս մատրան մէջ :

. ՀԱՄՊՈՒՐԿԷՆ կը հեռագրեն թէ հրդեհի մը հետեւանքով պայթեցաւ 5000 թոն ռազմանիւթ, Հանովրի հիւսիսը, Պէրկատրֆի աղահանքերուն մէջ : Հրդեհը կը շարունակուի : Մարդկային զոհերու թիւը ճշդուած չէ :

ՏԽԱԽՈՏԻ նոր քարթեր պիտի տրուին կիներուն (21 տարեկանէն վեր), Յուլիսի պարենատոմսերուն հետ :

Օր. ՊԷԱԹՐԻՍ ՄՕԶԵԱՆ
Պ. ՅԱԿՈԲ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

16 Յունիս 1946 Նշանուած Փարիզ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարահանդէսը

Նախաձեռնութեամբ Կեդր. Վարչութեան եւ մասնակցութեամբ Փարիզի բոլոր մասնաճիւղերու յունիս 22ին, ժամը 9էն մինչեւ լոյս Salle Jean Goujon, 8 rue Jean Goujon : ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ : ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ : Մուտք 100 Ֆրանք : Տոմսերը ապահովել Հր. Սամուէլ եւ Բալուեան գրատուններէն :

Կ'երգեն Օրիորդներ Աճէմեան, Լիւսի Գորգիկեան, կ'արտասանեն Ալիս Մաքէոսեան, Մարի Գորգիկեան, Պ. Պ. Հայկէշեան եւ Մխճեան, ինչպէս նաեւ հայկական պարեր :

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի վարչ. ժողովը կը խնդրէ ծանուցանել թէ ողբ. Պօղոս Նուպար փաշայի յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի պիտի ունենայ Փարիզի Հայոց եկեղեցին Յունիս 22ին, շաբաթ օր ժամը 10.45ին : Արարողութենէն ետք փափաքող պաշտօնական մարմինները եւ ազգայիններ ուխտի պիտի երթան ողբացեալ բարերարին շիրիմին, Փէր Լաշէզի գերեզմանատունը : Սիրով կը հրաւիրուի յարգոյ հայ հասարակութիւնը :

ՕՐ. ՄԵԼԻՆԷ ՍԻԼՎԵԹ ՍԵՐՈԲԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս կիրակի, 23 Յունիս, Ալֆորվիլի Ս. Պետրոս եկեղեցին, պատարագէն վերջ ժամը 11ին : Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները :

ԼԻՈՆ.— Ազատուհի Պաղեանի (ծնեալ Ղազարեան) մահուան 10րդ տարելիցին առթիւ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի այս կիրակի, Լիոնի Ս. Աստուածածնայ Մատրան մէջ, 69 rue Louis Blanc: Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները :

Այս առթիւ Տիկին Արմենուհի Ղազարեան 500 Ֆրանք կը նուիրէ Լիոնի Կապոյտ Խաչին :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ.— Պ. Ա. Զօպանեանի գրական դասախօսութիւնը, շաբաթ, 22 Յունիս, ժամը 5ին, Բարեգործականի Մատենադարանը : Նիւթը՝ «Մկրտիչ Աճէմեան բանաստեղծը» :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ավէրոնէն Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Աւագեան իրենց ամուսնութեան առթիւ շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, ազգական թէ բարեկամ, որոնք մասնակցեցան իրենց հարսանեկան խնջոյքին, Կուաէնվիլ, Յունիս 9ին :

ԾԱԽՈՒ Է ՎԻԼԼԱ ՄԸ, Նիսի անմիջական շրջանը, St. Sylvestre, երկու յարկ, 5 սենեակ, խոհանոց եւ բաղնիք : 350 մեթր քառ. մշակելի հող, մեծ թերաս եւ ջավ : Խիստ նպաստաւոր գինով : Դիմել՝ Գ. Խսրովեանի, Villa Marie-Vahak, 81 Valon Obscur, NICE :

Դաշտահանդէս

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սէն Ժէռմի «Հայաստան» ենթակոմիտէի եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի շրջ. կոմիտէին : 30 Յունիս, կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, բանախօսութիւն, հայ եւ ֆրանսացի ընկերվարականներու կողմէ : Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Ընտիր ճաշ եւ ճոխ պիւֆէ : Մուտքը ազատ է :

ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Համախարբերդցիական միութեան Սէն Լուի մասնաճիւղի, կիրակի 23 Յունիս, ժամը 2.30ին Սէն Լու Եօթնեղբայրեան օդաւուն պարտէզին մէջ : Գեղարուեստական բաժին : Կը ներկայացուի Երեֆ Քաջեր (զաւեշտ) : Ճոխ պիւֆէ, դիւրամատչելի գիներով :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ

Տնօրէններ ԳԼԷՄԱՆ ԵՒ ԳՕՓԱՐԱՆԵԱՆ
6 rue Maubeuge, Paris (9), Métro Cadet, Notre Dame de Lorette: Tél. TRU. 85-47

Առաջնակարգ օդի եւ ամէն տեսակ ըմպելիներ, ընտիր աղանդեր, պոլսական կերակուրներ եւ անուշեղէն : Ընդարձակ եւ օդաւէտ սրահ, Ամէն երեկոյ ժամը 7էն սկսեալ Քէմանչիստ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ, ուտի ԱԼՖՕՆՍ եւ երգիչ ԱՐԹԱՔԻ կը նուագեն եւ կ'երգեն հայկական եւ արեւելեան երգեր : Գոց է Չորեքշաբթի օրերը :

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 -
R. C. S. 376.284
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme. — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆ. Տար. 730, 6ամս. 400, Արտասահման 1000 ֆրանք

Samedi 22 JUIN 1946 Շաբաթ 22 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4731—Նոր շրջան թիւ 370 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 ֆր

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԵՐԵՔ ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻ ՆԵՐԿԱՅ Կ'ԸԼԼԱՆ ՀԱՆԴԷՍԻՆ — ՇԱՌԱՋՈՒՆ ԱՊՏԱԿ ՄԸ ԽԱՌՆԱԿԻՉՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Պատերազմէն ի վեր, առաջին անգամ ըլլալով՝ Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադրութեան տարեդարձը տօնուեցաւ մեծ շուքով Յունիս 15ին, շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, Շաթօ տէ Ֆլէօրի ընդարձակ եւ շքեղ սրահին մէջ։

Մայիս 28ի տօնակատարութեան ազդին հրատարակութենէն անմիջապէս վերջը, ծանօթ հոսանքի մարդոց քունը փախած էր եւ միջոցներու մէջ խտրութիւն չդրին, տօնակատարութիւնը արգիլել տալու համար։

Կարգ մը սեւ հոգիներ, Ազգ. Միութեան անմեղ անունին տակ, ազգադաւ աշխատանք մը կը կատարէին Դաշնակցութեան եւ Մայիս 28ի դէմ։ Այդ ալ անբաւական գտնելով, Հայ Ազգ. Ընդհ. Միութիւնը (Հ. Ա. Ճ.») թռուցիկ մը հրատարակած էր, որուն մէջ սովորական «արկածախնդիր», «անուղղայ» եւ «դաւաճան փաշիստ», «Հակահայաստանեան» յօրջօրջումներէն վերջ, հրապարակաւ կոչ կ'ըլլար Մարսէյլի հայութեան չերթալ եւ չքաջալերել Մայիս 28ը։

Այս բոլորին ժողովուրդը հետեւեցաւ զուարթ պաղարիւնով եւ արհամարհանքով։ Նոյն մարդիկը ուրիշ աղտոտ ձեռնարկ մըն ալ կատարած էին, բայց այդ մասին ուրիշ անգամ։ Վերջին պահուն ալ աղդով մը կ'աւետէին թէ արգիլուած էին թէատրոնը եւ Շ. Միսաքեանի բանախօսութիւնը։ Ու կը ցրուէին ամէն տեղ, հանդիսավայր տանող հանրակառքերուն մէջ, ժողովուրդը շփոթութեան մատնելու համար։

Բայց Մարսէյլի հայութեան գիտակից մասը այս բոլորին արժանի պատասխանը տուաւ շաբաթ իրիկուն, խուռներամ խուժելով դէպի սրահ։ Մեր առած բոլոր անկողմնակալ տեղեկութեանց համաձայն, նոյն ժամուն եւ քիչ անդին սարքուած Հայ Կարմիր Խաչի հանդէսին ներկայ եղած են 200—250 հոգի միայն, մինչ, Մայիս 28ի հանդէսին ներկաներու թիւն էր աւելի քան երեք հազար հոգի։ Սրահը կը յորդէր եւ հետզհետէ եկող բազմութեան ներխուժումէն պահ մը Կարգադիր Յանձնախումբը շուարումի մատնուեցաւ, նորեկները տեղաւորելու համար։ Սրահի բոլոր տրամադրելի աթոռները, նստարանները գրաւուելէ վերջ սպառեցան նաեւ ուրիշ տեղերէ վարձուած 1500 աթոռներ։ Ու տակաւին կան հարիւրաւորներ ոտքի վրայ, որոնք համբերութեամբ, անտրտունջ կը հետեւէին օրուան հայ եւ ֆրանսացի բանախօսներուն եւ գեղարուեստական բաժնի պէսպիսութիւններուն։

Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն պատրաստել տուած էր ճոխ պիւֆէ մը դիւրամատչելի գիներով, առատ խմիչք եւ կարկանդակ, որոնք շուտով սպառեցան։ Այնպէս որ ժողովուրդի բոլոր պահանջներուն կարելի չեղաւ գոհացում տալ։

Որոշեալ ժամուն, օրուան նախագահը, ընկեր Ս. Սարգիսեանը հրաւիրեց ընկեր Տ. Թաղօյեանը որ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի կողմէ իր բացման հակիրճ խօսքին մէջ, վեր հանեց Մայիս 28ի իմաստը եւ մեծ նշանակութիւնը Հայոց նորագոյն պատմութեան մէջ, շեշտելով մասնաւորապէս թէ շնորհիւ Մայիս 28ի իրականութեան, Հայոց պատմութիւնը այսօր կը մտնէ իր զարգացման բնական ճամբուն մէջ։ Ապա, թուելով այն դժուարութիւնները որոնց յաղթահարելով միայն հայ ժողովուրդը կրցաւ ստեղծել նորագոյն ժամանակներու հայկական առաջին պետութիւնը, 1918 Մայիս 28ին, ըսաւ թէ ժողովուրդներու կեանքին մէջ, ազատութիւններ երկնատուր շնորհներ չեն եւ ոչ ալ պարգեւ՝ թշնամիին կողմէ, այլ, անոնք ձեռք կը բերուին անհուն զոհողութիւններու գնով։ Հայ ժողովուրդն ալ, Մայիս 21—26 երկարող ժամանակամիջոցին մէջ, այդ օրհասական պայքարի օրերուն, ազատօրէն կատարեց այդ զոհաբերութիւնը յանձինս այն հայորդիներուն, որոնք գիտակցաբար ինկան, որպէսզի հայ ժողովուրդը ապրի։ Յետոյ, կոչ ըրաւ համագիտականներուն, մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել յիշատակը բոլոր այն Դաշնակցական, Հնչակեան, Ռամկավար, Համայնավար եւ անկուսակցական Հայերուն որոնք ինկան Սարտարապատի, Ղարաքիլիսէի, Բաշ Աբարանի եւայլ կռիւներուն մէջ։

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ Ֆրանսերէն ուղերձ մը կարդաց ընկեր Ժիրայր Ոսկեան, ներկայ օտար հիւրերուն բացատրելով օրուան նշանակութիւնը։ Յետոյ հայերէն հաղորդեց Նոր Սերունդի ողջոյնը «Մայիս 28»ին։

Օր. Ս. Գարոնեան գեղեցկօրէն արտասանեց հայկ. եռագոյնին ձօնուած կտոր մը, որմէ վերջ երգեց Օր. Արաքսի Սահակեան։ Այդ միջոցին էր որ, կեցցէներու եւ երկարատեւ ծափերու մէջ ներս մտաւ ընկերվարական (S. F. I. O.) կուսակցութեան երեսփոխան եւ Ազատագրական Կոմիտէի նախկին նախագահը՝ քաղաքացի Գ. F. Leanhardt (Lionel) որ բեմ բարձրանալով հաղորդեց ընկերվարական կուսակցութեան ողջոյնները հայ ժողովուրդին, միաժամանակ չմոռնալով իր հիացումն ու համակրանքը յայտնել հանդէպ մեր դատին եւ հայ ժողովուրդին։

Ջութակի մեծ վարպետը, Գ. Ֆիլիպ Աղազարեան, որ յատկապէս հրաւիրուած էր Փարիզէն, Պէյրութէն նոր հասած Օր. Քնարիկ Մ. Թուրիկեանի դաշնակի ընկերակցութեամբ, նուագեց «Ղայթարմա» (Սպենդիարեան – Աղազարեան), «Էնգէլի» (Սպենդիարեան – Աղազարեան), «Ծիրանի ծառ», (Կոմիտաս Վ.— Աղազարեան) եւ «Ով մեծասքանչ դու լեզու»։ Մարսիլահայ տաղանդաւոր երգչուհին, Տիկին Մ. Թէրզիպաշեան իր հնչեղ ձայնով երգեց «Ուռին եւ Հայաստանը»։ Յետոյ, փոքրիկն Արփիկ Թաղօյեան, յատակ առոգանութեամբ արտասանեց Դ. Վարուժանի «Առկայծ ճրագը»։ Այս անգամ Օր. Թուրիկեան առանձին, դաշնակի վրայ ճարտարութեամբ նուագեց «Հիճազ»ը (Սպենդիարեանի)։ Օր. Սէրէնկիւլեան զգացումով արտասանեց կտոր մը Սիամանթոյէն։

Ջերմ ծափերու մէջ բեմ գալով ընկեր Հ. Սամուէլ խօսեցաւ նախ Ֆրանսերէն, բացատրելով օրուան տօնին իմաստը։ «Հայերը իրենց անկախութիւնը ձեռք բերին վեց դար օտար բռնակալութեան տակ կեղեքուելէ վերջ, այնպիսի եղերական պահու մը, երբ Հայութիւնը լքուած էր բոլորէն եւ իր դարաւոր թշնամին՝ Թրքահայութիւնը բնաջնջելէ ետք, կ'ուզէր վերջնական հարուածը տալ Կովկասի հայութեան։ Բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը մինակ ձգած էր Հայերը Թուրքերուն դէմ եւ հայ կամաւորական գունդերը հապճեպով կազմակերպուած, վճռական յաղթանակներ տարին դէպի Թուրք ուժերու դէմ եւ անոր պարտադրեցին Հայաստանի անկախութեան ճանաչումը։ Պարզելով մեր այսօրուան պահանջները Հայաստանի սահմաններու ընդարձակման մասին, յոյս յայտնեց որ մեծ Դաշնակիցները, մանաւանդ Ֆրանսա պիտի աջակցի մեզ՝ վերջապէս արդարութիւնը գործադրելու համար հայ ժողովուրդին հանդէպ։

(Մնացեալը յաջորդով)

ԶՕՐ. ՄԻԽԱՅԼՈՎԻՉԻ դատավարութեան առթիւ, վկաներէն Տրակի Նովանովիչ, Պելկրատի ոստիկանապետը, որ յայտնի գործակից մը եղած էր գերմանական գրաւման ատեն, խոստովանեցաւ թէ բանի աշխատաւորներ հաւաքած էր, Սերպիոյ պղինձի հանքերը շահագործելու եւ ապրանքըԳերմանիա ղրկելու համար։ Խոստովանեցաւ նաեւ թէ 1500 հոգի անցան ոստիկանութեան ձեռքէն, երբ ոստիկանապետ էր։ «Քանի՞ հոգի գնդակահարուեցան», հարցուց դատաւորը. — «Իբր 600 հոգի, արգելարաններու մէջ, բայց ես չէի որ տուի գնդակահարման հրամանը»։ Ուրիշ հարցումի մը պատասխանելով, վկան յայտարարեց թէ ռազմանիւթ, հագուստ, բժշկական դեղեր եւ դրամ կուտային Միխայլովիչի կազմակերպութեան։ «Ես միշտ ռազմանիւթ կը ստանայի Գերմաններէն, որով կրնային գործողութիւններ կատարել Թիթոյի հետեւորդներուն դէմ։ Ես ընդամէնը ճարեցի 100 հազար փամփուշտ եւ 300 ձեռնառումբ։ Ցխուռ ռնտուկ ռազմանիւթ ղրկուեցաւ Միխայլովիչի համար»։ Այս վերջինը պնդեց թէ ինք երբեք հանդիպած չէ Նովանովիչի եւ խօսքը վկային ուղղելով յայտարարեց. — «Դուք կրնաք եկած ըլլալ կեղծ անունով մը, երբ ես շրջապատուած էի լրտեսներով, — աշխարհի բոլոր լրտեսներով»։ Այս առթիւ ուրացաւ թէ ինք դրամ ստացած է։ «Ես միլիոններ ունէի Ազգ. դրամատունէն»։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ անգլիացի հազարապետ Ջէտուիք, որ ձերբակալուած էր Հրեաներուն կողմէ, իբրեւ պատանդ, արգելարանի երկրորդ յարկէն վար ցատկելով փախաւ եւ անմիջապէս հետապնդումներ սկսաւ Թէլ — Ավիվի մէջ, ազատելու համար միւս հինգ կալանաւոր սպաները։ Հազարապետին մէկ սրունքը վնասուած էր եւ հագուստները պատառոտուած էին։

4—500,000 ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՑՈՅՑԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Աշխատանքի Դաշնակցութեան հրաւէրին վրայ, հինգշաբթի օր ժամը 17ին Փարիզի եւ շրջականերուն բանուորները խաղաղ ցոյց մը կատարեցին, բողոքելու համար համայնավար կուսակցութեան կեդրոնին վրայ գործուած յարձակման դէմ։ Բանուորները թափօրներ կազմած էին քաղաքին եօթը տարբեր կէտերէն, իրենց արհեստակցական դրօշներով եւ մարտական նշանախօսքերով, — «Մաքրագործում, պատիժ դաւաճաններուն, միութիւն, 25 առ հարիւր յաւելում, նացիականութիւնը կը փորձէ վերակազմուիլ»։ եւն.։ Բազմութեան մէջ կը լսուէին զանազան կանչեր. — «Թորէզ իշխանութեան գլուխ», «Տալատիէ դէպի կառափնատ»։ Նաեւ թշնամական աղաղակներ նոր կուսակցութեան մը դէմ (P. R. L.)։ Հաղորդակցութիւնները, կազը, լոյսը, ելեկտրականութիւնը եւն. ապահովելու համար այդ վարչութեանց բանուորները եւ պաշտօնեաները շարունակեցին աշխատիլ։ Յազմաթիւ ոստիկաններ կը հսկէին բարեկարգութեան, բայց որ եւ է ծանր դէպք չպատահեցաւ։ Միայն Սէն Միշէլի մէջ ոստիկանութիւնը ցրուեց ուսանողական թափօր մը, երբ «կեցցէ՛ տը Կոլ» կ'աղաղակէին։

Եօթը տարբեր ճամբաներէ մեկնած թափօրները, որոնք յաճախ կը կասեցնէին երթեւեկը, հետզհետէ համախմբուեցան համայնավար կուսակցութեան կեդրոնը, ուր ցոյցերը տեւեցին չորս ժամ։ Շէնքին քանդուած մասերը ծածկուած էին կարմիր դրօշներով եւ զանազան նշանախօսքերով։ Պատշգամէն կ'երեւային կուսակցութեան վարիչները, — Մարսէլ Քաշէն, Մորիս Թորէզ, Ժաք Տիւքլօ, Մարսէլ Փօլ, Մարթի եւն.։

Քրիստոնեայ բանուորներու Սէնտիքան չէր մասնակցեր ցոյցերուն, անոր վերագրելով համայնավարական հանգամանք։ Շատ մը կարմիր կամ համայնավարական դրօշներու վրայ կ'երեւային հանրապետական խորհրդանշաններ։

Այդ օրը «ռումբ» մըն ալ պայթեցաւ, ինչպէս կ'սպասուէր բազմութեան մէջ։ Աշխատ. Սէնտիքաներու ընդհ. քարտուղարը, Գ. Հէնաֆ (համայնավար), կոչ մը ուղղելով բոլոր բանուորներուն եւ պետական պաշտօնեաներուն, կը հրաւիրէր անմիջապէս 25 առ հարիւր յաւելում պահանջել, առանց սպասելու կառավարութեան կազմութեան։ «Հասած է ժամը գործի ձեռնարկելու. այլեւս անկարող է սպասողական դիրք բռնել»։ Այս կոչը զարմանք պատճառեց շատերուն եւ մասնաւորապէս Գ. Պիտոյի, որ արտակարգ ճիգեր կը թափէ, կազմելու համար նոր դահլիճը։

✕ Համայնավար կեդրոնին եւ «Ֆռոն Նասիոնալ»ի դէմ կատարուած յարձակման առթիւ, ամբաստանուած են ինը հոգի։ Չորսը անչափահաս ըլլալով, առժամապէս ազատ արձակուեցան, միւս հինգը պիտի դատուին։ Ամբաստանեալներէն մէկը նախկին «միլիսիէն» մըն է, որ առժամապէս ազատ արձակուած էր 1945 Մարտին, որովհետեւ պատմած էր թէ Տարնանի գունդին մէջ մտած էր Դիմադրական Ճակատին հրամանով։

✕ Ցուցարարներուն թիւը կը հաշուեն 250 հազարէն մինչեւ 4—500.000։

Նոր դահլիճին կազմութիւնը

Գ. Պիտօ մեծ դժուարութեանց հանդիպեցաւ, նոր դահլիճին կազմութեան առթիւ։ Դիմած էր նաեւ Գ. Էրիոյի, որպէսզի մասնակցի։ Նախկին վարչապետը այս առաջարկը ներկայացուց իր կուսակցութեան (արմատական), որ համաձայն է ուժ տալու նոր դահլիճին։ Ընկերվարականները եւ մասնաւորապէս համայնավարները վերապահ դիրք մը բռնած են, սպասելով Գ. Պիտոյի քաղաքական ծրագրին։ Համայնավարները քուէ չտուին Գ. Պիտոյի, վարչապետութեան համար, բայց կը յայտարարեն թէ անձնական բան մը չունին անոր հետ եւ ընդհակառակն կը գնահատեն անոր դերը դիմադրական պայքարին մէջ, որուն Ազգ. Խորհուրդին նախագահն էր նոր վարչապետը։ Անոնք ամէն բանէ առաջ կ'ուզեն գիտնալ թէ նոր կառավարութեան մէջ ի՛նչ նախարարութիւններ պիտի յանձնուին իրենց եւ Ժողովրդական Շարժումը (M. R. P.) ի՛նչ քաղաքականութիւն պիտի վարէ։ Եւ մասնաւորապէս կը պնդեն 25 առ հարիւր յաւելման մասին, որուն հանդէպ Ժողովրդական Շարժումը վերջնական դիրք բռնած չէ տակաւին։ Ամէն պարագայի մէջ, համաձայն է որոշ. յաւելումներու, ինչպէս ընկերվարական կուսակցութիւնը։

Կարգ մը թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, նոր դահլիճը պիտի ունենայ հետեւեալ կազմը, — վարչապետ եւ արտաքին նախարար Գ. Պիտօ, փոխ – վարչապետներ՝ Գ. Գ. Կուէն եւ Մ. Թորէզ, դատական՝ Թէյթժէն (M. R. P.), տեղեկատու նախարար՝ Գ. Ֆրանսիսկ Կէ (նոյնպէս), ներքին՝ Ժիւլ Մօք կամ Էտ. Տէփռէօ (ընկերվարական), կրթական՝ Գ. Իվօն Տէլպոս (արմատական) կամ ընկերվարական մը, ելմտական՝ Գ. Ռընէ Մայէ (արմատական), Ազգ. պաշտպանութիւն՝

զօր. ալ Լաթր ալ Թասինյի կամ զօր. Ժուէն, սպառազինութեանց՝ Թիյեօն, աշխատանքի՝ Քռուազա, արտադրութեանց՝ Մարսէլ Փօլ (երեքն ալ համայնավար)։ Կարճ խօսքով, երեք մեծ կուսակցութիւնները պիտի ունենան դարձեալ վեցական նախարար։

Նոր վարչապետը առջի օր խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ քաղաքական եւ գործատիրական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներուն հետ, 25 առ հարիւր յաւելման մասին։

Զորսերու ժողովը

Զորս արտաքին նախարարները առջի օրուան նիստին մէջ համաձայնեցան Պուլկարիոյ եւ Իտալիոյ զինուորական պարպումի մասին։ Այդ որոշումէն առաջ, անոնք մանաւոր նիստ մը գումարելով, որոշեր էին 12 ամիս յետաձգել իտալական գաղթավայրերու խնդիրը։

Այս որոշումը բարենշան կը համարուի, նկատելով որ մեծ տարակարծութիւններ կան։ Ցետաձգման մանաւորապէս ուժ տուած էր Պ. Մոլոթով, ինչ որ, շատերու կարծիքով, կը նշանակէ թէ տրամադիր է ի վերջոյ հաշտարար դիրք մը բռնելու Թրիէսթէի հարցի մասին։

Ժողովը քննեց նաեւ ֆրանքօ-իտալական սահմաններու խնդիրը, յետաձգելով վերջնական որոշումը։ Իտալիոյ դաշնակից եւ Պուլկարիոյ խորհրդային զինուորները պիտի պարպուին հաշտութեան դաշնագիրներու գործադրութենէն 90 օր վերջը։

Առ այժմ լաւատեսութիւն կը տիրէ եւ չորս մեծերը կ'աշխատին ճամբան հարթել ընդհանուր հաշտութեան համար։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Թագաւորը վերջնապէս իր պաշտպանութեան տակ առաւ փախստական Միւֆթին, պայմանաւ որ հրաժարի քաղաքական ամէն գործունէութենէ։ Վարչապետը այս առթիւ յայտարարեց թէ փախստականը քաղաքական յանցաւոր կը նկատուի եւ պիտի վայելէ ամէն պաշտպանութիւն, բայց պէտք է զգուշանայ, որպէսզի անախորժութիւններ չծագին։Ֆարուք Թագաւորին այս դիրքը մեծապէս բարձրացուց իր վարկը արաբական աշխարհին մէջ։ Այս առթիւ անգամ մը եւս կը հաստատուի թէ Միւֆթին Փարիզէն փախած է ամերիկեան օդանաւ մը նստելով եւ սուրիական անցագիր մը գործածելով։ Միւֆթին Գահիրէէն չէ հեռացած իր ժամանումէն ի վեր։ Երբ արքայական պալատը ներկայացաւ, ամէնքն ալ զարմացան, եւ Թագաւորը անմիջապէս լուր տուաւ անգլիական կառավարութեան։

ՀԱՄՊՈՒՐԿԷՆ կը հեռագրեն թէ բանտին մէջ ինքզինքը կախած է Հայնրիխ Սիմէր, որ ամբաստանուած էր ուրիշ չորս Գերմաններու հետ, աւստրալիացի օդաչուներու սպանութեան համար։

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ ԱՏԵԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ, Ալպէրթ Շփէր, Գերմանիոյ սպառազինութեանց նախարարը, խստօրէն ձաղկելով Հիթլէրը, չոնդալից դաղտնիք մը մէջտեղ հանեց — ծրագրած էր սպաննել Առաջնորդը, բանալով վարչապետարանին կազի ծորակները եւ թունաւոր կազը հոսեցնելով դէպի ստորերկրեայ թաքստոցները։ Այս առթիւ նկարագրեց Հիթլէրի յուսահատական վիճակը 1945 Մարտին, երբ կ'աղաղակէր.— «Եթէ պատերազմը պիտի կորսուի, թող ազգն ալ կործանի»։ Ամբաստանեալը պատմեց թէ ինք եւ Գորման հակառակ էին ամէն բան կրակի տալու քաղաքականութեան, բայց Հիթլէր աւելի վճռական հրահանգներ տուաւ, պնդելով քարուքանդ ընել ամէն բան եւ անապատի վերածել։ Եւ եզրակացուց.— «Հիթլէր գիտակցօրէն դաւաճանեց գերման ժողովուրդին եւ փորձեց անդունդը գլորել Գերմանիան»։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԷՍԹԱՓՈՅԻ 29 անդամներուն դատը կը շարունակուի դատական ատեանին առջեւ։ Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ ասոնք անձամբ կամ ուրիշներու միջոցաւ չարաչար խոշտանգած են բազմաթիւ հայրենասէրներ։ Ամբաստանեալներէն շատերը ոչ միայն կ'ուրանան, այլեւ կ'անարգեն զոհերը։ Գլխաւորը, Տէթմար, որ գործօն դեր կատարած է, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ.— «Երբ կը գողնան, երբ կը սպաննեն, Ֆրանսացի չեն կրնար ըլլալ»։ Կառավարութեան ներկայացուցիչը սաստեց.— «Գօշ մը սպաննելը հայրենասիրական գործ կատարել էր։ Դուք ընդդիմանալով այդ մարդոց, Ֆրանսայի դէմ կը գործէիք»։ Տէթմար առապէլ կոչեց իրեն դէմ եղած մեղադրանքները։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ 550.000 թոն ածուխ պիտի յանձնեն Ֆրանսայի, Յուլիս ամսուն։ Վախ կայ որ Անգլիացիները պակսեցնեն գերմանական ածուխի հայթայթումը։

ՄԱՐԷՇԱԼ ՄՈՆԹԿՈՄԸՐԻ Իրաք երթալով, քննեց հիւսիսային շրջանի օդանաւային կայանները։ Ցետոյ Հնդկաստան պիտի երթայ։ Թերթերը կը գրեն թէ Անգլիա լեհ զինուորներ համախմբած է Միջին Արեւելքի մէջ։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարիչներէն Նէհրու ձերբակալուած ըլլալով Քաշմիրի մէջ, հազարաւոր կամաւորներ կը գրուին, ազատելու համար։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ 800.000 տոլար հատուցում կը պահանջէ Իտալիայէն նիւթական վնասներու, 213 միլիոն տոլար՝ գրաւման ծախքերուն, մէկ միլիառ 855 միլիոն տոլար ալ՝ ելմտական ծախքերու համար։

ՍԹԱԼԻՆ հրամանագրով մը կը հրամայէ զօրացնել բանակին կարգապահութիւնը, բարեկրթութեամբ վարուիլ սպաներուն հետ եւն.։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր շրջաններու ենթակոմիտէներու եւ խումբերու վարչութիւնները եւ նախապէս հրաւէր ստացած ընկերները այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 7.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի դասախօսութիւնը երեքշաբթի, 25 Յունիս ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի սրահին մէջ, 137 rue Paul Bert։ Նիւթ՝ «Հայ գրերու գիւտը»։ Դասախօս Պ. Սողիկեան։ Կը հրաւիրուին սանուհիները եւ փափաքողները։

«ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Շրջ. վարչութեան Բ. դաշտագնացութիւնը մասնակցութեամբ 8 խումբերու, այս կիրակի, Simianeի շրջանը։ Շոգեկառքը (autorail) կը մեկնի ժամը 6.30ին, Gare St. Charlesէն։ Շրջակաները ապրող ընկեր-ընկերուհիները պէտք է առնեն առտուան ժամը 5.20ի հանրակառքը»։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր ՀՄԱՅԵԱԿ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆի մահուան առթիւ, իր եղբայրներուն եւ զաւակներուն։

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ օծման առաջին տարեդարձին առթիւ, այս կիրակի հանդիսաւոր քառաձայն պատարագ, ժամը 10ին եւ հայրապետական մաղթանք՝ Փարիզի Հայոց եկեղեցին։ Կը կարդացուի կաթողիկոսին առաջին շրջաբերականը ներգաղթի մասին։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ցայտնի դերասան Պ. Բաղրատունիի «Թէատրոն» թերթին մէջ իմ մասին գրուածքը հրատարակուած է առանց իմ հաւանութիւնս առնելու եւ նոյնիսկ առանց իմ գիտութեան։

Կը խնդրեմ որ այս ճշդումս հաճիք հրատարակել ձեր թերթին առաջին թիւին մէջ։ Ցարգանքներով՝ Վահէ Թօսունեան։

ՍԷԹԻՖԷՆ (Ալժերիա) Պ. Եղիա Առաքելեան 2000 ֆրանք կը տրամադրէ Ներգաղթի հանգանակիչ յանձնախումբին։ Ստանալ «Յառաջ»էն։

Դաշտահանդէս

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սէն Ժէռոմի «Հայաստան» ենթակոմիտէի եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին։ 30 Յունիս, կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, բանախօսութիւն, հայ եւ ֆրանսացի ընկերվարականներու կողմէ։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Ընտիր ճաշ եւ ճոխ պիւֆէ։ Մուտքը ազատ է։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ Մարսէյլ քաղաքի Բալահովտի Վերաշինաց Միութեան, մասնակցութեամբ Սէն Լու Կրան-Փէնի եւ Պօմոնի մասնաճիւղերուն, ի նպաստ իր ֆօնտին, 30 Յունիս կիրակի ամբողջ օրը, Եօթնեղբայրեան ագարակը, Սէն Լու Կրան Փէնի մէջ։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Կը բեմադրուի ԲԱԼՈՒԻ ՀԱՐՍԱՆԻՔԸ։ Մուտքը ազատ է։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Ս. Թաթուլեան մէկ վեցամսեայ եւ երկու եռամսեայ «Յառաջ կը նուիրէ Ֆր. Կապոյտ Խաչի հիւանդներուն, առաջինը տրամադրելով Պ. Միրոյեանի, Պիսէթրի հիւանդանոցը։

ՄԱՀՏԵՍԻ ԿԱՐԱՊԵՏ Էֆէնտի Տօնէլեանի մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան քառաձայն պատարագ պիտի մատուցուի յունիս 23ին, կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցին։ Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

COUTURE FLORE Confectionի նոր աշխատանոցը, փլիսէի, օդակի սրաձեւ մեքենաներով մաքուր, արագ եւ խնամքով աշխատութիւն կարճ ժամանակամիջոցի մէջ։ Գոհացուցիչ գիներ։ Դիմել Պ. ԴԱՒԻԹԵԱՆի, 40 rue de Flore, Alfortville (Seine): Tél. Ent. 15-67 :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարահանդէսը

Նախաձեռնութեամբ Կեդր. Վարչութեան եւ մասնակցութեամբ Փարիզի բոլոր մասնաճիւղերու յունիս 22ին, ժամը 9էն մինչեւ լոյս Salle Jean Goujon, 8 rue Jean Goujon։ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ։ ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ։ Մուտք 100 ֆրանք։ Տոմսերը ապահովել Հր. Սամուէլ եւ Բալուեան գրատուններէն։

Կ'երգեն Օրիորդներ Աճէմեան, Լիւսի Գորգիկեան, կ'արտասանեն Ալիս Մաքէոսեան, Մառի Գորգիկեան, Պ. Պ. Հապէշեան եւ Մխեեան, ինչպէս նաեւ հայկական պարեր։

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի վարչ. ժողովը կը խնդրէ ծանուցանել թէ ողբ. Պօղոս Նուպար փաշայի յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօնը տեղի պիտի ունենայ Փարիզի Հայոց եկեղեցին Յունիս 22ին, շաբաթ օր ժամը 10.45ին։ Արարողութենէն ետք փափաքող պաշտօնական մարմիններ եւ ազգայիններ ուխտի պիտի երթան ողբացեալ բարերարին շիրիմին, Փէր Լաշէզի գերեզմանատունը։ Սիրով կը հրաւիրուի յարգոյ հայ հասարակութիւնը։

Ամառնային պարահանդէս

Կազմակերպուած ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի կողմէ, Boulogneի անտառի ծառերուն տակ, Palmarium (Jardin d'Acclimatation), յունիս 29ին, շաբաթ գիշեր ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ։ Առաջնակարգ նուագախումբ, ընտիր խմիչքներ եւ ուտելիքներ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ եւ ԶԱՐՄԱՆԱԶԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ։ Անձրեւի պարագային պատսպարուած մեծ սրահ։ Métro Sablons։ Sortie Bld. des Sablons. Մուտք 150 ֆրանք։

ԾԱԽՈՒ Է ՎԻԼԼԱ ՄԸ, Նիսի անմիջական շրջանը, St. Sylvestre, երկու յարկ, 5 սենեակ, խոհանոց եւ բաղնիք։ 350 մեթր քառ. մշակելի հող, մեծ թերաս եւ քալ։ Խիստ նպաստաւոր գինով։ Դիմել՝ Գ. Խոսրովեանի, Villa Marie-Vahak, 81 Valon Obscur, NICE։

ՎԻԷՆՆԱՅԻ Մխիթարեան Միաբանութիւնը մեզի կը հաղորդէ թէ Թղթատարական սպասարկութիւնը վերահաստատուած է եւ իրենց մատենադարանը փրկուած պատերազմի աղէտէն։ Այս առթիւ կը խնդրէ բոլոր հայ թերթերէն եւ հեղինակներէն որ իրենց հրատարակութիւնները նուիրեն մատենադարանին։ Հասցէ՝ P. P. Mechitaristes, Mechitarisitengasse 4, Wien 62:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ,
ՀԱ՛Յ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵ՛Ր

Փորձառու անձերու կողմէ նոր բացուած է նպարեղէնի մեծաքանակ վաճառանոց մը, ուր միշտ պատրաստ կը գտնուին արեւելեան ու եւրոպական նպարեղէններ եւ չոր միրգեր, Փիսթաշ-վէռթ, Իզմիրի անկուտ չամիչ, պուլղար եւայլն։
Մանրամասն տեղեկութեանց եւ ապրանքներու համար դիմել՝
PRODUITS ALIMENTAIRES (Gros, demi gros)
Importation directe
NAJARIAN & CASSABALIAN
12 Rue de l'Arc, Marseille Tél. Colbert 87-69

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿԻ ՅԱՏՈՒԿ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Կերպասի, պատրաստ հագուստի Ալզասեան բամպակեղէններու, պօնթըրըիի մեծաքանակ վաճառում։ Ապսպրանքները կ'ընդունուին նամակով եւ հեռախօսով՝ Վիէն 6-54։

ԴԻՄԵԼ Ն. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆի
71bis Rue Boson, Vienne (Isère)

CHEZ SASSOUNI
ՃԱՇԱՐԱՆ Հ. ՍԱՍՈՒՆԻ
ԲՈԼՈՐ ՆՐԲԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
31 rue d'Alexandrie, Paris (2) Métro: Reaumur
Tél. GUT. 92-65

Հայկական կերակուրներ, ընտիր օղի եւ աղանդեր։ Հարսնիքի, նշանտուքի, կնունքի մասնաւոր սրահ։ Ամէն երեկոյ, ժամը 7էն սկսեալ արեւելեան նուագ մասնակցութեամբ երգչուհի Տիկին Սօնիա Գասպարեանի։ Կիրակի օրերը գոց է։

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Dameame – 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70. — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆ. Տար. 750, 6ամս. 400, Արտասահման 1000 ֆրանք

Dimanche 23 JUIN 1946 Կիրակի 23 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4732–Նոր շրջան թիւ 371 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — Գին՝ 3 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԿԸ ՍՊԱՍԵՆՔ...

Տակաւին կը սպասենք որ Ֆ. Ա. Ը. Միու-թեան (Հ. Ա. Ճ.) Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը փրկէ իր պատիւը:

Նոյն տարրական պարտականութիւնը, նաեւ, Ազգ. Ճակատի Կեդր. վարչութենէն:

1. Յայտարարութիւն մը հրատարակուած է Մարսէյլի մէջ, Մայիս 28ի տօնակատարութեան առթիւ: Խորագիրը՝ «Լուսաբանութիւն»: Ստորագրութիւնը՝ «Ֆրանսահայ Ազգային Ընդհանուր Միութիւն», (Հ. Ա. Ճ.): Բովանդակութի՞ւնը, — Մեծ պատիւ պիտի ըլլար մէկ բառ իսկ արտատպել:

2. Շատ աւելի աղտոտ, եղբայրադաւ ձեռնարկ մը կատարուած է, որուն մանրամասնութիւնները զանց կ'առնենք, առ այժմ:

Մնաց որ, այդ գարշելի, Թրքավարի դաւերուն պատասխանը ստացան արդէն, բուն ժողովուրդէն: Ապտակ մը եւս, Փարիզէն վերջը: Աւելի չառաչուն եւ իսկապէս պատմական:

Թող փորձեն խօսիլ Յունիս 15ի տօնակատարութեան ունկնդիրներէն ոեւէ մէկուն հետ, եւ պիտի լսեն ոչ միայն զզուանք, այլ եւ զարմանք, — Դաշնակցութիւնը եւ «Յառաջ»ը մինչեւ ե՞րբ պիտի համբերեն այս պժգալի խաղերուն:

Մենք չենք զղջար մեր համբերութեան համար, նկատի առնելով գերագոյն հոգեր:

Բայց, Աստուած անգամ չի կրնար բռնանալ մեր զգացումներուն եւ համոզումներուն վրայ, երբ հարցը կը վերաբերի ազգային արժէքներու:

Այդ արժէքներէն մէկն է Մայիս 28ը, — օրհասական պայքար: Ամեհի երկունք: Արիւն եւ արցունք, — եւ ափ մը հող:

Հազար աղբիւրէ ջուր հոսեցնեն, չեն կրնար ոչ պատմութեան էջերէն, ոչ ալ հայ ժողովուրդի սրտէն սրբել այս համազգային պարծանքը: Ոչ իսկ ապաւինելով Սթալինի, որ առաջին անգամ շնորհաւորած է զայն, Լէնինի հետ:

Հայկական Արտասահմանը բայաներէ եւ զօլամներէ չի բաղկանար: Ոչ ալ նորընծայ հայրենասէրներէ, որոնք աճուրդի հանած են իրենց զգացումներն ու տեսակէտները:

Իրապէս եւ խորապէս հայրենասէր, Հայկական Արտասահմանը տեսակէտ ունի: Ան գիտէ զանազանել սեւն ու ճերմակը: Ծուռն ու շիտակը: Եւ ամէն մէկուն իր տեղը ցուցնել:

Եթէ պայքարը Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ է, պարզապէս կ'արգահատինք:

Իրենց բոլոր դաւերը, քսութիւնները, մատնութիւնները, խեղաթիւրումները եւ սուտերը կը ծառայեն միայն իրենց ճակատը մրոտելու:

Բարոյապէս պարտուած մարդիկն են միայն որ թշնամական տրամադրութիւններ կը տեսնեն ամէնէն բնական եւ անմեղ արտայայտութեանց մէջ:

Ան նուազն տասը հազար հոգի ներկայ եղան Մայիս 28ի տօնակատարութեանց, Փարիզէն մինչեւ Մարսէյլ: Ամբողջ Ֆրանսայի մէջ: Նոյնքան ալ իմացան, անշուշտ, անցուդարձը:

Թող ցուցնեն մէկ հատիկ փաստ, որ եւ է խօսք, որ ուղղուած ըլլար ներկայ Հայաստանի դէմ, կամ վնասէր անոր վարկին:

Քաղաքական պայքարի առիթներ եւ չարժաւիթներ չեն պակսիր մեզի, եթէ ուզէինք պայքար մղել կամ պատասխանել բանսարկութեանց:

Մենք անոնցմէ չենք որ հասարակ թէյասեղան մը անգամ կը շահագործեն, հատուածական, կուսակցական առելութիւն սերմանելու համար:

Երեւանը ինքնակոչ փաստաբաններո՞ւ կը կարօտի, պաշտպանելու համար իր տեսակէտները:

Երեւանը ինչո՞ւ պիտի խրտչի, երբ Մայիս 28ով ալ կ'արծարծուի հայրենիքի գաղափարը, հազարաւոր բազմութեանց առջեւ: Երբ, այդ առիթով ալ, բարձրաձայն կը հռչակուին իր իսկ խրախուսած նշանախօսքերը, — Ամբողջացում սահմաններու եւ Ներգաղթ:

Բազմաթիւ նախապաշարումներ, կանխակալ կարծիքներ ցնդեցան 25 տարուան ընթացքին: Սրբուեցան խորհրդային տախտակէն:

Այսօր մարդիկ Հայ. Եկեղեցի կը հոլովեն եւ ալէլուիա երգել կուտան Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին: Այսօր ի պատուի են Արայ Գեղեցիկները, Պապ Թագաւորները, Վարդանանք, Մեծն Տիգրանները, Սասունցի Դաւիթներն ու Դաւիթ Բէկերը:

Մենք վստահ ենք, վաղը պիտի նուիրագործեն Մայիս 28ն ալ — իրենց հարազատ ծնունդը: Ինչպէս նուիրագործեցին Ապրիլ Տասնըմէկը, տարիներով անարգելէ վերջ:

Բան խնդիրը այս չէ: Շ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՅՐԸ

Երբ կեանքով լցւեց աշխարհը հոգուս,
Տեսայ աշխարհը քո պատկերն էր լոյս,
Ու նրան սրտանց փարելու համար,
Ձեռքերս մեկնած, կանչեցի ես «Մա՛յր»:

Գարունների մէջ կեանքերս դեռ գարուն,
Երբ չճանաչ մի օր հասաւ իր սիրուն,
Սէրքս դէպ յաւերժ վարելու համար,
Աշխարհի ծովից կանչեցի ես «Մա՛յր»:

Երբ բախտը յետոյ տուածն իր տարաւ,
Ու մի պահ թօշնեց հոգին իմ ծարաւ,
Վշտիս կրակը մարելու համար,
Աշխարհը թողած, կանչեցի ես «Մա՛յր»:

Ես «Մա՛յր» կանչեցի նու այն ժամանակ,
Երբ ներհում էիր դու մայր հողի տակ,
Երբ հայրենիքիս ոսոխն արձակում,
Քո շիրմին իջած մամռուտն էր կոխում:

Ես «Մայր» կանչեցի, արձագանգ տւեց
Ինձ հողն աւ նորօգ, այս Աշխարհը մեծ,
Նա սատար եղաւ ու եղաւ զրահ,
Որ յաղթէի ես՝ զինուորը նրա:

Մա՛յր, քո զորովն է գարունն այս պայծառ,
Քո սէրն է դարձել օէլ, ծաղիկ ու ծառ,
Հողով քո յաւերժն ապրելու համար
Ես «Մա՛յր» եմ ասում եւ հողի՛ն այս Մայր:

ԱՂԱՒՆԻ

ՄԻ ՓՈՒՆՋ ՁՆԾԱՂԻԿ

Սարի լանջին երէկ տեսայ մի մանուկ,
Ջեռքին բռնած ունէր մի փունջ ձնծաղիկ:
— Ա՜խ, նա նորից գարունը տուն է տանում,
Նրանց տանն էլ վիշտը փոխւեց ծիծաղի:

Երէկ նրա հայրը կուից եկաւ տուն
Ու դրսից նրա յորդեց բոյրը գարունքի:
—Ա՜խ, ի՜նչպէս էր նա համբուրում իր որդուն,
Ասես արեւն էր ցած իջել երկնքից:

Նա շոյում էր այն զանգուրները անգին,
Լուռ համբուրում աչիկները պայծառիկ,
Ու լալիս էր ու նայում էր գաւակի
Թաթիկներին՝ բռնած մի փունջ ձնծաղիկ:

Նա յիշում էր մի գարուն ու մի մանուկ,
Ու արեան մէջ թօշնած մի փունջ ձնծաղիկ, —
Ա՜խ, երեւի խաղալով տուն էր տանում,
Բայց չհասաւ... ու կտրեց իր խաղից:

Ընկած էր նա կարմիր արիւնը թշին,
Աչքերը բաց, ծաղիկները բռի մէջ...
... Եւ ռուզւում էր այն զինւորը՝ իր յո՞ւշի
Թէ կարօտի փոթորկայոյզ ծովի մէջ:

Ու լալիս էր: Ես հիմա էլ չգիտեմ,
Արցունքներով նա մարում էր վի՞շտը մեծ
Թէ խնդութեան գարնան հեղեղն էր յորդել,
Որ իր սրտում հայրենի տուն նա բերեց:

ՂԵՒՈՆԴ ԿՈՄՈՒՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՆԵՆ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐԸ

Ուրարտագէտ – պատմաբան Պիոտրովսկի հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ «Սովետ. Հայաստան» թերթին խմբագրին.—

— Իմ գիտական գործունէութիւնը նուիրուած է Հնագոյն Կովկասի պատմութեան՝ մետաղի ծագման ժամանակներից, այսինքն մեր թուականից առաջ Գ. հազարամեակից սկսած մինչեւ Անդրկովկասի ժամանակակից ժողովուրդների կազմումը: Այս տարի ես յոյս ունեմ աւարտել իմ մենագրութիւնը Հայաստանի հնագիտութեան վերաբերեալ (մինչեւ մեր թուականից առաջ Ե. դարը): Ես շարունակում եմ իմ հետազօտութիւնները հայ ժողովրդի ծագման մասին, որոնք ապացուցում են նրա անխզելի կապը առաջաւոր Ասիայի հին մշակոյթների հետ:

1946 թուի ամառը ես կատարելու եմ Երեւանի մօտ գտնուող ուրարտական Կարմիր Բլուր բերդի պեղումները, որոնք չատ արժէքաւոր հնագիտական նիւթեր են տուել: Այդ աշխատանքները ան –

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ
ԵՒ 25 ԱՌ ՀԱՐԻՒՐ ՅԱՒԵԼՈՒՄԸ

Վարչապետ Պ. Պիտօ երէկ լրացուցած պիտի ըլլար նոր դահլիճին կազմութիւնը, տաժանելի երկունքէ մը վերջը: Բազմաթիւ դժուարութեանց մէջ, լայն տեղ մը կը բռնէ աշխատավարձքերու եւ թոշակներու 25 առ հարիւր յաւելման խնդիրը: Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կը պնդէ իր պահանջին վրայ: Վարչապետը կը ջանայ միջին ճամբայ մը գտնել, թէ բանուորներն ու գործատէրերը գոհացնելու, եւ թէ ելմտական հաւասարակշռութիւնը պահպանելու համար: Հաշիւ եղած է որ ելմտացոյցը առ նուազն 40 միլիառ ֆրանքի բաց մը պիտի ունենայ, եթէ գործադրուի 25 առ հարիւրի յաւելումը:

Թերթերը կը գրեն թէ Պ. Պիտօ առաջարկած է 25 առ հարիւր յաւելում կատարել միայն անոնց համար որ նուազագոյն վճարումը կը ստանան: իսկ ընդհանուր յաւելում կատարել 10 առ հարիւր համեմատութեամբ: Շատ բան կախում ունի համայնավար կուսակցութեան դիրքէն: Քաղաքական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ համայնավար կուսակցութիւնը 25 առ հարիւր յաւելման վրայ պնդելով հանդերձ, տրամադիր է սակարկութեան մտնելու: Այս ենթադրութիւնը անոր համար որ, Սէնի շրջանին Սէնտիքաներու ընդհ. քարտուղարը, Պ. Հէնաֆ, վճռապէս հերքեց թէ ինք յանձնարարած է բանուորներուն անմիջական յաւելում պահանջել, առանց սպասելու կառավարութեան որոշման: (Ֆրանսական գործակալութիւնը, որ այս յայտարարութիւնը հաղորդած էր Հէնաֆի բերնով, կը պնդէ լուրին ճշդութեան վրայ):

Թէեւ սպառնալիքներ կ'ըլլան ընդհանուր գործադուլներու եւ ծանր դէպքերու, եթէ 25 առ հարիւր յաւելումը չգործադրուի, բայց իրազեկներ գիտել կուտան թէ համայնավար առաջնորդներն ալ կ'ընդունին որ անկարգութեանց հետեւանքը օգտակար պիտի չըլլայ երկրին համար: Այդ պարագային, հաւանական կը համարուի որ նորէն իշխանութեան գլուխ հրաւիրուի զօր. տը Կօլ:

Դահլիճին կազմութեան յապաղումը օրական մէկ միլիառ ֆրանքի բաց մը կը ձգէ ելմտացոյցին մէջ: Գինները արագօրէն կը բարձրանան: Մեծաքանակի պաշտօնական գիները 50 առ հարիւր՝ աւելցած են 1946 յունուարէն Մայիս: Մասնագէտներու կարծիքով ապրուստը սղած է 20 առ հարիւր, բաղդատելով նախապատերազմեան շրջանին հետ: Պաշտօնական պարէնաւորումը հազիւ անհրաժեշտ պիտոյքին կէսը կ'ապահովէ, մնացեալ կէսը կը ճարուի սեւ շուկայով:

× Ուսանողները առջի օր նոր ցոյց մը կատարեցին Սէն Միշէլի շրջանին մէջ, «կեցցէ՛ տը Կօլ» աղաղակելով: «Իւմանիթէ» կը գրէ թէ ուրիշ խումբ մը փորձեց խռովութիւններ յարուցանել Քլիշիի շրջանին մէջ: Ոստիկանութիւնը ցրուեց ուրիշ խումբ մը որ կը յածէր «Իւմանիթէ»ի խմբագրատան շուրջը:

× Քրիստոնեայ բանուորներու Սէնտիքան կ'առաջարկէ ամսական 1500 ֆրանք աւելի վճարել, ապրուստի սղութեան համար եւ կրկնապատկել ընտանեկան նպաստները: Գործատէրերու սէնտիքան կ'առաջարկէ առժամապէս դադրեցնել եկամուտի եւ ապահովագրութեան տուրքերու վճարումը. բայց տրամադիր է ընդունելու կառավարութեան որոշումը:

× Պ. Տիւքլօ, համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, տեսակցութեան մը առթիւ յայտարարեց թէ պատրաստ են կարգ մը զիջումներ ընելու, որպէսզի նոր Սահմանադրութիւնը քուէարկուի մինչեւ երկու ամիս: Բայց, ոչ մէկ պարագայի մէջ կրնան ընդունիլ որ վերահաստատուի նախկին Ծերակոյտը կամ անոր համազօր ժողով մը ստեղծուի:

Զօրաւոր եւ Թրիէսթէ

Զօրսերու Խորհուրդը տաժանելի վիճաբանութիւն մը ունեցաւ առջի օր, Թրիէսթէի հարցի մասին, առանց քայլ մը առաջ երթալու: Մոլոթով պնդեց որ քաղաքը եւ նաւահանգիստը յանձնուին Եուկոսլաւիոյ: Պըրնս եւ Պէվին ընդդիմացան, հաստատ մնալով իրենց տեսակէտին վրայ: Պ. Պիտօ, նոր վարչապետը, որ կը շարունակէ վարել արտաքին քաղաքականութիւնը, փորձեց միջին բանաձեւ մը անցընել, բայց անօգուտ:

Հակառակ այս անյաջողութեան, իրազեկներ կը կարծեն թէ կարելի պիտի ըլլայ միջին ճամբայ մը գտնել: Նշանակալից պարագայ մը, այս առթիւ, — ժողովէն վերջը ամերիկեան ներկայացու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

շուշտ հետաքրքրական արդիւնքներ կտան ոչ միայն նախ քան մեր թւականութիւնը 7—6րդ դարերի ուրարտական պետութեան մշակոյթը բնորոշելու համար, այլեւ հնագոյն Անդրկովկասի պատմութեան հիմնական հարցերը, ուրարտական պետութեան եւ Անդրկովկասի ցեղերի փոխյարաբերութեան եւ առաջաւոր Ասիայի պատմութեան մէջ Սկիւթացիների նշանակութեան խնդիրները լուծելու համար:

Զրոյց երաժշտագէտ ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ ՀԵՏ

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ազնուական դէմք մը ունի, խօսուն եւ մտացի աչքեր եւ արուեստագէտի գլուխ մը, արդէն հերաթափ ։

— Ի՞նչ է ձեր տպաւորութիւնը Պ. Քիւրքճեանի Նուագահանդէս - համերգին մասին։

— Նուագահանդէսի մասի՛ն։ Գիտէի թէ ձեր առաջին հարցումը այդ պիտի ըլլար։ Ահաւասիկ տպաւորութիւնս։ Երգչախումբը լաւ երգեց, գրեթէ սխալ չըրաւ։ Բնական է ոչ միշտ պահանջուած նրբութեամբ։ Նկատի առնելով, սակայն, այն տարրերը, որոնցմով կազմուած էր ան, պէտք է գնահատել ձեռք բերուած արդիւնքը։

Եւ քմծիծաղով մը կ'աւելցնէ, ուր կը յայտնուի ուսուցչապետի զաւակը, ինքն ալ երկար տարիներ տնօրէն եւ ուսուցիչ ։

— Երգչախումբին տասնի վրայ ութուկէս նիշ կու տամ։ Նոյն գնահատութիւնը չեմ կրնար ընել նուագախումբին, որ աններելի սխալներ ըրաւ եւ ես վստահօրէն չեմ կրնար ըսել թէ որո՞ւն մօտ էր յանցանքը, ղեկավարի՞ն թէ նուագածուներուն։

— Շնորհակալ եմ ձեր անաչառ դատելու եղանակին համար։ Կը հաճի՞ք ինծի համար ոգեկոչել ձեր հօր յիշատակը։ Գիտէք որ Պէրպէրեան անունը որքա՛ն սիրելի է մեզի, եւ ինչ կարեւոր տեղ կը գրաւէ մեր գրական եւ կրթական կեանքին մէջ։ Մեծ մարդ մըն էր Ռէթէոս Պէրպէրեանը, հմուտ դրագէտ, պատուական ուսուցիչ, սերունդներ հասցուցած։ Ի՞նչ ազդեցութիւն կրած էք անկէ ։ Վերջապէս ձեր ընտանիքին միւս անդամներն ալ անուն ունին հայ գրականութեան մէջ։

— Կատարեալ խոստովանութիւն մը, կ'ըսէ, գլուխը շարժելով։ Այս հարցումին չէի սպասեր։

Շարժուն աչքերը պահ մը կը գոցէ, ճակատը կը շփէ, այդպէս կը մնայ պահ մը, ապա կը դառնայ ինծի։

— Այո՛, հայրս մեծապէս ազդած է վրաս։ գեղեցիկին սէրը, արուեստի պաշտամունքը իրմէ առած եմ։ Ամէն բանի սէրը, գուբի, թշուառութեան սէրը։ Աշակերտած եմ իրեն եւ անոր խօսքերուն, անոր զգացումներուն ազնուականութիւնն ու հաւասարակշռութիւնը, անոր անձին հանդարտ ու խոհուն հմայքը իրենց անջնջելի դրոշմը ձգած են մանուկ հոգիիս վրայ։ Յետոյ, ջանացած եմ այդ բոլորը փոխադրել սիրած արուեստիս՝ երաժշտութեան մէջ։

— Բայց, ձեր բուն երաժշտական կոչումը ե՞րբ զգացած էք եւ ի՞նչպէս ։

— Կը խորհիմ թէ քոյրս, Մաննիկը, որոշ դեր մը ունեցած է երաժշտական կոչումիս մէջ։ Ինծմէ քանի մը տարու մեծ էր։ Դաշնակի դասեր կ'առնէր Լանկէէն, այն ատենուան ամէնէն մեծ երաժշտագէտը Պոլսոյ մէջ։ Լսած եմ քոյրս յաճախ, երբ կը նուագէր։ Շատ ազուոր եւ յուզիչ եղանակ մը ունէր Շումանը նուագելու։ Կարելի է ըսել թէ ութ տարեկանիս այդ է եղած առաջին երաժշտական դպրոցս։

— Ո՞ւր ամբողջացուցած էք ձեր երաժշտական ուսումը։

— Նախ երեք տարի, 1904—1907, Լօզանի համալսարանի ուսանող եղած եմ, եւ վկայուած անկէ... ֆիզիքի ուսողութեան եւ բնագիտութեան մագիստրոս (licencié)։

— Օ՜հ, կ'ըսեմ, զարմանալի բան չկայ, առաջին անգամ չէ որ մեծ մաթեմաթիկոս մը երգահան կամ բանաստեղծ կը դառնայ։ Գիտութեան ճշգրտութիւնը մեծապէս կ'օգնէ ...

— Կը կարծէ՞ք, կը դառնայ ժպիտով մը, թերե՛ւս ...

— Այդ բոլորը ստեղծած ենք, Թումանեան, բառ կամ ձայնագիր, յաւիտենականութենէն պըղտիկ մասնիկ մը կորզելու համար ։

— Այո՛, կը խորհրդածէ խոհուն, քիչ մը մօտենալու համար մեծ գաղտնիքին։ Հարցուցիք կարծեմ թէ ի՞նչ երաժշտական ուսում առած եմ։

— Ներողութիւն որ իմ խորհրդածութիւնովս մոռցնել տուի բուն նիւթը։

— Ոչինչ, գեղեցիկ էր եւ տեղին։ 1908—1911, հօրս անունը կրող երկրորդական վարժարանին տնօրէնութիւնը վարած եմ։ Երբ եղբայրս Շահանը ի վիճակի եղաւ իմ տեղս բռնելու, 1911ին ինքզինքըս Փարիզ նետեցի, իմ բուն կոչմանս հետեւելու համար։ Ամբողջ 8 տարի, 1911—1919, ուրեմն աշխարհասասան փոթորիկի ընթացքին՝ երաժշտութեան հետեւեցայ, մեծ բախտաւորութիւն մը, ինչպէս կը տեսնէք։ Հետեւեցայ Ժան Հիւռյի դըպրոցին, ինչպէս նաեւ աշակերտեցի Վիտորին եւ Վէնսան տ'էնտիին։ 19—24ին, եղբօրս հետ Գահիրէ փոխադրեցինք Պէրպէրեան վարժարանը։ Տասը տարի շարունակեցինք, 1934ին ստիպուեցանք փակել։

— Մե՛ղք, ի՞նչ մեծ ծառայութիւն պիտի ըլլար Սփիւռքին, ճեմարանը Պէյրութ, Պէրպէրեանը Գահիրէ, սերունդ պատրաստելու տեսակէտով։

— Նիւթական անել դրութեան մը մատնուեցանք։ Պոլսոյ աշակերտութեան 1)3ը ունէինք միայն, 300ի դէմ 100 աշակերտ։ Պոլսոյ մէջ շէնքը մեր սեփականութիւնն էր։ Գահիրէի մէջ վարժարանի շէնքին միայն 500 եգիպտ. ոսկի վարձք կը վճարէինք։ Մուտքը նուազ, ծախքերը աւելի։ Սկիզբները մեզի կ'օգնէին, բայց հետզհետէ դադրեցաւ այդ նպաստը, տնտեսական տագնապին հետեւանքով ։

Այդ շրջանին յօրինած եմ պարերգներ (ballets), թիւով 8 հատ, զորս ներկայացուցած եմ Գահիրէի պետական Օփերային մէջ։ Ես երաժշտութիւնը կը գրէի, իսկ Շահանը պարական բուն արուեստով կը զբաղէր։ Այդ շրջանին գրած եմ նաեւ քանի մը մանր երաժշտական գործեր։ Երաժշտական առաջին շրջանս է այդ։ Հոն՝ հայկ. ոճը չի տիրապետեր։ Ձեւը անձնական է, եւրոպական ազդեցութեան տակ։ Թէքնիքը, ներդաշնակութիւնը, մեղեդին, չափը հայկական դրոշմէ զուրկ են։

Հայկական ոճին պիտի գայի երաժշտական ստեղծագործութիւններուս երկրորդ շրջանին, 1934էն վերջ։

— Փնտռեցիք ուրեմն հայկական ոճը ։

— Այո՛, համոզուեցայ թէ, հայ արուեստագէտ մը պարտաւոր էր իր ստեղծագործութիւնը կառուցանել հայ խորքի մը, հիման մը վրայ, տալ հայ հոգին, զայն բարձրացնել, բոլոր ժողովուրդներուն ըմբռնելի թէքնիքով մը, համաշխարհային չափանիշի ։

— Բոլորովին համաձայն եմ ձեզի, Պ. Պէրպէրեան, եւ կը խորհիմ թէ արուեստի միւս բոլոր ճիւղերուն մէջ ալ պէտք է հետեւինք այդ մեթոտին։ Կրնա՞մ հարցնել թէ երաժշտական ո՞ր դըպրոցը կը սիրէք ։

— Ֆրանսական արդի երաժշտութիւնը, Տէպիւսի, Ռավէլ, Հիւօ եւ տ'էնտի։ Ամէնէն շատ անոնք կը գրաւեն զիս եւ անոնցմով յափշտակուած եմ։ Յետոյ անսահման հիացում ունիմ Պէթհովէնի համար։

— Ռուսակա՞նը հապա։

— Ո՛չ այդքան, թէեւ յաճախ խորունկ, բայց շատ միօրինակ է ռուսական երաժշտութիւնը։ Ռիմքսքի — Քօրսաքօֆի, Չայքովսքիի մէջ շատ կրկնութիւններ կան։ Կը սիրեմ արդի Ֆրանսական երաժշտութեան այլազան պէսպիսութիւնը, ճկուն ու գրաւիչ հմայքը։

— Ի՞նչ կը խորհիք Վակների մասին։

— Հսկայ մը՝ որուն մասին հիացում ունիմ, բայց կ'ողբամ իր մօտ սէնֆոնիք տրամադրութեան ո՛չ բաւարար շահագործումը։

(1) Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Յ. ՕՇԱԿԱՆԻ ԳՈՐԾԸ

ԽՄԲ. — Ցառաջիկայ աշնան՝ Փարիզի մէջ պիտի տօնուի Յ. Օշականի գրական գործունէութեան յոբելեանը, ինչպէս կատարուեցաւ եւ պիտի կատարուի ուրիշ հայ գաղութներու մէջ։ Առիթ պիտի ունենանք երկարօրէն ներկայացնելու այս փորձուած գրագէտը, ժողովուրդի զաւակ եւ գիւղացի, բայց եւ այնքան հպարտ որ ականջ անգամ չի տար խառնիճաղանճ ձայներու։ Այսօր կու տանք միայն, յոբելենական մարմինին պատրաստած աշխատանքէն, իր գործերուն թիւումը. —

Օշական գրած է պատմուածքներ, վաղ պատանութենէն մինչեւ այսօր։ Իր ստեղծագործութեան ամէնէն ամուր, մնայուն, նոր մասը սխալ չըլլար այս սեռին վրայ ընդունիլ։ Նախ խոնարհներու շարքը, թիւով տասնըհինգ, ուր խըրայատուկ պատմում ու բարքերու մատուցում առաջին անգամ իրմով կ'ընտելացուին արեւմտահայ գրական աւանդութեանց մէջ, որոշ զարտուղութեամբ, բայց գրական ծանր առաջադրութեամբ ։ Օշական կը փորձէ «խոնարհ»ներէն դուրս ուրիշ պատմումի ձեւեր՝ Երբ պզտիկ են, Երբ պատանի են, անջատ նորավէպը։ Խորհուրդներու Մեհեանը (1922) հատորին մէջ անիկա հաւաքած է մաս մը բան այդ ձեւ պատմումներէ, որոնք կը ծփան ընդմէջ հէքեաթին եւ տպաւորապաշտ բանաստեղծութեան ։ 1920—22ին, Պոլիս, «Ճակատամարտ» օրաթերթին մէջ մշակած է եղեռնէն դրուագներ Կայսերական Ցազթերգութիւն ընդհանուր խորագրին տակ։ Երբ պատանի են հատոր է կազմած 1925ին, Պոլիս։

Օշականի վէպը երեւոյթ է հայ գրականութեան մէջ իբրեւ ծաւալ՝ ինչպէս որակ։ Ահա անուններ. — Մակ-Պտուկը, Հաճի Մուրատ, Հաճի Ապտուլլահ, տպուած Ամերիկա, Հայրենիք հանդէսին մէջ։ Միւլէյման Էֆէնտի եւ Մնացորդաց, տպուած «Ցուսաբեր» օրաթերթին մէջ։ Անտիպ՝ Սահակ Պարգեւեան, Մաթիկ Մելիքխանեանց։ Սովորական երեք հարիւր էջնոց ծաւալով քսան հատորը կ'անցնի քանակը այդ գործին։ Օշականի վիպական գործը յաղթանակ մըն է ու մնայուն վաստակ մը։ Պզտիկ վարժութիւն մը պիտի բաւէր սկզբնական անտրամադրութիւնը ընթերցողին (արդիւնք վրողին չեչտ ինքնատպութեան) վերածելու խանդավառութեան։ Անոնք որ կ'արհամարհեն այդ գործը, այդ վարժութեան ճամբուն վրայ կասողներ են։ Օշականի վէպը հաղորդ է ԺԹ. եւ Ի. դարու արեւմտեան եւ արեւելեան (ռուս եւ հընդէկ դպրոցներ) վէպին մեծ ձգտումներուն, մեթոտներուն ։

Օշական գրած է թատրոններ։ 1922ին Նոր Պսակին ներկայացումը Պոլիս վիպական պայմաններու տակ։ Ահա ցանկ մը իր խաղերէն։

«Աքլորամարտ», տպուած 1925ի Ազգային Հիւանդանոցի (Պոլիս) Տարեգիրքին մէջ։ «Կնքահայրը», «Նոր Պսակը», երկուքն ալ անտիպ։ Այս երեք խաղերը գրուած են Պուլկարիա, 1921 Օգոստոս 15-30ին։ Դարձեալ Պուլկարիա «Աւերակներու մէջ», 1919ին։ Այս խաղին ձեռագիրը կորսուած է։ «Փառք Աստուծոյ», գրուած Եգիպտոս, 1925 ։ «Բարերարը», գրուած Կիպրոս, 1926ին։ Ձեռագիրը կորսուած։ «Երկինքի Ճամբով», գրուած Կիպրոս, 1934ին (տպուած «Հայրենիք» ամսաթերթին մէջ)։ «Ստեփաննոս Սիւնեցի», տպուած Փարիզ 1938։ «Մինչեւ ո՞ւր», գրուած Փարիզ 1937, հրատարակուած «Հայրենիք»ի մէջ (1938)։ «Աքիլլէսի կրունկը» (Երուսաղէմ) անտիպ։ «Աւելի Անդին» (Երուսաղէմ) անտիպ։ «Սասունցի Դաւիթ» (Երուսաղէմ) անտիպ։ «Քառսուն Տարի վերջ» (Երուսաղէմ) անտիպ։ «Երբ Մեռնիլ գիտենք»(Երուսաղէմ, 1944)։ Իր թատերական գործը հաղորդ է վիպողին բոլոր տագնապներուն, ինչպէս յանդգնութեանց։ Կուգայ պատմութենէն ինչպէս ժամանակակից կեանքէն։ Կը ձգտի հայ զոյգ թատրոններուն (արեւելահայ եւ արեւմտահայ) սխորժակներէն, թեքնիկէն տարբեր ձգտումներու։ Գրուած՝ կարդացուելու, ինչպէս բեմադրուելու համար. այդ գործը կը պատկանի բարձրորակ գրականութեան ։

Օշական ունի տպաւորապաշտ գրականութիւն մը, ըսել կ'ուզենք ստորագրած է էջեր, որոնց նկարագիրը դժուար է ստորագծել գրական ծանօթ կաղապարներով, սեռերուն ցուցմունքներով։ Բազմազան վերնագիրներու տակ (Հինէն ու Նորէն, Սերմանացան, Անգղին կտուցին տակ, Մոռցուած բաներ, Վկայութիւններ, Կեանքին հետ, Գրականութեան համար, Ես ինծի, Երբ կարաւանը կ'անցնի, Մայրիներու շուքին, յիշելու համար քանի մը հատ), անիկա խառնած է ժամանակակից ապրումներու ինչ որ իր լայն ընթերցումները, զանազան մշակոյթներէ իր տպաւորութիւնները թելադրած են իրեն։ Դատում, ուղղակի տպաւորում, երազանք, ոգեկոչում, խորհրդածութիւն փոխն ի փոխ կը խուժեն էջին, էջերուն, նոր որքան անակնկալ, փարատաքսին հետ ու մէջէն, բայց մնալով իրականութեան կարեւլի մօտիկութեան մը մէջ։ Իրեն համար բնագիրները, մտայնութիւնները առիթներ են, որպէսզի մշակոյթներ, գրական ծանր հարցեր իրման վերլուծումի։ Առձակ քերթուած մըն է «Մահուան ծաղիկներ»ը, բայց իրաւ բանաստեղծութիւն։ «Երբ հիները կը կարդանք» վերնագրին տակ անիկա շրջաններ կանչեր է սիրած կեանքի։ Իր գրական վերլուծումները (որոնցմէ ոմանք գիրի են ինկած Հայ Գրականութիւն գիրքին մէջ) անտարազելի ապրումներ են, երբ կը մատուցուին ուղղակի մատուցումով մը ունկնդիրներուն։ Հատորներու հասնող այս արդիւնքն ալ մնայուն շահ մըն է հայ դրականութեան ։

Օշական դատած է մեր գրականութիւնը իր երեք մայր բաժիններուն մէջ։ Դպրոցական-կարիքներու համար խօսած ու երբեմն ալ գրած է ամփոփ ուսումնասիրութիւններ մեր դասական մատենագրութեան վրայ։ Եւրոպական նման ձեռնարկներու հետեւողութեամբ՝ Օշական փորձած է կոտրրտել յոռի շրջանակը, որ Մխիթարեան մեթոտն էր մեր հին գրականութիւնը ներկայացնելու։ Զէ արհամարհած բանասիրութիւնը, բայց արհամարհած է գրականութիւնը անոր ստորադասելու միամիտ փառասիրութիւնը Մխիթարեաններուն։ Անոր ըմբռնումին մէջ գրականութեան պատմութիւն մը կեանքի պատմութիւն մըն է ամէնէն առաջ։ Այդ ուսումնասիրութիւններէն լոյս են տեսած Եղիշէ, Փարպեցի, Կաղանկատուացի, Շնորհալի։

Օշական արտայայտուած է գրողներու, գիրքերու, շարժումներու վրայ, օրաթերթի ու հանդէսներու մէջ, օրուան ընթացիկ գրական իրողութիւնը մօտէն սեղմող գրուածքներով։ Գրական քննադատի ընդհանրացած կաղապարէն. տարբեր միտք մը, ոգի մը զգալի են այդ կտորներուն մէջ։ Մեր բանաստեղծները, Մեր վիպասանները վերնագիրներուն ներքեւ համադրական փորձեր կը կանխեն Համապատկերը։ Իր Հարթենքները, ընդարձակ մենագրութիւնները, (Մեծարենց, Զարենց, Տիկին Եսայեան, Ռուբէն Զարդարեան) երբ աւելցուին արեւելահայ գրողներէն ամէնէն կարկառուններուն վրայ (Րաֆֆի, Ս. Զօրեան, Դերենիկ Դէմիրճեան, Աւետիս Իսահակեան, Աւետիս Ահարոնեան, Շիրվանզադէ, Տէրեան, յիշելու համար քանի մը անուն) իր գործին այդ մասն ալ կ'ըլլեն այլապէս շահեկան։ Քննադատ Օշականը խորհրդանշանային անձնաւորութիւն մըն է։

Օշական ըրած է անդրանիկ համադրութիւնը արեւմտահայ գրականութեան։ Համապատկեր Արեւմտահայ Գրականութեան անունը կրող շատ ընդարձակ (աւելի քան երկվեցեակ մը հատորներ, մեծադիր 4—500 էջնոց իւրաքանչիւրը) աշխատութեան մը մէջ, որուն առաջին հատորը արդէն լոյս է տեսած, Օշական փորձած է համադրել երեք սե-

ՊՈՒՏ 'Մ ԾԻԾԱՂ

Ամենայն Հայոց…

«Է՞ թէ ոչ»:

Այս էր հարցումը, տարիներ առաջ, ամէն Հայու, երբ մեր աչքերը կը նետէինք հեռուն, Արարատով հովանաւորուած Հայաստանի մայրաքաղաք Երեւանի վրայ։— Հոն դրօշ պարզած Խ․ համբապետութիւնը մեր բոլորիս կառավարութի՞ւնն է թէ ոչ ։

Այն օրերուն, Խ․ Հայաստանի Փարիզ դրտնուող ներկայացուցիչը ըսած էր թէ՝ «Մենք ամենայն Հայոց կառավարութիւն չենք»… Շիտա՞կ էր ըսել թէ սխալ, այդ միայն ինք գիտէր։

Մենք, վարի արտի ցորեն՝ տարագիրներս, իբար անցանք, ցաւեցանք, վշտացանք այս խորթաձայն յայտարարութեան համար։ Զուզեցինք հաւատալ, որ Երեւանի կառավարութիւնը ներսի Հայոց միայն կը պատկանի ։

Այն օրէն ասդին, բաւական ջուր անցաւ Սէնի կամուրջներուն տակէն, եւ բազմաթիւ օդանաւեր թռան Էյֆէլի աշտարակին վրայէն։

Եւ այսօր ,քանի մը տարիներու սպասումէ ետքը, մեր հաւատքը իրականացաւ։ Հո՛ն, Երեւանի մէջ բազմած պետական կազմը իր թեւերը տարածած է թէ Երեւանաստաններուն, թէ երեւամասէրներուն վրայ անխտիր ։

Հոս Փարիզի մէջ, մեր մօտը ունինք, Ամենայն Հայոց Կառավարութեան պաշտօնական երիտասարդ ներկայացուցիչը։

Երեւանի այս երեւակին երեւումը, բեմերու վրայ կամ հաւաքոյթներու մէջ ծափերով ու հայրենաբաղձ ողեւորութիւնով մը կը դիմաւորուի ։ Ինք կը ներկայացնէ հայ պետականութիւնը այս օտար ափերուն վրայ ։

Ան ողջունաբերն է Վեհափառ Արարատ Հայրիկին կողմէ իր տարագիր զաւակներուն։ Անխտիր բոլորին։ Արարատ Հայրիկը խորթ զաւակ չունի։ Անոր հաւասարապէս սիրելի են թէ աջ եւ թէ ձախ ծունկին վրայ նստող զաւակները, եւ թէ անոր մօրուքը բարեմտօրէն սանտրող կամ չարաճճի կերպով պեխերը քաշքշող տղաքը ։

Արարատ Հայրիկը ունի մէկ երգ,— «Իմ սիրելի զաւակունքս կը թափառին օտար աշխարհ»:— «Ես ո՞ւր փնտռեմ, որո՞ւ դիմեմ, կը ծառայեն այլոց խոնարհ»:— «Եկա՛յք որդեակք իմ ձեր մօրն այցելութեան …» ։

Վեհափառ Արարատը՝ բազմած մեծ սրահին Արարատեան դաշտին մէջ, կը հսկէ եւ կը հովանաւորէ Մայր Հայաստանը։ Իր արեւաշող ճերմակ գագաթը մխրճած ամպերու մէջ, Արամազդեան նայուածքով կը չանթահարէ անոր թշնամիները եւ կը փնտռէ իր զաւակները։

Ուրեմն, Խ․ Հայաստանի ներկայացուցիչը անոր դեսպանն է միեւնոյն ատեն։ Եկած է փնտռելու անոր «սիրելի զաւակունքը», որ «կը թափառին օտար աշխարհ»։

Ուստի կը հարցնենք երեւակին.

— Արարատ Հայրիկին զաւակները փնտռելո՞ւ եկար թէ… ջոկելու։ «Եկայք» ըսելո՞ւ եկար թէ «սպասեցէք» կարդալու։ Ամենայն Հայո՞ց համար թէ …

Եւ այս՝ հասկնալու համար թէ՝

Մեր փնտռած, մեր սպասած, մեր կարօտցած Հայաստանեայց աշխարհին կո՞ւնկն է թէ ոչ ։

Է՞ թէ ոչ ։

ՊԵՏՈՒՇ

րունդի վաստակ, խիտ բայց արտայայտիչ պատկերացման մը մէջ, գտնել այդ արդիւնքին մէջ իր ժողովուրդին տիրական ձգտումները, ապրումը, կերպարանել այդ արդիւնքին մեծ բանուորներուն դիմագծութիւնը ու իր գրողներուն ընդմէջէն մեր ժողովուրդին շնորհներուն գումարը։ Այդ գործը նորութիւն մըն է ոչ միայն իր տեսակին մէջ, այլեւ իր գործադրումին բացարձակութեամբը։ Մեր գրականութիւնը այդ ծաւալով վէպ, թերեւս ազգային պատմութիւն հազիւ թէ կը հանդուրժէ ։ Օշական, Սփիւռքի գրող, մոռցած է այս ծանր անպատեհութիւնը ու իր սպառած ուժերը յատկացուցած այս կատարեալ արկածախնդրութեան։ Համապատկերով Օշական գրականութեան հանգամանաւոր պատմիչ մը երեւան կուգայ ։

Աւելորդ չէ յայտարարել որ դատում, համադրում, ոգեկոչում, վերլուծում իր մօտ գործադրուած են առաջնակարգ գրագէտի մը միջոցներով։ Իր ոճը տաք, գունադեղ, արի ու խորունկ, իր մշակած նիւթերը կը բարձրացնեն անպայման արուեստի ։

(ՔԱՂՀԱՆՔ)

ՊՈԼՍԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Զաւէն Պիպէռեան, որ ամիսներ առաջ կարգ մը խիստ քննադատութիւններ գրած էր Թուրք մամուլին դէմ, «Նոր Լոյս»ի մէջ, բանտին մէջ օրերով ծեծուելէ եւ անօթի ձգելէ վերջ, աքսորած են։ Պիպէռեան 23 տարեկան է ։

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

(Բ․ եւ վերջին մաս)

Ընկեր Հ․ Սամուէլ յետոյ խօսեցաւ հայերէն ճառ մը.

— Այսօր, Ազատութեան օտան Ֆրանսայի ազատ երկինքին տակ կը տօնենք «Մայիս 28»ը, Հայոց անկախութեան 28րդ տարեդարձը։ Հայութեան առողջ տարրը հոգիով կապուած է այս պատմական թուականին որ անջնջելի տառերով դրոշմուած է ժամանակակից Հայոց պատմութեան մէջ։ Մեծ պատիւ կ'ընեն մեր հակառակորդները Հ․ Յ․ Դ․ վերագրելով Մայիս 28ի պատիւը։ Հ․ Յ․ Դ․ այդ պատիւը ամբողջովին կը վերադարձնէ հայ ժողովուրդին, որովհետեւ առանց դաւանանքի եւ դասակարգի խտրութեան, հայութեան բոլոր զաւակները իրենց մասնակցութեան բաժինն ունին այդ անկախութեան պայքարին մէջ։

1375ին։ Կիլիկեան բերդերուն մէջ Հայկական անկախութիւնը կորսնցնելու թուականէն սկսեալ Հայերը չեն դադրած հետապնդելէ իրենց ազատութեան վերստացումը ։ Մեր վերջին թագաւորը, Լեւոն Ե․ Լուսինեան եւրոպական արքունիքներու մօտ դիմումներ կատարեց, նոր խաչակրութեամբ մը վերականգնելու համար Հայոց կորուսեալ թագաւորութիւնը։ Իր ջանքերը ի զուր անցան եւ ան մեռաւ 1393 Նոյեմբեր 29ին Փարիզի մէջ, Հայրենիքի ազատութեան գաղափարը փոխանցելով թափառական հայ ժողովուրդին ։

«Մայիս 28»ի կերտումին մէջ իրենց արժանաւոր տեղն ունին Հայ․ Եկեղեցին եւ հայ դպրոցը, որոնցմէ առաջինը պահեց իր անկախութիւնն ու ինքնուրոյնութիւնը, իսկ երկրորդը նոր սերունդին սորվեցուց եւ սիրցուց հայ գրականութիւնն ու Մշակոյթը։ Մեր նախահայրերը յորդւոց որդի հայրենիքի ազատութեան գաղափարը փոխանցեցին հայրենասիրական արտասուշ երգերու միջոցաւ։«Մայիս 28»ի առթիւ չենք կրնար երախտագիտութեամբ չյիշել մեր հայրենասէր գործիչները, բանաստեղծներն ու ռահվիրաները,— Յակոբ Ջուղայեցի, Իսրայէլ Օրի, Մինաս վարդապետ, Յովսէփ Էմին, Շահամիրեանց, Յովսէփ կաթ․ Արղութեանց – Երկայնաբազուկ, Ներսէս կաթ․ Աշտարակեցի, Խ․ Աբովեան, Մ․ Նալբանտեան, Գամառ Քաթիպա, Րաֆֆի, Մ․ Պէշիկթաշլեան, Խրիմեան Հայրիկ, Հայր Ղ․ Ալիշան, մեր Ազգ․ Սահմանադրութեան հիմնադիրները, Գ․ Օտեան, Խ․ Պալեան, Ն․ Ռուսինեան, Տոքթ․ Սերվիչէն, որոնցմէ իւրաքանչիւրը քար մը դրած է անկախութեան շէնքին վրայ։ Եւ ի՞նչպէս չյիշել մեր յեղափոխական կուսակցութիւնները, Արմենական, Հնչակեան եւ Դաշնակցական, մեր մեծ հերոսները՝ որոնց անունները բոլորին ծանօթ են։ Երախտագիտութեամբ պէտք է յիշել մեր հերոսական Զէյթունը, խրոխտ Ղարաբաղը, որոնք 18րդ դարէն սկսեալ ազատութեան կոչնակը հնչեցուցին, մեր ժամանակակից հերոսամարտերը — Վասպուրական, Շ․ Գարահիսար, Եդեսիա, Մուսա լեռ, Այնթապ, Մարաշ, Հաճըն, մեր մէկուկէս միլիոն՝ նահատակները, վերջապէս 1918 Մայիսեան կռիւներուն ինկած մեր հազարաւոր մարտիկներն ու հերոսները։ Մայիս 28ը կը պարտինք այս բոլորին։

Ապրիլ 11ը մեր ցեղին թաղումն էր, Մայիս 28ը անոր յարութիւնը հրաշափառ ու պայծառափայլ։ Ապրիլ 11ով Թուրքը կ'ուզէր բնաջնջել հայութիւնը, Մայիս 28ին հայ մարտական բազուկը յաղթանք պարտադրեց Թուրքին, որ ճանչցաւ մեր ազատ ու անկախ ապրելու իրաւունքը ։

«Մայիս 28»ի շնորհիւ շահեցանք Սեվրի դաշնագիրը։ 1920 Օգոստոս 10ին, մեր կառավարութեան պատուիրակը, Ա․ Ահարոնեան կողք կողքի նստաւ մեծ Դաշնակիցներուն հետ եւ ստորագրեց միջազգային այդ կարեւոր վաւերաթուղթը, որ այսօր մեր հողային պահանջներուն հիմը կը կազմէ։ 1920էն ի վեր, Հ․ Յ․ Դ․ առանձին կը պահանջէր Հայաստանի սահմաններու ընդարձակումը։ Աշխարհասասան պատերազմը բազմաթիւ չարիքներու կարգին, հայութեան համար բերաւ բարիք մը, այն իմաստով որ այսօր խորհ․ կառավարութիւնը ինքզինքը կը նկատէ Ամենայն Հայոց կառավարութիւն եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսէն սկսեալ մինչեւ սփիւռքի յետին անկիւնը ապրող հայ գաղթականը կը պահանջէ Թրքահայաստանի չորս նահանգներուն կցումը ներկայ Հայաստանին։ Աշխարհի մեծերէն ողորմութիւն չէ որ կ'ուզենք, այլ, անցեալ եւ ներկայ պատերազմին մեր թափած արեան եւ ըրած զոհողութեանց արդար վարձքը, խոստացուած Սեվրի դաշնագրով ։ Պիտի չարունակենք պահանջել Հայաստանի պատմական հողերը, մինչեւ որ արդարութիւնը գործադրուի։ Հ․ Յ․ Դ․ իբրեւ հայ ժողովուրդի հարազատ արտայայտիչը՝ ինչպէս 56 տարիներէ ի վեր, այսուհետեւ եւս պիտի կանգնի հայ ժողովուրդի կողքին, մինչեւ Թրքահայ Դատի լուծումը»։

Ընկեր Գ․ Քէնտէրեան յուզուած շեշտերով արտասանեց Վարուժանի «Եղեգնեայ գրչով երգեցի փառքեր» ոտանաւորը, իսկ ընկեր Մ․ Դաւիթեան՝ Ահարոնեանի «Յարգանք քեզ»ը ։

Ապա տեղատարափ ծափերու մէջ բեմ ելաւ «Յառաջ»ի խմբագիրը՝ Շաւարշ Միսաքեան։

— «Բանաստեղծ Աւ․ Իսահակեան, ,որուն ծննդեան 70ամեակը տօնուեցաւ վերջերս, երբ Դաշնակցական էր եւ յեղափոխական երգեր կը գրէր «Դրօշակ»ի մէջ, «Հայ Գուսան» ստորագրութեամբ երգ մը ունի — մօտաւորապէս կը յիշեմ, — «Գնա, ծիծառ, թող ինձ մենակ»,— Վէրքը սրտիս հողի տակ։ Բայց երբ տեսնես Թշնամու դէմ — Հայ ժողովուրդ սարի պէս,— Զէնքը ձեռքին հպարտ կանգնած,— Հայեր, լեռներ, իրար պէս,— Ա՜հ, այն օրը արի ծըլաւ…»։ Հ․ Յ․ Դաշնակցութիւնն է այդ ծիծեռնակը որ ահա կուգայ ծլելու, հայկական բազուկին փառքը երգելու, խոնարհելով Մայիս 28ի զոհերուն առջեւ։ Արդարեւ, ամբողջ ժողովուրդ մըն էր որ ,«զէնքը ձեռքին հպարտ կանգնած», կռուեցաւ Մայիս 22—26, կռուեցաւ սուրով եւ եղունգներով, անհնարին տառապանքներու մէջ։ Եթէ ուրիշներ, փոքր մարդիկ, պատիւ կը սեպեն անտեսել այս հրաշքը, ուրանալ թափուած արիւնն ու արցունքը, ո՛չ ենք մենք, մինչ ներկա՛յ, ուր որ կաթիլ մը հայկ․ արիւն հոսած է, յանուն ազատութեան։ Ո՞վ է որ պիտի համարձակէր նսեմացնել պատմական դէպքը,— 12.000 հայ քաջեր ճակատ ճակտի, 35—40 հազարնոց կանոնաւոր բանակի մը դէմ, առանց դաւանանքի ,դասակարգի կամ տարիքի խտրութեան։ Ո՞վ է որ պիտի կրնար ժխտել թէ այդ օրհասական ճակատամարտին շնորհիւ մեր տոքին տակ ունեցանք ափ մը հող, կռիզ մը, որուն վրայ կանգնած՝ այսօր արդարութիւն կը պահանջենք աշխարհէն…

Ճառը խեղդուեցաւ խանդավառ ծափերու մէջ։

Վերջին խօսողն էր ընկերվարական կուսակցութեան փոխ – քարտուղար եւ l'Espoir թերթի խմբագիրը, մեր բարեկամը, քաղաքացի G. Jardin որ ըսաւ թէ ընկերվարութիւնը կը փափաքի որ ճնշուած ժողովուրդները վերագտնեն իրենց ազատութիւնը։ Հայ ժողովուրդն ալ, իբրեւ տառապած եւ հալածական, պէտք է որ գտնէ իր ազատութիւնը։ Յետոյ գովելով մեր ժողովուրդին աշխատասիրութիւնը, յարատեւութիւնը եւ ընդունակութիւնները, յոյս յայտնեց թէ արդարութիւնը պիտի գործադրուի եւ հայ ժողովուրդը իր հայրենիքին մէջ պիտի տօնէ իր ազատութեան տօնը։

Հայկական պարերը սկսան բեմի վրայ, «Հայաստան» պարով, մասնակցութեամբ օրիորդներ Զորպաճեանի եւ Սէրէնկիւլեանի, երկուքն ալ շատ յաջող։ Եղան նաեւ խմբական պարեր եւ զուգերգներ, Օր․ Թէքնէեանի, Իվ․ Գասպարեանի եւ Յարութիւնեանի եւայլն կողմէ։

Բեմին ճակատը խոշոր պաստառի վրայ կ'երեւային Արամի, Նազարբէկեանի եւ Սիլիկեանի մեծադիր նկարները, շրջապատուած հայկական եռագոյնով։ Բեմին երկու կողմերը պարզուած էր ֆրանսական եռագոյնը ։

Հանդէսի պաշտօնական մասը վերջացաւ կէսգիշերին, նախագահին շնորհակալութեան խօսքերով։ Այնուհետեւ մինչեւ առտուան ժամը 6, ժողովուրդը առանձին սեղաններու շուրջ բոլորուած զուարճացաւ, երգեց ու պարեց։Խորոված գառնուկ մը աճուրդի դրուելով, բաժնուեցաւ հիւրերուն ։

Շատ խոր էր տպաւորութիւնը եւ յաջորդ օրը ամէն մէկը դրուագ մը կը պատմէր երեկոյթէն, միեւնոյն ատեն ձաղկելով խառնակիչներու սարքած դաւերը։ Այցելուներ եկած էին ոչ միայն շրջականներէն, լեցուն կառքերով, այլեւ Լիոնէն, Վիէնէն, Մոնփէլիէէն եւն․։

Շ․ Միսաքեան յաջորդ օրն ալ խօսեցաւ Սէն Լուի մէջ, Եօթնեղբայրեանի ագարակը։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՊԱՐԿԵՇՏ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մենք ալ ներկայ էինք Մայիս 28ի տօնակատարութեան Յունիս 15ի շաբաթ գիշերը։ Այն հազարաւոր ամէն դասակարգէ, կուսակցական թէ չէզոք ժողովուրդը, որուն նմանը շատ քիչ անգամ տեսնուած էր Մարսիլիոյ մէջ, ջախջախիչ ապտակ մը եղաւ անոնց որ կ'ուզէին ազգութեան նուիրուած եւ ազգութեան արիւնով շահուած հանդէսին արգելք հանդիսանալ, առանց գիտնալու թէ ինչ կը նշանակէ Մայիս 28ը։ Շատ պիտի ուզէինք որ այդպիսի «պէխապէր»ները լսէին բանախօսութիւնները, որոնց մէջ մենք չտեսանք որ եւ է հակառակութիւն մեր սիրելի Խ․Հայաստանին դէմ ։— Քանի մը Ս․ Դ․ Հնչակեաններ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԺԻՇԿԻՆ ԳԻՐՔԷՆ ՓՐՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ ԵՒ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ․ Ռուբէն Սեւակի (Ռ․ Չիլինկիրեան)։ Հրատ․ Հայ Գրագէտներու Բարեկամներ», Մատենաշար 15, Փարիզ 1946։ Հասցէ՝ Librairie Barsamian, 46 Rue Richer, Paris ։

ԱԿՕՍ, պարբերագիրք։ Ջեռնարկ Հայ Ճեմարանի Շրջ․ Միութեան։ ԺԳ․ գիրք, 1946, ճոխ բովանդակութեամբ, 160 մեծադիր էջ։ Գին 12 շիլին։ Հասցէ.— Գառնիկ Բանեան, Collège Arménien, 127 Wadi Abou Djémil, Beyrouth (Liban) ։

LES DONNÉES JURIDIQUES DES REVENDICATIONS territoriales Arméniennes. par P. Mouradian, Paris 1946 :

ցիչը ճաշի՝ հրաւիրեց Գ. Գ. Մոլոթովը եւ Վիշինսկին, իրենց խորհրդականներով։ Կ՚ըսուի թէ սեղանին վրայ երկարօրէն խօսած են Թրիէսթէի եւ ուրիշ հարցերու մասին։ Գ. Պըրնս ամէն միջոց կը փորձէ, համաձայնութեան մը յանգելու համար այս հիմնական հարցի մասին, որուն լուծումէն կախում ունի իտալական դաշնագիրը։

Չորսերու առջի օրուան ժողովին մէջ, որ տեւեց երկուքուկէս ժամ, նախարարները խոստացան գաղտնի պահել վիճաբանութիւնները։ Այս առթիւ դիտողութիւն եղած էր թէ ամերիկեան աղբիւրէ լուրեր տրուած են հինգշաբթի օրուան նիստի մասին, իտալական գաղթավայրերու հարցին մէկ տարի յետաձգման մասին։ Գ. Պըրնս պատասխանած է թէ ինք հակառակ է գաղտնի պահելու խորհրդակցութիւնները եւ թէ թղթակիցները իրաւունք ունին լուրեր առնելու։

МՈՍԿՈՒԱ ՏՐԱՄԱԴԻՐ ՀԱՄԱՁԱՅՆԵԼՈՒ

Խորհրդային պատուիրակութեան անդամներէն մէկը յայտարարած է Ռիւթէրի թղթակցին թէ իրենք Փարիզ եկած են յաջողութեամբ վերջացնելու համար Չորսերու ժողովը եւ նշանակելու ընդհանուր հաշտութեան խորհրդաժողովին թուականը։ Խորհրդային պատուիրակութեան կարծիքով, գործերու ընթացքը լաւ է եւ եթէ Խ. Միութիւնը չստանայ իր բոլոր ուզածը, կը նախընտրէ իրաւախոհութիւն մը քան նոր անել մը։ Այս պարագային, ընդհ. հաշտութեան խորհրդաժողովը կրնայ գումարուիլ Օգոստոս 1ին, յետաձգելով Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովը։ Թրիէսթէի խնդիրը լուծուելէ վերջ, միայն երկու կէտեր կը մնան իտալական դաշնագրին վրայ.— 1. Իտալիոյ եւ Աւստրիոյ սահմանագլուխը.— 2. Իտալական նաւատորմին բաշխումը։ Եթէ գործերը այսպէս յաջող ընթանան, Չորսերու խորհուրդը յաջորդ շաբթու կրնայ սկսիլ Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ, Հունգարիոյ եւ Ֆինլանտայի դաշնագիրներուն քննութիւնը։

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ ի պատիւ Լիբանանի հանրապետութեան նախագահին տրուած հացկերոյթին մէջ, Իսմէթ Ինէօնիւ շեշտեց «գոյութեան եւ քաղաքակրթութեան այն երկարատեւ միաբանութիւնը որ կը տիրէ երկու երկիրներուն միջեւ եւ աւելցուց թէ Թուրքիա միշտ ալ հետաքրքրուած է Լիբանանի ճակատագրով։ Նախագահ Պշարա Խուրի ալ իր կարգին յայտարարեց թէ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը պարտք կը դնէ բոլոր ժողովուրդներուն վրայ գործակցիլ, կառուցանելու համար համաշխարհային խաղաղութիւնը։ «Մեր երկու երկիրները զիրենք միացնող կապերուն մէջ կը գտնեն առիթը անհրաժեշտ համաձայնութեան մը»։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԷՆ հասած պաշտօնական լուրերու համաձայն, Հրեաները ծրագիր մը մշակած էին, առեւանգելու համար անգլիական բանակին հրամանատարը, զօր. Պարքըր։ Ծրագիրը պատրաստած էր Հրեաներու ահաբեկչական կազմակերպութիւնը, «Իրկուն», որ անցեալ շաբթու գերի բռնած էր հինգ անգլիացի սպաներ։ — Անգլիացիները խիստ խուզարկութիւններ կատարելով Կալլիայի փոթասի հանքերուն մէջ, հարցաքննեցին 5500 բանուորներ։— Զօր. Անտէրս, լեհական Բ. բանակին հրամանատարը, Պաղեստին հասնելով, յայտարարեց լեհ զինուորներուն.— «Մենք պիտի շարունակենք կռուիլ ազատ եւ անկախ Լեհաստանի համար, մէջն ըլլալով Լէմպէրկր եւ Վիլնան»։

ԶՕՐ. ՄԻԽԱՅԼՈՎԻՉԻ դատավարութեան առթիւ, ամբաստանեալներէն Թանաչի Տինիչ, ներքին գործերու նախկին նախարար, խոստովանեցաւ թէ կը գործակցէին Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ, յուսալով փրկել ազգը։ Յետոյ յայտարարեց.— «Ես չեմ ուզեր ապրիլ այնքան ոճիրներէս վերջը»։ Խոստովանեցաւ թէ ճառեր խօսած եւ յօդուածներ գրած է ի-նպաստ նացիներուն, թէ ամէն շաբթու 300 բանուորներ կը ղրկուէին Գերմանիա եւն.։ Ուրիշ ամբաստանեալ մը, նախկին կրթական նախարար Եօնիչ, յայտարարեց թէ «իր խիղճը մաքուր է, թէեւ կ՚ընդունիմ թէ կարգ մը սխալներ գործեցի։ Կ՚ուզէի փրկել սերբ երիտասարդութիւնը»։

ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒ նոր սակագինը պիտի գործադրուի յուլիսին,— խորհրդակցութիւն՝ 120 ֆր., այցելութիւն հիւանդին բնակարանը 150 ֆրանք (կիրակի՝ 200, գիշերը՝ 300)։ Ծննդաբերութեան այցեգինը 3000 ֆրանք եւն.։ Ասոնք նուազագոյն սակերն են։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԷՍԹԱՓՈՅԻ 29 ամբաստանեալներէն Թոմասէն խոստովանեցաւ թէ ապտակած էր Օր. Պիտօն, «քիչ մըն ալ ծեծած»։ Ուրիշներ ալ զարմանազան պատմութիւններ պատմեցին, անմեղ ձեւանալով։

ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՄԱՆ նախարարը յայտարարեց թէ հացի պաշարը ապահովուած է։ Յուլիսէն սկսեալ գինին պիտի բարձրանայ ամսական երեք լիտրի, իսկ հոկտեմբերին կը յուսան բարձրացնել վեց լիտրի։ Յուլիսի Բ. կիսամսեակին 500 կր. շաքար աւելի պիտի բաժնուի։ Նոյնպէս ամրան ընթացքին։ Կաթին հայթայթումը ծանր վիճակ մը պիտի ունենայ ձմեռը։ Գալով միսին, պէտք է ատիպողաբար լուծուի նոր կառավարութեան կողմէ։ Կը յուսան շաբաթը երկու քիլօ գետնախնձոր բաժնել Յուլիսին, քիլօն 12 ֆրանքէն։ Սեպտեմբերին վաճառումը ազատ պիտի ըլլայ։

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ ԱՏԵԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ, սպառազինութեանց նախարար Շփէր խոստովանեցաւ թէ Լէյ, Պորման եւ Կէօպէլս կ՚ուզէին կազային պատերազմի դիմել, բայց ինք բողոքեց։ «Երկու սարսափելի կազեր ունէինք, որոնց դէմ ոչ մէկ դիմակ կրնար դիմանալ։ Մեր գործարաններէն երեքը այս կազերը արտադրեցին մինչեւ 1944 նոյեմբեր։ Ես փակել տուի այդ գործարանները»։ Ամբաստանեալը յետոյ նկարագրեց այդ կազերով կատարուած փորձերը 20.000 Հրեաներու վրայ, Աուշվիցի արգելարանին մէջ։ «Տաքութիւնը քանի մը հարիւր աստիճանի բարձրացաւ, բոլոր Հրեաները անմիջապէս շոգիացան։ Իրենց աճիւնը անգամ չգտնուեցաւ»։ Շփէր խոստովանեցաւ թէ Կէօրինկ մորֆինամոլ էր եւ թէ ինք չէ կարդացած Հիթլէրի գիրքը, «Իմ Պայքարը»։

МԱՅԻՍ 28Ը ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ, (Յապաղած).— Յունիս 2ին, մենք ալ տօնեցինք Մայիս 28ի տարեդարձը, Արտէշի նահանգին լեռնային բարձունքին վրայ, Փոն տ'Օպնայի մէջ, հայրենակարօտ խուռն բազմութեան մը ներկայութեամբ։ Եկած էին նաեւ Վալսէն, Օպնայէն եւ Ս. Ժիւլիէնէն։ Սրահը դեռ չբացուած ժողովուրդը խռնուած էր դրան առջեւ եւ քովի սրճարանները։ Այսպիսի բազմութիւն չէր տեսնուած 1930էն ի վեր։ Այր, կին, մանուկ, ամէնքն ալ մաքուր հագուած եկած էին մեծարելու Մայիս 28ը կերտող հերոսները։ Նոյն վայրկեանին քաղաքին կամուրջը կը մտնէր օթօքար մը, որուն մէջ կը թնդային ազգային եւ հայրենասիրական երգերը։ Վալանսի Հ. Յ. Դ. կոմիտէին անդամներն էին, օրուան ատենախօսներով.— Մեր բարեկամուհին՝ Տիկին Օտէթ Միքայէլեան իր ամուսնոյն հետ, Տռոմ Արտէշի ընկերվարականներու (S.F.I.O.) շրջանային քարտուղարը Camarade Audigier.. Վալանսի ընկերները, Ռոմանի Հ. Կ. Խաչի սանուհիները եւ օրուան բանախօս ընկեր Թ. Այվազեան, Լիոնէն։ Հ. Յ. Դ. Փոն տ'Օպնայի «Կորիւն» խումբի տղաքը գնահատելի աշխատանքի լծուած էին, դուրսէն աթոռ եւ նստարան ճարելով։ Բեմին ճակատը կը ծածանէին ֆրանսական եւ հայկական եռագոյնները։

Օրուան նախագահ ընկեր Գ. Քիրէճեան հանդէսը բացուած յայտարարելով, հրաւիրեց երգչախումբը, որ երգեց «Մարսէյէզ»ը եւ «Բամ Փորոտան»ը։ Յետոյ վայելեցինք գեղարուեստական ճոխ բաժին մը։ Խնայելու համար «Յառաջ»ի սուղ էջերը, զանց կ՚առնենք յիշել անունները։

Առաջին բանախօսն էր Տիկ. Օ. Միքայէլեան, որ խօսեցաւ հայերէն եւ ֆրանսերէն, փառաբանելով 1918 Մայիս 28ի հերոսները, որոնց շնորհիւ կեանքի կոչուեցաւ այս օրուան Խ. Հայաստանը։ Տիկին Օտէթ խօսքը վերջացուց «կեցցէ Ֆրանսան, կեցցէ հայ ժողովուրդը» գոչելով, բուռն ծափերու մէջ։

Երկրորդ խօսողն էր S. F. I. O.ի ներկայացուցիչը, որ մեր պատմութեան բաւական ծանօթ ըլլալով, մանրամասն յիշեց Թուրքերուն գործած ոճիրները՝ եւ յայտարարեց։— Ի՞նչ պիտի ըլլար աշխարհի վիճակը, եթէ Հայերը չպաշտպանէին Բագուն 1918ին, պայքար մը որուն ղեկավարն էր Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։ «Կեցցէ ընկերվարական եւ ժողովրդավար գաղափարը, ան միայն կրնայ երջանկացնել մարդկութիւնը»։ (Ջերմ ծափեր)։ Վերջին բանախօսն էր ընկեր Թ. Այվազեան, որ պատմեց դէպքերը կամաւորական շարժումէն մինչեւ Սարտարապատ եւ Բագու։ Փառաբանեց Արամը եւ զօր. Սիլիկեանը։ Ընկերոջ խօսքերը կ՚ընդմիջուէին բուռն ծափերով։ Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ Բանուոր»ով զոր ժողովուրդը երգեց խանդավառ։ — Քրիստափոր

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Նազելի Գարամանուկեան, Սեդրակ եւ Սուրէն Կիւրճեան, Այրի Տիկին Նոյեմզար Կիւրճեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Փափազեան, Հաճի Տիգրան եւ Եղիա Թուլումճեան, ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականները եւ բարեկամները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որ ցաւակցութիւն յայտնեցին ողբացեալ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՐԱՄԱՆՈՒԿԵԱՆի մահուան առթիւ։

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Տէր Գալուստեան եւ իրենց պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն Փարիզի աղքատախնամին, Շավիլի Ֆր. Կապոյտ Խաչին, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անդրանիկ խումբին, Ռաֆֆի Երիտասարդ Միութեան եւ Շավիլի հայ հասարակութեան, որոնք իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց զաւկին՝ ԿԱՍՏՈՐԻՆԷ ՏԷՐ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆի կսկծալի մահուան առթիւ։

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ դասախօսութիւնը այս երկուշաբթի ժամը 8.30ին, Studio Caumartin, Ազատ վիճաբանութիւն։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր շրջաններու ենթակոմիտէներու եւ խումբերու վարչութիւնները եւ նախապէս հրաւէր ստացած ընկերները այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 7.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի դասախօսութիւնը երեքշաբթի, 25 Յունիս ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի սրահին մէջ, 137 rue Paul Bert։ Նիւթ՝ «Հայ գրերու գիւտը»։ Դասախօս Գ. Սողիկեան։ Կը հրաւիրուին սանուհիները եւ փափաքողները։

Ամառնային պարահանդէս

Կազմակերպուած ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի կողմէ, Boulogneի անտառի ծառերուն տակ, Palmarium (Jardin d'Acclimatation), յունիս 29ին, շաբաթ գիշեր ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ։ Առաջնակարգ նուագախումբ, ընտիր խմիչքներ եւ ուտելիքներ ՄԱՏԶԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ եւ ԶԱՐՄԱՆԱԶԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ։ Անձրեւի պարագային պատսպարուած մեծ սրահ։ Métro Sablons։ Sortie Bld. des Sablons. Մուտք 150 ֆրանք։

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ օծման առաջին տարեդարձին առթիւ, այս կիրակի հանդիսաւոր քառաձայն պատարագ, ժամը 10ին եւ հայրապետական մաղթանք՝ Փարիզի Հայոց եկեղեցին։ Կը կարդացուի կաթողիկոսին առաջին շրջաբերականը ներգաղթի մասին։

ԻՐԱՒԱԳԷՏ ՊԷՐՆԱՐ ՎԱՀԷ, խորհրդատու դատական եւ հարկային գործերու, կը յայտնէ իր յաճախորդներուն թէ կ՚ընդունի ամէն առաւօտ 8.30էն 9.30 (բացի կիրակիէն), 19 rue Georges Lafenestre, Bourg - la Reine (métro) եւ կէս օրէ վերջ Փարիզ, ժամադրութեամբ հեռ. Rob. 08-87։

ՁԵՐ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԵՐԸ
Գնելէ կամ ծախելէ առաջ դիմեցէք՝
ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆԻՆ
Դուք էք որ պիտի շահիք
3 Villa Monceau, Paris 17, հեռաձայն Wag. 13-95

ԾԱԽՈՒ Է ՎԻԼԼԱ ՄԸ, Նիսի անմիջական շրջանը, St. Sylvestre, երկու յարկ, 5 սենեակ, խոհանոց եւ բաղնիք։ 350 մեթր քառ. մշակելի հող, մեծ թերաս եւ քավ։ Խիստ նպաստաւոր գինով։ Դիմել՝ Գ. Խոսրովեանի, Villa Marie-Vahak, 81 Valon Obscur, NICE։

Փրկեցէք ձեր եւ ձեր տղոց ակռաները գործածելով
DOLINE ALCALINE
ակռայ մաքրող հանրածանօթ փոշին։
Կեդրոնատեղի, 47 Rue Lafayette, Paris (9)

MANUFACTURE de VETEMENTS
Hommes et Jeunes - Gens
Ets. BOYADJIAN
6, RUE MULET, LYON

ՃԱՇԱՐԱՆ ԻՏԷԱԼ (ԱՐԱՄ)
29 Rue Paganini, 29
NICE
Սկսած է յատուկ խոհարարի մը միջոցով խնամով պատրաստել արեւելեան համեղ կերակուրներ
ԱՆԳԱՄ ՄԸ ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՆՏ ՍԱՐԵԱՆԻ
AU CHAPON FIN Restaurant Barը
Փոխադրուած է 18 Marché des Capucins
Gare de l'Est, Marseille Հեռաձայն C. 02-43

MEUBLES MODERNES
60 Bd. DE LA BLANCARDE, MARSEILLE

Բացուած է Վ. ՔԻՐՓԻԼԵԱՆի կահ–կարասիներու մեծ վաճառատունը։ Խիստ մատչելի գիներով կը ծախուին, ննջասենեակի, ճաշասրահի, խոհանոցի, հիւրանոցի արդիական ոճով բոլոր տեսակի կարասիներ։ Կը ծախուին նաեւ աթոռներ, բազմոցներ, թիկնաթոռներ, կաշիէ եւ թաւիշէ։

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE
HARATCH - Fondé 1925 -
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
ԲԱԺՆ. Տար. 750, 6ամս. 400, Արտասահման 1000 ֆրանք
Mardi 25 JUIN 1946 Երեքշաբթի 25 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 18e Année No 4733–Նոր շրջան թիւ 372 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶԱՐԱՇՈՒՔ ԽԱՂ ՄԸ

Վերջերս ամերիկեան թերթերը կը հաղորդէին թէ խորհրդային մամուլը եւ անթելը մեղմացուցած են իրենց յարձակումները Թուրքիոյ դէմ։ Նոյն իսկ մերձեցումի խօսքեր կը սահեցնէին։

Կարելի չեղաւ ստուգել այդ զրոյցները։ Որքան կրցած ենք հետեւիլ, քննադատութիւնները կը շարունակուին ատեն-ատեն։ Եթէ ոչ նոյն ուժգնութեամբ, գոնէ նոյն մեղադրանքներով։

Այսպէս, անցեալ Մայիսին երեւցաւ Սթամպուլի մէկ յարձակողականը, «Թուրքիա եւ իր փաստաբանները», ուղղուած Փարիզի Carrefour շաբաթաթերթին դէմ, ուր ոմն Ֆաժան այլանդակ բաներ ստորագրած էր, Կարս – Արտահանի եւ առ հասարակ հայկական հարցի մասին։ (Թարգմանուած «Յառաջ»ի մէջ)։

Այս լեհածին պարոնը քանի մը օր Կարին եւ Կարս մնալէ վերջ, դարձաւ հեղինակութիւն արեւելեան գործերու։ Ինքն էր որ կը յայտարարէր ի լուր աշխարհի.

— «Ամէն մարդ գիտէ այսօր թէ ազգային փոքրամասնութիւնները եւ մասնաւորապէս Հայերը դրեթէ անհետացած են Թուրքիայէն»։

Այս առթիւ էր որ Սթամպուլով կը յիշէր համիտեան շրջանի ջարդերը, 1894ին, 1895—96ին, եւ 1914—18ի Մեծ Պատերազմին։

Ուրիշ նորութիւն մը, այս անգամ։

Le Monde Յունիս 18ին հեռագիր մը ունէր Անգարայէն, հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Մոսկուայի Արհեստակցական Միութեան օրկանը, «Թրուտ» կը գրէ թէ ստուարաթիւ յոյն, հայ, հրեայ, չէրքէզ եւ քիւրտ փոքրամասնութիւններ կան Թուրքիոյ մէջ եւ թէ, համաձայն բուն իսկ Անգարայի վիճակագրութեանց, այժմ իբր մէկուկէս միլիոն Քիւրտեր կը բնակին արեւելեան նահանգներուն մէջ, իրանեան սահմանագլուխին վրայ, ինչպէս եւ Իրաքի եւ Սուրիոյ մօտ։

Եւ անմիջապէս ծանրակշիռ լուր մը.— «Քիւրտերու հօսքը սահմանամերձ շրջաններէն դէպ ի Կարս եւ Արտահան, ուրկէ Հայերը վտարուած են նախապէս»։

«Թրուտ»ն է որ կը պատմէ.

— «Այս խեղճերը հարկադրուած են ոտքով երթալ։ Կիները եւ մանուկները կը մեռնին ճամբան։ Շատ քիչերը վերջնական կայանը կը հասնին։ Անոնք իրենց հետ կը տանին իրենց արջառը, բայց շատ մը անասուններ չեն դիմանար տեղափոխութեան յոգնութեանց»։

Le Mondeի հեռագրին համաձայն, Թրքական կառավարութեան մէկ բարձր պաշտօնատարը յայտարարած է թէ այս մեղադրանքները «բացարձակապէս հակառակ են ճշմարտութեան»։

Հանգուցեալ Պապը Ալին ալ նոյն բանը կ'ըսէր, երբ արեան բաղնիքներ կը սարքէին հայ ժողովուրդի գլխուն։

Ուրեմն քրտական տեղահանութիւն մըն է որ կը կատարուի, խափանելու համար որ եւ է ապստամբական շարժում։ Եւ կը կատարուի դէպի Կարս – Արտահան։ Զարաշուք խաղ մը։

Արդ, երբ «Թրուտ» այս տեղեկութիւնները կը հաղորդէ եւ Մոսկուայի անթելն ալ կը տարածէ, ի սփիւռս աշխարհի, ներելի՞ է հարցնել,— Ո՞ր օրուան կը սպասեն, մէկ անգամէն գրաւելու համար Կարս - Արտահանը։ Իբրեւ ամբողջական մասերը Նախապատերազմեան (1914) Ռուսիոյ։

Եթէ չենք սխալիր, Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, «Փրավտա»ն էր որ կը գրէր.

— «Կովկասահայութեան իրաւունքն է Սուրմալու, Կարս եւ Արտահան, իսկ Թրքահայութեան իրաւունքը՝ Վան, Պիթլիս եւ Կարին»։

Արժա՞ն եւ իրաւ։ Թող սկսին Կովկասէն, դանակի պէս կտրելով սահմանը։ Ինչպէս ըրին այլուր, Լեհաստանէն մինչեւ Գերմանիա։ Առանց շատ բարակը փնտռելու։

Այս ժողովուրդը չի կրնար անվերջ օրօրուիլ ճարտասանական մարզանքներով եւ լրագրական հրատարակութիւններով։ Այս ժողովուրդը իր արիւնը տրամադրեց անհաշիւ, 1939—1944ին, ինչպէս 1914—18ին, ընդհանուր յաղթանակին համար։ Շատ աւելի քան թոյլ կուտար իր համրանքը։

Ողբալի, ընդվզեցուցիչ եւ հակայեղափոխական բան պիտի ըլլար, եթէ այդ յորդահոսան արեան փոխարժէքը սահմանափակուէր զանազան չքանչաններով եւ չռայլաբան փառաբանութիւններով։

«Գնաց գարուն, եկաւ աշուն»... Շ.

Հայաստանի տօնը

1918 Մայիս 28ի տարեդարձը նուիրական օր մըն է, որ իր թափով եւ հաւաքական ոգիի արտայայտութեամբ կը գերազանցէ մեր նորագոյն շրջանի բոլոր պատմական թուականները։

Ունինք եկեղեցական, մշակութային, կուսակցական տօներ, ամէնքն ալ իրենց արժէքն ունին մեր ժողովուրդին համար։ Մայիս 28ը հայրենիքի տօնն է. այդ օրը հինգ դար շարունակ թշնամիներու ոտքի կոխան մեր երկիրը առաջին անգամ ըլլալով տէր դարձաւ իր անկախութեան։

Մայիս 28ի տօնը կը դառնայ աւելի այժմէական համաշխարհային երկրորդ պատերազմի հաշուեյարդարի սա օրերուն, երբ երկրի ու արտասահմանի ժողովուրդը կը պահանջէ Թրքահայ հողերը՝ ուրիշ խօսքով իրականացումը Միացեալ Հայաստանին։

Ուշագրաւ է որ բոլոր հոսանքներուն կողմէ ի նպաստ Հայ Դատի կատարուած դիմումներուն մէջ կը յիշատակուի Սեւրի դաշնագիրը եւ Ուիլսընի սահմանագծումը։ Ապա ուրեմն կ'ընդունուի նախախորհրդային Հայաստանի մը իրաւական գոյութիւնը։ Երբ օտարներէն կը պահանջենք ճանաչումը մեր իրաւունքներուն, ամէնէն առաջ մենք պէտք է գիտնանք զայն յարգել գիտնալ։

Մայիս 28ի հանդէպ ոմանց ունեցած վերապահութիւնը յայտնապէս կը բխի այն նկատումէն, որ այդ թուականի փառաբանումը վարկ մը կ'ապահովէ Դաշնակցութեան։ Աններելի եւ դատապարտելի նկատում։ Ահա Դաշնակցութիւնը, որ թելադրուած հայրենիքի շահերէն, ամէնէն առաջ յուշագրով ինք պահանջեց Թրքահայ հողերու կցումը Խ. Հայաստանին, առանց իրաւակարգի շուրջ վէճ ստեղծելու, գիտնալով հանդերձ թէ այս պարագան նոր վարկ մը կ'ապահովէ երկրի իշխանաւորներուն։ Բայց Դաշնակցութեան հայրենասիրութիւնը թոյլ չտուաւ իրեն տարբեր ուղիներ փնտռելու։

Տարիներ առաջ հասկնալի էր Մայիս 28ի դէմ հակառակութիւնը, որովհետեւ խորհրդային վարիչներ կը նկատէին պատիժի արժանի յանցանք մը Թրքահայ դատի պարզ յիշատակումը։ Ինչպէս Ա. Կարինեան, որ յետագային շնորհազուրկ եղաւ, Երեւանի «Տնտեսական Լրաբեր» թերթին մէջ, 1924ին կը գրէր. «Պէտք է այժմ եւեթ յայտարարել որ բոլոր հայերը Հայաստանում կամ Հայաստանին կից շրջաններում հող ստանալու մասին անիրականալի են», եւ ան կ'առաջարկէր 300.000 Հայեր բնակեցնել հիւսիսային Կովկաս, Տոնի եւ Կուբանի շրջանները... «Այդ ձեւով — կ'աւելցնէր ան — իր հիմքին մէջ կը խեղդուի ամէն մի ազգայնական փորձ եւ կը ստեղծուի աւելի ամուր պատուանդան Մերձաւոր Արեւելքի ժողովուրդների միութեան համար»։ Նման «ջէնդըլմէնութիւն»ները ի հաշիւ Թուրքերուն այսօր այլեւս չկան եւ կը պահանջուի Միացեալ Հայաստան։ Օտարներուն կը յիշեցնենք տրուած հանդիսաւոր խոստումներ եւ ստորագրուած միջազգային դաշնագրեր։ Առնուազն հակասութիւն մը պիտի ըլլար չճանչնալ այն՝ ինչ որ օտարէն կը պահանջենք։

Ազգային վիրաւորանք մըն է նաեւ այն վերագրումը թէ՝ Հայաստանի անկախութիւնը Թուրքերու կողմէ շնորհուեցաւ։ Մի՞թէ Էնվէրներու եւ Թալէաթներու Թուրքիան պիտի ուզէր խնայել Մնացորդացին։ Եթէ ի վիճակի ըլլար, ան պիտի լրացնէր իր բնաջնջումի ծրագիրը։ Մենք չենք տօներ Պաթումի դաշնագրին (Յունիս 4) տարեդարձը, այլ Մայիս 28ը, երբ հայ մարտիկը մինակ էր իր ճակատագրին հետ եւ երբ բոլորովին լքուած ու անյոյս պահու մը՝ Սարտարապատի, Ղարաքիլիսէի, Պաշաբարանի կռիւներով ետ մղեց դարաւոր թշնամին։ Կարելի՞ է անգիտանալ՝ Արամներու, Նազարբէկեաններու, Սիլիկեաններու, Գարեգին Եպիսկոպոսներու ղեկավարած պատերազմը Արարատեան դաշտին վրայ, յար եւ նման Վարդան Զօրավարներու, Ղեւոնդ Երէցներու տասնեւհինգ դար առաջ Աւարայրի դաշտին վրայ մղած պատերազմին։ Ճակատ մեկնեցան ամէնքը, որոնք կրնային զէնք վերցնել, իսկ կիներ ստանձնեցին թիկունքի աշխատանք, ռազմամթերք եւ պարէն հասցուցին մարտիկներուն։ Մայիս 28ի նախօրէին տեղի ունեցաւ համաժողովրդական պատերազմ մը։ Ոչ մէկ ատեն այնքան խանդավառօրէն երգուած էր «Ամենայն տեղ մահը մի է, բայց երանի որ իր ազգի ազատութեան կը զոհուի»։ Այդ գիտակցութեամբ մեր ժողովուրդը կռուի դաշտ իջաւ ու իր սեփական արիւնով կերտեց իր անկախութիւնը։

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

Օրավարձի յաւելումը՝ 100ին 15

Պ. Պիտօ յաջողեցաւ կազմել նոր դահլիճը, կիրակի օր, 23 Յունիս, վերջին պահուն համաձայնութիւն գոյացած ըլլալով աշխատավարձքերու եւ թոշակներու յաւելման մասին։

Նոր դահլիճին կը մասնակցին 9 ժողովրդական (M. R. P.), 7 համայնավար եւ 6 ընկերվարական նախարարներ, ինչպէս եւ երկու մասնագէտներ։ Ահաւասիկ մանրամասնութիւնները.—

Ժողովրդական.— Վարչապետ եւ արտաքին գործերու նախարար Ժօռժ Պիտօ, անպաշտօն նախարար Ֆրանսիսկ Կէ, դատական՝ Թէյթժէն (նախկին նախարարը), բանակներու՝ Միշըլէ, ելմտական՝ Մօրիս Շուման, Ազգ. Տնտեսութեան՝ Մանթօն, թղթատարական՝ Լըթուռնօ, բնակչութեան՝ Ռոպէր Փրիժան, Տեղեկատու՝ Անտրէ Քօլէն։

Համայնավար.— փոխ-վարչապետ՝ Մորիս Թորէզ, սպառազինութեանց՝ Թիյեօն, ճարտարագործական արտադրութեան՝ Մարսէլ Փօլ, Աշխատանքի՝ Քռուազա, վերաշինութեան և քաղաքաշինութեան՝ Պիյու, նախկին ռազմիկներ եւ պատերազմի զոհեր՝ Քազանովա, առողջապահական՝ Արթօ։

Ընկերվարականներ.— Փոխ - վարչապետ՝ Ֆէլիքս Կուէն, ներքին գործերու՝ Էտ. Տէփռէօ (Ed. Depreux), հողագործական՝ Թանկի – Փրիժան, հանրօգուտ շինութեանց՝ Ժիւլ Մօք, Անդրծովեան (գաղթային) Մարիուս Մութէ, կրթական՝ Նակէլէն։

Պարէնաւորման նախարարութիւնը առաջարկուած է մասնագէտի մը, Իվ Ֆառժ, որ Պիքինի (Խաղաղական ոսկիանոս) գացած է, հիւլէական ռումբի փորձերուն առթիւ։ Անպաշտօն նախարար նշանակուած է նաեւ Ալեք. Վառէն, անկախ ընկերվարական։ Խորհրդական կամ փոխ - նախարար են նաեւ հետեւեալ ընկերվարականները.— Պիօնտի (ներքին գործերու), Տիկին Վիէնօ (մարզական եւ երիտասարդական), Կազիէ (հանրօգուտ շինութեանց) եւն.։

Նոր դահլիճին կազմութիւնը յաջողեցաւ տքնաջան աշխատանքներէ վերջ։ Տաղնապը տեւեց մօտ քսան օր։ Վարչապետը մասնաւորապէս խորհրդակցեցաւ համայնավար կուսակցութեան վարիչներուն հետ եւ նամակներ փոխանակեց, լուծելու համար աշխատավարձքերու եւ թոշակներու յաւելման խնդիրը, որ գլխաւոր դժուարութիւններէն մին կը կազմէր։ Համայնավարները ի վերջոյ համաձայնեցան որ ընդհանուր յաւելումը 15 առ հարիւրէն աւելի չըլլայ, որպէսզի կառավարութիւնը կարենայ պահպանել ելեւմուտքի հաւասարակշռութիւնը։ Այս յաւելման հետ, կառավարութիւնը յանձն կ'առնէ առժամապէս աւելցնել ընտանեկան նպաստները եւ փոխարինութիւններ հաստատել ապրուստի սղութեան համար։

Նոր դահլիճին անդամները մեծ մասով նախկին նախարարներն են, վերահաստատուած իրենց պաշտօնին մէջ կամ ուրիշ պաշտօնի կոչուած։ Նորերէն Մորիս Շուման Ժողովրդական Շարժումի յայտնի վարիչներէն է, իսկ մեր բարեկամը՝ Էտ. Տէփռէօ (ներքին), քաղաքապետ Սոյի, նախագահը Ազգ. Ժողովի ընկերվարական խմբակցութեան։ Իր նախորդն ալ, Պ. Լը Թրոքէր, ընկերվարական էր, բայց համայնավարները առարկած էին, ընտրական պայքարին ատեն բուռն ճառեր խօսած ըլլալով իրենց դէմ։

Նոր դահլիճը իր առաջին նիստը պիտի գումարէ այսօր, իսկ վաղը պիտի ներկայանայ Ազգ. Ժողովին։ Իր առաջին գործը պիտի ըլլայ քուէարկել Սահմանադրութիւնը, որպէսզի կարելի ըլլայ նոր ընտրութիւններ կատարել ամէնէն ուշը Հոկտեմբեր 15ին։

ԵՐԵՔ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐ, 16 տարեկան, գողցան իրենց մէկ ընկերոջ ազգականին դրամարկղը, որ կը պարունակէր երեք միլիոն ֆրանք։

Մայիս 28ի տարեդարձը չի կրնար ցոյց նկատուիլ Հայաստանի դէմ։ Որովհետեւ անոր այսօրուան վարիչները, միջազգայնական գաղափարներու կողքին, չեն քաշուիր փառաբանելու ազգայինը։ Հայաստանի համար առաջին եւ ճակատագրական հայրենական պատերազմը 1918ին տեղի ունեցաւ։ Եւ ի վերջոյ համազգային մեծ տօն մը չի կրնար պայմանաւորուիլ կուսակցական նկատումներով։

Հանրապետութեան առաջին շրջանին, այդ տօնակատարութեան մասնակցեցան ամէնքը, առանց բացառութեան։ Յիշատակենք Պօղոս Նուպար փաշայի արտայայտած միտքերը։ 1919ին, Փարիզի մէջ տեղի ունեցած առաջին տարեդարձի հանդիսաւորութեան ընթացքին, ան ըսաւ. «Կովկասի մեր հայրենակիցներուն կը վերաբերի հայկական առաջին Հանրապետութիւնը կազմելու պատիւը, — պզտիկ հողային տարածութեամբ, սակայն մեծ այն սկզբունքովը, զոր ան կը նուիրագործէ, եւ ազգային այն զգացումովը, որուն արտայայտութիւնն է ան։ Այս Հանրապետութիւնը կորիզն է, առաջին արտայայտութիւնը ամբողջ Հայաստանի վերածնութեան»։

Գ. ԼԱԶԵԱՆ

Հաշտութեան խորհրդաժողովը Յուլիս 15ին ?

Զօրսերու ժողովին շաբաթ օրուան նիստին մէջ, նորէն կարելի չեղաւ համաձայնութեան մը յանգիլ Թրիէսթէի մասին։ Բոլորն ալ կը խոստովանին թէ ժողովը հասած է վճռական կէտի մը,— յաջողութիւն կամ ձախողանք։ Վիճաբանութեանց ընթացքին Պ. Պըրնս դիտել տուաւ, որոշ դառնութեամբ.— «Այս ընթացքով դժուար թէ համաձայնութեան մը հասնինք 1947 Սեպտեմբերէն առաջ»։ Եւ առաջարկեց հաշտութեան ընդհանուր ժողովը հրաւիրել յուլիս 15ին, անոր ձգելով առկախ հարցերու կարգադրութիւնը։ Պ. Պէվին ձայնակցեցաւ այս առաջարկին։ Պ.Մոլոթով թելադրեց փութացնել աշխատանքները, նախ համաձայնութեան մը յանգելու համար։ Պ. Պիտօ միջին բանաձեւ մը առաջարկեց Թրիէսթէի համար։

Ի վերջոյ որոշուեցաւ ամէնէն ուշը մինչեւ այս ուրբաթ վերջացնել 1. Իտալական, 2. Պալքանեան դաշնագիրներու վերաբերեալ առկախ հարցերը։ Եւ երէկ, երկուշաբթի սկսան օրական երկու նիստ գումարել, որպէսզի կարենան վերջացնել։ Մէկ խօսքով, Պըրնս եւ Պէվին կը պնդեն հաշտութեան ընդհ. խորհրդաժողովի մասին, իսկ Մոլոթով կը պահանջէ վերջացնել հինգ պետութեանց դաշնագիրները, հաշտութեան խորհրդաժողովը հրաւիրելէ առաջ։ Խորհրդային պատուիրակը վերջին պահուն հաւանեցաւ որ մինչեւ ուրբաթ վերջանայ առկախ հարցերու քննութիւնը։ Վիճաբանութեանց ընթացքին, ամերիկեան պատուիրակը առաջարկեց երկուշաբթի օրուան օրակարգին մէջ արձանագրել նաեւ Երկրորդական կղզիներու խնդիրը, բայց Պ. Մոլոթով դիտել տուաւ թէ ինք բանաձեւ մը պիտի ներկայացնէ այդ մասին։

Իտալական եւ պալքանեան դաշնագիրներէն վերջը, Զօրսերու Խորհուրդը պիտի զբաղի Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ վերաբերեալ խնդիրներով։ Բուն կնճիռը, Թրիէսթէ, կը մնայ առկախ։ Պ. Պիտոյի բանաձեւը կը թելադրէ.— 1. Միջազգայնացնել նաւահանգիստը, քաղաքը եւ անմիջական շրջակաները.— 2. Միջազգայնացման պայմանաժամ սահմանել տասը տարի.— 3. Այս պայմանաժամէն վերջը, չորս մեծ պետութիւնները պիտի որոշեն թէ Թրիէսթէն Իտալիո՞յ պիտի մնայ թէ Եուկոսլաւիոյ պիտի յանձնուի։

Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ Խ. Միութիւնը համաձայն է միջին ճամբայ մը գտնելու Թրիէսթէի համար, եթէ Անգլեւսաքսոնները տեղի տան Պալքաններուն մէջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ՕՐԱԹԵՐԹԵՐԸ չորս էջով պիտի հրատարակուին վաղուընէ (չորեքշաբթի) սկսեալ։ Գաւառական թերթերն ալ չորս էջով պիտի հրատարակուին, անմիջապէս որ կարելի ըլլայ ապահովել թուղթի պաշարը։ Գինը՝ չորս ֆր.։ Մամուլի Դաշնակցութիւնը երկար խորհած է աւելի աժան գին մը նշանակելու համար, բայց, նկատի առնելով աշխատավարձքերու յաւելումը եւ թուղթի գնին բարձրացումը, հաստատած է որ «չորս ֆրանքէն պակաս գին մը պիտի վտանգէ Դիմադրութենէն ծնած մամուլին տնտեսական անկախութիւնը»։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ անգլ. դեսպանը հրահանգ ստացաւ հաղորդել եգիպտական կառավարութեան թէ Երուսաղէմի միւֆթին «վտանգ մը կը կազմէ» Պաղեստինի Հրեաներու եւ Արաբներու խաղաղ բանակցութեանց համար։ Լուրի մը համաձայն, միւֆթին Աղեքսանդրիա գացած է Ֆարուք թագաւորին եւ ընտանիքի անդամներուն հետ։ Միւֆթին ածիլած է մօրուքը։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ զէնքի պահեստ մը երեւան հանուեցաւ փոթասի ընկերութեան գործարանին մէջ, Մեռեալ ծովուն հիւսիսային ափերուն վրայ։ Ձերբակալուեցան տնօրէնը եւ ուրիշ 15 անձեր։

ԻՐԱՆԻ արտաքին Նախարարութիւնը պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակեց որուն համաձայն Ռուսերը իրենց տիրապետութեան տակ կը պահեն Փահլէվիի օդակայանը, Կասպից ծովուն վրայ, Ատրպատականէն 40 մղոն դէպի արեւելք եւ թոյլ չեն տար որ ամերիկեան օդանաւեր հոն իջնեն։ Այս զեկոյցէն առաջ ծանուցուած էր թէ Ռուսերը տակաւին կը պահեն իրենց հսկողութիւնը Ատրպատականի երկաթուղիներուն վրայ։— Թէհրանի ամերիկեան դեսպանատան զինուորական կցորդը վերադառնալով, յայտարարեց թէ ուժ օր բանտարկուած էր իր երեք ընկերներուն հետ, Ատրպատականի Դեմոկրատներուն կողմէ։— Շահին քոյրը Մոսկուա հրաւիրուեցաւ ռուսական Կարմիր Խաչին կողմէ։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ պատերազմական Նախարարը, զօր. Տամեան Վէլչեւ, կրկնեց իր երկրին պահանջները արեւմտեան Թրակիոյ մասին։ Ըսաւ թէ «Պուլկար ժողովուրդը կատարեալ վստահութեամբ կը սպասէ Փարիզի խորհրդաժողովի ելքին։ Մենք վստահ ենք թէ Խ. Միութիւնը պիտի չլքէ մեզ։ Կը յուսանք թէ մինչ մեծ յաղթական ազգերն ալ լիովին պիտի ճանչնան պուլկար ժողովուրդին դերը շահուած յաղթանակին մէջ»։

ՏԱՐԱԳԻՐ ՌՈՒՍԵՐԸ (ցարական) խորհրդային հպատակ պիտի ճանչցուին Պալքաններու եւ Ֆրանսայի մէջ, յետ քննութեան։ Դիմումները պէտք է կատարուին մինչեւ 1946 հոկտ. 1։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ հրէական կազմակերպութիւնը ազատ արձակեց իր ձերբակալած հինգ անգլիացի սպաներէն երկուքը։ Կ'ըսուի թէ միւս երեքն ալ պիտի արձակուին, պայմանաւ որ չգնդակահարուին երկու մահապարտ Հրեաներ։

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԻ փորձերը տեղի պիտի ունենան որոշուած թուականին, Յուլիս 1։ Այժմ նախափորձ մը կը կատարուի։ Այս փորձերուն առթիւ, որ պիտի կատարուին Խաղաղականի մէջ, Շուներու պաշտպան ընկերութիւնը գիր մը ուղղեց նախագահ Թրումընի, առաջարկելով անասուններու փոխարէն դատապարտուած պատերազմի ոճրագործներ գործածել փորձերուն ատեն։ Ընկերութիւնը կը բողոքէ անմեղ անասուններու ջարդին դէմ։

100.000 ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ոսկորները գտնուած են Սաքսոնիոյ մէջ, գերիներու նախկին կայանի մը մօտ։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ խորհրդային շրջանին մէջ քաղաքապետական եւ գաւառական ժողովներու ընտրութիւններ պիտի կատարուին յառաջիկայ սեպտեմբերին։

ՎԻԷՆՆԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ անօթի բազմութիւններ մեծ վնասներ կը պատճառեն, աւարի տալով շրջակայ ագարակները։ Անոնք կը խլեն գետնախնձորի մատղաշ տունկեր, կ'աւերեն ամբողջ արտեր եւ եթէ ուրիշ բան չգտնեն, կը քաղեն տհաս ցորենը։ Այրեր եւ կիներ այնքան վնասած են հունձքերուն որ, 60 առ հարիւր պակսած է բանջարեղէնի արտադրութիւնը։

ԵՐԿՈՒ ՔԻԼՕ նոր գետնախնձոր պիտի բաժնուի Յունիսի DN կտրօնով։ DJ կտրօնը ջնջուած է։— Յուլիսի պարենատոմսերու բաշխումը սկսած է Յունիս 23ին եւ պիտի տեւէ մինչեւ 30 յունիս, ամէն օր բացի կիրակիէն։ Օր առաջ դիմեցէք։

150—200 ՀՈԳԻ Թունաւորուեցան Քոլէնքուրի մէջ (Փարիզ), չորեքշաբթի օրուան հացը կերած ատեն։ Մահ չկայ։ Կ'ըսուի թէ ալիւրը դրուած էր արսէնիքի պարկերու մէջ։ Քննութիւնները կը շարունակուին։

50.000 ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐ պիտի արձակուին Իտալիոյ մէջ, Հանրապետութեան հռչակման առթիւ։ Ատոնց մէջ է Մուսոլինիի աղջիկը, կոմսուհի Չիանօ, որ երկու տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր։

ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ կը հեռագրեն թէ մեծ դաւադրութիւն մը երեւան հանուեցաւ կառավարութեան դէմ։ Հրատարակուած լուրերուն համաձայն, դաւադիրները նախ պիտի սպաննէին կարգ մը նախարարներ, իշխանութիւնը գրաւելու համար։ Կազմակերպութիւնը, որ կը կոչուի «Ռումանական Ազգ. Շարժում», կազմուած էր 1945ին։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը առաջարկեց ընդդիմադիրներուն մասնակցիլ կառավարութեան։ Թերթերը կը գրեն թէ հազար հոգի սպաննուած են վերջին երկու ամիսներու ընթացքին։

ՍԱՄՍՈՆԻ գիւղերէն մէկուն մէջ Ալի Արսլան անուն հրէշ մը ութ տարի առաջ սպաննած էր Րիֆաթ Աքթիւր անուն հարուստ ագարակապանի մը եղբայրը։ Ոճրագործը բանտէն ելլելէ վերջ, այս ընտանիքէն վրէժ լուծելու համար դարանակալ կը սպասէ դաշտին մէջ եւ Րիֆաթէֆենտին կը վռնէ։ Արիւնարբու ոճրագործը Րիֆաթի 18 եւ 16 տարեկան աղջիկներն ալ տեղն ու տեղը սպաննելէ վերջ, դռներուն տունը կ'երթայ եւ ընտանիքին անդամներէն Րէֆիյէն, Րիֆաթի կինը եւ մօրը գրկի 6ամեայ երախան ալ ծանրապէս կը վիրաւորէ։ Յետոյ կը սպաննէ Րիֆաթի եղբօր կինը, որ յղի էր։ Ողջ կը մնայ միայն Րիֆաթի 16ամեայ զաւակը, Հասան, որ լեղապատառ խոյս կուտայ։ Հրէշը այս վերջինն ալ հալածելով տեղնուտեղը կը սպաննէ։ Այնուհետեւ Մէհմէտ Շէնթինի տունը երթալով կնոջը կը սպառնայ եւ իսկոյն 1000 ոսկի կ'ուզէ։ Կինը հազիւ կը յաջողի խոյս տալ։ Ոճրագործը մուխթարին զաւակը՝ Իսմայիլը սպաննելէ եւ աղջիկը՝ Հայրիյէն վիրաւորելէ վերջ խոյս կուտայ։ Ուրեմն ոճրագործը 7 հոգի սպաննած եւ 4 հոգի վիրաւորած է մէկ օրուան ընթացքին։

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ՀԱՊԷՇԵԱՆ շնորհակալութիւն կը յայտնէ ամէն անոնց որոնք ցաւակցութիւն յայտնեցին իր մօրաքրոջ՝ ՏԻԿԻՆ ԱՆՆԱ ՏԻՎԱՆԵԱՆի մահուան առթիւ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ Իսթանպուլ վախճանած Վիեննական Մխիթարեան Միաբաններու։ Աշխատասիրեց Թոփօ Աճէմեան։ Փոլիս, 1946։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՖԱՅԷԼԵԱՆ եւ Փարիզի Մխիթարեան վարժարանի նախկին աշակերտները ժողովի կը հրաւիրուին այսօր, երեքշաբթի ժամը 8.30ին, Studio Caumartin սրահը։ Ներկայ պիտի ըլլայ Հայր Սահակ վրդ. Տէր Մովսէսեան։

Ամառնային պարահանդէս

Կազմակերպուած ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի կողմէ, Boulogneի անտառի ծառերուն տակ, Palmarium (Jardin d'Acclimatation), Յունիս 29ին, շաբաթ գիշեր ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ։ Առաջնակարգ նուագախումբ, ընտիր խմիչքներ եւ ուտելիքներ ՄԱՏԶԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ եւ ԶԱՐՄԱՆԱԶԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ։ Անձրեւի պարագային պատսպարուած մեծ սրահ։ Métro Sablons։ Sortie Bld. des Sablons. Մուտք 150 ֆրանք։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի անդամուհի՝ Օր. Ժ. Սարաֆեանի եւ Պ. Արման Երեւանեանի ամուսնութեան առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները մասնաճիւղին,— 500ական ֆրանք Պ. Պ. Երեւանեան (փեսան), Թ. Թորոսեան եւ Վ. Սարաֆեան, ինչպէս նաեւ 1500 ֆրանք հարսնեւորներէն. Մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է նաեւ Պ. Գասպար Աբրահամեանէ 500 ֆր. իր երկրորդ զաւկին՝ Թագուհիի ծննդեան առթիւ։

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ մէջ Ա. Ահարոնեանի ծննդեան 80ամեակին առթիւ հանդէս մը սարքուած ըլլալով, հասոյթը՝ 3000 ֆրանք ղրկուած է «Յառաջ»ի, Ահարոնեանի ֆոնտին յատկացուելու համար։ (Հանդէսին նկարագրութիւնը՝ յաջորդով)։

ՇԱՎԻԼ.— Տէր եւ Տիկին Պարոնեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին եւ 1000 ֆրանք կը նուիրեն փոխան ծաղկեպսակի, ՅԱԿՈԲ ԵՍԱՅԵԱՆի յիշատակին (մեռած Հայաստանի մէջ)։

ՇԱՎԻԼԻ Ֆր. Կ. Խաչը, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ Անդրանիկ խումբը, Ռաֆֆի երիտասարդաց Միութիւնը իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Ս. Տէր Գալուստեանի եւ բոլոր պարագաներուն, իրենց զաւկին եւ ազգականին՝ ԿԱՏԱՐԻՆԷ ՏԷՐ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆի վշտալի մահուան առթիւ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Շրջ. վարչութեան տարեկան պարահանդէսը Յուլիս 6ին, Chateau des Fleurs, ժամը 20.30էն մինչեւ լոյս։

ՀԱՅ ԱՒԵՏ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ հարիւրամեակին առթիւ Լիոնի ձայնասփիւռէն պիտի երգէ Տէսինի եւ Փոն տը Շէրիի եկեղեցիներու երգչախումբը, մասնակցութեամբ Լիոնի եկեղեցւոյ երգիչներուն, Յունիս 26, ժամը 22.30ին, 215 մէթր 40ի վրայ։

AIX-LES-BAINSի ՄԷՋ

ՀԱՅԿ. ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ **ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ**

Aix - les - Bainsի աշխարհահռչակ **Mont - Révard**ի թելէֆերիկի կայանը, ուր պիտի վայելէք հանելի օդ, հազուագիւտ տեսարան մը եւ բոլոր նրբաճաշակները գոհացնող արեւելեան եւ եւրոպ. համեղ կերակուրներ, օղի, աղանդեր. եւայլն։

Կէսօրէ վերջ թէյ եւ պար մինչեւ առաւօտ

COUTURE FLORE Confectionի նոր աշխատանոցը, փլիսէի, օդակի սրաձեւ մեքենաներով մաքուր, արագ եւ խնամքով աշխատութիւն կարճ ժամանակամիջոցի մէջ։ Գոհացուցիչ գիներ։ Դիմել Պ. ԴԱՒԻԹԵԱՆի, **40 rue de Flore, Alfortville (Seine): Tél. Ent. 15-67**։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ

Տնօրէններ ԳԼԷՄԱՆ ԵՒ ԳՕՓԱՐԱՆԵԱՆ

6 rue Maubeuge, Paris (9), Métro Cadet, Notre Dame de Lorette: Tél. TRU. 85-47

Առաջնակարգ օղի եւ ամէն տեսակ ըմպելիներ, ընտիր աղանդեր, պոլսական կերակուրներ եւ անուշեղէն։ Ընդարձակ եւ օդաւէտ սրահ։ Ամէն երեկոյ ժամը 7էն սկսեալ Քէմանչիստ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ, ուտի ԱԼՖՕՆՍ եւ երգիչ ԱՐԹԱՔԻ կը նուագեն եւ կ'երգեն հայկական եւ արեւելեան երգեր։ Գոց է Չորեքշաբթի օրերը։

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Dameame – 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH · Fondé 1925 · R. C. S. 376.284

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆ. Տար. 750, 6ամս. 400, Արտասահման 1000 ֆրանք

Mercredi 26 JUIN 1946 Չորեքշաբթի 26 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4734—Նոր շրջանի թիւ 373 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — Գին՝ 3 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄՇՏԱԴԱԼԱՐ ԳԱՒԱՌԸ

Քանի մը օրուան պտոյտն անգամ կը թարմացընէ հոգիդ, ամէն անգամ որ առիթ կ'ունենաս ոտք մը նետելու դէպի գաւառ:

Անշուշտ շատ բան փոխուած է, տարիներու ընթացքին:

Քսան - քսանհինգնոցները արդէն դարձած են 40—45, բեռնաւորուած ընտանեկան հոգերով: Բոլորին աչքերը ջուր կտրած են հայրենիքի կարօտէն: «Մինչեւ ե՞րբ...»:

Ցեխոտ, տքնաջան, երկարատեւ աշխատանքը մաշեցուցած է շատերը:

Անոնք եղան ոչ միայն բանուոր, այլեւ գինուոր: Եւ եթէ մեծ մասով ինքնապահ դարձած են, հայկական չարքաշութեամբ, այդ չի նշանակեր թէ երկինքէն մանանայ տեղացած էր:

Հապա հոգեկան տառապա՞նքը, ի տես իրենց զաւակներու աստիճանական օտարացման:

Այո, ամէն տեղ ալ ճիգեր պակաս չեն, յանուն սերունդի փրկութեան: Եւ սակայն, եթէ փորձէինք համրել փրկուածն ու կորսուածը ...

Հակառակ այս անողոք իրականութեան, Գաւառը կը ներկայացնէ նոյն աշխոյժ, շարժուն, մշտադալար դիմագիծը: Մանաւանդ երբ կը հանդիպիք այն բազմութեանց որ կը կոչուին «հողի տղաք»:

Մեծ քաղաքներու մէջ, բազմութիւնը շատ ցրուած ըլլալով, յաճախ դժուար է գաղափար կազմել այս մասին: Տօնական հանդիպումներու, համախմբումներու առեն է որ կը պարզուի բուն պատկերը:

Ամէն պարագայի մէջ, պարզ խօսակցութիւն մը կը բաւէ, իմանալու համար թէ «հոգիները ծարաւի են», բայց չեն ծերացած:

Արդարեւ, ի զուր չեն անցած 20—25 տարիներու գրաւոր եւ բերանացի քարոզութիւնները: Այլ մանաւանդ երէկուան Թերխաչ երիտասարդութեան սեփական ճիգերը, տոկալու, եւ փոխադարձաբար շունչ տալու համար:

Այդ սերունդն է որ թեւ առած՝ գոյն եւ շեշտ կուտայ մեր այսօրուան կեանքին:

Մէկ Աշխարհամարտի ցնցումներէն միւսին մէջ նետուած, տարուբեր՝ զանազան հովերու միջեւ, այդ սերունդը կրցած է պահել իր հաւասարակշռութիւնը: Պինդ կապել գօտին, տնտեսապէս, եւ ամրապնդել հոգին:

Տարիներ առաջ, երբ Թափառական չէինք եղած, դարձեալ Գաւառն էր, բուն հայկական շրջանը, որ շունչ կուտար Վոսփորի գեղածիծաղ ափերուն:— Տարօն - Սասուն, Վասպուրական, Կարին կամ Կիլիկիա լեզու կուտային Պոլսոյ ոչ միայն իրենց արիւնով, այլեւ քրտինքով:

Բաղդատութիւն մը չէ որ կը կատարենք, այլ ըսելու համար թէ, այստեղ ալ, Գաւառը կը կազմէ տեսակ մը ներշնչարան, բոլոր անոնց համար որ կը յաւակնին դեր մը կատարել Արտասահմանի հանրային կեանքի մէջ:

Գաւառը կը կազմէ տեսակ մը խտացումը նախկին հայկական օրրաններուն:

Ընդհանրապէս համախմբուած, իրարու մօտ հաստատուած ըլլալով, «գաւառացիները» հաւատարմօրէն կը պահեն շատ մը հարազատ աւանդութիւններ: Եւ երբ ներկայ հայրենիքի մասին կը խօսիք, իրենց առաջին հարցումը կ'ըլլայ,— Վերջապէս պիտի ընդարձակուի՞ն սահմանները, որպէսզի մենք ալ կարենանք վերադառնալ:

Ափսո՜ս որ գիւղացի տարրը հալած է իրենց մէջ, իբրեւ հետեւանք տարիներու պանդխտութեան եւ բանուորական կեանքի:

Գիւղացին էր որ կանգուն պահեց այս ժողովուրդը, իր շայակով, մկաններուն ուժով եւ ճակտին քրտինքով:

Հիմա գիւղացին դարձած է բանուոր, արհեստաւոր կամ խանութպան: Որբանոցներու եւ ագարակներու մէջ հասակ նետած երիտասարդութիւնն ալ կը կազմէ նոր դասակարգ մը, արդիական գիտելիքներու պաշարով մը:

Դեռ ո՞րքան կրնան դիմանալ այս բազմութիւնները, առանց հայրենի հողի եւ ջուրի ...

Տեսակ մը հրաշք՝ անոնց դիմադրական կորովը: Եւ այս՝ շնորհիւ իրենց հայրենասիրական տենդին եւ կազմակերպական աշխատանքներու:

Ապրի՛ք, տղաք: Ձեր վառվռուն աչքերն ու մշտադալար ճիգերը արեւ կը ցանեն տարագիր բազմութեանց ճամբաներուն վրայ: Շ.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Նկատելով որ Ֆրանսահայ Ազգ. Ընդհ. Միութիւնը (Հայ Ազգ. Ճակատ) կը շարունակէ միտքերը պղտորել իր թերթերով, հրապարակային ելոյթներով եւ զանազան ընդվզեցուցիչ արարքներով, հակառակ մեր անսահման համբերութեան եւ իրենց իսկ շարքերէն յայտնուած բողոքներու,

Նկատելով որ ան մասնաւորապէս խարական եւ դրդիչ դիրք մը բռնած է մեր կուսակցութեան հանդէպ,

Կը յանձնարարենք մեր բոլոր ընկերներուն անմիջապէս քաշուիլ այդ խաբբ կազմակերպութենէն :

Այս որոշումը տալով հանդերձ, հրապարակաւ կը յայտարարենք թէ Կեդր. Կոմիտէն երբեք համաձայն չէ որ եւ է պայքար բանալու :

Միշտ պատրաստ եւ կարգապահ, մեր շարքերը պէտք է մնան իրենց բարձրութեան վրայ, ամէն բանէ վեր դասելով գաղութին խաղաղութիւնը եւ օրուան հիմնական հոգերը,— 1. Թրքահայ Դատ. — 2. Ներգաղթ. — 3. Նոր Սերունդի փրկութիւն (կրթական ճակատ):

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷ

24 Յունիս 1946

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼԷՆԻՆԱԿԱՆԷՆ տասը քիլոմեթր հեռու Եասաղուլ գիւղի սարալանջին վրայ բացուած է կրաքարի նոր հանք որմէ սպիտակ եւ ընտիր կիր կը ստացուի: Նոյն քաղաքէն եօթը քիլոմեթր հեռու, Ախուրեանի ափերուն վրայ կայ գիւղ մը, Ախուրիկ: Վերջին տարիներու հետախուզութիւնները կը հաստատեն թէ գիւղին շրջակաները կը գտնուին հանքային ջուրերու յորդառատ աղբիւրներ որոնց օրական արտադրութիւնը հաւասար է 250 հազար լիտրի: Այս հանքային ջուրերը իրենց բաղադրութեամբ նման են Նարզանի ջուրերուն եւ բուժական մեծ յատկութիւններ ունին :

ԵՐԵՒԱՆԷՆ ՍԵՒԱՆ երկաթուղի մը պիտի շինուի, Գիւմիւշգէսի եւ Սեւանգէսի ելեկտրակայաններու շինութիւնը յաջողութեամբ յառաջ տանելու համար: Այս երկաթուղին միեւնոյն ատեն զարկ պիտի տայ Հայաստանի հիւս. շրջաններու՝ Կոտայքի, Ախտայի եւ Սեւանի տնտեսական զարգացման :

ԹՌՔԱԽՏԱՒՈՐ մանուկներու համար ապաքինարան մը (սանատորիա) պիտի շինուի Դիլիջանի Գոլովինօ գիւղին մօտ, լեռնալանջի մը վրայ որ ծածկուած է եղեւնիներու անտառով: Ծախքը՝ մէկ միլիոն 500 հազար րուբլի:— Մանկական հիւանդանոց մըն ալ պիտի շինուի Լէնինականի մէջ:

ԼԵՌՆԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ — Այս ամրան ընթացքին շարք մը վերելքներ պիտի կատարուին դէպի Արագած, Կապըճկ եւ ուրիշ լեռներու կատարները: Զանազան շրջաններէ աւելի քան հարիւր ալպինիստներ (լեռնագնաց) պիտի արշաւեն դէպի Արագածի ամենաբարձր գագաթը որ կը գտնուի ծովու մակերեւոյթէն 4096 մեթր բարձրութեան վրայ : Անոնք որ կը յաջողին բարձրանալ ամենաբարձր գագաթը, պիտի ստանան «ՍՍՌՄ Ա. աստիճանի Ալպինիստ» շքանշանը: Յուլիսի Հայաստանի 15 լաւագոյն լեռնագնացները պիտի բարձրանան Կապըճկ լեռը, իսկ Օգոստոսին ուրիշ խումբ մը պիտի բարձրանայ Կովկասեան կեդրոնական լեռնաշղթայի Լայլօ բարձր լեռը:

ՄԵՂՈՒԱԲՈՒԾՈՒԹԵԱՆ զարկ տալու համար, որոշուած է չորրորդ հնգամեակի ընթացքին մեղուի ընտանիքներու թիւը բարձրացնել 120 առ հարիւր, բաղդատելով 1945ի հետ, եւ հնգամեակի վերջը ունենալ հարիւր հազար մեղուի ընտանիք: Նոյն շրջանին կոլխոզները պիտի կազմակերպեն մեղուաբուծական 81 նոր ֆերմաներ (ագարակ), որոնց 21ը այս տարի: Պիտի շինուին նաեւ 640 ձմեռանոցներ, որոնց 100ը այս տարի: (Լեռնային շրջաններու մէջ մեղուները ձմեռանոցները կը մնան 150 օր):

Է. ԱՂԱՅԵԱՆ, դասախօս Երեւանի Մոլոթով համալսարանին, Մոսկուայի քննիչ մարմինէն ստացաւ բանասիրական գիտութեանց տոքթէօրի տիտղոս: Տոքթորայի քննութեան իր նիւթ նուիրուած է հայ լեզուաբանութեան պատմութեան՝ հնագոյն ժամանակներէն մինչեւ մեր օրերը: Այս ուսումնասիրութիւնը, մասնագէտներու կարծիքով, կարեւոր նուաճում մը կը համարուի գիտութեան մէջ :

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ
եւ յաւելումներու խնդիրը

Նոր դահլիճը Ազգ. Ժողովին կը ներկայանայ այսօր, կարդալու համար իր յայտարարութիւնը: Քաղաքական խնդիրներէն զատ, կառավարութեան գլխաւոր հոգը պիտի կազմէ աշխատավարձքերու եւ թոշակներու յաւելման հարցը: Ինչպէս գրած էինք, համաձայնութիւն գոյացած է որ յաւելումները 15 առ հարիւրէն աւելի չըլլան: Բայց Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կը պնդէ 25 առ հարիւրի վրայ: Կազմակերպութիւնը բացառիկ ժողով մը գումարեց երէկ, իր վերջնական որոշումը յայտնելու համար: Համայնավարները համաձայնած էին 15 առ հարիւրի մասին, բայց եթէ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը պնդէ 25 առ հարիւրի վրայ, կրնան ուժ տալ անոր եւ այն ատեն նոր տագնապ մը պիտի ծագի: Աշխատանքի Դաշնակցութեան կարգ մը վարիչները տրամադիր են համաձայնելու 15 առ հարիւր յաւելման, պայմանաւ որ գիները զեղչուին 10 առ հարիւր համեմատութեամբ: Ուրիշներ ալ կ'առաջարկեն համաձայնիլ 20 առ հարիւրով :

ՉՈՐՍԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ ԿԸ ՏՔՆԻ

Չորսերու ժողովը առջի օր կրկին քննեց Թրիէսթէի խնդիրը, եւ նորէն յետաձգեց: Թերթերը կարեւոր լուր մը կը հաղորդեն, այս առթիւ.— Պ. Մոլոթով նոր հրահանգներ ստացած ըլլալով սպարապետ Սթալինէն, ուղղակի ամերիկեան պատուիրակին պանդոկը գնաց եւ մէկ ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցաւ: Մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին: Պ. Պըրնս, որ նախապէս ճաշի հրաւիրած էր Պ. Մոլոթովը, առջի օր ալ հիւրասիրեց Անգլիոյ արտաքին նախարարը եւ դեսպանը: Կ'ըսուի թէ երկու նախարարները այս առթիւ ալ քննած են Թրիէսթէի խնդիրը, որ ամենամեծ դժուարութիւնը կը կազմէ բանակցութեանց շարունակութեան համար: Իրազեկ դիւանագէտ մը յայտարարեց,— «Հակառակ բոլոր դժուարութեանց, ես համոզուած եմ որ եթէ յաջողին կարգադրութեան մը յանգիլ քանի մը օրուան ընթացքին, միւս բոլոր խնդիրները ինքնին պիտի լուծուին եւ ամէն բան կարգի պիտի մտնէ»:

Երկուշաբթի օր Չորսերը երկու նիստ գումարեցին, առանց քայլ մը յառաջ երթալու: Պահ մը այնպէս կը կարծուէր թէ Պ. Մոլոթով դիտմամբ կը ձգձգէ մանր խնդիրներ: Խորհրդային պատուիրակը համաձայն չէ որ Իտալիա արդիական մարտանաւեր ունենայ, շատ շատ հին մարտանաւեր կրնայ պահել: Անգլիական պատուիրակը պատասխանեց.— «Ես կ'ուզեմ որ Իտալիա ունենայ նաւատորմիղ մը համապատասխան նոր եւ ժողովրդավար Իտալիոյ դիրքին»: Հակաճառութիւնները շարունակուեցան կէս օրուան նիստին մէջ: Պ. Պիտօ փորձեց միջին ճամբայ մը գտնել, բայց Պ. Մոլոթով չուզեց լսել: Պ. Պէվին դիտել տուաւ թէ պարտաւոր են համաձայնութեան մը յանգիլ, Պ. Պըրնս ալ ձայնակցեցաւ, բայց Մոլոթով անդրդուելի մնաց, յայտնելով թէ խնդիրը ուսումնասիրելու պէտք ունի: Այդ միջոցին երեւան եկաւ որ Թրիէսթէն իսկապէս փորձաքար մը կը կազմէ եւ պէտք է որոշում տալ օր առաջ: Բոլորին կարծիքն ալ այն է թէ ընդհանուր յուսախաբութիւն պիտի պատճառէ, եթէ խնդիրը միշտ ձգձգուի: Այդ պարագային անգամ մը եւս պիտի հաստատուի թէ հիմնական տարակարծութիւններ կան մէկ կողմէ Խ. Միութեան, միւս կողմէ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն եւ աստիճան մըն ալ՝ Ֆրանսայի միջեւ: Եթէ Թրիէսթէի խնդիրը լուծուի, Հունգարիոյ, Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ դաշնագիրները դիւրաւ կը կարգադրուին: Եւ այն ատեն Դաշնակիցները իրենց ամբողջ ուշադրութիւնը պիտի կեդրոնացնեն Գերմանիոյ վրայ:

Ամէն պարագայի մէջ, ժողովը պէտք է ելքի մը յանգի, որպէսզի կարելի ըլլայ հրաւիրել ընդհանուր հաշտութեան խորհրդաժողովը, մասնակցութեամբ 21 ազգերու: Պ. Պըրնս այս նիստին մէջ ալ իր դժգոհութիւնը յայտնեց.— «Ժամանակը կարճ է եւ շատ քիչ գործ կը տեսնենք»:

Նոյն նիստին մէջ, Պ. Մոլոթով բանաձեւ մը առաջարկեց որով կը մերժուի Աւստրիոյ հողային պահանջը Իտալիայէն: Ուրեմն սահմանագլուխը անփոփոխ պիտի մնայ: Ժողովը զբաղեցաւ նաեւ Դանուբի նաւարկութեան հարցով: Մոլոթով պնդեց թէ այդ խնդիրը կը վերաբերի Սեւ Ծովի պետութեանց եւ պէտք չէ արձանագրուի օրակարգին մէջ: Առաջարկեց որ Չորսերը վստահութիւն յայտնեն թէ այդ պետութիւնները պիտի յարգեն նաւարկութեան ազատութիւնը: Պէվին եւ Պըրնս պահանջեցին օրակարգ անցընել խնդիրը, բայց Մոլոթով հակառակեցաւ, դիտել տալով թէ Դանուբի խնդիրը միայն Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ չի վերաբերիր, այլ եւ Չեխոսլովաքիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ: Ի վերջոյ առաջարկեց որ ժողովը արդար եւ կարեւոր յայտարարէ նաւարկութեան ազատութեան պահպանումը, բայց Անգ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ՝ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

«Ազատութեան աստուածուհին»

(Մասնաւոր թղթակցութիւն Ցառաջի)

Թաղապետական ընտրութեանց եւ Անգարայի դատավարութեան շուրջ ստեղծուած աղմուկը՝ ծանր համեմատութիւններ կը ստանայ Թուրք մամուլին մէջ, որ կը շարունակէ խորացնել հակամարտութիւններն ու կասկածանքի տրամադրութիւնները Թուրք հանրային կարծիքի մէջ։ Պոլսահայ մամուլը, նոյնիսկ իրենք՝ Թուրք թերթերը, ի վիճակի չեն համադրաբար ներկայացնելու բոլոր այն մասնակի մտահոգութիւնները, որոնք, իրականութեան մէջ, կը կազմեն ընդհանուր մղձաւանջ մը։

Զտարածուելու համար մանրամասնութիւններու մէջ, յիշենք մեր նախընթաց կարգ մը նշմարներու ընդհանուր միտքը, այն՝ թէ Թուրքիոյ մէջ ծայր տուած է յուրջ հակամարտութիւն մը ո՛չ միայն անհատներու կամխմբակցութեանց, այլ և ուղղակի Ազգ. ժողովի մաս կազմող երեսփոխաններու միջեւ, ո՛չ միայն ներքին խնդիրներու, այլեւ արտաքին քաղաքականութեան մաս կազմող հիմնական հարցերու շուրջ։

Այս առիթով ցարդ մամուլին տրուած բոլոր խորհրդածութիւններուն մէջ, ճիգ մը աչքառու էր՝ քողածածուկ դարձնելու յայտնի ու խուլ բոլոր պայքարները, ու մանաւանդ չձգելու այն տպաւորութիւնը՝ թէ, ներքին ճակտի վրայ, պառակտումները կը չեչտուին առաւելապէս արտաքին ազդակներու բերումով։

Թաղապետական ընտրութիւններէն վերջ, երբ անհերքելի իրողութեան գոյն առաջան ընտրական անկանոնութիւններն ու կուսակցական դաւերը, երբ մանաւանդ խաղքութիւնը դարձաւ բացարձակ՝ «Հալք»ի արգահատելի «յաղթանակով», (որովհետեւ ժողովուրդի 25—30 առ հարիւրը միայն մասնակցեցաւ ընտրութիւններուն՝ հակառակ առելի եւ անասելի բոլոր սպառնալիքներուն, ճնշումներուն եւ մուրացկանութեան), կառավարութիւնը ինքզինք գտաւ հարկադրանքին առջեւ՝ հանրային կարծիքին ուշադրութիւնն ու լուրջ դժուարութիւնը հրաւիրելու «վտանգ»ներու վրայ, որոնք կը սպառնան խորացնել ներքին պառակտումը, ու Թուրքիան ենթարկել «ներսէն գրաւում»ի։

Այդ «վտանգ»ին, եւ այլ ներքին նահանջներու շուրջ, կը ներկայացնեմ հատընտիր հատուածներ։

«Ուլուս» եւ «Թանին», առաջին գծի վրայ, կը չեչտեն Թուրքիոյ սպառնացող վտանգը, եթէ երբեք դեմոկրատական ներկայ պայքարները շարունակուին ներկայ թափով եւ հունէ դուրս ճիւղաւորումներով, ու կը գրեն.—

«Ուլուս»ի 30 Մայիս — 2 Յունիսի յաջորդական թիւերուն մէջ, Անգարայի եւ Պոլսոյ համալսարաններուն նախկին իրաւաբանութեան դասախօս եւ այժմու երեսփոխան Փրոֆ. Նիհատ Էրիմ, թարգման հանդիսանալով «Հալք»ի եւ կառավարութեան տեսակէտներուն, կը չեչտէ «արտաքին վտանգ»ի մը գոյութիւնը, եւ կ'առաջարկէ «քողածածկել ազատութեան աստուածուհին, երկրին մէջ զօրացնել հեղինակութիւնը կառավարութեան, ու դեմոկրատականացումը չնկատել նպատակ մը, երբ անհրաժեշտ է, առայժմ, մէկ ճակատ եւ առմուր կանգնիլ որեւէ հաւանականութեան դէմ»։

«Թասվիր», «Վաթան», եւ մանաւորաբար «Ենի Սապահ», այս «ինքնախոստում»ը կը դատապարտեն ժողովրդապետականացման ներկայ եռուզեռին մէջ, ու կ'ընդգծեն «Հալք»ի յայտնի դիտաւորութիւնները՝ «Իշխանութիւնը իրենց ձեռքին մէջ պահել ամէ՛ն գնով, ու գոհանալ օրէնքներու մակերեսային սրբագրութեամբ, դեմոկրատականացման ամողջական ճիգերը վերապահելով... յառաջիկային»։ («Թասվիր»)։ «Վաթան, «Ենի Սապահ», շատ աւելի առաջ կ'երթան, պահանջելով որ «Հալք»ը բացատրէ իր խօսքերուն իսկական նպատակը։

«Թանին», այդ պատասխանը կուտայ 2 Յունիսի իր թիւով, Հիւսէյին Ճահիտի ստորագրութեամբ, երբ կը գրէ. «— Խրատուինք բոլոր այն լրտեսական գործունէութիւններէն, որոնք երեւան եկան Քանատայի մէջ, հիւլէական ռումբի առնչութեամբ։ Սովիէթները կը դաւեն իրենց զէնքի ընկերներուն, ո՞ւր կը մնան այն երկիրները՝ որոնց հողերուն աչք տնկած են։ Սովիէթները միայն լրտեսական կազմակերպութիւններով չէ որ կը գործեն, այլեւ կը ստեղծեն հինգերորդ գունդերու կազմակերպութիւններ եւ ցանցեր, որոնք կը ձգտին քանդել ժողովուրդներու բարոյական կորովը եւ դիմադրական կարողութիւնը։ Թուրքիա երկիր մըն է, որ այսօր կը գտնուի թնդանօթի բերանը։ Զինուորական ու քաղաքական տեսակէտով անցնցելի, Թուրքիա ներսէ՛ն միայն կրնայ գրաւուիլ։ Ու ներսէն գրաւուող ո՛եւէ պետութեան՝ կարելի չէ բարեկամական ո՛եւէ օգնութիւն փութացնել»։

Շատ աւելի ուշագրաւ են յայտարարութիւնները Երզնկայի երեսփոխան Շիւքրիւ Սէօքմէնսիւէրի, որ 1932 — 1939 վարած է ոստիկանական Ընդհ. Պետի պաշտօնը։ Խօսք առնելով Ազգ. ժողովի Յունիսի նիստին, Սէօքմէնսիւէր չեչտած է.

— «Կը խորհիմ, թէ եկած է ժամանակը կարգ մը իրողութիւններ հրապարակելու, ըմբռնելի դարձնելու համար գոյութիւնը այն օրէնքներուն, որոնք կը կաշկանդեն յայն դեմոկրատութիւնը։ Այդ բացատրութիւնները խղճի պարտք կը համարիմ։

«Ընկերնե՛ր,— գաղտնի ուժ մը կ'աշխատէր մեր երիտասարդութիւնը մղել հայրենադաւական գործունէութեան։ Այդ ուժը՝ կը թելադրէր մեր մատաղ սերունդին՝ արձանագրուիլ Հալքին, քէմալական երեւիլ, դեմոկրատութեան ջատագովի հովեր առնել, ու, տակաւ, երկպառակութիւն ու ճեղք յառաջացնել մեր ազգ. միութեան ճակտին վրայ։ Ատենօք, բազմաթիւ հակապետական հրատարակութիւններ ալ ցրուեցին, որոնց նպատակն էր թունաւորել միտքերը։ Թուրք երիտասարդներ, իրենց կարգին, խարդախուած պրակներ հրատարակեցին։ Երկրին մէջ, աջ ու ձախ ծայրայեղութիւններով թունաւորուած տարրեր, դիրք առին իրարու դէմ։ Միջոցներ ձեռք առինք, նոյնիսկ՝ շատ աւելի առաջ գացինք։ Եթէ կտրուկ չարժած ըլլայինք, այսօր անդունդին եզերքն հասած կ'ըլլայինք»։ (Թասվիր)։

Թուրք կառավարութիւնը, նոյնքան կտրուկ միջոցներ կ'առնէ այսօր, ու հազարաւոր Թուրք, հայ եւ հրեայ երիտասարդներ, կը բռնեն Անկախութեան Ատեաններուն եւ աքսորի ճամբան։

ԱՐՄԷՆ ԱՄԱՏԵԱՆ

Զրոյց երաժշտագէտ ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ ՀԵՏ

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Բ.

— Եթէ կ'ուզէք, այս ընդհանուր պտոյտէն ետքը, ուր ոգեկոչեցիք անձնական յիշատակներ, բացատրեցէք ձեր երաժշտական կազմութիւնը եւ ձեր կրած ազդեցութիւնները, խօսինք բուն մեր նիւթին վրայ, հայ երաժշտութեան վրայ։ Կարծեմ պէտք է սկսինք Կոմիտասով։

— Այո՛, մեր արդի երաժշտութիւնը կը սկսի Կոմիտասէն։

— Բայց, անով չի վերջանար, կ'ընդմիջեմ։

– Բարեբախտաբար, հայ հանճարը չէր կրնար այդպէս շուտ կասիլ, եւ պէտք չէ կասի հոդ։

Գ. Պէրպէրեան երկարօրէն եւ մեծ հմտութեամբ կը բացատրէ հայ երգի եւ կուտայ պատմականը։ Այն ձեւով որ Կոմիտասը գտաւ հայ երգերը, արդէն իրենց տեսակին մէջ՝ կատարեալ են եւ կը կրեն դրոշմը բարձր երաժշտականութեան մը։ Ո՞վ է հիւսեր մեր երգերը, չենք գիտեր։ Ո՞վ է տուեր այդ եղանակները, եթէ ոչ մեծ երաժշտագէտներ, գոնէ երաժշտութենէ լաւ հասկցող, զայն լաւ զգացող մարդիկ, ժողովուրդը, հայ ժողովուրդը։ Ոչ մէկ ազգի մէջ, Փոլքլորային այդպիսի այլազան եւ գեղեցիկ երաժշտութիւն կայ։

Սակայն կարելի է ըսել, ինչպէս Ֆրանսացիք կ'ըսեն իրենց գրականութեան համար՝ «վերջապէս Մալէրպը եկաւ», այնպէս ալ հայ երաժշտութեան համար պէտք է ըսել՝ «վերջապէս Կոմիտասը եկաւ», եւ եթէ կ'ուզէք աւելի սիրուն ձեւով մը «վերջապէս եկաւ Կոմիտաս»։ Երկու հսկայ գործ է կատարած ան, նախ հաւաքած բոլոր այդ կորսուելու վրայ եղող եղանակները։ Երկրորդ՝ Կոմիտաս այն մեծ մարդն է հանդիսացեր, որ առաջին անգամ հայ միաձայն երգին տուած է տոհմիկ բազմաձայն շնորհք։ Կոմիտաս հաւաքած է հայ գեղջուկ, շինական երաժշտութիւնը, անոր դաշնաւորումին մէջ ճշմարիտ ստեղծագործութիւն մը կատարած, յղանալով այդ երգին տոհմիկ նկարագիրը, անխախտ պահելով անոր ինքնատիպ ներդաշնակութիւնը։

Այո՛, բայց կը սպասեմ որ արտասանէ բայցը... Կը ժպտի եւ կ'աւելցնէ.

— Բայց այդ շինական երգը զոր մեզի բերաւ ան, թոթովանք մըն է միայն, թոթովանք մը, օրինակ, Պէթհովէնի համանուագային երաժշտութեան քով։

— Թոթովանք մը տիեզերական ներդաշնակութեան մէջ։

— Այո՛, մեր երգը, եւ առ հասարակ շինական երգը, մանուկի մը բերնին մէջ վանկ մըն է միայն։ Քանի մը վանկեր, որոնք հազիւ իրարու քով կըրնուին, պարզ միտք մը արտայայտելու համար։ Առաւելն հատ ու կտոր բառեր, յաճախ անկապ։ Սակայն երբ այդ մանուկը կը մեծնայ, երբ կը հասնի որոշ զգացական եւ մտային տարիքի...

— Ականջը խօսի Նարդունիին, կ'ըսեմ։

— Նարդունին ի՞նչ գործ ունի հոս։

— Նարդունին շատ կը գործածէ այդ բացատրութիւնը, մտային տարիք, եւ ես կը զգամ թէ այս խօսակցութեան ան ալ պիտի խառնուի կամաց կամաց։

— Աւելի լաւ։ Կ'ըսէի թէ երբ կը հասնինք այդ մտային տարիքին, աւելի մեծ զգացումներ, աւելի բարդ մտածումներ կը սկսինք ունենալ։ Կ'ուզենք զանոնք արտայայտել, մեր ունեցած միջոցները չեն ներեր, չենք բաւականանար այլեւս այդ պարզ բառերով, կը փնտռենք աւելի զարգացած ձեւեր, արտայայտութեան աւելի ճոխ լեզու մը, գործիք մը։ Երաժշտութեան մէջ այս բանը կրնայ ըլլալ համանուագը (symphonie)։

Կոմիտասի հետ, հայ երաժշտութիւնը կը ներկայանայ շինական պզտիկ կտորներու հաւաքոյթի մը ձեւով։ Երբեմն ան ջանացած է այդ կտորներէն ոմանք իրարու քով բերել եւ մէկը միւսէն ետք երգել տալ, իրարու յաջորդեցնել։ Աշխոյժ կտոր մը երգել տուած է քնքուշ կտորէ մը ետք, հայրենասիրական տխուր կտոր մը, ռազմաշունչ կտորէ մը ետք, այսպիսով ան կ'արժեւորէր եղանակ մը իր նախորդով կամ յաջորդով։

Այս՝ ընդլայնուած երաժշտութեան ամէնէն նախնական ձեւն է։ Կոմիտաս ժամանակ չէ ունեցած անկէց անդին անցնելու։

Եւ յետոյ գործ մը կար լրացնելիք, ստեղծել հայ համանուագային երաժշտութիւնը...

— Որուն դուք ձեռնարկեցիք։

— Այո։

— Կը սկսիմ հասկնալ։ Ազատագրել հայ արուեստը իր տեղական հանգամանքէն, զայն միջակութենէն բարձրացնել համաշխարհային չափանիշի։ Պէտք չէ վախնալ բառերէն, մենք փոքրիկ ազգ մըն ենք, եւ շատ քիչ անգամ միջակութենէն դուրս ելած ենք։ Կը տեսնէ՞ք, Գ. Պէրպէրեան, որ հետզհետէ կ'ընթանանք դէպի այն մտածումները որոնք կը զբաղեցնեն մեր նոր մտաւորականները։ Միայն երաժշտութեան մէջ չէ մտահոգութիւնը, գրական մարզին մէջ ալ հետամուտ ենք։ Նարդունին երբ ամբողջական գրականութիւն կ'ըսէ, կը հասկնայ այն ինչ որ դուք համանուագով կ'ուզէք բերել հայ մշակոյթին։ Բայց դեռ կուգանք անոր, խնդրեմ շարունակեցէք ձեր մտածումը ընդլայնել։

— Մեր ազգը ինչո՞ւ պիտի չունենայ իր համանուագը, կը հարցնէ Գ. Պէրպէրեան, ոգեւորուելով։ Նի՞ւթը կը պակսի։ Ոչ, ընդհակառակն։ Ամէնէն ճոխ նախանիւթերով գանձ մը ունինք, ամէն տեսակի նիւթ կայ, սիրային, աշխատանքի, հարսանեկան, ողբ, աղօթք, ռազմերգ, օրօր եւ ամէն ինչ։ Այդ նախանիւթերը օգտագործելու գործաւոր կը պակսի, արհեստէն հասկցող մարդ։

Հայութիւնը որ շփման մէջ է այժմ ամէնէն բարձր մշակոյթներուն հետ, հայ Սփիւռքի մէջ եւ հոն, Հայաստան — մէկը եւրոպականին, միւսը ռուսականին հետ,— պէտք է ծնունդ տայ այդ արհեստաւորներուն։ Ժամանակը հասունցած պէտք է նկատել ստեղծագործելու այնպիսի գործեր, որոնք կը ձգտին մարդկային բարձրագոյն գեղարուեստական արտայայտութիւններու։

— Իբր այդ, ձեր համանուագային երաժշտութիւնը պէտք է երախտագիտութեամբ ողջունենք, զայն նկատենք առաջին կոչնակը, բոլոր գեղարուեստագէտները նոր իմաստով վերածնունդի մը հրաւիրելու կոչուած։ Գրեթէ մօտեցանք այն գրական վէճին որ տեղի կ'ունենայ Նարդունիի եւ Մկրտիչ Պարսամեանի միջեւ։ Կը ներէք որ քանի մը կարծիք փոխանակենք այս մասին, չէ՞մ շեղիր մեր նիւթէն։

— Խնդրեմ, կը պատասխանէ խօսակիցս, միայն դուք հարցում պէտք չէ ընէք եւ ես պատասխանեմ, մեր ըրածը զրոյց մըն է եւ փոխն ի փոխ պիտի պարզենք մեր միտքերը, մանաւանդ որ անոնք կը դառնան նոյն նիւթին շուրջ։ Արուեստը մէկ է եւ անբաժանելի։ Անոր արտայայտութեան մէկ ձեւին մտահոգութիւնները, յառաջդիմութիւնները, միւսին ալ են անպայման։

— Նարդունին պաշտպանն է նոր գրականութեան, զոր աւելի ամբողջական կը գտնէ։ 1946ին ապրող արուեստագէտը աւելի բան գիտէ մարդու մասին, արդի արուեստագէտին հոգին շատ աւելի բարդ է եւ ընդլայնուած միանգամայն։ Ուստի չի կրնար գոհանալ պարզ եւ քիչ մը միամիտ զգացումներով։ Կ'ուզէ խորանա՛լ, գեղարուեստական գործի մը մէջ գոհացնել իր միտքը, սիրտը, բոլոր զգայարանքները, իր աչքերն ու ականջը, իր քիթը։ Ուստի չի գոհանար 1910 մարդուն հոգեկան աշխարհովը, զայն անբաւարար կը գտնէ, ծանծաղ, նոյնիսկ տղայական։ Ինչպէս դուք, աւելի ամբողջական եւ աւելի կատարեալ կը գտնէք համանուագը քան Կոմիտասի մէկ գեղջուկ երգը։

— Ճիշդ է, համաձայն եմ։

— Սակայն երբեք չէք թերագնահատեր Կոմիտասը, գրական մարզին մէջ փոխադրուած։

(2) Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ARMENIAN QUARTERLY Volume I, Spring 1946. Number 1. Խմբագիր՝ Կոստան Զարեան, օգնական խմբագիր՝ George P. Rice, Jr. Columbia University. Հայկ. մշակոյթին նուիրուած հանդէս մը։ Յօդուածներ ունին պրոֆ. Henri Grégoire, Մարիէտտա Շահինեան, Սիրարփի Տէր Ներսէսեան եւ օտար յայտնի դէմքեր։ Գինը՝ 2 տոլար։ Հրատ. Հայ Ամերիկեան Մշակոյթի Միութեան։ Հասցէ.— 9 East 89th St. New York City, N. Y. (U. S. A.)։

ՆՈՐ ԵՐԿԻՐ, բացառիկ թիւ։ Յօդուածներ եւ լրաքաղ, 157 էջ։ Գին 100 ֆրանք։ Հասցէ.— Imprimerie H. Turabian, 227 Bld. Raspail, Paris ։

Հայ ժողովուրդին ծագումը

ԽՄԲ.— Ա. Կարինեան գրախօսական մը նուիրած է ուրարտագէտ – պատմաբան Պիոտրովսկիի մէկ ուսումնասիրութեան, որ հրատարակուած է Գիտութեանց Ակադեմիային «Տեղեկագիր» պարբերագիրքին մէջ (թիւ 6)։ Այդ գրախօսականէն կ'առնենք այն հատուածները, որոնք գաղափար մը կու տան Պիոտրովսկիի աշխատութեան մասին, նուիրուած՝ հայ ժողովուրդին ծագման։ Այս առթիւ, ընենք նաեւ թէ մեր ուշադրութիւնը գրաւած է, որ Երեւանի մէջ մասնագէտները, վերջերս, ձգտում մը ցոյց կու տան ցեղի եւ լեզուի ծագման նախատարրերը փնտռելու երկրին մէջ,— Այսպէս Գ. Սեւակ հայերէն լեզուին արմատը կը համարէր տեղական բոյս, (բան մը որ քննութեան կարօտ է), ինչպէս Պիոտրովսկի հայ ցեղին արմատը կը համարի տեղական բերք ։

— Ծանրանալով հայ ժողովուրդին ծագման վերաբերեալ զանազան տեսակէտներուն վրայ, Պիոտրովսկի կը կարծէ թէ հարցին ճշգրիտ եւ գիտական լուսաբանութեան համար մեծ կարեւորութիւն ունի պատմաբանի մեթոդը։ Շատ ճիշդ կ'ըսէ, երբ կը գրէ.— «Կարեւորը նիւթին ագքատութիւնը չէ, այլ հարցին մօտենալը, որոնումներու ուղղութիւնը, որոնք հիմնուած ըլլալով հնդեւրոպական տեսութեան վրայ՝ կը կրեն ձեւապաշտութեան եւ արդիականութեան մեղքը, ու գրեթէ միշտ հեռացած՝ Հայոց ամբողջ պատմական իրողութեանց ուսումնասիրութենէն»։ Պատմական այդ իրողութիւնը շատ որոշ է։ Գրաւելով Վանի թագաւորութեան երկրամասը, Հայերը պիտի իւրացնէին անշուշտ ուրարտական մշակոյթը։ Այդպէս ալ կատարուած է իրականին մէջ։ Ատոր ապացոյց՝ նիւթական մշակոյթի բազմաթիւ վաւերագիրներ։ Անտեսելով ահա պատմական այդ անցեալը, ամէնէն առաջ ուրարտական նիւթը, վաղեմի պատմաբանները, ինչպէս շատ իրաւամբ դիտել կու տայ Պիոտրովսկի, հետեւեր են այն բուսաբանին, որ «կը հրաժարի բոյսերուն արմատները ուսումնասիրելէ»։ Դառնալով պատմական շօշափելի իրողութեանց կամ «արմատներուն», Պիոտրովսկի, հիմնուելով բազմաթիւ փաստերու վրայ, կը հաստատէ, թէ «հայ ժողովուրդին ձեւակերպումը մօտաւորապէս հինգ դար (Քրիստոսէ առաջ՝ 7րդ դարէն մինչեւ 2րդ դար) ընդգրկող երկարատեւ շրջան մը կը կազմէ»։ Պիոտրովսկի կը նկարագրէ այդ շրջանին հիմնական հանգրուանները.— «Հայ ժողովուրդին ձեւակերպման այդ շրջանը կատարուած է առաջաւոր Ասիոյ հողերուն վրայ, իբրեւ հին Արեւելքի պետութեանց պատմական զարգացման արդիւնք»։ Դժբախտաբար այստեղ չենք կըրնար աւելի լայն ձեւով ներկայացնել ուսումնասիրութեան մէջ արձանագրուած ապացոյցները։ Այդ ուսումնասիրութեան մէջ մանրակրկիտ նկարագրուած է ուրարտական նիւթը։ Այդ նիւթին վրայ յենած, Պիոտրովսկի նոր լոյսով կը լուսաբանէ Մովսէս Խորենացի «Պատմութեան» որոշ տողերը։ Կ'ընդգծէ, որ Հայերը Արեւմուտքէն եկուորներ համարող եւրոպացի գիտնականները հետեւած են, իրականին մէջ, հնագոյն աւանդութեան։ «Ինչո՞ւ, կը հարցնէ Պիոտրովսկի, Հայոց ծագման հարցին մէջ հետեւիլ հնդեւրոպական տեսութեան, որ ներշնչուած է հելլենական գաղթային գաղափարաբանութեան վրայ խարխուլ նստած հին աւանդութենէն, որ Հայերը կը համարի Առաջաւոր Ասիոյ հիմնական բնակիչներ՝ բնիկներ ...»։

Կանգ առնելով Կովկասի եւ Հայաստանի մէջ երեւան հանուած հնագոյն մետաղագործութեան վրայ, Պիոտրովսկի կը գրէ թէ «Անդրկովկասեան մետաղագործութեան զարգացումը հանդէս կու գայ իբրեւ օրինաչափ պրոցէս, որ կապուած է Կովկասի մշակոյթին ընդհանուր զարգացման, տեղական պղնձահանքային շրջաններուն»։ Առանց երբեք ժխտելու հայկական բարձրաւանդակին պատմութեան մէջ տեղի ունեցած առանձին գաղթերու եւ ցեղային վերախմբաւորումներու փաստերը, Պիոտրովսկի կ'առաջարկէ նոր տեսակէտ մը մօտենալ այդօրինակ փաստերու նշանակութեան գնահատութեան։ «Հայոց տարածաշրջանը ես չեմ պատկերացներ իբրեւ առանձին ցեղերու գաղթ, իբրեւ բնակավայրի փոփոխութիւն, այլ իբրեւ աճում կազմաւորուող ժողովուրդի մը, միաձուլում նոյն միութեան կազմի մէջ մտնող միւս երկիրներու բնակչութեան հետ»։ Պատմական այդ զարգացումը յառաջացեր է բարդ արահետներով։ Պիոտրովսկի, ծանրանալով ուրարտական պատմութեան վրայ, կը կարծէ թէ «յետագային Ուրարտացիները ձուլուեցան Հայերու հետ եւ մտան անոնց կազմին մէջ, բայց երբեք ոչ իբրեւ որոշող մաս»։ Ուշագրաւ է նաեւ, որ Ուրարտացիներուն լեզուն եւս իբրեւ պետական լեզու չպահպանուեցաւ, եւ ազդեց հայ լեզուին վրայ, «մանաւանդ Վանի բարբառին վրայ» (էջ 32)։ Եզական նշանակութիւն ունի, ինչպէս կը տեսնուի, այս նոր լուսաբանութիւնը, որ հիմնաւորուած է բազմաթիւ փաստերով։ Ստալին եւս, խօսելով հին Արեւելքի մէջ կազմակերպուած մեծ պետութեանց մասին, կը գրէ թէ «անոնք ոչ թէ ազգեր էին, այլ խումբերու պատահական ու քիչ չաղկապեալ դանգուածներ, որոնք կը տրոհուէին եւ կը միաւորուէին, համաձայն այս կամ այն նուաճողին յաջողութիւններուն կամ պարտութիւններուն» (Մարքսիզմը եւ ազգային հարցը, էջ 5)։ Ահա այդ յստակ դիտողութեան կը յենու Պիոտրովսկի, երբ կ'ընդգծէ թէ «ժողովուրդ» պէտք է հասկնալ պայմանականօրէն եւ թերեւս աւելի ճիշդ է ըսել պետութեանց կազմի մէջ մտնող առանձին ժողովուրդներու ու ցեղերու մասին (էջ 36)։ Խստօրէն քննադատելով հնդկագերմանական ազդեցութեան տակ կառուցուած «հակագիտական» տեսակէտները, կոչ կ'ընէ «Հայոց հնագոյն պատմութեան ուսումնասիրութիւնը հնդեւրոպական ուղիէն փոխադրել պատմական մատերիալիզմի ուղին»։ Հայոց ծագման մասին տրուած այդ հետազօտութիւնը այդ օրինակ ուսումնասիրութեան ուշագրաւ փորձերէն մէկը կը համարուի։ Ըստ այդ ուսումնասիրութեան, ճիշդ է որ ժողովուրդը իբրեւ պետական հիմք նոյնպէս պատմական ստորոգելի է, որ կը ծագի հին արեւելեան տիպարով պետութեան քայքայման հիմքէն»։ Հնդեւրոպական տեսութեան քննադատութեան նուիրուած սուր դիտողութիւնները, այլազան ու բազմաթիւ փաստերը եւ ակնարկները այս աշխատութեան կու տան գիտական նոր եւ կարեւոր նուաճումի մը արժէքը ։

Կրկնակ խաչելութիւն

Հայ երգին խաչելութեան պատկերը շատ թարմ է տակաւին Մարսէյլի Օփերային մէջ։ Ահա՝ նոր մըն ալ, ճշմարտութեան խաչելութիւնը, փարիզահայ շաբաթաթերթի մը մէջ ։

Եթէ հարցը ըլլար անձնական, լռութիւնը նախընտրելի էր, բայց քանի որ հայ երգին սրբազան վարկն է որ կը խաչուի, «գիտութեամբ եւ անգիտութեամբ», հարկ է իրենց տեղը դնել խաչուածները և խաչողները, սրտի անհուն դառնութեամբ։

«Մեր արուեստագէտներէն առաջինն եղաւ Գ. Քիւրքճեանը, որ մէկ անգամէն պատռեց աւանդական անիմաստ սովորութեան մը վարագոյրը, շատ յաջող կերպով ապացուցանելով թէ՝ մեր տոհմիկ երգերը կրնան ընկերանալ նուագախումբի մը »։ (Թիւ 66 Արեւմուտք)։

Ո՛րչափ տգէտ պէտք է ըլլալ, «անիմաստ սովորութիւն» կոչելու համար երաժշտական արուեստի ամէնէն նուրբ ու ազնուական ձեւերէն մէկը, որ ամէն երկրի մէջ յարգի է եւ ճանչցուած է a capella անունին տակ եւ զոր ոչ մէկ լուրջ երաժիշտ «անիմաստ» կը նկատէ բաց ի մեր իմաստակ թղթակիցէն ։

Եթէ Կոմիտաս մեղանչում չնկատէր արուեստէ տեսակէտէն, ինք արդէն կատարած պիտի ըլլար զայն։ Այո, մեր ամէնէն յայտնի երաժշտագէտները, ոչ Հայաստանի ոչ ալ արտասահմանի մէջ չեն համարձակած նման սրբապղծութիւն մը կատարել, այսինքն հեղինակին կամքի եւ արուեստի պահանջները ոտնակոխ ընել։

Այլեւս ո՞ւր կը մնայ Ջութակի պարզ ուսուցիչ մը որ կեանքին մէջ առաջին անգամ բեմ կ'ելլէ դասական Օփերային մէջ, առանց բաւարար պաշարի ու փորձառութեան։ Տեսնուած բան չէ որ նուագախումբը նոյնութեամբ կրկնէ միեւնոյն բաժինները որոնք խումբի 4 կամ 5 ձայներուն տրուած են։ Գ. Թղթակիցը գաղափար չունի նաեւ «ընկերակցութիւն» բառին վրայ որ ներկայ պարագային Ջութակի մը տխմար ու տաղտկալի կրկնութենէն ուրիշ բան չէր, ճիշդ ինչպէս եթէ դաշնակը ընկերանար երգի մը, միեւնոյն եղանակն ու նօթերը կրկնելով։ Եթէ երբեք իր ստեղծագործութենէն բան մը մէջտեղ բերած եւ տարբեր ընկերակցութիւն մը տուած ըլլար նուագախումբին, թերեւս յաջողէր փրկել կոմիտասեան զմայլելի երգերը, որոնք Թրամբէթի, Քլարինէթի ուժգին ու անճոռնի հարուածներուն տակ վիրաւորուեցան նաեւ սուինկի, խեղճ վարդապետին ոսկորները խշրտացնելու աստիճան։ Երանի՛ թէ հայ երգին գլխին այս աղէտաւոր փորձարկութիւնը ըլլար առաջին ու վերջինը եւ այլեւս չունենար իր յաջորդը։ Աս մէկ։

Ի՛նչքան իրականութեան անհամապատասխան վկայութիւն մը.— «Երգչախումբ եւ նուագախումբ նոյնացած էին իրարու ղեկավարին կախարդական ճպոտին տակ», «տիրապետած էր երկուքին»։

Կ'ուզէ՞ք իմանալ ամէնէն վաւերական վկայութիւնը.— Օփերային նուագախումբը փորձերու ընթացքին ընդվզելով ղեկավարին անճարակութեան դէմ, երեսին տուաւ այդ նախատինքը։ Անոր համար էր որ շատեր դժգոհ հեռացան նուագախումբէն որ կէս առ կէս պակաս էր եւ ոչ թէ 70 հոգի, ինչպէս կը ստէք վերէն վար։ Աս երկու ։

Ցայտագրին մէջ «անակնկալ փոփոխութիւնները», աւելի ճիշդ, յապաւումներն էին։ Ինչպէս Կոմիտասի հրաշալի «Հոռովել»ը, ժողովրդական երկու պարերը՝ Հայաստանեան ստեղծագործութենէն, Սպենդիարեանի զմայլելի Ղայթարմանը, եւրոպական քանի մը նորաշունչ կտորներ, որոնք կամքէ անկախ պատճառներով չէ որ բեմ չհանուեցան, այլ որովհետեւ դժուարամարս, ոսկորոտ էին, որ երկարատեւ փորձերէ վերջ ձախողած չերգուեցան ու չնուագուեցան։ Աս երեք։

Օտար թերթի մը աշխատակցին դրուատումը կը վերաբերի հայ երգին, ո՛չ թէ Գ. Քիւրքճեանի ղեկավարած համերգին։ Հեղ մըն ալ կարդացէք զայն ուշի ուշով։ Անոր վերջին քանի մը խօսքերը գրուած են առ ի քաղաքավարութիւն։ Իսկ «Օփերայի տնօրէնութեան խնդրանքը, անգամ մը եւս կրկնելու փրոկրամը», վրան բաց զաւեշտ մըն է։ Հաւաստի աղբիւրէ գիտենք որ, վարչութիւնը որոշած է ուրիշ անգամ չտրամադրել Օփերային շէնքը ու նուագախումբը այս տեսակ խակ ղեկավարի մը ։ Աս՝ չորս ։

Բայց հերիք է մեր թուահամարը որ կրնայ երկվեցեակի մը բարձրանալ։ Հերիք է քրքրել Հայ Երգի Օր պիտակին տակ ամիսներով թմբկահարուած ձախողանքը որ բեմադրուեցաւ երեք քառորդը եւրոպական ու միայն մէկ չորրորդը հայկական երգերով։ Գ. Քիւրքճեանի ճոխացեալ կենսագրականը չի փրկեր տեղի ունեցած խայտառակութիւնը։ Ան կրնայ Ջութակի ուսուցիչ մը ըլլալ, բայց ղեկավար մը — ամենեւին ։

Իբրեւ դրական գործ պէտք է ընդունիլ երգչախումբի անդամներուն զոհաբերութիւնը ինչպէս նաեւ կազմակերպիչ մարմինին անսպառ աշխատանքը, որով յաջողած էր լեցնել Օփերան։ Մեղք եղաւ սակայն։ «Գեղարուեստական յանձնախումբի» անդամները ցոյց տուին որ բնաւ չեն հասկնար արուեստէ, չփոթելով զայն արհեստին ու իրենց անձնական քմահաճոյքին հետ։

Գ. Թղթակիցը «հայ երգին դէմ դաւադրողներ» փնտռելու պէտք չունի։ Առաջին եւ միակ դաւադիրները իր շուրջն են։

Արուեստի մարդին մէջ դէմքերն ու դէպքերը ուռեցնելով, պարզապէս ճշմարտութիւնն է որ կը խեղաթիւրուի։ Մենք զօղամներ չենք։

ՃՇՄԱՐՏԱԽՕՍ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ (յապաղած).— Սէնթ Անթուանի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ Յունիս 9ին, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Գ. Ն. Նաճարեանին ագարակը ։

Կէս օրէ վերջ հանդիսավայրը լեցուած էր 800 — 1000 հայրենակիցներով որոնք անհամբեր կը սպասէին հանդէսին սկսելուն։ Վարագոյրը բացուելով 40ի մօտ սանուհիներ մեծ յաջողութեամբ երգեցին «Մարսէյեզ»ը եւ Հ. Կապոյտ Խաչի քայլերգը։ Օրուան նախագահը քանի մը խօսքով բացատրելէ վերջ Հ. Կապոյտ Խաչի գործունէութիւնը, ըսաւ թէ ան պիտի ապրի որքան ատեն որ հայ մանուկ մը կը թափառի օտար փողոցներու մէջ, որքան ատեն որ հիւանդ մը կը հեւայ օտար հիւանդանոցներու մէջ, եւ որքան ատեն որ հայ չքաւոր մը կը տառապի անտէր անտիրական, օտարութեան մէջ։

Օրուան ատենախօսը, Տիկին Ն. Քիպրիթճեան գեղեցիկ կերպով պարզեց Ֆ. Հայ Կապոյտ Խաչի նպատակը եւ անոր 20 տարուան գործունէութիւնը, մանաւանդ անոր օգտակարութիւնը այս վերջին պատերազմի ընթացքին թէ վերջը, հայ գերիներու եւ Յունաստանի չքաւոր հայրենակիցներու համար։ Ան առաւելապէս ծանրացաւ հայ կնոջ կատարելիք դերին եւ պարտականութեան վրայ։

Ապա սկսաւ գեղարուեստական բաժինը.— Բեմին վրայ երեւցան Սէնթ – Անթուանի սանուհիները ազգային տարազով։ Անոնք պանծացուցին հայ լեզուն, երգը, պարը, եւ գեղեցկօրէն պատկերացուցին մեր աչքերուն առջեւ Հայաստանի հարսանիքը եւ հայ աղջիկներու հեզաճկուն պարը ։

Հանդիսականները կը ծափահարէին մեծ խանդավառութեամբ ։

Յետոյ բեմ բարձրացան Պուլվար Օտտոյի սանուհիները որոնք իրենց պարերով եւ երգերով փայլեցուցին հանդէսը ։ Մէջ ընդ մէջ եղան արտասանութիւններ, խմբերգներ եւ մեներգներ Սէնթ Անթուանի եւ Պուլվար Օտտոյի սանուհիներու կողմէ որոնք շատ յաջող կերպով ներկայացուցին հայ մշակոյթի գունաւոր ծաղիկները ։ Տեղի նեղութեան պատճառով զանց կ'առնեմ բոլոր անունները։ Ի մէջ այլոց հարկ է յիշել Սէնթ Անթուանի փոքրիկ սանուհիներէն Վարսենիկ Մարգարեանը որ իր խումբով եւ ազգային տարազով յաջողութեամբ ներկայացուց Արարատեան աղջիկներու պարը եւ մեր աչքերուն առջեւ պարզեց արտասանութեամբ մը Վանայ գիշերը իր անմահ հերոսներով։

Ապա բեմադրուեցաւ մեծ յաջողութեամբ Ե. Օտեանի եւ Կիւրճեանի «Ջարշըլը Արթին Աղան» Պօմոնի Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Քրիստափոր խումբի անդամներուն կողմէ։ Ժողովուրդը լման երեք ժամ հիացումով հետեւեցաւ այս օտար ափերու վրայ ծնած եւ մեծցած տղոց խաղարկութեան, մաքուր առոգանութեան եւ արտասանութեան ։ Դեռ մէկ տարի մը առաջ անոնք չէին կըրնար մաքուր հայերէն խօսիլ կամ գրել, իսկ այսօր կ'աշխատին տարածել հայ մշակոյթը։ Բոլորն ալ արժանացան ժողովուրդի ջերմ գնահատութեան ։

Հայկական հանդէսներու սովորութեան հա –

մաձայն աճուրդի դրուեցաւ ուլ մը, նուէր՝ Սէնթ Անթուանի Կապոյտ Խաչի անդամուհի Տիկին Օդիտա Աթանաս Ցովհաննէսեանի եւ գոյացաւ 22785 Փր., իսկ Գօմոնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղէն նուէր կարկանդակ մը վիճակահանի դրուելով գոյացաւ 7200 Փրանք :

Հանդէսը վերջացաւ ժամը 7ին սանուհիներու «Յառաջ Նահատակ»ով : Սակայն ժողովուրդը չուզեց հեռանալ : Ցանկարծ աւանդական զուռնան հնչեց եւ երիտասարդ ու ծեր իրար խառնուելով երգեցին եւ պարեցին դաշտին մէջ : Այսպէս շարունակուեցաւ ուշ ատեն, մինչեւ ժամը 9 :

Մեր խորին շնորհաւորութիւնները կը յայտնենք Սէնթ Անթուանի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Գօմոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի տղոց եւ բոլոր սանուհիներուն :— Ներկայ մը

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՐԱՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Յունիս 14ին սեւ հողին յանձնեցինք մեր սիրելի Նազարէթ Գարամանուկեանը : Ծնած 1904ին, Սեբաստիոյ Ենի Խան գիւղին մէջ, 1915ի աքսորին ատեն որբ մնալով դրուած է Կիլիկիոյ որբանոցը : Յետոյ փոխադրուած է Պոլիս, Գարակէօզեան որբանոցը, ուր իր նախնական ուսումը ստանալով մասնակցած էր Պոլսոյ սկաուտական շարքերուն : Մարսէյլի մէջ սիրուած էր բոլորէն : Միշտ չէզոք, բայց հայ արի սկաուտ, կը սիրէր կարդալ հայերէն թերթեր եւ առաջին օրէն բաժանորդագրուած էր «Յառաջ»ին :

Կր գրաղէր նաւահանգիստի գործով եւ դժբախտաբար զոհ գնաց արկածի մը, սեղմուելով նաւի երկաթին եւ վեր բարձրացած բեռին միջեւ : Անմիջապէս հիւանդանոց փոխադրուեցաւ, բայց հակառակ բժիշկներու օգնութեան, հազիւ հինգ վայրկեան կրցաւ ապրիլ : Ողբացեալ հայրենակիցը գիտէր նաեւ քաջալերել հայ երիտասարդութիւնը, միշտ խօսելով անոնց հետ զուտ հայերէն : Կը մարզէր զանոնք իր սորված սկաուտական մարզանքներով : Եթէ օտարական մը յանդգնէր գէշ խօսք մը ըսել իր ազգին, կը հասկցնէր մեր անցեալը եւ պատմութիւնը : Միեւնոյն ատեն կը պաշտպանէր իր շրջանի հայրենակիցներուն իրաւունքները :

Յուղարկաւորութեան կը մասնակցէին իր աշխատած ընկերութեան ներկայացուցիչները, նաւահանգիստի գործաւորական սէնտիքայի անդամները դրօշակով մը, Համասեբաստիոյ Միութեան անդամները, իր գիւղացիները իրենց զաւակներով, սրտակից ընկերներ եւայլն, թարմ ծաղկեպսակներով : Արարողութիւնը տեղի ունեցաւ Պուլվար Օտտոյի Հայոց մատուռին մէջ, յետոյ մարմինը փոխադրուեցաւ Օ Քանէի գերեզմանատունը : Դամբանականներ խօսեցան գործաւորական սէնտիքային ներկայացուցիչը եւ Ենիխանի հայրենակիցներու կողմէ Ա. Զաքարեան : Կարդացուեցան Համասեբաստիական Միութեան կողմէ յարգանքի վերջին խօսքերը : Նազարէթ Գարամանուկեան միշտ կը ցանկար մեր ազատ հայրենիքը տեսնելու, դժբախտաբար աչքերը փակեց օտար ափերու վրայ, թողլով ետին այրի տիկին Նազելի Գարամանուկեանը որ յղի է, իր երեք զաւակներովը, մէկ մանչ եւ երկու աղջիկներ :

Հողը թեթեւ գայ վրադ, դժբախտ Նազարէթ :

Զ. Ե. Ն.

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. «Եդիպտացի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը, 9 rue Victor Massé :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէին ընդհ. անդամական ժողովը այս կիրակի, 30 Յունիս, առաւօտեան ժամը 9.30ին, Մուրատ խումբի սրահին մէջ (Սէն Մարթէն) : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը, 29 յունիս, շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին, Café Noaillesի ներքնասրահին մէջ :

ԻՍԻԻ ՖԸ. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի ժողովը այս ուրբաթ ժամը 8.30ին Խրիմեան դպրոցը :

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ անդամները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի, ամսոյս 29ին, շաբաթ իրիկուն, ժամը 20.30ին, Studio Caumartin : Օրակարգ.— Տեղեկատուութիւն եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան :

ՓԱՐԻԶ.— Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի, 30 Յունիս, ժամը 2.30ին, 31 rue d'Alexandrie, հայրենակից Հ. Սասունիի ճաշարանը : Բոլոր հայրենակիցներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Մէթրօ St. Denis :

լիոյ եւ Մ. Նահանգներու պատուիրակները պընդած ըլլալով իրենց տեսակէտին վրայ, խնդիրը առկախ մնաց :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ Ապահովութեան Խորհուրդը Յունիս 24ի նիստին մէջ 4ի դէմ 7 ձայնով մերժեց լեհական պատուիրակին բանաձեւը որ կը պահանջէր խզել յարաբերութիւնները Սպանիոյ հետ : Թեր քուէարկած էին Ֆրանսա, Խ. Միութիւնը, Լեհաստան եւ Մեքսիկա : Այժմ կը մնայ Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին յանձնել խնդիրը, յառաջիկայ Սեպտեմբերին :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ անգլիական բանակը ուրբաթ օր պիտի պարպէ Մուհամմէտ Ալի միջնաբերդ - զօրանոցը, որ կը գտնուի Գահիրէի կեդրոնը : Այս միջնաբերդը մէկն է այն երկու գլխաւոր խորհրդանշաններէն որ կ'արտայայտեն բրիտանական ազդեցութիւնը Եգիպտոսի մէջ : Միջնաբերդը եգիպտական իշխանութեանց պիտի յանձնեն փ ներկայութեան Ֆարուք Թագաւորին : Այս առթիւ հանդիսաւորապէս վար պիտի առնուի բրիտանական դրօշը եւ անոր տեղ պիտի կախուի եգիպտականը : Անգլիա այս զիջումը կատարելով կը յուսայ սիրաշահիլ Եգիպտոսի ժողովուրդը եւ յաջողցնել բանակցութիւնները :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ Հրեաներու ահաբեկչական կազմակերպութիւնը, «Իրկուն Զվայ», սպառնալիք մը ուղղեց բրիտանական իշխանութեանց, 31 նոր ահաբեկիչներու դատավարութեան առթիւ : Կազմակերպութեան գաղտնի անթէնը, «Զայն Ռազմիկ Սիոնի» ազդարարեց .— «Հիմա որ մեր 31 անդամները կը դատուին զինուորական ատեանի մը առջեւ, մենք միտք չունինք արձակելու մնացեալ երեք անգլիացի պատանդները» : Եւ կը սպառնար թէ երեքն ալ պիտի սպաննուին, եթէ երկու մահապարտ Հրեաները կախուին կամ գնդակահարուին : 31 նոր ամբաստանեալները դատարան առաջնորդուեցան շղթայակապ, բացի մէկէն որ կին է : Բոլորն ալ հին եբրայական երգեր կ'երգէին, երբ նորէն բանտ փոխադրուեցան : Դատարանին մէջ յայտարարեցին թէ չեն ճանչնար իրենց իրաւասութիւնը : Արձակուած երկու անգլիացի սպաներէն մէկը պատմեց թէ ձեռքերը ետին կապած էին չուաններով :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ կը տեղեկացնէ թէ Սուրիոյ կառավարութիւնը արգիլած է հրէական ապրանքներու ներածումը եւ արտածումը : Անսաստողները ծանր պատիժներու պիտի դատապարտուին, մինչեւ ցկեանս թիապարտութեան : Սուրիոյ տնտեսական Նախարարութիւնը պիտի խնդրէ Պաղեստինի արաբ վաճառականներէն զանազանել հրէական ապրանքները :

ՄԻՒՖԹԻՆ յանձնելու առաջարկ չէ ներկայացուցած անգլիական կառավարութիւնը, այլ իր դեսպանին միջոցաւ պահանջած է որ կրօնապետը լուռ մնայ եւ չխառնուի Միջին Արեւելքի գործերուն : Այս առթիւ դեսպանը 40 վայրկեանի տեսակցութիւն մը ունեցաւ վարչապետին հետ :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ համայնավար կուսակցութեան նախորդ վարիչը, Պրաուտըր, վար դրուեցաւ Լոնտոնի մէջ, եւ ետ պիտի ղրկուի, ներքին նախարարին կարգադրութեամբ :

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԻ փորձերուն առթիւ, Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ պահպանողական երեսփոխան մը հարցուց թէ «ինչո՞ւ անմեղ անասուններ կը զոհեն, երբ այնքան յանցապարտ մարդիկ կան» : Կառավարութեան ներկայացուցիչը պատասխանեց թէ յարմար չեն դատած խնդրել ամերիկեան կառավարութենէն որ թմրեցնէ զոհուելիք անասունները :— Առաջին փորձը կատարուեցաւ առջի օր եւ գնդապետ մը սպաննուեցաւ : Ամբողջ գիտական աշխարհը յուզուած է այս աննախընթաց փորձերուն հեռանկարէն : Փարիզի Գիտական Ակադեմիային մէջ ալ ահազանգ հնչեցուցին, մանաւորապէս շեշտելով փորձերուն երկրաբանական հակազդեցութիւնները :

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը ծայնակցելով մամուլի եւ հանրութեան բողոքներուն, յայտարարեց թէ երկիրը ուժգնօրէն պիտի ընդդիմանայ Թրիէսթէի անջատման եւ ուրիշ անարդար կարգադրութեանց : «Մենք տկար ենք եւ անզէն, բայց պիտի չհանդուրժենք մեր իրաւունքներուն բռնաբարման» : Այս առթիւ հասկցուց թէ Իտալիան ալ կրնայ դիմադրական ճակատ կազմել, եթէ յուսահատի : «Եթէ նոյնիսկ մեր իրաւունքները կորսնցնենք դաշնագիրներու առաջին շրջանին, պիտի չվհատինք եւ պիտի շարունակենք պայքարիլ բոլոր ճակատներուն վրայ» : Իրազեկներ դիտել կուտան թէ ամէնէն ուժգին բողոքն է այս որ կը կատարուի յանուն Նոր Իտալիոյ :

ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԹԵԱՆ մը առթիւ մեծ բազմութիւն հաւաքուած ըլլալով Փէշտայի բանտին բակը, մահապարտին դէմ արձակուած գնդակները քարերուն վրայ ինկան եւ վիրաւորեցին եօթը «հանդիսատեսներ», երկուքը ծանրապէս :

ՆԻՍԻ մէջ մեծ կապելայի մը տէրը, Ճիաքոպպի, գողերուն դէմ պաշտպանուելու համար երկու ձեռնառումբեր դրած էր շէնքին դրան առջեւ : Երկու գողեր կտոր կտոր եղան :

ՀԱՑԻՆ ԳԻՆԸ պահելու կամ բարձրացնելու խնդիրն ալ կը զբաղեցնէ նոր կառավարութիւնը :

ՄԱՔՍԻՄ ԿՈՐՔԻԻ մահուան տարեդարձին առթիւ, երէկ հանդէս մը տեղի ունեցաւ նախաձեռնութեամբ France — U. R. S. S. ընկերակցութեան :

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ երեսփ. ժողովին ընդդիմադիր անդամները ձգեցին հեռացան, երբ միապետական երեսփոխան մը կը փառաբանէր հանգուցեալ Մէթաքսասը եւ Ճորճիոս Թագաւորը :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Գ. Հմայեակ Ուզունեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Մելքոնեան եւ զաւակները 1000 Փրանք եւ Տէր եւ Տիկին Գ. Գէորգեան 500 Փր. կը նուիրեն Արնուվիլի Գթութեան քոյրերուն :

ՎԻԷՆԻ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն իր սրտագին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերներ Յովհաննէս եւ Յովսէփ Ուզունեանի, իրենց եղբօր, ընկեր Հ. Ուզունեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ կօշիկի գործի տեղեակ գործունեայ երիտասարդ մը գործատեղիի մէջ ճիւղ մը կառավարելու համար : Տեւական գործ : Դիմել Գ. Արովեան, 99 rue de Belleville, Paris (19), métro Pyrenées :

Ամառնային պարահանդէս

Կազմակերպուած ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի կողմէ, Boulogneի անտառի ծառերուն տակ, Palmarium (Jardin d'Acclimatation), յունիս 29ին, շաբաթ գիշեր ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ : Առաջնակարգ նուագախումբ, ընտիր խմիչքներ եւ ուտելիքներ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ եւ ԶԱՐՄԱՆԱԶԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ : Անձրեւի պարագային պատսպարուած մեծ սրահ : Métro Sablons : Sortie Bld. des Sablons. Մուտք 150 Փրանք :

Դաշտահանդէս

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սէն Ժէռոմի «Հայաստան» ենթակոմիտէի եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի շրջ. կոմիտէին : 30 Յունիս, կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, բանախօսութիւն, հայ եւ Ֆրանսացի ընկերվարականներու կողմէ : Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Ընտիր ճաշ եւ ճոխ պիւֆէ : Մուտքը ազատ է :

Փլաս Շաթիյիէն առնել Թիւ 5 հանրակառքը եւ իջնել Գար Շաթիյ (Chateau Gombert) :

ՍԷՎՐԱՆ Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ մասնաճիւղի ամավերջի դպրոցական հանդէսը 30 Յունիս, Կիրակի ժամը 3ին «Մասիս»ի սրահին մէջ, 87 Ave. de Livry, Sevran : Խմբերգ, արտասանութիւն, թատերական փոքրիկ ներկայացում, պար փոքրերու հայակական տարազով : Հանդէսէն վերջ եւրոպական պարեր մինչեւ ժամը 11 : Ճոխ պիւֆէ : Մուտքը ազատ է : Eglise Pantinէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը, terminus իջնել եւ կամ առնել ժամը 1.45ի կամ 2.10 ի երկաթուղին Gare du Nordէն Սէվրանի համար :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Շրջ. վարչութեան տարեկան պարահանդէսը Յուլիս 6ին, Chateau des Fleurs, ժամը 20.30էն մինչեւ լոյս :

ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՄԸ կամ քահանայ մը կը փընտռուի Փոնտը Շէռիւի համար, գոհացուցիչ ամսականով :

ՈՂԲԱՑԵԱԼ Նորայր Մեսրոպեանի մահուան առթիւ, իր ընկերը, յիսնապետ Գարոյր Թուրեան (Անդրանիկի քրոջ որդին, որ Ալժէ կը գտնուի), հազար Փրանք կը նուիրէ փոխան ծաղկեպսակի : Կը խնդրուի Տիկին Եղիսաբէթ Մեսրոպեանէ «Յառաջ»էն ստանալ այս գումարը :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ,
ՀԱ՛Յ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵ՛Ր

Փորձառու անձերու կողմէ նոր բացուած է նպարեղէնի մեծաքանակ վաճառանոց մը, ուր միշտ պատրաստ կը գտնուին արեւելեան ու եւրոպական նպարեղէններ եւ չոր միրգեր, Փիսթաշ-վէռթ, Իզմիրի անկուտ չամիչ, պուլղուր եւայլն : Մանրամասն տեղեկութեանց եւ ապրանքներու համար դիմել՝

PRODUITS ALIMENTAIRES (Gros, demi gros)
Importation directe
NAJARIAN & CASSABALIAN
12 Rue de l'Arc, Marseille Tél. Colbert 87-69

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Dameane – 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH · Fondé 1925 · R. C. S. 376.284

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆ. Տար. 750, 6ամս. 400, Արտասահման 1000 ֆրանք

Jeudi 27 JUIN 1946 Հինգշաբթի 27 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4735-Նոր շրջանի թիւ 374 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՁՕՐ ԿԱՏԱՂՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի մեր ընկերվարական պաշտօնաթերթը, L'Espoir, *Մայիս 23ի թիւին մէջ խոշոր խորագիրներով կը հրատարակէ Մայիս 28ի տօնակատարութեան նկարագրութիւնը*, — «Հայ գաղութը կը տօնէ անկախութեան հռչակման 28րդ տարեդարձը»:

Ցիշելով թէ քաղաքին եւ թէ Սէն Լուի մէջ կատարուած հանդէսները, յօդուածագիրը, քաղաքացի Marius Bogi, *դիտել կու տայ*.

—՝« Այս հանդէսները յաջողեցան հակառակ վերջին պահուն սարքուած խափանարարութեան եւ խաղերուն՝ զանազան թռուցիկներով, հրատարակուած՝ խմբակցութեանց կողմէ որոնք կը կարծեն թէ ամէն բան ներելի է իրենց մեր հողին վրայ: Անոնք կը յաւակնին ահաբեկել ոչ – ժողովրդապետական հնարքներով, ջլատել հայ ընկերվարական շարժումին գործունէութիւնը: Իսկ հայ ընկերվարականները առանց ամբոխավարութեան եւ հանդարտութեամբ, մեթոտով եւ ամենայն ժողովրդապետութեամբ կը շարունակեն իրենց քարոզութիւնը հայ գաղութի միութեան մասին մեր երկրի մէջ:

Արդարեւ, մենք, ընկերվարականներս, կը կարծենք թէ մեր արդարութեան եւ ազատութեան կարգուսարքին մէջ բոլոր հոսանքները կրնան միանալ, կազմակերպուիլ, համախմբուիլ, ձեռընհաս իշխանութեանց հսկողութեան տակ, որպէսզի վնաս չհասնի ազգին ապահովութեան եւ հեղինակութեան: Ֆրանսան, որ լայնօրէն բացած է իր դուռները ապաստան տալու համար տասնեակ հազարաւոր հալածականներու, այլեւս չի կրնար հանդուրժել քանի մը անհատներու քմահաճոյքին. անհատներ որոնք կ'ուզեն ազատութիւնը ըմբռնել մէկ ուղղութեամբ, այսինքն այն ազատութիւնը որ կը ծառայէ իշխանատենչ գաղափարաբանութեան մը քարոզութեան»:

Ցօդուածին մնացեալ մասը՝ բարեկամական խօսքեր «Ցառաջ»ի խմբագրին հանդէպ եւ պատմական տեղեկութիւններ Հայաստանի մասին:

Ահա օտար աչքեր ալ որ իրենց տեսածը կը դատեն այնպէս ինչպէս վայել է ո եւ է պարկեշտ մարդու :

Դիմադրական Ճակատին մասնակցած ըլլալու պարագան իրաւունք չի տար հասարակ «խաֆի - յէ»ի դեր կատարելու, այս ազատ ափերուն վրայ:

Եթէ կարգը պատմութիւն պատմելու գայ, մենք ալ ըսելիքներ ունինք:

Առ այժմ, բարեկամաբար կը յանձնարարենք Ազգ. Ճակատ կամ Միութիւն կոչուած խառնիճաղանճին որ քիչ մը ծանր նստին իրենց տեղը: Երբ ժամանակը գայ ամէն մէկուն «ցուցակ ծառայութեանց»ը պարզելու, այն ատեն կրնան հասկնալ թէ որո՛ւն ճակատը աւելի բարձր է եւ աւելի բաց:

Ձորս տարուան ահուսարսափի շրջանին, ո – րո՞ւն քիթը արիւնեցաւ, այստեղ կամ այլուր:

Կրնա՞ք ցուցնել մէկ հատիկ Դաշնակցական, որ ծուռ նայուածք տուած ըլլայ ո եւ է իշխանութեան: Այնպէս ինչպէս ձերինները տուեր են Մարսէյլի մէջ, ի դիմաց Ազգ. Ճակատի :

Իսկ ձեր ձեռքերը, պարոնայք անդամներ Ազգ. Ճակատ կամ Ազգ. Միութիւն կոչուած դաւադիր խմբակին, ձեր ձեռքերը արիւն՛ կը հոտին:

Դաշնակցականնե՞ր փրկեր էք Փարիզի կամ Մարսէյլի մէջ: Փրկե՞ր էք թէ մատներ, ցանկեր պատրաստելով գաղտնի ժողովներու մէջ...

Ո՜րքան շուտ մոռցաք Մարսէյլի եւ Կարտանի արիւնոտ պատմութիւնները :

Դեռ յիշէ՞նք Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ եւ Ցունաստանի մէջ կատարուած «յեղափոխական» ելոյթները, որոնց զոհ գնաց ամբողջ սերունդ մը:

Լման մէկուկէս տարի հանդուրժեցինք ձեր բոլոր քսութիւններուն, մատնութիւններուն, սուտերուն, խեղաթիւրումներուն: Նոյն իսկ ժողովներու մէջ սարքուած խարդախութեանց, որպէսզի կարելի ըլլար իսկապէս միացեալ ճակատ կազմել եւ աշխատիլ:

Բայց դուք ստեղծեցիք մթնոլորտ մը ուր չի կրնար շնչել ո եւ է պատուախնդիր մարդ :

Հզօրներու ոտքերուն տակ սողացողնե՞ր, — փնտռեցէք ձեր մէջ :

«Գործակիցնե՞ր — սխալ հասցէի դիմեր էք:

Մենք այն սերունդն ենք որ կրցաւ իր անկախութիւնը պահել Սուլթաններէն եւ ցարերէն մինչեւ Սթալիններն ու Հիթլէրները :

Բան մը լսեր էք, բայց չէք հասկցեր » Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊՍՏԼԻԿ - ՃՍՏԼԻԿ, ԱՀԱ ՁՈՐՍ ԷՋ

Ծիգ մը եւս, — եւ ահաւասիկ «Ցառաջ»ը չորս էջ: Այսուհետեւ ամէն օր: Ներկայ ծաւալով:

— Իսկ ե՞րբ նախկին ծաւալով, ինչպէս տեղական թերթերը :

— Արտակարգ ճիգ մըն է որ կը փորձենք, առանց հաշուելու նոր ծախքերը :

— Անշուշտ սպառումը պիտի աւելնայ, ինչ - պէս մինչեւ հիմա :

— Կրնայ ըլլալ, բայց նկատի ունեցէք որ աշխատավարձքերն ալ պիտի աւելնան, կառավարութեան որոշումով :

— Ի՞նչպէս պիտի հասնիք մէկ՛ խմբագիրով :

— Օրն ի բուն տքնելով, ինչպէս մինչեւ հիմա: Խմբագիրը դարձած է տեսակ մը որակեալ բանուոր, տողաշարին հետ: Ի հարկէ այսպէս չի կրնար շարունակուիլ:

— Օգնական խմբագիր մը ճարեցէք :

— Փնտռէ եւ գտիր: Այս գործը ոչ միայն պաշար կը պահանջէ, լեզու եւ գիտութիւն, այլեւ նուիրում :

— Նարդունին մենաստա՞ն մը քաշուեցաւ :

— Ատոր պէս բան մը: «Հայ – Բոյժ»էն զատ, դէզ մը ծրագիրներ ունի, պիտի ջանայ լրացնել: Սկիզբէն իսկ վճռած էր խմբագիր չըլլալ, 15 տարի տքնեցաւ, չուզեր մաշիլ օրը օրին ձեռագիր հասցնելով, լուր թարգմանելով, փորձ կարդալով, թղթակցութիւն սրբագրելով կամ «Սովետ. Հայաստան»ի լուրերը հայերէնի վերածելով :

— Այսուհետեւ լայն տեղ ունինք թղթակցութեանց, հանդէսներու նկարագրութեան, ճառերու եւ զրոյցներու համար:

— Հապա սրբագրութի՞ւնը: Շատ քիչ են անոնք որ յոգնութիւն չեն պատճառեր: Կը գրեն այնպէս ինչպէս 20 տարի առաջ, երբ նոր կը վարժուէին: "Ցառաջ»ը իրեն յատուկ լեզու եւ կիծ ունի: Քիչ մը ուշադրութիւն, որպէսզի խմբագիրը ժամանակ ունենայ ուրիշ հիմնական նիւթերով զբաղելու :

— Անշուշտ նոր բաժիններ պիտի աւելնան:

— Հետզհետէ: «Ցառաջ»ը սովորութիւն չունի մեծ - մեծ ջարդելու: Պիտի ջանանք ապահովել ամէն աշխատակցութիւն որ անհրաժեշտ է թերթը լաւագոյն մակարդակին վրայ պահելու համար:

— Ցաջողութիւն եւ համբերութիւն:

— Ցառա՜ջ անվեհեր ...

ՎԱՀԷ

«Մարսէյլի միջադէպը»

« Ազգային » կոչուած Միութեան օրկանները իրարու հետ մրցումի ելած են, պարտկելու համար անքաւելի խայտառակութիւն մը, զոր սարքեր էին Մարսէյլի մէջ եւ որ ամէնէն առաջ իրենց գլխուն պայթեցաւ :

Անոնք ամէն բանի մասին կը խօսին, բաց ի այն ցածոգի, ստայօդ եւ եղբայրադաւ «ԺՈՒՌՆԱԼ»էն զոր նահանգապետութեան ներկայացուցած էր Պ. Աշիլ Փափազեան: *Տրուած բացատրութեանց վրայ նեղը մնալով, տեղեկատուն ի վերջոյ օգնութեան կանչած էր Ազգ. Ճ.ի Շրջ. վարչութեան նախագահը՝ Կ. Քիւրքճեան, անդամներէն Ց. Մարտիկեան: (Նահանգապետարանին մէջ էին նաեւ Տիկին Պերճուհի Ցովսէփեան եւ ուրիշ երկու հոգի):*

Նպատակը՝ խափանել հանդէսը, զանազան սուտերով եւ սպառնալիքներով :

Հակառակ այս «քաջագործութեան», 1. *Հանդէսը տեղի ունեցաւ փառաւորապէս.*— 2. Շ. *Միսաքեան* ԽՕՍԵՑԱՒ: *Հազարաւոր աչքեր տեսան եւ ականջներ լսեցին: Նկարագրութիւնն ալ կարդացիք: Ցաջորդ օրն ալ խօսեցաւ Սէն Լուի մէջ :*

Քաջութի՞ւն կը սեպեն որ արգիլել տուին ազգային խորհրդանշանին պարզումը: Թող նախ քաջութիւնն ունենան մաքրելու Ազգ. Միութեան մը անունով տրուած «ժուռնալ»ին արատը, որուն ստորնութեան առջեւ Նահանգապետութեան եւ բարեկարգութեան բարձր պաշտօնատարներն անգամ զանեցան :

Շատ կը ցաւինք որ զրկուեցան նոր փառապսակէ մը — փչացա՛ւ — «Շ. Միսաքեան բանտարկուած», ինչպէս լուր տարածեր էին Փարիզի մէջ, թաղէ թաղ ...

ՊԻՏԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆԻ՞Ն ՎԵՐՋԱՊԷՍ

Ձորսերու ժողովը նոր տագնապ մը կ'անցընէ: Իրազեկներու կարծիքով, այլեւս հարկադրուած է կա՛մ յաջող ելքի մը յանգիլ, եւ կամ արձանագրել իր ձախողանքը: Այլեւս չեն կրնար ամէն օր երկու նիստ գումարել առանց քայլ մը յառաջ երթալու: Ոչ ալ կրնան անվերջ ձգձգել Թրիէսթէի խնդիրը: Ինչպէս որոշուած էր, ուրբաթ օրը վերջին պայմանաժամն է, վճռական ելքի մը յանգելու համար:

Բայց եւ այնպէս լաւատեսներ ալ կան, որոնց կարծիքով կարելի պիտի ըլլայ գոհացուցիչ ելքի մը յանգիլ վերջին պահուն, այլապէս Եւրոպան երկուքի պիտի բաժնուի: Ամէն բան կախում ունի Պ. Մոլոթովի դիրքէն, որ միշտ կը մնայ անթափանցելի: Առջի օր Խ. Միութեան արտաքին նախարարը նորէն մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Պըրնսի հետ, մօտ 90 վայրկեան, պաշտօնական նիստէն առաջ: Մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին, բայց թերթերը դիտել կու տան թէ՝ ընդհանուր վիճաբանութեանց ատեն, Պ. Պըրնս ակներեւ ջղագրգռութիւն մը կը մատնէր, ամէն անգամ որ Պ. Մոլոթով մանր մունր խնդիրներ կը յարուցանէր: Ցետոյ Պ. Պըրնս տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Պէվինի հետ: Երկու նախարարները երկարօրէն քննեցին կացութիւնը, բայց չկրցան ուրիշ բան որոշել եթէ ոչ սպասել Պ. Մոլոթովի վերջնական արտայայտութեան, որ կրնայ տեղի ունենալ այսօր - վաղը:

Երեքշաբթի օրուան նիստին մէջ, Պ. Մոլոթով խօսեցաւ իտալական դաշնագրի միայն տնտեսական տրամադրութեանց վրայ, մինչ Պ. Պըրնս կը ջանար համոզել որ քննեն նաեւ քաղաքական յօդուածները, մասնաւորապէս Երկոտասան կղզիներու եւ Ֆրանքօ-իտալական սահմանագլուխի խնդիրները: Մոլոթով միշտ կը պատասխանէր թէ պատրաստ չէ խօսելու այդ հարցերու մասին: Բնականաբար երբ նախարարներէն մէկը չուզեր քննել այսինչ խնդիրը, ուրիշ հարցի մը կ'անցնին եւ որոշումները միշտ ալ կը յետաձգուին, իրարու վրայ դիզուելով: Այս է պատճառ որ Թրիէսթէի խնդիրն ալ կը մնայ միշտ առկախ: Իրազեկ թերթեր կը գրեն թէ Պ. Մոլոթով վճռած է սակարկութեան մտնել, որ եւ է զիջում կատարելու համար Թրիէսթէի մասին :

Առջի օրուան նիստին մէջ, ժողովը 35 վայրկեան վիճաբանեցաւ որոշելու համար թէ ո՛ր խնդիրը պիտի քննեն, մինչ իրենց փոխանորդները տասը նիւթեր պատրաստած էին, քաղաքական թէ տնտեսական: Մոլոթովի առարկութեանց վրայ, որոշուեցաւ մէկդի դնել բոլոր քաղաքական խնդիրները եւ ժողովը քննեց չորս տնտեսական հարցեր: Երկուքը լուծուեցան օրակարգէն, ինչ որ յաղթանակ մը եղաւ Մոլոթովի համար: Մնացեալները երկրորդական հարցեր էին: Երկոտասան կղզիներու խնդիրը նորէն յետաձգուեցաւ, որովհետեւ Պ. Մոլոթով կրկնեց թէ բանաձեւ մը պիտի ներկայացնէ այս մասին, բայց պատրաստ չէ: Սկզբունքով որոշուած է որ այդ կղզեխումբը Ցունաստանի յանձնուի, բայց բոլոր երեւոյթները կը ցուցնեն թէ Խ. Միութիւնը զինուորական խարիսխ մը կը պահանջէ այդ կղզիներուն մէջ:

Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կը պնդէ 25 առ հարիւրի վրայ

Աշխատանքի Դաշնակցութեան շրջանային քարտուղարները ժողովի հրաւիրուած էին առջի օր, քննելու համար աշխատավարձքերու եւ թոշակներու յաւելման խնդիրը: Երկար վիճաբանութենէ մը վերջ, որ տեւեց առտուան ժամը 9էն մինչեւ իրիկուան 6ը, միաձայնութեամբ քուէարկուեցաւ հետեւեալ բանաձեւը, — ժողովը արձանագրելով վարչապետին յանձնառութիւնը 15 առ հարիւր յաւելման մասին, կը հաստատէ թէ այս յանձնառութեամբ Պ. Պիտօ փոխած կ'ըլլայ իր դիրքը: Ան վճռապէս հակառակ էր որ եւ է յաւելման, երբ վերջին անգամ տեսակցութիւն մը ունեցան իրեն հետ: Սակայն այս նահանջը անբաւական է եւ չի կրնար գոհացում տալ ժողովին, որ կը յայտարարէ թէ չի կրնար ետ կենալ Աշխատանքի Դաշնակցութեան վարչական խորհուրդին պահանջած «արդար եւ իմաստուն» միջոցներէն: Ժողովը լիովին կը հաստատէ այդ պահանջը, յանձնարարելով Ա. Դ. վարչութեան հետապնդել անոր իրականացումը կառավարութեան Նախատեսած տնտեսական յանձնաժողովին մէջ: Կը պահանջէ կարելի եղածին չափ շուտ ժողովի հրաւիրել տնտեսական յանձնախումբը: Այս առթիւ, ժողովը անգամ մը եւս կը յիշեցնէ 25 առ հարիւր յաւելման առաջարկները, «որոնք միայն շատ մասնակի փոխարինութիւն մը կը կազմեն վարձու աշխատաւորներու հանդէպ գործուած անիրաւութեան եւ կ'արդարանան ընդհանուր տնտեսութեան կացութեամբ»: Ինչ կը վերաբերի կառավարութեան նախատեսած միջոցներուն, ժողովը կը սպասէ ճշգրիտ մանրամասնութեանց, իր վերջնական կար-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Զրոյց երաժշտագէտ ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ ՀԵՏ

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Գ.

Պէտք է աւելցնել թէ նոյն արժէքը չեն ներկայացներ մեր 1915ի գրական ներկայացուցիչները, բաղդատմամբ Կոմիտասին։ Կոմիտասի Հայ Երաժշտութեան մէջ բրածէն քիչ մը աւելիին տիրացած են անոնք, գոնէ ոմանք, գրականութեան մէջ։ Կարգ մը բանաստեղծներ, Վարուժան, Մեծարենց, Թէքէեան հայ բանաստեղծութիւնը հասցուցած են որոշ բարձրութիւններու։ Այստեղ պէտք է աւելցնել թէ սերունդներու այս հակադրութիւնը դիւրին գործ մըն ալ չէ։ Բացարձակապէս կարելի չէ ըսել, թէ վերջէն եկողը անպայման պիտի անցնի նախորդը։ Բնութիւնը միշտ ուղիղ գծով չընթանար։ Տարօրինակ խաղեր ունի։ Ցանկարծակի ժայթքեր, անսպասելի պոռթկումներ, որոնք վերիվայր կը հրջեն բոլոր կանխատեսութիւնները, բոլոր օրէնքները։ Անգլիացիները 450 տարիէ ի վեր չեն կրցած Շէյքսփիրէն աւելի մեծ գրող մը տալ, թէեւ 400 տարիէ ի վեր իրենց մշակոյթը կը յառաջանայ շարունակ։ Ուրիշ նման օրինակներ բոլոր ազգերուն մէջ։ Ամէն սերունդի համար անպայման պէտք է գոյութիւն ունենայ տարուէլիք յաղթանակ մը։ Ոչ ոք կրնայ Նարդունիին հակառակ ըլլալ։ Պէտք է զաւակները չհաւնին իրենց հայրերուն։ Գեղեցիկ է երիտասարդութեան խենթ փառասիրութիւնը։ Այդպէս է որ նոր բան կը ստեղծուի։ Եթէ բոլոր սերունդները իրենց նախորդին ծոյլ պաշտամունքին մէջ ապրէին, որ եւ է նոր բան չէր ծներ։ Պէտք է հինը քանդել, չհաւնիլ, ծիծաղիլ անոր վրայ, որպէսզի նորը ինքնատիպ ըլլայ եւ տարբեր։

· Զգո՛յշ, զգո՛յշ···

— Իրաւունք ունիք, զգո՛յշ, մանաւանդ չմոլորիլ իմաստակութեան մէջ։ Միայն հաշիւի առնել կատարուածը, գործը։ Ես վստահ եմ թէ հիմա, արուեստի բոլոր ճիւղերուն մէջ, լաւագոյնին ըմբռնումը ունինք, բայց չի բաւեր այդ։ Գիտեմ թէ Նարդունիին տուած է էջեր, որոնք անպայման աւելի գեղեցիկ են մինչեւ հիմա գրուածներուն քով։ Գիտեմ թէ ուրիշ մը հոգեբանական այնպիսի էջ մը գրած է որ իր նախորդներուն միտքէն անգամ չէր անցներ, բայց դեռ կատարելիք աշխատանք կայ, քանի մը էջով, չենք կրնար մնալ եւ հպարտանալ։ Ծնելիք գործեր կան, որպէսզի կարենանք նետել զանոնք նժարին մէկ աչքը, Վարուժաններով, Մեծարենցներով, Թէքէեաններով, Սիամանթօներով, Արփիարեանով, Զարդարեանով, Զօհրապով եւ անոնց նման դեռ շատերով ծանրացած նժարին միւս թեւը։

Պէտք է հասնինք, սկսած ենք արդէն, ինչպէս երաժշտութեան մէջ, նոյնպէս գրականութեան մէջ, արտայայտութեան աւելի բարձր ձեւերու։

— Ես կը հաւատամ որ մենք ունինք պէտք եղածը մեր ուզածին հասնելու համար։

— Ես ալ, եւ շատերը։

— Այո՛, պէտք է աշխատիլ, պէտք է գործեր տալ, այդ է էականը։ Պէտք է Կոմիտասը ընդլայնել, զարգացնել, խորացնել, հայ երգը միջազգային չափի հասցնել, եւ պէտք է մեր տոհմիկ գրականութիւնը նոյն ճամբուն հետեւի։

— Կը ներէք, կ'ըսեմ քիչ մը շուարած, կը ներէք այս երկար շեղումին համար։

— Շեղում մը չէ։ Այդ բոլորը ա՛յնքան սերտօրէն կապուած են իրարու։

— Այո՛, յաճախ խորհած եմ թէ արդեօք պիտի ունենայի՞նք մեր նախորդ սերունդին հրաշալի հունձքը առանց Կոմիտասին։ Տակաւին բաւականաչափ չէ ուսումնասիրուած անոր ազդեցութիւնը մեր այդ ժամանակուան գրականութեան վրայ։ Այդ իմաստով իսկ, փափաքեցայ քիչ մը տարածուիլ այս զրոյցի ընթացքին, վստահ թէ ձեր Հայկական Համանուագը եւ առ հասարակ ձեր համանուագային ստեղծագործութիւնները մեծ նշանակութիւն ունին, եւ ազդեցութիւն կրնան ունենալ գրականութեան վրայ եւս։ Կը հաճի՞ք ուրեմն բացատրել թէ ի՞նչպէս յղացաք Հայկական Համանուագը։

— Սիրով. հայ շինական երգին դանձէն ընտրեցի կարգ մը գոհարներ, զարգացուցի խորաքանչիւրը — մէկ երգէն տասը հատ հանեցի — եւ իրարու զօդելով շինեցի հայ Մեծ Երգը, Հայկական Համանուագը։ Այս քանի մը հայ մայր եղանակները, որոնք միայն հայկական չափով կտորներ էին, իրենց միջազգային չափանիշին բարձրացած են ա՛յն ընդելուզումով՝ զոր ես դրոշմած եմ իրենց յեղաշրջման ընթացքին։

· Այդ մայր եղանակները ի՞նչպէս ընտրած էք, երաժշտակա՞ն մտահոգութիւններէ մղուած, թէ հոգեբանական, ի՞նչպէս ըսեմ՝ իմաստի տեսակէտով։

— Հիանալի հարցում մը։ Երկուքն ալ նկատի առած եմ։ Տեսէք թէ ինչպէս։ Աշխատած եմ, քանի որ Հայկական Համանուագ կը կոչեմ զայն, աշխատած եմ տալ անով իմ ցեղիս հոգեկան աշխարհը, իր ամբողջ գեղեցկութեամբը։ Անոր քաջութիւնը (Սիփանայ Քաջերով), անոր անկեղծ բայց հաղուադէպ ուրախութիւնը, անոր կենսապաշտ հաւատքը (Հոյ Նազանիմով), անոր քնքուշ երազանքը (Լուսնակն Անոյշով), յետոյ անոր չարաճճի հեգնութիւնը (Սկերցոյով մը), անոր խորունկ տխրութիւնը (Հով Արէքով) եւ վերջապէս անոր միսթիք յափշտակութիւնը (դարձեալ Սիփանայ Քաջերով եւ պզտիկ մըն ալ Ի վերին Երուսաղէմով, այս վերջինը հայ հերոսներու յիշատակին ձօնուած)։

Այս բոլորը իրարու քով բերած եմ, թէ՛ իմաստի եւ թէ՛ երաժշտական մտահոգութիւններով, այդ հինգ երգէն, մայր եղանակներէն տասնեակներով ուրիշ յարակից եղանակներ յօրինած եմ, ընդելուզած զանոնք իրարու, շաղուած, եւ ներդաշնակութիւն մը կազմած, ամբողջութիւն մը ստեղծած։

Խորքով հայկական, ինչպէս կը տեսնէք, բայց Հայկական Համանուագը միջազգային է։

Եւրոպացի մը եթէ լսէ զայն պիտի հասկնայ, անոր համար որ անիկա ունի մարդկային հասարակաց նկարագիր։ Անոր հոգին պիտի հրճուի երաժշտութեան առթած հաճոյքէն, եւ ան, ըլլայ Ֆրանսացի, Գերմանացի թէ Անգլիացի, պիտի մտնէ այդ երաժշտութեան մէջէն ուրիշ աշխարհի մը մէջ մանաւոր տեղական գոյնով աշխարհ մը, հայկականը, զոր ճանչնալու եւ սիրելու պիտի մղուի։ Ինչպէս եթէ նոյն այդ Եւրոպացին Զաքովսքիի մէկ համանուագը լսէ, պիտի թափանցէ ռուս հոգիին, Հայ Համանուագով պիտի ճանչնայ հայ հոգին։

(Մնացեալը յաջորդով) Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի 10րդ Պատգմ. Ժողովը

Յունիս 14—17, չորս օրուան ընթացքին Ֆր. Կապոյտ Խաչի բոլոր մասնաճիւղերը, թիւով 20, ղրկած էին իրենց պատգամաւորները Foyer de la Paixի ընդարձակ սրահներէն մէկուն մէջ։ 42 վճռական ձայն, ինչ որ աննախընթաց էր։ Նախորդ ինը ժողովներու ընթացքին առաւելագոյնը եղած է 30—32 ձայն եւ զաւառէն եկող պատգամաւորները թիւով եղած են նուազ, քան այս տարի։ Այս աննախընթաց իրականութիւնը կը պարտինք մասնաւորաբար մեր ընկերուհիներուն հանրային դաստիարակութեան եւ իրենց եռանդուն կազմակերպական աշխատանքին։

Պիտի ուզէի ամփոփել ժողովի առաջին օրուան նիստին մէջ կարդացուած տեղեկագիրներու թուանշանները եւ արձանագրուած աշխատանքները։

Պէտք չէ մոռնալ որ պատերազմի վեց տարիներու ընթացքին Ֆր. Կապոյտ Խաչը սահմանափակած է իր կազմակերպական կեանքը, եւ պահած է միայն իր գլխաւոր նպատակներուն համար անհրաժեշտ գործունէութիւնը։ Չէ կրցած ունենալ ոչ մէկ Պատգմ. Ժողով 1939էն ի վեր. ոչ ալ Օգափոխութեան կայան, որ իր գլխաւոր ձեռնարկներէն մէկն էր։ Բայց թէ Մասնաճիւղերը եւ թէ Շրջ. Վարչութիւնը իրենց ճիգերով շարունակած են պահել դպրոց, դարմանատուն, աղքատներու օգնութեան գործը. զինուորներու, գերիներու եւ կեդրոնացման կայաններու մեր դժբախտ հայրենակիցներու նուիրուած եռանդուն աջակցութիւնը, նիւթապէս թէ բարոյապէս։

Ուրեմն վերջին այս մէկ տարին է որ եղած է ամէնէն արդիւնաւորը իրենց վերակազմութեան համար եւ հաւաքած է Կապոյտ Խաչի շուրջ 1300 անդամուհիներ, 250 աւելի նախորդ Պատգմ. Ժողովի շրջանէն։

Այս թիւին մէջ չեն Սան-Սանուհիները որոնք խիտ շարքերով եկած հաւաքուած են մեր Միութեան շուրջ, նոր աշխոյժ եւ թարմութիւն բերելով կազմակերպութենէն ներս։ Սանուհիներու թիւը բաժնուած է Մարսէյլի, Սէնթ Էթիէնի, Կրընօպլի, Վիէնի, Գորտոյի, Սէն Շամոնի, Տէսինի Փարիզի եւ միւս Մասնաճիւղերու մէջ եւ կը հասնի 300ի։

Բոլոր Մասնաճիւղերու հաշուեկշիռներէն քաղուած թիւերը աւելի քան պերճախօս են։ Հաւաքած են **1.851.500** ֆրանք, ծախսած են **1.175.000** ֆրանք եւ իրենց Սնտուկը պատրաստ ունին ուրեմն աւելի քան **620.000** ֆրանք։ Իրենց յատուկ ձեռնարկները պահելէ վերջ, հանգանակած են 150.000 ֆրանք Ցունաստանի կարօտ հայրենակիցներուն համար եւ 300 քիլոյի չափ հանդերձեղէն եւ նոր կօշիկներ։

Շրջ. Վարչութեան կատարած գործը ջերմապէս գնահատուեցաւ ժողովին կողմէ, մասնաւոր բանաձեւով մը որ քուէարկուեցաւ միաձայն։ Այդ գործունէութիւնը մասնաւորուած նախ զինուորներու եւ ապա գերիներու համար իսկապէս եղած է շատ գոհացուցիչ։ Գաղութին ծանօթ է արդէն այդ նպատակին համար կազմուած խառն Յանձնախումբին աշխատանքը եւ անոր մէջ Կապոյտ Խաչին մասնակցութիւնը թէ՛ բարոյապէս, թէ՛ նիւթապէս (90.000 Ֆրանք)։ Գալով Փարիզի մէջ Յունաստանի աղէտեալներուն համար եղած հանգանակութեան եւ տարուած աշխատանքին, նոյնպէս պատուաբեր եղած է մեր Միութեան համար, ամէն տեսակէտով։

Շրջ. Վարչութեան հաշուեկշիռին մէջ կը տեսնուէր 150.000 Ֆր.ի գումար մը միմիայն կարօտեալներու բաշխուած, իսկ 130 հազար ալ զինուորներուն և գերիներուն յատկացուած։ Իր ընդհ. մուտքը կէս միլիոն Ֆրանք եւ ելքը 400.000, ցոյց կուտար 100.000ի պահեստ մը, իսկ անձեռնմխելի գումար մը 125.000 Ֆրանք։ Ուրեմն բացառիկ կարիքներու համար Կեդր. Վարչութեան տրամադրութեան տակ կը պահէր 225 հազար Ֆրանք, որու հիման վրայ հաշուեքննիչ Յանձնախումբը կազմեց իր Նախահաշիւը յառաջիկայ տարուան համար։

Պատգմ. Ժողովը իր յաջորդ երեք օրերու ընթացքին քննեց օրակարգը եւ քուէարկեց Ֆր. Կապոյտ Խաչի ոգիին եւ իր շարքերուն հայրենասիրական բաղձանքներուն համապատասխան որոշումներ։

Պատգմ. Ժողովը որոշեց հաշտ ու սիրալիր յարաբերութիւններ պահել բոլոր հայկ. Միութիւններու հետ, ի հարկին գործակցիլ բարեսիրական միւս կազմակերպութեանց, չխաչաձեւել որեւէ ազգօգուտ ձեռնարկ, միշտ պահելով Ֆր. Կապոյտ Խաչին կազմակերպական անկախութիւնը եւ հիմնական նպատակները։

Յառաջիկայ ներգաղթի ձեռնարկը նոյնպէս զբաղեցուց ժողովը եւ տրամադրուեցաւ կարեւոր գումար մը, Շրջ. Վարչութեան հայեցողութեամբ գործածուելու համար։

Ժողովը փակուեցաւ Շրջ. Վարչութեան ընտրութեամբ, երկու տարուան համար։ Ընտրուեցան Տիկիններ Տ. Շ. Միսաքեան, Է. Բիւզանդ, Ա. Թադէոսեան, Հ. Բաբերդեան եւ Ա. Գազանճեան։

Ահա ամփոփ պատկերը մեր գաղութին մեծ կազմակերպութիւններէն մէկուն՝ Ֆր. Կապոյտ Խաչի՛ դերագոյն ժողովին։ Փափաքելի էր որ մեր քոյր Միութիւնները եւ հասարակութիւնը ինչպէս միշտ չխնայեն իրենց աջակցութիւնը այս լաւագոյն տրամադրութիւնները դարձնելու համար արդիւնաւէտ, մեր գաղութին պահանջներուն տեսակէտով։

ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՈՒՀԻ Ա.

Մուֆթին եւ իր արկածները

Լոնտոնի «Տէյլի Մէյլ» թերթէն (Յունիս 12) կը թարգմանենք հետեւեալ յօդուածը, զոր գրած է Կի Րէմսէյ՝ հետաքրքրական տեղեկութիւններ տալով Մուֆթիին մասին, որ օրուան հերոսը դարձած է ներկայիս.—

Արաբ է, բայց մօրուքը կարմիր է եւ կլոր աչքերը կապոյտ են։ Քսանըհինգ տարուան անվհատ հակաբրիտանական քարոզչութեան եւ խառնակչութեան աւանդութիւն մը ունի — բայց բրիտանական կառավարութենէն տարեկան 600 ոսկերլին քաշեց, կռուեցաւ Բրիտանիոյ համար եւ ծառայեց զանազան բրիտանական կառավարական պաշտօնատուններուն մէջ։

Իր կեանքը կը սպառէ Հրեաներուն դէմ պայքարելով, նոյնիսկ Հրեաներու պատուհաս Հիթլէրի հետ ընկերակցեցաւ — բայց իր ազատութիւնը եւ իր տիտղոսը կը պարտի Հրեայի մը։

Անունը Ամին էլ Հիւսէյնի է, որու առջեւ դրուած է «Հաճի» քաղաքավարական տիտղոսը, կը նշանակէ թէ ուխտի գացած է Մեքքէ։ Իր աստիճանը՝ Երուսաղէմի Մուֆթի է — ոչ թէ Մեծ Մուֆթի։ Միակ մեծ Մուֆթին Թուրքիոյ Մուֆթին էր։

Մուֆթին գիտնական մըն է որու կը դիմեն Մուսուլմանները կարծիքի համար։ Բայց Ամին էլ Հիւսէյնի երբեք գիտնական եղած չէ, աւարտած չըլլալով ուսման որ եւ է ճիւղ։

Պաղեստինեան համբաւաւոր Հիւսէյնի ընտանիքին մէկ անդամն է, որոնք Եմէնէն 400 տարի առաջ Պաղեստին եկած են։ Ծննդեան ճիշդ թուականը անորոշ է, որովհետեւ Արաբները Արեւմուտքի ժողովուրդներու պէս իրենց տարեդարձը երբեք չեն արձանագրեր։ Համաձայն դաղթային պաշտօնատան, 54 տարեկան է։

Հայրը Մուֆթի, եղբայրը Մուֆթի, քիչ թէ շատ ժառանգական է տիտղոսը իր ընտանիքին մէջ, որ մինչեւ Մարգարէն կ'երկարի իր աղջկան միջոցաւ։

Երուսաղէմի մէջ աշխարհական դպրոց գնաց, իսկ Գահիրէի մէջ Ալ Ազհարկրօնագիտութեան համալսարանը։ Հոն նիւթական նեղ օրեր ապրեցաւ, 5 ոսկերլին ամիսը։

Ձգեց կրօնագիտութիւնը եւ մտաւ Պոլսոյ սպայից դպրոցը եւ առաջին մեծ պատերազմին թրքական բանակին մէջ պաշտօն մը ունեցաւ։ Բայց 1916ին Արաբիոյ Լօրէնսի առաջնորդութեամբ արաբական ըմբոստութեան միանալով հանճարեղ հրոսակին համար զօրահաւաք ըրաւ։

1919ին Պաղեստինի կառավարութեան զանազան պաշտօնատուններուն մէջ ծառայելով հասաւ մինչեւ դաղտնի սպասարկութեան պաշտօնին։ Երբ Պալֆուրի յայտարարութիւնը հրատարակուեցաւ, Հիւսէյնի ծովը նետեց բրիտանականը, ինչպէս ըրած էր թրքականը, հիմա կը հնազանդէր միայն Արաբներուն եւ Լօրէնսի նման Պալֆուրի յայտա-

բաղութիւնը նկատեց իբրեւ խրամատ մը Արաբներու համար եղած երաշխաւորութեան։

Թռուցիկ պատասխանութեանց շարք մը սկսաւ որ իրեն արժեց 15 տարուան բանտարկութիւն ։ Բայց երբ ոստիկանութիւնը եկաւ զինք ձերբակալելու, ըսաւ թէ «Հիւսէյինին իր քովը գացած է» եւ փախաւ։

Երբ Լօրտ Հէրպըրթ Սամուէլ Երուսաղէմ եկաւ իբրեւ բարձր պատուիրակ, Հիւսէյինի շնորհուած ներումէն օգտուելով Պաղեստին եկաւ եւ իր եղբօրը մահուան պատճառաւ պարապ ձգուած Միւֆթի պաշտօնին տիրացաւ։ Ընտրութեան ատեն չորրորդ էր, բայց կառավարութեան կողմէ պաշտօնի նշանակուեցաւ։ Իր եկամուտը տարեկան մինչեւ 50.000 սթերլինի հասաւ։ Ամերիկայի եւ Հնդկաստանի մէջ հաւաքուած 2 միլիոն սթերլինը բարենպատակ ձեռնարկներու համար, իւրացուց ուրկէ ոչ մէկ դրամ ստացաւ կարօտ ժողովուրդը ։

Միւֆթին մէկ հատիկ նպատակ ունէր, Պաղեստինի մէջ արաբական պետութիւն մը հիմնել, անկախ բրիտանական կամ ուրիշ ո եւ է իշխանութենէ։ Եւ ատոր հասնելու համար կը նկատէր որ կամ կառավարիչ, կամ Թագաւոր եւ կամ նախագահ պէտք է ըլլայ ։

Կը մտածէր նաեւ միակ արաբական կայսրութիւն հիմնել Արաբ Դաշնակցութեան Պետութիւններէ բաղկացած, Եգիպտոս, Սուրիա, Լիբանան, Իրաք, Սաուտի Արաբիա, Անդրյորդանան եւ Եմէն։ Ինքզինք Խալիֆա եւ կառավարիչ կը տեսնէր այն մարմնին վրայ որ երկու հասարակաց բան ունէր — արաբական արիւնը եւ իսլամութիւնը։ Այս նպատակով ինքզինք նուիրեց անձանձիր կերպով ըմբոստութիւն հանելու Բրիտանացիներու եւ Հրեաներու դէմ ։

Հրէական ներգաղթին հակառակեցաւ ինչպէս նաեւ բրիտանական ոստիկանութեան։ Գործադուլներ եւ խռովութիւններ իրարու յաջորդեցին մինչեւ որ1937ին պաշտօնանկ եղաւ, բայց մնացՄիւֆթի։ Այդ տիտղոսը իրմէ չէր կրնար առնուիլ։

Փախուստ տուաւ երբ քօղարկուած արաբ կին մը, յետոյ ծպտուեցաւ իբրՊեռուին՝ Պէյրութ փախաւ խոստանալով Ֆրանսացիներուն թէ քաղաքականութեան պիտի չմասնակցէր ։ Խոստումը դրժեց եւ Սուրիոյ Արաբները ըմբոստացուց Ֆրանսացիներուն դէմ, եւ հեռուէն ղեկավարեց Պաղեստինի Արաբները։ 1940ին ամբաստանեց Իտալիան պատերազմի մտնելու համար, բայց 1941-Իրաքի մէջ Րաշիտ Ալիի հետ Առանցքին ի նըպաստ եղած ըմբոստութեան շարժման մէջ մտաւ, ու երբ չյաջողեցաւ, փախաւ Պարսկաստան։

Երբ Բրիտանացիները եւ Ռուսերը մտան Պարսկաստան, ճափոնական դեսպանատունը ապաստանեցաւ, անկէ անցնելու համար Առանցքի օդանաւով Հռոմ ։

Հռոմէն անցաւ Պերլին ուրկէ հակաբրիտանական քարոզութիւն ըրաւ եւ կ'ըսուէր թէ զօրահաւաք կ'ընէ Ազատ արաբական ուժ մը կազմելու համար հիւսիսային Ափրիկէի մէջ, կռուելու համար Առանցքին հետ 1943ին։ Բայց երբ Ֆօն Արնիմը պարտուեցաւ, Հիւսէյինի շատ փոքր ուժ դարձաւ Առանցքին աչքին ։

1945 Մայիսին ձերբակալուելով Ֆրանսացիներու կողմէ Քոնսթանցայի մէջ, Փարիզ բերուեցաւ, եւ Րամպույեէի մէջ արգելափակուեցաւ։ Անկէ էր իր վերջին փախուստը ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Քիմիական գիտութեանց պրոֆ. Դ. Մաբուխեան հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ «Սովետ. Հայաստան» թերթի խմբագրին .—

Մինչեւ այժմ իմ աշխատանքներում առանցք է դարձել մետաղ – գործարանական բարձր չամանդաղային միացումների ուսումնասիրութիւնը,որից պարզւեց, որ որոշ մետաղներ կարող են կազմել միացումներ, որոնք ունին ունակութիւն, որոշ յաճախականութեամբ. լոյսի ճառագայթներ արձակելու եւ ճառագայթներ կլանելու։ Ֆրանսացի գիտնական Լաուկերգր (?) եւ գերմանացի Հէլմ Ֆօշը այն միտքն էին յայտնել, թէ այդ կարգի միացումների ստացում հնարաւոր չէ։ Բայց Երեւանի համալսարանում կատարած իմ փորձերը ոչ միայն ժխտեցին նրանց տեսութիւնները, այլեւ ապացուցին որ այդպիսիները մինչեւ հիմա յայտնի լոյս արձակող նիւթերից մի քանի անգամ ուժեղ են։ Դրանք 1944—1945 թւին գործածւեցին արտադրութեան մէջ։ Ներկայումս ես զբաղւում եմ նոյնատիպ միացումների ուսումնասիրութեան հարցով եւ ստացւած մի շարք պատրաստութեանց հետ կատարւում են փորձեր բժշկական բնագաւառում կիրառելու նկատառումով, միաժամանակ իմ աշխատակիցների միջոցով նախատեսւած եւ նոյնիսկ սկսւած է պիզմութ, մագուրի, մանգան եւ պղինձ մետաղներէ բաղադրեալ միացութիւնների ուսումնասիրութիւնը մի շարք գործարանային նիւթերի հետ ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Օ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ ԵՐԳԱՏՕՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Պ. Օննիկ Պէրպէրեանի երգատօնը՝ նուիրուած հայկական համանուագային երաժշտութեան, տեղի ունեցաւ 16 Յունիս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3.30ին, Մարսէյլի Օփերային մէջ։ Ժամանակէն առաջ, երաժշտասէր խուռն հասարակութիւն մը փութացած էր լսել մեր տաղանդաւոր երգահանը։ Օփերայի ընդարձակ շէնքը գրեթէ լեցուած էր ամբողջութեամբ ։

Յայտագիրը կը պարունակէր .— 1) ընտանեկան երաժշտութիւն (Musique de chambre) 2) Հայկական հանդիսաւոր պատարագը, Հերոսի մը կեանքը, եւ Հայկական Համանուագը, բոլորն ալ հեղինակութիւն Օննիկ Պէրպէրեանի ։

Ճիշդ որոշեալ ժամին, Տիկին Մ. Թէրզիպաշեան, որուն վիճակուած էր հայ ժողովրդական երգերու բաժինը, բեմ եկաւ եւ ընկերակցութեամբ դաշնակի, երգեց Կ. Վարդապետի «Անտունին», «Իմ Ջինարի եարը», «Քէլէ քէլէ քէլքիդ մեռնիմ», «Հօյ Նազան իմ, Նազան իմ»։

Ֆրանսացի դաշնակահարուհին նուագեց դաշնակի վրայ զանազան կտորներ։

Յայտագրի երկրորդ կտորն էր հայկական հանդիսաւոր պատարագը, եօթը ձայնով, զոր երգեց Մարսէյլի ձայնասփիւռի երգչախումբը։ Հակառակ օտարներէ կազմուած եւ հայ լեզուի հընչական կանոններուն անծանօթ ըլլալուն, երգչախումբը բաւական լաւ առոգանութեամբ երգեց Պէրպէրեանի պատարագը, որ մեծապէս գնահատուեցաւ ներկաներուն կողմէ։ Կրկնութեան արժանացան «Միայն սուրբ, միայն Տէր», Տէր ողորմեա, «Եղիցի անուն Տեառն օրհնեալ», եւայլն։

«Հերոսի մը կեանքը», որ Պ. Պէրպէրեանի լաւագոյն կտորներէն մէկն է, գործադրուեցաւ ընկերակցութեամբ երգչախումբի եւ նուագախումբի։

Յայտագրի ամենավերջին կտորն էր Պ. Օննիկ Պէրպէրեանի Հայկական Համանուագը որ նուագուեցաւ Օփերայի նուագախումբին կողմէ։ Գրեթէ առաջին անգամն էր որ Մարսէյլի մէջ ականատես կ'ըլլայինք նման լուրջ ձեռնարկի մը, որ պատիւ կը բերէր թէ հեղինակին եւ թէ մեր ժողովուրդին։ Չեմ գիտեր թէ նիւթապէս Պ. Պէրպէրեան գնահատուեցա՞ւ թէ ոչ, բայց ամենայն համարձակութեամբ կրնամ ըսել որ բարոյական գնահատանքը անվերապահ է եւ ամբողջական ։

✕ Ջորեքշաբթի իրիկուն, թէյասեղան մը կազմակերպուած էր ի պատիւ Պ. Օննիկ Պէրպէրեանի, Salon Colbertի մէջ։ Ներկայ էին գաղութիս կարեւոր դէմքերը։ Օ. Օննիկ Պէրպէրեանի անձին եւ արուեստին մասին խօսեցան Պ. Պ. Փիրանեան, վերապատուելի Ղազարոսեան, Տօքթ. Քէչեան, Պ. Կիւմիւշեան, Հ. Սամուէլ, Վ. Գույումճեան, Վարդան Սարգիսեան, Կ. Փօլատեան եւ ամէնէն վերջը, ինքը, Պ. Պէրպէրեան որ համեստ խօսքերով շնորհակալութիւն յայտնեց իրեն եղած պատիւին համար։ Ժամանակը առաջացած ըլլալով, Նախագահը՝ Պ. Ենովք Արմէն քանի մը հակիրճ խօսքերով փակուած յայտարարեց հաւաքոյթը ։

Թղթակից

ԽՄԲ.— Պ. Տ. Փիրանեանի ճառը՝ յաջորդով։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՊՈՒՏՈՅԻ ՄԷՋ

ՊՈՒՏՕ .— Մենք ալ տօնեցինք Մայիս 28ը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբի, Յունիս 9ին, ընկերվարականներու սրահը, Սըոն։ Բեմին խորը պարզուած էին տարադիր եռագոյնը եւ Ֆրանսականը, մէջտեղը մեր անմահ հերոսներու նկարները, ու մեծադիր նկարը մեծ եւ փոքր Մասիսներուն։ Բացումը կատարուեցաւ «Մեր հայրենիք»ով, յոտնկայս, զոր Սան – սանուհիները երկձայն երգեցին։ Նախագահը, ընկեր Ա. Քէնտիրեան բացատրեց օրուան մեծ տօնին իմաստը, յատկապէս ծանրանալով այդ օրերուն միակ մեծ մարդուն՝ Արամի պողպատեայ կամքին վրայ։Գեղարուեստական բաժնին Օր.Շ.Յակոբեան Պ. Ս. Խանզէտեան եւ Վ. Վարդանեան փայլեցան տպաւորիչ արտասանութեամբ։ Նուրբ ձայնով երգեցին օրիորդներ Շաքէ Քէնտիրեան «Հիասթափութիւն» (Ա. Պարթեւեան), «Մենաւոր կարապը» (Մեսումենց), Վարդեր եւ Պետիկ Քէնտիրեան միասին՝ պարերգը (Ժօժէնի Աճէմեան), խմբերգ՝ սան- սանուհիներու կողմէ «Գլուխս դրել եմ », «Եար կիւլէ(Մեսումենց)։Առանձին ջութակի վրայ նուագեցին Ս. Տօնէրեան «Մայր Արաքսի» (Կ. Վ.) Խօշպաղի (Գ. Սիւնի), Փափուրի(Մեսումենց), Յ. Քէնտիրեան «Հով արէք (Կ. Վ.) Հօյնար (Վ.Սարգիսեան), փոքրիկն Րաֆֆի պարեց Կովկասահայ տարազով (Պաղտասարլի» (Մեսումենց)։ Երաժշտական այս բոլոր բաժինները դաշնակի ընկերակցութեամբ եւ ղեկավարութեամբ Ա. Գ. Մեսումենցի ։

Օրուան բանախօսը, ընկեր Ս. Յովհաննէսեան (Փարիզէն) խօսք առնելով պարզեց Հայաստանի հանրապետութեան նախօրեակին տեղի ունեցած դէպքերը, մինչեւ Մայիս 28։ Պատմեց թէ ինչպէս հայ ժողովուրդը բոլորովին առանձին էր, կտրուած արտաքին աշխարհէն, եւ թէ ինչպէս հպարտօրէն մարտնչեցաւ ամուր փարելով մայրենի հողին։ «Մեր նորագոյն պատմութեան մէջ դժուար է գտնել նման դէպք մը ինչպիսին է Սարտարապատի, Ղարաքիլիսայի, Բաշ Աբարանի հերոսամարտը »։

Հանդէսին փակումը կատարուեցաւ « Ծաղկիր Ազատ իմ հայրենիք»ով (Ա. Այվազեան) զոր երգեցին սան – սանուհիները ։

« Մուրատ » խումբը կազմակերպած էր ընկերա – համակրական խնջոյք մը։ Սան - սանուհիներու խումբը եւ ուրիշներ հայկական պարեր պարեցին եւ խմբերգներ երգեցին։ Բաժակներ պարպուեցան ի յիշատակ անոնց որ մեր անկախութիւնը հիմնեցին։ Երգուեցան ազգային յեղափոխական երգեր՝ ստեղծելով հայրենասիրական տաք մթնոլորտ մը։ Յաճախ բաժակներ կը բարձրանային հայկական Դատի (միացեալ Հայաստան) շուտափոյթ լուծման համար, ինչպէս եւ Խ. Հայաստանի մեր եղբայրներուն եւ քոյրերուն կենացը։

Զալկարացի

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ 80ԱՄԵԱԿԸ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐՈՒԻ, (յապաղած) .— Յունիս 9ին Օթէլ Ֆրանսի սրահին մէջ տօնուեցաւ Ա. Ահարոնեանի ծննդեան 80ամեակը։ Հանդէսը բացուեցաւ Պէլմոնի երգչախումբին «Երբոր բացուին դռներն յուսոյ» խմբերգով։ Տիկին Գասապեան արտասանեց «Կարօտի Նամակը»։ Տէսինէն Օր. Ա. Մուրատեան երգեց «Ծիծեռնակ»ը։ Փոքրիկն Հայկ Պիչաքճեան արտասանեց «Հայ վարժարանը» ։ Տիկին Սիմոնեան երգեց «Ո՛վ ծիծեռնակ»ը, Պ. Մ. Գասապեան արտասանեց «Աշուղը» (Ա. Ահարոնեան)։ Բոլորն ալ ջերմապէս ծափահարուեցան։ Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, Պ. Ա. Կիւլպէնկեան (Լիոնէն) որ նախ յարգանքի խօսք արտասանեց Ազգ. Միութեան հիմնադիր հանգուցեալ Պ. Խաչիկ Գարիպեանի մասին, որուն ջանքերուն շնորհիւ մինչեւ այսօր կանգուն կը մնան իր հիմնած Ազգ. Միութիւնը եւ եկեղեցին։ Ապա ներկայացնելով Ա. Ահարոնեանի կեանքն ու գործը,զանազան դրուագներ պատմեց անոր կեանքէն եւ գործերէն։ Բանախօսութենէն անմիջապէս վերջը Պ. Մարտիրոս Գասապեան Ա. Ահարոնեանի մեծադիր լուսանկարը գեղեցիկ շրջանակով մը, նուիրեց աճուրդի համար եւ շահեցաւ Պ. Սեդրակ Ստեփանեան (1500 ֆրանք), 500 ֆրանք եւս նուիրելով։ Օր. Ե. Թաշճեան երգեց «Աղջի բախտաւոր»ը, Օր. Անժէլ Մուրատեան՝ «Հայաստան»ը ։ Փակումը կատարուեցաւ «Բամ Փորոտան»ով, յոտնկայս, երգչախումբին կողմէ։ Ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեամբ։ Ընդհ. հասոյթը եղաւ 3000 ֆրանք որ «Յառաջ»ի միջոցաւ պիտի յատկացուի Ա. Ահարոնեանին։

Դպրոցական հանդէս .— Յունիս 12ին Սինէմա Վաուէթէի մէջ տեղի ունեցաւ դպրոցական հանդէս մը։ Ամբողջ գաղութը ներկայ էր։ Բացումը կատարուեցաւ Պէլմոնի երգչախումբին խմբերգով («Բամ Փորոտան»)։ Նախագահ Վարդան քհնյ. Ժամկոչեան բացատրեց մայրենի լեզուին արժէքը, եւ յորդորեց ուժ տալ դպրոցին եւ մատուռին ։ Մէջ ընդ մէջ երգեցին եւ արտասանեցին բոլոր դպրոցականները մեծ յաջողութեամբ ։ Երիցուհի Ա. Ժամկոչեան երգեց մէկէ աւելի անգամներ, Օր.ներ Գարագաշեան, Կօշկակարեան եւ Մուրատեան ներկայացուցին ամերիկեան պզտիկ զաւեշտ մը որ շատ յաջող անցաւ։ Յետոյ մրցանակներ բաժնուեցան բոլոր աշակերտներուն, նախաձեռնարկ վարչութեան կողմէ (ինքնահոս գրիչ, մատիտ եւ տետրակներ)։ Վարչութեան կողմէ Պ. Յովհաննէս Ահարոնեան փակելով հանդէսը, շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր հանդիսականներու, ծնողքներուն, Վարդան քահանայի եւ երեցուհի Ա. Ժամկոչեանի։ Զոյգ մը գուլպայ եւ տուփ մը ամերիկեան գլանիկ աճուրդի դրուելով գոյացաւ 2260 Ֆր.։ Ընդհ. հասոյթը եղաւ3580Ֆր։ Վարչութիւնը կը յուսայ թէ դաշտահանդէսն ալ արդիւնաւոր պիտի ըլլայ ։ — Յ. Մ. Պիչաքճեան

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԼԻՈՆ-ՏԷՍԻՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ՏԷՍԻՆ .— Մասնաճիւղս 1945—46ի տարեշրջանին ծանր զոհողութիւններէ ու շարք մը անիրաւութիւններէ վերջ, Յունիս 16ի կիրակի օրը խաղաց իր վերջին (ֆինալ) մրցումը U. S. Pont de Cheruyի դէմ, Լիոնի Racing Clubի դաշտին վրայ ։ Լիոնի հայութիւնը խուռներամ դաշտ փութացած էր, քաջալերելու համար հայ մարզիկները։ Խաղը սկսաւ ժամը ճիշդ 5.45ին։ Ֆրանսացիները վըստահօրէն դաշտ իջան, ու բուռն յարձակողականով մը, բայց ի զուր։ Մեր կորովի վերջապահները, ու բերդապահ Տէմիրճեան, վարպետ խաղարկութիւն մը ցոյց տուին, ջերմ ծափեր խլելով ։

Ա. կիսախաղը լրացաւ հաւասար 0—0։ Բ. կիսախաղին որոշ կ'երեւար դատաւորին կողմնակալութիւնը։ Մեր խմբապետը բողոքեց եւ երկրորդ բողոքին վրայ անարդար դատաւորը դուրս հանեց զինքը։ Մերոնք ակամայ հանդուրժեցին եւ խաղը շարունակեցին 10 հոգիով։ Հազիւ հինգ վայրկեան անցած, տաք խաղարկութենէ մը վերջ Բենիամին ուժգին հարուածով մը նշանակեց առաջին նշանա-

կէտը: Դաշտը եռուղեռի մէջ էր: Խաղը այսպէս շարունակուելէ 15 վայրկեան վերջ մեր Մուրատը նշանակեց Բ. նշանակէտը: Արդէն խաղը լրանալու վրայ էր, երբ Ֆրանսացիները սխալ շարժումէ մը օգտուելով շահեցան առաջին նշանակէտը: Խաղը վերջացաւ մերոնց յաղթանակով, 2—1:

Այժմ փակած կ'ըլլանք այս տարուան եղանակը, շահելով մեր դասակարգին Champion du Rhôneի տիտղոսը: Այս եղանակին յաղթած ենք 35 Ֆրանսական խումբերու: Վարչութիւնը կը ջանայ աւելի երիտասարդ ուժեր պատրաստել նոր շրջանին համար, առնուազն վեց խումբեր: Գալիք տարեշրջանին պիտի ունենանք աւելի ծանր ծախքեր:

Ձկա՞ն առատաձեռն հայրենակիցներ որ ստանձնեն պատուոյ նախագահութիւնը: Օտար շրջանակներ գովեստով կը խօսին մեր տղոց մասին:

Մանաճիւղս մարզիկներու իսկական շտեմարան մըն է: Ունինք, եւ օրէ օր կը հասնին նոր մարզիկներ: Մեր շրջանի մասնաճիւղերուն միշտ օգնած ենք, տրամադրելով մեր մարզիկները: Մեր շրջանէն դուրս հայ մարզական պողպատեայ կամ անպարտելի կոչուած Միութեանց անգամ տրամադրած ենք, հայութեան անունը բարձր պահելու համար: Մօտերս Փոն տը Շէրիւ, Վիէն, Լիոն – Տէսին մասնաճիւղերը համախմբելով, պիտի կազմենք Շրջանային վարչութիւն մը:

Մ. Դանիէլեան

ծիքը յայտնելու համար: Ժողովը կը յանձնարարէ Ա. Դ. վարչութեան դիմումներ կատարել, նախատեսուած յաւելումները գործադրելու համար 1946 Յունիս 15էն սկսեալ: Կը յանձնարարէ նաեւ լուսաբանել հանրային կարծիքը, բացատրելով իր առաջարկներուն ազգային հանգամանքը:

Չախարը պիտի քնացնչե՞ն

Նիւրընպէրկի դատավարութեան յունիս 25ի նիստին մէջ, անգլիացի դատախազը նախկին արտաքին նախարար եւ Չեխոսլովաքիոյ «հովանաւոր» Նէօյրաթի ներկայացուց անոր ստորագրած կարգ մը փաստաթուղթերը, որոնց համաձայն որոշուած էր ոչնչացնել չեխ ազգը եւ սրբել անոր հազարամեայ պատմութիւնը: Երկու յուշագիրներ կը նախատեսէին Պոհեմիոյ եւ Մորավիոյ ապագայ կարգուսարքը: Մէկը պատրաստուած էր Ֆոն Նէօյրաթի թելադրութեամբ եւ իր ստորագրութիւնը կը կրէր. միւսը՝ մշակուած էր իր փոխանորդին՝ Քարլ Ֆրանքի կողմէ որ մէկ ամիս առաջ գնդակահարուեցաւ Փրակայի մէջ: Նէօյրաթ երկու յուշագիրները 1940 օգոստոսին ղրկած էր Հիթլէրի: Ֆրանքի յուշագրիը կը թելադրէր. —

Ոչնչացնել «չեխական պատմութեան առասպելը». — Ոչնչացնել չեխ ազգին պատմութիւնը սկսելով Վենչեսլաւ Թագաւորին օրերէն (10րդ դար). — Հաշուեյարդարի ենթարկել «անհաշտելի մտաւորականութիւնը». — Ջնջել չեխական երկրորդական վարժարանները, յետոյ տարրական դպրոցները, եւ երբեք չարտօնել որ եւ է չեխական համալսարան: Տեւական քարոզութիւն գերմանացման համար:

Ուրիշ առաջադրութիւն մը, — «Ամենախիստ» ոստիկանական մեթոտներ գործադրել աքսորականներու հանդէպ:

Անգլիացի դատախազը հարցուց Ֆոն Նէօյրաթի թէ համաձա՞յն էր այս«ահարկու, սառնասիրտ եւ ապօրէն առաջարկներուն»: Ամբաստանեալը «ոչ» պատասխանեց, կարգ մը բացատրութիւններ տալով: Յետոյ յայտարարեց թէ ինք պարզապէս անուանական հանգամանք ունէր իբրեւ հովանաւոր եւ բուն որոշումները Պերլինի մէջ կը տրուէին: «Ես Փրակա մնացի սանձելու համար Կէսթափոյին ծայրայեղութիւնները»: Գալով հակահրէական տնօրինութեանց, իր կարծիքով անոնք անհրաժեշտ էին, «մաքրելու համար» Գերմանիոյ հանրային կեանքը, բայց «պէտք էր տարբեր մեթոտներով կատարուէին»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԸ ԵՒ ԴԱՍԱԽՕՍՆԵՐԸ թափոր մը պիտի կազմեն այսօր, հինգշաբթի, Փարիզի փողոցներուն մէջ, դարման պահանջելու համար իրենց կացութեան, զոր անտանելի կը գտնեն եւ որուն հետեւանքով շատեր ուրիշ գործ կը փնտռեն: Թերթերը կը գրեն թէ տեղ մը 3000 երէց ուսուցիչներէ 800ը հրաժարած են վերջերս, իսկ նահանգի մը մէջ 25 ուսուցչական պաշտօններու թեկնածու ներկայացած են միայն եօթը հոգի:

ՍՈՒՐԻՈՅ կառավարութիւնը որոշեց կախել անոնք որ հրէական ապրանքներու առեւտուրով կը զբաղին: Այս հրամանագիրը հետեւանք է Արաբական Դաշնակցութեան յունիս 13ի զեկոյցին, որ կը հրահանգէր հրէական ապրանք չծախել բոլոր արաբական պետութեանց մէջ: Կը կարծուի թէ ծանր պատիժներ պիտի հաստատուին նաեւ Եգիպտոսի, Իրաքի եւ Լիբանանի մէջ: Այս արգելքին վրայ շատ մը հրէական գործարաններ փակուեցան Պաղեստինի մէջ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԷՍԹԱՓՈՅԻ 31 անդամներու դատավարութեան առթիւ, զոհերէն Տիկին Տընիզ Ժինօթէն, համայնավար երեսփոխան, մանրամասնօրէն նկարագրեց իր կրած չարչարանքները, որոնք տեւած են տասը օր, առանց քննալու եւ ճաշելու, գաղտնիքներ կորզելու համար: Տիկինը յետոյ ղրկուած էր Ռավէնսպրուքի արգելարանը, ուր մնացած է 18 ամիս: Ինք զբաղած էր կիներու դիմադրական խումբեր կազմելու Պըրթանեի մէջ, սակայն ձերբակալուեցաւ 1942 Օգոստոսին: Իրեն հետ ձերբակալուած 16 կիներէն միայն ինք ողջ մնացած է: Տասնըմէկը գնդակահարուած, միւսները մեռած են: Տիկինը մատնանշելով ամբաստանեալներէն Թոմասէնը, յայտարարեց. — «Ան մասնագէտ էր կիները չարչարելու արհեստին մէջ: Իմ ձերբակալութենէս վերջը խարազանով զարկաւ կուրծքիս մինչեւ որ մարեցայ ինկայ»: Թոմասէն ծեծած է նաեւ Օր. Պիտօն, վարչապետին քոյրը:

ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ եօթը ինքնավար պետութեանց բաժնելու համար ծրագիր մը մշակած է Պ. Պէվին, համաձայն «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի տեղեկութեանց:

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ Ազգ. ժողովին ներկայանալով երէկ, կարդաց իր յայտարարութիւնը:

ԻՏԱԼԻՈՅ Սահմանադիր ժողովը գումարուեցաւ Յունիս 25ին: Վարչապետը ընդունուեցաւ «կեցցէ Իտալիա, կեցցէ՛ Թրիէսթէ» աղաղակներով: Նախագահ ընտրուեցաւ Պ. Սառակաթ, Փարիզի նախկին դեսպանը, ընկերվարական:

ԿՕՇԻԿՆԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ պիտի փորագրուին ներբանին վրայ, սեւ շուկային առաջքը առնելու համար:

ԾԽԱԽՈՏԻ ՄԱՔՍԱՏՈՒՐՔԵՐԸ եռապատկուեցան, — 1.50 ֆրանքէն բարձրանալով 4ի: Ներածուած իւրաքանչիւր գլանիկի տուփին 90 ֆրանքը պետութեան պիտի երթայ:

ԿՈՉ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒՆ

Տարի մը անցաւ այն օրէն ի վեր երբ տեղի ունեցաւ Մարտիկներու Միութեան Ընդհ. Ժողովը Սոսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ:

Առաջին անգամ էր որ այդքան թիւով մարտիկ ընկերներ փութացած էին ներկայ ըլլալ այդ օրը, ուր վերջնականապէս ընդունուեցաւ երկու համաշխարհային պատերազմներու Ֆրանսական բանակին մէջ ծառայած Հայ Ռազմիկներու միակ Միութեան մը կազմութիւնը:

Արդ՝ սոյն ժողովէն ընտրուած վարչութիւնը կոչ կ'ընէ Փարիզի եւ շրջանի հայ ռազմիկներուն որպէսզի ներկայ ըլլան յառաջիկայ մեր ընդհ. ժողովին որ տեղի պիտի ունենայ կիրակի 30 Յունիս, Սոսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ, ժամը 2.30ին, 8 րիւ Տանթօն, Փարիզ (6), օրակարգ ունենալով մէկ տարուան նիւթական եւ բարոյական համարատուութիւնը եւ նոր վարչութեան ընտրութիւնը:

Ժողովին ընտրելու եւ ընտրուելու մասնակցող ընկերներ պարտին ունենալ Միութեանս անդամատոմսը, առանց որու ժողովէն ներս չեն ընդունուիր: — Վարչութիւն

Դաշտահանդէս

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սէն Ժէռոմի «Հայաստան» ենթակոմիտէի եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի շրջ. կոմիտէին: 30 Յունիս, կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, բանախօսութիւն, հայ եւ Ֆրանսացի ընկերվարականներու կողմէ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Ընտիր ճաշ եւ ճոխ պիւֆէ: Մուտքը ազատ է:

Փլաս Շափիթրիէն առնել թիւ 5 հանրակառքը եւ իջնել Գար - Շաիիթր (Chateau Gombert):

Ամառնային պարահանդէս

Կազմակերպուած ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի կողմէ, Boulogneի անտառի ծառերուն տակ, Palmarium (Jardin d'Acclimatation), յունիս29ին, շաբաթ գիշեր ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ: Առաջնակարգ նուագախումբ, ընտիր խմիչքներ եւ ուտելիքներ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ եւ ԶԱՐՄԱՆԱՋԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ: Անձրեւի պարագային պատսպարուած մեծ սրահ: Métro Sablons: Sortie Bld. des Sablons. Մուտք 150 ֆրանք:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ կօշիկի գործի տեղեակ գործունեայ երիտասարդ մը գործատեղիի մէջ ճիւղ մը կատարելագործելու համար: Տեւական գործ: Դիմել Պ. Արովեան, 99 rue de Belleville, Paris (19), métro Pyrenées:

Օր. ԻՒՂԱԲԵՐ ԲԱՇԱԼԵԱՆ
Պ. ԱԶԱՏ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

23 Յունիս, 1946 Ամուսնացած Իսի

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. «Եգիպտացի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը, 9 rue Victor Massé:

ՎԻԷՆ — Հ. Յ. Դ. կոմիտէին ընդհ. անդամական ժողովը այս կիրակի, 30 Յունիս, առաւօտեան ժամը 9.30ին, Մուրատ խումբի սրահին մէջ (Սէն Մարթէն): Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անդրանիկ խումբին դասախօսութիւնը՝ ուրբաթ 28 Յունիս, իրիկուան ժամը 9ին, Շավիլի մատրան մէջ: Դասախօս ընկեր Հր. Բալուեան: Նիւթը՝ Ներսէս Վարժապետեան եւ 61րդ յօդուածը:

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը, 29 յունիս, շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին, Café Noaillesի ներքնասրահին մէջ:

ԻՍԻԻ ՖՐ. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի ժողովը այս ուրբաթ ժամը 8.30ին Խրիմեան դպրոցը:

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ անդամները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի, ամսոյս 29ին, շաբաթ իրիկուն, ժամը 20.30ին, Studio Caumartin: Օրակարգ — Տեղեկատուութիւն եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան:

ՍԷՎՐԱՆ Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ մասնաճիւղի ամավերջի դպրոցական հանդէսը 30 Յունիս, Կիրակի ժամը 3ին «Մասիս»ի սրահին մէջ, 87 Ave. de Livry, Sevran: Խմբերգ, արտասանութիւն, թատերական փոքրիկ ներկայացում, պար փոքրերու հայակական տարազով: Հանդէսէն վերջ եւրոպական պարեր մինչեւ ժամը 11: Ճոխ պիւֆէ: Մուտքը ազատ է: Eglise Pantinէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը, terminus իջնել եւ կամ առնել ժամը 1.45ի կամ 2.10 ի երկաթուղին Gare du Nordէն Սէվրանի համար:

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Շրջ. վարչութեան տարեկան պարահանդէսը Յուլիս 6ին, Chateau des Fleurs, ժամը 20.30էն մինչեւ լոյս:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ կանացի ճերմակեղէնի (Lingerie) վարպետ գործաւորուհիներ, որոնք գիտնան լաւ սեղնագործել, թէ աշխատանոցին մէջ եւ թէ իրենց տուները աշխատելու համար: Դիմել հինգշաբթի կէս օրէ վերջերը եւ շաբաթ առաւօտները Mme Marcel (Bon. 110 Ave. de Choisy, métro Tolbiac կամ Place d'Italie):

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ CHEZ ARTHUR (ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ)

28 Rue Ramponneau, Métro Belleville. Tél. Men. 64-47

Արեւելեան եւ եւրոպական համեղ կերակուրներ, քնտիր օղի եւ ճոխ ազանդեր: Հինգշաբթի օրերը գոց է:

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿԻ ՅԱՏՈՒԿ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Կերպասի, պատրաստ հագուստի Ալզասեան բամպակեղէններու, պօնեթըրիի մեծաքանակ վաճառում: Ապսպրանքները կ'ընդունուին նամակով եւ հեռախօսով՝ Վիէն 6-54:

ԴԻՄԵԼ Ն. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ

71bis Rue Boson, Vienne (Isère)

ԾԱԽՈՒ Է ՎԻԼԼԱ ՄԸ, Նիսի անմիջական շրջանը, St. Sylvestre, երկու յարկ, 5 սենեակ, խոհանոց եւ բաղնիք: 350 մեթր քառ. մշակելի հող, մեծ թերաս եւ քավ: Խիստ նպաստաւոր գինով: Դիմել՝ Պ. Խոսրովեանի, Villa Marie-Vahak, 81 Vallon Obscur, NICE:

COUTURE FLORE Confectionի նոր աշխատանոցը, փլիսէի, օդակի սրաձեւ մեքենաներով մաքուր, արագ եւ խնամքով աշխատութիւն կարճ ժամանակամիջոցի մէջ: Գոհացուցիչ գիներ: Դիմել Պ. ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ, **40 rue de Flore, Alfortville (Seine): Tél. Ent. 15-67**:

ԻՐԱՒԱԳԷՏ ՊԷՐՆԱՐ ՎԱՀԷ, խորհրդատու դատական եւ հարկային գործերու, կը յայտնէ իր յաճախորդներուն թէ կ'ընդունի ամէն առաւօտ 8.30էն 9.30 (բացի կիրակիէն), 19 rue Georges Lafenestre, Bourg - la Reine (métro) եւ կէս օրէ վերջ Փարիզ, ժամադրութեամբ հեռ. Rob. 08-87:

ՁԵՐ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԵՐԸ

Գնելէ կամ ծախելէ առաջ դիմեցէք՝

ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆԻՆ

Դուք էք որ պիտի շահիք

3 Villa Monceau, Paris 17, հեռաձայն Wag. 13-95

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376 284

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆ. Տար. 750, 6ամս. 400, Արտասահման 1000 ֆրանք

Vendredi 28 JUIN 1946 Ուրբաթ 28 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4736-Նոր շրջան թիւ 375 | Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ԳԻՆ՝ 3 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶՐՈՅՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Ուրեմն պիտի վերսկսի՞ք պայքարը:

= Ոչ: Սկիզբէն ի վեր որոշած ենք խօսք տալ պայքարէ, նոյն իսկ մեր արժանապատուութեան գնով: Պայքարը նպատակ չէ մեզի համար: Անշուշտ կը վերապահենք մեր քննադատութեանց իրաւունքը, զանազան հարցերու մասին: Իրենք են որ չափը կ'անցընեն, ապաստանած՝ Ազգ. Միութեան կամ Ճակատի պիտակին տակ: Ահա, օրինակ, Մարսէյլի պարագան:

- Ազգ. Միութեան մէջ լուրջ եւ չէզոք մարդիկ ալ կան, ինչո՞ւ չէք փորձեր լեզու գտնել անոնց միջոցաւ.

= Անոնք այնքան լո՛ւրջ են որ, իրենց անունով կատարուած չահատակութիւններէն, բանսարկութիւններէն, քսութիւններէն, մատնութիւններէն, սուտերէն եւ խեղաթիւրումներէն անգամ չեն ազդուիր... Կա՛մ այն է որ չեն հասկնար իրենց կարգացածը, կամ իրենք ալ համաձայն են, եւ կամ, հակառակ ըլլալով հանդերձ, ուժ չունին իրենց վարկը պաշտպանելու:

— Ամէն պարագայի մէջ, ցաւալի է այս երեւոյթը: Մանաւանդ հիմա որ այնքան հիմնական հոգեր ունինք:

= Մենք ալ կը ցաւինք, բայց ի՞նչ օգուտ: Մեր շարքերը ըմբոստացած են մեր լռութեան եւ համբերութեան դէմ, աւելի քան մէկ տարիէ ի վեր: Անկարելին փորձած ենք հանդարտեցնելու համար, բացատրելով օրուան պահանջները որոնք ամէն բանէ առաջ պաղարիւն եւ լրջութիւն կը պահանջեն:

— Հապա կ'ըսեն թէ «չէֆ»երն են որ իրենց տեսակէտները կը պարտադրեն:

= Առաջին անգամ չէ որ կը հոլովեն այդ մաշած բանաձեւը: Դաշնակցութեան մէջ «չէֆ»եր չկան: Կան շարքեր եւ անոնց կողմէ ընտրուած վարիչներ որոնք եթէ վստահութիւն չվայելեն, չեն կրնար պատասխանատու գործեր վարել: Միւս կողմէ, այս գաղութին մէջ ի՛նչ է մնացած անոնցմէ որ «չէֆ» կը կոչուին: Ամէն տեղ ալ, միջին սերունդն է գործի գլուխ,— աւելի անհամբեր եւ քիչ մըն ալ մոլեռանդ: Փորձեցէք խօսիլ անոնց եւ միւսներուն, աւելի նորերուն հետ եւ կրնաք լուսաբանուիլ կարգ մը թիւրիմացութեանց մասին:

— Կարելի չէ՞ լեզու գտնել Հայաստանի Ներկայացուցիչներուն հետ, քանի որ բոլորդ ալ միեւնոյն բանը կը պահանջէք.— 1. Թրքա-Հայաստանի հողերը միացնել ներկայ Հայաստանի,— 2. Ներգաղթ եւն.:

= Այդ ներկայացուցիչներէն ո՛վ որ երեւցաւ գաղութներու մէջ, չեչտակի դիրք բռնեց Դաշնակցութեան դէմ: Բանաձեւ մը գտած են,— «Հառաջդիմական»: Ամէնէն բացասական, «պէխապէր» տիպարներն ալ գլխու վրայ տեղ ունին, կը բաւէ որ սորված ըլլան բարեւի կենալ, «ա՛խ Ս. Հայաստան, վա՛խ, Ս. Հայաստան» մրմնջելով: Ուրեմն իրենք են որ կը քաջալերեն խտրութիւնները և պառակտումները: Մենք տակաւին կը սպասենք իր պաշտօնին լիովին գիտակից, արի եւ անաչառ կեդրոնական դէմքի մը որ վերջ տար բոլոր կանխակալ կարծիքներուն: Հայրենիքին շահն ալ այդ կը պահանջէ:

= Զարմանալի բան, չե՞ն գիտեր ձեր կազմակերպական ուժը, ձեր շարքերուն անկեղծ հայրենասիրութիւնը, ձեր ծաւալուն գործունէութիւնը...

= Շատ լաւ գիտեն, եւ կը թուի թէ ատոր համար է որ լպրծուն տարրերը կը փնտռեն: Եթէ մենք «թշնամի» ենք, ինչպէս կը սիրեն հոլովել,— ամօ՛թ— հազար անգամ նախընտրելի էր խելացի թշնամի մը քան անխելք բարեկամներ: Ի վերջոյ Հայաստանը վարձու ագարակ չէ, որպէսզի խտրութիւն դնեն հայրենիքի զաւակներուն միջեւ:

= Ցաւալի՛: Մինչեւ ե՞րբ այսպէս:

= Իրենց հարցուցէք: Մենք ոչ կը վհատինք, ոչ ալ քէն կը պահենք: Աշխարհացրիւ ժողովուրդ մը ունինք, մեր ամբողջ ուժը կը տրամադրենք անոր բարիքին: Անշուշտ օր մը կը սթափին:

Մինչ այդ, մենք մեր աշխատանքները կը շարունակենք նոյն թափով: Մեր համատարած, յարաճուն ցանցը կը բաւէ ի հարկին առանձին գործելու, բոլոր ճակատներուն վրայ: Թող չյաւակնին հայրենասիրութեան դաս տալ կազմակերպութեան մը որ Թրքահայ Դատը կը հետապնդէ 56 տարիէ ի վեր, որ արիւնով եւ քրտինքով ճարած է անհուն պաշար եւ քաղաքական - յեղափոխական փորձառութիւն:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄՈՒԿՆ ԱՒԵԼԻ Կ'ԱՐԺԷ ՔԱՆ ՄԱՐԴԸ

Անգլեւսաքսոն «անասնաչէրները» ահուդողի մատնուած են, այս միջոցին, հիւլէական ռումբի փորձերուն առթիւ:

Ինչպէս յայտնի է, այս փորձերուն մէջ պիտի գործածուին հազարաւոր մեծ ու փոքր մուկեր, խոզեր, շուներ, կատուներ եւ ուրիշ անասուններ: Իբրեւ «զինուոր» կամ «քաղաքացի»:

Բոլորն ալ փոխադրուած են արդէն Խաղաղական Ովկիանոս, Պիքինի եւ շրջակայ կղզիները, ուր փորձերը պիտի կատարուին Յուլիս 1ին:

Ի՞նչ կ'ըսեն «անասնասէրները»:

Մ. Նահանգներու Շուներու Պաշտպան ընկերութիւնը աղերսագիր մը ուղղելով Նախագահ Թրումընի, կ'առաջարկէ անմեղ անասուններուն տեղ գործածել պատերազմի ոճրագործներէն անոնք որ դատապարտուած են արդէն:

Նոյն մտահոգութեամբ, Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ գերյարգելի պարոն մը կը հարցնէ.

— Ինչո՞ւ անմեղ անասուններ կը զոհեն, երբ այնքան յանցապարտ մարդ - արարածներ կան: Գոնէ խեղճ անասունները պիտի թմրեցնե՞ն, որպէսզի աւելորդ չարչարանքներ չկրեն:

Կառավարութեան ներկայացուցիչը, բարձր դիւանագէտ, առաջին հարցումէն խօսք տալով, երկրորդին պատասխանեց թէ յարմար չեն դատած ամերիկեան կառավարութենէն խնդրել որ թմրեցնեն զոհուելիք անասունները:

Ապուր են կերեր անոնք որ կ'ըսեն թէ մարդկութիւնը դէպի միջին դարերը կ'երթայ:

Ե՞րբ այսքան ազնուացած, նրբացած էր մարդկութիւնը:

Ահա մուկերն ու խոզերն անգամ մարդու կարգ անցած են: Աւելի բարձր կ'արժեն քան մարդ-արարածը:

Ափսո՛ս որ շատ ուշ մնացած են շուներու, խոզերու եւ մուկերու բարեկամ ընկերութիւնները:

Եթէ հիւլէական փորձերը 1914—1918ին կատարուէին, արդեօք իրենց միտքէն պիտի անցնէ՞ր առաջարկել որ անոնց տեղ գործածուէին այլապէս հռչակաւոր պատերազմի ոճրագործներ:

Օրինակ, Թուրքիոյ այն «հերոսները» որ սրնտուկներու մէջ դամելով ոչնչացուցին հայ երախաները, հարիւրաւորներ իրարու վրայ դիզելով կրակի տուին եկեղեցիներու կամ գոմերու մէջ, ուրիշներ խումբ - խումբ ծովը նետեցին ոտքերուն քարեր եւ երկաթներ կապելով, ամբողջ բազմութիւններ լեռն ի վար գլորեցին, հրացանի բռնեցին դաշտերու մէջ, կամ...

Ձայն մը.— Ինչպէ՞ս կը համարձակիս վիրաւորել ազնի՛ւ ժողովուրդ մը որուն մէկ դեսպանին մարմինը Պոլիս փոխադրուեցաւ ամերիկեան զրահաւորով մը...

ՎԱՀԷ

1.500.000 ՄԻԼԻՈՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ՏԵՂԱՀԱՆ

Երկու խորհրդային հանրապետութիւններ հաշուէյարդարի պիտի ենթարկուին (լուծարք) եւ բնակիչները «այլուր պիտի փոխադրուին» (տեղահանութիւն), համաձայն մասնաւոր հրամանագրի մը որ հրատարակուեցաւ Մոսկուայի մէջ, Յունիս 26ին: Այդ շրջաններն են Խրիմի եւ Չէչէն-Ինգուշիոյ ինքնավար հանրապետութիւնները որոնք պիտի դառնան սովորական նահանգներ: Հրամանագիրը կ'ըսէ թէ «Խրիմի եւ Չէչէնիոյ մէջ բազմաթիւ Թաթարներ յարձակած են կարմիր բանակի զօրամասերուն վրայ, գործակցութեամբ գերման բանակին, գերման գործակալներու թելադրութեամբ»: Երկու նահանգներուն բնակչութեան թիւն է մօտ մէկուկէս միլիոն:

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ փորձ մը կատարուած է թունաւորելու Ատրպատականի վարչապետը, Փէշավարի: Ձերբակալուած են 30 համայնավարներ որոնց կարծիքով վարչապետը ծախուած է կեդրոնական կառավարութեան: Կացութիւնը շատ ծանր է Թաւրիզի մէջ, ուր Ատրպատականի բանակին հրամանատար կը մնայ զօր. Ղօլամ Տանիշան, «Թուսերուն մարդը»: Եթէ կեդր. կառավարութիւնը զօրք ղրկէ, Ատրպատական պիտի դիմադրէ, եւ այն ատեն Խ. Միութիւնը կրնայ վերագրաւել ամբողջ շրջանը:

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՈՒՂԵԳԻԾԸ

Վստահութիւն 4ի դէմ 517 քուէով

Ժորժ Պիտոյի դահլիճը Ազգ. Ժողովին ներկայանալով Դշ. օր, կարդաց իր յայտարարութիւնը եւ վստահութեան քուէ ստացաւ 4ի դէմ 517 ձայնով, ինչ որ մեծ յաղթանակ մը կը համարուի:

Ահաւասիկ յայտարարութեան հիմնական մասերը.—

Կառավարութիւնը ամէն բանէ առաջ պիտի ջանայ սահմանադրութիւն մը տալ երկրին, կարելի եղածին չափ շուտ: Ան վճռած է ամէն բան ընելորպէսզի վերջնական կարգուսարք մը հաստատուի ամէնէն ուշը մինչեւ Հոկտեմբեր, հանրաքուէէն եւ նոր ընտրութիւններէն վերջը: Կառավարութիւնը կազմուած է Դիմադրական Ճակատի խարհրդանշանին տակ: «Երբեմն կ'ըսեն թէ Դիմադրութեան էջը փակուած է: Դիմադրական Ճակատը բաց գիրք մըն է որուն վրայ պիտի գրենք տակաւին: Անոնք որ կրցան համաձայնիլ կռուելու եւ յաճախ մեռնելու համար, իրենց շուրթերուն վրայ ունէին միայն պարզ բառեր որոնք միշտ վառ կը մնան մեր սիրտերուն մէջ,— «Հայրենիք եւ ազատութիւն»: Եթէ, ինչպէս ճիշդ է, ամբողջ Դիմադրական Ճակատը ներկայ չէ կառավարութեան մէջ, կառավարութիւնը տոգորուած է Դիմադրութեան ոգիով: Այդ ոգիին թարգման հանդիսացաւ մարդ մը որ այսօր հեռացած է մեզմէ եւ որ սակայն տուաւ խօսանքին ազդանշանը եւ հանդիսացաւ խորհրդանշանը եւ առաջնորդը սերկութեան չհամակերպելու ազգային կամքին: Ցանուն ամբողջ երկրին, կառավարութիւնը Ֆրանսացիներու երախտագիտութիւնը կը յայտնէ զօր. տը Կոլի: Ձեր պարտականութիւնն է հաստատել հանրապետութիւնը, էական պարտականութիւն մը որուն վստահ ենք թէ վճռած էք ստորադասել ամէն բան: Կառավարութիւնն ալ վճռած է մէկդի դնել որ եւ է հարցադրում, նոյնիսկ վիճաբանութիւն որ խիստ ստիպողական հանգամանք չունի: Կատարուած բարենորոգումները կը հաստատուին: Դիմադրութեան Ճակատի Ազգ. Խորհուրդի ուխտին սկզբունքները կը մնան անխախտ»:

ՑԱՒԵԼՈՒՄԸ՝ ՄԻՆՉԵՒ 15 ԱՌ ՀԱՐԻՒՐ

Ստիպողական խնդիր մը կը գտնուի մեր առջեւ,— բանուոր դասակարգին պահանջները: Վճռած ենք դարման տանիլ այն կացութեան որ շատերուն համար երբեմն կը հասնի թշուառութեան: Միայն ազգային նիւթական միջոցներու անբաւականութիւնն է որ մեր վրայ տաժանելի պարտականութիւն կը դնէ կատարելայ զոհացում չտալ: Ցանձն առած ենք ամէն կարելի միջոց փորձել: Վարձու աշխատաւորներու եւ պետական պաշտօնեաներու գնելու կարողութիւնը բարելաւելու միջոցները պէտք չէ 15 առ հարիւրէն աւելի ծախք պատճառեն, թէ հանրային ելեւմուտքի եւ թէ ընդհանուր տնտեսութեան տեսակէտով: Անմիջապէս միջոցներ ձեռք պիտի առնուին ընտանիքով ծանրաբեռնուած աշխատաւորներու համար, ուրիշ առժամեայ կարգադրութիւններ պիտի ըլլան այն աշխատաւորներուն եւ պետական պաշտօնատարներուն համար որ ամէնէն աննպաստ կացութեան մէջ կը գտնուին: Տնտեսական խորհրդաժողով մը պիտի հրաւիրուի, մասնակցութեամբ բոլոր շահակիցներու եւ իրաւասու նախարարութեանց ներկայացուցիչներէն, ամենակարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ կարգադրելու համար աշխատավարձքերու եւ թոշակներու խնդիրը 15 առ հարիւրի սահմաններուն մէջ: Խորհրդաժողովը միեւնոյն ատեն պիտի զբաղի գիներու խիստ վերաքննութեամբ, պիտի ջանայ վերցնել ճարտարագործական եւ հողագործական գիներու անհաւասարակշռութիւնը: Կարելի չէ անջատօրէն կարգադրել աշխատավարձքերու եւ գիներու խնդիրները: Պիտի ջանանք տեւականօրէն եւ սատիճանաբար աւելցնել գնելու կարողութիւնը գիներու կրճատումով եւ արտադրութեան յաւելումով: Հետզհետէ ճամբայ պիտի բանանք ազատ առեւտուրի: Հանրային ելեւմուտքը պիտի վարենք ամէն օր բայց կրճատելու վճռականութեամբ: Ամէն միջոց ձեռք պիտի առնենք եւմտական մեքենան արդիացնելու համար: Պիտի պահենք դրամին արժէքը, ինչպէս եւ ընկերային բոլոր բարենորոգումները:

Արտաքին քաղաքականութիւնը պիտի վարենք համաձայն մեր ապահովութեան պահանջներուն, հեռացնելով նախայարձակման որեւէ մնացորդ ամէն տեղ: Պիտի պահենք մեր զինակցութիւնները եւ բարեկամութիւնները մեծ ժողովուրդներուն հետ որոնք մեզի ընկերացան պայքարին եւ յաղթանակին մէջ: Պիտի պահպանենք այն անմահ նպատակները զոր միշտ առաջադրած է Ֆրանսացի ժողովուրդը իր ամէնէն հեռաւոր անցեալէն, Խաչակիրներէն մինչեւ 1789 եւ մինչեւ Փարիզի ազատագրումը: Պիտի պահպանենք արդարութեան եւ խղճի ազատութեան գաղափարները:

Վերջացնելով, Պ. Պիտօ յորդոր կարդաց որ վերահաստատուի եւ ամրապնդուի զօր. տը Կոլի օրով հաստատուած կուսակցական զինադուլը: Գլխաւոր կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն ճառերէն վերջը, ժողովը քուէարկեց վստահութեան բանաձեւը:

(Լուսնթաւ չարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Զրոյց երաժշտագէտ ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ ՀԵՏ

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

(Դ. եւ վերջին մաս)

— Ձեր առաջադրութիւններուն մէջ կատարելապէս յաջողած էք: Համանուագի գեղեցկութեան, հոյակապ կառուցուածքին մասին կարելի է գաղափար մը կազմելդայն ունկնդրելէ ետքմիայն: Սքանչելի գործ մը, խորապէս հայկական զոր կրցած էք հասցնել արուեստի բարձրագոյն արտայայտութեան: Պէտք է դուք սկսէիք այդ վերածնունդը, որուն մասին խօսեցանք, որովհետեւ դուք, երաժշտագէտներդ ունիք արդէն այդ միջազգային լեզուն:

— Այո՛, կ'ընդունիմ թէ առաւելութիւն մըն է ունենալ այդ միջազգային լեզուն, սակայն անհրաժեշտ ալ չէ, օրինակ գրագէտի մը համար, որ ան մեծնայ: Կէօթէ խորապէս Գերման է եւ գերմաներէն գրած, Տանթէն՝ իտալերէն եւ Թոլսթոյ ռուսերէն, բայց անոնք բոլոր ազգերէն կարդացուած եւ ճանչցուած են: Իրենց լեզուն արգելք չէ եղած որ անոնք բոլորինը դառնան: Կարեւորը, միջազգային չափանիշով, մարդկային հասարակաց նկարագիր ներկայացնող ստեղծագործական աշխատանքն է:

— Այս ըմբռնումով ի՞նչ եղած է մեր մէջ, հոս թէ Հայաստան:

— Գրեթէ ոչինչ, արտասահմանի մէջ ոչինչ, Հայաստանի մէջ պզտիկ բան մը: Սակայն նայնպէս ինչպէս բացատրեցի, այնտեղ ալ այդպիսի ստեղծագործութիւն տեղի չէ ունեցած: Ինչ որ ըրած են, օրինակ, հայ ճարտարապետութեան համար, չեն ըրած Երաժշտութեան համար: Հայ երաժշտութեան պակսած են Թորամանեաններ և Թամանեաններ, Սխալ չհասկցուինք, հայկական ոճով, բայց բարձր թէքնիքով համամարդային երաժշտութեան մասին է խօսքը:

— Սպենդիարեան, կամ ուրիշներ այդ ուղղութեամբ գործեր չե՞ն տուած:

— Սպենդիարեանի երաժշտութիւնը զուտ հայկական չէ, խառնուրդ մըն է Կովկասեան զանազան ցեղերու երաժշտութիւններուն, վրացական, ազրպէյճանեան, թաթարական եւ ռուսական, շատ քիչ հայկական: Խաչատուրեան ընտիր երգահան մըն է, իր արհեստը շատ լաւ գիտէ, սակայն տակաւին չէ փորձած հայ ոճով տալ համամարդային երաժշտութիւն: Եթէ ուրիշ այդ ձեւի աշխատանքի փորձ եղած է, ես տեղեակ չեմ:

— Թէեւ երկարեցաւ այս զրոյցը, բայց շատ պիտի խնդրէի որ քանի մը խօսք ալ ընէիք Հայկական Պատարագի մասին: Ի՞նչ աւելցուցած էք Եկմալեանի եւ Կոմիտասի պատարագներուն վրայ:

— Եկմալեանի պատարագը չորս ձայնով է, լաւ կը հնչէ, բայց դժբախտաբար հայկական դրոշմէ զուրկ է: Ան յօրինուած է եւրոպական երաժշտութեան մէջ գործածական դաշնաւորութեանց վրայ: Եկմալեան ռուսական երաժշտութենէն օգտուած է, երբ ինքը, ռուսականն ալ եւրոպականի ազդեցութեան տակ էր:

— Իսկ Կոմիտասի՞նը:

— Կոմիտասին ներդաշնակած պատարագը աւելի պարզ է, եւ այդ պարզութեան իսկ պատճառով չի տար հայ եկեղեցական երգին ամբողջ միսթիք հոգին: Կոմիտասի պատարագը երեք ձայնով է: Ի պատիւ իրեն, պէտք է ըսել թէ, ինքը, Կոմիտասը արդէն իր կենդանութեան մտածած էր վեց ձայնով տալ, բայց ժամանակ չունեցաւ: Ունեցի իրագործել մեծ եւ դժբախտ երգահանին երազը: Վեցին վրայ 7րդ ձայն մըն ալ աւելցուցի, մեներգի մը դերով եւ որ մաս կը կազմէ ամբողջին:

— Հրաշալի գիւտ մը՝ այդ 7րդ ձայնը: Զիս չափազանց յուզեց: Կայ պատարագը, աղօթքը՝ զոր հաւատացեալները կը մատուցանեն իրենց Աստուծոյն, վեց ձայներն են: Անոնց համընթաց պարզ, վճիտ, բայց խորունկ մարդկային ձայն մը, որ կ'ընկերանայ անոնց, կը խառնուի հաւատքի այդ յաճախ կիրքի հասնող զօրութեան, մեղմ, կնոջ մը չրթներէն ծորող մեղեդի մը: Հրեշտակբու խումբ մը կարծէք, որ իրենց թեւերը, երկնային շունչն ալ կը խառնեն այդ մարդոց յուզումին:

— Այո՛, հայ պատարագին մէջ հրեշտակներն ալ կ'երգեն, միասին հասկցուած է ուրեմն, լաւ զգացած էք: Ամէնէն աւելի ուզած եմ իմ պատարագիս մէջ շեշտել հայ կրօնական հոգիին ամբողջ միսթիք յափշտակութիւնը:

— Կատարելապէս յաջողած էք: Կոմիտասինը աւելի պարզ է, ինչպէս ըսիք, թերեւս աւելի գեղեցիկ, բայց դուք յաճախ հասած էք զօրութեան մը՝ որ կր սարսէ ունկնդիրին հոգին: Խորացուցած էք հայկական պատարագը:

Կ'ուզէի ուրիշ քանի մը հարցումներ ալ ընել, սակայն կարծեմ չափազանցեցի եւ ... ձեր ազնուութիւնը չարաչար գործածեցի: Բայց վերջին հարցում մըն ալ այսօր: Ի՞նչ նոր ծրագիրներ ունիք:

— Հա՞, կանոնաւոր լրագրողի մը ճարպիկութիւնը ունիք, կ'ուզէք գաղտնիքներո՞ւ ալ թափանալ:

— Լրագրողի մը անհեթեւութիւնը, ըսել կ'ուզէք:

— Ոչ, բայց պատրաստ եմ ձեզ գոհացնել որպէսզի... կարենամ երթալ ճաշել: Այժմ կը խորհիմ Կրօնական Համանուագ մը գրել, օգտագործելով մեր կրօնաշունչ բոլոր «մոթիվ»ները: Լայն ընդելուզումով մը, ինչպէս փորձած եմ Հայկական Համանուագին մէջ, հայ կրօնական մեծ երգը տալ, եւ... (աւելի ցած ձայնով մը, արդէն ոտքի) թերեւս... զայն կոչեմ «Լուսաւորչի Համանուագը»:

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Երեւան, Սովետ. Հայաստանի մայրաքաղաքը

Ստորեւ քաղուածաբար կուտանք «Սովետական Հայաստան» ամսաթերթէն՝ արուեստի վաստակաւոր գործիչ եւ Երեւան քաղաքի գլխաւոր ճարտարապետ՝ Մ. Գրիգորեանի յօդուածը:

Հազուագիւտ են այն քաղաքները որ հիմնուած են մեր թուականէն տասնեակ դարեր առաջ: Հնագիտական պեղումները կը վկայեն որ հնագոյն դարերու մէջ բնակութիւն եղած է հոն: Ասիկա կը հաստատեն ուրարտական շրջանէն մնացած այն յուշարձանները որոնք վերջերս Կարմիր Բլուրի եւ կայարանի մօտ գտնուող Մուխանաթ Թափայի շրջապատին մէջ երեւան եկան, ինչպէս նաեւ Ծիծեռնակաբերդի մնացորդները:

Ուրարտական շրջանի յուշարձաններէն յետոյ՝ աւելի նորերը կան հռոմէական շրջանի ազդեցութեան յուշարձան՝ հելլէնական ճարտարապետութեան նուրբ գիծերով կառուցուած Գառնին: Կան նաեւ միջնադարէն առաջ կառուցուած յուշարձանները՝ Աւանը, Զուարթնոցը եւ 10րդ դարու մէջ շինուածԵրեւանի Կաթողիկէն, քաղաքին կեդրոնը:

Հակառակ տարերային եւ ընկերային աղէտներուն, քաղաքի բնակչութեան մշտակայունութիւնը կը բացատրուի Երեւանի բարենպաստ դիրքով:

Երեւան կը գտնուի Գեղամայ լեռներու ստորոտը, Արարատեան արգաւանդ դաշտավայրի ամենայարմար մէկ տեղը, Հրազդան (Զանգու) գետին ափը, որ ոլորապտոյտ կ'անցնի քաղաքի հիւսիս-արեւմտեան եզերքէն: Քաղաքը բոլոր կողմերէն շրջապատուած է բարձրութիւններով, միայն մէկ կողմէն բացուած՝ դէպի Արարատեան մեծ դաշտավայրը՝ որու վրայ կ'իշխէ հոյակապ Արարատը:

Երբ հիւսիսէն՝ Սեւանի կողմէն կը մօտենաք, քաղաքը շատ լաւ կ'երեւայ. ան, մէկէն կը բացուի ձեր առջեւ, երբ լայն խճուղիէն կը մօտենաք Նորատունկ անտառին:

Կարելի չէ Երեւանի համայնապատկերը երեւակայել առանց Արարատի՝ որ մասնաւոր գեղեցկութիւն մը կուտայ քաղաքին:

Եթէ Հրազդանի ոռոգիչ ջուրերը չըլլային՝ Երեւանը եւ շրջակաները անապատային գօտի պիտի դառնային չոր կլիմային պատճառաւ: Ոռոգման շնորհիւ է, որ Երեւանը շրջապատուած է կանանչ այգիներով: Նախապէս մրգատու այգիները միայն Երեւանի շուրջ կը գտնուէին, իսկ այսօր Քանաքեռի բարձրաւանդակը եւ լանջերը, Արաբկիրի լանջերը եւ Սարի Թաղը կանանչաւէտ են: 1938էն ի վեր Երեւանի շրջակայ բլուրները անտառներով ծածկուած են: Կանանչով ծածկուած է Հրազդանի աջ ափը, Արաբկիրի դիմացը, Սեբաստիա եւ Մալաթիա աւաններէն հիւսիս: Այդ տարածութիւնները ծածկուած են պտղատու այգիներով: Վերջին 25 տարուան ընթացքին քաղաքը դարձած է արդիւնաբերական խոշոր քաղաք, Հայաստանի մշակութային եւ քաղաքական կեդրոն:

1827ին երբ Ռուսերը գրաւեցին Երեւանը, քաղաքը մօտ 12.000 բնակիչ ունէր: 1914ին ունէր 30 հազար հոգի: Այդ հարիւր տարուան շրջանին մէջ քաղաքը սալայատակուած չէր եւ ունէր ծուռ ու նեղ փողոցներ, չունէր ջրմուղ եւ կոյուղի: Տուները հում աղիւսէ շինուած էին, քիչ անգամ կրդմինտրէ: Բացի նահանգապետի, նահանգական վարչութեան, դրամատան եւ քանի մը հարուստներու շէնքերէն որ շինուած էին տաշուած տուֆ քարով:

Քաղաքի աճած բնակչութեան փոխադրական պահանջներուն չէին բաւարարեր նեղ ու ծուռ փողոցները: Ատոր համար անհրաժեշտ եղաւ մեծ թափով առաջ տանիլ ճամբաներու շինութիւնը: 1938էն 1941 բացուեցան Ստալինի, Օրջոնիկիցէի, Միկոյեանի անունով պողոտաները, Կայարանի հրապարակը, Մարքսի եւ Կիրովի փողոցները եւայլն: Վերոյիշեալ փողոցներու լայնութիւնը 25էն 42 մեթր է: Նոր ճամբաներ՝ բացուեցան Աւանի կիրճին մէջ, Կիրովի անուան գործարանին քով են: Անկէ զատ կը պատրաստուէին ստորերկրեայ հաղորդակցութիւններ, Ջրմուղ, կոյուղի, հեռախօս, եւայլն: Պատերազմը չընդհատեց ճանապարհներու շինարարութիւնը: Քանաքեռի խճուղին լայնցուցին: Նորքի ստորոտէն անցնող խճուղին մեծ չափով շինուած է, որ կարճ ճամբով Քանաքեռը կը միացնէ Արտաշատին: Շինուած են քաղաքին զանազան վայրերը կամուրջներ որոնք իրենց հոյակապ ճարտարապետական կառուցուածքով աչքի կը զարնեն: Ատոնցմէ է Զանգուի մեծ կամուրջը: Այդ կամուրջը Էջմիածնի խճուղիին հետ միացնելու համար ճամբայ մը շինուած է: Ընդլայնած է Ալավերդեան, Աբովեան փողոցներու զգալի մասը, Նալպանդեան, Սպանդարեան, Գնունի, Էնգէլսի փողոցները կուպրով ծածկուած են: Շինարարութիւնները կը կատարուին ընդունուած յատակագծի մը համաձայն, կան շարք մը բարեկարգ փողոցներ, ինչպէս Ստալինի, Միկոյեանի անուան պողոտաները: Քաղաքի յատակագծին մէջ նկատի են առնուած քաղաքային շարք մը ամբողջութիւններ որոնց լիակատար շինութիւնը աւարտելու վրայ է: Ինչպէս Շահումեանի հրապարակը պարտէզով եւ անոր արձանով: Համալսարանական թաղի ամբողջութիւնը գրաւիչ է, ուր շէնքերը կը կեդրոնանան Ղուկաս Ղուկասեանի անունով պարտէզի շուրջ եւ որու կեդրոնը շինուած է Աստղադիտարանը: Կ'աշխատին նաեւ Լենինի հրապարակի ամբողջութիւնը աւարտելու եւ ուր կը շինեն «Արարատ» տրեստի գեղեցիկ շէնքը:

Քաղաքը հիմա զարդարուած է ճարտարապետական գեղեցիկ շէնքերով, ինչպէս հայկական ՍՍՌ կառավարական տունը, որ ստալինեան մրցանակի արժանացաւ, Օփերայի եւ պալէթի թատրոնը, Անասնաբուժական կաճառը, որոնք կառուցուած են ակադեմական Ալ. Թամանեանի յատակագծով, գիւղատնտեսական դրամատունը, Սեւանհիւրանոցը, փրոֆէսէօր Բունեաթեանի յատակագծով, Կենսա - Քիմիական կաճառը փրոֆ. Սաֆարեանի յատակագծով, Հայէներգոյի, մամուլի տունը ճարտարապետ Մարգարեանի յատակագծով, Լենինի արձանը ՍՍՌՄ ժողովրդական նկարիչ – քանդակագործ Միրկուրովի եւ երիտասարդ ճարտարապետներ Ն. Պարեմուզովայի ու Լ. Վարդանովի յատակագծերով, Շահումեանի արձանը՝ Միրկուրովի եւ ճարտարապետութեան ակադեմական Ժելտովսկիի յատակագծով եւ Ղուկասեանի արձանը՝ քանդակագործ Ս. Ստեփանեանի յատակագծով:

25 տարին փոքրիկ ժամկէտ է այն քաղաքի համար, որու պատմութիւնը կր սկսի հնագոյն դարաշրջաններէն: Սովետական իշխանութեան շնորհիւ Երեւանը կերպարանափոխուեցաւ եւ դարձաւ սովետական Հայաստանի քաղաքական, վարչական, արդիւնաբերական եւ կուլտուրական կեդրոն եւ որ յետագայ զարգացման լայն հեռանկարներ ունի:

Բարսեղ Կանաչեան

Սկիւտար, Իճատիէ, քարէ դպրոցը... Տնօրէն, Թովմաս Աճէմեան, հին Արմաշական...

Սկիւտարի, մանաւանդ «Ներսէսեան - Երմոնեան» վարժարանի, հին ընկերներս կը յիշեն անշուշտ Թովմաս «էֆէնտի»ն: (այս թրքական տիտղոսը որքան պէտք կուգայ այս պատուական ուսուցչին):

Ան էր որ, առաջին անգամ մեր Իճատիէի քարէ դպրոցը բերած էր հետեւեալ ուսուցիչները. — Արիստակէս Գօյաճեան (թուաբանութիւն), Ցար. Գեւոնեան (ֆրանսերէն., Գօյնիկեան (ֆրանսերէն եւ երկրաչափութիւն), Խորէն Աստուրեան (քաղաքացիական կրթութիւն), Գէորգ Մեսրոպ (պատմութիւն), Բարսեղ Կանաչեան (երգ եւ ձայնագրութիւն):

Բարսեղ Կանաչեան... Կը յիշէք անշուշտ, քարէ դպրոցի հին ընկերներս, Կոմիտաս վարդապետի լաւագոյն աշակերտներէն մէկը: Կարծեմ 1911—12ին էր: Ինծ նման, նստած էիք, քարէ դպրոցի երկրորդ յարկը, մեծ սրահին մէջ:

Թովմաս «էֆէնտի»ն մեզի ըսած էր թէ solfègeի ուսուցիչ մը պիտի գայ, այս կէս օրէն վերջ: (1911ին, solfègeի ուսուցիչ մը, Թուրքիոյ մէջ): Հրա՜շք, ի՞նչ պարծանք, երբ օտարները մեզ կը ճանչնան իբրեւ խանութպան:

Հին ընկերներս ճանչցած էք, նաեւ, նոյն վարժարանին մէջ, Միհրան Թումաճեանը, վարդապետին ուրիշ աշակերտներէն մէկը, եւ յետոյ, Սկիւտարի սոխակը, Վարդան Սարգիսեանը:

Բարսեղ Կանաչեան: Ի՞նչպէս կը յիշեմ զինքը:

Նիհար, հիւանդ էր այն ատեն: Նոյնիսկ կ'ըսէին թէ, թոքախտաւոր էր: Երբեք չէր խնդար, ջղայնոտ էր, երբեմն ալ չար: Պարզապէս կը վախնայինք իրմէ: Տասնեակ տարիներ վերջ, հասկցանք միայն թէ, ի՞նչ կը նշանակէր, այն ատեն, ձայնագրութիւն սորվեցնել հայ տղոց:

Կը յիշէ՞ք, իր առաջին երգը:

Շնչէ՜, հնչէ՜, զանգակն աղու,

Մանկութեան օրերու, Այէլու ...

Սկիւտարցի ընկերներս, ամբողջ աշխարհի մէջ ցրուած էք հիմա, յիշեցէք այդ օրերը, երբ միայն թրքական երգեր լսելու վարժուած էինք, երբ առաջին անգամ ըլլալով, մարդ մը եկաւ մեզի հայերէն երգել սորվեցնելու.

Շնչէ՜, հնչէ՜, զանգակն աղու ...

Այս մարդը Բարսեղ Կանաչեանն էր:

Ցրէնկին լեռի, Սէլամսըզի, Ենի Մահալլէի, ընկերներս դուք որ, ինծ նման, տարիներ վերջ, մեր աննման Վարդանին ղեկավարութեան տակ՝ երգած էք վարդապետին պատարագը եւ «Անձրեւն

11 միլիոն որբեր Եւրոպայի մէջ

Պատերազմի ղանդուածային ջարդը, բռնա-ղաղթը, խանձած հողը եւ սովը 30 միլիոն մանուկներ եւ 11 միլիոն որբեր ձգեցին Եւրոպայի մէջ: Գ. Մօրիս Փէյթ որ կ'ընկերանար նախագահ Հուվըրին Եւրոպայի քննական պտոյտին, կը պատմէ, այս ահաւոր պատկերը պատերազմին.

— Կառավարութեանց միակ մարդասիրական մասնակցութիւնը պէտք է ըլլայ կերակրել եւ հոգալ մանուկները եւ այդ գործը աշխարհի վերականգնումի ճիգին ամէնէն անհրաժեշտն է:

120 հազար թոն փրոթէին, կաթ եւ ճարպեղէն պէտք է անմիջական պէտքերու, առով տղաքը 650 գոլի (քալորի) ճաշ պիտի ունենան մինչեւ մէկ ամիս, Ցանէթի մէկ ճաշը.:

Երբ Միացեալ Ազգերու Օգնութեան եւ Վերականգնումի Մարմինը (UNRRA), Ամերիկեան Կարմիր Խաչը, կամ դանիական, զուիցերական, շուէտական օգնութեան մարմինները ձեռնարկեցին փոշի կաթի բաժինը ճարելու, որ պիտի կանխէր հիւծախտը, արդիւնքը անմիջապէս ակներեւ եղաւ: Բայց մինչեւ հիմա ատիկա նուազագոյն չափով մը միայն հասաւ Եւրոպայի տղոց:

Գ. Փէյթի զեկուցումէն կը հետեւի թէ Բրիտանիոյ եւ Ֆինլանտայի տղաքը առաջին տեղը կը բռնեն մանուկներու խնամատարութեան մէջ եւ թէ Բրիտանիոյ գալիք սերունդը ամէնէն առողջը պիտի ըլլայ:

Ֆինլանտան, թէեւ ուտեստը քիչ, դպրոցականներու 88 առ հարիւրին ցերեկուան համեստ ճաշ մը տուած է եւ օրէնքով բոլորն ալ պիտի ստանան այդ ճաշը անմիջապէս որ անտառաբնակներու համայնքը կազմակերպուի: Եօթը տարեկանէն վար տղաքը առաջինը կը ստանան ազգային կաթի պարենաւորումէն: Դպրոցական ճաշը 99 առ հարիւր ժողովրդական հանգանակութեամբ կը ճարուի:Եւ տակաւին ազգը պէտք ունի աւելի ճարպեղէնի, փրոթէինի եւ շաքարի տղոց համար:

Ամէնէն ծանր կացութիւնը կը ներկայացնեն Լեհաստանի մանուկները: Մայրերը ապուրով եւ գետնախնձորով կ'ապրին, եւ հետիոտն կը թափառին քաղաքէ քաղաք հաց մուրալու համար: Բազմաթիւ մանուկներ աւերակներու մէջ կ'ապրին: Լեհաստան հիւծախտաւոր եւ տխեղծ երախաներու ամէնէն մեծ համեմատութիւնը ունի երկրին մէջ տիրող սովին պատճառաւ: Մէկ տարեկանէն վար տղոց հինգ առ հարիւրը կը մեռնի Վարշաւայի մէջ:

Ֆրանսայի մէջ պատկերը հետեւեալն է, — գիւղերու մէջ տղաքը համեմատաբար լաւ սնունդ կ'առնեն, իսկ քաղաքի մէջ նիհար են: Կառավարութիւնը կաթի եւ շոքոլայի բոլոր բաժնեչափը յատկացուցած է եօթը տարեկանէն վար տղոց եւ ծերերու: Անբաւական սննդառութիւնը մեծ չափով յառաջ կը բերէ հիւծախտ, կեղծմաշկ, կարմրուկ եւ ուղեղատապ: Ֆրանսայի ծնունդներու թիւը պատերազմի վախճանէն ի վեր նուազած է: Անցեալ տարի Մարսիլիոյ մէջ մահերու թիւը կըրկինն էր ծնունդին: Երախաներու մահը ճմրան տաքութեան եւ սնունդի պակասի պատճառաւ 1000էն 63 էր 1938ին եւ 75, 1944ի կիսուն:

Եթէ սեւ շուկան չըլլար Ֆրանսայի մէջ եւ ուտեստը հաւասարապէս բաժնուէր բոլորին, ամէն մէկը 1600 գոլ կրնար ունենալ օրական: Իրերու ներկայ վիճակին մէջ, միջին չափը քիչ է:

Ամերիկեան Կարմիր Խաչը 200.000 Ֆրանսացի տղոց ամիս մը օրական մէկ գաւաթ կաթ տալու կ'աշխատի:

Իտալիոյ 14 միլիոն տղոց մէջ հիւծախտը կրկնապատկուած է ազատագրումէն ի վեր: Քոս եւ ուրիշ մորթային հիւանդութիւններ լուրջ խնդիր մը կը ներկայացնեն: Պատերազմի ծագումէն իվեր երախաներու մէջ մահը եռապատկուած է: UNRRAն կը յուսար 18 միլիոն իտալացի մայրեր եւ երախաներ կերակրել, յաւելեալ 750 գոլի օրական սնունդով մը: Բայց չողենաւերը ուշացան: Միջինը Իտալիոյ մէջ 800 գոլ է, Եւրոպայի մէջ ամէնէն քիչը: Երբ որ կարելի ըլլայ, պակասը կ'ամբողջացնեն սեւ շուկայով: Որովհետեւ քիչ քանակութեամբ ցորենի ալիւր ունին, հացը շագանակի ալիւրով կը շինեն, կէս քիլօն 37 լիրի:

Չեխոսլովաքիոյ մէջ, երեք միլիոն 18 տարեկանէն վար երախաներ բաւարար սնունդ չունին: Ուտեստը անհաւասար է, ճարպեղէնը պակաս: Ողնաթեքութիւնը կ'աւելնայ: 6էն 18 տարեկաններու ուղեղային առողջութիւնը վրդովիչ է, իբրեւ հետեւանք վախի եւ անապահովութեան, պատերազմի շրջանին:

Գերմանիոյ մէջ ծնունդները նուազած են: 1000էն 14,5 էր 1938ին, իսկ 4,5 էր 1946 Փետրուարին: Բաղդատմամբ 1938ին, 1945ին մէկ տարեկանէն վար երախաները մեռան 4 անգամ աւելի, եւ 60 անգամ աւելի երախաներ մեռան աղիքի հիւանդութենէ: Ուրիշ տիրող հիւանդութիւններն են կեղծմաշկը, հիւծախտը, սրտի հիւանդութիւններ: Բաւարար չափով թարմ կաթ կայ տրամադրելի երեք տարեկանէն վար տղոց համար եւ 90 առ հարիւրը ռուսական գօտիէն կուգայ ուր կը գտնուին կաթնարանները: Դաշնակից բանակները բարեխղճօրէն կատարեցին գերման երախաներու ուտեստի հայթայթումը: Օրական գոլը 1270 է ամէնէն փոքրերուն եւ 1715 ամէնէն մեծ տղոց:

Յունաստանի մէջ ուտեստի բաշխումը պատահական եղած է, որովհետեւ մէկուկէս տարուան մէջ եօթը տարբեր կառավարութիւններ կազմուած են: Այրած գիւղերը եւ հրոսակային վրէժխնդրութիւնը անհամար որբեր եւ կիսաորբեր ձգեցին:

Եուկոսլավիոյ մէջ 1000էն 21 երախայ կը մեռնի սնունդի պակասի հետեւանքով: Պելկրատի տղոց 10 առ հարիւրը կը ստանան բացառիկ ուտեստ:

Պելճիքան Եւրոպայի ամէնէն տկար ազգն է: Տղաքը նիհարակազմ են, մահերը 1000էն 7,35էն (պատերազմէն առաջ) բարձրացած են 9,52ի:

Շուէտի մէջ թէեւ բաժնեչափ կայ, սակայն ուտեստը առատ է: Ծնունդներու թիւը կիսովին աւելցած է 1938էն ի վեր:

Նորվեկիոյ երախաները սնունդի պակասութեան հետեւանքով հիւանդացան աւելի քան Շուէտի մէջ, բայց առհասարակ իրենց առողջութիւնը լաւ է:

Տանիմարքայի մէջ ամէնէն աւելի վեներական հիւանդութիւններ աւելցած են, իբրեւ հետեւանք օտար զինուորներու ներկայութեան:

եկաւ չայլէն», մի' մոռնաք, Կանաչեանը, Վարդանը, Թումաճեանը, Սրուանձտեանը, Հայկ Սէմէրճեանը, որոնք, առանց շահախնդրութեան, առանց հաշիւի, նետուած էին ասպարէզի մը մէջ, Հայը Հայ պահելու համար: Անոնց ոչ մէկը միլիոնատէր եղած է, հայ երգը սորվեցնելով: Անոնք, հելլէն ըմբիշներու նման, տքնած, տառապած են, Վարդապետին յայտերը փոխանցելու համար նոր սերունդներուն:

Կանաչեանը ծերացած է հիմա: Ո՞րքան պիտի ուզէի տեսնել, իր առջեւ խոնարհելու եւ ձեռքը համբուրելու համար:

Մօտերս իր Յոբելեանը պիտի տօնուի: Կը խնդրեմ Փարիզի Հայերէն, մանաւանդ Սկիւտարցի ընկերներէս, նախաձեռնութիւնն ունենալ, յանձնախումբ մը կազմելու, ոչ միայն բարոյական, այլեւ նիւթական օժանդակութիւն ընծայելու համար:

Այս ընելով, պիտի լսէք ձայն մը երկնքէն ՟, վարդապետին ձայնը, ինչպէս երբեմն Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցին՝ Պոլիս.—

«Տէր ողորմեա՛, Տէր ողորմեա՛, անչարժ պահեա զաթոռն Հայկազեանց»:

ԱՐՇԱԿ ԱՍՏՈՒՐԵԱՆ

Մուրատեան վարժարանը կրնա՞յ վերաբացուիլ

Հայր Սահակ վրդ. Տէր Մովսէսեան, որ ծանօթ է մանաւանդ Ֆրանսահայ գաղութին իբրեւ Մուրատեան վարժարանի նախկին տեսուչ, ներկայիս Փարիզ կը գտնուի հայր Խաչատուր վրդ. Վրթանէսեանի հետ, տեղին վրայ ուսումնասիրելու համար Մուրատեան վարժարանի վերաբացման խնդիրը:

Ինչպէս յայտնի է, վարժարանը իր դուռները փակեց պատերազմին սկիզբը: Օդային ռմբակոծութիւններէն ալ մեծ վնասներ կրեց:

Տեսակցութիւն մը կը խնդրեմ «Յառաջ»ի անունով.

— Ի՞նչ տպաւորութիւն գործեց ձեր վրայ Մուրատեան վարժարանի կիսաւեր վիճակը:

— Տասնըմէկ տարուան անխոնջ աշխատութենէ մը վերջ, զոր տարած է Մխիթարեան Միաբանութիւնը Մուրատեան վարժարանին վրայ, բնականաբար այս կիսաւեր վիճակը մեր վրայ շատ ծանր տպաւորութիւն գործեց:

— Ո՞ր մասերն են որ ամէնէն աւելի վնասուած են:

— Ներքին բաժանման պատերէն ոմանք կամ փլած են, եւ կամ խախտած իրենց տեղերէն: Նոյն վիճակին մէջն է առաստաղներու մէկ մասը: Դուռներն ու պատուհանները ամբողջովին խորտակուած են: Ծանրապէս վնասուած են ննջասենեակները եւ թատրոնը: Դասարանները բաղդատաբար նուազ վնասուած են: Բարեբախտաբար շէնքը ամուր հիմերու վրայ դրուած ըլլալով եւ պատերն ալ շատ հաստատուն ըլլալով վնաս չեն կրած:

— Մխիթարեան Միաբանութիւնը կը խորհի՞ վերաբանալ վարժարանը:

— Շատ բնական է որ Միաբանութեան մեծագոյն փափաքն է վերաբանալ վարժարանը իբրեւ ազգապահպանման գլխաւոր ազդակներէն մին, որուն՝ համար ահագին նիւթական եւ բարոյական զոհողութիւններ տարած են անցեալին մէջ: Մխիթարեան Միաբանութեան վարչութիւնը՝ գլխ եւ հայր Խաչատուր վարդապետը ղրկած է իբրեւ լիազօր պատուիրակներ, կացութիւնը մօտէն ուսումնասիրելու եւ վերաբացման կարելիութիւնները տեղին վրայ ստուգելու համար: Դժբախտաբար անհրաժեշտ ծախքերն իսկ մեր Միաբանութեան նիւթական ուժերէն վեր են:

— Ի՞նչ գումար նախատեսուած է այդ անհրաժեշտ ծախքերուն համար:

— Ներկայիս կարելի չէ ճշգրիտ գաղափար մը տալ այդ մասին: Մասնագիտական խնդիր ըլլալով, զայն յանձնած ենք մեր նախկին աշակերտներէն Գ. Խանճեանի եւ կը յուսանք մօտերս որոշ գաղափար մը կազմել:

— Քանի որ Միաբանութիւնը ի վիճակի չէ, ի՞նչ ձեւով կը յուսաք ճարել անհրաժեշտ գումարը:

— Նկատելով որ բարձրագոյն վարժարանի մը գոյութիւնը Փարիզի մէջ անհրաժեշտութիւն մըն է, լիայոյս եմ որ հայ գաղութը ամէն զոհողութիւն պիտի ընէ, որպէսզի այդ ազգային մեծ հաստատութիւնը վերսկսի իր ազգօգուտ գործունէութիւնը:

— Վարժարանի նախկին աշակերտները անշուշտ պիտի չխնայեն իրենց աջակցութիւնը:

— Այդ մասին ոչ մէկ կասկած. մանաւանդ որ նախկին աշակերտներու անցեալ երեքշաբթի օրուան հաւաքոյթը մեզ մեծապէս յուզեց եւ վստահութիւն ներշնչեց վերաբացման յաջողութեան մասին:

Այս տեսակցութենէն վերջ, առիթ ունեցայ մասնակցելու նաեւ Մուրատ-Ռափայէլեանի նախկին աշակերտներու մէկ ժողովին, ուր մանաւորաբար ուսումնասիրուեցան վարժարանը նախ վերաշինելու, յետոյ վերաբանալու միջոցները: Բոլորն ալ անհրաժեշտ կը գտնէին վերաբացումը: Ներկաները խոստացան իրենց լիակատար աջակցութիւնը բերել ծրագրուած աշխատանքին: Յոյս յայտնուեցաւ թէ գաղութը եւս իր պարտականութիւնը պիտի կատարէ, քանի որ Մխիթարեան վարժարանը կարեւոր ազդակ մըն է այլասերման պայքարին դէմ: Անմիջապէս գործնականի անցնելով, ներկաները նոյն գիշերն իսկ կազմեցին Նախկին աշակերտներու Յանձնախումբ մը, որուն հետագային պիտի աջակցին գաղութէն ընտրուած ծանօթ անձեր:

Պ. Մ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԻՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ.— 23 Յունիս (Յառաջ).— Յունիս 22ին տեղի ունեցաւ Գ. Լուսաւորիչ դպրոցին ընտանեկան խնջոյք-պարահանդէսը, Cantine des Acières de la Marineի ընդարձակ ու լուսաւոր սրահին մէջ:

Ժամանակէն առաջ սրահը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ: Դպրոցի բոլոր աշակերտներն ու պատանի-երիտասարդները ներկայ էին իրենց ընտանիքներով: Սրահին չորս պատերուն վրայ խոշոր գիրերով արձանագրուած էր՝ Կեցցէ՛ Հայ Լեզուն: Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ դպրոցին ոգին ու ղեկավարը ընկ. Յակոբ Աճէմեանն է: Ջանք չէր խնայած, ճոխ եւ բազմապիսի հայկական ազանդերներով բոլորին ալ գոհացում տալու, իրեն հետ ունենալով մեր աննման աղջիկները: Մեղուի ջանասիրութեամբ բոլորն ալ աշխատանքի լծուած էին, դժուարահաճ ներկաներուն գոհացում տալու համար: Տասնեակ սեղաններուն շուրջ խումբ-խումբ շրջապատուած ներկաները բոլորն ալ կարմիր գինի կը պարպէին՝ «Հայ Լեզուին ու Հայաստանին կենացը»: Եւրոպական պարն ու ճաշը աւելի կ'ոգեւորէին մթնոլորտը: Խանդավառութեան այդ պահուն, առաջին առթիւ խօսք կը տրուի Գ. Կարապետ Տէր Մելքիսեդիկեանի: Բանախօսը, անկեղծ հայրենասէր մը, բացատրեց խնջոյքին նպատակը, յարգանքի խօսք ուղղելով Հ. Վ. Գապեանին եւ իրեն յաջորդող Աճէմեանին որոնք 1942էն ի վեր անդադրում եւ անվհատ հայերէն կը սորվեցնեն մեր մանուկներուն: «Ամէն Հայ որ մեր գիրն ու լեզուն կը սորվեցնէ, օժանդակած կ'ըլլայ հայրենիքին ու անոր մշակոյթին: Առանց հայերէն լեզուին, մեր նոր սերունդը մեզմէ պիտի հեռանայ, պիտի խորթանայ եւ օտար ծովուն մէջ պիտի խեղդուի»: (Բուռն ծափեր): Յետոյ, ի նպաստ Հայ Դպրոցին, 1.500 Ֆրանքով հանգանակութիւն մը բացաւ: Եւ ահա՛ սրտաբուխ նուիրատուներուն շարքը: Քանի մը վայրկեանի մէջ մօտ 23 հազար Ֆրանք գոյացաւ: Հանգանակութեան մղիչ ոյժը կը հանդիսանային Պ. Պ. Գրիգոր Փափազեան եւ Մանուէլ Կէզիւրեան:

Գեղարուեստական բաժինը, դժբախտաբար շատ տկար էր: Ներկաները կը սպասէին որ Հայոց լեզուի մրցումի բաժին մըն ալ ունենար, քանի որ դպրոցին բոլոր աշակերտներն ալ ներկայ էին, ու մանաւանդ արդէն մէկ տարիէ ի վեր բոլորն ալ ճեճեալ սկսած են մեր աննման լեզուով: Օր. Հռիփսիմէ Ընտրիկեան անգլիերէն երգ մը երգեց, իսկ օր. Սիրան Գասպարեան սպանիական երկու շատ սիրուած երգեր, որոնք բուռն ծափերու արժանացան:

Արդէն առաւօտեան ուշ ատեն էր, պարի, երգի ջերմ մթնոլորտին մէջ, սկսան հայկական ազգային ու յեղափոխական խմբերգները: Սրահը կը թնդար:

Յունիս 22ի գիշերը, մինչեւ արշալոյս, Հայոց լեզուի փառաբանութեան եւ խրախճանքի տօն մը եղաւ:

Սաքօ

Նորէն անելի մատնուած

Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 10ին Պ. Մոլոթով գաղտնի ժողով մը առաջարկեց իր պաշտօնակիցներուն, քննելու համար վիճելի խնդիրները, մասնաւորապէս Թրիէսթէի հարցը: Ժողովը տեղի ունեցաւ Պ. Պըրնսի մասնաւոր սենեակին մէջ եւ տեւեց կէս գիշերէն ալ անդին: Անհամբեր կը սպասուէր բարենշան ելքի մը, բայց ժողովէն վերջը հաստատուեցաւ թէ որ եւ է համաձայնութիւն չեն յանգած:

Թերթերու հրատարակած տեղեկութեանց համաձայն, Պ. Մոլոթով երկու տարբեր բանաձեւեր առաջարկած է Թրիէսթէի մասին, բայց Պըրնս եւ Պէվին երկուքն ալ մերժած են: Առաջինը հետեւեալն է.— Եուկոսլաւիոյ յանձնել Վենեցիա Ճիուլիայի (Ջուլեան Վենետիկ) վիճելի շրջանին մեծ մասը, սահմանագլուխի մանր ուղղագրութիւններ կատարելով ի նպաստ Իտալիոյ, համաձայն ազգագրական սկզբունքներու: Յետոյ, Թրիէսթէն եւ իր անմիջական շրջակայքը վերածել ինքնավար շրջանի մը Եուկոսլաւիոյ գերիշխանութեան տակ, համաձայն չորս նախարարներու կողմէ մշակուած սահմանադրութեան մը: Այս շրջանը պիտի ունենայ Երեսփ. ժողով մը՝ ընդհանուր քուէարկութեամբ եւ կառավարիչ մը՝ ընտրուած Եուկոսլաւիոյ կողմէ:

Երկրորդ բանաձեւը.— Թրիէսթէի շրջանին համար նշանակել երկու կառավարիչներ, մէկը՝ Եուկոսլաւիոյ, միւսը՝ Իտալիոյ կողմէ, ընտրել Երեսփ. ժողով մը եւ շրջանը կառավարել համաձայն Չորսերու Խորհուրդին կողմէ մշակուած սահմանադրութեան մը: Այս բանաձեւով ալ վիճելի շրջանին մեծագոյն մասը պիտի յանձնուի Եուկոսլաւիոյ:

Ամէնէն առաջ Մ. Նահանգներու Ներկայացուցիչն էր որ խօսեցաւ, ոչ միայն մերժելով երկու բանաձեւերը, իբրեւ հակառակ ազգագրական սկզբունքներու, անգործադրելի եւ վտանգաւոր՝ ապագային համար, այլեւ պնդելով որ եթէ Չորսերու Խորհուրդը չի կրնար համաձայնութեան մը յանգիլ, ամբողջ խնդիրը պէտք է յանձնել 21 ազգերու քննութեան: Այս առթիւ բազմաթիւ փաստեր յիշելով, Պ. Պըրնս որոշ համամտութիւն յայտնեց Ֆրանսական ծրագրին, որուն համաձայն Եուկոսլաւիա պիտի ստանայ 3120 քառ. մղոն տարածութիւն 540.000 բնակչութեամբ, 376.000ը Եուկոսլաւ, 128.000ը Իտալացի: Այդ պարագային Իտալիա պիտի կրնայ պահել միայն 505 քառ. մղոն, 423.000 բնակչութեամբ (278.000 Իտալացի, 115.000 Եուկոսլաւ):

Ժողովը զբաղեցաւ նաեւ Դանուբի նաւարկութեամբ, առանց համաձայնութեան մը յանգելու: Պուլկարիոյ Երեսփ. ժողովին նախագահը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը պիտի բողոքէ բանակին կրճատման դէմ, ինչպէս նախատեսուած են հաշտութեան դաշնագրին մէջ: Չորսերը միայն 55.000 զինուոր կ'արտօնեն: Պուլկարիա գիտել կու տայ թէ իր 500.000 զինուորները կռուեցան Դաշնակիցներուն համար, պատերազմի վերջին ութ ամիսներուն եւ 32.000 զինուոր կորսնցուցին:

Խ. Միութիւնն ալ հիւլէ-ռումբ ունի

«Տէյլի Մէյլ» կը գրէ թէ, համաձայն Պոլսէն հասած դիւանագիտական լուրերու, Խ. Միութիւնը ջրային ծանր ռումբեր ունի որոնց ուժը պիտի կրնան ոչնչացնել Նիւ Եորքը: Այս առթիւ կ'ըսէ թէ Պոլիսը պատերազմէն ի վեր դարձած է Եւրոպայի լրտեսական մայրաքաղաքը, յաջորդելով Սթոքհոլմի:

Գաղտուած լուրերուն համաձայն, Ռուսերը նոր քաղաք մը շինած են, նման Օքրիճի (ուր շինուեցաւ ամերիկեան հիւլէ ռումբը), ջրային հիւլէ-ռումբեր շինելու համար եւ յաջողած են: Կ'ենթադրուի թէ այժմ փորձեր կը կատարեն սակաւաթիւ բնակչութեամբ շրջաններու մէջ: Այս լուրերը մեծ տպաւորութիւն գործած են Թուրքիոյ վրայ, որ սահմանային վէճեր ունի Խ. Միութեան հետ: Միւս կողմէ, Թուրքիա ինքզինքը մեկուսացած կը զգայ, հիմա որ բրիտանական զինուորները կը քաշուին Միջին Արեւելքի շատ մը մասերէն: Այս վախերը կը հարկադրեն Թուրքիան պահել երկու միլիոն զինուորներ որոնք տնտեսապէս կը չլատեն երկիրը, քանի որ չի կրնար առեւտրական գործառնութիւններ կատարել դաշնակից եւ Առանցքի պետութեանց հետ: Այս առթիւ Թուրքերը կը հարցնեն թէ իմաստութի՞ւն է այսքան ծանր ծախքերու տակ մտնել, հիւլէական շրջանի մը մէջ:

Ուրիշ տեղեկութիւններ՝ յաջորդով:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ թղթակիցներուն արգիլուեցաւ Ռումանիա մտնել: Ուաշինկթըն բողոքեց, բայց Մոսկուա կը մերժէ ետ առնել արգելքի հրամանը, ինչպէս յայտարարեց Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը:

Հրապարակային մեծ ժողով Հայկական Դատին համար

Այս երկուշաբթի, 1 Յուլիս, ժամը 8.30ին, Սալ Վակրամի մէջ, 39 Ave.Wagram, նախագահութեամբ

Պ. Հ. ՄԱՐՄԱՐԵԱՆի

Կը խօսին քաղաքացի ՀԻՆԱՑԵԿԵԱՆ, քարտուղար խորհրդային դեսպանատան եւ լիազօր ներգաղթի, Պ. ԶՕՊԱՆԵԱՆ (Ազգ. Դատի Յանձնախումբ), Ա. ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ (Ներգաղթի Կեդր. Յանձնախումբ), Փրոֆ. Ա. ՉԱՔՐԵԱՆ (Բարեգործական):

Հայկ. Դատի Ֆրանսացի Բարեկամներու Կոմիտէին կողմէ ABBÉ DUBARLE, բանաստեղծ LÉON MOUSSINAC, GÉNÉRAL BRÉMOND, MARCEL CACHIN:

Ամառնային պարահանդէս

Կազմակերպուած ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի կողմէ, Boulogneի անտառի ծառերուն տակ, Palmarium (Jardin d'Acclimatation), յունիս 29-ին, շաբաթ գիշեր ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ: Առաջնակարգ նուագախումբ, ընտիր խմիչքներ եւ ուտելիքներ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ եւ ՉԱՐՄԱՆԱՉԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ: Անձրեւի պարագային պատսպարուած մեծ սրահ: Métro Sablons: Sortie Bld. des Sablons. Մուտք 150 ֆրանք:

ՓԱՐԻԶԻ, ԻՍԻԻ, ՊԱՆԵՅՕՑԻ, ՇԱՎԻԼԻ Նոր Սերունդ խումբերը կը կազմակերպեն պտոյտ մը այս Կիր. 30 Յունիս Վերսայլի անտառին մէջ: Հաւաքուիլ առաւօտուն ժամը 10ին, Dupont Montparnasse սրահարանը (métro Montparnasse):

Այրի Տիկին Ա. Վարդանեան, Պ. Ռափայէլ Տէյիրմէնճեան, Տիկին Գ. Խաչատուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Զարիկեան եւ զաւակները խորին ցաւով կը ծանուցանեն մահը

Պ. ԱՐՇԱԿ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆի

որ տեղի ունեցաւ Յունիս 26ին, իր բնակարանին մէջ: Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը, շաբաթ առաւօտ, ժամը 10.45ին, Անիէռի Սէն Ժօզէֆ եկեղեցին:

×

ՅԱՌԱՋ.— Ողբացեալ Արշակը, որ յանկարծամահ եղած է, մեր վաղեմի ընկերներէն էր, համեստ եւ անձնուէր: Պուլկարիայէն գաղթած էր եւ կը զբաղէր կօշկակարութեամբ: Զաւակ չունէր եւ մեռաւ հայրենիքի կարօտով: Մեր խորին ցաւակցութիւնները այրի Տիկին Վարդանեանի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՒՍՏՐԻՈՅ պարենաւորման վիճակը երթալով կը ծանրանայ: Ամէնէն աւելի կը տառապի Վիէննան: Օրական ուտեստ է 1131 դոլ: Սեւ շուկայի ճաշարան մը անգամ չի գտնուիր:

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ռումբը պիտի արձակուի այս կիրակի, ժամը 22.30ին, Խաղաղականի Պիքինի կղզեխումբին մէջ: Ամբողջ աշխարհ անձկութեամբ կը սպասէ ելքին: Պրոֆ. Օփփընհայմըր, հիւլէական ռումբի հնարիչներէն մէկը, հրաժարեցաւ փորձագէտներու յանձնախումբէն, անհամաձայն ըլլալով ծովային նախարարութեան տեսակէտներուն:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ 40 զինեալ Հրեաներ 120 — 140 հազար տոլար արժողութեամբ ադամանդներ գողցան Թէլ-Ավիվի ադամանդի գործարանէն եւ փախան:— 31 հրեայ ահաբեկիչներու դատավարութեան առթին, ամբաստանեալներէն մէկը մերժեց նստիլ: Երբ պահակները հասան, միւսները ծունկի եկան, ահագին աղմուկ բարձրացնելով: Հարկ եղաւ զինուոր եւ ոստիկան բերել:

ԾԱԽՈՒ Է ՎԻԼԼԱ ՄԸ, Նիսի անմիջական շրջանը, St. Sylvestre, երկու յարկ, 5 սենեակ, խոհանոց եւ բաղնիք: 350 մեթր քառ. մշակելի հող, մեծ թերաս եւ քաւ: Խիստ նպաստաւոր գինով: Դիմել՝ Գ. Խոսրովեանի, Villa Marie - Vahak, 81 Vallon Obscur, NICE:

CHEZ SASSOUNI

ՃԱՇԱՐԱՆ Հ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԲՈԼՈՐ ՆՐԲԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

31 rue d'Alexandrie, Paris (2) Métro: Reaumur

Tél. GUT. 92-65

Հայկական կերակուրներ, ընտիր օղի եւ աղանդեր: Հարսնիքի, նշանտուքի, կնունքի մասնաւոր սրահ: Ամէն երեկոյ, ժամը 7էն սկսեալ արեւելեան նուագ մասնակցութեամբ երգչուհի Տիկին Սօնիա Գազազեանի: Կիրակի օրերը գոց է:

Մեր բաժանորդներուն

Մեր անվճար բաժնեգիններու գանձումը պարտաւորուած ենք յանձնել փոստի վարչութեան: Մինչ այդ պիտի խնդրէինք որ փակէք ձեր հաշիւները, աւելորդ ձեւակերպութիւններ խնայելու համար մեզի:

Այս առթիւ կրկին եւ ջերմապէս կը խնդրենք որպէսզի առաքման կտրօններուն վրայ նշանակէք ղրկուած գումարին բնոյթը, անկախ առաջ կամ վերջը գրուած նամակներէն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէին ընդհ. անդամական ժողովը այս կիրակի, 30 Յունիս, առաւօտեան ժամը 9.30ին, Մուրատ խումբի սրահին մէջ (Սէն Մարթէն): Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անդրանիկ խումբին դասախօսութիւնը՝ ուրբաթ 28 Յունիս, իրիկուան ժամը 9ին, Շավիլի մատրան մէջ: Դասախօս ընկեր Հր. Բալուեան: Նիւթը՝ Ներսէս Վարժապետեան եւ 61րդ յօդուածը:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը, 29 յունիս, շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին, Café Noaillesի ներքնասրահին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Շրջ. վարչութեան տարեկան պարահանդէսը Յուլիս 6ին, Chateau des Fleurs, ժամը 20.30էն մինչեւ լոյս:

ՓԱՐԻԶ.— Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի, 30 Յունիս, ժամը 2.30ին, 31 rue d'Alexandrie, հայրենակից Հ. Սասունիի ճաշարանը: Բոլոր հայրենակիցներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Մեթրօ St. Denis:

Դաշտահանդէս

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սէն Ժէռոմի «Հայաստան» ենթակոմիտէի եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի շրջ. կոմիտէին: 30 Յունիս, կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, բանախօսութիւն, հայ եւ ֆրանսացի ընկերվարականներու կողմէ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Ընտիր ճաշ եւ ճոխ պիւֆէ: Մուտքը ազատ է:

Փլաս Շափիթրիէն առնել թիւ 5 հանրակառքը եւ իջնել Պար - Շափիթր (Chateau Gombert):

Հայ - Բոյժ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիրին Փարիզէն բացակայութեան պատճառով՝ ուշացաւ Հայ - Բոյժի Ապրիլ, Մայիս եւ Յունիս թիւերուն առաքումը: Արդէն լոյս տեսած են Ապրիլի եւ Մայիսի թիւերը, որոնք պիտի ղրկուին մինչեւ մէկ շաբաթ: Յունիսի եւ Յուլիսի թիւերը պիտի ղրկուին մինչեւ Յուլիսի վերջը:

ՀԱՅ - ԲՈՅԺի նախորդ տարիներու հաւաքածոն սպառած է:

SALLE ADYAR

4 Sq. Rapp, Paris (7): Métro Alma – Marceau կամ Ecole Militaire: Կիր. 30 Յունիս, ժամը 17ին, դաշնակահար ՍԵՐԳԷՅ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆի աշակերտներու նուագահանդէսը: Մուտքը հրաւիրատոմսով:

Հ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ Ս. ԷԹԻԷՆԻ մասնաճիւղը Պ. Գափլանեանի ամուսնութեան առթիւ ստացած է դանազաններէ 6300 ֆրանք, իսկ Պ. Երեւանեանի ամուսնութեան առթիւ ալ 1500 ֆրանք:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ Մարսէյլ քաղաքի Բալահովտի Վերաշինաց Միութեան, մասնակցութեամբ Սէն Լու Կրան - Փէնի եւ Պօմոնի մասնաճիւղերուն, ի նպաստ իր ֆոնտին, 30 Յունիս կիրակի ամբողջ օրը, Եօթնեղբայրեան ագարակը, Սէն Լու Կրան Փէնի մէջ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը բեմադրուի ԲԱԼՈՒԻ ՀԱՐՍԱՆԻՔԸ: Մուտքը ազատ է:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ

Տնօրէններ ԳԼԷՄԱՆ ԵՒ ԳՕՓԱՐԱՆԵԱՆ

6 rue Maubeuge, Paris (9), Métro Cadet, Notre Dame de Lorette: Tél. TRU. 85-47

Առաջնակարգ օղի եւ ամէն տեսակ ըմպելիներ, ընտիր աղանդեր, պոլսական կերակուրներ եւ անուշեղէն: Ընդարձակ եւ օդաւէտ սրահ: Ամէն երեկոյ ժամը 7էն սկսեալ Քէմանչիստ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ, ուտի ԱԼՖՕՆՍ եւ երգիչ ԱՐԹԱՔԻ կը նուագեն եւ կ'երգեն հայկական եւ արեւելեան երգեր: Գոց է Չորեքշաբթի օրերը:

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 -
R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆ. Տար. 750, 6ամս. 400, Արտասահման 1000 ֆրանք

Samedi 29 JUIN 1946 Շաբաթ 29 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԲ. ՏԱՐԻ — 18e Année № 4737–Նոր շրջան թիւ 376 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

Հ Ի Ւ Լ Է Ա Մ Ա Ր Տ

Մինչդ այն պահուն երբ Զօրսերը ամէն միջոց կը փորձեն յաջող ելքի մը յանգելու համար, Ամերիկացիները կը պատրաստուին հիւլէական ռումբի փորձերը կատարել Խաղաղական ովկիանոսին մէջ։

Ռումբերը պիտի արձակուին կիրակի, ժամը 23.30ին, ինչպէս յայտարարուած է։ Բովանդակ աշխարհ անձկութեամբ կը սպասէ ելքին։

Բարի՞ք թէ չարիք պիտի ծնի այս աննախընթաց, զարհուրելի ձեռնարկէն, որուն առաջին փորձը պայթեցաւ Ճափոնի գլխուն։

Գիտնականները երկու մասի բաժնուած են, այս հարցումին առջեւ։

Մէկ մասը առանց այլեւ այլի կը դատապարտէ ե՛ւ գիւտը ե՛ւ Ամերիկացիներու ձեռնարկը։

Միւս մասը, աւելի լաւատես, կը կարծէ թէ այս փորձին շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ անգամ մը եւս հաստատել թէ հիւլէական ուժը կրնայ օգտագործուիլ մարդկութեան բարիքին համար։Պայմանաւ որ արգիլուի անոր գործածութիւնը, պատերազմի առեն։

Չէ՞ որ կազն ալ թունաւոր է։ Աղէտ մը՝ պատերազմի առեն։ Բայց ամենօրեայ կեանքի մէջ կը գործածեն իբրեւ պիտանի նիւթ մը։

Արդ, այս միջոցին բանակցութիւններ կը կատարուին Խ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ, հիւլէական ռումբը բոլորովին արգիլելու կամ հսկողութեան տակ առնելու համար։

Երկու երկիրներն ալ տարբեր տեսակէտներ ունին այս մասին։ Եւ տակաւին եզրակացութեան մը չյանգած, ահաւասիկ չնդալից լուր մը,— Խ. Միութիւնն ալ հիւլէական ռումբեր շինած է, որոնց միայն ութ հատը կրնան քարուքանդ ընել Նիւ Եորքը։

Եգիպտական թերթերն են որ կը հաղորդեն վերջին մանրամասնութիւնները։ Կ'ամփոփենք, առանց երաշխաւորելու վաւերականութիւնը։ Թէեւ տեղեկութիւններ կան որ ծանօթ են արդէն, խորհրդային աղբիւրներէ։

Ուրեմն, Եգիպտոսի ծանօթ հրապարակագիրներէն Մուհամմէտ էլ Թապի կը պատմէ թէ Ռուսերը շատ կարեւոր յաջողութիւններ շահած են անցեալ Փետրուարէն ի վեր, մասնաւոր քաղաքի մը մէջ որ կը կոչուի Ատոմկրատ (Հիւլէաքաղաք)։ Այս յաջողութիւնները մասնաւորապէս կը պարտին պրոֆ. Կապիցայի եւ Սերգէյ Պաւլովի։ (Կապիցայի օգնականը հայ գիտնական մըն է, Ալիխանեան, որ փորձեր կատարած էր Արագածի շրջանին մէջ)։

Եգիպտացի հրապարակագրին տեղեկութեանց համաձայն, այս ջրային ռումբը, որ վերջնական ձեւին հասած պիտի ըլլար Մայիսի վերջը, «նոր դաղտնի զէնք մըն է եւ, Ռուսերուն կարծիքով, ոչ նուազ քանդիչ եւ վտանգաւոր քան իւրանիօմի ռումբը եւ կրնայ արտադրուիլ ուզուած քանակութեամբ»։

Նոյն աղբիւրին համաձայն, նախագահ Թրումըն եւ Պ. Պըրնս մասնաւոր տեղեկագիր մը ստացած են այս նոր ռումբի մասին, որ կ'ուսումնասիրուէր Սթալինի մասնաւոր կարգադրութեամբ։ Այս առթիւ յատուկ յանձնաժողով մը կազմուած էր, որուն անդամներէն մէկը Անաստաս Միկոյեանն է, նախարար արտաքին առեւտուրի։

Ռուսերուն կարծիքով, ութ խորհրդային հիւլէ – ռումբեր կրնան քանդել Նիւ Եորքը, իսկ երեք ամերիկեան իւրանիօմ – ռումբեր չեն կրնար պայթեցնել Մոսկուան։

Ինչպէս ըսինք, այս մանրամասնութիւնները կը հաղորդենք իբրեւ պարզ տեղեկութիւն։ Մնացեալը երկու կառավարութեանց գաղտնիքն է։

Ապահովաբար Թուրքերը շատ աւելի բան գիտեն, քանի որ այս լուրերը կը բխին Պոլսէն, եւ Անգարա լուրջ մտահոգութեան մատնուած է։

Թուրքիա ստուարաթիւ բանակ մը կը պահէ տարիներէ ի վեր, անտանելի ծախքերու մատնուելով։ Ո՞րքան կրնայ դիմանալ։

Բայց, ի՞նչ կ'արժէ այդ բանակը, ըլլայ իսկ երկու միլիոն, երբ հիւլէական ռումբի սարսափը կը սաւառնի սահմանին վրայ...

Ամերիկեան կամ խորհրդային ռումբերը իրապէս պիտի գործածուի՞ն թէ ոչ։

Պատասխանը մեզի չիյնար՝։ Խնդիրը այն է որ, ռումբերու պատրաստութեան լուրն անգամ իրարանցում կը պատճառէ։ Մղձաւանջ մը, որ կրնայ ի հարկին բարիք մը դառնալ։

Շ.

Օ Ր Ը Օ Ր Ի Ն

Բ. ԿԱՆԱՉԵԱՆ

Ո՜րքան յուշեր, Բարսեղ Կանաչեանի կեանքէն։ Մանաւանդ այն օրերէն երբ առաջին անգամ կը փայլէր Պոլսոյ մէջ (1909 — 11)։

Խանդավառութեան օրեր էին։ Բանախօսութիւն, երեկոյթ եւ ցերեկոյթ իրար կը հրմշտկէին, ինչպէս այստեղ։

Տարիներով ազատ խօսքէ, կենդանի շունչէ եւ շարժումներէ զրկուած ժողովուրդ մըն էր որ իր հոգին թարմացնել կ'ուզէր երգով, ճառով, հայրենի զրոյցներով։

Բանուկ վառարան մը՝ Սկիւտարի «Րաֆֆի» Միութիւնը, իր յարանով։

Այս տողերը գրողին պարտականութիւնն էր դասախօս մը ճարել ամէն հինգշաբթի, անխափան։

Եւ յաջորդաբար հրաւիրուեցան բոլոր մեծ ու փոքր դէմքերը, ոմանք մէկէ աւելի անգամներ.— Ս. Զաւարեան, Ռոստոմ, Յ. Շահրիկեան, Յովհ. Քաջազնունի, Ռ. Դարբինեան, Ռ. Զարդարեան, Վանի Արամը, Լիպարիտ Նազարեանց, Գ. Իփէկեան, Սարգիսը (Շամիլ), Ղ. Մելոյեան, Ս. Մինասեան, Զապէլ Եսայեան եւ ամուսինը՝ Տիգրան (նկարիչ)... Տակաւին գաւառէն կամ Արտասահմանէն եկող – գացողներ։

Ո՞ր մէկը յիշել։ Միայն Ակնունին չկրցանք համոզել։ Իսկ երկրորդ անգամ հրաւիրուած առեն, Ռոստոմ պայմանը դրաւ որ այս տողերը գրողը ... միասին Կարին երթայ, յաջորդ օրը։

Լսարանէն դուրս կազմակերպուած հանդէսներուն անբաժանելի զարդն էր Բարսեղ Կանաչեան։

Եւ նորէն ինծի կ'իյնար կէտիկ փաշա երթալ ու հրաւիրել։

Ամէն անգամ ալ սիրով կ'ընդունէր, ջութակը թեւին տակ։

Վճարո՞ւմ։ Այն առեն մարդիկ հազիւ թէ կը մտածէին այդպիսի բաներու մասին։

Կարծես ըսել կ'ուզէին.— Քանի մը կտոր պիզանէ, փառաւորապէս պիտի ծախահարուի, կ'արժէ՞ դրամի խօսք ընել։

Եւ սակայն, օր մը հարկ եղաւ խօսիլ այդ մասին։ Եւ համեստօրէն պահանջեց... 70 դրուշ։

Մարդիկ նոր կ'ըմբռնէին թէ արուեստագէտն ալ ... հացով կ'ապրի։

Այնուհետեւ հետզհետէ վարժուեցան եւ «սակարանը» բարձրացաւ։

Այսպէս, զինադադարի շրջանին, Սուրէն Պարթեւեանի վճարուեցաւ ինչ որ կը պահանջէր բանախօսութեան մը համար, — 15 ոսկի։

Այդ օրերէն ի վեր չեմ տեսած Կանաչեանը։ Թերթերը կը գրեն թէ աչքերը տկարացած են եւ դժուար կը տեսնէ։

Ոչի՛նչ. իր երաժշտական ստեղծագործութիւնները լոյս կը ցանեն ոչ միայն իրեն, այլեւ ամբողջ սերունդներու գլխուն վերեւ։ Անոնց կարօտակէզ հոգիներուն մէջ։

ՎԱՀԷ

Հաւկցողին շատ բարեւ

Ազգ. Միութեան (Հ. Ա. Ճ.) բերանը փոխանակ ամօթէն գետինն անցնելու եւ լեզուն քաշելու, պատէ պատ կը զարնուի, քնարեր հէքեաթներ հիւսելով։

Միանգամ ընդ միշտ կը յայտարարենք այս երիցս թշուառ մունետիկներուն, թէ «ԺՈՒՌՆԱԼ»Ը ԲԱՑԱՐՁԱԿԱՊԷՍ ՃԻՇԴ է։ «Ժուռնալ»ը ուղղուած է եռագոյն դրօշին եւ «Յառաջ»ի խմբագրին դէմ, յաւելեալ եւ ճոխացեալ առասպելներով։

Եթէ Ֆր. Ազգ. Միութեան կեդր. վարչութիւնը սուտ մը բարոյական հասկացողութիւն ունի, կա՛մ կը պատժէ Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան անդամները եւ կամ անոնց հետ միասին կը բաժնէ հաւաքական ազգադաւութեան պատիւը։

Կը հրաժարին

Ստորագրեալս, անդամ Ազգ. Ճակատի Կեդր. Վարչութեան, բոլորովին համաձայն ըլլալով Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի Յունիս 24 թուակիր յայտարարութեան, եւ այլեւս անհանդուրժելի գտնելով անոր բազմազան սայթաքումները, հրապարակաւ կը ներկայացնեմ հրաժարականս, թէ վարչութենէն եւ թէ Միութենէն։

Գ. ԳՈՐԳԻԿԵԱՆ

ԵՐԿՈՏԱՍԱՆ ԿՂԶԻՆԵՐԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ

Թրիէսթէի խնդիրը միշտ առկախ

Զօրսերու ժողովին Եշ. օրուան նիստին մէջ, Պ. Մոլոթով յանկարծ յայտարարեց թէ համաձայն է որ Երկոտասան կղզիները Յունաստանի յանձնուին։ Այս յայտարարութիւնը մեծ գոհունակութիւն պատճառեց, որովհետեւ Մոլոթով մինչեւ հիմա կ'ընդդիմանար այս առաջարկին զոր մէջտեղ դրած էին Անգլօսաքսոնները։ Ամէն անգամ որ կը յուզուէր այս հարցը, խորհրդային պատուիրակը դիտողութիւն մը կ'ընէր եւ յետաձգել կուտար։ Շաբաթներ առաջ կ'ըսէր թէ սկզբունքով հակառակ չէ, բայց պիտի ուսումնասիրէ եւ բանաձեւ մը պիտի ներկայացնէ։ Այս անգամ հաւանութիւն յայտնեց առանց մասնաւոր բանաձեւ մը ներկայացնելու։

Միեւնոյն նիստին մէջ, Մոլոթով հաւանութիւն յայտնեց նաեւ Ֆրանսայի պահանջներուն՝ իտալական սահմանագլուխի մասին։ Եւ ժողովը որոշեց Ֆրանսայի յանձնել Պրիկայի եւ Թանտայի շրջանները, պայմանաւ որ Իտալիա կարենայ օգտուիլ ելեկտրական ուժէն։ Մնացեալ բոլոր խնդիրները եւ մասնաւորապէս Թրիէսթէի հարցը կը մնան առկախ։ Այս շաբթու ամէն միջոց պիտի փորձեն ,այդ խնդիրներն ալ կարգադրելու համար։

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Մոլոթով երկու բանաձեւեր առաջարկած էր Թրիէսթէի մասին, բայց երկուքն ալ մերժուեցան։ Եուկոսլաւիոյ կառավարութիւն ալ իր կարգին կը մերժէ Թրիէսթէի միջազգայնացումը։ Կարգ մը դիւանագէտներ կը կարծեն թէ Մոլոթով տակաւին չէ արտասանած վերջին խօսքը եւ թէ ի վերջոյ լուծման ձեւ մը պիտի գտնուի, տեսակ մը սակարկութեամբ, որպէսզի կարելի ըլլայ հրաւիրել ընդհանուր հաշտութեան խորհրդաժողովը։ Իրազեկներու կարծիքով, Մոլոթով այնքան ալ տրամադիր չէ ընդունելու որ հաշտութեան խորհրդաժողովը գումարուի այս ամառ, ինչպէս կ'առաջարկեն Ամերիկացիները։

Ֆրանքօ-իտալական սահմանագլուխը, որ պիտի սրբագրուի, հաստատուած էր 1860 Մարտ 25ին, Ֆրանքօ-սարտենեան դաշնագրով։ Տրուած որոշման համաձայն, Ֆրանսայի պիտի կցուին հետեւեալ հողերը, հիւսիսէն հարաւ,— Փոքր Սէն Պէրնառի կիրճը, որ կը գտնուի Մոն Պլանի հարաւակողմը, Մոն Սընիի կիրճը (Մոտանի արեւելեան կողմը), աւելի լայն շրջան մը Պարտոնէշ եւ Ուլ քաղաքներուն շուրջ, Լարշի կիրճը, աւելի դէպի հարաւ, եւ հողաշերտ մը հարաւային սահմանին երկայնքը, մէջն ըլլալով Պրիկան եւ Թանտան։

Նոյն ժողովին մէջ միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ մասնագէտներու վճիռը որ Պուլկարիա Նաւատորմին համար կ'արտօնէ առ առաւելն 7250 թոն մարտանաւ եւ 3100 սպայ եւ նաւաստի։ Նորէն համաձայնութիւն չգոյացաւ ռումանական դաշնագրի տնտեսական տրամադրութեանց մասին։

Թաթարներու եւ Չէչէններու աքսորը

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Խ. Միութիւնը լուծարքի ենթարկած է Խրիմի եւ Չէչէն — Ինգուշիոյ ինքնավար հանրապետութիւնները,այլուր փոխադրելով անոնց բոլոր բնակիչները (տեղահանութիւն)։

Իրականին մէջ, նոր բան մը չէ որ տեղի կ'ունենայ։ Այդ կարգադրութիւնը շատոնց եղած էր, եւ այժմ կը վաւերացուի Գերագոյն Խորհուրդին կողմէ, ինչպէս հաղորդեց Մոսկուայի զօրծակալութիւնը։ Այս առթիւ Մոսկուայի անթենը չյայտնեց թէ ո՛րքան բնակիչներ տեղահան եղած են, բայց ապահովաբար հարիւր հազարներու կը հասնի անոնց թիւը, եթէ ոչ մէկուկէս միլիոնի։

Հրամանագիրը կը վերաբերի Կովկասեան լեռներու Չէչէններուն, Կրոզնիի շուրջը, ուր կարմիր բանակը կասեցուց գերմանական արշաւը 1942ին, եւ Խրիմի Թաթարներուն։ Բրիտանական Համայնագիտարանը Թաթարներուն թիւը 226,434 կը հաշուէր 1926ին, իսկ Խրիմի գիւղական բնակչութիւնը՝ 408.387, «մեծ մասով Ռուսեր եւ Թաթարներ»։

Մոսկուայի անթենը յայտարարեց թէ Խրիմի ինքնավար հանրապետութիւնը վերակազմուած է ռուսական ՍՍ հանրապետութեան մէջ, իսկ Չէչէն – Ինգուշի հանրապետութիւնը պարզապէս ջնջուած։ Կ'ենթադրուի թէ երկու շրջաններն ալ ապագային պիտի կառավարուին ուղղակի Մոսկուայի կողմէ։

Լուծարքի (հաշուեյարդար) որոշումը հաղորդեց Պ. Բախմուրով, Գերագոյն Խորհուրդին նախագահութեան քարտուղարը, չեշտելով թէ «պատերազմի միջոցին, երբ Խ. Միութեան ժողովուրդները հերոսաբար կը պաշտպանէին իրենց հայրենիքին պատիւը եւ անկախութիւնը, գերման - ֆաշական արշաւողներուն դէմ, շատ մը Չէչէններ եւ Խրիմի Թաթարներ մտան Գերմաններու կողմէ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Հայաստանի Բուժավայրերը

Հայկական ՍՍՌ առողջապահական նախարար Գ. Ղեւոնդեանի յօդուածէն կը քաղենք հետեւեալ շահեկան տեղեկութիւնները Հայաստանի բուժավայրերու մասին (Սով. Հայաստան ամսագիր, թիւ 4):

Հայաստանի առաջին բուժավայրերը ուր ընկած են շինարարութիւնը սովետական իշխանութեան օրով, եղած են Արզնին ու Դիլիջանը: Արզնին ծովու մակերեւոյթէն 1250 մ. բարձրութեան վրայ կը գտնուի, Հրազդան գետի ձորին մէջ, Երեւանէն դէպի հիւսիս – արեւելք, 25 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ: Մայրաքաղաքին եւ բուժավայրին միջեւ հանրակառք մը կ'երթեւեկէ կպրապատ խճուղիին վրայէն:

Արզնիի հանքային աղբիւրներու մասին առաջին անգամ յիշատակութիւն եղած է 15րդ դարու առաջին կիսուն: Աղբիւրները Արզնի գիւղին մօտ էին, որ քանդուած է Լէնկթիմուրի յաջորդ Շահրուխի կողմէ:

Մեսրոպ եպիսկոպոս Սմբատեանը որ 1860ին Արզնի այցելած է, հանքային աղբիւրներու մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ իր գրքին մէջ.—

« Կասաղբիւր անունով յայտնի է ժողովուրդին մէջ եւ կրօնական պաշտամունքի առարկայ է դարձած: Աղբիւրին մօտ խաչքար կայ առանց որեւէ արձանագրութեան, անոր կ'երկրպագեն եւ նուէրներ կը մատուցանեն»:

Այդ քարը մինչեւ հիմա պահպանուած է: Թիւ 1 աղբիւրի աւազանին տակը գտնուած օտար դրամները կը վկայեն թէ այդտեղ բուժուելու եկած են ոչ միայն շրջապատի, այլեւ ուրիշ երկիրներու բնակիչները, որոնք դրամ նետած են վճարելով բուժումը:

Արզնի աղբիւրներէն յայտնի են թիւ 15, եւ գլխաւոր աղբիւրը, թիւ 7 եւ թիւ 23 աղբիւրները: Գլխաւոր աղբիւրի հանքային ջուրը կ'օգտագործուի ածխաթթուի լոգարաններու համար, իսկ թիւ 23 աղբիւրի ջուրը խմելու համար: Այս ջուրը խմելու համար շինուած է մարմարէ յարդարանք: Յայտնի ջերմուկաբաններ, փրոֆէսէօրներ Ալեքսանդրովը, Լոգինսկին, Յովհաննէսեանը, Սոկոլովը եւ Մելիք Ադամեանը այն եզրակացութեան եկան որ Արզնի աղբիւրներու ջերմուկային բուժումը մեծ նշանակութիւն ունի, ինչպէս լոգանքի նմանապէս խմելու կը գործածուի ջուրը: Արզնիի ջուրը իր կազմային բաղադրութեամբ կը մօտենայ Նառուհայմի եւ Կիսլովոդսկի նշանաւոր հանքային աղբիւրներուն:

Հանքային աղբիւրներու ջուրը աւելցնելու եւ խողովակի մէջ առնելու համար 1932ին Հայաստանի Առողջապահութեան Ժողովրդական Ցանձնախումբը ձեռնամուխ եղաւ երկրաբանական-հետախուզական աշխատանքներու: Որոնումները փայլուն արդիւնքներ տուին:

Շատրուանող երկու հզօր հորերը, օրական մօտ երկու միլիոն լիտր հանքային ջուր կուտան, ուրկէ թէ շիշերով կը ծախուին եւ թէ լոգարաններու մէջ հիւանդները կր բուժուին:

Հիմա լոգարանի յատուկ 12 խցիկով շէնք մը կայ: Արզնիի ապաքինարանը 4 բաժին ունի, 240 մահճակալով,— բուժարան, կենսա-քիմիական, ախտաճանաչման – հիւանդանոց, տարրալուծարան, ռոնդկենեան աշխատասենեակ, բուժական մարմնամարզութեան սրահ: Իսկ զբօսնելու համար Հրազդանի աջ ափին վրայ կայ լեռնային կածան, երկու քիլոմեթր երկայնութեամբ:

256 մահճակալով նոր ապաքինարանի (sanatorium) շէնքը կը կառուցուի այժմ: Նոր լոգարանը 24 խցիկ պիտի ունենայ: Բուժավայրի մէջ հանքային ջուրը շիշերու մէջ լեցնելու գործարան մը կայ: Գործարանի կաղի ցեխը կուտայ օրական 70 քիլոկրամ մաքուր ածխաթթու կազ, որ օդապարիկներով կը ղրկուի Անդրկովկասի տարբեր քաղաքները:

Արզնին բոլոր տուեալները ունի զարգանալու եւ դառնալու միութենական նշանակութիւն ունեցող բուժավայր:

Այլապէս գրաւիչ է Դիլիջանը, կազդուրիչ կլիմայով եւ տեսարաններով: Դիլիջանի օդերեւութաբանական տուեալները եւ կլիմայական գործօնները խիստ բարենպաստ են թոքախտի եւ ոսկրախտի հիւանդութիւններուն բուժման համար:

Դիլիջանի լայն ձորը եւ Բլդանչայի անմիջական մօտիկութիւնը ուր ածխաթթու – ալքալինի արժէքաւոր հանքային աղբիւր կայ, հնարաւորութիւն կուտան հոն կառուցանելու ջերմուկներու ամբողջական բուժավայրեր:

Յայտնի կլիմայաբան, փրոֆ. Ն. Ա. Կորոստելէր շատ կը գնահատէ Դիլիջանի բուժավայրը:

« Դիլիջան իր բարենպաստ կլիմայական պայմաններով կը գերազանցէ Աբասթումանի եւ Տիբերդայի բարձր – լեռնային առաջնակարգ բուժավայրերը, իր մեղմ կլիմայով, արեւոտ օրերով եւ չոր օդով, քամիներու մեղմութեամբ, թէեւ միւսներուն հետ միասին կը գտնուի ծովու մակերեւոյթէն միեւնոյն բարձրութեան վրայ: (1260 մեթր):

Դիլիջանի ձորին մեծ առաւելութիւնը անոր դիրքն է որու շնորհիւ բժշկական օրուան տեւողութիւնը քանի մը ժամ աւելի է քան միւսները:

Դիլիջան ունի քիչ թիւով մառախլապատ օրեր, անամպ երկինք եւ մթնոլորտային տեղատարափներ: Ունի 240 մահճակալով թոքախտաւորներու ապաքինարան մը որ բաց է ամբողջ տարին:

Դիլիջանի հաղորդակցութեան յարմարութիւնը մօտակայ երկաթուղիի կայարաններու հետ մեծապէս կը դիւրացնէ բուժավայրերու աւելի լայն ցանց կառուցանելու համար:

«Կոմիտասեան պատարագիչներ»

ԽՄԲ.— Խօսուած Մարսէյլի մէջ, ի պատիւ Գ. Օննիկ Պէրպէրեանի տրուած բէյաահդանին առթիւ.

Սա նորակառոյց, հոյաշէն տաճարը կը տեսնէ՞ք... Երկար ատեն թաղուած էր ան, դարերու ծանրութեան տակ, անյայտ ու մշուշապատ: Սա՛ պատարագն ու պատարագիչները կը տեսնէ՞ք... անոնք կը վերյիշեցնեն մեր հեթանոսական հինաւուրց շրջանը, բագինէ բագին, մոլեռանդ, հաւատաւոր քուրմերով, որոնց հարազատ արձագանգը մարած էր ընդ միշտ, մոռացումին գիրկը դժնդակ:

Օր մը — օրհնեա՛լ ըլլայ այդ օրը, իր ցեղին թաղուած փառքովը խենթեցած մէկը յայտնուեցաւ յանկարծ, որպէս տեսիլք, որպէս հրաշք: Շրջեցաւ գիւղէ գիւղ, քար առ քար, ափ առաւ բոլոր դռները փակուած, որոնց փեռեկներուն մէջ, հին, հին դարերէն մնացած, բանաստեղծին «արեւին ոսկի մազերը սանտրուած» կը մնային, որոնցմէ քանի մը թել իր կախարդական մատներուն փաթթած, մոգի մը պէս սուզուեցաւ խորը, շատ խորը կուսադեղ հոգիներուն, քամեց ու քամուեցաւ, մինչեւ որ, օր մը, իր ափերուն մէջ, դեղակերտ խոյակներ, գեղօրներ ու դրասանդներ բռնած, ու իւրաքանչիւրին վիզին տոհմանոյշ զանակներ կախած, բարձրացուց այն մեծասքանչ տաճարը հայաշէն, ոչ թէ հոս, հոն, կամ այլուր, այլ ամէն Հայու հոգիին մէջ, ուր ամէն օր պատարագ տեղի կ'ունենայ:

Այդ տաճարը, աստուածօրէն տեառնագրուած է «Կոմիտասեան տաճար» եւ պատարագիչները՝ «Կոմիտասեան պատարագիչներ»...:

Այս կիրակի, մենք ներկայ եղանք այդ արժանաւոր պատարագիչներէն մէկուն — Գ. Օննիկ Պէրպէրեանի կրօնական ու աշխարհական ձրգասացութեան: Հիմա, պատարագէն ետք՝ պատարագիչը ահաւասիկ:

Ամէն անգամ, որ ներկայ կ'ըլլամ պատարագի մը, մանկութենէս յիշողութեանս կառչած, յուզումնահար պատկերի մը յաճախանքը կը վրդովէ հոգիս, բաղդատութեան եզրի մը առջեւ կանգնած: Սա պահուս, լուսեղէն շրջանակի մը մէջէն, Նարեկացիի մը նման, դէմս կը ցցուի պատկերը մեր քաղաքին Տ. Ցակոբ քահանային, որ բովանդակ Ս. Խորհուրդի ընթացքին, աչքերը երկինք յառած, այնքան ջերմեռանդօրէն կ'աղօթէր, որ յորդահոս արցունքի կաթիլներ կը խառնուէին, սեղանին վրայ, իր ափերուն մէջ սեղմուած հաղորդութեան սկիհին, ուր պանրանատուած Քրիստոսի մարմինն ու արիւնը անպատճառ քիչ մը աղի պէտք է որ եղած ըլլային:

Այս կիրակի, Մարսէյլի Օփերային մէջ, պատարագիչ Գ. Օ. Պէրպէրեանի սկիհն ալ կը պարունակէր իր մէջ աղ ու քրտինք: Քրտինք՝ եօթնաղի, եօթներանգ պատարագին մէջ, քրտինք՝ հայաշունչ, դաշնաթաւալ համանուագին, քրտինք՝ համայնատիպ հերոսի մը կեանքին մէջ: Ու դեռ քրտինքի կայլակներ կը ծորէին առատօրէն իրմէ, ճիշդ մեր Տ. Ցակոբ քահանային արտասուաթոր շրթներուն պէս:

Եւ հիմա, մեր արուեստագէտ պատարագիչը, որ սա պահուս քրտինքը սրբած, համեստօրէն բազմած է մեր մէջ, մեր՝ բաւարարուած, յագեցած հոգիներուն երախտալույս աչքերն է գամած իր վրայ: Որովհետեւ եթէ կրօնական հաղորդութեան խորհուրդը, հաւասարակ մահկանացուներուն առջեւ, կը բանայ դռները Եդեմին, արուեստի հաղորդութիւնն ալ կը բանայ լինելութեան տաճարակերպ դռները իր ցեղին:

Հայ երգը կը հոսի պոռթկաշունչ, դարերու խորէն, ցեղին սրտին երակներէն, որպէս հալած ոսկի, ադամանդի, մեղեսիկի, յակինթի փշուրներով: Այս բիւրակն հարստութեան միայն մէկ ոսկեջրիկ երակն է բացած մեր անմահացեալ վարդապետը, իր մոգական մատներով: Այնպէս կը հաւատանք ու կը սպասենք, որ հայ երգին բովանդակ, թաքուն հարստութեան տէրն ու տիրականը պիտի դառնանք օր մը, յաման որոնումներովը անոնց, որ իրենց արիւնն ու սիրտը, միտն ու հոգին պիտի քամեն, երկունքի ճանապարհին: Ու ինչ խօսք որ Գ. Օննիկ Պէրպէրեան կոչուած է ըլլալ յառաջապահներէն մին, այդ ուխտաւոր կարաւանին:

Մաղթե՞նք... քիչ է այս բառը: Աղօթք... աղօթքը, հաղորդութենէ ետք, աչքերը երկինք յառած, ջերմեռանդ հաւատացեալին:

ՏԻԳՐԱՆ ՓԻՐԱՆԵԱՆ

«Երեւելի ցեղը»

ԽՄԲ.— Ստորեւ հատուած մը երիտասարդ գրող Կ. Փոլատեանի վէպէն, որ նոր լոյս տեսաւ.—

Մարսէլի աչքերը աղուորցած էին, եւ լո՛ւռ, անոր կը նայէին: Երկար ատեն անոնց աչքերը իրարմով հաղորդուեցան, եւ անոնց հոգիները համբուրուեցան մեղմօրէն:

Աղջիկն էր կրկին որ խզեց լռութիւնը:

— Հիմա որ ալ մտերմացանք, կրնամ ձեզի կեանքս պատմել. թերեւս ա՛յ զգուանք չպատճառէ ան, քանի որ բարեացակամութեամբ լեցուած էք ինծի հանդէպ: Բայց նախ քան այդ կ'ուզեմ որ քիչ մը պայծառանայ քու դէմքդ ալ. կը ներե՞ս որ եզակի կը խօսիմ:

— Շնորհակալ եմ, պատասխանեց Երուանդ, պէտք է այլեւս եզակի խօսինք. բայց ի՞նչ կ'ուզես գիտնալ իմ դէմքէս:

— Բացատրել այդ քու դէմքէդ կախուած տառապանքը: Տառապանք մը կայ ձեր բոլորի դէմքերուն վրայ, կ'ուզեմ հասկնալ թէ ինչո՞ւ: Քու դէմքիդ վրայ եւ երէկուան քու ընկերոջդ դէմքին վրայ: Քիչ առաջ կը հարցնէիր թէ ինչպէ՞ս հասկցած էի քու Հայ ըլլալդ եւ թէ ի՞նչ բան կար դանոնք ուրիշներէն զատող: Քանի մը ժամ է կը դիտեմ քեզ ուշադրութեամբ, եւ կարծեմ թէ գտայ այդ յատկանշական գիծը: Դուք բոլորդ ալ դիմակ մը ունիք անցուցած ձեր դէմքերուն վրայ, տառապանքի դիմակ մը: Երբ կր խնդաք եւ կը փորձէք ուրախ ձեւանալ, աւելի որոշապէս մէջտեղ կ'ելլէ այդ տառապանքը, ինչպէս կրկէսին մէջ հանդիսականները խնդացնող ծաղրածուին դէմքին վրայ:

— Այո՛, ըսաւ Երուանդ, մեր բոլորին դէմքին վրայ կայ այդ դիմակը. մեր ցեղին տառապանքն է ան: Եւ դուն գտար այդ տառապանքը, մինակդ, Մարսէլ, դուն կարդացիր այդ տառապանքը իմ դէմքիս վրայ, դուն մեծ հոգի մըն ես, տառապած հոգի մը: Կր բաւէ ինչ որ գիտես, մնացածը կարեւոր չէ: Պատմէ՛ քու պատմութիւնդ:

— Կ'ուզեմ գիտնալ թէ ո՞վ էք դուք, Հայերդ: Դուն ի՞նչպէս անցուցած ես կեանքդ, ո՞ւր է ձեր երկիրը, ինչո՞ւ հոս էք: Չե՞ս ուզեր ըսել ինծի, կը զգամ թէ մեծ հաճոյք պիտի առնեմ այդ տեղեկութիւններէն: Պատմէ՛, պատմէ՛, պիտի լսեմ քեզ, Երուանդ, աչքերս փակ. քեզի հետ պիտի ըլլամ, մանկութեանդ հետ, մինչեւ այսօրը, եւ առաջուց գիտեմ թէ որքա՛ն պիտի սիրեմ այդ երկիրը եւ անկէ եկող այդ աղուոր մանչուկը: Ըսէ՛, ըսէ՛, մի՛ վախնար, ես պիտի հասկնամ քեզ, անպայմա՛ն, անպայմա՛ն:

— Կը յիշեմ, շատ աղօտ կերպով այն երկիրը ուր ծնած եմ: Արարատ լերան լանջերէն մինչեւ Միջերկրական իջնող այդ երկիրը, իր բարձրաբերձ լեռներով եւ խորունկ կիրճերով: Գիտե՞ս, Մարսէլ, Արարատը, ուր կանգ առաւ Նոյի տապանը, Ջրհեղեղէն վերջ:

— Գիտե՛մ, գիտե՛մ, բայց չէի՛ գիտեր թէ ձերն էր ան:

— Ցետոյ, շարունակեց Երուանդ, կը յիշեմ ծննդավայրիս կանանչ պարտէզները, պտղատու ծառերով լեցուն, եւ անկէ հոսող հաղարումէկ վտակներն ու աղբիւրները: Երազային աշխարհ մը, ու յետոյ ուրիշ ոչ մէկ բան: Կը յիշեմ թէ ի՞նչպէս մեզ դուրս հանեցին մեր շէն տուներէն ու այգիներէն, եւ աքսորեցին անապատները: Թուրքե՛րը, Թուրքե՛րը, մեր ցեղին դահիճները: Ինչո՞ւ,— մեզ կողոպտելու համար. ինչո՞ւ, ինչո՞ւ անգղը կը յարձակի բոլոր երգեցիկ թռչուններուն վրայ եւ զանոնք կը խեղդէ: 3000 տարի է մենք բնակած ենք այդ բարձրաւանդակին վրայ, բոլոր արշաւանքներու ճամբուն վրայ, եւ բոլոր անգղերէն յարձակումներու ենթարկուած: Մենք երգած ենք շարունակ, եւ անգղերը միշտ յարձակած մեր վրայ: Ահա՛ իմ ցեղիս պատմութիւնը: Համրանքով փոքր, բայց անպայման ազնիւ՝ արիւնով ու հոգիով, շարունակ ջարդուած ենք մեր շուրջի վայրենի ցեղերէն, որովհետեւ չենք ուզած ծախել մեր հոգին, չենք ուզած զլուխ ծռել բիրտ ուժին: Եւ ինչ որ զարմանալի է, չենք անհետացած, չենք սրբուած աշխարհի երեսէն, ամուր կառչած մեր խոէշալներուն, մեր երգին: Բաբելոն, Ասորեստան, մեծ մեծ կայսրութիւններ կործուեր գացեր են, եւ մենք դեռ կը մնանք: Այդ ցեղին մէկ զաւակն եմ ես, Արմէն ցեղին: Դէմքիս վրայ 3000 տարուան հալածանքին ու կոտորածներուն հետքերը կան, ահաւոր ջարդերու զարհուրանքը, եւ հոգիիս մէջ այդ գեղեցիկ երգը, արծաթահունչ ու զմայլելի, պայծառ՝ առաջին օրուան չափ, անեղծ ու վճիտ՝ 3000 տարիէ ի վեր: Ծոխացած գեղեցկութեան զանակներով, դաշնաւորուած բոլոր, հեղհեղէ աւելցած նոր սարսուռներով, բոլոր երգերուն արձագանգներովը, Միջերկրականի եզերքներէն բարձրացած բոլոր խաղերով, Պաղեստինէն մինչեւ Յունաստան եւ աւելի հեռուները:

Ահա՛ ցեղս, եւ հիմը որուն վրայ կառուցուած եմ ես: Ցետոյ կան հոն աւելցած ուրիշ տարրեր, օտար երկիրներ թափառումներուս ընթացքին, հասակիս հետ աճող, ըսել կ'ուզեմ սորվածներս, գիրքերս:

Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

«Սէմփաթիք»

«Սէմփաթիք»ը ջղային դրութեան կարեւոր մէկ մասը կը կազմէ. կը գտնուի գանկին մէջ եւ ողնայարի իւրաքանչիւր կողմին վրայ, ջղային կծիկներու շղթայ մը կամ իրարու միացած հան-գոյց մը, որոնք հաղորդակցութեան մէջ են ջղա-յին կեդրոնական դրութեան հետ, բայց առաւելա-պէս կ՚արձակեն կամ կ՚ընդունին ջղային բնաթե-լեր, կազմելով անսահման ցանց մը անվերջ ճիւ-ղաւորումներու, որոնք կը թափանցեն մարմնի բո-լոր գործարաններուն եւ հիւսուածքներուն մէջ :

Այդ ցանցը գործարաններու բոլոր մասերուն մէջ կը բաշխէ ջղային խորհրդաւոր ներխուժում-ներ, մեր կամքէն բոլորովին անկախ, սակայն խիստ կարեւոր՝ կենսական ամբողջ գործունէու-թեան համար, եւ հիմնական տարրը կը կազմէ հիւսուածներու կենսական ընդհանուր երեւոյթ-ներուն :

Անդամազննական տեսակէտով, կրնանք ըսել թէ ջղային դրութեան կեդրոնը կը գտնուի գանկին եւ ողնայարին մէջ, ուրկէ կը մեկնին եւ ուր կը ժամանեն ջիղերը, մինչդեռ սէմփաթիք ջղային դրութիւնը զետեղուած է ոսկրային շրջապատէն դուրս : Առաջինը կամաւոր է, մինչդեռ երկրորդը՝ անկախ մեր կամքէն, սակայն խիստ գործունեայ եւ կանոնաւորող աճական կեանքին : Իր դերը կը կայանայ՝ կանոնաւորել գործարաններու գործու-նէութեան ուժգնութիւնը, հսկել սպառումին վը-րայ, կանխել վատնումը եւ խնայել անօգուտ մա-շումները :

Սէմփաթիքը կը ներգործէ քրտինքի դեղձերու փոքր մկաններուն եւ մազերու մկաններուն վրայ, եւ այդ կերպով կը միջամտէ մարմնի ջերմական կանոնաւորութեան : Քրտինքը գոլորշիանալով՝ ցրտութիւն յառաջ կուգայ, իսկ մազերը ցցուելով՝ մորթը կը պաշտպանուի ցուրտին դէմ : Ան կը հրա-մայէ ամբողջ մարսողական խողովակին շարժա-կանութեան, կը կանոնաւորէ սեղմիչ ղնդերները, հետեւաբար՝ իր ազդեցութիւնը անհրաժեշտ է մարսողութեան մեքենականութեան համար : Ան կ՚ընդլայնէ կամ կը կծկէ աչքին բիբը, եւ ստոծա-նիի այդ խաղով՝ կը թոյլատրէ աչքի ցանցենիին՝ տալու կատարելապէս ճշդուած պատկերներ :

Սակայն սէմփաթիքի կանոնաւորող ազդեցու-թիւնը ղեկավարիչ է արեան շրջաբերութեան մէջ : Անոր ճիւղաւորումները կը վերջանան արիւնային եւ աւշային անօթներու պատերուն ընդարձակ ցան-ցի մը մէջ : Այդ ցնցուղները, սէմփաթիքի ազդե-ցութեան տակ, կրնան կծկուիլ կամ ընդարձակ-ուիլ : Այսպէս, ամէն վայրկեան այդ ջղային ներ-խուժին ենթակայ է հիւսուածի մը կամ գործարա-նի մը մէջ աւելի կամ նուազ քանակութեամբ հո-սող արիւնը : Մորթի մակերեսին վրայ անօթներու սեղմումը կը յայտնուի դեղնութեամբ, եւ կը նուազեցնէ շրջող արեան զանգուածին պաղութիւ-նը, մինչդեռ՝ անօթներու ընդլայնումը հակառակ արդիւնք կուտայ, եւ յառաջ կը բերէ մորթին կար-մրութիւնը :

Սէմփաթիքը ամենազօր կանոնաւորող մը չէ, ան ալ իր կարգին կ՚ազդուի քիմիական կամ ֆիզի-քական կարգ մը պատճառներէ, հոգեկան եւ զգա-ցական շարժառիթներէ : Իր հակազդեցութիւնները բոլոր անհատներու համար նոյնը չեն : Ցանկար-ծական վախ մը յառաջ կը բերէ անօթներու կծկու-մի տարբեր աստիճաններ, եւ կը յայտնուի դեղ-նութեամբ, քրտինքի առատութեամբ, ստամոքսի կծկումով եւ մինչեւ իսկ նուաղումով : Ամօթը կամ ամչկոտութիւնը կրնայ ոմանց կարմրութիւն պատճառել, մինչդեռ ուրիշներու քով բարկու-թիւնը յառաջ կը բերէ անօթներու ընդարձակում :

Սէմփաթիք ջղային դրութիւնը անհատներու համաձայն կը ներկայացնէ առաւելութիւններ կամ թերութիւններ : Ցուցական կամ խիստ զգայուն ան-հատներու վրայ սէմփաթիքը մեծ չափով կը հա-կազդէ, իսկ ուրիշներու վրայ՝ իր հակազդեցու-թիւնը նուազ է, համաձայն արտաքին ազդեցու-թիւններուն : Այն անհատները, որոնց սէմփաթիքը կը յարմարի կենսական բոլոր պարագաներուն, կ՚ունենան արեան կանոնաւոր շրջաբերութիւն, կը պահեն իրենց մարմնի յօրինուածութեան հաւասա-րակշռութիւնը, եւ իրենց գործարաններուն կանո-նաւոր գործունէութիւնը, ինչ որ կարեւոր են ա-ռողջութեան պահպանումին համար :

Ըստ այսմ, մեր ֆիզիքական եւ հոգեկան յատ-կութիւնները սերտօրէն կապուած են սէմփաթիք ջղային դրութեան հետ, որ ներդաշնակ ու յարա-տեւ կանոնաւորութեան մէջ կը պահէ մեր ներքին գործարաններուն մեքենականութիւնը, եւ հոգե-բնախօսական ուսումնասիրութեանց տեսակէտով խիստ շահեկան ու թաքուն երեւոյթներ կ՚ընծայէ, որոնց չեն կրցած մինչեւ այսօր լիովին թափանցել խուզարկու միտքեր :

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ԵՐԵՒԱՆԻ Ֆիլարմոնիայի ամառնային թատրոնին բացումը կատարուեցաւ Մայիս 25ին : Տեղի ունե-ցան արդիական պարեր՝ գեղարուեստական ճոխ բաժինով մը : Պարտէզին մէջ ըմպարան մը, ուր պաղպաղակ եւ զովացուցիչ ջուրեր :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ

Արարատի ադամանդէ աչքի տակ,
Փայլփլում ես հանց մատանու գոհարակ,
Իմ Երեւան, չքնաղ ոստա՛ն հայկական :

Վարդ տուփից ես հարսնաշորերդ կարել,
Ցակինթ լոյսի աստղեր կրծքին քո շարել,
Իմ Երեւան, իմ վարդարա՛ն հայկական :

Հովտում լեռանց շուրջպար բռնած երգի մէջ,
Դու նազում ես նորահարսի նման պերճ,
Իմ Երեւան, իմ ծաղաստան հայկական :

Մեղր դեղձի, սաթ խաղողի հայրենիք,
Հեղեղուել ես դու գետերով մրգերի —
Իմ Երեւա՛ն, իմ մրգաստա՛ն հայկական :

Ամենուրեք, ուր կայ գէթ մի հայորդի,
Նրա մայրն ես, յոյսն ես նրա խուր սրտի,
Իմ Երեւան, իմ հանգրուան հայկական :

Մայր Արաքսի այն ափերից շառաւնակ
Քեզ են թախծում երեք գերուած ծիծեռնակ —
Կարս, Անի, Վան, երեք օրրան հայկական :

Հեռուներից հաւքերի պէս տարագիր
Տունն կը դառնան պանդուխտ որդիքդ, երկի՛ր —
Իմ Հայաստան, իմ ապաստան հայկական :

Դեռ ափերին այս քարաշատ, գովանի,
Կը խոյանան նոր քաղաքներ գեղանի,
Իմ Երեւա՛ն, իմ օթեւա՛ն հայկական :

Ուր եղել եմ, երգս քեզ է երազել,
Հրազդանի անոյշ աղմուկը լսել,
Իմ Երեւան, ծովակ Սեւա՛ն հայկական :

Աշնանային բարտիներդ, քնքշաթեւ
Ոսկիներ են տեղում ճամբին իմ թեթեւ,
Իմ Երեւա՛ն, ոսկէ վրան հայկական :

Սիրտս լիքը երգով, սիրով մի անծիր,
Ես կարօտի ճամբով եկայ քեզ այցի,
Իմ Երեւա՛ն, իմ երգարան հայկական :

ԱՇՈՏ ԳՐԱՇԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՔՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քղիի Հայրենակցական Միու-թիւնը, որ պատերազմի ընթացքին դադրեցուցած էր իր գործունէութիւնը, վերջերս, Ամերիկայի կեդրոնի հրահանգին վրայ վերակազմուած ըլլա-լով, առաջին առթիւ, գովելի գաղափարը յղացած էր իրարու մօտ հաւաքելու բոլոր Քղեցիները :

Հայրենակցական Միութեան կոչին պատաս-խանած էին մեծ թիւով Քղեցիներ : Հաւաքոյթը տեղի ունեցաւ Յունիս 23ին, կիրակի օր, Պ. Ն. Կրճիկեանի ագարակը : Եղան ուղերձներ, մեներգ-ներ, արտասանութիւններ եւ զանազան անակնկալ-ներ հայրենակիցներու կողմէ : Մասնաւորաբար աչքի կը զարնէին Նոր սերունդի ներկայացուցիչ-ներու հայեցի երգերն ու արտասանութիւնները :

Խորոված հաւ մը, նուիրուած հայրենակից Պ. Կայծակ Ճարայեանի կողմէ, աճուրդի դրուելով գոյացաւ մօտաւորապէս հինգ հազար ֆրանք : Առատ կերուխումէն վերջ, եղան հայկական եւ քղեցիական պարեր որոնց մասնակցեցաւ ներկաներու մեծամասնութիւնը :

Ուշ ժամանակ, ներկաները մեկնեցան գոհ տպաւորութեամբ, իրենց հետ տանելով գեղեցիկ օրուան մը յիշատակը : — Ներկայ մը

ԶԷՅԹՈՒՆԻ ԵՒ ՍԱՍՈՒՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սասունի ապստամբութեան եւ Զէյթունի պատերազմի յիսնամեակին առթիւ, Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան Ֆրանսայի Վարիչ Մարմնի հովանաւորութեամբ եւ Մարսէյլի շրջա-նի Հնչակեան մասնաճիւղերու նախաձեռնու-թեամբ, կրկնակ յիշատակի հանդէս մը տեղի ու-նեցաւ Յունիս 22ին, շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Նախկին Քազա տ՚Իթալիայի սրահին մէջ :

Մեծ թիւով երկսեռ հասարակութիւն մը փու-թացած էր իր ներկայութեամբ պատուել Հնչակ-եաններու այս գովելի ձեռնարկը, որ կ՚ոգեկոչէր երկու պատմական դէպքերու յիշատակը :

Օրուան նախագահը, Պ. Արամ, իր բացման խօսքին մէջ, հակիրճ խօսքերով բացատրեց օր-ուան նշանակութիւնը որմէ վերջ բեմ հրաւիրուե-ցաւ բանախօսը, Պ. Վ. Զէյթունցեան (Փա-րիզէն) որ խօսեցաւ հայ քաղաքական կուսակցու-թեանց անցեալի մէջ կատարած աշխատանքներու մասին, մասնաւորապէս ծանրանալով անոնց կա-րեւոր դերին վրայ Հայկական Դատին առնչու-թեամբ : Այս առթիւ շեշտեց թէ կ՚ապրինք 1913 թուի ժամանակաշրջանը : Պէտք է որ Հայկական Դատը դրուի լուրջ հիմերու վրայ եւ զայն վարող-ները ըլլան պարկեշտ մարդիկ :

Բանախօսութենէն վերջ, «Փարամազ» թատե-րախումբի կողմէ ներկայացնելու «Զէյթունի պատերազմը» թատերախաղը, (գործ Ս. Շահէ-նի) չորս արար, Զէյթունի կեանքէն : Հակառակ թերութիւններուն, դերակատարները յաջողու-թեամբ կատարեցին իրենց դերերը :

Երրորդ արարի դադարին, Պ. Արմէն արտա-սանեց իր մէկ ոտանաւորը, ձօնուած ապրիլեան զոհերու յիշատակին :

Ներկայացումէն վերջ, օրուան նախագահը բեմ գալով՝ ըսաւ թէ տօնակատարութեան առթիւ հրաւէր ղրկուած էր բոլոր կազմակերպութիւննե-րուն անխտիր : Իրենց պաշտօնական մասնակցու-թիւնը բերած են Ազգային Առաջնորդարանը, Կա-պոյտ Խաչը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը : Ապա, շնորհակալութիւն յայտնելով ներկաներուն, փակ-ուած յայտարարեց հանդէսի պաշտօնական մասը, որմէ վերջ սկսան պարերը տեւելով մինչեւ լոյս :

Թղթակից

ՄԱՐԹԷԿՕ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ամէնէն անտեսուած արուար-ձանն է Մարթէկօն որ կը տարածուի Լէ գ՚Օլիվի հանրակառքին գծին երկայնքը, միայարկ եւ երկ-յարկ տուներով եւ խանութներով :

Մայր պողոտայէն դէպի վեր բուն Մարթէկօն կանանչ պարտէզներումէջ կորսուած է. կարմիր ա-ղիւսէ պզտիկ տնակներ կիսաւարտ, որոնք զուրկ են նաեւ օդային կազէ եւ ելեկտրականութենէ : Քիչ մը վեր Մարթէկոյի մաս կը կազմեն Ֆոնտանքլը եւ Սէն-Ժիւլիէնը, զուտ հայկական գիւղ մը, բո-լորն ալ սեփականատէր : Ինչպէս Սարթան, այս շրջանը եւս պատերազմէն առաջ չունէր ուրոյն ազ-գային ու կրթական կեանք, իսկ կրօնապէս կապ-ուած էր Պոմոնի եւ Սէն Ժէրոմի, օժանդակելով անոնց հողերուն գնման եւ մատուռներու շինու-թեան : Կ՚իմանամ թէ մօտալուտ թաղային ընտրու-թիւններուն այս շրջանները եւս պիտի մասնակցին իրենց ներկայացուցիչներով :

Մարթէկօն կարծուածին չափ ալ պզտիկ ար-ուարձան մը չէ : Թրքահայ Դատի կողմէ ձեռնար-կուած մարդահամարը մօտ օրէն երեւան կը հանէ ճշգրիտ թիւը : Մինչ այդ կրնանք ըսել որ, ունին հինգ նպարավաճառ, երկու մսավաճառ, չորս կօշ-կակար, երեք պզտիկ, իսկ չորրորդը Շաքարեան եղբայրներու բաւական ընդարձակ գործատեղին : Պատերազմէն վերջ այս արուարձանի ժողովուրդը եւս սկսաւ Նոր սերունդի հայեցի դաստիարակու-թեամբ զբաղիլ : Հակառակ թափուած ջանքերուն

Վերջապէս...

Վերջապէս...

Անցեալի յեղափոխականներուն նման, Հայ Բոյժ կամաւոր Աշխարհամարտի ամբողջ տեւողու-թեան, կապարճն ու պարսատիկը, նետն ու աղե-ղը ուսընդանուէթ, լեռներն ու անկոխ բարձրունք-ները թափառելէ վերջ, խաղաղութեան արշալոյ-սին ի խնդիր, դարձեալ մտաւ ժողովուրդին մէջ :

Եկա՛ւ վերջապէս, ծառայելու վասն հայրենե-նաց, որուն հարազատ ծնունդն էր : Եւ, հուսկ ու-րեմն, հասակ նետած անձնեայ ու թիկնեղ, կաշմրուած, կորովարիր եւ ամենազօր, ան պիտի լեցնէ պակասը բժիշկին ու դարմանին բոլոր ա-նոնց, որոնք ֆիզիքական ու հոգեկան ներկայ ջլախտաւոր վիճակին տուայտանքը կ՚ապրին : Ան եկաւ շարունակելու իր կիսատ թողած գործը :

Մեր շրջանին մէջ, ամէն Հայ որ երկակենցաղ չէ եւ որ անիմաստ գոյութիւն մը չունի, ան որ գիտէ պրիսմակին բիւրեղներուն ճաճանչէն ծիրա-նի գօտիին գոյներուն հեշտանքը վայելել, գերա-գոյն հաճոյքով մը, «պակաս թիւերը կ՚ուզեմ որ լրանայ» մը կ՚ըսէ :

Սեղանիս վրայ ուր, վերհրատարակուած վեր-ջին չորս թիւերը յաղթականօրէն կ՚երեւան, իբրեւ բովանդակութիւն, լեզու, ոճ, խնամուած դասա-ւորում, նիւթերու պէսպիսութիւն, հեղինակին պաշարն ու հմտութիւնը, թերթը կը վերածեն տեսակ մը համայնագիտարանի : Նիւթեր՝ որոնք հանրութեան կը հրամցուին քաղցրահամ պտուղ-ներու նման : Թղթատեցէք անգամ մը, հին կամ նոր սոյն կարգի հրատարակութիւն մը, դուք պի-տի զանազանէք, ակնթարթի մը մէջ, այն խոր տարբերութիւնը որ կայ «Հայ Բոյժ»ին եւ անոնց միջեւ :

Ոգեկոչումն է ան կարծես, մեր անցեալին ու ներկայի Հիպոկրատի տուրքին : Քանի՛, քանի՛ ընթերցողներ իրենց հիացումն ու գոհունակու-թիւնը կը յայտնեն, յայտարարելով թէ «ափսո՛ս որ շուտ կը հատնի» ...

Իսկ ես, կը կրկնեմ մի միայն, մեծ բանաս-տեղծին (Ա. Իսահակեանի, որուն 70ամեակը տօն-ուեցաւ դեռ նոր, հոս եւ Հայաստանի մէջ), ընթ-րիքէ մը վերջ, բառ առ բառ արտասանած սա խօսքը.— «Եթէ արտասահմանի մէջ գրող մը կայ, ան ալ Շ. Նարդունին է, որուն գործը միայն պի-տի ապրի» :

ՏՈՔԹ. Յ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

չէր կրցած յարմար սրահ մը, կամ գոնէ պզտիկ սենեակ մը ճարել, եւ բաւականացած էր քանի մը հանդէս հաւաքայթներով, բայց վերջերս ուսումնասէր հայրենակիցներու յամառ հետապնդումներով Մարթէկոյի կեդրոնին մէջ վարձուեցաւ բաւական ընդարձակ սրահ մը, որ պիտի ծառայէ իբրեւ դպրոց եւ հաւաքատեղի: Անցնող շաբթուան մէջ տեղի ունեցաւ թաղային ընդհ. ժողով մը: Ներկայ էին յիսունէ աւելի երկսեռ հայրենակիցներ, որոնց առաջին գործը եղաւ կազմել կրթական յանձնախումբ մը՝ որ պիտի աշխատի սեպտեմբերին կատարել դպրոցին բացումը: Կրթական հիմնադրամ մը գոյացնելու համար ձեռնարկուեցաւ նաեւ հանգանակութեան մը ու քառորդ ժամուան մէջ գոյացաւ 17.500 Ֆրանքի գումար մը:

Վերջերս թաղէն երկու դրացիներու միջեւ ծագած վէճ մը չափազանցուած ձեւով գրուած էր Ֆրանսական թերթերուն մէջ, որմէ արտատպելով տեղական հայ թերթ մը կ'ուզէր մեծ լուր մը հաղորդած ըլլալ իր ընթերցողներուն, բայց այդ դէպքը շնորհիւ պարոններ Ս. Միլտոնեանի եւ Գերճ Էմիրեանի, փակուած էր արդէն եւ երկու դրացիներ հաշտուած էին իրարու հետ: Այս ուրախ առիթով կրթական գործին համար նուէր եղած էր 5000 Ֆրանք Գ. Մովսէս Գէթայեանէ եւ 1000 Ֆրանք Գ. Յակոբ Սագօֆեանէ, որով դպրոցի համար գոյացաւ ընդհ. գումար 23.500 Ֆրանք:

Կրթական յանձնախումբը որոշած է շարունակել հանգանակութիւնը իր շրջանին մէջ:

Պարքեւ

կազմակերպուած կամաւորական վաշտերուն մէջ, գերման գործակալներու թելադրութեամբ, եւ, գերման զօրքին հետ միասնաբար զինեալ պայքար մը մղեցին կարմիր բանակի զօրամասերուն դէմ: Հետեւելով գերմանական հրահանգներու, անոնք խափանարար խմբակներ կազմեցին կռուելու համար խորհրդային բանակին թիկունքին վրայ: Չէչէն - Ինգուշ եւ Խրիմի Թաթար ժողովուրդները չընդդիմացան այս դաւաճաններուն: Այս պատճառով, Չէչէնները եւ Խրիմի Թաթարները Խ. Միութեան միւս շրջանները փոխադրուեցան, ուր հող տրուեցաւ եւ պետական անհրաժեշտ աջակցութիւնն ընծայուեցաւ, տնտեսապէս ապահովելով անոնց վերաբնակումը»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ՊԻՏԻ ՋԱԽՋԱԽԵՄ ՍԵՒ ՇՈՒԿԱՆ»,— այսպէս յայտարարեց Պ. Իվ Ֆարժ, պարենաւորման նոր նախարարը, որ Խաղաղական ովկիանոս գացած է, ներկայ ըլլալու համար հիւլէական ռումբի փորձերուն: «Իմ պաշտօնակիցներէս եւ խորհրդարանէն պիտի պահանջեմ ինծի տալ զէնքեր, այնպէս որ ո եւ է աւազակ գիտնայ թէ իր կեանքին հետ կը խաղայ; եթէ փորձէ մէկ սնտուկ ամերիկեան կաթ կամ մէկ պարկ ցորեն սեւ շուկայ հանել: Ես պիտի աշխատիմ որ այս ձմեռէն իսկ իմ երկրիս բոլոր մանչերը եւ աղջիկները այնքան կաթ եւ պտուղ ստանան որքան մեզի կը հրամցնեն այս նաւուն մէջ, նախաճաշի ատեն: Պիտի փակեմ սեւ շուկայի ճաշարանները, որոնց թիւը 1200ի կը հասնի միայն Փարիզի մէջ»: Պ. Ֆարժ 46 տարեկան է եւ 21 տարի անդամ եղած էր ընկերվարական կուսակցութեան, երբ Ֆրանսան ինկաւ: Յետոյ միացաւ Դիմադրական Ճակատին եւ աշխատեցաւ Ֆրանսան միացնել առանց կուսակցական նկատումներու: Իր յայտարարութեան համաձայն, պիտի հրաժարի, եթէ մահապատիժ գործադրելու իրաւունք չտան:

12.000 ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ ԵՒ ԴԱՍԱԽՕՍՆԵՐ խաղաղ ցոյց մը կատարեցին հինգշաբթի օր, իրենց վիճակին բարելաւումը պահանջելով: Թափորը պողոտաներէն անցնելով, ուղղուեցաւ դէպի ելմտական նախարարութիւն, ուր մասնաւոր պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ նախարարութեան: Անթելով օժտուած կառքի մէջ, խօսնակը լուսաբանութիւններ կը հաղորդէր ժողովուրդին. — «Ֆրանսայի հանրային կրթութիւնը մահուան դատապարտուած է: Տրուած թոշակը չի բաւեր մարդավարի ապրելու: Երիտասարդները այլեւս չեն ուզեր ուսուցչական ասպարէզը մտնել: 1940ին 4666 թեկնածուներ կային վարժապետանոցներուն մէջ, 1945ին միայն 1738: Ուսուցիչը այնքան կը շահի որքան ագարակի մը սպասուհին, վկայեալ դասախօս մը աւելի պակաս քան սրճարանի սպասեակ մը»: Ցուցարարներուն մէջ կը գտնուէին նաեւ համալսարանի ներկայացուցիչները, որոնց նշանատախտակին վրայ գրուած էր,— «Գիտական հետազօտիչներուն վճարեցէք ճարտարագործութեան սակով,— 12.000 Ֆրանք փոխանակ 4000ի»: Պատուիրակութիւնը երկու ժամ խորհրդակցեցաւ ելմտական նախարարին հետ: Ապա թափորը վերակազմուելով ուղղուեցաւ դէպի կրթական նախարարութիւն:

ԱՇԽԱՏԱՎԱՐՁԵՐՈՒ ԵՒ ԹՈՇԱԿՆԵՐՈՒ յաւելման խնդիրը լրջօրէն կը զբաղեցնէ կառավարութիւնը, որ արդէն յանձնառութեան տակ մտած է իր յայտարարութեամբ: Տնտեսական Յանձնախումբը պիտի գումարուի յառաջիկայ շաբթու, որոշ եզրակացութեան մը յանգելու համար:

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԻԾԸ նորէն քննելով, համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն անգամ մը եւս կը պնդէ միակ Ազգ. ժողովի գերիշխանութեան սկզբունքին վրայ: Մինչդեռ վարչապետը համաձայն է երկրորդ ժողովի մը, որոշ իրաւասութիւններով: Ընկերվարականներն ալ համամիտ են այս վերջին ծրագրին: Համայնավարները հակառակ են նաեւ Գ. ժողովի մը (Տնտեսական Խորհուրդ):

ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ ԿԱԽՈՒԱԾ գտնուեցաւ գնդ. Մաքս Քակէլ, մահադլուխ Տ. Տ.ներու վաշտին սպաներէն, որ պատասխանատու կը համարուի աւելի քան 16.000 կալանաւորներու ջարդին, Ֆլօսէնպէրկի արգելարանին մէջ (չեխական սահմանին մօտ): Ձերբակալուած էր Պավարիոյ մէկ գիւղին մէջ, ուր կ'աշխատէր իբրեւ մօրուսաւոր մշակ մը: Նիւրընպէրկ բանտը փոխադրուած էր եւ երկու պահակներ կը հսկէին գիշեր ցերեկ: Երբ Եշ. ատաւ զինուորական ոստիկանները բանտ մտան, ուշաթափ ինկած էր, վերմակին մէկ ծայրը դրան կապած, միւսը վզին անցուցած:

ՀԱՑԻ ԲԱԺՆԵՉԱՓԸ պիտի կրճատուի Անգլիոյ մէջ, Յուլիս 21էն սկսեալ, բան մը որ տեղի չէր ունեցած ամբողջ պատերազմի ընթացքին: Օրական պիտի տրուի 283 կրամ, շատ մը բացառութիւններով՝ ի նպաստ յղի կիներու, մանուկներու, ծանր աշխատաւորներու եւայլն որոնք պիտի ստանան 340—452 կրամ:

300.000.000 ՖՐԱՆՔԻ մաքսանենգութիւն մը երեւան հանուեցաւ ոստիկանութեան կողմէ, եւ ձերբակալուեցաւ 14 հոգինոց խմբակ մը որ երկու տարիէ ի վեր կը գործէր մահճակալ վակոններու մէջ, Ֆրանսայէն Իտալիա եւ Զուիցերիա: Առեւտուրի նիւթերն էին ոսկի, գոհարեղէններ, օտար դրամներ եւ արգիլուած դեղեր: Խմբակին պետն է Ժան - Փիէռ Քօթվալ, 48 տարեկան պաշտօնեայ մը որ կը ծառայէր Օռիանթ – Էքսփրէսի մէջ: Իր տետրակներէն կ'երեւայ թէ վերջին երկու տարիներու ընթացքին գնած եւ ծախած է, շատ մը բաներու կարգին, 20.000 ոսկի տոլար եւ 40.000 Ֆրանսական ոսկեդրամ: Ամբաստանեալներու տուներուն մէջ գտնուեցան 1.500.000 Ֆրանքի Ֆրանս. թղթադրամ, 1.500.000 Ֆր.ի մարք, գոհարեղէններ, աւելի քան 100 ոսկի ժամացոյցներ եւ մէկ քիլօ էրօին,— ամէնը աւելի քան 50 միլիոն Ֆրանք արժէքով: Ձերբակալուեցան նաեւ երկու դրամատուններու տնօրէնները:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ զինուորական ատեանը 15ական տարի բանտարկութեան դատապարտեց 30 հրեայ յեղափոխականներ որոնք զէնքեր եւ պայթուցիկներ պահած էին: Մէկն ալ դատապարտուեցաւ ցկեանս թիապարտութեան, զինուոր մը սպաննած ըլլալով: Վճիռը տրուած ատեն բոլորն ալ հրէական ազգ. քայլերգը երգեցին, իրենց ազգականներուն հետ: Կալանաւորներէն 21 տարեկան աղջիկ մը ուրիշ եբրայական երգ մը երգելէ վերջ առանձին խցիկ մը փոխադրուեցաւ:

ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐ մը պիտի ստորագրուի Ֆրանսայի եւ Լեհաստանի միջեւ, առանց զինակցութեան հանգամանք ունենալու:

ՀԱԿԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ցոյցեր տեղի ունեցան Համպուրկի մէջ: 4000 հոգի համախմբուեցան հրապարակին վրայ, բողոքելու համար հրամանի մը դէմ որուն համաձայն 30.000 բնակիչներ պիտի պարպեն իրենց բնակարանները, ուր պիտի հաստատուին անգլ. սպայակոյտին անդամները: Բազմութիւնը երկու անգամ երգեց «Գերմանիա ամէն բանէ վեր», գլխարկները վար առնելով: Ցոյցը տեւեց երկու ժամ:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ Ժան Պուասէլ, որ Le Réveil du Peuple թերթը կը հրատարակէր գերման գրաւման ատեն եւ ամբաստանուած էր իբրեւ լրտես: Տղան ալ չորս տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ:

ՓԱՐԻԶԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ նախագահ ընտրուեցաւ Պ. Vergnolle, ընկերվարական, 51 քուէ ստանալով 31ի դէմ զոր շահած էր համայնավար թեկնածուն:

ՓԱՐԻԶԻ, ԻՍԻԻ, ՊԱՆԵԼՕՅԻ, ՇԱՎԻԼԻ Նոր Սերունդ խումբերը կը կազմակերպեն պտոյտ մը այս Կիր. 30 Յունիս Վերսայլի անտառին մէջ: Հաւաքուիլ առաւօտուն ժամը 10ին, Dupont Montparnasse սրճարանը (métro Montparnasse):

Պ. ԳՐԻՄԻԹԷԼ հրաւիրուած է Ֆրանսական կազմակերպութեան մը կողմէ բանախօսելու «Հրաշագործ Աւազ»ի մասին, Այս կիրակի, ժամը 3ին, Սալ տը Ժէօկրաֆի, 184 Bld. St. Germain, մէթրօ Սէն Ժէրմէն տէ Փրէ: Բանախօսը Ֆրանսերէնի վերածելով պիտի կարդայ նաեւ «Յառաջ»ին մէջ, Աւազի մասին հրատարակուած թղթակցութիւնը:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 49րդ տարեդարձին առթիւ Յուլիսի 28ի կիրակի օրը առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Շավիլի անտառին մէջ կը տօնուի ընդհանուր «ՀԱՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏ»ի օրը: Կը խնդրուի կազմակերպութիւններէն չխաչաձեւել:

Անտառային պարահանդէս

Կազմակերպուած ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի կողմէ, Boulogneի անտառի ծառերուն տակ, Palmarium (Jardin d'Acclimatation), յունիս 29ին, շաբաթ գիշեր ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ: Առաջնակարգ նուագախումբ, ընտիր խմիչքներ եւ ուտելիքներ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ եւ ՉԱՐՄԱՆԱԼԻ ՉԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ: Անձրեւի պարագային պատսպարուած մեծ սրահ: Métro Sablons: Sortie Bld. des Sablons. Մուտք 150 Ֆրանք:

Մեր բաժանորդներուն

Մեր անվճար բաժնեգիններու գանձումը պարտաւորուած ենք յանձնել փոստի վարչութեան: Մինչ այդ պիտի խնդրէինք որ փակէք ձեր հաշիւները, աւելորդ ծախսերէ խնայելու համար մեզի:

Այս առթիւ կրկին եւ ջերմապէս կը խնդրենք որպէսզի առաքման կտրօններուն վրայ նշանակէք ղրկուած գումարին բնոյթը, անկախ առաջ կամ վերջը գրուած նամակներէն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէին ընդհ. անդամական ժողովը այս կիրակի, 30 Յունիս, առաւօտեան ժամը 9.30ին, Մուրատ խումբի սրահին մէջ (Սէն Մարթէն): Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը, 29 յունիս, շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին, Café Noaillesի ներքնասրահին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Շրջ. վարչութեան տարեկան պարահանդէսը Յուլիս 6ին, Chateau des Fleurs, ժամը 20.30էն մինչեւ լոյս:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. ընկեր Կարօ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Մարզպետ» եւ «Հայր Աբրահամ» խումբերը այսօր, շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Քամբանեը Ֆրէզ, Սովորական հաւաքատեղին: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի, 30 Յունիս, ժամը 2.30ին, 31 rue d'Alexandrie, հայրենակից Հ. Սասունիի ճաշարանը: Բոլոր հայրենակիցներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Մէթրօ St. Denis:

Դաշտահանդէս

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սէն Ժէռոմի «Հայաստան» ենթակոմիտէի եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի շրջ. կոմիտէին: 30 Յունիս, կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, բանախօսութիւն, հայ եւ Ֆրանսացի ընկերվարականներու կողմէ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Ընտիր ճաշ եւ ճոխ պիւֆէ: Մուտքը ազատ է:

Փլաս Շափիթրէն առնել թիւ 5 հանրակառքը եւ իջնել Պար - Շափիթր (Chateau Gombert):

SALLE ADYAR

4 Sq. Rapp, Paris (7): Métro Alma – Marceau կամ Ecole Militaire: Կիր. 30 Յունիս, ժամը 17ին, դաշնակահար ՍԵՐԳԷՅ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆի աշակերտներու նուագահանդէսը: Մուտքը հրաւիրատոմսով:

ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ կիրակի 7 Յուլիս, ժամը 15ին, Խորէն Փափազեան կը ներկայացնէ Փարիզահայ լաւագոյն դերասաններու կազմով մը Բագրատ Այվազեանցի վէպէն թատերգութեան վերածուած

Հայրենիքի դաւաճանները

Հայկական ազգային պատմական տրամ, 1034—1064, 5 արար եւ 1 պատկեր: Տոմսերու համար դիմել՝ ծանօթ վայրերը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Տէսինի Հայ Կրթ. Մարմինս շնորհակալութեամբ ստացած է հազար Ֆր., Մարսիլիոյ Սալնոյ Զորի Հայր. Միութենէն, փոխան ծաղկեպսակի տարաբախտ Վ. ՏԷՄԻՐՃԵԱՆի մահուան առթիւ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ բնիկ Եէնի Գափուցի Մուրատ Կիւլպէնկեան, բնակած է Փարիզ (6): Տեղեկացնել Mr. Mihran, 41 Bld. du Gl. de Gaulle, Villemomble, (Seine):

ԿԻՒՐԻՆՑԻ Սաթենիկ եւ Վարդուհի Պօզիկեաններ կը փնտռեն իրենց եղբօրորդի Թորոս Պօզիկեանը (զինուոր) կը կարծուի թէ Ֆրանսա կը գտնուի: Իմացնել Kerop Taschdjian, 10 St. Nicolas, Romans – Drôme:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Dameame – 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆ. Տար. 750, Վեցամս. 400, Արտասահման 1000 ֆրանք

Dimanche 30 JUIN 1946 Կիրակի 30 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4738–Նոր շրջան թիւ 377 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄՐՐԿԱՀԱՒԸ

Սուլթանական սարսափներու ամէնէն խաւարակուռ, դաժան օրերն էին եւ մենք Մաքսիմ Կորքի կը թարգմանէինք։ Ոչ միայն Կորքի, այլեւ Չեխով, Լէոնիդ Անդրեյեւ, Կորոլէնքօ։ (Դոստոյեւսքին չէինք սիրած, տակաւին)։

Գրաքննութիւնը հետզհետէ կը խստանար, ահռելի մատնելով Պոլսոյ լրագրապետները։ Հասարակ խանութպաններ։

Ծարահատ, սկսանք ձեռագիրները ղրկել Իզմիր, «Արեւելեան Մամուլ»ին։ Ինչո՞ւ։

Պայմանները աւելի թոյլատու կ'երեւային այնտեղ։ Չէինք ճանչնար գրաքննիչը, Համազասպ Հիլմի, բայց կը տեսնէինք որ շատ բարակը չէր փնտռեր։ Ամբողջ գրախօսական մը «Ֆոմա Կորդիյեւ»ի մասին (Կորքի), նոյնութեամբ տպուած էր։ Եւ ուրիշ կտորներ։

Կորքին կը սիրէինք իբրեւ ըմբոստ ախոյեան մը, որուն «Մրրկահաւ»ը շատոնց թարգմաներ էինք։ Մրրկահաւ մըն ալ ինք,— աւետաբերը յեղափոխութեան։

Ափսո՜ս որ ձեռքի տակ չունինք, այս տողերը գրած ատեն։ Գոնէ քանի մը հատուածներ արտատպելու համար։

Օսմ. Սահմանադրութենէն վերջը, այլեւս լայն բացուած էին մեր թեւերը։ Ո՜րքան թարգմանութիւններ, նախ «Ազդակ»ի — Երիտասարդ Շաբաթաթերթ — յետոյ «Ազատամարտ»ի եւ «Ճակատամարտ»ի մէջ։

Կորքին դարձած էր տեսակ մը մղիչ ուժ։ Իր «Նախկին Մարդիկը»(Յատակում) նոր աշխարհ մը կը բանային մեր առջեւ։ Անտեղեակ՝ ռուսերէնի, կը գնէինք ինչ որ Ֆրանսերէնի կամ անգլերէնի կը թարգմանուէր։ Անշուշտ բան մը կը պակսեցնէին լեզուէ լեզու թարգմանութիւնները։ Բայց ի՜նչ փոյթ։ Ոգին կը բաւէր յագեցնելու մեր անհուն ծարաւը։

Ահա «Մուժիկները» (Չեխով), կամ «Կարմիր ծիծաղը» (Լ. Անդրեյեւ), կամ «Բանտը» (Կորքի)։

Մինչեւ այսօր ալ սարսուռ մը կը հոսեցնեն կարգ մը դրուագներ։

Օրինակ — կ'արձանագրենք յիշողութեամբ — այն պատկերը ուր Չեխով կը նկարագրէ քանի մը ազնուակա՛ն գինովներու գռեհկութիւնը կառքի մը մէջ։ Կառապանին տղան մեռեր է։ Բերանը չի բացուիր։ Մտամոլոր վիճակ մը ունի։ Կ'ուզէ հասկցնել իր վիշտը Բայց ազնուականները կը հայհոյեն եւ կը սպառնան, կը խփեն վզին,— «Շուտ քշէ՛...» = Գիտէ՞ք, պարոններ... Զաւակս...

Կամ անջնջելի պատկերը Վոլկայի վաճառականներուն։ Մեծահարուստ հայրն է որ կը խրատէ իր զաւկին.

— Երբ րուբլին ափիդ մէջ պահես, կոպէկներ կը ծնին ...

Եւրոպական գրականութիւնը հազարումէկ պատկերներ ունի բարքերու ապականութեան, ընկերային անարդարութեանց, ունեւորներու վայելչութեան, աշխատաւոր բազմութեանց տառապանքին եւ ուրիշ տագնապներու եւ վէրքերու մասին։

Եւ սակայն, ռուսականը ուրի՛շ էր մեզի համար։ Աւելի մատչելի եւ աւելի կենդանի։

Կը թուէր թէ մեզի մօտիկ սիրտեր էին որ կը բաբախէին։ Միտքեր որ բոլոր հալածական ժողովուրդներու տառապանքը, տենչերն ու տրտունջները կ'արտայայտէին։

Կը թուէր թէ հայ գիւղացին էր որ կը շարժէր մեր աչքերուն առջեւ, Մուժիկի այս կամ այն տիպարով։ Ու մեր հոգիները կը պայծառանային, սպասելով Գալիքին...

Արդարեւ, պէտք է հիմնովին սերտել ռուսական գրականութիւնը, հասկնալու համար յեղափոխութեան շատ մը գաղտնիքները։ Ո՛ւր այն գրականութիւնը որ «դեկրէտ»ներով կը սնանի, եւ միւսը, որ ծաղկեցաւ ինքնաբեր, հուժկու, անօրինակ թափով մը, եւ փորեց «սուրբ ցարերու» բռնակալութեան հիմերը։

Անշուշտ շատ բան փոխուած է տարիներու ընթացքին։ Եւ խորհրդային գրականութեան մէջ ալ կան հատորներ, աւելի խիզախ, աւելի անկեղծ։

Կոյս անտառ։ Ցորդահոսան յորձանք մը՝ ռուսական գրականութիւնը։ Հին թէ նոր։

... Ցիրուցան, տժգոյն խորհրդածութիւններ՝ Կորքիի մահուան տասնամեակին առթիւ։

Շ.

ՍՈՒՐԻԱ-ԼԻԲԱՆԻ Ա. ԿԱՐԱՒԱՆԸ

Պաթում հասած

մեծ խանդավառութիւն

Ռատիօ - Երեւան հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդեց ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին.—

Պէյրութէն մեկնած առաջին գաղթականները հասած են Պաթում եւ դիմաւորուած Երեւանէն ղրկուած պատուիրակներու կողմէ։ Անոնց հանգստութեան համար ամէն միջոց ձեռք առնուած էր։ Կայարանին մէջ նոյնիսկ տրամադրուած էին թերթեր եւ գիրքեր, որպէսզի եկողները սկսին ծանօթանալ իրենց երկրի գրականութեան եւ մշակոյթին։ Ընդունելութեան դահլիճը զարդարուած էր բազմապիսի նկարներով, Սթալինէն — որուն կը պարտին այս զանգուածային ներգաղթը — մինչեւ այն բոլոր մեծ դէմքերը, զօրական թէ գրող, որոնք կատարած էին իրենց պարտականութիւնը հայրենական պատերազմին մէջ։ Յուզիչ էր լսել այն ժխորը, հայերէն, որ կը բարձրանար հաւաքման սրահին մէջ, ուր մեր վերադարձող հայրենակիցները անվերջ հարցումներ կը տեղացնէին զիրենք դիմաւորողներուն, լուրեր քաղելով մեր հայրենիքի մասին։

ԽՄԲ.— Առաջին կարաւանը կը բաղկանայ 2000 անձերէ որոնք Պէյրութէն ճամբայ ելան Յունիս 24ին։

Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՃԱՌԸ

Անթենը հաղորդեց նաեւ հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Վերջերս իր ստացած Սթալինեան մեծ շքանշանին առթիւ Աւ. Իսահակեան ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով խորին շնորհակալութիւն յայտնեց այս բացառիկ պատիւին համար եւ յուզումով խոստացաւ իր կեանքին մնացեալ օրերը նուիրել հայ գրականութեան եւ մշակոյթին, քանի որ արդէն իրականացած է մեր դարաւոր երազը։ Ուրախ էր մասնաւորաբար որ Արտասահմանի իր եղբայրները արդէն իսկ զանգուածային ձեւով կուգան իրենց հայրենիքը։

Հայ երկրաչափ մը, որ նոյնպէս շքանշան ստացած էր եւ որուն անունը չկրցանք ճշդել, իր շնորհակալութիւնը յայտնեց խոստանալով բոլոր ուժերը տրամադրել հայրենիքին շինարարութեան։

Անթենը տեղեկութիւններ հաղորդեց նաեւ ազգագրական ցուցահանդէսի մասին, ուր մեր բոլոր ազգային տարազները պիտի ցուցադրուին, պատմական եւ ազգագրական բոլոր նիւթերով։

Հայկ. Դատը եւ Ժոռժ Տիւհամէլ

Ակադեմական Georges Duhamel յօդուած մը հրատարակելով Figaroի մէջ, կը պատմէ թէ Պ. Արշակ Չօպանեան, « որ մեր մէջ առաքեալը եւ ապետն է հայկական դատին », իրեն դիմած եւ խնդրած է ստորագրել նամակ մը՝ ուղղուած Փարիզի խորհրդաժողովին, յանուն իր նախագահած Կոմիտէին։ Եւ փափկութեամբ կը հասկցնէ թէ վարանած է ստորագրել, որոշած ըլլալով «ստորագրել միայն այն բնագիրները որոնց հեղինակը ինքն է եւ որոնց բոլոր բառերը անձամբ կշռած է»։ Բայց եւ այնպէս, հրապարակաւ կը յայտնէ իր տեսութիւնները Հայկական Դատի մասին.

— «Ամէն մարդ գիտէ որ հայկական խնդիր մը կայ, թէ կսկծալի է այդ խնդիրը, թէ շատ հին է։ Ամէն մարդ գիտէ որ հայ ժողովուրդը, իր հզօր դրացիներուն ստիպումներուն եւ ճնշումներու միջեւ տարուբեր, կը տառապի երկար ատենէ ի վեր եւ արդարութիւն կը պահանջէ։ Հայկական խնդիրը մէկն է այն բազմաթիւ հարցերէն որոնք, ինչպէս ըսած է դիւանագէտ մը Լեհաստանի եւ Եւրոպայի մասին, «մահացու մեղք»ի վիճակին մէջ կը պահեն քաղաքակիրթ աշխարհը։ Բոլոր անոնք որ կը խորհին մեր ուժասպառ ընկերութեանց խաղաղութեան մասին, կը կարծեն թէ Հայկական Հարցին ուշիմ եւ իմաստուն մէկ կարգադրութիւնը պիտի կրնար ջնջել հրդեհի հին հնոց մը Եւրոպայի սահմաններուն վրայ եւ պիտի հանգստացնէր շատ մը խիղճեր »։

Յետոյ պարզելով իր տեսակէտները կոչեր ստորագրելու մասին, մեծ գրագէտը կ'եզրակացնէ. — « Կը կրկնեմ թէ Հայկական Հարց մը կայ, թէ կսկծալի է այդ հարցը, թէ կը մաղթեմ որ մարդկային, իմաստուն լուծում մը գտնուի այդ հարցին»։

ՎԵՐՋՆԱԳԻՐ ՄԸ ՉՈՐՍԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԻՆ

Ամերիկացիները ձանձրացած են

Խաղաղական ովկիանոսի հիւլէ-ռումբը չարձակուած, «ռումբ» մը պայթեցաւ Չորսերու Խորհուրդին մէջ, ուրբաթ օր, երբ Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչը ստիպողաբար պահանջեց ճշդել ընդհանուր հաշտութեան թուականը եւ անմիջապէս գործի ձեռնարկել։ Այս առթիւ ազդարարեց թէ եթէ որոշում չտրուի մինչեւ 24 ժամ, ինք պիտի ընդդիմանայ օրը օրին պատրաստուած խնդիրներու քննութեան։

Թերթերը կը գրեն թէ այս ազդարարութիւնը վերջնագրի ձեւ ունէր եւ թէ Պ. Պըրնս երբեք այսքան վճռական չէր եղած։ Ան մէկդի դրաւ Պ. Մոլոթովի բոլոր առարկութիւնները որոնց համաձայն Չորսերը նախ պէտք է համաձայնին Իտալիոյ եւ Պալքաններու վերաբերեալ բոլոր խնդիրներու մասին, մէջն ըլլալով Թրիէսթէի հարցը։ Պ. Պըրնս հասկցուց թէ այլեւս չի կրնար սպասել, թէ Ամերիկայի ժողովուրդը ձանձրացած է անվերջ ձըգձգումներէն եւ անորոշութենէն։ «Կ'ուզեմ որ հաշտութեան խորհրդաժողովին թուականը որոշուի այսպէս կամ այնպէս »։

Վերջնական որոշումը պիտի տրուէր երէկ։ Այս առթիւ իրազեկներ կը կարծեն թէ Պ. Պըրնս պիտի պահանջէ որ համաձայնութեան եղանակ մը գտնուի նաեւ Թրիէսթէի մասին։ Ուրբաթ օր մթնոլորտը այնքան ծանր էր որ ժողովականները հարեւանցի կը հետեւէին վիճաբանութեանց։ Եթէ չյաջողին բանաձեւ մը գտնել աշխատանքները շարունակելու համար, ժողովը պիտի մատնուի նոր անելի մը։

Վիճաբանութեանց ընթացքին ընդհարում մը տեղի ունեցաւ Պ. Պ. Պէվինի եւ Մոլոթովի միջեւ, Հիւս. Ափրիկէի իտալական գաղթավայրերու վարչութեան մասին։ Չորս նախարարներուն փոխանորդները չէին կրցած համաձայնիլ այդ գաղթավայրերու վարչութեան մասին։ Մոլոթով կ'առաջարկէր յանձնախումբ մը կազմել յանուն Չորս Մեծերուն որպէսզի կառավարէ այդ գաղթավայրերը։ Պէվին հակառակ չէր յանձնախումբի մը կազմութեան, բայց կ'առաջարկէր անոր պաշտօնը սահմանափակել միայն ուսումնասիրութեամբ, ճշդելու համար ապագայ կարգուսարքը։ Ուրիշ խօսքով, Պէվին ըսել կ'ուզէր թէ քանի որ այդ գաղթավայրերը Անգլիոյ զինուորական գրաւման տակ են, բրիտանական կառավարութիւնը պէտք է պատասխանատու ըլլայ առժամեայ վարչութեան, ինչպէս տեղի կ'ունենայ ուրիշ գրաւեալ շրջաններու մէջ։ Վիճաբանութիւններէն վերջը այս խնդիրն ալ յետաձգուեցաւ։ Չորս նախարարներու փոխանորդներուն տեղեկագիրը կը պարունակէր բրիտանական յայտարարութիւն մը, հետեւեալ բովանդակութեամբ.— 1. Իտալիա պէտք է հրաժարի իր գերիշխանութենէն նախկին գաղթավայրերու վրայ.— 2. Մինչեւ հարցին կարգադրութիւնը, անոնք պէտք է մնան ներկայ (բրիտանական) վարչութեան տակ։

** Մառէշալ Թիթօ յայտարարեց թէ Եուկոսլաւիա երբեք պիտի չհաւանի որ Թրիէսթէն ուրիշին յանձնեն եւ թէ անարդար կարգադրութիւն մը պատճառ պիտի ըլլայ որ Եուկոսլաւիա փոխէ իր դիրքը Միացեալ Ազգերուն հանդէպ։ «Եուկոսլաւիոյ ժողովուրդը յուսախաբ եղած է արեւմտեան պետութեանց կատարեալ անհասկացողութենէն, մինչդեռ բոլորս միասին կռուեցանք եւ մեր ժողովուրդը ահագին զոհողութիւններ կրեց »։

Խոր յուզում Իտալիոյ մէջ

Իտալիոյ մէջ խոր յուզում պատճառեց Չորսերու Խորհուրդին վերջին որոշումը, որուն համաձայն Ֆրանսայի կը ձգուին կարգ մը հողամասեր, Պրիկա, Թանտա եւայլն։ Հռչակաւոր երաժշտագէտը, Թոսքանինի, որ Փարիզ պիտի գար Միլանի Սքալա թատրոնին նուագախումբին հետ, ներկայացումներ տալու համար, չեղեալ հռչակեց պայմանագրութիւնը։ Շան զ'Էլիզէի թատրոնը ստիպուած է վերադարձնել տոմսակներու փոխարժէքը, որոնց ընդհ. գումարը վեց միլիոն ֆրանքի կը հասնի։ Տոմսակները ծախուած էին 2000էն մինչեւ 8000 ֆրանքի։ Ամէնէն սուղ տեղերը վարձուած էին եւ միայն 100 աթոռներ կը մնային։

Ամբողջ ժողովուրդը յուզուած է եւ բուռն կերպով կը բողոքէ տրուած որոշման դէմ։ Թերթ մը կը գրէ.— «Դէպի պատիժ եւ աղէտի հաշտու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Կը հրաժարիմ

Ստորագրեալս, անդամ Ազգ. Ճակատի Կեդր. Վարչութեան, խորապէս վրդովուած անոր պղտոր գործունէութենէն, հրապարակաւ կը ներկայացնեմ հրաժարականս թէ Վարչութենէն եւ թէ Միութենէն, համաձայն Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի յունիս 24 թուակիր յայտարարութեան։

ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Ռ. Սեւակի հատորին առիթով

Հայ Գրագէտներու Բարեկամներ (նախկին Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներ) Հրատարակչական Ընկերակցութեան մատենաշարը ճոխացաւ նոր հատորով մը,— Ռուբէն Սեւակի Բժիշկին Գիրքէն փրցուած էջեր եւ քերթուածներ,— որ շարքին 15րդ գիրքն է։

Առանց աղմուկի եւ մեծ խոստումներու, հաւատարիմ իր հիմնական նպատակին, այս ձեռնարկը կենդանի գործերէն մէկն է գաղթահայ իրականութեան։ Հիմնուած 1929 սեպտեմբերին, տասնըվեց տարիներու ընթացքին, հակառակ նոյնիսկ պատերազմի տարիներու աննպաստ պայմաններու, ահաւասիկ 15 հատորներ, որոնք Արեւմտահայ Գրականութեան անցեալ եւ ներկայ գրական աւանդութիւնները կ'ամփոփեն իրենց մէջ։ Շարքին մէջ ըլլալով Արդի հայ գրականութեան երեք գիրքերը, որոնք վերջին քսանըեւհինգ տարուան գրականութեան կենդանի պատկերը կը բերեն մեզի, Հայաստանի եւ Արտասահմանի մէջ։

Վերջին հատորը նուիրուած է Ռ. Սեւակի քերթուածներուն եւ արձակին, որուն յատկանշական ընդհանուր խորագիրն է Բժիշկին Գիրքէն փրցուած էջեր։ Բացի արդէն ծանօթ էջերէ, Ընկերակցութիւնը հողածու գտնուած է հատորին մէջ առնելու մաս մը անտիպներ ալ, որոնք գուրգուրանքով պահուած էին տարաբախտ բանաստեղծին այրիին մօտ։

Այս տողերուն նպատակը Ռ. Սեւակի հատորը ներկայացնել չէ։ Այդ աշխատանքը, վստահ եմ, ուրիշները պիտի ընեն։ Ոչ ալ Հայ Գրագէտներու Բարեկամներ ընկերակցութեան նիւթական եւ բարոյական համարատուութիւնն ընել, որուն մանրամասնութիւնը ընթերցողները կը գտնեն միշտ հատորին կողքին վրայ, ըստ սովորութեան։

Տարակոյս չկայ թէ կենդանի գործ մըն է այս ձեռնարկը, որ կապուած է գեղեցիկ աւանդութեան մը, եւ որուն իրականացման նուիրուած անհատները, կը հաւատանք, չեն փայփայեր որ եւ է անհատական փառասիրութիւն։

Հայ Գրագէտներու Բարեկամներ ընկերակցութիւնը ճշմարիտ բարեկամներու խորհուրդին ու խօսքին միշտ ունկնդիր եղած է։ Ատեն ատեն սակայն, հեռուէն թէ մօտէն, կարծիքներ կը յայտնուին, որոնց հեղինակները, կը թուի, զրկուած են գեղեցիկը զգալու, տեսնելու եւ աշխատանք մը իր բարոյական մեծութեան մէջ ըմբռնելու շնորհներէն, իրենց պահելով լայն հորիզոններու վայելքը։ Այլապէս, հանրային նմանօրինակ ձեռնարկի մը մէջ անհատական գոյն ու դրոշմ փնտռելու թեթեւամտութեան մէջ պիտի չիյնային։

Անմիտ ու տժգոյն կարծիքներ լսեցինք մենք երկու տարի առաջ, երբ լոյս ընծայուեցաւ մատենաշարին 13րդ հատորը, — Արդի հայ գրականութիւն, Հայաստանի գրողներ։ Նման անխորհուրդ դատողութիւններու արձագանգը հասաւ այս անգամ հալէպահայ երիտասարդ պարբերականի մը, Նայիրիի էջերէն, որոնց մէկ երկրորդ տպագրութիւնը՝ Պոլիս, Մարմարա օրաթերթին մէջ, նոյն ստորագրութեամբ։

Ռ. Սեւակի հատորը առիթ մըն է, որ ջանանք քանի մը թիւրիմացութիւններ ճշդել, քանի որ այս տողերը ստորագրողը մէկն է Ընկերակցութեան հիմնադիրներէն, եւ առաջին օրէն կենդանի վկան, այդ համեստ, բայց բովանդակութեամբ մեծ ու գեղեցիկ հանրային ձեռնարկին։

Հայ Գրագէտներու Բարեկամներ Ընկերակցութիւնը ինը մասնաւորականներու կողմէն հիմնուած է եւ այսօր ալ ունի ինը անդամներ։ Մեռած կամ բացակայ անդամներուն տեղ միշտ նորեր ընտրուած են, ծրագիր-կանոնագրի տրամադրութեան համաձայն։ Ան ոչ հինգ եւ ոչ ալ եօթը անդամ ունի այժմ, ինչպէս կը կարծեն անոնք։

Նախապէս Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներ անունով, 1939էն ի վեր ան կոչուած է Հայ Գրագէտներու Բարեկամներ։ Առաջին տասը հատորներուն (Ա. Զարդարեան, Մ. Կիւրճեան, Գեղամ Տէր Կարապետեան, Գ. Բարսեղեան, Ա. Արփիարեան, Գ. Զօհրապ, Տ. Չէօկիւրեան, Օհան Կարօ, Ե. Օտեան եւ Ա. Ցարութիւնեան) նիւթ հայթայթած են նահատակ եւ մեռած հեղինակներ, իսկ անուանափոխումէն վերջ՝ հայ գրականութեան հին թէ նոր բոլոր հեղինակները կրնան մուտք ունենալ մատենաշարին մէջ։

Թեթեւամտութենէ աւելի անբարեխղճութիւն է «հեղինակները շահագործել» խօսքը ուղղել հասցէին Ընկերակցութեան մը, որուն նպատակն է առաջին օրէն ծառայել հայ գրականութեան տարածման գաղութներու մէջ, եւ որուն նիւթական եւ բարոյական գործունէութիւնը ծանօթ է հանրութեան, ամէն անգամ որ նոր հատոր մը լոյս կ'ընծայուի։ Այս գործը անհատական ձեռնարկ մը չէ, այլ հանրային խիստ օգտակար հիմնարկութիւն մը։ Չեմ խօսիր այլեւս հեղինակի իրաւունքի խնդրին մասին, որ միշտ յարգուած է։ Գտնուած են անհատներ, որոնք ոչ միայն մերժած են իրենց առաջարկուած հեղինակի իրաւունքը, այլեւ երախտագիտական նամակներ գրած են, ինչպէս գրագէտ Պ. Վահան Ցարութիւնեան, որ իր նահատակ եղբօր, ծանօթ արձակագիր եւ քննադատ Արտաշէս Ցարութիւնեանի անձին ու գրական վաստակին հանդէպ Ընկերակցութեան վերաբերումը կը գտնէր ամէնէն յուզիչ եւ յիշատակելի արտայայտութիւններէն մէկը։

Ընկերակցութեան ներքին աշխատանքի եղանակին եւ ծրագիր-կանոնագրի տրամադրութիւններուն առանց ծանօթ ըլլալու, կան մարդիկ որ կը կարծեն թէ որեւէ անդամ աւելի հեղինակութիւն ունի եւ կրնայ իր կամքը պարտադրել։ Այս թիւրիմացութեան զոհերն են տակաւին բոլոր անոնք որ աչքի առջեւ ունենալով Արդի Հայ Գրականութեան երեք հատորները, կ'ենթադրեն թէ իրենց գտնել կարծած ու մատնանշած տկարութիւնները գոյութիւն ունենալէ պիտի դադրէին, եթէ Ընկերակցութեան մաս կազմող մէկ կամ միւս անդամը աւելի՛ մօտէն հսկէր նիւթերու ընտրութեան եւ կենսագրականներու խմբագրութեան։

Թերեւս ծանօթ չէք թէ ինչպէս կազմուած են մասնաւորաբար երկու հատորները, որոնք Արտասահմանի գրողներուն նուիրուած են։ Հրաւէր ուղղելէ առաջ, ամէն մէկ հեղինակի մասնակցութիւնը վիճաբանութեան եւ կարծիքներու փոխանակութեան առարկայ դարձած է։ Ցետոյ հրաւէր ուղղուած է ընտրել նիւթերը եւ գրի առնել ինքնակենսագրութիւնները։ Արդ, ամէն գրագէտ իր ընտրած նիւթին եւ գրի առած կենսագրական նօթերուն պատասխանատուն ինքն իսկ է։ Հատորները լոյս տեսնելէն վերջ, երբ առաջին հատորը գնահատանքի արժանի կը նկատուի եւ Բ.ը՝ տկար այդ կը նշանակէ, թէ երկրորդ հատորի գրողները որակով ալ ստորադաս են առաջիններէն։ Ո՞վ է պատասխանատուն, հետեւաբար։

Արդի Հայ Գրականութեան երկրորդ հատորը Պ. Մ. Թէօլէլեանի անիրաւ քննադատութիւններուն թիրախ ծառայած է (Տեսնել Նայիրի, պարբերաթերթ գրականութեան եւ արուեստի, թիւ 7, Հալէպ։ Նոյնը՝ Մարմարա օրաթերթին մէջ, Պոլիս)։ Հատոր մը որուն մէջ ինքն ալ անկիւն մը ունի, նիւթերն ընտրած, ինքնակենսագրութիւնն ալ ինք գրի առած է։ Անբարեխղճութիւն չէ՞ հետեւաբար, երբ Պ. Մ. Թէօլէլեան կենսագրականներուն ակնարկելով՝ կը գրէ — «Ջիւթի նման կ'երկարին կամ կը կծկուին քաշուկի պէս, համաձայն տրամադրութեան, թերեւս ալ հաշիւներու»։

Դարձեալ, եթէ պակաս անուններ կան յիշուած հատորներուն մէջ, յանցանքը Հ.Գ.Բ. Ընկերակցութեանը չէ, երբ իր հրաւէրին շատեր չեն պատասխանած։

Նման թիւրիմացութիւններու զոհ դարձեր է նաեւ «Զուարթնոց» տարեգրքի խմբագիր՝ Պ. Հ. Բալուեան, որուն մտքերուն պատասխան մըն են նաեւ այս տողերը։

Հայ Գրագէտներու Բարեկամներ Հրատարակչական ձեռնարկին քննադատները կը մոռնան, որ անոր նպատակէն դուրս էր Հայաստանի եւ Արտասահմանի Գրականութիւններուն նկարագիրը, համադրական պատկերը, հիմնական ձգտումները եւ կարելիութիւնները տալ։ Ասոնք գրականութեան պատմութեան կալուածին մէջ կ'իյնան։ Առաջին օրէն հեղինակներուն կենսագրական տեղեկութիւնները տրուած են ինչպէս նաեւ գրական վաստակը, ուրիշներուն ձգելով հետեւութիւններ հանելու հոգը։ Ասիկա ընկերութեան հիմնական սկզբունքներէն մէկն է։ Անդամները խուսափած են վերլուծական ուսումնասիրութիւններէ։ Եւ ասիկա իր պատճառն ունի։ Որովհետեւ ամէն մէկն իր դիտելու եւ տրամաբանելու եղանակն ունի։ Յառաջաբաններն ու կենսագրականները հետեւաբար բաց դաշտ մը կամ գրական մարզարան մը չեն, անհատական ըմռնումներ ու ճաշակներ ցուցադրելու համար։

Մատենաշարը «ժողովուրդին մատչելի» ըլլալու ամբաստանութիւնը արձակողներ եղան, իբրեւ թէ գրականութեան մէջ մատչելի ըլլալը յանցանք մը կամ տկարութիւն մը ըլլար։

Երբեմն կ'արծարծուի ամբողջական գործերու խնդիրը նաեւ։ Առաջին օրէն Ռ. Զարդարեանի, Հրանդի եւ Արփիարեանի ամբողջական գործերու շարքին Ա. հատորները լոյս ընծայուած են։ Հրատարակելի բազմաթիւ հեղինակներու գործին առջեւ Ընկերակցութեան անդամները ակամայ տեղի տուած են, սպասելով աւելի նպաստաւոր օրերու։ Հրատարակչական մը իր գոյութիւնը կ'արդարացնէ այն ատեն, երբ արդէն սպառած գործեր եւս կը վերահրատարակէ։ Պ. Հ. Բալուեանի մեղադրանքը,— արդէն լոյս տեսած երկերու վերահրատարակութիւնը —, երբեք չարդարանար։ Ռ. Զարդարեանի սպառած Ցայգալոյսին արձակ էջերն ու հէքեաթները վերահրատարակել պէտք էր, այսօր իսկ զգալի, երբ սպառած է այդ հրատարակութիւնը եւս։ Մ. Կիւրճեանի Պանդուխտի Նամակները առաջին անգամ ըլլալով հատորի մէջ առնուած են։ Գեղամ Տէր Կարապետեանի Տարօնի Աշխարհը նմանապէս։ Ե. Օտեանի Ընկեր Փանջունին, Տ. Չէօկիւրեանի Վանքը, Երուխանի Կեանքին Մէջը, Ռ. Սեւակի Բժիշկին Գիրքէն Փրցուած էջերը, բոլորն ալ սպառած գործեր են, որոնց վերահրատարակութիւնը անհրաժեշտութիւն մըն էր։

Ահաւասիկ ասոնք էին այն քանի մը թիւրիմացութիւնները, չորակելու համար ուրիշ բառով, որոնք հիմնաքարը կը կազմէին անիրաւ եւ պատճառաբանութենէ զուրկ քննադատութիւններուն։

Ռ. Սեւակի հատորին լոյս ընծայման առթիւ այս քանի մը տողերը մամուլին յանձնելով, հանրային ձեռնարկներու հանդէպ աւելի՛ լուրջ վերաբերում մը ունենալու հրաւէրն էր որ կ'ուզէի ուղղել հեռուի թէ մօտի բոլոր քննադատներուն։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՑՆԾՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳ

Ցնծա՛, երկիր, արեւային Հայաստան,
Հայոց հարսներ, մայրեր, քոյրեր ցնծացէք,
Հնչէ՛ք ուժգին շեփոր, թմբուկ հազարաձայն,
Լոյս աղջիկներ, վարդի անձրեւ տեղացէք:

Գովենք սրտանց մարտիկներին քաջարի՝
Ռազմի դաշտից անմահ փառքով տուն դարձած,
Բարձր պահած պատիւը մեր աշխարհի,
Յաւերժական դափնիներով պսակուած:

Շքեղ շուքով զարդեր հագիր, Երեւան,
Գլուխ տուէք, լեռնագահեր անառիկ,
Ալիքներիդ ծափով պարիր, սէգ Սեւան,
Երգիր ազատ, մեր նոր, հզօր հայրենիք:

Գովե՛նք սրտանց մարտիկներին քաջարի՝
Ռազմի դաշտից անմահ փառքով տուն դարձած,
Բարձր պահած պատիւը մեր աշխարհի,
Յաւերժական դափնիներով պսակուած:

Բարով եկաք, Հայոց հերոս զաւակներ,
Ահեղ կռուով, փառքով մտաք դուք Բեռլին,
Ցնծա՛, երկիր, վարդեր մաղէք աղջիկներ,
Հպարտ նայէք գալիք պայծառ օրերին:

Գովենք սրտանց մարտիկներին քաջարի,
Ռազմի դաշտից անմահ փառքով տուն դարձած,
Բարձր պահած պատիւը մեր աշխարհի,
Յաւերժական դափնիներով պսակուած:

ՍԱՐՄԷՆ

Մաքսիմ Կորքի

Դպրոցական գիշերօթիկ աշակերտուհի էի, երբ կաշեկազմ գեղեցիկ գիրք մը նուէր ստացայ, ստորագրուած Հէնրի Մօրկընթաուէն, Պոլսոյ Ամերիկեան դեսպան։ Գիրքին անունը՝ «Պատմուածքներ Մաքսիմ Կորքիէ»։

Ուրախութենէս գիրքս միայն ճաշարան տարի ցոյց տալու համար ճաշասեղանի կառավարիչին, որ մեր Ս. Գիրքի ուսուցչուհին էր։ Գիրքը առաւ, վրան նայեցաւ, մէջը նայեցաւ ու անտարբեր ինծի վերադարձուց։ Այս շարժուձեւը վառեց հետաքրքրութիւնս ու այդ գիշերն իսկ սկսայ անյագօրէն կարդալ։ Քանի կարդացի, այնքան հմայուեցայ։ Նոր աշխարհ մը կը բացուէր, անտեսուած, անծանօթ ու արհամարհուած համեստ միջավայրի մը մէջ կենդանի ու վառ տիպարներ կը շարժէին։ Գեղարուեստական պատմուածքներ չըլլային, կարծես, այլ իրական կեանքէ փրցուած դրուագներ, բնական, սարսռազդեցիկ, բայց յանկուցիչ։

Ահա կը կարդամ «Քսանըվեց եւ մէկ» պատմուածքը։ «Քսանըվեց կենդանի մեքենաներ էինք, փակուած խոնաւ մառանի մը մէջ, ուր խմոր կը թխէինք առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, կարկանդակ եւ պաքսիմատներ շինելու»։ (Թարգմ. Շ. Միսաքեանի կողմէ, Պոլսոյ մէջ)։

Մաքսիմ Կորքիի (բուն անունով Ալեքսի Բեշքէֆ) ապրած կեանքը կը ցոլանայ իր ամէն մէկ պատմուածքին մէջ։ Հացագործ է, խոհանոցի ծառայ, թափառաշրջիկ, փայտակիր։ Ճանչցած է կեանքի ամէն մէկ դառնութիւնը, ենթարկուած ամէն տեսակ զրկանքի, «կարդալու համար երբ մոմը կը չափէին, լուսնի լոյսով կը կարդար»։ Տեսած է կեանքի տգեղութիւնները, զգացած գեղեցկութիւնը, ապրած յուսահատութիւնը, մինչեւ իր անձնասպանութեան փորձը, երբ 20 տարեկանին կը վիրաւորէ մէկ թոքը որ զինք տեւականապէս հիւանդոտ կը ձգէ։

Մաքսիմ Կորքիի կեանքն ու գործը զուգընթաց կը քալեն։ Գործերուն մէջ կը տեսնես թշուառութեան, չարչարանքի սրտաճմլիկ պատկերներ, եւ կը տեսնես ինքը մարդը, միւս կողմէ, որ կը ճաշակէ կեանքի լեղին, անօթութիւնը, ցուրտը, բանտը, աքսորը, բայց անձնուէր ու անձնուրաց կը մասնակցի (1905ին) ռուսական յեղափոխութեան։ Կ'աքսորուի, սակայն հաւատքը չի կորսնցներ։ «Անոր սիրտը յաւիտենապէս կը կոտտար ռուս ժողովուրդին համար որուն հանդէպ անհուն սէր ունէր», կ'ըսէ Մաքսիմ Կորքիի մտերիմ բարեկամ, մեծ երգիչ Ֆէտոր Շալիափին։ Կորքի բարեկամն էր նաեւ Լենինի որու Սոցիալ-Դէմոկրատ կուսակցութեան անդամն էր։

«Ես աշխարհ եկած եմ չհաւնելու ամէն բանի», ըսաւ, եւ բողոքեց ամէն տեսակի անարդարութեան դէմ, պայքարեցաւ ցարին դէմ, եկեղեցիին դէմ, անհատական ստացուածքին դէմ։ Գրեց եւ վիպեց։ «Ի՞նչ ուժ կը ստիպէ մեզ գրելու» նիւթին շուրջ լրագրողներու համար տրուած բանախօսութեան մը ընթացքին այսպէս կը պատասխանէր.— «Երբեմն չարութիւնը, յիմարութիւնը,

ՊՈՒՏ 'Մ ԾԻԾԱՂ

«Բոցավառ խանդավառութիւն»

«Եւ ժայթքող լուսեղէն ճառագայթների փայլով լիքը հոգիներ...»։

— Սիամանթոյէ՞ն է այս տողերը ։

— Ո՛չ, խնամի ջան, սպասիր,։ Մի քիչ զրոյց անելու եմ եկեր քեզ հետ։

— Ատ ի՞նչ է, մեր սովորական հայերէնը ո՞րու ծախեցիր ։

— Ախր, այս նիւթին այս ոճն է սազում։ Հա՛, ի՞նչ ջրի վրայ է քո ճամբորդութեան մասալան։ Գնալու էիր քո աղբրտանց մօտ, քո տարիների կարօտը առնելու։

— Եղբայր ի՛նչ կ'ըսես։ Աս ինչ դժբախտ ժողովուրդ ենք։ Տէր-տիրական չունինք։ Անհայրենիք ենք եղեր, եւ իրաւունք չունինք եղեր վերադարձի անցագիր առնելու։ Միայն մեկնելու, կամ եղած տեղերնիս մնալու իրաւունք ունինք եղեր... Զաւակս քաղաքացի ըլլալով, իրաւունք ունի երթուդարձի, իսկ ես, անոր հոգն ու ցաւը քաշող հայրը, զրկուած եմ մարդկային տարրական իրաւունքէ։ Ճամբորդելէ, ծնողքիս, եղբայրներուս երեսը տեսնելէ։ Ի՞նչ կ'ըսես այս «ազատութեան», «եղբայրութեան», «հաւասարութեան», «արդարութեան»։ Կեդրոնացման վայրերու մէջ արգելափակուածներէն ի՛նչ տարբերութիւն...

— Միք յուսահատի, բալաս։ Եկել եմ քեզ մի լաւ մուժտա տալու, քեզ ուրախացնելու։ Այս բոլորը հեքեաթ են դարձել այսօր։

— Հա՞։ Բաց տեսնենք, անուշ-բերան խնամի։ Անշուշտ լեզուիդ տակ բան մը կայ։

— Աղբեր ջա՛ն, դուն թերթ չե՞ս կարդում։ Աշխարհէ լուր չունե՞ս։ Տե՛ս, ինչե՛ր է լինում։ Ազատւում ենք «անհայրենիք», «անտէր» պիտակից։

— Հա՞։ Ատ ի՛նչ անակնկալ։ Կատա՞կ կ'ընես ։

— Հանաք չի։ Դրուստ եմ ասում։ Տե՛ս, կարդա էս թերթը։ Էս երկար յօդուածում ամէն ինչ բացատրւում է ։

— «Նախկին ռուսական կայսրութեան բոլոր հպատակների որ կորցրել են իրենց քաղաքացիական իրաւունքները եւ ապրում են Ֆրանսիա, վերահաստատւում է ՍՍՌՄ-ի (խորհրդային) քաղաքացիութիւնը...»

— Բայց ես որ...

— Սպասի՛ր։ Այս առթիւ «ամբողջ ռուսական գաղութում ծնունդ է առել, ուրախութեան բոցավառ խանդավառութիւն...։ Մթնոլորտը լիքն է երջանիկ հոգիներից դուրս ժայթքող լուսեղէն ճառագայթների փայլով... բոլորը ապրում են երջանկութեան յուզումի ստեղծած արտասովոր երանութիւնը...»։ Հիմի իմանո՞ւմ ես։

— Բայց մենք, որ կը պատկանինք ...

— Մտիկ տո՛ւր։ «Ոչ նրանց անցեալն է պրպտելու եւ ոչ էլ քննելու վերջին մեծ պատերազմի ընթացքում իրենց ունեցած դիրքը»։

— Այս վերջին խօսքերը, հայերէն գիրերով, հայ լեզուով, հայ լրագրի մէ՞ջ են գրուած։ Հրաշքի չեմ հաւատար։ Տուր որ ես իմ սեփական աչքերովս կարդամ։

— Սպասի՛ր։ «... Տխուր յիշատակների էջերը յանձնելով մոռացութեան հովիտին, նոյն իրաւունքները ընծայւում է նաեւ անցեալում Խորհ. Միութեան հակառակորդ դիրք ունեցած անձերի, նրանց հպատակութեան դիմումը ընդունելով իրենց սեփական սխալները ընդունող զղջումի...»։

— Լա՛ւ, շա՛տ լաւ, հաւատա՛ խնամի, իսկապէս բոցավառ խանդավառութիւն պատճառող խօսքեր են ասոնք։ Մէկ մէկ գինի առնենք այս աղուոր աւետիսի կենացը։ Եթէ «մեղանչած» ենք, մեղա՛յ Աստուծոյ։ Հերիք է որ ազատինք սա դոյամի վիճակէն եւ երթանք հայրենիք մեր քրտինքը խառնելու անոր սուրբ հողին ...

— Լսի՛ր, «ոեւէ պարտադրութիւն չէ դրուելու դէպի Խ. Միութիւն մեկնումի։ Նոյն իրաւունքից օգտուողները ազատ են ապրելու արտասահմանում, իբրեւ սովետ. քաղաքացի։... Իսկ անոնք որ ցանկանում են մեկնել հայրենիք,... ազատ կերպով կարող են վերադառնալ երկիր։... Թէ քաղաքացիութեան ստեղծած ապահովութիւնն ու բարիքը՝ մեր ժողովուրդի երջանկութեան գլխաւոր երաշխիքը կը լինի ։

— Ո՞հ, ինչ անուշ բան։ Ըսել է, ներգաղթի արձանագրութիւնն ալ աւելորդ բան է։ Պիտի կրնանք մենք մեզի ազատօրէն երթալ Հայաստան՝ մեր անձնական միջոցներով, ինչպէս հարիւր հազարներով Հայերս եկած ենք այս օտար ափերը՝ անխելքօրէն ։

— Այո՛, ջանս, այո՛, միայն հաստատելու ենք, որ 7 Նոյեմբեր 1917 թուին եղել ենք ռուս կայսրութեան հպատակներ ...

— ????

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

«Արշակ Բ.» եւ Տ. Չուխաճեան

Անկէ առաջ գրած էինք թէ Երեւանի «Սպենդարեան» պետական թատրոնին մէջ բեմադրուած էր Տիգրան Չուհաճեանի «Արշակ Բ.» օփերան։ Այս առթիւ Չուհաճեանի մասին ընդարձակ յօդուած մը գրած է Գ. Տիգրանեան (Հայկ. ՍՍՌ արուեստի վաստակաւոր գործիչ) «Սով. Հայաստան» ամսագրի մէջ։ Կը քաղենք հիմնական մասերը.

— Տիգրան Չուհաճեան ծրած է 1837-ին եւ մեռած 1898ին։ Այս անունին կապուած է 19րդ դարու հայ երաժշտական մշակոյթի զարգացման որոշ մէկ շրջանը։

Նշանաւոր երգահան եւ միեւնոյն ատեն երաժշտական շարժում ստեղծող, ան հանդիսացած է հայ երաժշտական դպրոցի հիմնադիրներէն մէկը։ Անցնող դարուն 60ական թուականներուն իջնելով ստեղծագործական ասպարէզ, ապրելով եւ գործելով հայրենիքէն հեռու, Պոլսոյ մէջ, հանդիպելով թրքական գրաքննութեան հալածանքներուն եւ խստութիւններուն, ան համարձակ ձայն բարձրացուց յանուն իր ազգային մշակոյթին։ Պայքարեցաւ հայ երաժշտութեան զարգացման համար։

Այդ ճամբուն մէջ ան զերծ էր ազգային սահմանափակումներէ։ Չուհաճեան հայ երաժշտութիւնը կը համարէր համամարդկային երաժշտական մշակոյթին մէկ մասը եւ կ'ուզէր լայն կապ պահել Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միւս ժողովուրդներու երաժշտութեան հետ։ Համարձակ կերպով զայն մասնակից կը դարձնէր եւրոպական երաժշտական նոր նուաճումներուն

Եռանդուն, ջերմ, միշտ որոնող, իր ստեղծագործող խառնուածքին բոլոր կողմերով կեանքին կապուած՝ Չուհաճեան կը մասնակցէր «Հայ Երաժշտական Ընկերութեան» կազմակերպումին եւ «Հայ Քնար» հանդէսին հրատարակութեան։ Ձրի դասախօսութիւններ կը կարդար երաժշտութեան մասին։ Կազմած էր սենֆոնիկ նուագախումբ եւ հայ երաժշտական-թատերական առաջին խումբերը լայնօրէն կը տարածէին հայ եւ եւրոպական երաժշտութիւնը։

Իր ստեղծագործութեան մէջ ան կը ձգտէր միշտ առաջ քաշել հայ ժողովուրդին կեանքին եւ մշակոյթին համար արժէք ունեցող նիւթեր. կ'աշխատէր տիրապետել պրոֆեսիոնալ երաժշտութեան զանազան ձեւերուն եւ կը փնտռէր իր շրջապատին երաժշտական կեանքի մէջ տարածուած ոճերը եւ ձայնի ելեւէջները։ Չուհաճեան գրած է դաշնակի կտորներ, ռոմանսներ, փոփուրիներ, սալոնային եւ հոգեւոր սենֆոնիկ եւ օփերայի երաժշտութիւն։ Սակայն իր երաժշտական կրթութիւնը ստացած ըլլալով Միլան եւ զինուելով եւրոպական նուագայորդութեան յատուկ արուեստով, Չուհաճեան

առօրեայ կեանքի ցածութիւնը եւ ոչնչութիւնը որ կոկորդէդ կը բռնեն, քեզ կը խեղդեն եւ մարդ ստիպուած է պոռալ. պոռալ բոլոր կոկորդով, պոռալ օդի եւ շունչի պակասէն, բնազդական կանչն է մէկու մը զոր կը խեղդեն։ Երբեմն բնութեան գեղեցկութիւնն է, սիրելու հաճոյքն է, բարեկամութեան քնքշութիւն է, մարդ մը ըլլալու հպարտութիւնն է, որ դուրս կը յորդի, սրտի յորդումն է որ այլեւս չի պարփակուեր, որ կը հոսի խօսքերու յորձանքի մը մէջ, յանգերու երաժշտութեան մէջ»։ «Բայց — կ'ըսէ Մաքսիմ Կորքի — պէտք է ամէն բանէ առաջ դաստիարակել գրիչը։ Կարդալ խօսքի մեծ վարպետները, Ֆլոպէր, Պալզաք, Սթանտալ »։

Մաքսիմ Կորքի ամէնէն շատ սիրուած գրագէտը եղած է ռուսական Յեղափոխութենէն թէ առաջ եւ թէ վերջը։

Սովետական Ռուսիոյ մէջ բարեկամն էր Սթալինի։ Կորքի իր շուրջ կը հաւաքէր ռուս մտաւորականութիւնը եւ կը կազմակերպէր «Տիեզերական Մշակոյթ» անունով հրատարակութիւնները, նպատակ ունենալով աշխատաւոր զանգուածին ծանօթացնել զանազան երկիրներու լաւագոյն գրական գործերը։

Գրական գործունէութեան առաջին շրջանին, իննըսունական թուականներուն, գրեց փոքր պատմուածքներ, զրկուածներու եւ թափառաշրջիկներու կեանքէն։ 1899էն վերջ գրեց մեծ վէպեր եւ թատերախաղեր (Les Bas Fonds) եւայլն։ Ամէնէն վերջը գրեց «Իմ Մանկութիւնը» (1913), «Իմ համալսարանը» (1924), «Քլիմ Սամկիմի կեանքը», չորս հատոր, «Արթամոնով», «Մայրը», «Եկոր Պուլիչէվ եւ Միւսները» եւայլն։

Իրապաշտ ձգտումներով գրագէտ մըն է Մաքսիմ Կորքի, որ կը պատկերացնէ իրերը այնպէս, ինչպէս որ են։ Դաժան են, տգեղ են, սրտաճմլիկ են, բայց արցունք չեն թափեր, այլ անզօր կատաղութեամբ մը կը լեցնեն էութիւնդ։ Կորքի կը պարուրէ կեանքի դաժանութիւնները եւ տգեղութիւնները բնութեան մէկ գեղեցիկ շրջանակին մէջ։ Բնութիւնը հոս գորովագութ եւ կարեկից մօր մը աչքերուն նման կը հետեւի տիպարներուն, շուրջդ է, ամէն տեղ, ամէն ատեն, եւ դուն անոր մէջ ։

Մահուան տասնամեակը լրացաւ այս յունիսի 18ին (մեռած է 1936ին)։ Ան կը պատկանի ռուս մեծ յեղափոխական եւ հոգեբան գրագէտներու փաղանգին։ Իր մեծագոյն կիրքն էր ընկերային բարենորոգումները, մարդկութեան բարելաւումը որուն նուիրեց իր ամբողջ կեանքը։ Տառապեցաւ, բայց տեսաւ նաեւ իրագործումը իր իտէալներուն եւ վայելեց փառքը։

Մ. ՄԱՆՆԻԿ

Հիւլէական ռումբը պիտի պայթի այսօր, կիրակի

Այսօր, ժամը 23.30ին հիւլէական ռազմափորձերը տեղի պիտի ունենան, Խաղաղական ովկիանոսի Պիքինիի կղզեխումբին մէջ։ Այս առթիւ, շարժման մէջ դրուած են բոլոր ցամաքային, ծովային եւ օդային ուժերը։ Մասնակցող նաւերու հարիւրին 35ը կը բաղկանան մարտանաւերէ։ Այսպէս, 5 զրահաւորներ, 4 յածանաւ, 16 թորփիլահալած, 2 օդանաւատար եւ 8 սուզանաւեր։ Նաեւ 65 զանազան նաւեր եւ շատ մը մակոյկներ։ Օդանաւերու թիւը կը հաշուէ 130, որոնցմէ տասնեակ մը մեծ սաւառնակներ, իսկ զինուորներու եւ նաւազներու եւն. թիւը 30.000։ Արդիական արձանագրող մեքենաներ, ոմանք հեռուէն, իսկ ուրիշներ մօտէն, պիտի ջանան մանրամասնօրէն պատկերացնել ռումբի պայթումին, ուժին, ձայնին, ճառագայթներուն այլազան փուլերը։

Փորձի ենթակայ նաւերու «բնակիչները» կը բաղկանան զանազան անասուններէ, որոնց մորթերը ածիլուած են եւ կամ մասնաւորաբար զգեստաւորուած։

Կղզեխումբին վերեւ, առանց օդաչուի սաւառնակներ մասնաւորապէս դիրք բռնած, օդանաւակիր նաւերու վրայ, պայթումի ժամէն քիչ մը առաջ պիտի ուղղուին դէպի որոշուած վայրը, որպէսզի պայթումի երկվայրկեանին կարենան արձանագրել փորձին տեսական եւ ձայնական փուլերը ։ Իսկ ուրիշ օդանաւեր տասը քիլոմեթր բարձրութենէ 25 շարժանկարիչներով պիտի պատկերացնեն (երկվայրկեանը 3000 նկարներով) երեւոյթին ճշգրիտ մանրամասնութիւնները։ Պայթումէն գոյացած հազար մեթր տրամագիծով քարայրին մէջէն նոյն երկվայրկեանին հրթիռներ պիտի սուրան։

Քանի մը դիտարան-նաւեր, 35—40 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ խարսխած, մասնագէտներով, գիտնականներով, լրագրողներով, սպաներով եւ առանձնաշնորհեալ հանդիսականներով պիտի կրնան զգալ պայթումէն յառաջ եկած արեգակնային լուսաւորութիւնը եւ թերեւս անոր ստեղծելիք թնդիւնը ։

Պայթումէն գոյացած աղմուկը նոյնութեամբ պիտի հաղորդուի ձայնասփիւռներու միջոցով, միլիոնաւոր ունկնդիրներու։ Գիտուններու համաձայն, գործածուելիք փլիւթոնիումէ հիւլէառումբերը աւելի զօրաւոր պիտի ըլլան քան Նակազաքիի վրայ արձակուածը։ Այսինքն ասոնց ուժանակութիւնը սովորական պայթուցիկներէն 10.000 անգամ աւելի զօրաւոր։ Իւրաքանչիւրին արտաբերած ջերմութիւնը միլիոնաւոր աստիճաններու կը հանի։ Սակայն մէկ հազարերորդ երկվայրկեանի մէջ է որ՝ կը ստեղծուի այդ ջերմութիւնը, ինչ որ չի կրնար ձուլել զրահաւորներու պողպատէ կառուցուածքը ։

Փորձի առաջին շրջանին, ռումբը պիտի պայթի օդին մէջ, ծովուն մակերեսէն 170—200 մեթր բարձրութեամբ, նշանակէտ — նաւատորմիղներուն վերեւ։

Երկրորդ փորձաշրջանին, նոյնատեսակ ռումբ մը պիտի պայթի բոլորովին տարբեր կերպով նշանակուած նաւատորմիղի մը միջեւ, ծովուն մակերեսէն կամ սուզուած։

Հիւլէական ռումբերու զօրաւոր պայթումին վիթխարի ճնշումը նոյն ազդեցութիւնը չունի ցամաքի եւ ծովու վրայ, Իրապէս ծովու վրայ ծածանող նաւ մը երբ ճնշիչ հոսանքի մը — հիւլէառումբին նման — բախումին ենթարկուի, դիւրութեամբ կրնայ տեղափոխուիլ։ Մինչդեռ ցամաքի վրայ հաստատուած շինութիւն մը նոյն շարժականութիւնը չունենալով, ամբողջութեամբ կը կրէ այդ բախիչ ուժը որ կրնայ զայն քանդել։ Անտարակոյս այս նկատումներով է որ փոխանակ ռումբը 800 մեթր բարձրէն պայթեցնելու, ինչպէս Հիրոշիմայի մէջ, ծովու վրայ պիտի կատարուի միայն 170—200 մեթր բարձրութեամբ, աւելի ուժգնօրէն ճնշելու համար վարը գտնուած նաւերուն վրայ։ Յետոյ զրահաւորներու պողպատէ մարմինը աւելի տոկուն է քան ճափոնական փայտաշէն տուները ։

Եթէ արտադրուած օդի ճնշումը չկրնայ նաւերը խորտակել, հաւանական չէ որ 2—3 նաւեր իսկ ընկղմին։ Նաւերու շրջելու կարելիութիւնն ալ խնդրական է։

Կարծողներ կան թէ երբ հիւլէառումբը ծովուն վրայ պայթի, ջուրի հիւլէները կազմալուծուելով իւռանիոմի չափ վտանգաւոր պայթուցիկ մը պիտի կազմեն եւ պիտի բազմապատկեն արտադրուած զօրութիւնը ։

Առաջին եւ երկրորդ փորձերուն, նաւերուն վրայ գտնուող անասունները՝ մօտ 1500 մեթր տրամագիծի մը վրայ պիտի սպաննուին կամ մահացու այրուցքներ եւ ցնցումներ պիտի ստանան, առանց հաշուելու ճառագայթարձակումի վնասակար աւերները։

Սպասենք փորձերու արդիւնքին ։

ԿՐՕՆ ՋԱԼՔԵԱՆ

իրեն նպատակ բրած է ստեղծել հայկական օփերան: Ան գրած է «Արշակ Բ.» պատմական մեծ օփերան 1868ին: Երեք ուրիշ օփէրէթներ բարքերու պատկերացման յատուկ, երգիծական-կենցաղային կատակերգութիւններ, ինչպէս «Արիֆ»ը՝ 1872ին, Քէօսէ Քէհեաճ՝ 1874ին, ԼէպլէպիճիհօրհօրԱղաճ» 1876ին եւ «Զեմիրէ» օփերան 1891ին:

Չուհաճեանի երգերը մինչեւ 19րդ դարու վերջերը լայն համբաւ էին ստացած Մերձաւոր Արեւելքի, Եւրոպայի եւ Անդրկովկասի մէջ: Չուհաճեանը կը համեմատէին Օֆենպախի և Լեկոկի հետ: Իտալական մամուլը զայն կը կոչէր «Հայ Վերտի»:

1879ին Ադրիանապոլսոյ մէջ (Էտիրնէ) ուր մտած էին ռուս զօրքերը եւ Պոլսոյ մէջ նոր էին վերջացած հաշտութեան բանակցութիւնները, Չուհաճեանի օփերէթները մեծ հիացում պատճառած էին ռուս սպաներուն: Այն ատեն Չուհաճեան ստացած է ռուսական շքանշան մը:

«Արշակ Բ.»ը Չուհաճեանի առաջին եւ գլխաւոր երկն է: Նիւթը առնուած է Հայոց պատմութեան եղերական մէկ շրջանէն, 14րդ դարու եւ Արշակ Թագաւորի կեանքէն,— իմաստուն Թագաւոր եւ քաջ զօրավար որ անխոնջ կը պայքարէր արտաքին թշնամիներու եւ դաւաճան նախարարներու դէմ, յանուն Հայաստանի պետական ազատութեան, միասնականութեան եւ անկախութեան:

Օփերան գրուած է լայն չափի վրայ եւ հեղինակը ինք անուանած է զայն «մեծ օփերա»:

Ցետոյ Գ. Գ. Տիգրանեան երաժշտական արուեստի յատուկ մանրամասնութեամբ կը բացատրէ անոր կառուցուածքը, արուեստի տեսակէտով ներկայացուցած կատարելութիւնները եւ զայն կը կապէ Ռոսինիի, Պէլինիի եւ Վերտիի վիպային (ռոմանթիկ) դպրոցին:Ու կ'աւելցնէ.—«Չուհաճեան անյաղթելի դժուարութիւններու հանդիպեցաւ «Արշակ Բ.»ը բեմադրելու համար: Տասնեակ տարիներ չբեմադրուեցաւ իր ամբողջութեամբ. հատուածներ միայն կը նուագէին անկէ: Եւ վերջապէս մոռցուեցաւ եւ հետքերը կորսուեցան:

Հայաստանի մէջ այժմ արժանի գնահատութեամբ սկիզբը դրուեցաւ Չուհաճեանի ստեղծագործութեան լուրջ ուսումնասիրութեան եւ բեմադրութեան որպէս հայկական մշակոյթի աւանդութեանց արտայայտութիւն:

Պետական Թատրոնը «Արշակ Բ.»ի Թատերատետրը գտնելէն անմիջապէս վերջ ձեռնարկեց բեմադրութեան:

Ժողովրդական արուեստագէտ Ա. Գուլակեան «Լիպրէթթօ»ն գրելէ վերջ եղաւ օփերան բեմադրող ղեկավարը:

Ամբողջ ներկայացման ընթացքին դուք կը տեսնէք բարձր հայրենասիրութիւն, հայրենիքին ծառայելու եւ քաջագործութեանց փառաբանութիւնը, ինչպէս նաեւ դաւաճանութիւնը, մատնութիւնը մերկացնելու գաղափարը:

Զանգուածային տեսարանները մեծ վարպետութեամբ գրուած են:

Ցօղուածագիրը խանդավառօրէն կը նկարագրէ իւրաքանչիւր տեսարանի բեմադրութիւնը, հագուստները, պարերը, թուելով իւրաքանչիւր բաժնի ղեկավար արուեստագէտները: Կը թուէ դարձեալ դերակատարները՝ Շարա Տալեան (Արշակ Բ.) եւ Գ. Լիսիցեան, որոնք կատարեալ յաջողութեամբ տարած են իրենց դերերը: Մասնաւորապէս վեր կ'առնէ կատարելութիւնը երգչուհիներՑ.Դանիէլեանի եւ Թ. Խաչատրեանի:

Այս երկար ուսումնասիրութիւնը նուիրուած Չուհաճեանի արուեստին եւ Արշակ Բ.ի բեմադրութեան, ցոյց կուտայ թէ հին ու ազգային արժէքներ այժմ աւելի լայնօրէն կը գնահատուին մեր հայրենիքին մէջ, գոնէ երաժշտական, թատերական եւ պատմական գետնի վրայ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մուրատ խումբին ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս չորեքշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին (Սէն Մարթէն): Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Շրջ. վարչութեան տարեկան պարահանդէսը Յուլիս 6ին, Chateau des Fleurs, ժամը 20.30էն մինչեւ լոյս:

AIX-LES-BAINSի ՄԷՋ
ՀԱՅԿ. ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ
ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ **ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ**
Aix - les - Bainsի աշխարհահռչակ **Mont - Révard**ի թելէֆերիկի կայանը, ուր պիտի վայելէք հաճելի օդ, հազուագիւտ տեսարան մը եւ բոլոր ճաշակները գոհացնող արեւելեան եւ եւրոպ. համեղ կերակուրներ, օղի, աղանդեր եւայլն:
Կէսօրէ վերջ թէյ եւ պար մինչեւ առաւօտ

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ կանացի ճերմակեղէնի (Lingerie) վարպետ գործաւորուհիներ, որոնք գիտնան լաւ սաեղնագործել, թէ աշխատանոցին մէջ եւ թէ իրենց տուները աշխատելու համար: Դիմել հինգշաբթի կէս օրէ վերջերը եւ շաբաթ առաւօտները Mme Marcel (Bon. 110 Ave. de Choisy, métro Tolbiac կամ Place d'Italie):

ԸՆԿԵՐ ԲԻՒԶԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ իր ընկերոջ եւ հայրենակցին Հմայեակ Ուզունեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 500 Ֆրանք կը նուիրէ Վեթ. Ֆոնտին: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿԻ ՅԱՏՈՒԿ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
Կերպասի, պատրաստ հագուստի Ալզասեան բամպակեղէններու, պօնթըրրիի մեծաքանակ վաճառում: Ապսպրանքները կ'ընդունուին նամակով եւ հեռախօսով՝ Վիէն 6-54:
ԴԻՄԵԼ **Ն. ԱԼԻՔՄԱՆԵԱՆԻ**
71bis Rue Boson, Vienne (Isère)

ԻՐԱՒԱԳԷՏ ՊԷՐՆԱՐ ՎԱՀԷ, խորհրդատու դատական եւ հարկային գործերու, կը յայտնէ իր յաճախորդներուն թէ կ'ընդունի ամէն առաւօտ 8.30էն 9.30 (բացի կիրակիէն), 19 rue Georges Lafenestre, Bourg - la Reine (métro) եւ կէս օրէ վերջ Փարիզ, ժամադրութեամբ հեռ. Rob. 08-87:

ՁԵՐ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԸ
Գնելէ կամ ծախելէ առաջ դիմեցէք՝
ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆԻՆ
Դուք էք որ պիտի շահիք
3 Villa Monceau, Paris 17, հեռաձայն Wag. 13-95

ԹԻՒՆ մը: Անդունդ մը բացուեցաւ Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ»: Ուրիշ մը կ'ըսէ թէ «կոնակէն զարնուած հարուածին վրէժը լուծեցին»: (Կ'ակնարկէ այն յարձակման զոր Իտալիա կատարեց Ֆրանսայի դէմ, 1940 յունիս 11ին): «Իտալիա Սէրա» կը յայտարարէ ամբողջ առաջին էջին վրայ.— «Միշտ նոյն Ֆրանսան է. կը յափշտակէ մեր Թանտան եւ Պրիկան»:

Վարչապետր յայտարարութիւն մը պիտի ընէ Չորսերու Խորհուրդին որոշման մասին, պաշտօնապէս բողոքելով անոր անարդարութեան դէմ:

** Իտալիոյ հանրապետութեան առժամեայ նախագահ ընտրուեցաւ Էնրիքօ Նիքօլա, 396ի դէմ 504 ձայնով: Հանրապետական կուսակցութեան թեկնածուն միայն 40 քուէ ստացաւ, իսկ նախկին վարչապետ Օրլանտօ՝ 12 քուէ: Նոր նախագահը փաստաբան մըն է, 68 տարեկան եւ Նափոլի կը գտնուէր ընտրութեան ատեն: Նախապէս օրագրող եւ չորս անգամ երեսփոխան ընտրուած, քաղաքական կեանքէն քաշուեցաւ ընկերվարական Մաթէօթթիի սպանութենէն վերջը (1924): Միապետական ընտրուած էր, բայց երբեք ժողովի չէր երթար:

** Թուրքիոյ մէջ մեծ գոհունակութիւն պատճառեց Երկոտասան կղզիներուն (Հոդոս եւն.) Յունաստանի յանձնումը: Թուրք մամուլին կարծիքով, այս կարգադրութիւնը նոր օղակ մը պիտի կազմէ երկու երկիրներուն յարաճուն գործակցութեան եւ պիտի ամրապնդէ արեւելեան Միջերկրականի ապահովութիւնը: Երկոտասան կղզիները նախապէս Թուրքիոյ կը պատկանէին: Այս կարգադրութենէն վերջ, Թուրքերը աւելի յուսալից կ'երեւան Տարտանէլի մասին, եւ կը կարծեն թէ արդար կարգադրութիւն մը պիտի ըլլայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՄՊՈՒՐԿԻ մէջ կատարուած հականգլիական ցոյցերուն առթիւ, բրիտանական հրամանատարութիւնը ազդարարութիւն մը ուղղեց Գերմաններուն: Խիստ պատիժներ պիտի տնօրինուին, եթէ ցոյցերը շարունակուին: Ցոյցին ատեն հազարաւոր Գերմաններ կ'երգէին նաեւ ծանօթ երգը,— «Աստուած պատժէ Անգլիան»: Հականգլիական զգացումները հետզհետէ կ'աճին:

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ կռիւներ ծագած են քիւրտ ցեղախումբերու եւ իրանեան զինուորներու միջեւ, Սաքըզի մօտ: Քիւրտերէն սպաննուած են 30 հոգի: Իրազեկ մը 7000 կը հաշուէ Քիւրտերը, որոնք ինքնավարութիւն կը պահանջեն եւ որոնց միացած են մաս մը Ասորիներ:

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ դատավարութեան Յունիս 28ի նիստին մէջ, խորհրդային դատախազը, զօր. Ռուտէնքօ նամակ մը ներկայացուց, որ հրահանգներ կը պարունակէր քիմիական պատերազմի մասին եւ ստորագրուած էր Հանս Ֆրիցշէի կողմէ: Ամբաստանեալը յայտարարեց թէ չի յիշեր նամակը, բայց վաւերական է: Յետոյ պատմեց թէ ինք լրագրող էր եւ քարոզութեանց պաշտօնեայ, թէ գերման ժողովուրդը տեղեկութիւն չունէր արգելաբաններու մէջ կատարուած զանգուածային ջարդերէն: «Եթէ գիտնար, ես վստահ եմ թէ ուժ պիտի չտար Հիթլէրի: Ան երբեք պիտի չհաւանէր յաղթանակը շահիլ հինգ միլիոն մարդոց սպանութեամբ»: Բոլոր ամբաստանեալները, 21 հոգի, լսուած են այժմ եւ վերջնական կարգադրութիւնները պիտի ըլլան այս շաբթու:

ՌՍԿԻԻ, ՕՏԱՐ ԴՐԱՄՆԵՐԱՅ եւ գոհարեղէններու գաղտնի գործառնութիւնները, որոնց մասին գրած էինք երէկ, կը հասնին 600 միլիոն ֆրանքի: Նոր քննութեանց հետեւանքով կասկածի տակ ինկած է Փարիզեան դրամատուն մը որ գաղտնի առեւտուրով կը զբաղէր: Վերջին պահուն ձերբակալուեցաւ Ռուս մը, Ալէքսիճոուչին, որ նախապէս դատապարտուած էր երկու անգամ: Ամբաստանեալներու տուներուն մէջ խուզարկութիւններ կատարուելով մեծագումար դրամներ եւ գաղտնիքներ երեւան հանուեցան:

ԱՇԽԱՏԱՎԱՐՁԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ կարգադրելու համար Տնտեսական Խորհուրդը ժողով պիտի գումարէ հինգշաբթի օր:— Բնակչութեան նախարարութիւնը կը խորհի աւելցնել ընտանեկան նպաստները ելմարկեր բանալ ամուսնութեան առթիւ եւն:

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔԻ 500 եւ 1000նոց կեղծ թղթադրամներ քշուած են Քանի մէջ (Cannes): Ձերբակալուեցան երեք կեղծարարներ:

ՍՈՖԻԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ հինգ տարի խցարգելութեան և քաղաքացիական իրաւունքներէ զրկումի դատապարտուեցաւ ընկերվարական վարիչ մը, Փաստուխով, որ 71 տարեկան է: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ Փաստուխով «սուտ լուրեր տարածած էր, բանակին կարգապահութիւնը խախտելու համար»: Պուլկարիոյ դահուն խմամակալներէն մէկը, թերթի մը տնօրէնը եւ պատերազմական նախարարը ուժգնօրէն յայտարարեցին թէ ամբաստանութիւնները հիմնաւորուած չեն, բայց եւ այնպէս մեղադրեալը դատապարտուեցաւ, «ինչ որ կը նշանակէ թէ դատը քաղաքական հանդամանք ունի»:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ երեք հոգի սպաննուեցան եւ 11 հոգի վիրաւորուեցան, ծխախոտի բանուորներու գործադուլին հետեւանքով: Զոհերէն մէկը աղջիկ մըն է: Վիրաւորներէն երեք հոգի հոգեվարք են:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆ իրենց հօրեղբօր Գր. Սրապեանի եւ աներձագին Օննիկ Սելճիկեաններու (ամբակոծութեան զոհ) մարմիններուն Վեղինէ փոխադրութեան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 800 Ֆրանք կը նուիրեն Ֆր. Կապոյտ Խաչին: Ստանալ «Յառաջ»էն:

Փրկեցէք ձեր եւ ձեր տղոց ակռաները գործածելով
DOLINE ALCALINE
ակռայ մաքրող հանրածանօթ փոշին:
Կեդրոնատեղի, **47 Rue Lafayette, Paris (9)**

MANUFACTURE de VETEMENTS
Hommes et Jeunes - Gens
Ets. **BOYADJIAN**
6, RUE MULET, LYON

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՆՏ ՍԱՐԵԱՆԻ
AU CHAPON FIN Restaurant Barը
Փոխադրուած է 18 Marché des Capucins
Gare de l'Est, Marseille Հեռաձայն C. 02-43

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ,
ՀԱ՛Յ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵ՛Ր
Փորձառու անձերու կողմէ նոր բացուած է ճպարեղէնի մեծաքանակ վաճառանոց մը, ուր միշտ պատրաստ կը գտնուին արեւելեան ու եւրոպական նպարեղէններ եւ չոր միրգեր, Փիսթաշ-վէռթ, Իզմիրի անկուտ չամիչ, պուլղուր եւայլն:
Մանրամասն տեղեկութեանց եւ ապրանքներու համար դիմել՝
PRODUITS ALIMENTAIRES (**Gros, demi gros**)
Importation directe
NAJARIAN & CASSABALIAN
12 Rue de l'Arc, Marseille Tél. Colbert 87-69

MEUBLES MODERNES
60 Bd. DE LA BLANCARDE, MARSEILLE
Բացուած է Վ. ՔԻՒՓԵԼԵԱՆի կահ-կարասիներու մեծ վաճառատունը: Խիստ մատչելի գիներով կը ծախուին, ննջասենեակի, ճաշասրահի, խոհանոցի, հիւրանոցի արդիական ոճով բոլոր տեսակի կարասիներ: Կը ծախուին նաեւ աթոռներ, բազմոցներ, թիկնաթոռներ, կաշիէ եւ թաւիշէ:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e